

Universitat de Girona

MIQUEL MAI (c. 1480-1546). ART I CULTURA A LA CORT DE CARLES V

Joan BELLSOLELL MARTÍNEZ

Dipòsit legal: GI-I323-2011

<http://hdl.handle.net/10803/41947>

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei [TDX](#) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio [TDR](#) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the [TDX](#) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

Universitat de Girona
Facultat de Lletres
Departament d'Història i Història de l'Art

TESI DOCTORAL

Miquel Mai (c.1480-1546). Art i cultura a la
cort de Carles V.

(Volum I)

Joan Bellsollell Martínez

Treball dirigit per Dr.Joaquim Garriga Riera
Programa de "Doctorat en ciències humanes i de la cultura"

2011

Treball amb el qual s'opta al títol de doctor per la Universitat de Girona

VOLUM I

ÍNDEX

Agraïments.....	9
Acrònims utilitzats.....	10
INTRODUCCIÓ.....	11

PART I

1. MIQUEL MAI: PERFIL BIOGRÀFIC.....	21
1.1 Una nissaga premonitòria.....	21
1.2 Els anys de formació (1480/85-1505).....	36
1.3 L'herència familiar i entrocaments barcelonins (1506-1512).....	42
1.4 La Cucurulla, centre polític i cultural.....	46
1.5 L'entrada a l'escena pública: de Sardenya a Aquisgrà (1512-1520).....	53
1.6 La cort imperial I: la composició (1520-1528).....	56
1.6.1 La confecció de la cort.....	56
1.6.2 El cerimonial borgonyó.....	59
1.6.3 D'Aquisgrà fins a Roma.....	70
1.7 Després del <i>Sacco</i> : l'ambaixada a Roma (1528-1533).....	75
1.7.1 La diplomàcia renaixentista.....	75
1.7.2 El ritual de la <i>chinea</i>	86
1.7.3 El divorci de Caterina d'Aragó i Enric VIII.....	88
1.7.4 La coronació imperial de Bolonya (1529-1530).....	92
1.7.4.1 Història, protocol i cerimònia.....	92
1.7.4.2 La propaganda imperial.....	95
1.8 La cort imperial II: la vicecancelleria del Consell d'Aragó (1533-1543).....	98
1.8.1 Administrar al costat de l'Emperador.....	98
1.8.2 El viatge per Itàlia.....	100
1.9 Últims anys (1543-1546).....	105

PART II

2. ERASMISME I UNIVERSALISME.....	111
2.1 Erasmisme i Erasmismes.....	111
2.2 Miquel Mai i l'Erasmisme. Entre l'ortodòxia i l'heretgia.....	115
2.3 L'Imperi i la cort. Legitimació i organització.....	124
2.4 L'art i la cultura visual erasmistes: la difusió de les idees humanistes.....	134
2.5 Els llibres d'Erasme a la biblioteca de Miquel Mai.....	141
2.6 El somni humanista.....	150

PART III

3. ASPECTES ARTÍSTICS EN MIQUEL MAI. NOVES APRECIACIONS I MATISACIONS.....	157
3.1 Sobre la construcció del casalici.....	157
3.1.1 Noves dades sobre la capella i l'escala.....	157
3.1.2 La distribució de la casa.....	163
3.2 Escultures: troballes i identificacions.....	169
3.2.1 Els medallons de marbre.....	169
3.2.2 La dama de l'ermini.....	187
3.3 La decoració pictòrica: situacions, iconografies, contextualitzacions.....	193
3.3.1 Situacions.....	193
3.3.2 Iconografies.....	201
3.3.3 Contextualitzacions.....	215
3.4 La joieria: anells i camafeus.....	219
3.5 L'art al voltant de la família Mai-Çarrovira.....	230

PART IV

4. LA BIBLIOTECA DE MIQUEL MAI.....	237
4.1 La cultura llibrària. Edicions, impremta i comitència.....	237
4.1.1 El món del llibre a Barcelona.....	237
4.1.2 Comitència literària.....	242
4.2 Humanisme bibliòfil a la cort de Carles V.....	251
4.2.1 La biblioteca de Miquel Mai.....	251
4.2.2 Biblioteques barceloneses.....	262
4.2.3 Biblioteques cortesanes.....	267
4.3 La biblioteca de Miquel Mai: identificació i classificació.....	274
4.3.1 Llibres acadèmics.....	274
4.3.2 Llibres de jurisprudència.....	281
4.3.3 Llibres de teologia.....	286
4.3.4 Llibres de filosofia.....	291
4.3.5 Llibres d'història.....	295
4.3.6 Llibres científics.....	299
4.3.7 Llibres d'art.....	306
4.3.8 Literatura.....	312
4.4 La sort de la biblioteca.....	320

PART V

(CONCLUSIONS)

5. UN <i>STUDIOLO</i> RENAIXENTSITA.....	323
5.1 D'espai de meditació a zona d'exhibició.....	323
5.2 L'estudi de Miquel Mai: tipologia arquitectònica.....	342
5.3 El programa decoratiu.....	349
5.4 El col·leccionisme d'art.....	367

VOLUM II

6. APÈNDIX DOCUMENTAL.....	375
6.1 Normes i criteris d'edició.....	375
DOC 1. AHPB, Joan Palomeres, 258-30. Testament de Joan Mai (1505).....	377
DOC 2. AHPB, Joan Palomeres, 258-32. Testament d'Isabel Çarrovira.....	398
DOC 3. AHPB, Bartomeu Torrent, 256-36 i 256-37. Capítols matrimonials de Miquel Mai i Elionor Setantí (1511).....	403
DOC 4. AHPB, Antoni Anglès major, 272-108. Inventari de béns de l'abat Joan Mai a la casa de la Cucurulla (1532).....	423
DOC 5. AHPB, Anònims, 275-33. Inventari de béns d'Elionor Setantí (1548).....	426
DOC 6. AHPB, Joan Lunes, 296-40. Inventari de béns de Miquel Mai (1546).....	447
DOC 7. AHPB, Bartomeu Torrent, 256-38. Contracte de reforma d'una casa a la Cucurulla (1512).....	631
DOC 8. AHPB, Bartomeu Torrent, 256-39. Contracte de reforma d'una casa a la Cucurulla (1512).....	636
7. ÍNDEX DOCUMENTAL.....	640
8. LLISTA D'AUTORS I OBRES DE LA BIBLIOTECA.....	648
8.1 Autors.....	648
8.2 Obres.....	665
9. BIBLIOGRAFIA.....	705
10. RELACIÓ D'IMATGES.....	763
11. TAULES.....	767

AGRAÏMENTS

En el moment en què aquesta tesi hagi estat llegida i avaluada hauran passat quasi cinc anys des del moment en què vaig iniciar-me en l'estudi de la figura de Miquel Mai. Després d'aquest temps tinc molt clars dos aspectes: el primer és que la recerca que segueix a continuació no està finalitzada. El segon aspecte, i el més important, és que una investigació com aquesta no s'ha realitzat (ni es realitzarà) gràcies a l'esforç d'una única persona. És cert que el treball actual el signa un servidor però no és menys cert que darrera de molts paràgrafs, de moltes pàgines i capítols, hi ha l'ajuda de moltes altres persones. He tingut l'immens plaer d'haver estat "adoptat" durant quatre anys pel que per mi és "el triumvirat de l'art modern", en Quim Garriga, en Joan Bosch i en Francesc Miralpeix. Gràcies a ells no només he pogut realitzar una tesi sinó que he arribat a definir-me com a historiador de l'art. El seu suport, la seva ajuda, les seves aportacions i intervencions no les podré pagar mai prou. Especialment rellevant ha estat qui signa la direcció d'aquesta tesi: a en Joaquim Garriga li dec molt més que a ningú. Els seus consells, suggeriments i sobretot la seva paciència són possiblement la clau de volta que ho ha acabat de lligar tot. I si hi ha algun aspecte que no acaba de lligar és a causa de les meves pròpies mancances però també per la passió que m'ha despertat en tot moment el tema i que de ben segur m'ha velat la vista en alguns moments. A ells tres (en Quim, en Joan i en Quico) és a qui agraeixo i dedico les pàgines que segueixen.

He de fer esment a un seguit de persones que també han estat importants en molts moments. Per començar, en Jordi, de l'Arxiu de Protocols, als professors Xavier Torres, Pere Orti, Roser Salicrú, Eugènia Fosalba i en Jaume Torró.

I naturalment també tinc un record per la gent que m'ha estat animant constantment com en Marc, l'Edu, les tres Anna, l'Eli, la Lídia, en Benzal, en David, en Lluís i segur que més gent a la que em deixo.

Per últim a la meva família, pel seu suport, els ànims, els moments...per tot, a ells el meu gràcies més profund.

ACRÓNIMS UTILITZATS

ACA: Arxiu de a Corona d' Aragó.

ACV: Arxiu del castell de Vilassar.

AHCB: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

AHHSC: Arxiu Històric Hospital de la Santa Creu.

AHN: Archivo Histórico Nacional.

AHPB: Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.

BCAH: Biblioteca de Catalunya Arxiu Històric.

BUC: Biblioteca de la Universitat de Càller.

DHILB: *Documentos para la Historia de la impremta y la librería en Barcelona.*

f.: foli.

MFMB: Museu Frederic Marès de Barcelona.

MNAC: Museu Nacional d' Art de Catalunya.

Msc: manuscrit.

r.: recto.

s.p.: sense paginar.

v.: verso.

INTRODUCCIÓ.

La següent investigació té un recorregut de varis anys. Les pàgines que segueixen suposen la continuació d'una recerca que es va iniciar als anys 50's del segle XX i que aquí desemboca en un nou capítol. L'itinerari des de llavors, ha fluctuat amb alts i baixos cosa que ens ha permès arribar fins on ens trobem ara. A nivell més personal, la recerca va començar fa escassos cinc anys amb l'elaboració d'una tesina titulada *Producció artística i consum domèstic: el mobiliari i l'abillament de la casa de Miquel Mai (c.1475-1546)*. Aquest treball (presentat a l'estiu de 2009), suposa el punt de partida inicial en la recerca que aquí desenvolupem més extensament en les següents pàgines, alhora que presenta el tema principal que tractem aquí, això és, la figura de Miquel Mai i la seva relació amb diferents aspectes de la vida cultural, artística, social i fins i tot política, que li va pertocar de viure.

Efectivament, el nostre objecte d'estudi es centra en la figura de Miquel Mai, polític i cortesà amb Carles V, comitent de les arts i la cultura, reconegut erasmista i bibliòfil. El que diferencia la nostra recerca de les dutes a terme fins ara és l'aspecte documental. Concretament hem tractat la figura de Mai a partir de documentació inèdita fins avui, especialment a partir d'uns inventaris de béns que situen el nostre personatge en diferents dimensions i nivells, cosa suposa una evidència de la complexitat a l'hora d'establir un sol discurs.

Com a conseqüència de l'heterogeneïtat del personatge, hem establert una estructura del nostre discurs que alhora, també delimita el nostre objecte d'estudi. Ens referim al fet que Miquel Mai pot ser analitzat (i així ho pretén la nostra investigació), des de diferents punts de vista, per exemple establint un discurs biogràfic en relació als esdeveniments de la seva època. Aquest és l'objecte de la primera part que presentem. En un segon capítol establim els lligams de Mai amb un element d'especial importància per l'època, l'Erasmisme i és que Mai sempre havia estat conegut per la seva adscripció a la corrent espiritual del de Rotterdam tot i que en el nostre cas tindran més importància

les reminiscències dins l'entramat polític del moment. Això però, no descarta que també establim vincles amb el món cultural.

La persona de Miquel Mai ja havia rebut un tractament amb anterioritat a aquestes pàgines, sobretot des de l'òptica de la història de l'art. Per això s'ha cregut oportú dedicar un capítol a aquest tema. La documentació trobada ens permet establir una línia del que eren el gust vers l'art i el seu reflex en el consum i la decoració d'una casa benestant del moment. Precisament en aquest aspecte tenim un element a afegir que és que per primera vegada podrem situar moltes les peces artístiques de Miquel Mai, en la seva situació dins la seva residència.

El quart nivell en el que ens hem situat tracta de la bibliofília. Novament la documentació ens traça la figura d'un personatge polièdric ja que per primera vegada podem assenyalar quines lectures formaven la biblioteca de Miquel Mai, la qual cosa ens ha portat per camins més relacionats amb la biblioteconomia i la història del llibre, passant per l'anàlisi del contingut del molts d'aquests llibres, un aspecte que podria haver-nos portat per moltes altres vies. Gràcies a aquest punt hem pogut definir un catàleg de lectures que situen el personatge de Miquel Mai entre un dels principals consumidors culturals del moment.

Finalment, la nostra recerca ens ha portat a un capítol final que ha posat de manifest l'existència d'un patró de conducta premeditat vers l'art i la cultura. La documentació no és una excepció aquí i també hi té la seva importància. Tot i així hem de deixar clar que l'objectiu de la nostra recerca no és l'anàlisi d'uns documents sinó que els mateixos documents ens han portat de definir la recerca, que no és altra que un personatge polifacètic, que adaptant-se al seu temps, va haver de desenvolupar-se en múltiples camps.

Precisament l'aspecte documental defineix un dels elements clau de la nostra investigació, el metodològic. En un intent per fer un estudi o una recerca que respongués al qualificatiu de "treball innèdit" propi d'una tesi doctoral, s'ha combinat dos tipus de metodologies -d'altra banda clàssiques- com són la recerca bibliogràfica i l'anàlisi documental dels testimonis directes.

La bibliografia utilitzada respon a diverses necessitats: per una banda tenim una tradició historiogràfica existent des de fa temps que ja havia tractat el tema que nosaltres ara ampliem. Ens estem referint bàsicament als estudis d'Agustí Duran i Sanpere, Jordi Rubió i Balaguer i Miquel Batllori¹. Els treballs d'aquests tres autors varen ser el punt d'inici de la recerca científica en el sí de la cultura i la societat catalanes des de la perspectiva artística, filològica i cultural i són també, el punt de partida de la nostra pròpia recerca. A nivell historiogràfic a aquests estudis els hi seguiran de prop un seguit de treballs amb un caràcter marcadament decantat per l'interès artístic. Són els treballs de Joaquim Garriga, centrats en l'aspecte material de Miquel Mai, és a dir, en l'única resta física de tot el conjunt de béns que va acumular el nostre protagonista a la seva residència de Barcelona, és a dir, un seguit de peces escultòriques que avui es conserven entre diferents institucions museístiques i propietaris privats².

Les obres que hem assenyalat fins aquí tenen un aspecte en comú que ens hi farà identificar en les pàgines que segueixen més endavant. Es tracta de tenir com a rerefons una base documental centrada en un text de 1548. És un inventari *postmortem* escrit després de la mort de la muller (i vídua ja llavors) de

¹ Duran i Sanpere, Agustí, "Miquel Mai col·leccionista d'art", a Duran i Sanpere, Agustí, *Barcelona i la seva història*, 3 vols., Barcelona, Curial, 1975, p.348-361. El text original havia estat publicat amb anterioritat a *Per a la història de l'art a Barcelona: glosses a documents dispersos*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1960, p.93-116. Sempre que citem el text ens referirem a la versió de 1975. De Jordi Rubió i Balaguer ens referim a "Humanisme i Renaixement", a *La Corona de Aragó en el siglo XVI*, (VIII Congreso de historia de la Corona de Aragó, València, 1-8 d'Octubre de 1967), València, p.9-36. Finalment de Miquel Batllori, "Humanisme i Erasmisme a Barcelona, 1524-1526" i "Cenacles lul·lians i cenacles erasmistes a la Barcelona del Renaixement", tots dos texts a *De l'Humanisme i del Renaixement*, Obra Completa, vol.V, València, Edicions 3i4, p.145-169 i 171-190 respectivament. Els dos textos de Batllori estan basats en la publicació del mateix autor "Sobre l'Humanisme a Barcelona durant els estudis de sant Ignasi: 1524-1526. Nebrija i Erasme", a *Quaderni Ibero-Americani*, n°3, Torí, 1955-1959, p.214-231, i també en el text "Humanisme i erasmisme a Barcelona. 1524-1526", a *Vuit segles de cultura catalana a Europa*, Barcelona, Selecta, 1958, p.56-71.

² Garriga Riera, Joaquim, *L'època dels genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, 1988, p.340-361. Aquest catàleg acull diverses fitxes dedicades a algunes de les peces escultòriques; "Relleus renaixentistes amb bustos de Cèsars i de Virtuts de la «col·lecció» de Miquel Mai", *D'Art*, n°15, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1989, p.135-166; "Martí Díez de Liatzasolo (doc. 1527 - + 1583) (?), Priscilla, o Dama de l'ermini" i "232. Anònim. Bust femení (República romana) (?)", tots dos texts a *Catàleg d'escultura i pintura dels segles XVI, XVII i XVIII: època del Renaixement i Barroc*, Barcelona, Museu Frederic Marès-Ajuntament de Barcelona, 1996, p.217-219 i 276-277 respectivament.

Miquel Mai. Aquest factor documental serà determinant en la present investigació i hi dedicarem unes línies més avall.

Continuant amb el capítol bibliogràfic, tenim un segon bloc historiogràfic que el formarien un seguit d'obres centrades en el context en el que va viure Miquel Mai però que no el tenen com eix central sinó com una extensió més del tema central sobre el que giren els treballs. Són els treballs bàsicament d'història política de la primera meitat del segle XVI i sobretot de Carles V. Entre ells hi hem de destacar els de Pere Voltes Bou, Pere Moles, Jon Arrieta o José Martínez Millán³. Menció a part es mereix l'extens treball sobre la història espiritual del segle XVI hispànic de Marcel Bataillon, fonamental per poder relacionar determinats aspectes de la biografia de Miquel Mai amb fets històrics que varen ocórrer i en els quals mai s'havia caigut en la participació d'alguns dels seus protagonistes⁴.

Els treballs que hem citat fins ara indiquen un aspecte a tenir en compte, la manca d'una visió cap a les investigacions fetes fora de l'àmbit hispànic per no dir català. Tenir com a punt de partida els principals treballs de la nostra historiografia ens ha creat la necessitat de fixar-nos més enllà de les nostres fronteres, però també ens hem fixat més enllà de les simples disciplines de la Història o de la Història de l'Art. Hem hagut de recórrer a nombroses referències que fan més referència a la Història de la Ciència, la Teologia, el Dret o la Filosofia. Això és degut també, al fet d'haver tingut una base documental que ha desbordat totes les expectatives al voltant del mateix Miquel Mai. També explica que la bibliografia que exposem al segon volum tingui les dimensions que té. És possible però, que donada la heterogeneïtat de disciplines que hem hagut de tractar, la mateixa bibliografia pugui ser incompleta en alguns aspectes. D'altra banda les dimensions a les que hem arribat també s'expliquen

³ Voltes Bou, Pedro, *Cartas del emperador Carlos I a la ciudad de Barcelona*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1958; Moles Ribalta, Pere, *Família i política al segle XVI català*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1990; Arrieta Alberdi, Jon, *El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1707)*, Zaragoza, Institución Fernando el Católico, 1994; Martínez Millán, José, *La corte de Carlos V*, 5 vols., Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2000 Aquí també hi hem d'afegir l'obra de Hayward Keniston sobre Francisco de los Cobos ja anomena.

⁴ Bataillon, Marcel, *Erasmus y España. Estudios sobre la historia espiritual del siglo XVI*, Madrid, Fondo de Cultura Económica, 1983.

per una qüestió tecnològica, és a dir: actualment la possibilitat d'accedir a determinades referències bibliogràfiques a nivell local o internacional és quasi la mateixa degut a moltes de les bases de dades que hi ha per internet. Amb una simple recerca per "paraula clau" poden aparèixer centenars d'articles i monografies de tot el món. La qüestió és saber seleccionar quines són les referències idònies per cada cosa. En aquest sentit esperem haver estat prou precisos.

A banda de la relació bibliogràfica hem tingut un segon aspecte per elaborar el present estudi. És possiblement més important que la pròpia bibliografia ja que es tracta de material inèdit que ara fem públic. Es tracta de la documentació archivística. Els treballs de Duran i Sanpere, Rubió i Balaguer i Garriga varen ser escrits en base al coneixement que es tenia de l'inventari de béns de Miquel Mai escrit el 1548 conservat a l'AHCB. Nosaltres hem aconseguit localitzar i treballar amb un volum de documentació que supera i de molt el dit inventari. Concretament hem treballat amb documentació directe de quan Miquel Mai era viu. La seva biografia és plena d'episodis en els que havia de moure's constantment i això implicava, per l'època, haver de deixar els seus assumptes resolts per qualsevol dificultat. A més, la seva posició social de privilegiat també feia que la seva empremta quedès en molta documentació d'arxius d'arreu on anava (per exemple a Simancas i a Sevilla però també a Roma o Mantua).

A nivell local però, hem tingut la fortuna de trobar diversos inventaris a l'AHPB que permeten reconstruir la seva vida molt millor del que ho feia l'inventari de 1548. Són bàsicament dos inventaris d'una extensió considerable (prop d'un centenar de folis escrits a dues bandes), escrits immediatament després de la mort del Vicecanceller. A banda d'aquests inventaris (que editem més endavant), també hem localitzat nombrosa documentació que fa referència a la mateixa família Mai (com ara testaments). El gruix dels documents arriba a una quantitat que ens ha estat impossible d'encabir en aquestes pàgines i per això fem una edició molt selectiva dels principals texts que ajuden a entendre els diversos passatges de la biografia de Miquel Mai. Tota la documentació

l'editem en un segon volum on també hi fem una breu relació de la documentació localitzada cosa que evidencia que encara hi ha molta feina per fer, almenys en un estricte buidatge d'arxiu.

En referència als dos principals inventaris que editem aquí hem de destacar que tots dos dediquen una part a catalogar (entre els molts objectes) nombrosa documentació que no ens ha estat possible localitzar, alguna d'ella amb noms de notaris i d'altra que fins i tot indica que va ser escrita a llocs com Madrid. Això justifica que en un futur la nostra recerca pugui continuar amb noves troballes als arxius de protocols notariais conservats bàsicament a Madrid. També està justificat un examen sistemàtic de la documentació del període conservada a l'ACA però aquesta bàsicament és de caràcter polític i nosaltres ara no pretenem fer un escrit d'història política. De moment, la documentació que tenim ja té prou consistència veient que ha donat com a resultat les pàgines que segueixen. Les mancances que hi puguin haver o si hi ha algun aspecte que no quedi del tot clar, són per les limitacions d'un servidor.

Fruït de la mateixa documentació ens hem plantejat uns objectius que ja hem enunciat: la reconstrucció de Miquel Mai en els camps biogràfic, social, cultural i artístic així com el seu reflex material sota les formes documentades en els textos notariais. Molt possiblement ens hagi significat tenir el privilegi d'escriure un capítol (segurament únic) de "renaixentisme" a la Catalunya de l'Època Moderna.

D'altra banda hem de fer alguna apreciació contextualitzadora donat l'elevat contingut històric que envolta a tots i cadascun dels capítols que segueixen, cosa que per cert, potser faria innecessari que ho fessim aquí.

Tot i així, hem de situar el nostre objecte d'estudi a l'Europa de finals del segle XV i sobretot, al llarg de la primera meitat del segle XVI. Més concretament hem de posar el nostre punt de vista a l'entramat polític en què varen romandre els regnes hispànics de Castella i la Corona d'Aragó (territoris italians inclosos) entre el regnat dels Reis Catòlics i l'emperador Carles V⁵. Entre aquests dos

⁵ Hem de fer una referència bibliogràfica als treballs que ajuden a la contextualització històrica del període com són els de John H. Elliott, *La España imperial. 1476-1716*, Barcelona, Vicens Vives, 2000; John Lynch, *Los Austrias 1500-1700*, Barcelona, Crítica, 1993, i *Carlos V y su tiempo*,

regnats s'estableixen un seguit de connexions de les quals en resultarà el protagonista que ens ocupa aquí.

Per raons també ben òbvies, l'estudi acaba cronològicament el 1546, data de la mort de Miquel Mai. En els més de seixanta anys de la seva vida haurem d'encavir-hi reis i reines, emperadors, papes, guerres, sismes religiosos, corrents espirituals i molta cultura, des de l'art flamenc del nord d'Europa fins a les formes renaixentistes més apreciades de terres italianes, passant per la quasi totalitat de la literatura coneguda en aquells moments. Això amplia la contextualització del nostre estudi fins a límits que no podem abraçar ja que en la mateixa persona hi conviuran estils de vida medievals, humanistes i renaixentistes junt amb necessitats culturals i polítiques que l'obligaran a retrocedir fins a èpoques antigues (per qüestions jurídiques per exemple) per poder ser un avançat del seu temps, a vegades amb èxit i a vegades sense.

També haurem de tenir en compte al llarg de les pàgines següents que Miquel Mai va formar part d'un conglomerat socio-polític centrat en el nucli de poder de la cort imperial. Aquest és el principal motiu que el porta a desenvolupar-se entre l'èlit i a més a més, a formar-ne part com a personatge destacat i a realitzar tasques tant complicades com ambaixades diplomàtiques, tenir una xarxa clientel·lar pròpia i assessorar a d'altres personalitats destacades en assumptes de tot tipus.

És interessant també, veure l'impacte que va tenir una persona així en una ciutat com Barcelona, si és que el va tenir. És paradoxal que en una ciutat que en aquells moments no era centre neuràlgic de quasi res (la monarquia de la Corona d'Aragó havia traslladat el protagonisme a València des de mitjans del segle XV), donés en canvi una personalitat de la categoria de Miquel Mai, però encara és més sorprenent que no es creés un continuïsmes a la seva persona, amb l'excepció d'un Jeroni Descoll que d'altra banda, quan agafa el relleu de Mai ja era també al final de la seva carrera.

Barcelona, Crítica, 2000; Belenguer, Ernest, *El imperio de Carlos V*, Barcelona, Península, 2002; Ferran el Catòlic, Barcelona, Edicions 62, 1999; *La Corona de Aragón en la monarquía hispánica. Del apogeo del siglo XV a la crisis del XVII*, Barcelona, Península, 2001. Al llarg de les pàgines oferirem altres referències apropiades per cada capítol.

La contextualització d'aquest treball doncs, no requereix més apunts sense entrar en la matèria propiament dita i això esperem fer-ho en cada capítol.

Finalment, i pel que fa als resultats obtinguts, hem d'anunciar que les conclusions a les que arribem al final del present estudi suposen la presentació d'un personatge històric que, tot i que encara presenta algunes incògnites, podria entrar dins la nostra història de l'art com un clar exponent de la diversitat i el dinamisme artístics de la primera meitat del segle XVI a Catalunya.

PART I

*“Del sangue d’Austria e d’Aragon io veggio
nascere sul Reno alla sinistra riva
un principe, al valor del qual pareggio
nessun valor, di cui si parli o scriva.
Atrea veggio per lui riposta in seggio,
anzi di morta ritornata viva;
e le virtù che cacciò il mondo, quando
lei cacciò ancora, uscir per lui di bando”.*

Ludovico Ariosto, *Orlando Furioso*,

cant XV-25

1. MIQUEL MAI: PERFIL BIOGRÀFIC.

1.1 Una nissaga premonitòria.

Miquel Pau Mai i Çarrovira era originari de Tremp, d'on provenia una part de la seva família, concretament la banda paterna. De la banda materna, els orígens són més llunyans, concretament de Sòller, a l'illa de Mallorca⁶. Serà amb la branca paterna però, amb la que es construirà la base pel seu futur ascens (Taula n^o1).

La data del naixement de Miquel Mai ens és un pèl incerta. Segons el testament del seu pare, Joan Mai (2n), de desembre de 1505, Miquel Mai era menor de 25 anys i encara estudiava lleis⁷ en aquells moments. El que és segur és que ja era major d'edat el 1510, moment en el que trobem documentat el nostre jurista com a professor dels estudis de Dret a Barcelona⁸. Per tant, deduïm que el 1510 ja tenia 25 anys o més. Això voldria dir que en el moment de l'escriptura del testament de Joan Mai (2n), Miquel Mai ja en tenia una edat al voltant de la vintena. L'evidència matemàtica ens diu que el 1510, deuria comptar entre 25 i 30 anys, i amb això podem deduir una data aproximada del seu adveniment al món entre el 1480 i el 1485.

La nissaga dels Mai comença, almenys documentalment, amb Ramon Mai, metge de la vila de Tremp, conegut arran del testament de Joan Mai (1r)⁹, avi de Miquel¹⁰. Fins i tot en el mateix document se'ns ofereix el nom de la besàvia, la dona de Ramon Mai, Beatriu. D'ells dos ja no tornem a trobar-ne cap més notícia.

⁶ Les referències documentals dels lligams amb Tremp són abundants a l'ACV i l'AHPB, i les anirem assenyalant si s'escau. Els orígens amb Sòller queden documentats al testament de la mare de Miquel Mai, Elisabet Çarrovira (AHPB, Joan Palomeres, 258-32).

⁷ AHPB, Joan Palomeres, 258-30.

⁸ AHPB, Antoni Anglès major, 272-83.

⁹ Al trobar-nos amb l'existència de fins a tres Joan Mai diferents (l'avi, el pare i el germà de Miquel Mai), s'ha considerat oportú assenyalat-los amb els numerals 1r, 2n i 3r, respectivament, per evitar possibles errors d'interpretació i situació

¹⁰ AHPB, Joan Miravet, 228-4. Existeix un altre testament que incorpora una llista de tots els deutes i censals que tenen diverses persones amb el mateix Joan Mai, també a AHPB, Joan Miravet, 228-5.

El fill de Ramon Mai, Joan Mai (1r), si que ens ofereix les primeres mostres d'un personatge de certa fama i repercussió. Ben aviat el trobem documentat com a Assessor de la Vegueria i la Cort de Lleida i Pallars¹¹; també el trobem vinculat a la cort d'Alfons el Magnànim i sobretot, formant part de la Cancelleria Reial com a Regent de Cancelleria, tant amb Alfons el Magnànim com més endavant amb Joan II. Joan Mai (1r) deuria aconseguir moltíssima fama arran del conflicte civil entre la Busca i la Biga i els consegüents litigis jurídics. Consta com a advocat del Sindicat l'any 1453, defensant els interessos de la Busca com a expert jurista i servidor d'Alfons el Magnànim, tal com explica Carme Batlle¹². Més endavant (a principis de 1460's) també actuarà com a l'assessor legal dels jutges inquisidors, encarregats de condemnar als rebels contra el rei. És precisament gràcies als serveis que va oferir a Joan II, que va veure recompensats els seus servis. El rei li va otorgar la "baronia de la vila i lloc d'Abella, Sant Romà de la Torre i altres castells", en compensació per les seves actuacions durant la guerra civil¹³. No queda molt clar si Joan Mai (1r) va ser Conseller de la Ciutat de Barcelona. No consta enlloc que ho hagués estat però en el seu testament afirma que va ser "conseller" (amb C minúscula). Podria molt ben ser que només s'estigués referint al seu paper dins del Consell Reial amb el Magnànim i amb Joan II.

L'activitat de Joan Mai (1r) com a jurista deuria ser força important i molt considerada pels seus consemblants ja que una personalitat de la talla de Joan Ramon Ferrer, també jurista, erudit i escriptor, va fer constar-lo entre els principals homes de lletres dignes de tenir en compte en els seus reculls de

¹¹ La concessió d'aquest ofici el trobem a ACA, Cancelleria, Officialium, reg.2606, f.181. Signat a València el dia 1 de març de 1446. Dec aquesta notícia al dr. Jaume Torró i Torrent. La notícia més antiga que en tenim però data de 1442 quan ell mateix paga un censal de 10 lliures jaqueses a Margarida Ros. El document es troba a, ACV, 28-3-03 (A-5).

¹² Batlle Gallart, Carme, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*, 2 vols., Barcelona, CSIC-Milà Fontanals, 1973, vol.I, p.251. Batlle també indica el paper de Mai com a assessor jurídic del Magnànim en els afers de la Cancelleria per la mateixa època. A l'ACV, Fons Pinós Calda, 1-46-39 (B-13), hi tenim el primer document que cita a Joan Mai com a Regent de la Cancelleria pròpiament dit, però veien les referències que tenim d'ell com a jurista al servei de la monarquia és fàcil pensar que formava part dels vuit juristes de la cancelleria reial.

¹³ ACV, Fons Pinós-Calda, 28-3-26 (A-5), 22 de gener de 1468, a Torroella de Montgrí.

textos jurídics i biogràfics coneguts com a *Consilia*, escrits entre 1462 i 1477¹⁴. La relació amb Ferrer també va ser professional ja que també es va encarregar d'un dels litigis del Síndic derivats del conflicte de la guerra civil¹⁵.

La pàgines que Ferrer li dedica als aspectes biogràfics assenyalen la incidència de Joan Mai (1r) com a jurista. Especialment central és el capítol que dedica a les desavinences legals entre el propi Ferrer i el notari Antoni Vinyes arran del divorci de Ferrer amb la filla de Vinyes, on Mai hi va actuar com a Relator Judicial, suposem que actuant en nom de l'Audiència¹⁶.

Un aspecte a tenir en compte de cares a la repercusió que tindria en el futur de Miquel Mai el trobem en el document que identifica a Joan Mai (1r) com a professor de Dret¹⁷, una posició que, com ja hem indicat, també trobarem en Miquel Mai. El que no sabem és si va ocupar una plaça en algun Estudi General (com a Lleida, ciutat més propera a Tremp i on el propi Joan Ramon Ferrer hi tenia lligams), o en canvi hagués format part d'algun cos docent en alguna de les escoles privades de Barcelona. El cert es que la tradició jurídica i docent va arrelar a la família Mai ja que aquest no seria l'últim cas.

Joan Mai (1r) deuria morir al voltant de 1470 perquè no hi ha constància documental més enllà d'aquesta data. Amb la seva muller Joanna va deixar quatre fills que coneguem: Joan, Caterina, Isabel i Anna¹⁸.

El seu fill, també dit Joan Mai (2n), seguirà els seus passos en el món de la jurisprudència alhora que també ocuparà el càrrec de Regent de la Cancelleria

¹⁴ Ferrer va escriure tres *Consilia* (I:1462; II:1468; i III: abans de 1477), vid., Cobos Fajardo, Antoni, *De Antiquitate legum*, Col·lecció "Studia Humanitatis" 1, Girona, Edicions Vitel·la, 2006. Agraïxo a l'Antoni Cobos haver-me facilitat una còpia dels manuscrits 70 i 73 conservats a la Biblioteca de la Universitat de Càller, del qual no he pogut extreure'n el màxim profit i animo des d'aquí a una futura edició crítica dels manuscrits en qüestió ja que encara resten inèdits.

¹⁵ Ibid., p.41.

¹⁶ Joan Ramon Ferrer, *Consilia I*, Msc.70, BUC, f.25v i següents i també a *Consilia II*, Msc, BUC, f.51r. Ibid., p.39 i 46.

¹⁷ ACV, Fons Pinós Calda, 28-3-26 (A-5). Es tracta del mateix document en el que Joan II concedeix a Joan Mai els territoris del voltant de Tremps en compensació pels seus serveis. És possible doncs que Joan Mai compaginés la feina de professor amb la de Regent.

¹⁸ De les dues filles, Anna i Caterina, en tenim els capítols matrimonials a, AHPB, Joan Miravet, 228-2 i, AHPB, Joan Miravet, 228-3. De la tercera filla, Isabel, només en tenim constància a través d'un fragment de document a AHPB, Antoni Palomeres, 207-24 i també a AHPB, Joan Palomeres, 258-11.

amb Ferran II, establint una costum en la família ja que semblarà tradicional i hereditari quan dos dels seus fills també l'ocuparan anys més endavant.

Com a jurista va actuar en nombrosos conflictes civils entre ciutadans i és per això que el trobem dictant algunes sentències arbitrals¹⁹. No deuria fer malament la seva feina ja que al 1487 va estar treballant en col·laboració amb el mateix Joan Ramon Ferrer, Gaspar Vilana i Andreu Solzina sobre una disputa de Gaspar Anglesí²⁰.

Com dèiem, Joan Mai (2n) va formar part de l'organització administrativa reial de Ferran II. Això el porta a desenvolupar una carrera política clarament determinada per les noves formes de govern que el mateix monarca Catòlic va promoure a finals del segle XV i principis del XVI. Ens referim a la nova diplomàcia, basada en ambaixades, instaurada bàsicament a Itàlia.

La pràctica política va veure com canviaven algunes pràctiques importants, com ara el fet de crear ambaixades i consulats permanents als principals centres de poder²¹. Un fet, d'altra banda, comprensible si es tenia en compte que els dominis italians del Catòlic requerien un tipus d'administració en consonància amb les institucions locals i sobretot, amb l'església de Roma.

Però el que va destacar més de la nova diplomàcia de l'època va ser el nou tipus de diplomàtic, que passaven a ser, per norma, homes d'armes o de l'església, amb títol nobiliari, amb una gran i variada cultura, coneixedors de les especificitats de cada territori i naturalment, polítics amb ofici i vocació amb capacitat per moure's en la xarxa de relacions internacionals europees²².

Com a membre del cos diplomàtic a Itàlia Joan Mai (2n) va ostentar els càrrecs de Secretari-assessor del Virrei de Sicília Joan de Lanuza, des de 1495 fins al seu

¹⁹ Veure l'Índex Documental que hi ha al final del present treball (volum II).

²⁰ Vicens Vives, Jaume, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2 vols., Barcelona, Emporium, 1936-1937, vol.I, p.104 i Cobos Fajardo, A., ob.cit., 2006, p.28.

²¹ Per una visió general de la diplomàcia del moment, encara que distorsionada pel cas de la Corona d'Aragó, es pot consultar a Ochoa Brun, Miguel Ángel, *Historia de la diplomacia española. Los reyes católicos*, vol.IV, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores, 2003.

²² El clàssic en qüestions de la nova diplomàcia que es va començar a instaurar a finals del s.XV arran de les influències dels nous costums renaixentistes és Mattingly, Garret, *La diplomacia del Renacimiento*, Madrid, Instituto de Estudios Políticos, 1970; i també Ochoa Brun, M.A., ob.cit., 2003, vol.IV.

retorn a la cort al voltant de 1498²³, tot i que segons els *Dietaris* va viatjar a Sicília en qualitat de Regent de la Cancelleria (“un dels vuit doctors del Consell”)²⁴.

Durant aquests anys sicilians també va tenir temps per preocupar-se del futur de la seva descendència doncs va procurar obtenir el priorat de Sant Salvador de la Platja, a Messina, pel seu fill Joan Mai (3r). I de fet va acabar aconseguint-ho gràcies a la intermediació del propi monarca²⁵.

L'experiència italiana no es va acabar a Sicília. Per alguna raó desconeguda va haver de fer una estada a Roma que suposem deuria tenir una certa importància doncs es va portar un servei propi al qual va recompensar en el seu testament. No sabem amb exactitud quan es va produir l'estada a la ciutat eterna però hem de suposar que seria quan ja deuria ostentar algun tipus de càrrec rellevant i això no seria fins que ja disposava del títol de doctor en lleis, un títol que deuria obtenir no abans de 1478 i essencial per aconseguir un ascens social²⁶. No hi ha constància que la delegació encapçalada per Joan de Lanuza hagués fet estada a Roma durant el viatge de finals de 1490's. En canvi, coincidint amb dates anteriors al viatge a Sicília si que es coneix una forta delegació política catalanoaragonesa a Roma arran dels forts lligams clientelars que la família Borja va establir entre els papats de Calixt III i Alexandre VI i sobretot arran dels conflictes i les aliances en les que estava inmers Ferran II a Itàlia. Coincideix a més, que entre els anys 70's i 80's passen per Roma algunes personalitats amb qui els Mai hi varen tenir algun tipus de vinculació. Entre aquestes persones hi havia el cardenal-bisbe de Girona Joan Margarit, l'humanista Jeroni Pau, l'ardiaca Lluís Desplà (si bé amb una cronologia un pèl

²³ Torre, Antonio de la, *Documentos sobre relaciones internacionales de los Reyes Católicos*, 6 vols., Barcelona, CSIC, 1949-1966, vol.IV-VI, documents n°18, n°19 i n°158. L'autor descriu a Mai com a l'assessor del virrei Lanuza.

²⁴ Sans i Travé, Josep Maria, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2004, vol.I, p.281.

²⁵ Torre, A., de la, ob.cit., 1949-1966, vol.IV-VI, documents n°18, n°19 i n°158. Anotem de passada que la correspondència entre el monarca l'ambaixador encarregat d'aconseguir el priorat per Joan Mai (III) va ser Garcilaso de la Vega, pare del famós poeta, amb qui també establirem alguna connexió en apartats posteriors.

²⁶ Segons el testament de Joan Mai (I), Joan Mai (II) tindria tretze anys al 1468 cosa que situaria l'edat de l'obtenció del títol de lleis al voltant de deu anys més tard, amb 23 anys o 24 anys segons el mes en què hagués nascut.

anterior), el futur bisbe de Barcelona, Gonzalo Fernández de Heredia o el polític Bartomeu de Verí²⁷. La relació més important dels Mai amb aquests personatges (i d'altres del moment) és lògicament la que afecta a l'àmbit més cultural i del qual en parlarem més endavant en un capítol específic. Ara el que interessa és contextualitzar l'estada de Joan Mai (2n) a Roma i aquesta només es podria haver produït en el marc de l'ambaixada diplomàtica que Ferran II va enviar a Roma per negociar amb el papat sobre el conflicte entre Venècia i Ferrara (amb la idea de fer una Lliga Santa de rerefons), entre 1482 i 1484²⁸.

L'ambaixada va ser encarregada a Bartomeu de Verí (llavors Regent de Cancelleria junt amb Joan Mai) i Gonzalo Fernández de Heredia (home molt vinculat a la cort de Joan II i després a la de Ferran II, i diplomàtic quasi permanent a la ciutat de Roma). La missió era fer d'assessors al Cardenal Margarit davant Sixte IV. Els esdeveniments històrics fan pensar en una més que evident relació directe entre el viatge de Joan Mai (2n) i les gestions que es varen dur a terme pels prohoms de la cort de Ferran II²⁹. No podem descartar tampoc que hagués intervingut en la causa diplomàtica de Joan II respecte el Regne de Nàpols arran de l'ambaixada del mateix Bartomeu de Verí a la dècada del 1470, una ambaixada encarregada precisament a membres de la cort

²⁷ Tate, Robert B., *Joan Margarit i Pau cardenal i bisbe de Girona. La seva vida i les seves obres*, Barcelona, Curial, 1976; Vilallonga, Mariàngela-Lucero, Lluís i Molina, Joan, *El bisbe Margarit i la seva època*, Girona, Fundació Caixa Girona, 2006; Sobrequés i Vidal, Santiago, *Joan Margarit i Pau. La tràgica fi de l'edat mitjana a Catalunya*, Barcelona, Editorial Base, 2006; Vilallonga, Mariàngela, *Jeroni Pau. Obres*, 2 vols., Barcelona, Curial, 1986; Salicrú i Lluch, Roser, "Lluís Desplà i d'Oms", a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, 3 vols., Barcelona, Generalitat de Catalunya-Fundació Enciclopèdia Catalana, 2003, vol.I, p.264-270; Salicrú i Lluch, Roser, "Gonzalo Fernández de Heredia", a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, 3 vols., Barcelona, Generalitat de Catalunya-Fundació Enciclopèdia Catalana, 2003, vol.I, p.259-263; Lucero Comas, Lluís, "Rapporti diplomatici tra l'Italia e la Spagna: Antonio Geraldini, testimone dell'ambasciata di Joan Margarit presso Sisto IV", a *I Geraldini di Amelia nell'Europa del Rinascimento*, Viterbo, Comune de Amelia-Provincia di Termi, 2004, p.47-53.

²⁸ Tate, R.B., ob.cit., 1976, p.129 i ss; Sobrequés i Vidal, S., ob.cit., 2006, p.397 i ss. La història és un pèl més complexa però una orientació al respecte es pot extreure de Torre, Antonio de la, ob.cit., 1949-1966, vols. IV-VI i Ochoa Brun, Miguel Ángel, ob.cit., 2003, vol.IV, p.88 i ss.

²⁹ És segura la vinculació de Joan Mai (II) amb Fernández de Heredia quan el bisbe de Barcelona va haver de refugiar-se a la cort del virrei Lanuza l'any 1495, fugint de les tropes de Carles VIII. Vid., Salicrú i Lluch, Roser, ob.cit., 2003-B, p.260.

postulats clarament a favor del rei en el conflicte civil que acabava de saccejar Catalunya³⁰

Anotem aquí també que Joan Mai (2n) tenia certs negocis a la ciutat de València amb un tal Pere Monet³¹ i que ens són del tot desconeguts³². Però en el viatge d'anada a Sicília de 1495 el vaixell amb què va viatjar era de bandera veneciana i primer va passar per València (no sabem si va passar per Barcelona després), per seguidament marxar cap a l'illa italiana.

Joan Mai (2n) va casar-se amb Isabel Çarrovira. Del matrimoni en varen nèixer quatre fills i una filla: Joan Miquel, Miquel Pau, Climent Miquel, Francesc Miquel i Elisabet Jerònima³³.

Ja hem esmentat com Isabel Çarrovira (o Rovira)³⁴ era de procedència mallorquina. Tot indica que era una dona molt preparada per portar la família en què li va tocar viure. Filla de mercaders, suposem que benestants, un oncle seu havia format part de la Cancelleria Reial de Ferran II juntament amb el seu marit. Tenia una germana anomenada Angelina i també un germà, Jaume, rector de Sòller³⁵.

Donades les circumstàncies en les que es va trobar, hem d'entendre la seva figura quasi com una administradora de la família donades les continues absències del marit i dels fills per qui en nombroses vegades va haver de fer d'intermediària.

La seva vida va cobrar especial rellevància a partir de la mort del seu marit el desembre de 1505. Des d'aquell moment es va fer càrrec de la gestió de l'herència que el seu marit va deixar als seus fills. Les clàusules del testament de Joan Mai (2n) estipulaven que Isabel era l'hereva universal (tot i que va comptar

³⁰ Peláez, Manuel J., *Catalunya després de la guerra civil del segle XVI*, Barcelona, Curial, 1981, p.85 i ss., amb bibliografia.

³¹ L'únic Pere Monet que hem localitzat per l'època a València es tracta d'un mercader que va tenir activitat a finals del s.XV i inicis del s.XVI. No hem pogut establir cap connexió més enllà de la seva possible identificació.

³² Queda pendent doncs, fer alguna visita als arxius del Regne de València.

³³ Els noms dels fills els podem veure a través del testament del mateix Joan Mai (2n). Desconeixem qualsevol notícia del fill anomenat Francesc Miquel excepte que se l'anomena en el testament. Deduïm que va morir essent molt petit.

³⁴ El seu cognom apareix de les dues maneres en la diversa documentació.

³⁵ Tal com surten anomenats al testament a AHPB, Joan Palomeres, 258-32 amb còpia del mateix notari en el manual n°42.

amb l'imposició temporal d'un administrador i tutor dels seus fills³⁶), fins a la seva mort, moment en el qual el fill primogènit passava a heredar-ho tot³⁷. Així va ser, i només en els capítols matrimonials entre Miquel Mai i Elionor Setantí va cedir part de les rendes i censals cap al seu fill³⁸. Fins i tot va ser formalment la propietària de la residència de la Cucurulla i el Carrer de la Palla com així queda remarcat en el fogatge de 1516 quan es recull que ella i el seu fill Joan Mai (3r) són els únics habitants de la casa, coincidint amb què Miquel Mai es trobava a Sardenya³⁹.

La seva actuació administrativa va ser realment d'una pulcritud extrema inclòs es va haver d'encarregar de fer complir legalment els pagaments de part dels censals que li corresponien a ella i els seus fills⁴⁰. La família Santcliment confiarà en ellà (segurament perquè algun document, com ara un testament, ho estipulava), perquè les clàusules testamentàries per una herència es duessin a terme tal com s'ordenava⁴¹.

Una altra faceta d'Isabel Çarrovira va ser la d'augmentar el patrimoni de la família quan va comprar un seguit de propietats veïnes a la casa de la Cucurulla i així ampliar el casal familiar⁴².

Sabem que al 1520 encara era viva doncs la seva filla Elisabet Jerónima la nomena marmessora en el testament que redactava llavors⁴³, però no deuria morir gaire més tard ja que al 1524 els seus fills fan diverses gestions per l'herència d'ella⁴⁴.

³⁶ Es tractava de Francesc Ferrer un mercader benestant de Barcelona. Registrat en varis documents però especialment a AHPB, Joan Faner, 213-17, on Arnau Roger Dusay, Jurat del Consell de Cent reconeix les condicions del testament de Joan Mai (II).

³⁷ Cosa que a la mort d'Isabel va comportar un plet entre Joan Mai (3r) i Miquel Mai on es va acabar reconeixent a Miquel com a hereu universal previ pagament d'aquest al seu germà de la suma de 500 monedes d'or. El plet està recollit a ACV, Fons Pinós Calda, 14-1-35 (A-11).

³⁸ AHPB, Bartomeu Torrent, 256-36/37.

³⁹ Duran i Sanpere, A., ob.cit., 1975, p.348.

⁴⁰ AHPB, Bartomeu Torrent, 256-49.

⁴¹ AHPB, Bartomeu Torrent, 256-90.

⁴² Al respecte, Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.15-19. Aportarem noves dades sobre el tema més endavant.

⁴³ AHPB, Joan Palomeres, 258-33.

⁴⁴ AHPB, Joan Palomeres, 258-10, on Joan Mai (germà) actua en compliment de les voluntats de la seva mare. En el mateix notari hi trobem nombroses documents al respecte dels béns d'Isabel Çarrovira.

A banda de Miquel Mai, també Joan Mai (3r) va destacar en l'àmbit polític i sobretot religiós. El primer dels fills de Joan Mai (2n) i Isabel Çarrovira va tenir decidit ben aviat el seu futur doncs el seu pare havia prés la decisió de destinar-lo a la carrera eclasiàstica, tal com es manifesta en la correspondència entre el rei Ferran II i el seu ambaixador Garcilaso de la Vega, que hem comentat més amunt⁴⁵. A banda d'aquestes cartes, novament també en el testament del seu pare es fa palesa la voluntat que Joan Mai (3r) entri en religió. I finalment així va ser, esdevenint monjo benedictí.

A més de dedicar-se a l'oració Joan Mai (2n) també va estudiar Lleis i a l'igual que el seu pare era doctor en Dret Civil i Canònic cosa que li va permetre tenir una brillant carrera política al costat d'alguns dels prohoms de la vida pública catalana del primer quart del segle XVI. Com a jurista només esmentem que va actuar en diversos arbitratges i per qüestions d'assessorament i alhora es va encarregar d'assumptes legals de Miquel Mai quan aquest estava absent. Més aviat podem dir que la seva faceta en la jurisprudència la va utilitzar per actuar en diversos contenciosos civils que tractarem més endavant.

Començant per la seva vida d'eclasiàstic va ostentar el ja comentat abaciat de Sant Salvador de la Platja, a Messina, des de finals del segle XV quan encara deuria ser ben jove i ni tant sols hauria acabat els estudis. Després ja el trobem documentat amb la dignitat d'Abat de Sant Benet de Bages en substitució de Pere de Cardona, que passava a ser Arquebisbe de Tarragona. Aquesta no seria l'última vegada que trobaríem conjutament aquests dos personatges en l'ocupació d'algun càrrec. Per terres catalanes també va ocupar el monestir de Sant Genís de Rocafort, d'on es conserva un fragment d'inventari fet fer pel mateix Mai o just en el moment en què deixava la comunitat per la seva mort⁴⁶. Curiosament, quan va morir es va procedir a la secularització del monestir.

També se li coneix l'arrendament del priorat de Sant Quintí i la rectoria de Mediona⁴⁷ a més de l'arxidiacat de Ribagorça, un càrrec força peculiar i que no

⁴⁵ Torre, A., de la, ob.cit., 1949-1966, vol.IV-VI, documentsnº18, nº19 i nº158.

⁴⁶ AHPB, Joan Lunes, 296-50. L'inventari recull el deteriorament de l'església fruit del terratrèmol de 1448, encara que fa constància del seu altar així com d'aspectes de l'arquitectura.

⁴⁷ AHPB, Joan Palomeres, 258-18.

està gens clar doncs potser s'hauria de parlar de l'ardiaconat més que no pas de l'arxidiacat⁴⁸. De fet en el testament de 1520 d'Elisabet Jerónima Mai, la seva germana, hi apareix el mateix Jaume Çarrovira com a Ardiaca de Ribagorça⁴⁹ i per acabar amb el tema, el mateix Joan Mai (3r) apareix com a "Arquebisbe de Ribagorça a l'església de Lleida"⁵⁰. És més que probable que l'ocupació d'un càrrec d'aquesta categoria respongués a qüestions més polítiques que religioses ja que no consta cap arquebisbat o ardiaconat de la Ribagorça. Seguint una línia política és quasi segur que la dignitat fos otorgada degut als vincles que hi va haver entre els Mai i els Cardona, les dues principals famílies beneficiades arran de les expropiacions que la monarquia va fer dels territoris de Pallars després de la guerra i civil, i també pel conflicte amb Hug Roger III el 1484⁵¹. Especialment intensa va ser la relació entre Mai i l'arquebisbe de Tarragona Pere de Cardona de la que en parlem més avall.

Pel que fa a l'ocupació de beneficis en capelles menors, Joan Mai es va encarregar de la capella de Sant Joan Baptista de la Seu de Barcelona⁵², el benefici de Santa Llúcia a la Seu de Vic⁵³ i sobretot la capella de Santa Elisabet de l'església de Santa Maria del Mar⁵⁴. També se li coneix algun tracte amb la família Agullana per l'església de Sant Vicenç de Llucà⁵⁵ alhora que va ser rector de Sant Martí de Partagàs a Sant Celoni⁵⁶. La seva visió de jurista també li va permetre actuar en assumptes de l'Hospital dels pobres de Sant Sever, una institució que es trobava a la mateixa illa de cases que la residència que tenien els Mai a la Plaça de la Cucurulla⁵⁷

⁴⁸ AHPB, Pere Saragossa, 268-71.

⁴⁹ AHPB, Joan Palomeres, 258-33.

⁵⁰ ACV, Fons Pinós Calda, 14-1-35 (A-11).

⁵¹ Cabré i Llobet, Salvador, "Pere de Cardona", a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, 3 vols., Barcelona, Generalitat de Catalunya-Fundació Enciclopèdia Catalana, 2003, vol.I, p. 219-222.

⁵² AHPB, Joan Palomeres, 258-10.

⁵³ AHPB, Miquel Puigsec, 282-9.

⁵⁴ La documentació al respecte és nombrosa a l'AHPB ja que la disputa per l'adjudicació del benefici va comportar força gestions. El document definitiu sobre l'adjudicació es troba a AHPB, Pere Saragossa, 268-71.

⁵⁵ AHPB, Jaume Sastre major, 278-47.

⁵⁶ AHPB, Miquel Puigsec, 282-6.

⁵⁷ A l'ACV hi podem trobar nombrosa documentació que relaciona no només a l'abat Joan Mai sinó també a Miquel Mai amb la dita institució.

Des d'una perspectiva més econòmica, el seu oncle, Jaume Çarrovira, rector de Sòller es va encarregar de recaptar les rendes que li pertocaven de l'església mallorquina, per motius d'absència⁵⁸. A més se li coneix la tasca d'haver intercedit davant del Papa Lleó X per la recaptació de rendes per a diferents clergues residents a Roma, establint un vincle directe amb la cort pontificia que tindrà més resultats com veurem més endavant.

El penúltim càrrec eclesiàstic del que tenim constància és interessant de tenir en compte perquè pot explicar el perquè Joan Mai (3r) va morir a la ciutat de Brusel·les. Es tracta de l'ofici de capellà de la Capella Reial, una posició documentada entre 1517 i 1531⁵⁹. La cronologia documentada ens indica un parell d'aspectes: el primer és que l'abat Joan Mai també va formar part de la cort i seguici de Carles V arreu d'Europa cosa que es complementa a la perfecció amb el fet que la casa de la Cucurulla estigués decorada amb objectes de diversa procedència europea (i que tot ells podien no haver estat adquirits pel matex Miquel Mai). A més també notem que Joan Mai (3r) hauria d'haver-se incorporat a la cort flamenca quan tot just aquesta hauria arribat a la península però això és impossible ja que al 1516 sabem que va marxar a Sicília i Sardenya⁶⁰. És quasi segur doncs que la cronologia oferta per Martínez Millán sigui errònia i haguem de retrassar la incorporació de Mai a la Capella Reial cap a 1523, quan la cort imperial torna del seu viatge per Europa. En qualsevol cas, la seva mort el novembre de 1531 explica la data en què cessa com a capellà.

Hem deixat pel final el càrrec de Comissari del Papa Adrià VI, qui va ser Bisbe de Tortosa. Joan Mai (3r) es va encarregar que el traspàs de poders al bisbat es realitzés amb la correcte i legal normalitat i també va assegurar-se que les rendes derivades del bisbat anessin al seu legítim propietari. Alhora, amb la mort prematura del Papa d'Utrecht va certificar al nou papat de Climent VII

⁵⁸ AHPB, Joan Palomeres, 258-18.

⁵⁹ Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.V, p.77.

⁶⁰ Tot i que no sabem quan va tornar, hi ha un buit documental fins que passa a treballar en col·laboració amb l'arquebisbe Pere de Cardona cap a 1519 o 1520, unes dates molt semblants a les del retorn del mateix Miquel Mai a Barcelona. La constància de la seva marxa a terres italianes ja ens l'anotava Duran i Sanpere, A. ob.cit., 1975, p.348 on ens indica el document de nòlit de l'AHCB, AN, XII-27.

que les gestions s'havien dut a terme correctament⁶¹. En relació amb aquest càrrec de Comissari potser també hi hem de relacionar el càrrec de Comissari Subdelegat de la Santa Croada al Principat i els Comtats, una distinció que consta que ocupava cap al 1513, cosa que posa en evidència que els tractes amb Roma i el papat ja feia temps que existien⁶² i alhora, que deuria passar ben poques èpoques en el seu abaciat de Messina.

En quan a la seva activitat dins la vida pública i política ens hem de centrar en la ja anunciada col·laboració entre Joan Mai (3r) i Pere Cardona quan aquest va ser nomenat Lloctinent General de Catalunya a mitjans de 1521. Com a Lloctinent va haver de renunciar a la plaça de Conseller per incompatibilitat i aquesta va recaure en Joan Mai (3r)⁶³. No era el primer capítol entre un Mai i un Cardona: Joan Mai (2n) ja havia col·laborat amb Joan Ramon Folc de Cardona, pare de l'arquebisbe, quan tots dos varen coincidir a la cort del Catòlic. I Miquel Mai havia treballat com a Assessor del Governador de Catalunya Pere de Cardona i Enríquez, entre 1513 i 1515, aprofitant el parèntesi que va fer en el seu períple a Sardenya.

Com a Conseller, Joan Mai (3r) va haver de fer front al conflicte de la invasió francesa de 1521 i a l'organització de les defenses de la Catalunya Nord. És per aquest motiu que hi ha nombrosa documentació entre ell i el governador del Rosselló i la Cerdanya⁶⁴. No va durar gaire en el càrrec ja que ben aviat va ser substituït per Joan de Cardona, nebot del mateix arquebisbe. La sobtada baixa de Mai coincideix amb la intermediació que va haver de fer pel Papa Adrià d'Utrech, a banda que és més que possible que també hagués hagut de viatjar per complir amb les seves tasques. L'inventari de béns d'Esteve Pasqual (fill de Pere Pasqual del Consell Reial i Regent de Cancelleria), escrit pel mateix Joan

⁶¹ AHPB, Jaume Sastre Major, 278-43.

⁶² AHHSC, BCAH-813.

⁶³ Duran, Eulàlia, *Les Germanies als Països Catalans*, Barcelona, Curial, 1982, p.136 i p.243. L'autora confon aquest Joan Mai (III) per partida doble ja que primer diu que és un oncle de Miquel Mai i en nota ens parla de Climent Mai i no de Joan. També es pot consultar a Cabré i Llobet, S., ob.cit., 2003, vol.I, p.221.

⁶⁴ AHPB, Bartomeu Torrent, 256-49.

Mai (3r) ens indica que es trobava per Castella al voltant de 1523⁶⁵ i ens confirmaria aquesta idea.

Ens queda el dubte de si Joan Mai (3r) va ocupar el càrrec de Regent de Cancelleria ja que en un document de 1522 hi consta com a “abat i regent de cancelleria”, però és un càrrec que no consta enlloc més que hagués ocupat⁶⁶. A més, és un document posterior a la mort del seu pare (que es deia igual i qui si que havia ocupat el càrrec), i anterior al nomenament de Miquel Mai (que també surt anomenat en el document) en aquesta dignitat.

El mateix Joan Mai (3r) va fer testament a Brusel·les, segurament acompanyant a la cort. El testament és un document que no ens ha arribat però que coneixem gràcies a l’inventari del béns realitzat el 1548 arran de la mort d’Elionor Setantí⁶⁷.

Sobre Climent Miquel Mai també hem de fer una referència als seus estudis jurídics. Gràcies al testament que la seva germana va fer l’any 1520 sabem que era estudiant de lleis però al 1526 ja consta com a doctor en tots dos drets⁶⁸. El seu rastre documental és bastant considerable i això seria degut a què va ostentar alguns càrrecs eclesiàstics de rellevància el més important dels quals va ser el d’Abat del Monestir de Ripoll, un abaciat que ja tenim documentat a partir de 1530’s⁶⁹. També sabem que va ocupar-se’n fins a la seva mort i aquesta no es va produir abans de 1583, data en què Climent Mai consta que va participar en el seu últim Capítol de la Congregació Tarraconense⁷⁰.

⁶⁵ AHPB, Bartomeu Torrent, 256- 83.

⁶⁶ AHPB, Joan Palomeres, 258-7.

⁶⁷ Duran i Sanpere, A., ob.cit., 1975, vol.III, p.359, i AHCB, AN, I-32, f.55r.

⁶⁸ AHPB, Joan Palomeres, 258-33. El document on ja és anomenat doctor en drets és a AHPB, Joan Vilar, 294-77.

⁶⁹ La bibliografia de José María Pellicer y Pagés sobre el monestir de Ripoll assenyala en diverses ocasions l’abaciat de Climent Mai, situant el seu càrrec a partir de 1536. Sobre això, Pellicer y Pagés, J.M., *El Monasterio de Ripoll: memoria descriptiva de este célebre monumento en sus relaciones con la religión, las ciencias y el arte*, Girona, Establecimiento Tipográfico de Manuel Llach, 1872.

⁷⁰ Tobella, Antoni Maria, “Cronologia dels capítols de la Congregació Claustral Tarraconense i Cesaraugustana”, a *Analecta Montserratensia*, vol.X, Barcelona, Gràfiques Verdaguer, 1964. Si es va resseguint els diversos volums es poden veure els principals fets ocorreguts al monestir amb Climent Mai i algunes de les seves accions com fer fondre una nova campana o la creació del Reial Col·legi i Hospital dels Pobres de la vila d’Olot. Veure també la bibliografia que se cita en la nota anterior sobre Pellicer y Pagés.

El seu govern de Ripoll no va estar exempt de polèmiques: el 1574 va ser processat per la Inquisició a causa d'unes paraules "mal sonants" en un sermó, cosa que li va costar la considerable multa de 400 ducats⁷¹.

Les seves disputes no s'acaben aquí ja que es va enfrontar legalment amb la família Fonollet i els hereus dels béns del seu germà Miquel⁷².

Entre els càrrecs que va ocupar consta que va ser sagristà major de la Seu de Barcelona⁷³ alhora que es va encarregar de nombrosos aspectes de diverses parròquies, possiblement perquè deurien dependre de l'autoritat de Ripoll⁷⁴.

És interessant veure com el món italià també va formar part de la seva vida doncs en varies ocasions es va haver d'encarregar de la recaptació de les rendes de diversos clergues residents a Roma⁷⁵ (feina que també havia realitzat el seu germà Joan), encara que això no vol dir que hagués viatjat a terres italianes com els seus germans i el seu pare tot i que va veure's obligat constantment a comptar amb un administrador i procurador que tractessin els seus assumptes de Ripoll per qüestions d'absència.

De la germana de Miquel Mai poca cosa se'n pot dir. Sabem que va nèixer al 1499 o al 1500 ja que el testament de la seva mare (escrit al 1505) ens indica que llavors tenia cins anys⁷⁶. El mateix testament indica que es destinen uns diners per la seva educació. Una educació encomenada a una noble senyora anomenada Estefania, cosa que ens fa pensar immediatament en la famosa Estefania de Requesens⁷⁷. Va ser compromesa en primeres núpcies amb Guillem Ramon

⁷¹ Blázquez Miguel, Juan, *La Inquisición en Cataluña. El tribunal del Santo Oficio de Barcelona, 1487-1820*, Toledo, Arcano, 1990, p.225 i nota 281 on s'assenyala la font documental a l'AHN, un arxiu al qual també s'hi ha de fer una ullada.

⁷² AHPB, Francesc Sunyer, 316-164.

⁷³ AHPB, Joan Saragossa, 340-5.

⁷⁴ A l'AHPB, hi ha nombrosa documentació que documenta l'esperit de gestor de Climent Mai. En la majoria de notaris que tenen documentació a partir del segon quart de segle XVI s'hi pot trobar algun document al respecte.

⁷⁵ AHPB, Pau Renard, 316-122.

⁷⁶ AHPB, Joan Palomeres, 258-32, f.2r.

⁷⁷ La correspondència entre Estefania de Requesens i Hipòlita Roís de Liori ja indica que hi va haver força lligams entre les dues famílies, almenys en el que respecte a la branca femenina. Vid., Guisado, Maite, *Cartes íntimes d'una dama catalana del s.XVI*, Barcelona, Edicions La Sal, 1988; i també Ahumada Batlle, Eulàlia, *Epistolaris d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estefania de Requesens (segle XVI)*, València, Universitat de València, 2003. Més endavant comentarem algun aspecte concret que surt també a les cartes.

Marcel de Camporrelles, ciutadà de Lleida, el juliol de 1516⁷⁸. Per aquest casament el mateix Ferran II va entregar fins a 1000 florins, molt probablement perquè es tractava de la filla d'un dels seus regents⁷⁹. Camporrelles però, va morir molt aviat motiu pel qual Elisabet Jerónima va fer també testament el juny de 1520⁸⁰. Cap a 1530 deuria tenir algun tipus de problema doncs torna a fer testament al mes de març⁸¹. Més endavant i amb data no precisada Elisabet Mai va tornar a casar-se i aquest cop serà trascendental ja que ho farà amb Bernat Galceran de Pinós i de Fonollet⁸². Amb ell va tenir un fill, Jeroni de Pinós i Mai, hereu universal de tots els béns i propietats que va acumular Miquel Mai ja que aquest no va tenir descendència amb Elionor Setantí.

D'Elisabet Jerónima novament en tenim constància arran del viatge que Joan Mai (3r) i Elionor Setantí varen fer el 1516 a Sicília i Sardenya. Sabem que quan era allà s'encarrega de la fundació d'una capella a Messina⁸³. Les notícies sobre la germana de Miquel Mai acaben amb les referències que se'n fa als testaments dels seus pares.

Deixem aquí la família de Miquel Mai per centrar-nos exclusivament en els principals aspectes de la biografia del nostre protagonista si bé tindrem en compte la seva nissaga en aquells capítols que ho requereixin⁸⁴.

⁷⁸ AHPB, Joan Palomeres, 258-29. Sobre la dot aportada al matrimoni es pot veure AHPB, Bartomeu Torrent, 256-48, alhora que també les condicions que Joan Mai (II) va posar en el seu testament per casar a la seva filla.

⁷⁹ AHPB, Joan Palomeres, 258-21.

⁸⁰ AHPB, Joan Palomeres, 258-33. Si que existeix nombrosa documentació sobre l'herència que ella va rebre i gestionar del seu difunt marit. Es pot veure a l'índex documental del segon volum del present treball. Hem de destacar els dos inventaris de la "vídua Mai" de 1532 trobats a AHPB, Joan Jeroni Canyelles, 313-84 encara que la informació aportada no és molt substancial.

⁸¹ AHPB, Joan Saragossa, 340-17.

⁸² Si que disposem del testament d'ell a AHPB, Joan Vilar, 294-71.

⁸³ AHPB, Joan Palomeres, 258-9. En tornarem a parlar més endavant en el capítol dedicat a les vinculacions entre el món de l'art i la família Mai.

⁸⁴ Hem deixat expressament per un capítol a part el llinatge dels Setantí, amb qui Miquel Mai hi té una especial relació.

1.2 Els anys de formació (1480/85-1505).

*"Biblotecham tuam plurimi qui visunt, universam Italiam se credant peregrase"*⁸⁵

No ens ha de sorprendre que un jurista com Miquel Mai iniciés els seus estudis amb un tutor privat. Sens dubte l'home indicat per aquesta tasca no podia ser altre que Martí Ivarra, humanista, professor de Gramàtica a l'Estudi General de Barcelona i preceptor d'alguns dels fills de les principals famílies barceloneses del moment⁸⁶. Realment només algú de la seva categoria podia instruir a una persona que acabaria tenint una sensibilitat històrica i filològica dignes d'un humanista plenament format. Ivarra a més, també es l'autor de les paraules que encapçalen aquestes línies, escrites el 1514⁸⁷. Són tot un indicador que ja de ben jove Miquel Mai gaudia d'una gran riquesa intel·lectual i bibliogràfica.

L'única notícia documental que tenim al respecte de l'aprenentatge acadèmic de Miquel Mai ens la dona el testament del seu pare quan en una de les seves clàusules testamentàries deixa fins a 200 lliures anuals al seu fill Miquel Pau per a la despesa en llibres fruit dels seus estudis⁸⁸.

No podem saber amb absoluta certesa on va obtenir els seus estudis en Dret Civil i Dret Canònic. Per l'època en què es va doctorar (al voltant de 1505), hi havia pocs centres docents universitaris i de prestigi a la Corona d'Aragó. En qüestions de jurisprudència destacaven per damunt de tot els Estudis de Lleida i Saragossa així com algunes escoles privades a la mateixa ciutat de Barcelona⁸⁹.

⁸⁵ Rubió i Balaguer, Jordi, "Humanisme i Renaixement", a *La Corona de Aragón en el siglo XVI*, (VIII Congreso de historia de la Corona de Aragón, València, 1-8 d'Octubre de 1967), València, 1973, p.9-36, pel fragment d'Ivarra, p.28.

⁸⁶ Ibid., p.19-22

⁸⁷ A manera de tall documental, de Martí Ivarra es coneixia el seu testament de 1557 però al 1515 va fer un primer testament per motius que desconeixem. El document no està en perfecte estat però hi podem llegir entre els seus marmessors a Vicenç Navarra. Es conserva a AHPB, Joan Palomeres, 258-33.

⁸⁸ AHPB, Joan Palomeres, 258-30.

⁸⁹ Lladonosa i Pujol, Josep, *L'Estudi General de Lleida del 1430 al 1524*, Barcelona, Institut d'estudis Catalans, 1970. Els estudis més actuals al voltant de l'ensenyament a la Barcelona de finals del XV i inicis del XVI són de Josep Hernando i Delgado, especialment centrat en les escoles privades, per exemple la del mestre Ramon Llull, a "Escoles i programes acadèmics a la Barcelona del segle XV. L'escola de mestre Ramon Llull i l'ensenyament de disciplines gramaticals i d'arts", a *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, n°20-21, Barcelona, Universitat

Tenint en compte que Miquel Mai va nèixer a Tremp, per qüestions de proximitat sembla obvi que cursés estudis a la capital aragonesa o a Lleida. Ara bé, ja de ben jove podia haver-se traslladat a viure a la mateixa Barcelona. Si hi afegim el fet que Martí Ivarra va fer-li de tutor és més que probable que la seva formació jurídica també es dués a terme a la ciutat comtal. Hi ha un aspecte més que ens fa pensar en la seva fase formativa barcelonesa: es tracta dels antecedents familiars al respecte dels estudis jurídics. Tant el seu avi com el seu pare varen ser professors de dret i de cap dels dos en tenim constància que ho fessin en algun dels Estudis regulats pels consistoris ciutadans, cosa que posaria en certa preeminència la idea de les escoles privades per damunt de les oficials. Ara bé, tampoc hem de descartar la possibilitat d'un vincle amb l'Estudi de Barcelona, ja que fins a la dècada de 1530 no hi ha una regulació explícita dels estudis donats els conflictes que hi havia precisament, amb l'Estudi de Lleida⁹⁰. L'opció de l'Estudi de Barcelona quedaria quasi confirmada quan, seguint els passos dels seus antecessors, esdevindria professor de Dret al mateix Estudi cap allà 1510⁹¹.

de Barcelona, 1999-2000, vol.I, p.633-662; del mateix Hernando i Delgado, Josep, "Instruere in litteris, servire et docere officium. Contractes de treball, contractes d'aprenentatge i instrucció de lletra, gramàtica i arts en la Barcelona del segle XV", a *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, n°26, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2005, p.945-984. Aquest autor explica la diversitat d'escoles existent a Barcelona, destacant les de la Seu, les municipals i les privades, per desgràcia, cap dels documents exhumats per Hernando ens parla de cap membre de la família Mai; Claramunt Rodríguez, Salvador, "Las Universidades de la corona de Aragón durante el reinado de los Reyes Católicos", a *Isabel la Católica y su época* (Actas del Congreso Internacional, Valladolid-Barcelona-Granada, 15-20 de noviembre de 2004), 2 vols., Valladolid, Universidad de Valladolid, 2007, p.777-788.

⁹⁰ La història de l'Estudi barceloní està ben documentada i en tenim una bibliografia abundant que explica les diverses polèmiques que despertava un nou Estudi General que competia amb el de Lleida. Sobre el tema, García Cárcel, Ricardo, "La Universidad de Barcelona en el siglo XVI", a *Estudis: Revista de historia moderna*, n°8, València, Universitat de València, 1979-1980, p.23-34; Duran, Eulàlia, "Els orígens de la Universitat de Barcelona", a *L'Avenç*, Barcelona, 1981, s.p.; Batllori, M., ob.cit., 1995; Fernández Luzón, Antonio, "La enseñanza universitaria en Barcelona en la primera mitad del siglo XVI", a *Pedralbes*, n°13-2, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1993, p.377-386; Fernández Luzón, Antonio, "Los estudios clásicos en Barcelona durante la primera mitad del siglo XVI", a *Manuscrits*, n°13, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 1995, p.219-246; Fernández Luzón, Antonio, *La Universida de Barcelona en el siglo XVI*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2005; Claramunt Rodríguez, Salvador, "La Universidad de Barcelona, de Fernando el Católico a Carlos V", a Belenguer Cebrià, E., ob.cit., 2001, vol.III, p.297-306.

⁹¹ AHPB, Antoni Anglès major, 272-83.

La vinculació amb l'Estudi de Barcelona no s'acaba aquí. Tot i que ja no estariem parlant d'un capítol del seu aprenentatge mereix un comentari el fet que al 1540, el professor de Filosofia Moral de l'Estudi Rafel Mambra dedica el seu llibre *De dialectica sive rationali philosophiae* a Miquel Mai, agraïnt-li que el llavors ja Vicecanceller introduís els estudis de Dialèctica al mateix Estudi General, cosa que a Mai li val el qualificatiu de "impulsor de la renovació educativa catalana", en paraules Josep Solervicens i Eulàlia Duran⁹².

Tampoc hem de descartar una via més clàssica per l'època i per les classes dirigents i acomodades, com eren els estudis en alguna universitat italiana. Per aquest camí tenim la indicació que ens fa Cándido Flores Sellés quan comenta de passada que Miquel Mai s'havia format a Itàlia⁹³. És una idea que se'ns fa difícil de creure sense més indicacions. Més aviat sembla que Flores està pensant en la possibilitat d'una educació amb maneres italianes i humanistes, idea que queda confirmada amb la influència de Martí Ivarra i que nosaltres reafirmem si tenim en compte que per la casa de Miquel Mai hi varen passar personalitat de la talla de Lucio Marineo Siculo, Pere Miquel Carbonell i Joan Ramon Ferrer, per no comptar les innumbrables personalitats del món cultural que varen conèixer tant l'avi com el pare de Mai⁹⁴.

La prova concloent que ens diu que Miquel Mai va tenir una educació absolutament humanista és la seva pròpia biblioteca, una biblioteca que ja deuria ser força espectacular i completa veien l'elogi que el mateix Ivarra en fa el 1514⁹⁵. Ara podem saber que la biblioteca de Miquel Mai estava composta per la gran majoria dels clàssics llatins i grecs, però també per manuals d'estudi i nombroses lectures de caire didàctic de profunda arrel humanista. El mateix Ivarra va ser víctima de la que fins avui, és l'única obra coneguda de Miquel Mai, un epigrama que li dedica en resposta a l'elogi que el seu mestre li fa a la

⁹² Solervicens, Josep i Duran, Eulàlia, *Renaixement a la carta*, Vic, Eumo, 1996, p.57-60.

⁹³ Flores Sellés, Cándido, *Epistolario de Antonio Agustín*, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca, 1980, p.173.

⁹⁴ Al respecte de l'ambient cultural a la Cucurulla hi dediquem un capítol més endavant.

⁹⁵ Rubió i Balaguer, J., ob.cit., 1973; Duran, Eulàlia, *Estudis sobre cultura catalana al Renaixement*, València, Edicions 3i4, 2004, p.44 i ss.

biblioteca: “*Non neget Hispanos Latinum nunc esse poetas, Si legit Ivarrae carmina docta mei*”⁹⁶.

Una visió global de la possible fase d’aprenentatge ja l’havíem fet anteriorment quan establíem la relació entre el cicle pictòric virgilià que hauria decorat una estança de la casa i les possibles influències que hauria rebut Mai, al respecte de la lectura dels clàssics llatins com a part de la seva educació⁹⁷. Uns clàssics llatins que el mateix Ivarra va introduir en els estudis de Barcelona el 1508, per bé que amb la prèvia i necessària consulta, aprovació i imposició dels consellers de la ciutat⁹⁸ i segurament amb l’aprovació del mateix Mai que és més que possible que ja fos professor del mateix Estudi.

El penúltim aspecte a tenir en compte en aquest apartat és el factor espiritual i més concretament erasmista. Més endavant dediquem unes pàgines exclusives a l’Erasmisme i Miquel Mai però aquí hem de fer un molt breu incís. És conegut que per l’època, un dels grans centres de discussió i lectura de Barcelona era la biblioteca de l’Arquebisbe de Tarragona Pere de Cardona, una biblioteca gestionada per l’erasmista Vicenç Navarra⁹⁹. Sembla que el principal cenacle que es movia per les dependències de l’arquebisbe estava compost precisament per Navarra, Miquel Mai i Martí Ivarra, motiu pel qual també estaria molt lligat al fet de ser el mestre de Mai en les seva fase inicial¹⁰⁰. L’important del cas és però, que l’ideari erasmista (amb una clara ramificació humanista) implicava no només un coneixment dels clàssics sinó el seu estudi i aplicació. Això, combinat amb l’element jurídic, és a dir, amb el fet que Mai fos un jurista d’alt nivell, almenys a efectes públics, ens indica que els seus estudis

⁹⁶ Rubió i Balaguer, J., ob.cit., 1973, p.19.

⁹⁷ Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.68-73.

⁹⁸ L’ordenació de 1508 també imposava la Gramàtica llatina de Nebrija que el mateix Ivarra havia editat a Barcelona. Batllori, M., ob.cit., 1995, p.145 i p.152 i ss (especialment p.157); Fernández Luzón, A., ob.cit., 1993, p.379.

⁹⁹ Rubió i Balaguer, Jordi, *Els Cardona i les lletres*, Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 1957, p.28 i ss; Duran, E., ob.cit., 2004, p.56; Salvadó Recasens, Joan, “L’oda *Quid sacra diui feriatus egi* de Martí Ivarra: Tradició literària i pintura de costums”, a *Annals de l’Institut d’Estudis Gironins*, n°31, Girona, 1990-1991, p.113-130; Batllori, M., ob.cit., 1995.

¹⁰⁰ Recordem que la residència de Pere de Cardona (amb la seva biblioteca) com a Bisbe d’Urgell era justament al costat mateix de la casa de Miquel Mai a la Plaça de la Cucurulla i el Pi. Això també explicaria la constant relació que hi havia entre ells i especialment amb el germà de Miquel Mai, Joan.

en la fase acadèmica deuriem ser molt profunds i consistents i que en cap cas deuria deixar de sentir curiositat (per no dir seducció) vers allò que desconeixia¹⁰¹. A tenor de la seva biblioteca podem deduir que la varietat temàtica en què es movia confirma la idea que acabem d'assenyalar.

Hem deixat precisament pel final un breu comentari a la biblioteca d'un estudiant de finals del segle XV i inicis del XVI. Els llibres considerats educatius o docents per l'època poden trobar-se quasi en la seva totalitat a l'inventari de la biblioteca de Miquel Mai. Si no fos perquè en algun moment la descripció que en fa el notari no és molt descriptiva podem arribar a identificar fins a sis dels vuit *Auctores octo cum glossa* (un dels clàssics acadèmics) tant a nivell individual com en obres compiladores¹⁰². En alguns casos fins i tot es troben diversos exemplars d'una mateixa obra de les vuit anteriors. Diferenciant els llibres en dos blocs, un primer referent als llibres de "lletra, gramàtica la literatura" i el segon bloc en qüestions de "lògica, física i metafísica"¹⁰³, trobem entre els primers les obres bàsiques de l'ensenyament primari com Boeci, Donat, Sèneca, Ovidi i també hi hem d'afegir les obres completes de Ciceró i Erasme de Rotterdam, manuals de Lorenzo Valla i clàssics de l'humanisme italià, especialment en el que fa a llibres sobre gramàtica llatina (grega i hebrea!) i naturalment obres del mateix Martí Ivarra i Antonio de Nebrija. Fins i tot destaca per damunt de tots els manuals didàctics un exemplar del *Margarita Philosophica* de Gregor Reich, un llibre particularment utilitzat a les universitats alamanyes d'inicis del segle XVI¹⁰⁴, l'autor del qual va estar al servei de la cort de Maximilià I, avi de Carles V, i amb qui possiblement es va trobar Miquel Mai en el viatge de 1519-1522 pel centre d'Europa. Tot i això, l'edició d'aquest llibre

¹⁰¹ Això no vol dir que l'element escolàstic quedés al marge de la seva educació, tot el contrari tal i com veurem quan analitzem els llibres de la seva biblioteca.

¹⁰² Com exemple de biblioteca on s'hi troben aquests llibres es pot consultar, Mayer, Marc, "Una biblioteca de estudiant de finals del siglo XV", a *Cuadernos de Filología Clásica*, vol.XXI, Madrid, Universidad Complutense, 1988, p.97-104. Per una llista sumària dels llibres relacionats amb l'ensenyament que les principals biblioteques barcelonines tenien, Hernando Delgado, J., ob.cit., 2005, p.948-949.

¹⁰³ Hernando Delgado, J., ob.cit., 2005.

¹⁰⁴ És sorprenent que la recerca bibliogràfica sobre aquest llibre ens hagi donat un sol resultat amb Veiga Díaz, Manuel, "Dos gramaticas hebreas en la Margarita Philosophica de Reisch", a *Helmántica*, n°148-149, Salamanca, Universidad Pontificia de Salamanca, 1998. En canvi la recerca virtual dona resultats més òptims.

és posterior als anys de formació de Mai i per tant sembla poc probable que l'utilitzés en els seus estudis. En el segon grup que hem esmentat i al costat dels manuals pròpiament dits hi trobem una inacabable llista de llibres de psalms, himnes i llibres d'hores, junt amb autors com Gil de Roma, Ramon Llull o Guillem d'Ockham entre moltíssims d'altres. Queda clara la convivència de la tradició més escolàstica junt amb la ja consolidada tradició humanista italiana. Deixem per més endavant un comentari més extens i exhaustiu de les lectures de Miquel Mai en totes les esferes possibles ja que ara només preteniem fer un incís en la seva formació acadèmica.

1.3 L'herència familiar i entrocaments barcelonins (1506-1512).

Un cop hem tingut situat a Miquel Mai en una primera fase biogràfica, ens hem de centrar en un aspecte que potser es podria qualificar de personal però que per l'època tenia una rellevància especial. Es tracta del lligam (matrimonial) que es va produir entre ell i la família Setantí a partir de 1511, quan ja disposava d'una posició laboral i també social. El contracte establert entre les dues famílies va significar no només un compromís matrimonial sinó que també va vincular en varis aspectes a part de l'aristocràcia ciutadana barcelonesa. Per altra banda en el compromís matrimonial veurem com hi pren un protagonisme especial la mare de Miquel Mai, Elisabet Çarrovira, fent efectiu el traspàs de moltes de les rendes familiars que explicarien en part l'alt nivell adquisitiu de tota la família Mai.

A l'apèndix documental (doc. nº 3) hi publiquem el contracte amb els capítols matrimonials entre Miquel Mai i Elionor Setantí¹⁰⁵. És un document clar en tots els sentits: estableix els dos cònjuges, la seva ascendència, els testimonis i les aportacions al matrimoni per part de cadascú. És en el capítol dels béns aportats en el que hi agafa un gran protagonisme la senyora Isabel Çarrovira doncs s'estableix que ella renuncia a part de l'herència que Joan Mai (2n) va deixar-li com a hereva universal. Aquesta part que ara passa a ser propietat de Miquel Mai consisteix en totes les propietats de la Cucurulla i el carrer de la Palla, la meitat de tots els béns mobles de la casa i sobretot, unes rendes econòmiques anuals per valor de més de set mil cent lliures en censals sobre la Universitat de Barcelona, el General i sobre el Gremi de Flaquers de Barcelona, és a dir, una autèntica fortuna per aquella època a més del patrimoni. No hem d'oblidar que a partir de la mort de la seva mare, Miquel Mai també herederà la resta del patrimoni així com l'altre meitat de les rendes i censals.

Els capítols matrimonials estipulen les clàusules lògiques sobre la preminència dels fills, de major a menor i dels homes respecte a les dones, en el cas que Miquel Mai morís sense deixar descendència i abans que la resta de la seva

¹⁰⁵ AHPB, Bartomeu Torrent, 256-36/37.

família. Aquest punt és important ja que al morir sense fills, Miquel Mai va haver de deixar la seva fortuna a un nebot seu¹⁰⁶.

És interessant fer una reflexió al voltant de la muller de Miquel Mai, Elionor Antònia Setantí i Çapila. En el seu moment es va pensar que Miquel Mai s'havia casat en dues ocasions: el primer matrimoni hauria estat amb Elionor Fivaller i Elionor Setantí hauria estat la segona muller¹⁰⁷. Ara sabem que les dues Elionor són la mateixa persona¹⁰⁸. Tenim documentació que en ocasions ens parla d'Elionor Setantí i documentació que parla d'Elionor Fivaller. Això és el que pot haver provocat les *erratas* entre els qui han tractat el tema, M^aAdela Fargas i Cristian Cortès.

Elionor Setantí era filla de Francí Setantí, casat amb Angela Beneta Çapila. En enviudar, aquesta es torna a casar amb Ramon Fivaller i les dues filles del seu primer matrimoni adopten el cognom Fivaller per alguna raó que no sabem. La qüestió és que es crea una confusió documental que dona com a resultat documents on s'arriba a parlar d'Elionor Setantí i Fivaller¹⁰⁹. Fins i tot tenim un document que parla d'Elionor Fivaller muller de Miquel Mai¹¹⁰. El seu cognom autèntic i amb el que la trobem majoritàriament sempre és Setantí.

De manera curiosa hem d'assenyalar que Miquel Mai no va haver d'anar gaire lluny per trobar muller doncs els Fivaller tenien la seva residència al carrer de la Cucurulla¹¹¹.

Aclarit aquest aspecte, a Elionor Setantí se li ha de reconèixer un aspecte del que ja n'havíem parlat en motiu de la mare Miquel Mai que és el rol que li va pertocar en relació a la gestió del patrimoni i les rendes del seu marit. Miquel

¹⁰⁶ El testament de Miquel Mai es troba a AHCB, AN, III-5, 1543. Es troba publicat íntegrament a Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.243-255.

¹⁰⁷ Fargas Peñarrocha, Maria Adela, "Organització familiar i política de grup a l'època moderna: els Fivaller de Barcelona", a *Estudis. Revista d'història moderna*, 19, València, Universitat de València, 1993, p.139-150; Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.229.

¹⁰⁸ La genealogia de la família Setantí està perfectament documentada i explicada a Cortès, Cristian, *Els Setantí*, Barcelona, Fundació Vives Casajuana, 1973, pàgina. L'autor però, no s'acaba d'adonar de la vinculació entre els Setantí i els Fivaller que explicarem ara més amunt.

¹⁰⁹ Novament l'AHPB dona uns resultats excel·lents en aquest sentit i especialment el notari Bartomeu Torrent (nº256) deixa constància dels moments culminants entre la mort de Francí Setantí i els matrimonis de les seves filles.

¹¹⁰ AHPB, Antoni Anglès major, 272-63.

¹¹¹ Duran i Sanpere, Agustí, "Els barris de Santa Anna i del Pi", a *Barcelona i la seva història. La formació d'una gran ciutat*, 3 vols., Barcelona, Curial, 1975, vol.I, p.470-485.

Mai va passar-se a Barcelona molt poc temps des que va entrar a formar part de l'administració reial i és per això que sempre anem trobant documents en relació a la gestió dels béns de Miquel Mai.

Arran del matrimoni amb la Setantí, Miquel Mai també va fer-se molt amb la família amb la qual s'havia emparentat a la germana d'Elionor, l'Elisabet Antònia, casada amb Gilabert de Malla¹¹² el 1508. El dos parents sobrevinguts de Miquel Mai inclòs l'acompanyaran a Sardenya el 1516¹¹³ i és que els Malla també tenien tradició dins de l'administració de Ferran II i més concretament amb les qüestions de l'illa de Sicília¹¹⁴. En motiu de les múltiples sortides de Mai acompanyant la cort també trobarem diversos instruments notariais on Gilabert de Malla actuarà en nom del jurista.

Del matrimoni de Gilabert de Malla amb Elisabet Setantí en naixerà una filla, també anomenada Elisabet Antònia Malla. La donzella serà casada amb Bernat Ribalter, un subaltern de Miquel Mai a la Cancelleria doncs els Ribalter eren una nissaga de regents i juristes igual com la dels Mai. En aquest matrimoni entre la Malla i el Ribalter el mateix Miquel Mai en serà partícep com a testimoni aportant-hi la considerable dot de la seva neboda, prop de deu mil sous barcelonesos¹¹⁵.

Els vincles familiars de Miquel Mai varen ser especialment amplis a partir dels Fivaller, els Malla, els Setantí i el Ribalter, de manera que la xarxa diplomàtica barcelonina afectava a tots el nivells, especialment amb aquelles famílies que ostentaven càrrecs a la mateixa ciutat, la Diputació, el Consolat de Mar o les cancelleries dels diferents regnes. Fer-ne una llista sumària seria inacabable i segurament no tindria sentit ja que amb fer un simple cop d'ull a la documentació conservada als arxius de seguida es poden relacionar les xarxes clientelars.

Ens situem doncs a l'any 1511, any del compromís matrimonial entre Miquel Mai i Elionor Setantí. Tenim una persona acabada de doctorar i en una posició

¹¹² Els seus capítols matrimonials es poden consultar a AHPB, Joan Vilana, 257-13.

¹¹³ Entre 1515 i 1516 la documentació per deixar ben organitzada l'administració de les cases de Mai i Malla és abundant i novament la trobem en Bartomeu Torrent.

¹¹⁴ Sans i Travé, J.M^a, ob.cit., 2004, vol.I.

¹¹⁵ AHPB, Antoni Anglès major, 272-66.

més o menys estable com a professor de l'Estudi i amb tot un entramat social al seu voltant que en aquells moments es distribuïa arreu de la corona. En aquell moment Miquel Mai va entrar a escena.

1.4 La Cucurulla, centre polític i cultural.

Abans d'endinsar-nos en els entramats polítics de la vida de Miquel Mai hem de fer un apunt més en el món barcelonès de finals del segle XV i inicis del XVI. Concretament hem de fixar-nos en un aspecte que creiem que va tenir una incidència central en el futur professional i sobretot intel·lectual del nostre protagonista. Es tracta de la coincidència entre el món polític que varen viure els Mai i la seva derivació cultural, és a dir, la influència que varen exercir els principals protagonistes de la cort, que varen resultar ser escriptors, juristes, humanistes...i que en un moment o altre varen tenir un paper concret en algun episodi de la biografia dels Mai, encara que fos indirectament.

Per començar ens hem de fixar en els antecedents més antics. Per exemple en aquells membres de la cancelleria que en un moment o altre van treballar amb dos dels Joan Mai, l'avi i el pare. Pensant precisament en el primer Joan Mai, no podem passar per alt que va formar part de l'administració d'Alfons el Magnànim, possiblement la cort més humanista que ha existit mai. No tenim cap prova documental que ens el situï al costat dels grans noms com Valla, Fazio o Pontano (aquests dos ja un pèl posteriors), però gran part del mèrit de la renovació dels estudis jurídics basats en la recuperació dels texts clàssics així com la seva difusió per la resta de la Corona d'Aragó es deu precisament a aquest moment. Coincidècies o no, moltes obres dels autors de la cort napolitana així com dels seus hereus es trobaven a la biblioteca de Miquel Mai a qui ens és absolutament evident que el món italià va influir d'una manera considerable tant a nivell literari com artístic.

Als ja mencionats autors napolitans hi hem d'afegir les obres d'Antonio Beccadelli, conegut per formar part de la cort així com per la narració cronística dels fets memorables d'Alfons IV, un model pels seus successors a l'escola Pontaniana, com ara Sannazzaro, de qui també en tenim les obres (tant de Beccadelli com de Sannazzaro)¹¹⁶.

¹¹⁶ Tant d'un autor com de l'altre en parlarem més extensament quan fem referència a les seves obres dins la biblioteca i n'aportarem la bibliografia corresponent.

Amb el pas al servei de Joan II, Joan Mai (1r) va entrar en contacte amb un nucli potent de l'oligarquia socio-cultural, Joan Ramon Ferrer i Jeroni Pau. Amb Pau fa de mal dir que hi pogués haver intercanvi d'algun tipus però és demostrat que el seu pare, Jaume Pau, va treballar a la mateixa Cancelleria de Joan Mai (1r) junt amb un jove Pere Miquel Carbonell o els germans Geraldini¹¹⁷. És possible que el contacte més profund amb Jeroni Pau es produís quant aquest formava part de la Cúria Papal i hagués coincidit a Roma amb Joan Mai (2n).

Però amb Joan Ramon Ferrer sembla més clara la relació ja que varen treballar junts¹¹⁸. No s'ha conservat o no es coneix una correspondència entre els implicats però era habitual el contacte escrit i fins i tot, en alguns casos, tant Joan Mai (1r) com Joan Mai (2n) apareixen a l'obra del mateix Ferrer. Per altra banda, entre els llibres de Miquel Mai hi trobem diversos tractats de gramàtica i llibres acadèmics que podrien haver-se confós amb les obres del mateix Ferrer o bé, directament no haver-se identificat com a tals.

L'important del contacte amb Ferrer és que varen poder obrir nous vincles amb la cultura humanista a través dels seus escrits però també perquè es va iniciar una via directe amb la mateixa cultura italiana. Se'ns fa molt difícil pensar que com a destacades personalitats al servei del monarca, no haguessin coincidit en algun moment i haguessin discutit al voltant de qualsevol tema¹¹⁹.

En el cas del pare de Miquel Mai, trobem els grans noms de la literatura llatinitzada del s.XV. És més la co-participació en assumptes de la Cancelleria va ser força estreta amb personatges com el mateix cardenal Margarit, de qui més endavant trobarem el *Corona Regnum* entre els llibres inventariats; o amb Bartomeu de Verí, de qui possiblement també en tenien les obres i amb qui és quasi segur que va compartir ambaixada romana.

Al seu testament, Joan Mai (2n), ens ofereix una dada excepcional per entendre la futura personalitat del seu fill Miquel. Ens diu que va estar a Roma durant

¹¹⁷ Alcoberro, Agustí, *Pere Miquel Carbonell. Cròniques d'Espanya*, 2 vols., Barcelona, Edicions Barcino, 1997, vol.I, p.22-25; Lucero, Ll., ob.cit., 2004.

¹¹⁸ Em remeto a les pàgines anteriors on aportem la bibliografia de l'Antoni Cobos, qui explica el lligam entre Ferrer i els dos Joan Mai.

¹¹⁹ Cobos Fajardo, Antoni "Joan Ramon Ferrer i els humanistes italians del segle XV", a Badia, Lola-Cabré, Miriam i Martí, Sadurní (eds.), *Literatura i cultura a la Corona d'Aragó (s.XIII-XV)*, Barcelona, Curial, 2002, p.259-269.

una temporada encara que no ens diu en qualitat de què, ni durant quant de temps, ni tampoc per quins motius¹²⁰. Sens dubte, aquest és un indicatiu que ens mostra que les primeres influències del món italià que va rebre el seu fill provenien del seva pròpia casa.

El mateix Bartomeu de Verí també va veure el seu ascens personal al mateix temps que anys enrere, Joan Mai (1r) havia aconseguit el seu particular al servei de Joan II¹²¹. De Verí no identifiquem cap obra directament a l'inventari però si que hi ha uns títols que podrien correspondre's amb les seves obres. El que si es coneix és que Verí va ser un protector d'Antonio Geraldini¹²² i per tant la circulació i intercanvi havia de ser constant entre els regents. Coetani de Verí i Mai, era també el Regent Tomàs de Malferit, molt influenciat per les idees italianes i sobretot napolitanes al ser enviat a Itàlia a finals del XV, igual que Joan Mai¹²³

Un cas flagrant de com es varen sol·lapar els mons polític i cultural és amb el cronista de Ferran II, el sicilià Lucio Marineo Sículo, company durant alguns anys de Joan Mai (2n)¹²⁴ i de qui li coneixem una estada a Barcelona el 1504, acompanyant al monarca i els seus regents per tractar certs temes que afectaven als territoris del Rosselló. La seva estança a la ciutat està documentada entre el 17 de març i el 30 de setembre d'aquell any¹²⁵. Més endavant fins i tot es va estar cartejant amb un tal Joan Morelló, qui al seu torn formava part del cercle de Joan Boscà, un altre il·lustre barcelonès de qui també farem un apunt més

¹²⁰ AHPB, Joan Palomeres, 258-30, f.4v. Ja hem comentat més amunt que seria per qüestions diplomàtiques al costat de Bartomeu de Verí el cardenal Margarit.

¹²¹ Alcoberro, A., ob.cit. 1997, p.24.

¹²² Früh, Martin, "Antonio Geraldini en el mundo catalano-aragonés de su época: resultados de una tesis doctoral", a *I Geraldini di Amelia nell'Europa del Rinascimento*, Viterbo, Comune de Amelia-Provincia di Termi, 2004, p.65-69. Geraldini tant va formar part de la Cancelleria de Joan II com de Ferran I, per tant, podia haver conegut als dos Joan Mai. Així mateix també va fer estada a Roma per unes dates que poden correspondre's amb les de l'ambaixada de Joan Mai pare Roma.

¹²³ Barceló Crespí, Maria i Ensenyat Pujol, Gabriel, "La recepción de las ideas humanistas en Mallorca en la época de los Reyes Católicos", a *Isabel la Católica y su época* (Actas del Congreso Internacional, Valladolid-Barcelona-Granada, 15 a 20 de Noviembre de 2004), 2 vols., Valladolid, Universidad de Valladolid, 2007, vol.II, p.863-875.

¹²⁴ Hem de recordar que Joan Mai havia passat uns anys a Sicília i ja hi podia haver una primera connexió establerta.

¹²⁵ Jiménez Calvente, Teresa, *Un siciliano en la España de los Reyes Católicos. Los Epistolarum familiarium libri XVII de Lucio Marineo Siculo*, Madrid, Universidad de Alcalá, 2001, p.46-47.

avall. Curiosa és la vinculació que podem fer entre Sículo i el món editorial en el que anys més endavant hi participarà Miquel Mai degut a la relació entre Sículo i Nebrija, l'obra del qual va ser comentada per Martí Ivarra a Barcelona, sota el patrocini de Mai, els anys 1514 i 1522. Potser el lligam entre ells podia derivar d'aquí¹²⁶.

Més proper que Sículo era Pere Miquel Carbonell, l'Arxiver Reial, qui va tractar directament amb els Mai per temes de notaria especialment amb Joan Mai (2n) pel tractament de la documentació que generava la Cancelleria i la seva consegüent conservació. Carbonell va aglutinar al seu voltant a una autèntic nucli cultural basat en l'estudi dels clàssics, un cenacle, els components del qual abraçaven la majoria de càrrecs públics del moment, un grup que perduraria fins a la mort del mateix Carbonell el 1517. Es pot dir que va crear l'antecedent del cenacle que més endavant giraria entorn del bisbe Cardona i del qual Miquel Mai n'era membre destacat¹²⁷.

De manera independent i sense estar lligats a un cercle d'amistats concret però sí a les corts de Ferran II i Carles V, també trobaríem a Barcelona dos personatges que varen destacar com autors de molta difusió: Benet Garret *il Cariteo* i Joan Boscà. De tots dos en parlarem més endavant ja que trobem algunes de les seves obres entre els llibres inventariats on especialment hi destaca un exemplar del *Cortigiano*, l'edició i traducció del qual varen ser fetes per Boscà a Barcelona.

De Garret hem d'assenyalar que era secretari de Ferran II de Nàpols al regne partenopeu a finals del XV i inicis del XVI i va triomfar en el món literari gràcies als seus escrits en vulgar italià. No obstant comptava entre les seves amistats personatges com Sannazaro i Giovan Francesco Caracciolo. La nostàlgia per Barcelona el va fer escriure nombroses referències a la ciutat dins la seva obra i això el va mantenir lligat al seus orígens, que no va abandonar

¹²⁶ Més endavant incidirem en aquesta relació.

¹²⁷ Rubió i Balaguer, Jordi, *Els Cardona i les lletres*, Barcelona, Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona, 1957.

mai gràcies a la conquesta del *Regno* per part del Catòlic i el seu lligam a l'administració¹²⁸.

Pel que fa a Boscà, hi podia haver una relació llarga, de diversos anys. En algunes ocasions fins i tot havia acompanyat a la cort de Carles V en alguns viatges. Però el més interessant és que la seva principal obra va ser editada a Barcelona, sempre coincidint amb Mai a la ciutat o en les proximitats¹²⁹. És curiós també que Boscà dediqués una part de la seva obra als Cardona, de qui ja hem vist el lligam amb els Mai, per tant, és difícil no pensar en el coneixement, la convivència i la relació culturals directe entre Boscà i Mai¹³⁰ i més si tenim en compte que Miquel Mai va coincidir a la cort amb una de les figures del Renaixement, Baldassare Castiglione, gran conegut del poeta barceloní. Definir influències és complicat aquí però sí que podem parlar de coincidències i moltes d'elles ens porten a pensar que Mai havia de tenir una vasta cultura literària prèvia a la seva marxa a Itàlia que podia tenir en Boscà un punt de suport. Per tant, més endavant quan parlem dels llibres que posseïa haurem de considerar a Miquel Mai com el pròpi instigador del recull i l'acumulació cultural i artística de la Cucurulla, fins al punt, que pensarem en una determinada personalitat més pròpia del Renaixement. Miquel Mai serà una causa i una conseqüència de la seva mateixa cultura.

El món del llibre també va tenir una certa importància (de manera indirecta) en aquells primers anys de segle. Joan Mai, germà de Miquel, va encarregar-se de fer de testimoni notarial en uns documents que recullen l'inventari d'un seguit de caixes amb llibres que havien d'anar a mans del bisbe Gonzalo Fernández

¹²⁸ Parisi, Ivan, "Un informatore del Cattolico: Benet Garret detto il Cariteo", a D'Agostino, Guido (et alt.), *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso il Magnanimo: I modelli politico-istituzionali, la circolazione degli uomini, delle merci, gli influssi sulla società e sull costume*, (XVI Congresso Internazionale di Storia della Corona d'Aragona, Napoli-Caserta-Ischia, 18-24 settembre di 1997), Nàpols, Paparo, 2000, vol.II, p.1553-1562.

¹²⁹ Per un itinerari de l'edició de Boscà, consultar Morros Mestres, Bienvenido, "Fuentes, fechas, orden y sentido del Libro I de las obras de Boscán", a *Revista de Filología Española*, vol.LXXXVIII, n^o1, Madrid, CSIC, Gener-Juny de 2008, p.89-123.

¹³⁰ Es coneix que Boscà també va ser a Barcelona just abans que la cort fes el viatge de l'expedició de Tunis de 1535, per tant la influència que pogués tenir sobre Mai podia haver-se produït llavors. Vid., *ibid.*, p.97; Rubió i Balaguer, J., *ob.cit.*, 1957, p.35-36; Rubió i Balaguer, J., *ob.cit.*,1973.

d'Heredia, el 1506¹³¹. El mateix Joan Mai va poder-se tractar amb un escriptor de primera per l'època, Diego Enríquez, autor de la *Crónica de Enrique IV*¹³², tot i que la cronologia del document no acabaria de quadrar amb la de l'autor castellà.

A pocs metres de la Cucurulla hi coincidien dos dels principals impressors de Barcelona, Joan Rosembach i Carles Amorós, amb alguns dels quals és quasi segur que hi va tenir algun tracte, ni que fos per la compra d'algun exemplar dels més de dos mil que composaven la seva biblioteca¹³³.

I naturalment a nivell artístic també hi havia d'haver certes afinitats amb almenys, el personatge religiós més influent d'aquells temps, l'Ardiaca Lluís Desplà, qui també va acumular certes peces d'escultura, antigues i modernes, al pati de la seva residència. A més, just davant la seva casa s'hi feia les reformes dels Gralla¹³⁴.

Un tema més relacionat amb l'ambient espiritual que cultural també va poder tenir lloc a la Barcelona l'època. Es tracta del contacte que va tenir el futur Sant Ignasi de Loyola amb els cercles erasmistes del bisbe Cardona (Vicens Navarra i el mateix Miquel Mai) i la influència que varen exercir sobre ell en la seva futura espiritualitat. Batllori explica que hi ha motius per pensar que les dues estades a Barcelona del vasc varen ser part important en la futura teoria ignasiana, gràcies a la consulta de les obres erasmistes que circulaven pel cenacle¹³⁵. Batllori però no acaba de saber el motiu pel qual Sant Ignasi passava per Barcelona. Al voltant d'això hem d'aportar la notícia que a l'AHPB es conserva diversa documentació referent a una companyia de comerciants vascos que es deïen Recalde, igual que Íñigo López de Recalde, Sant Ignasi. També respecte la vinculació amb els erasmistes s'ha de comentar que precisament un col·laborador de Mai a Roma, el "procurador Ortiz" va ser un dels protectors

¹³¹ Madurell Marimon, Josep Maria i Rubió Balaguer, Jordi, *Documentos para la historia de la imprenta y la librerías en Barcelona (1474-1553)*, Barcelona, Gremio de Editores y Libreros y Maestros Impresores, 1955, p.440-443, doc.243.

¹³² AHPB, Joan Palomeres, 258-25.

¹³³ Rubió Balaguer, Jordi, *Llibreters i impressors a la Corona d'Aragó*, Barcelona, Abadia de Montserrat, 1992, p.77 i 114.

¹³⁴ Sobre els relleus de l'ardiaca així com la seva contextualització dins i fora de la Barcelona del moment, Garriga Riera, J., *ob.cit.*, 1988, p.340-345.

¹³⁵ Batllori, M., *ob.cit.*, 1995, vol.V, p.165-169.

del futur sant¹³⁶. El lligam amb els jesuïtes no acaba aquí. Les doctrines ignasianes deuriem arribar i fer forat en Mai per altres vies, per exemple, a través del seu secretari Alessio Fontana, reconegut fervent seguidor del sant, i qui va destinar una considerable suma de diners per la fundació d'un Col·legi a Sàsser¹³⁷. Un últim lligam el podríem establir a través de la relació que hi va haver entre Mai i Juan de Zúñiga i Avellaneda, conegut també per les seves aficions als ambients jesuïtes¹³⁸. Inclòs el mateix Mai va morir el 1546 assistit per un jesuïta, Antonio Araoz¹³⁹.

¹³⁶ Batllori, M., ob.cit, 1996, vol.VI, p.86.

¹³⁷ Batllori, Miquel, "La Universitat de Sàsser i els col·legis de Sardenya. Estudi d'història institucional i econòmica", a Batllori, Miquel, *Catalunya a l'època moderna: recerques d'història cultural i religiosa*, Barcelona, Edicions 62, 1971, p.99-104

¹³⁸ Bada, Joan, *Situació religiosa de Barcelona en el segle XVI*, Barcelona, Edicions Balmes-Facultat de Teologia de Barcelona, 1970.

¹³⁹ Duran, Eulàlia, *Història de la Cultura catalana. Renaixement i Barroc*, Barcelona, Edicions 62, 1997, p.132.

1.5 L'entrada a l'escena pública: de Sardenya a Aquisgrà (1512-1520).

El currículum de presentació en el seu accés a l'administració pública tenia un component clarament definit. Miquel Mai entrava al servei de Ferran II gràcies a uns estudis jurídics sí, però també (i sobretot) gràcies a l'aval familiar i la protecció i la relació amb l'elit política i cultural que en aquells moments era al servei del monarca¹⁴⁰.

Entre tota l'aristocràcia amb qui es relacionava hi destaquen clarament els Cardona, en les figures del bisbe Pere de Cardona, i el virrei (primer) de Sicília i (després) de Nàpols, Ramon Folch de Cardona, per tant, sembla lògic pensar que els Mai formaven part d'una mena de "partit" al voltant d'aquesta família, és clar que tampoc podia ser l'únic¹⁴¹.

El primer càrrec que va ostentar Miquel Mai, després de ser professor de Dret a l'Estudi, va ser el de Regent de la Cancelleria de Sardenya¹⁴². La seva marxa a Sardenya es va produir el 1512 per tant, deduïm que entre 1510 (any en què el trobem documentat com a professor) i 1512, va dedicar-se a la docència o a exercir la jurisprudència. Va ocupar el seu destí sard en dues etapes doncs la primera es va veure interrompuda per la combinació de diversos conflictes

¹⁴⁰ Una bona aproximació al paper desenvolupat pel gremi de juristes al servei del Catòlic la trobem a Dios, Salustiano de, "La tarea de los juristas en la época de los Reyes Católicos", a Ribot, Luis-Valdeón, Julio i Maza, Elena (coords.), ob.cit., vol.I, 2007, p.193-220.

¹⁴¹ Batlle Gallart, Carme, "La oligarquia de Barcelona a fines del siglo XV: el partido de Deztorrent", a *Acta Historica et archaeologica Mediaevalia*, n°7-8, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1986-1987, p.321-335.

¹⁴² Manconi, Francesco, "El reino de Cerdeña de Fernando II a Carlos V: el largo camino hacia la modernidad", a Belenguer Cebrià, Ernest (coord.), *De la unión de coronas al imperio de Carlos V*, 3 vols., Barcelona, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2001, vol.II, p.15-54. L'autor aporta nombroses referències documentals que ens demostren la presència de Mai a Sardenya. Per si no fos suficient, l'inventari de 1546 que editem més endavant també ens dóna informació al respecte quan se'ns fa saber l'existència de documentació referent a la Cancelleria sarda de Mai entre els papers de la casa, a AHPB, Joan Lunes, 296-40, f.68r. També es pot consultar Molas Ribalta, Pere, "Magistrats catalans a l'Itàlia espanyola", a *Pedralbes*, n°18-2, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1998, p.213-220. Per entendre la posició de la Cancelleria respecte el regne, Ferrante, Carla i Mattone, Antonello, "I privilegi e le istituzioni municipali del Regno di Sardegna nell'età di Alfonso il Magnanimo", a D'Agostino, Guido (et alt.), *XVI Congresso di Storia della Corona d'Aragona. La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso il Magnanimo. I modelli politico-istituzionali, la circolazione degli uomini, delle idee, delle merci. Gli influssi sulla società e sul costume*, 2 vols., Nàpols, Paparo Edizioni, 2000, vol.I, p.277-320.

sobre el corall a Sardenya però també pels problemes fiscals a Sicília entre 1514 i 1515¹⁴³.

Curiosament al darrera d'un d'aquests conflictes fiscals hi havia Francesc Peiró, veí de Mai a la mateixa Cucurulla de qui parlarem més endavant gràcies a una compra immobiliària que hi va haver entre tos dos¹⁴⁴.

El cas és que Mai tornava a ser a Barcelona cap a mitjans de 1514 ja que apareix en diversa documentació referent al Governador General de Catalunya, Pere de Cardona, per qui treballava com a assessor i per qui més endavant passarà a treballar-hi el germà de Mai, l'abat Joan Mai. La documentació però, també ens indica que Mai ja tornava a ser fora a mitjans del 1515¹⁴⁵ i que no torna fins el mateix 1520, al ser cridat per l'emperador¹⁴⁶.

La marxa de Sardenya va comportar l'inici d'una relació professional que perduraria fins a la mort del mateix Mai. Es tracta de la vinculació amb el que llavors deuria ser un molt jove jurista sassarès, Alessio Fontana¹⁴⁷.

L'entrada a la cort va suposar un primer ascens fulgurant en la carrera de Mai. En alguns casos la seva posició remarcava les capacitats intel·lectuals, d'altres vegades només era una qüestió de deferència nominal. Encara estant a Sardenya, i des de Barcelona, l'emperador el nomena Regent del Consell d'Aragó en qualitat de Doctor en Dret Civil i Canònic¹⁴⁸. Quan s'hi va reunir

¹⁴³ Salicrú Lluç, Roser, "Una lluita per un mercat: catalans, algueresos i genovesos i el corall de Sardenya a la primera meitat del segle XVI", a Ferrer Mallol, Maria Teresa-Mutgés i Vives, Josefina-Sánchez Martínez, Manuel (eds.), *La corona catalanoaragonesa i el seu entorn mediterrani a la Baixa Edat Mitjana*, Barcelona, CSIC-Milà Fontanals, 2005; i també Giurato, Simona, "Le indagini fiscali in Sicilia tra Ferdinando il Cattolico e Carlo V (1504-1523)", a Castellano Castellano, Juan Luis i Sánchez-Montes González, Francisco (coords.), *Carlos V. Europeismo y universalidad*, Granada, SECCFIyCV, 2001, p.193-203.

¹⁴⁴ Giurato, S., ob.cit., 2001, p.199.

¹⁴⁵ Manconi, F., ob.cit., 2001.

¹⁴⁶ Segons els *Dietaris*, no arriba a Barcelona fins el 26 de febrer de 1520, però això sembla entrar en contradicció amb el que diu Manconi, que retarda la seva tornada fins al juny. Vid., Sans i Travé, J.M^a, ob.cit., 2004, vol.I, p.353 i Manconi, F., ob.cit., 2001, p.45.

¹⁴⁷ Sobre el personatge, Batllori, M., ob.cit., 1971, p.83-104; Turtas, Raimondo, "Fontana, Alessio", a *Dizionario biografico degli italiani*, vol.48, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana, 1997, p.613-614; Turtas, Raimondo i Cadoni, Enzo, *Umanisti Sassaesi del '500. Le biblioteche di Giovanni Francesco Fara e Alessio Fontana*, Sàsser, Galizzi, 1988.

¹⁴⁸ Foronda i Aguilera, Manuel de, *Estancias y viajes del emperador Carlos V desde el día de su nacimiento hasta el de su muerte*, Madrid, Establecimiento Tipográfico sucesores de Ribadeneyra, 1914, p.144. Al voltant del càrrec de Regent, es poden consultar a Ferro, Víctor, *El Dret Públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, Eumo, 1987; Arrieta Alberdi,

(amb l'emperador) a la península immediatament va ser ascendit a Mestre Racional de la Cort, doncs així signa en alguna de la correspondència que l'emperador envia als consellers de Barcelona¹⁴⁹, un càrrec en el qual va ser substituït per un altre barceloní, Joan Cotxa, escrivà del rei¹⁵⁰. El que més crida l'atenció però és que a l'octubre de 1520 va ser nomenat cavaller (un càrrec més nominal que real) a Aquisgrà mateix, en els actes en què Carles V va prendre possessió de la corona imperial¹⁵¹.

Jon, *El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1707)*, Zaragoza, Institución Fernando el Católico, 1994.

¹⁴⁹ Voltes Bou, P., ob.cit., 1958.

¹⁵⁰ AHPB, Antoni Anglès major, 272-66.

¹⁵¹ Foronda i Aguilera, Manuel de, ob.cit., 1914, p.144.

1.6 La cort imperial I: la composició (1520-1528).

1.6.1 La confecció de la cort.

Agafar el relleu dels Reis Catòlics no va ser una feina senzilla pel nou govern del jove arxiduc Carles. Els últims anys del govern de Ferran II (des de la mort d'Isabel el 1504), varen suposar una constant entrada i sortida d'enviats diplomàtics flamencs que intentaven preparar l'arribada del nou governant¹⁵².

Davant l'evidència que Ferran II no tindria descendència masculina a qui deixar la direcció dels regnes, molts nobles, castellans o no, es varen posicionar a favor del nou monarca flamenc, cosa que ja passava en els mesos que va governar Felip de Borgonya¹⁵³ a Castella. La divisió entre l'aristocràcia o els mateixos servidors va ser tant gran que ràpidament es varen formar dos grans faccions en el sí del govern: els "felipistes", que eren els servidors flamencs i la gran majoria de l'alta noblesa castellana¹⁵⁴ que s'havien posicionat a favor de Felip de Borgonya i/o sobretot, també eren els que estaven en contra de Ferran II a Castella així com les seves maneres de govern; per altra banda, hi havia la facció dels "fernandistes", protagonitzada per tres tipus d'integrants: tota la noblesa de la Corona d'Aragó, la seva classe administrativa i molt important, també part de la noblesa i famílies aristocràtiques dels territoris italians adscrits a la corona aragonesa¹⁵⁵.

Amb la mort de Felip de Borgonya i el triomf de la facció del Catòlic molts dels detractors pro-borgonyons varen provar sort i es varen desplaçar cap Flandes per situar-se en una posició preeminent per quan Ferran II traspassés i així ocupar els principals càrrecs cortesans quan el futur rei Carles governés¹⁵⁶. No varen comptar però que Carles tenia la seva pròpia gent, flamencs practicament

¹⁵² Belenguer Cebrià, Ernest, *Ferran el Catòlic. Un monarca decidit davant la cruïlla de la seva època*, Barcelona, Edicions 62, 1999, p.273 i ss.

¹⁵³ Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.I, p.63-72.

¹⁵⁴ Hi destacaven molts dels "grandes" de Castella així com tots aquells senyors que es varen veure agreujats per l'administració del catòlic, especialment per qüestions d'expropiacions a les terres conquerides a Andalusia. Vid., ibid., p.67-68.

¹⁵⁵ De la part castellana en destacaven els noms de Fadrique de Toledo, duc d'Alba, Bernando de Rojas, marquès de Dènia, Gutierrez Lope de Padilla, comendador de Calatrava, o Alfons d'Aragó, arquebisbe de Saragossa, entre d'altres destacats. Vid., ibid., p.69.

¹⁵⁶ Cas famós va ser el de don Juan Manuel, acusat quasi de traïció pel mateix Ferran II.

tots, que ja ocupaven quant menys, les posicions de la cort, el servei personal, els consells i les secretaries, és a dir, que hi havia una “facció borgonyona”¹⁵⁷.

Entre els partidaris del rei Catòlic hi hem comptat amb el nostre Miquel Mai. Tant el seu avi com el seu pare havien estat al servei de la corona, primer amb Joan II i després amb el mateix Ferran. La complexitat jurídica de la Corona d’Aragó havia format part de la família Mai com una cosa del més quotidià. És més la formació del Consell d’Aragó, l’any 1494, coincideix amb què Joan Mai (2n) era un dels doctors en lleis que formaven l’anomenat òrgan de govern. Tal vinculació amb el rei, en el cas de Miquel Mai vindria accentuada pel lligam que unia la seva família amb la dels Cardona des d’un punt de vista clientelar i el fet que els Cardona estaven emparentats amb el rei¹⁵⁸.

La gran virtut dels antics partidaris de Ferran II va ser fer veure que l’estructura amb què es governaven els territoris de la Corona d’Aragó era molt vàlida per la descomunal herència de territoris que va rebre el monarca borgonyó. Tant era així que els propis cortesans i polítics de Borgonya varen entendre-ho com la forma jurídica més oportuna per garantir l’administració, encara que no sense intents de fer certes reformes¹⁵⁹. És la tradició jurídica precisament el que farà anar per un mateix camí els interessos d’uns i altres, doncs des de Borgonya es garantia el govern dels territoris sota l’autoritat d’una mateixa persona i des dels territoris, es continuava gaudint d’una posició independent respecte d’altres territoris¹⁶⁰. Per altra banda, la nova monarquia va saber agafar el millor del bàndol “felipista”, és a dir, va comprendre que sense la incorporació d’aquesta facció a la cort no tindria gens fàcil el govern de Castella, tal i com els conflictes de les “Comunidades” va demostrar. D’aquesta manera la cort es va acabar formant per una amalgama de faccions que tenien en comú un mateix monarca.

¹⁵⁷ Martínez Millán, José, “La corte de Carlos V: la configuración de la casa del Emperador, 1517-1525”, a Kohler, Alfred (coord.), *Carlos V / Karl V*, Madrid, SECCFIIyCV, 2001, p.395-408.

¹⁵⁸ Molas Ribalta, Pere, *Catalunya i la casa d’Àustria*, Barcelona, Curial, 1996, p.148 i ss.; Moles Ribalta, Pere, *L’alta noblesa catalana a l’Edat Moderna*, Vic, Eumo, 2004, p.32-55.

¹⁵⁹ Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.I, p.207 i ss.

¹⁶⁰ A la llarga potser no seria així però en principi quedava garantida la personalitat jurídica de cada territori, amb les oportunes vies de comunicació administratives amb la monarquia. AL respecte, Belenguer Cebrià, Ernest, *La Corona de Aragón en la Monarquía hispánica. Del apogeo del siglo XV a la crisis del XVII*, Barcelona, Península, 2001, p.135-165, amb bibliografia.

De fet, va ser des de l'òptica de la facció borgonyona que es va optar per organitzar la cort del jove Carles en diverses àrees que impliquessin la creació de nombrosos oficis a repartir entre els components de les diverses faccions. Per començar hi havia els diversos òrgans de govern centrats en els consells i la Cancelleria, però també hi havia la pròpia casa de l'emperador, és a dir, el servei del monarca, que alternava entre els principals nobles i aristòcrates per una banda (donada la proximitat amb el mateix rei), i també l'obvi e innumerable sèquit de personal domèstic¹⁶¹.

Dins d'aquest nou entramat organitzatiu hi agafarà especial rellevància la Cancelleria com a principal centre de govern dels diversos territoris i donada la importància que va agafar el Consell Suprem d'Aragó hem d'entendre que la figura de Miquel Mai entrés amb un cert pes dins la pròpia cort. Ràpidament es va haver de posar a treballar amb personatges de la talla de Mercurio Gattinara, Francisco de los Cobos o Jean l'Allemand. A més era un clar exponent de l'herència de Ferran II, expert jurista que fins aquell moment s'havia encarregat de garantir un sistema polític als territoris italians. I sobretot era representatiu del nou prototipus de cortesà influenciat pels nous ideals humanistes, i sobretot, erasmistes, amb què s'havia format al mateix monarca. La seva incorporació deuria resultar bastant còmode i les seves capacitats intel·lectuals el deuriem situar en una posició força preeminent sinó no s'explica el seu ascens dels propers anys¹⁶².

¹⁶¹ Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.I, p.139 i ss., amb bibliografia. Els volums III-V d'aquesta mateixa obra ofereixen una llista sumària de tot el personal conegut que formava part del seguici de l'emperador així com els càrrecs que varen ocupar.

¹⁶² Seria interessant poder establir quin paper va tenir el llavors Vicecanceller de la Corona d'Aragó, Antoni Agustí Siscar, un home repudiat i empresonat per Ferran II i que Carles V va restaurar amb tots els seus privilegis. Més endavant el mateix Mai va ser el primer mecenes del fill d'Agustí, Antoni Agustí Albanell i potser no hauríem de descartar que Mai hagués pogut decantar-se cap al futur emperador quan encara ocupava el càrrec de Regent de Sardenya, tal i com sembla que va passar, si ens fixem en què l'administració del Virrei Cardona es va dedicar a conservar les possessions pel nou monarca, a l'espera del nou govern.

1.6.2 El cerimonial borgonyó.

La mort de Ferran II va comportar canvis a quasi totes les esferes sociopolítiques. Un dels aspectes centrals on hi va haver un canvi d'allò més traumàtic va ser en la composició de la cort que acompanyava al nou monarca¹⁶³.

La instauració de la nova monarquia dels Àustria als regnes peninsulars va comportar que el nou monarca arribés amb un nucli cortesà quasi exclusivament borgonyó i sobretot, sense presència hispànica. Això comportava que ja hi hagués instaurada una tradició protocol·lària amb tot un seguit de rituals a seguir als que l'aristocràcia i la classe dirigent hispànica no hi estava gens avesada i disposada. Tot allò que va afectar al protocol i l'etiqueta àulics és el que s'anomena "cerimonial borgonyó"¹⁶⁴. El cerimonial afectava a tota persona que tenia algun paper davant del monarca i influïa des del simple fet de menjar, llegir una novel·la de cavalleries, distribuir almoïna o guerrejar, és a dir, determinava el model de vida de tot cortesà. Un cortesà, sigui dit, entés com un cavaller medieval (*bellatore*) que s'ha refinat i no pas entés com la persona culte i també refinada que definirà Baldassare Castiglione¹⁶⁵.

El tret diferencial del cerimonial a la borgonyona era sense cap mena de dubte l'ostentació. I aquesta característica va ser el principal problema per la seva instauració a terres hispanes i especialment castelleses. La tradició existent des

¹⁶³ Anotem aquí que s'entén per cort segons l'encertada definició que ens dona Peter Burke: "la cort era una institució amb diverses funcions. No només era la casa del governant sinó també un mitjà de govern", a "El cortesano", dintre de Garin, Eugenio (ed.) *El hombre del Renacimiento*, Madrid, Alianza, 1993, p.133-161.

¹⁶⁴ La bibliografia sobre protocol és àmplia i inabastable per això només citarem aquí un treball força recent que organitza de manera sistemàtica diverses cerimònies, a López-Nieto y Mallo, Francisco, *Honores y protocolo*, 2 vols., Madrid, Ayuntamiento de Madrid, 2006 i el treball més especialitzat d'Antonio Rodríguez Villa, *Etiquetas de la casa de Austria*, Madrid, Establecimiento tipográfico de Jaime Ratés, 1913. Pel que fa a les variacions borgonyones i la seva aplicació a la cort hispànica consultar la bibliografia que donem en les successives notes.

¹⁶⁵ Més endavant ja veurem com la relació entre els diversos conceptes de cortesà s'acabaran fusionant en un de sol, fruit de les influències que el món italià va exercir damunt les diverses cultures europees.

d'època dels Reis Catòlics es centrava en l'austeritat, la moderació i la contenció de les despeses de cort, i aquesta estava promoguda pels mateixos reis¹⁶⁶.

El nou govern de Carles I portava incorporada la seva pròpia etiqueta. Un fet molt normal si tenim en compte que el futur emperador va ser educat sota formes borgonyones i mai havia trepitjat terres hispanes. Ho va fer per primera vegada el 1517. Anys abans però, ja s'havia produït un primer contacte entre la cort castellana i els rituals flamencs. El xoc de cultures es va produir amb el viatge dels ducs de Borgonya, Felip el Bell i Joana la Boja el 1502 a terres castellanques quan després d'uns mesos d'estada es va permetre servir als reis i a la cort "a la manera borgonyona". El banquet és narrat amb tot detall per Antoine de Lalaing¹⁶⁷. Es va realitzar al Palau dels Marquesos de Moya (Toledo) en una sala que va ser expressament decorada amb els tapissos que el propi Duc de Borgonya es va fer portar des de Flandes. El menjar a més, es va servir amb una vaixel·la flamenca feta d'or i plata propietat del propi Felip de Borgonya. El servei va correspondre a l'alta noblesa flamenca i castellana¹⁶⁸, és a dir, els nobles actuaven com a cambriers, cosa insòlita en les contrades dels "catòlics" i motiu de gran impressió –i segurament- d'indignació entre l'aristocràcia castellana i aragonesa.

La reacció en cadena a l'aparador borgonyó va ser immediata i la noblesa castellana, amb el Duc d'Alba al capdavant, en pocs dies va haver disposat tota la seva vaixel·la d'or i de plateria al costat dels tresors borgonyons¹⁶⁹. Aquest seria l'inici d'un procés que ja no tindria aturador doncs des de la perspectiva castellana s'assimilaria el nivell de riqueses i d'ostentació a la condició de cortesà. Malauradament, l'episodi de 1502 es veurà interromput fins a

¹⁶⁶ Domínguez Casas, Rafael, *Arte y etiqueta de los reyes católicos. Artistas, Residencias, Jardines y Bosques*, Madrid, Alpuerto, 1993.

¹⁶⁷ Lalaing, Antoine de, "Primer viaje de Felipe el Hermoso a España en 1501", a García Mercadal, J., *Viajes de extranjeros por España y Portugal*, vol.I, León, Junta de Castilla y León, 1999, p.402 i ss i especialment a partir de la pàgina 435 (cap.XXI). La notícia s'ha extret de Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.IV, p.7 i també de Domínguez Casas, R., ob.cit., 1993, p.557-558.

¹⁶⁸ "El conde palatino fue copero del rey; monseñor de Berghes, de la reina; monseñor de Ville del archiduque, y monseñor de Melun, de la princesa; monseñor de Isselstein, sirvió el pan al rey, monseñor de Veyre a la reina; y servia el almirante de jefe de comedor para el rey, y don Diego de Guevara para la reina". Fragment extret directament de Lalaing, A., ob.cit., 1999, p.435.

¹⁶⁹ Ibid., p.430, estret de Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, p.8.

l'arribada del nou sobirà borgonyó. I amb l'ascens de Carles I també entraran nous aspectes que la cultura àulica va haver d'incorporar i no pas sense polèmica.

Quan va desembarcar a la península, la noblesa hispana va veure com la cort ja estava formada i a més la composava quasi en exclusivitat la noblesa flamenca, deixant per impossible l'incorporació de l'aristocràcia castellana al rol que semblava que li corresponia¹⁷⁰. Passant de llarg tots els conflictes socials protagonitzats per la noblesa i les ciutats en contra del nou monarca, centrats bàsicament en el conflicte de les "comunidades de Castilla", la cort borgonyona va acabar per entendre que una manera d'acabar amb la resistència i les reticències de la noblesa disgustada, seria incorporant part d'aquesta noblesa castellana al servei de la corona¹⁷¹. El mitjà a través del qual s'ingressarà a la cort serà precisament a través de les qüestions de protocol i cerimonial. El fet de compartir uns costums de convivència que giraven a l'entorn del monarca va acabar essent a la llarga un motiu d'integració prou potent com per establir-los com a norma bàsica pels integrants de la cort. L'adaptació doncs, va ser obligatòria si no es volia quedar al marge dels cercles de poder.

Entrant a definir el propiament dit "cerimonial borgonyó", s'ha de tenir en compte tres aspectes bàsics: el centre polític, basat en l'exaltació del monarca com a eix neuràlgic de tots els esdeveniments; el component qualitatiu, és a dir, el luxe, basat en la demostració pública de la riquesa de cadascú en forma d'indumentàries sofisticades acompanyades del major nombre de peces de joieria possibles¹⁷² i; l'aspecte quantitatiu, que es transformava en autèntiques multituds de personal de servei però també en el consum de banquets

¹⁷⁰ Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.I, p.166 i ss.

¹⁷¹ Per veure de manera general les disputes entre les parts, em remeto al capítol anterior dedicat a la formació de la cort.

¹⁷² A vegades es donaven casos on l'extrema decoració dels espais justificava per sí sola el propi cerimonial, és a dir, s'actuava en funció de l'ambient en el qual s'estava. Sobre el tema, Rodríguez y Gutiérrez de Ceballos, Alfonso, "Ceremonial y Liturgia: las fiestas religiosas del emperador", a Morales, Alfredo J., (coord), *La fiesta en la Europa de Carlos V*, Sevilla, SECCFIIyCV, 2000, p.73-91.

pantagruèlics, fins arribar a l'extrem de servir centenars de plats en un sol àpat¹⁷³.

Al respecte de la preminència del rei o del Duc de Borgonya com a centre de tot el cerimonial hem de fer una breu referència a l'acte institucional per excel·lència de la cort flamenca, un capítol de l'Ordre del Toisó d'Or. Aquesta celebració és la màxima representació de tot allò que vol expressar la cort, és a dir, una sumptuositat absoluta combinat a una imatge d'unitat política. Al voltant d'un capítol s'hi realitzaven tota mena d'actes, fastuositats i fins i tot, hi havia un component artístic important i de sobres conegut gràcies al capítol celebrat a Barcelona el 1519¹⁷⁴. Però un esdeveniment així també va ser un dels mitjans a través del qual la cort borgonyona va acabar absorbint a la noblesa castellana i alhora, com aquesta veia satisfeta les seves ànsies polítiques i d'acaparament de poder amb la incorporació dels principals nobles dels regnes peninsulars a la cort, bàsicament castellans¹⁷⁵.

El "cerimonial borgonyó" basava la seva "manera de fer" en les diverses virtuds que tot noble i cortesà havia de tenir. El problema era que el comportament que definia al cortesà era absolutament medieval (i per tant amb un fort component religiós i bèl·lic). Això va canviar amb l'arribada de les noves corrents provinents d'Itàlia. Huizinga defineix a la perfecció l'ambient a la cort de Borgonya del segle XV en la seva obra *El otoño de la Edad Media*¹⁷⁶:

¹⁷³ El mateix Antoine de Lalaing ens explica com els ducs de Borgonya (Felip I i Joana la Boja) assistien als àpats vestits amb teles i pells de la més "alta costura" de l'època mentre que els vestits dels reis catòlics no mereixien el més mínim comentari. Vid, Lalaing, A., ob.cit., p.428, extret de Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, p.7.

¹⁷⁴ Ainaud de Lasarte, Joan, *El Toisó d'Or a Barcelona*, Barcelona, Aymà, 1949; Riquer, Martí de, "L'heràldica del capítol del Toisó d'Or de Barcelona del 1519" a *Heràldica catalana*, 2.vols., Barcelona, Quaderns Crema, 1983, p.625-742; Garriga Riera, Joaquim, "Joan de Borgonya, pintor del XIX° capítol de la orden del Toisón de Oro" a Belenguer Cebrià, Ernest (coord.), *De la unió de coronas al Imperio de Carlos V* (Congreso internacional, Barcelona, 21-23 de febrero de 2000), Barcelona, SECCFIlyCV, vol.III, 2000, p.121-180; Carbonell Buades, Marià, "La producció artística del coro de la catedral de Barcelona en la época del Toisón de Oro", a Belenguer Cebrià, Ernest (coord.), *De la unió de coronas al Imperio de Carlos V* (Congreso internacional, Barcelona, 21-23 de febrero de 2000), Barcelona, SECCFIlyCV, vol.III, 2000, p.181-214.

¹⁷⁵ En el capítol de 1519 es varen incorporar un seguit de membres de l'alta noblesa hispana com ara Diego López Pacheco, Marquès de Villena, Fadriques de Toledo, Duc d'Alba, Íñigo de Velasco, Duc de Frías, Diego Hurtado de Mendoza, Duc de l'Infantado, Antonio de San Severino, Príncep de San Marco, Ferran Ramon Folch, Duc de Cardona...Per veure tots els nobles incorporats a l'ordre el 1519 Martí de Riquer ens n'ofereix una llista sumària.

¹⁷⁶ Huizinga, Johan, *El otoño de la Edad Media*, Madrid, Alianza, 2003.

“Como ideal de una vida bella tiene el ideal caballeresco un carácter muy peculiar. Por su esencia es un ideal estético, hecho de fantasía multicolor y sentimentalidad elevada. Pero quiere ser un ideal moral, y el pensamiento medieval sólo podía concederle un puesto noble poniéndolo como ideal de vida en relación con la piedad y la virtud. Pero en esta función ética fracasa siempre la caballería, que es arrasada hacia abajo por su origen pecaminoso. Pues el núcleo de ideal sigue siendo la soberbia embellecida”¹⁷⁷.

Així doncs la cort flamenca de Carles I vivia, treballava i actuava en funció dels paradigmes del perfecte cavaller¹⁷⁸. Ara bé, serà precisament gràcies a la incorporació dels dominis hispànics i especialment dels de la Corona d’Aragó, que les noves pautes de comportament italianes entraran a definir les virtuts del cortesà¹⁷⁹. Paral·lelament la mateixa cort tenia entre els seus membres a diversos diplomàtics italians destinats a seguir Carles V arreu, complint la funció d’ambaixador, Castiglione entre ells. No hem d’oblidar però, que al mateix temps arribaven les idees italianes, des de l’interior de la mateixa cort s’estava creant una pròpia línia d’opinió especialment a l’entorn de la persona de Luís Lobera de Àvila i el seu tractat *Vanquete de nobles cavalleros e modo de bivar desde que se levantan hasta que se acuestan*¹⁸⁰, o amb Antonio de Guevara i els seus nombrosos tractats¹⁸¹. Per tant hem d’entendre que les múltiples variants en els tipus de comportament cortesà varen conviure al llarg dels anys i fins i tot, provocant un cert debat¹⁸².

Si fins aquest moment el què definia a un cortesà era l’espasa, a partir de mitjans de 1520’s serà la ploma i les capacitats intel·lectuals el que definirà a bona part del personal de cort.

¹⁷⁷ Ibid., p.89.

¹⁷⁸ Sobre la vinculació de l’aspecte cavalleresc més militar amb els actes cerimonials de la cort, Cátedra, Pedro M., “Fiestas caballerescas en tiempos de Carlos V”, a Morales, Alfredo J., (coord), ob.cit., 2000, p.93-117.

¹⁷⁹ Encara que la connexió artística entre el nord i el sud d’Europa ja feia temps que existia.

¹⁸⁰ López Piñero, José María, *El Vanquete de nobles cavalleros (1530) de Luis Lobera de Ávila y la higiene individual del siglo XVI*, Madrid, Ministerio de Sanidad y Consumo, 1991.

¹⁸¹ El *Reloj de príncipes* o el *Menosprecio de corte* són algunes de les obres on Guevara mostra les seves idees al voltant de la cort.

¹⁸² Martínez Millán, J. (coord), ob.cit., 2000, vol.IV, p.13-18, on l’autor vincula la instauració de l’etiqueta borgonyona i el conflicte de les *Comunidades* de Castella.

La culpa principal de l'entrada d'un nou tipus de cortesà es deurà a la gran difusió de les modes i valors renaixentistes arran de la publicació del tractat de Baldassare Castiglione *Il Cortesano* (1527)¹⁸³. La solemnitat i ostentació borgonyones varen combinar-se amb el que Castiglione va definir com *l'sprezzatura* donant com a resultat una de les corts més diversificades de l'Europa renaixentista. Observació, comunicació no verbal i gestualització indicaven la jerarquia de cada individu i convertien el protocol i el cerimonial en autèntics sistemes de codificació de missatges alhora que un mètode d'organització de la mateixa cort, sempre dirigit per un Camarleng Reial¹⁸⁴. Però l'aspecte més interessant de les corts renaixentistes i en especial de la cort de Carles V va ser l'elevat nivell de coneixements teòrics, un aspecte promogut precisament pel tractat de Castiglione i motiu pel qual la ploma va acabar derrotant a l'espasa, almenys entre aquella part de la cort que no provenia de l'alta aristocràcia.

No sembla que cap cortesà de Carles V arribés als nivells i exemples propugnats per Castiglione, almenys pel que fa al domini de la pintura, la dansa, el cant o l'escriptura entre altres¹⁸⁵.

L'aplicació dels esquemes cortesans va tenir un gran impacte en la persona a qui dediquem el present treball. L'arribada a la cort es va produir després d'una llarga estada a Sardenya i ja amb grans coneixements de la cultura cortesana que es respirava a Itàlia gràcies, principalment, a les influències directes que exercia l'herència de la cort de Nàpols des de l'època del Magnànim.

¹⁸³ Castiglione, Baldassare, *El Cortesano*, Madrid, Cátedra, 1994; Burke, Peter, *Los Avatares de "El Cortesano": lecturas e interpretaciones de uno de los libros más influyentes del Renacimiento*, Barcelona, Gedisa, 1998.

¹⁸⁴ Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.IV, p.28-34, i Burke, P., ob.cit., 1993, p.139. La jerarquia de cada acte quedava ben marcada en funció de nombrosos paràmetres alguns dels quals podem veure a Bouza, Fernando, "El espacio en las fiestas y en las ceremonias de corte. Lo cortesano como dimensión", a Morales, Alfredo J., (coord), ob.cit., 2000, p. 155-173.

¹⁸⁵ Cas excepcional va ser el Diego Hurtado de Mendoza, home molt vinculat a tot el cercle cortesà de Francisco de los Cobos i per tant en relació amb Miquel Mai. Si que es coneixen casos concrets de poetes, pintors i tota mena d'artistes que varen treballar per la cort a manera d'encàrrec, per patrocini o protegits d'alguns dels propis cortesans que projectaven les seves necessitats (i mancances) culturals en aquells professionals que podien enaltir el seu estatus com a mecenes. Per una llista bastant extensa dels artistes que varen ocupar posició de cortesà vid., Burke, P., ob.cit., 1993, p.152-156.

Com a component de la facció “ferrandina” Miquel Mai va veure’s incorporat fàcilment entre els membres borgonyons de la cort establerts a l’entorn de la Cancelleria de Mercurio Arborio di Gattinara. Mai comptava amb els avantatges de l’experiència política i administrativa a terres italianes, els coneixements jurídics i tenir un seguit d’amistats molts influents des de l’administració anterior. A banda també disposava d’un més que probable alt nivell adquisitiu així s’explicaria com va poder fer front a les despeses que va generar el viatge per Flandes, Borgonya Àustria i Anglaterra de 1522 entre els membres de la cort hispànica¹⁸⁶. Mai responia a les necessitats burocràtiques que la nova cort precisava.

L’adaptació deuria ser quasi immediata doncs només arribar a Barcelona procedent de Sardenya, Mai inicia un nou viatge com a Regent del Consell que el porta fins a terres nord-peninsulars i el consegüent embarcament cap al nord d’Europa i terres imperials¹⁸⁷. A mitjans del mes d’octubre de 1520 és nomenat cavaller per l’emperador a Aquisgrà¹⁸⁸ i es fa oficial la seva entrada al Consell Reial¹⁸⁹. Un nomenament d’aquesta categoria havia de ser correspost amb un nivell i una intensitat en una relació proporcional. D’entrada a nivell polític Miquel Mai va passar a formar part de l’òrgan de govern central dins la burocràcia imperial, un entorn profundament dominat per la noblesa flamenca fins a 1530. La seva actuació deuria ser d’allò més satisfactòria a la vista del seu fulgurant ascens ens els anys següents.

La seva posada en escena no podia haver estat millor doncs en el seu primer viatge per terres europees va poder fer gala d’una de les característiques per les que havia estat cridat al servei de la cort, els seus coneixements com a jurista fruit de la seves passions humanistes. En la parada que fa la cort a la ciutat de

¹⁸⁶ Alguns dels principals nobles es varen haver de plantejar tornar abans d’hora amb el risc que suposava abandonar la cort en uns moments com aquells, vid., Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit, 2000, vol.IV, p.16-17.

¹⁸⁷ L’arribada de Miquel Mai a Barcelona en la seva tornada de Sardenya està ben documentada als *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2004, vol.I, p.353. La data exacte del seu retorn és el 26 de febrer de 1520 tot i que la seva incorporació a la cort es produiria uns dies més tard doncs en aquells moments el rei era a Burgos.

¹⁸⁸ Possiblement la noblesa del títol serà més simbòlica que res més. No obstant la mateixa noblesa serà el que li permetrà ostentar alguns dels càrrecs que ocuparà més endavant.

¹⁸⁹ Foronda y Aguilera, Manuel de, ob.cit., 1914, p.144.

Lovaina el 1520 Miquel Mai va poder ampliar les seves amistats culturals amb personalitats de la talla del mateix Erasme de Rotterdam¹⁹⁰. La cosa no va acabar aquí doncs en el viatge de tornada cap a terres hispàniques tota la cort es va aturar a la cort del que possiblement va ser el rei humanista per definició, la cort d'Enric VIII Tudor¹⁹¹. L'opulència i el luxe no varen abandonar l'estada en cap moment i el gran teatre que va generar l'exposició pública dels governants va ser, efectivament, esplendorós tot i que s'ha de reconèixer que va impactar molt més el monarca anglès que no l'incipient emperador.

La fastuositat borgonyona va tenir la seva primera gran oportunitat davant la resta de la comunitat política arran de les noces de Carles I amb Isabel de Portugal a Sevilla¹⁹² amb Miquel Mai formant part de la comitiva¹⁹³.

L'exteriorització del luxe és l'aspecte més interessant a analitzar en relació a tot el cerimonial de cort i Miquel Mai. Va ser l'impacte visual el més predominant en el comportament àulic donada la seva besant ostentativa i això no va escapar-se en la percepció de l'ambient. En el cas de Miquel Mai tenim un aspecte visual cabdal en la simbiosi entre cortesà i governant. És la identificació amb la figura d'Hèracles, un personatge del qual la historiografia borgonyona dels segles XV i XVI en fa derivar tota la genealogia de la casa ducal de Borgonya¹⁹⁴ i un personatge mitològic molt present en tota la iconografia de Carles V¹⁹⁵ alhora que un exemple de la confluència entre els estils flamencs i italians.

¹⁹⁰ Gonzalo Sánchez-Molero, José Luis, "El erasmismo en España: la utopía de una Edad de Oro", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmus en España. La recepción del humanismo en el primer renacimiento español*, Salamanca, SEACEX, 2002, p.100.

¹⁹¹ Foronda y Aguilera, M., ob.cit., 1914, p.144 i Voltes Bou, Pedro, *Cartas del emperador Carlos I a la ciudad de Barcelona*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1958, p.65.

¹⁹² Gómez-Salvago Sánchez, Mónica, *Fastos de una boda real en la Sevilla del quinientos: estudio y documentos*, Sevilla, Universidad de Sevilla, 1998.

¹⁹³ La diversa correspondència publicada per Pere Voltes Bou dirigida des de la cort cap a la ciutat de Barcelona ens indica com Miquel Mai formava part de la comitiva que acompanyava regularment a l'emperador els anys que aquest va estar per la península, fins que Miquel Mai va ser destinat a Roma.

¹⁹⁴ Domínguez Casas, Rafael, "Fiesta y ceremonial borgoñón en la corte de Carlos V", a Redondo Cantera, María José i Zalama, Miguel Ángel (coords.), *Carlos V y la artes. Promoción artística y familia imperial*, Valladolid, Universidad de Valladolid-Junta de Castilla y León, 2000, p.13-44.

¹⁹⁵ La bibliografia sobre les analogies entre Carles V i Hèracles és ja clàssica. Ens referim als treballs de Earl E. Rosenthal, "Plus Ultra, Non plus Ultra, and de Columnar Device of Emperor

L'exemple visual més contundent de l'assimilació de la mitologia borgonyona és la medalla que es va fer encunyar Miquel Mai arran de la seva ambaixada a Roma i de la que ja n'hem parlat en altres ocasions¹⁹⁶ (fig.1). No obstant no s'havia interpretat com una projecció de la influència flamenca sinó com un aspecte més de la cultura clàssica que envoltava la figura del jurista i també com un símbol del lligam vers l'emperador doncs és un Carles V-Hèracles el qui estableix i defineix els límits de tothom en la seva assimilació a la figura del propi emperador¹⁹⁷. Veient la imatge de l'Hèracles de la medalla com un reflex iconogràfic de la cultura medieval borgonyona junt amb la imatge clàssica (i renaixentista sobertot) de Miquel Mai com un patrici romà podem entendre molt millor, no només la medalla, sinó també l'accès i l'ascens de Mai en el sí de la cort. Si a la medalla hi afegim que la residència de Miquel Mai a Barcelona gaudia d'un nivell decoratiu basat en l'ostentació de nombroses peces artístiques d'un alt nivell econòmic com tapissos (un dels quals precisament narra un dels treballs del mateix Hèracles), pintures, escultures, etc...la conjunció cortesana va ser plena i es pot comprendre com l'esperit cortesà va afectar precisament per què el mateix Mai creés una petita cort al seu casal.

La decoració de la casa de la Cucurulla també ens dóna un altre vincle amb l'esperit ostentós de Borgonya. L'inventari de 1546 en ofereix una dada clarivalent sobre com la cavalleriesitat medieval europea també tenia el seu lloc en una casa d'algú suposadament renaixentista. És un fet que no deixa de ser un pèl contradictori en sí mateix però ho interpretem com una element més de riquesa cultural i sobretot com un aspecte que per l'època no era gens contradictori si tenim en compte que les hibridacions artístiques i culturals eren quasi a l'ordre del dia en la primera meitat del segle XVI a Catalunya¹⁹⁸. A l'inventari hi podem veure com Miquel Mai decorava una part del seu estudi

Charles V", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol.34, Londres, 1971, p.204-228; i "The invention of the Columnar Device of Emperor Charles V at the Court of Burgundy in Flanders in 1516", també a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol.36, Londres, 1973, p.198-230.

¹⁹⁶ Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p. 37-50.

¹⁹⁷ De Jonge, Krista, "El emperador y las fiestas flamencas de su época (1515-1558)", a Morales, Alfredo J., (coord), ob.cit., 2000, p.51.

¹⁹⁸ Garriga Riera, J., ob.cit., 1986, vol.IV, p.17 i ss.

amb tota la sèrie sencera dels “nou cavallers de la fama”, un dels mites medievals més importants i íntimament lligat a la cultura cavalleresca¹⁹⁹. Aquest fet l’hem de lligar amb la premisa que Mai disposava també d’una bona biblioteca de clàssics medievals que li permetien tenir un coneixement específic del què decorava les seves parets i especialment algun llibre que tracta de manera molt concreta els actes protocol·laris de la cort²⁰⁰. Un exemple magnífic d’aquest tipus de bibliografia serien els textos de Gaspar Contarini, dels quals en disposava d’un exemplar²⁰¹.

Relacionat amb el món dels llibres que podien tractar d’aquestes qüestions hem de tornar a esmentar a Luís Lobera de Ávila, metge de l’emperador en alguns dels viatges en els que també hi era Miquel Mai. És segur que Lobera va tractar amb Miquel Mai ja que formava part del cercle de protegits de Francisco de los Cobos, a qui precisament va dedicar el seu tractat *Vanquete de nobles cavalleros e modo de bivar desde que se levantan hasta que se acuestan*. A més, estan documentats un seguit d’informes d’un tal Lobera, dirigits des de Madrid a Elionor Setantí, possiblement informes que tractaven de l’estat de salut de Miquel Mai, en dates properes a la mort del Vicecanceller²⁰². Per tant, és segur que algun vincle hi hauria entre tots dos al llarg dels anys.

La relació amb els llibres d’etiqueta protocol·lària no s’acaba aquí. Miquel Mai també va coincidir durant uns anys amb el mateix Baldassare Castiglione quan aquest va ser designat Nunci apostòlic de Climent VII a la cort imperial. El contacte ens és absolutament evident quan veiem entre els llibres de Mai un exemplar de *Il Cortigiano*.

¹⁹⁹ AHPB, Joan Lunes, 296-40, f.63v. Més endavant, en els capítols que tractem específicament la decoració pictòrica i de l’estudi de la casa aportarem més dades i bibliografia sobre el tema.

²⁰⁰ Per una idea general sobre el mite dels nou cavallers de la fama, Keen, Maurice, *La caballeria*, Barcelona, Ariel, 1986, p.139-167 i especialment a partir de la pàgina 163. Sobre els llibres que parlen d’aquest mite i sobre la sèrie que tenia Miquel Mai al seu estudi en parlem més endavant als capítols dedicats als llibres de la seva biblioteca i a la decoració del seu estudi.

²⁰¹ L’inventari anomena el llibre de Contarini com una obra d’Andrea Contarini i no pas de Gaspare Contarini però deu ser un error doncs l’únic Andrea Contarini conegut amb anterioritat a la confecció del text va ser un Dogo de Venècia del segle XIV del qual no se’n coneix obra escrita. Sobre aquest llibre i els altres tractats d’etiqueta en tractarem més extensament als capítols que dediquem a la biblioteca i n’oferirem les referències exactes de l’inventari.

²⁰² AHPB, Anònims, 275-33, f.3r

Com a bon “filòleg humanista” Miquel Mai es va encarregar de contrastar a Castiglione i també li trobem les obres d’Antonio de Guevara, un nou contemporani seu i amb qui també va compartir experiències, especialment al llarg del viatge de la conquesta de Tunis i la tornada per Itàlia entre 1535 i 1536. L’enumeració de tractats que posseïa Mai no acabaria aquí. L’hi coneixem obres de Pietro Bembo i d’autors d’arrel neoplatònica que també varen tractar sobre les formes de comportament. També coneixem que mantenir contacte amb d’altres autors de qui no tenim constància que Mai disposés d’alguna de les seves obres on es tracta també d’aquesta temàtica. I naturalment hem d’acabar aquest breu comentari sobre llibres d’etiqueta anomenant els sis exemplars que tenia Mai del manual d’educació més famós de l’època, l’*Enchiridion* d’Erasmus de Rotterdam, l’autèntic guia per a molts prínceps del moment.

És segur que Miquel Mai va tenir l’ocasió de demostrar els seus coneixements de tota la tractadística doncs el tenim documentat com al Camarleng Reial a partir de 1537²⁰³, és a dir, com al *Chambelán*, l’encarregat de fer de mestre de cerimònies en els actes protocol·laris de la cort, ja fos un sopar o una audiència. De fet era l’encarregat de disposar qui formava part de la cort, és a dir, qui participava en les cerimònies²⁰⁴, tota una declaració del rang i prestigi que disposava davant l’emperador.

Reprenent el discurs inicial en què dèiem que el cerimonial de cort va significar un règim integrador i de trobament entre dos tipus de visions de la cort, veiem com la conjunció de quasi perfecte cortesà es dóna en l’exemple de Miquel Mai. Sense voler caure en la mitificació del personatge, coincideixen en una sola figura tots els paràmetres necessaris per triomfar (Guevara ens diria *medrar*) davant del monarca. No ens podem estar de pensar i plantejar la possibilitat que Miquel Mai hagués tingut algun paper en la confecció d’alguns dels tractats que es va escriure sobre temàtica protocol·lària al llarg dels anys que ell va formar part del seguici imperial.

²⁰³ ACV, Fons Pinós, 1-77-07 (B-4).

²⁰⁴ Burke, P., ob.cit., 1993, p.139.

1.6.3 D'Aquisgrà fins a Roma.

L'ascens al Consell Reial²⁰⁵ el 1519 va suposar entrar en una dinàmica força conflictiva. Estant a terres flamenques esclataven els conflictes civils de Castella (*Comunidades*) i València (*Germanies*), alhora que s'havia d'abordar el tema de la reestructuració de la Corona d'Aragó i les classes administratives²⁰⁶. Des de Gant es nomenava a Jean Lallemand com a Relator dels comptes i patrimoni de la Corona d'Aragó, cosa que significava donar a Gattinara el control de les finances. Aquest era el primer pas del que serà la futura pragmàtica de Worms, feta el desembre de 1520, que donava vigència al Consell Suprem i establia l'organització de la Cancelleria, confirmant els càrrecs de Vicecanceller a Antoni Agustí i el de Protonotari a Miquel Velázquez Climent²⁰⁷. També s'instaurava un sistema virregnal pels diversos territoris de la corona cosa que xocava de ple amb la formació del Consell i en la gestió del mateix. Sembla que els propòsits eren aconseguir controlar l'herència territorial des de la mateixa cort (on hi havia els membres del Consell) alhora que es distingia a cada territori per no confondre'ls amb els de Castella²⁰⁸. Una nova pragmàtica, d'abril de 1522, reinstaurava el sistema establert per Ferran II cosa que va provocar que el mateix Gattinara passés a controlar el Consell i les decisions que s'hi prenién. De fet se li atribueix el paper de reformador de tota l'administració i el seu intent de translació als altres territoris de l'imperi²⁰⁹.

De Mercurio Arborio da Gattinara se n'ha escrit molt i sempre s'ha destacat el seu paper dins la formació de la ideologia imperial que acabaria en la coronació de 1530²¹⁰. Realment s'ha de reconèixer que algun paper va haver de tenir en

²⁰⁵ Gan Giménez, Pedro, *El Consejo Real de Carlos V*, Granada, Universidad de Granada, 1988. Es documenta la participació de Mai en les reunions del Consell Reial però també del Consell Secret, òrgan més reservat i excepcional.

²⁰⁶ Martínez Millán, J., (coord.), 2000, vol.I, p.207 i ss.

²⁰⁷ Ibid., p.208; Arrieta Alberdi, J., *El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1714)*, Zaragoza, Institución "Fernando el Católico", 1994, p.89 i ss.

²⁰⁸ Martínez Millán, J., (coord.), 2000, vol.I, p.210.

²⁰⁹ Ibid., p.212-214.

²¹⁰ Headley, John M., *The emperor and his chancellor. A study of the imperial chancellery under Gattinara*, Nova York, Cambridge University Press, 1983; Avonto, Luigi i Casetti, Maurizio, *Mercurino Arborio di Gattinara Gran Cancelliere di Carlo V*, Roma-Vercelli, Archivio di Stato, 1984; Rivero Rodríguez, Manuel, *Gattinara. Carlos V y el sueño del Imperio*, Madrid, Sílex, 2005.

l'estructuració de la Corona d'Aragó tot i que la seva caiguda en desgràcia (de fet va dimitir dels seus càrrecs), va coincidir amb l'ascens del grup més "fernandista" on hi destacaven Francisco de los Cobos i el mateix Miquel Mai i també, just en el moment en què s'acabava de fer la reforma del Consell Suprem²¹¹.

La mateixa reforma del Consell podia ser una de les causes principals que va comportar l'abandó de Gattinara. Alonso de Soria, secretari imperial de la Cancelleria va redactar uns informes per a Gattinara recomanant un seguit de canvis en l'estructura administrativa. Els seus canvis proposats no varen ser escoltats pel piemontès fet que deuria provocar certa desafecció i distància. El fet és que Gattinara va redactar un informe a l'emperador on reclamava tenir una posició superior a la dels membres del Consell Suprem a més de certes reformes burocràtiques²¹² sense adonar-se que les seves reivindicacions anaven en contra de l'essència i la naturalesa de la mateixa Corona d'Aragó. La seva caiguda va ser major degut a les irregularitats que el seu secretari personal, Jean Lallemand, va comentre dins la mateixa institució. La seva posició només va tornar a prosperar quan va intentar abraçar l'Erasmisme com a base del seu ideari polític²¹³. Gattinara es moriria al 1530 i amb la seva mort els principals beneficiaris varen ser Cobos i un personatge que emergia llavors, Nikolas Perrenot de Granvelle, membre de la Cancelleria i company de Mai en alguns afers diplomàtics als inicis de l'ambaixada a Roma.

El descrèdit que es respirava llavors fa pensar en la situació del nostre Mai, doncs va participar de tots els fets destacables de l'època i just quan la Cancelleria tenia menys prestigi veiem que apareix la seva figura per damunt de tots i és enviat a Roma. Hi ha dos explicacions a aquest ascens: la primera té a veure amb el prestigi que tenien en aquells moments els erasmistes dins la cort, amb qui l'emperador va sentir-se realment còmode des de bon començament. El segon motiu és que Mai estava molt vinculat al Secretari

²¹¹ Martínez Millán, J., (coord.), 2000, vol.I, p.214

²¹² Ibid., p.220; Headley, J.M., ob.cit., 1983, p.27 i ss.

²¹³ Headley, J.M., ob.cit., 1983, cap.VI, p.114-139; Rivero Rodríguez, M., ob.cit., 2005, p.138 i ss.

Cobos, la figura més ascendent en aquells moments i una persona que no tenia precisament complicitat política amb el mateix Gattinara²¹⁴.

Durant els mesos d'estada pels territoris flamencs, borgonyons i austríacs, es va assistir a la primera guerra entre Carles V i Francesc I, precisament com a reacció de França a l'elecció imperial de 1519 i a l'esclat dels conflictes civils als regnes hispànics. Com a conseqüència d'això, la cort tornava de Flandes a l'estiu del 1522 i no arribava a Santander fins el juliol per entrar a Valladolid el setembre. Es va viatjar fins a territoris aragonesos i quasi no varen estar mai parats molt de temps amb l'excepció de quan es varen instal·lar a Toledo, Sevilla o Granada.

En aquest període es viuria més episodis positius que no males notícies. Per exemple el conflicte amb França va derivar en la famosa batalla de Pavia on el mateix monarca francès va ser capturat, amb el seu consegüent trasllat a la cort; també arribaven notícies de la presa de Rodes (illa i ciutat de les quals el mateix Mai en tenia unes imatges, possiblement en record del famós episodi); també es varen celebrar les noces de l'emperador amb Isabel de Portugal; finalment però, va arribar la notícia del *Sacco*.

Des d'una òptica més cultural, el primer període a la cort va significar entrar en contacte amb molts ambients determinants per Miquel Mai. Als Països Baixos va poder conèixer en persona a Erasme de Rotterdam. Anys més tard, Pere Joan Oliver escrivia a Alfonso de Valdés per informar-lo de la marxa de Mai cap a Roma. Al seu temps el Valdés informava a l'holandès de la poca importància dels cercles erasmistes a Barcelona un cop va marxar Mai, per tant, algun record havia de tenir el filòsof del jurista cortesà²¹⁵. Al costat seu també hi coneixeria altres pensadors il·lustres i famosos com Joan Lluís Vives amb qui més endavant hi tindria un especial vincle doncs quan Mai s'ocupa del divorci dels reis d'Anglaterra, Vives és canceller d'Enric VIII i ferm defensor de Caterina, la qual cosa li val l'exili.

²¹⁴ Keniston, H., ob.cit., 1980, p.96. Cobos va ser greument amonestat per Gattinara degut a les maneres utilitzades quan el d'Úbeda actuava dins de la Cancelleria, just abans de la caiguda de Gattinara.

²¹⁵ Caballero, Fermín, *Conquenses ilustres. Alonso y Juan de Valdés*, Madrid, Oficina tipogràfica del hospicio, 1875, vol.IV, p.378-379; Bataillon, M., ob.cit., 1983, 317-318.

Seguint amb la temàtica erasmista, l'ingrès cortesà també li significà a Mai veure com el mateix monarca havia estat educat en aquesta ideologia, gràcies als tutors del rei, el senyor de Chievrés, Guillem de Croy i el futur Papa Adrià VI, Adrià d'Utrecht. De fet el poder dels erasmistes a la cort fins a mitjans dels anys trenta va ser tant gran que varen suposar una via alternativa a les faccions de poder representades pels antics partidaris de Ferran II i els castellans. En aquest sentit és interessant veure l'evolució del mateix Mai quan inicia el seu recorregut com "fernandista", segueix per la "via erasmista" (aquesta combinada amb la primera" i just quant cauen en desgràcia els erasmistes, ell es converteix en un dels homes més poderosos de la Corona d'Aragó.

També va ser el moment en què va conèixer al mateix Martí Luter, ja que la Dieta de Worms de 1520 es va fer davant l'emperador i la seva cort. Alguna influència va poder tenir sobre Mai ja que entre els seus llibres hi trobem alguna referència bibliogràfica luterana que podria haver posat en un compromís el seu propietari davant la Inquisició.

L'estada a terres hispàniques va tenir un capítol clarament destacat per la cort i l'emperador. Es tracta de l'episodi referent a les noces de l'emperador a Sevilla. Aquest va ser, després dels actes de la coronació d'Aquisgrà, l'últim acte cerimonial en què les influències provinents del món humanístic i renaixentista italià no hi tenien una influència considerable. Més aviat, l'adaptació de la ciutat andalusa va rebre un tractament fortament influenciat pels cànons borgonyons, basats en la despesa, sumptuositat i ostentació²¹⁶, amb l'objectiu de mostrar un simbolisme fortament marcat per un caràcter devot cap a l'emperador i la reialesa que s'esdevenia de la unió matrimonial.

La ciutat va ser engalenada amb diverses arquitectures efímeres i sobretot amb nombroses teles amb pedres precioses incrustades així com les divises i lemes imperials corresponents²¹⁷. També hi havia els corresponents arcs de triomf que

²¹⁶ Gómez-Salvago Sánchez, Mónica, *Fastos de una boda real en la Sevilla del quinientos (estudio y documentos)*, Sevilla, Universidad de Sevilla, 1998. L'autora ofereix un detallat estudi dels aparells decoratius així com una perspectiva econòmica del que va suposar el casament. A més s'aporta un considerable i detallat apèndix documental que ajuda a documentar els protagonistes, a nivell artístic, que varen protagonitzar les jornades.

²¹⁷ *Ibid.*, p.115-121.

marcaven i delimitaven el recorregut per la ciutat, tots ells dedicats a les virtuts de la Prudència, la Fortalesa, la Clemència, la Pau, la Justícia o la Glòria, junt amb altres mitificacions pròpies del bon govern així com auguris pel matrimoni²¹⁸.

Les dates de Sevilla posen de manifest una realitat que ja podíem deduir per l'origen flamenc de Carles V, la festivitat era un component essencial en l'estructuració i legitimació del govern i això repercutia en tota una constel·lació d'artistes i artesans al voltant de la cort, treballant per ella o esperant fer algun treball que cridés l'atenció als cortesans.

Entre els personatges que acompanyaven a la cort en aquest sentit hi havia un il·lustre barcelonès que ja hem anomenat, Joan Boscà, acompanyant a Mai. Al seu costat, el col·lega Garcilso de la Vega. Vells coneguts de Miquel Mai com Lucio Marineo Siculo o els germans Valdés, un dels quals (Juan) seria protegit pel mateix Mai també feien acte de presència. La cúpula diplomàtica italiana també hi era present en les persones d'Andrea Navagero o Baldassare Castiglione²¹⁹ ja que actuaven com a ambaixadors allà on la cort es desplaçés. Sembla que la mateixa cort donava a Miquel Mai una preparació adicional a la que ja tenia per tal que la futura estada a Roma resultés, almenys protocolàriament parlant, un èxit.

Tanta magnificència després de les noces de Carles V a Sevilla varen donar pas als desastres ocorreguts a Roma el maig de 1527. No obstant, la tragèdia va tenir una cosa de positiva des del nostre punt de vista: va servir perquè Mai fos enviat a la ciutat eterna i ens donés un dels capítols més interessants de la seva biografia. El desencís de les notícies provinents d'Itàlia va suposar el que Chastel en diu la "fi de l'optimisme del Renaixement"²²⁰, però en realitat potser hauríem de parlar de l'inici d'un capítol més del Renaixement.

²¹⁸ Ibid., p.132-148.

²¹⁹ Ibid., p.166 i ss.

²²⁰ Chastel, André, ob.cit., 1998.

1.7 Després del Sacco: l'ambaixada a Roma (1528-1533)

1.7.1 La diplomàcia renaixentista.

El període que comprén entre 1525 i 1529 és de vital transcendència no només pel propi Miquel Mai sinó també en tots els nivells possibles, des dels aspectes més individuals fins a la pròpia concepció de l'Imperi. Feia cinc anys que Carles V havia passat la "ma per la cara" a Francesc I, essent coronat "rei de romans" a Aquisgrà; el joc d'aliances europees va fer que França es trobés envoltada d'enemics; el papat no comulgava amb la seva paraula i mantenia unes posicions clarament antiimperialistes i finalment, el perill turc assetjava considerablement a les portes de l'imperi. Així, podem entendre que les realitats diplomàtiques adquirissin una dimensió considerable.

Les relacions internacionals del jove emperador passaven clarament per Itàlia i en això hi va tenir un gran protagonisme l'herència de Ferran II²²¹. Tot i les reticències que despertava al Cardenal Cisneros el sistema establert pel Catòlic, el jove Carles va saber aprofitar-se de l'administració establerta pels òrgans de la Corona d'Aragó així com dels principals membres de la diplomàcia que residia a Itàlia²²². L'ambaixador valencià Jeroni Vich a Roma, Ramon Folch de Cardona a Nàpols o Hug de Moncada a Sicília i Sardenya, varen ser alguns dels integrants encarregats de mantenir el sistema²²³.

La diplomàcia en sòl italià tenia una trajectòria des de finals del segle XV molt important, especialment pels interessos de Ferran II i perquè l'arribada del segon papa Borja, Alexandre VI, va fer augmentar considerablement els índex demogràfics i econòmics respecte els interessos dels regnes peninsulars

²²¹ Matingly, Garret, *La diplomacia del Renacimiento*, Madrid, Instituto de Estudios Políticos, 1970. L'autor ens ofereix una visió molt encertada del món de finals del segle XV i inicis del XVI, tant a nivell polític com cultural, amb un especial aprecí per tot allò que envoltava la diplomàcia de Ferran II.

²²² Ochoa Brun, M.A., ob.cit., 2003, vol.V, p.102; Martín García, Juan Manuel, *Arte y diplomacia en el reinado de los Reyes Católicos*, Madrid, Fundación Universitaria Española, 2002.

²²³ Recordem el ja citat Ochoa Brun, M.A., *Historia de la diplomacia española. Los reyes católicos*, vol.IV, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores, 2003.

hispanos²²⁴. A nivell polític els noms il·lustres de Garcilaso de la Vega (pare), Francisco de Rojas o Antonio de Acuña varen establir una ambaixada que iniciava la seva trajectòria amb la guerra amb els Anjou pel Regne de Nàpols a més de la pròpia successió del mateix papa Borja. En poc temps els conflictes dinàstics per la successió d'Isabel la Catòlica i Felip de Borgonya varen afegir dificultats a la ja de per sí conflictiva delegació romana²²⁵ però el curs dels esdeveniments va portar al Catòlic a crear una nova xarxa diplomàtica basada en personatges procedents de les faccions fidels al monarca a més de la pròpia participació del rei entre 1506 i 1507²²⁶. Des d'aquest moment l'ambaixada a Roma anirà lligada al nom de Jeroni Vich i la família Colonna, a més de la creació de tota una xarxa que unia Roma amb els regnes de Nàpols, Sicília i les ciutats de Barcelona i València²²⁷.

Els anys de l'ambaixada de Vich (1507-1522) varen repercutir en un assentament sòlid i continu amb els diversos papats (Juli II, Lleó X i Adrià VI) donant estabilitat al flux informatiu cap a la cort²²⁸. Aquest va ser el motiu pel qual el futur Carles V va continuar confiant en l'administració aragonesa. Quan es va veure obligat a substituir-los quasi sempre ho va fer per membres de la diplomàcia flamenca i borgonyona, més propensos a actuar d'una manera semblant a la dels components de la facció més propera a Ferran II²²⁹.

Des d'aquesta perspectiva es va pensar en Luís de Córdoba, II duc de Sessa, casat amb Elvira de Córdoba, la filla Gonzalo Fernández de Córdoba. Home format en la cultura cavalleresca de la conquesta de Granada i per tant, molt

²²⁴ Serio, Alessandro, "Algunes consideracions sobre la presència catalanoaragonesa a Roma entre el final del quattrociento i el principi del cinquecento (1492-1522)", a *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, nº14, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2003, p.69-97.

²²⁵ Serio, Alessandro, "Una representación de la crisis de la unión dinástica: los cargos diplomáticos en Roma de Francisco de Rojas y Antonio de Acuña (1501-1507)", a *Cuadernos de Historia Moderna*, nº32, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2007, p.13-29, especialment a partir de p.22.

²²⁶ *Ibid.*, p.26.

²²⁷ *Ibid.*, p.28-29. És essencial aquí la consulta de Terrateig, Baró de, *Política en Italia del Rey Católico 1507-1516: correspondencia inédita con el embajador Vich*, 2 vols., Madrid, Patronato "Marcelino Menéndez y Pelayo", 1963.

²²⁸ Em remeto a l'obra de Terrateig citada més amunt.

²²⁹ Martínez Millán, J. (coord.), *ob.cit.*, 2000, vols.I, p.73 i ss, i vol.II, p.49 i ss.

determinat en remarcar la seva posició²³⁰. Sessa substituïa a un altre famós ambaixador, don Juan Manuel, fervent servidor de la causa flamenca qui havia minat les relacions amb el Papat degut a la seva mala relació amb Adrià VI²³¹.

A l'arribada a Roma, el nou ambaixador va veure com la protecció dels Colonna garantia la seva presència i la protecció davant les amenaces franceses. La seva missió, centrada en els aspectes militars i la defensa del nord d'Itàlia, amb el conegut episodi de Pavia pel mig, va resultar ser suficientment satisfactòria, només interrompuda per la mateixa mort del duc²³². Amb el canvi d'Adrià VI per Climent VII les coses semblaven millorar doncs el Papa semblava decantar-se per una perspectiva proimperial. Però la realitat va ser una altra.

El duc de Sessa va ser el primer a instaurar una seu quasi permanent de l'ambaixada, centrada en el palau Altemps, una família definida cap al bàndol imperial. Això tindrà la seva importància perquè és quasi segur que uns anys més endavant el mateix Mai va hostatjar-se a la mateixa residència. L'interessant del cas (pel què ens ocupa) és que Sessa va fer-se envoltar d'una petita cort formada per humanistes com Lope Hurtado de Mendoza, Juan Ginés de Sepúlveda o Alberto Pio de Carpi. Junt als il·lustres personatges, el noble andalús va dedicar-se a decorar el palau Altemps amb una combinació d'escultures i llibres, una cosa que més endavant també veurem amb Miquel Mai a Barcelona²³³.

La situació a gestionar era molt complicada. Amb l'arribada al pontificat de Giulio de Medici (Climent VII), un candidat ambigu que finalment es va decantar clarament per la opció francesa, la guerra entre Carles V i Francesc I era inevitable²³⁴. El joc d'equilibris italià basat en un centralisme romà es va

²³⁰ Hernando Sánchez, Carlos José, "Nobleza i diplomacia en la Italia de Carlos V: el II duque de Sessa, embajador en Roma" a Castellano Castellano, José Luis i Sánchez-Montes González, Francisco (coord.), *Carlos V. Europeísmo y universalidad*, 5 vols., Granada. SECCFIIyCV, 2001-B, vol.III, p.205-297.

²³¹ Ibid., p.240-245.

²³² L'ambaixada va tenir una gran intervenció per part del virrei de Nàpols, el flamenc Charles de Lannoy cosa que va afavorir la relació amb Adrià VI. Vid., *ibid.*, p.251 i ss.

²³³ Ibid., p.283 i 297.

²³⁴ Recordem aquí els treballs de John H. Elliott, *La España imperial 1476-1716*, Barcelona, Vicens Vives, 1986; Lynch, John, *Los Austrias: 1500-1700*, Barcelona, Crítica, 1993; Lynch, John, *Carlos V y su tiempo*, Barcelona, Crítica, 2000.

trencar entre 1525 i 1527²³⁵. En una de les batalles per la defensa de la Llombardia, les tropes imperials varen derrotar a les franceses a Pavia, un 24 de febrer, fent presoner al mateix Francesc I²³⁶. Al mateix temps que Carles V intentava imposar un tractat de pau a França (gener de 1526 a Madrid), des de França es va començar a crear una aliança per poder fer front a l'Imperi. La "Lliga de Cognac" va reunir a França, Anglaterra, Venècia, Florència i els Sforza i finalment, la Santa Seu²³⁷. Els territoris del nord d'Itàlia varen anar caient mica en mica a mans imperials, des de Gènova passant per Milà fins a Mantua. Fins i tot es va produir una incursió a Roma per part de les tropes d'Hug de Moncada i la família Colonna²³⁸, que pujaven des de Nàpols. Ni tant sols les evidències bèl·liques que presagiaven varen fer tirar enrere a Climent VII. Només al març del 1527 es va veure obligat a firmar una treva amb el virrei de Nàpols Charles de Lannoy però era massa tard. Des del nord, les tropes comandades pel Conestable de Borbó varen iniciar el seu assalt a Roma mentre des del Sud, l'exèrcit de Lannoy i Moncada feia el mateix. Era el 6 de maig de 1527 i es produïa el *Sacco*²³⁹.

La situació que hi va seguir és prou coneguda: Climent VII va ser retingut durant un temps fins que va aconseguir escapar. Mentrestant, les tropes varen dedicar-se a deixar-se portar per la ciutat²⁴⁰ fins a deixar-la en la més absoluta misèria fet que va comportar uns mesos de pesta fins que a la segona meitat de 1528 es va tornar a una certa normalitat²⁴¹. Per la seva banda els Medici varen ser expulsats de Florència i llavors el Papa va veure's obligat a acceptar les condicions de Carles V.

²³⁵ Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.II, p.11-15.

²³⁶ Ibid., 2000, vol.I, p.268-272, amb especial rellevància de la bibliografia aportada.

²³⁷ Ibid., p.272-274.

²³⁸ Ibid., vol.II, p.22.

²³⁹ La bibliografia sobre el *Sacco* és amplíssima però continua essent un clàssic l'obra d'Andre Chastel *El Sacco de Roma. 1527*, Madrid, Espasa Calpe, 1998. Una visió actualitzada la podem trobar a Hernando Sánchez, Carlos José, *El reino de Nápoles en el Imperio de Carlos V. La consolidación de la conquista*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2001-A, p.328 i ss.

²⁴⁰ Chastel, A., p.64 i ss.

²⁴¹ Lee, Egmont (dir.), *Descriptio Urbis. The roman census of 1527*, Roma, Bulzoni, 1985.

La pau entre Imperi i Papat es va segellar en dos tractats, un fet a Barcelona (amb visita del Papa inclosa) i l'altre a Roma (negociats entre 1528 i 1529), i el que semblava que havia de suposar la instauració d'un nou ordre a Itàlia i Europa va acabar convertint-se en un acord entre la casa d'Habsburg i la casa de Medici²⁴² per tal de restablir a la família florentina per una banda, i perquè de l'altre es rebés la coronació imperial²⁴³.

A tot això l'ambaixador, el duc de Sessa, havia mort al llarg de 1526 i les negociacions diplomàtiques havien estat encomenades a Juan Pérez i al mateix Hug de Moncada, a l'espera de l'enviament d'un nou emissari. Poc després però, també moria el mateix Moncada i la necessitat d'una nova veu imperial era extremadament necessària.

L'arribada de Mai a Roma²⁴⁴ (mitjans d'estiu de 1528) deuria ser rebuda amb certes reticències. El *Sacco* era interpretat per alguns com la fi de la hipocresia de l'església i l'inici d'una època daurada imperial. Els ideòlegs de la fi del poder temporal de l'església, bàsicament, eren membres de la cort amb clares afiliacions erasmistes²⁴⁵. Fins i tot la fama del mateix Mai al llarg de l'ambaixada va ser la d'una persona crítica i dura amb el papat²⁴⁶, especialment al estar vinculat amb el mateix Alfonso de Valdés²⁴⁷. Inclòs entre els seus propis col·laboradors hi va trobar detractors: "...de gordo o de perezoso o de no sé qué, se me figura que negocia poco y sale pocas veces de su posada, y creo que va de mejor gana a ver una antigualla que hacer negocios...", és el que escrivia el

²⁴² Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.II, p.29; Ochoa Brun, M.A., ob.cit., 2003, vol.V, p.148 i ss.

²⁴³ Marinis, Raffaele de, *Le ventiquattro chiese del trattato di Barcellona fra Clemente VII e Carlo V*, Napoli, Accattoncelli, 1982. Lògicament hi havia altres clàusules com ara rescats i compensacions econòmiques o la recuperació de velles tradicions com el ritual de la *china*.

²⁴⁴ Pastor, Ludwig von, *Historia de los papas desde fines de la Edad Media*, vol.X, Barcelona, Gustavo Gili, 1911, p.5 i ss

²⁴⁵ Bataillon, M., ob.cit., 1983, cap.V, p.226-278 i també cap.VIII, p.364-431. Al respecte d'aquest tema hi incidirem més a la Part II del present estudi.

²⁴⁶ Pastor, L. Von, ob.cit., 1911, p.8; Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.405.

²⁴⁷ Valdés va legitimar l'actuació imperial de 1527 a Roma de manera clarament erasmista en el seu *Diálogo de las cosas acaecidas en Roma*. Les referències al voltant de la vinculació de Valdés, Erasme i Roma les podem veure a Caballero, Fermín, *Conquenses ilustres. Alonso y Juan de Valdés*, vol.IV, Madrid, Oficina tipogràfica del hospicio, 1875. Més endavant tornarem a girar sobre aquest tema en el capítol dedicat a Mai i l'Erasme, oferint nova bibliografia.

cardenal d'Osma, García de Loaysa²⁴⁸. En un altre fragment continuava el seu atac: “yo escribo a Su Majestad cómo este oficio (el d'amabaixador) no está bién proveído en Micer May. Ruego a vuestra merced le avise: sea secreto. Decíame hoy un cortesano que más le parecía un médico que embajador. Tomáronle este día ciertas picas que traían a su posada (...). Esto y otras muchas cosas de atrevimiento pasarán entretanto que tenéis aquí un buey (...). Andamos todos recatados, y el embajador es tan gordo, que le entra el hierro de la lanza y no le allega a lo vivo (...). Señor, créame V.md. que a todo mi juicio este oficio de embajador no está bién proveído; no ha de ser el Embajador a contentamiento del Papa sino a satisfacción de vuestros negocios (...). Este oficio requiere otra autoridad y reputación y valor de persona que la que tiene Micer May”²⁴⁹. En qualsevol cas el panorama que es va trobar Mai havia de ser absolutament devastador, tant a nivell visual (amb una ciutat mig en ruïnes i mig en reformes), com a nivell polític (doncs la cort papal es trobava a Orvieta). El seu establiment a Roma però va comportar una seguit de negociacions entre les parts que varen donar com a resultat els ja anomenats tractats de Barcelona i de Roma. El que és cert és que el mateix Climent VII va mostrar la seva satisfacció amb Mai quan va escriure a l'emperador per la seva encertada elecció descrivint al barcelonès com un “intelligentem virum” entre altres qualificatius²⁵⁰.

Un breu punt i a part hem de fer en relació a la situació física de l'ambaixada. Actualment ens és molt comú (i a vegades fins i tot indiferent) identificar un edifici concret d'una ciutat qualsevol com l'espai que ocupa una ambaixada o un consolat d'un país determinat. A la Roma del cinc-cents no era una qüestió a l'atzar escollir un edifici o un altre. Les *nationes* tenien les seves zones de preminència dins la ciutat amb esglésies i hospitals pròpies²⁵¹. En el cas dels

²⁴⁸ Redondo, Agustín, *Antonio de Guevara (1480?-1545) et l'Espagne de son temps. De la carrière officielle aux oeuvres politico-morales*, Ginebra, Droz, 1976, p.227.

²⁴⁹ *Ibid.*, p.227. Els dos fragments daten de 1530, després de la coronació imperial y quan la relació entre emperador y papat estaven en el seu millor moment i encara quedaven tres anys més a Roma per Mai. Sembla que les recomanacions no varen tenir el seu efecte.

²⁵⁰ AGS, Patronato Real, legajo 62, doc.nº49, f.92r (b).

²⁵¹ Vaquero Piñeiro, Manuel, “Auge urbano y renta inmobiliaria: el patrimonio de la iglesias españolas en Roma en el siglo XVI”, a Robledo Hernández, Ricardo i Casado Alonso, Hilario (coords.), *Fortuna y negocios: formación y gestión de los grandes patrimonios (siglos XVI-XX)*, Valladolid, Universidad de Valladolid, 2002, p.21-43; Vaquero Piñeiro, Manuel, “Mercaderes

regnes peninsulars hi havia les zones al voltant de Santa Maria de Montserrat, San Pietro in Montorio i sobretot San Giacomo degli Spagnoli a Piazza Navona. Precisament molt a prop d'aquesta església-hospital hi ha el Palazzo Altemps, que havia estat la seu de l'ambaixada de l'anterior enviat a Mai, Luis de Córdoba, duc de Sessa²⁵². Sembla que després del *Sacco* la seu no va canviar i per tant no tenim perquè pensar que Miquel Mai residia en una altre casa²⁵³. A més, coincidència o no, sembla que el llinatge dels Altemps tenia alguna vinculació amb la Corona d'Aragó ja que si ens fixem en el seu escut heràldic hi podem veure les quatre barres pròpies dels regnes peninsulars²⁵⁴.

Fins i tot era un assumpte de consideració i queixa per part de Mai a l'emperador mateix el fet que alguns membres d'alguna delegació s'ostatgessin en alguna residència que no fos la seva²⁵⁵.

Tornant a l'aspecte purament diplomàtic, els mecanismes de funcionament eren simples: qualsevol cosa, tema, conflicte o pacte passava per l'ambaixada a Roma i el seu titular delegava en el corresponent emissari que s'encarregava de fer la documentació necessària i enviar-la a la cort. Per aquest motiu en moltes ocasions no trobem a Mai com a l'interlocutor directe.

La correspondència directe amb els assumptes del papat sí que era competència exclusiva de l'ambaixador ordinari²⁵⁶. També era potestat de Mai fer de coordinador vers els territoris italians imperials, una coordinació realment efectiva quan tots els prínceps italians es donen cita a Bolonya entre 1529 i

catalanes y valencianos en el consulado de Roma", a *Revista de Historia Medieval*, València, Universitat de València, 1998, p.151-170.

²⁵² Hernando Sánchez, Carlos José, ob.cit., 2001-B.

²⁵³ A tot estirar, podia haver alternat l'estada entre l'Altemps i el Palazzo Riario o della Cancelleria, prop del *Campo dei fiori*, on també hi havia una forta presència hispànica.

²⁵⁴ Inclòs a l'AHPB hi podem trobar documentació de l'època referent als Altemps.

²⁵⁵ Ochoa Brun, M.A., ob.cit., 2003, vol.V, p.605. És una llàstima que no s'hagi pogut localitzar la carta on s'explica l'enuig de Mai. Potser ens hauria tret de qualsevol dubte sobre la seva residència i seu diplomàtica romana.

²⁵⁶ Fent una vista molt superficial a la documentació digitalitzada de l'AGS, a través del buscador PARES del Ministerio de Cultura, es pot observar com la correspondència generada entre Roma i la cort, que afecta a assumptes amb el Papa, va firmada per Miquel Mai en persona.

1530²⁵⁷. Aquest era el cas de Mantua i Ferrara, dos exemples que més endavant tindran una relació interessant amb Mai, en l'aspecte artístic-cultural.

La missió diplomàtica de Mai a Roma tenia diversos objectius: el primer aconseguir restablir la normalitat política entre Roma i l'Imperi després del *Sacco*, cosa que es va aconseguir "ràpidament" amb el tractat de Barcelona. El segon, fer complir el tractat i aconseguir del pontífex allò més desitjat per l'emperador, és a dir, la coronació imperial. I en tercer lloc i possiblement el més complicat, tramitar la defensa de Caterina d'Aragó en tot l'afer del divorci premeditat d'Enric VIII. Ja anunciem que se'n va sortir força bé en tot²⁵⁸.

La situació convidava a pensar en què un component de la cancelleria podia ser l'encarregat ideal per encapçalar l'ambaixada més important de totes les que hi havia repartides arreu d'Europa. L'experiència jurídica de Miquel Mai, els seus coneixements de l'idioma (no només italià sinó també llatí i probablement francès), el seu nivell cultural i també (era un requisit força necessari), els seus recursos econòmics, el convertien en un home d'estat, fidel a uns principis i a una autoritat. L'aval d'haver estat al servei de Ferran II i els Cardona més el seu paper com a conseller de l'emperador eren una garantia perquè els objectius marcats es duessin a terme²⁵⁹. Els cinc anys que va durar l'ambaixada semblen confirmar-ho.

L'equip diplomàtic que formava part de l'ambaixada era del tot heterogeni²⁶⁰. Hi podíem trobar personatges com Alessio Fontana, secretari de la cancelleria,

²⁵⁷ Frigo, Daniela, "Cultura politica e diplomazia nell'età di Carlo V. Le corti di Mantova e di Ferrara", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenario de Felipe II y Carlos V, 2001, vol.I, p.281-300.

²⁵⁸ A l'Archivo General de Indias s'hi conserva nombrosa documentació referent a les Audiències de Panamá, Mèxic, Santa Fe, Lima i Guatemala, alhora que documentació diversa. Per tant Mai també va encarregar-se dels negocis i les rendes que provenien d'Amèrica.

²⁵⁹ La confiança de Carles V en algun membre de la Cancelleria pels assumptes de Roma ja tenia precedents en la figura de Lluís Carrós, Regent del Consell d'Aragó igual que Miquel Mai. De fet va ser nomenat pel seu càrrec de Regent el mateix dia que Miquel Mai i va acompanyar a la cort durant unes setmanes. L'emperador li va encarregar la missió de marxar a Roma per negociar amb el Papa Lleó X la coronació "electe" de Carles. Ho va aconseguir dos dies després de la coronació d'Aquisgrà.

²⁶⁰ Una visió recent de la posició de l'ambaixada la trobem a Visceglia, Maria Antonietta, "L'ambasciatore spagnolo alla corte di Roma: Linee di lettura di una figura politica", a *Roma moderna e contemporanea*, n°15 (1-3), Roma, Università Roma Tre, 2008, p.3-27, 2008.

que a principis de 1530's també actuava com a col·laborador de la cancelleria de Sardenya però que a partir de 1533 va estar sempre al costat de Miquel Mai²⁶¹.

Una de les característiques de l'ambaixada era que Mai constava com l'ambaixador ordinari del cèsar, el seu representant directe i per tant hi havia altres persones, oficialment també ambaixadors, però de manera extraordinària. Per exemple de part dels territoris de Flandes, l'ajudant de Mai era Louis de Praet²⁶², i de la part centreeuropea hi havia Andrea del Burgo²⁶³.

El secretisme no podia faltar i així ens trobem amb un tal Villaverde que actuava com a secretari i espia en els afers de la ciutat de Siena²⁶⁴. Els agents imperials eren múltiples però destacaven els noms de Pedro de la Cueva, Girolamo de' Medici o Gian Battista Albrizio. Aquests dos últims tindran una especial rellevància el 1536 al fer d'intermediaris entre Mai i Federico Gonzaga per un encàrrec artístic.

Als col·laboradors directes s'hi ha d'afegir els de la resta d'ambaixades repartides per Itàlia, cosa que ampliaria la nòmina considerablement però que ara ens resultaria quasi innecessari. Només hem destacar un sol personatge, don Lope de Soria, ambaixador a Gènova, Siena i Venècia alhora que responsable d'algunes importants negociacions amb les ciutats del nord d'Itàlia²⁶⁵. Lope de Soria era un antic protegit de Ramon de Cardona i quan aquest va morir, va veure com dequeia el seu prestigi i posició dins l'administració imperial gràcies a l'influència de Gattinara i l'animadversió que sentia aquest cap al difunt virrei de Nàpols. En canvi, Soria s'entenia a la

²⁶¹ Turtas, R., ob.cit., 200. Sobre la figura de Fontana ja n'hem presentat una bibliografia anteriorment.

²⁶² Ochoa Brun, M.A., ob.cit, 2003, p.203 i ss; Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.III, p.135. Praet havia estat ambaixador de Carles V a Anglaterra a principis dels 20's i això podia haver influït en la seva nova destinació a Roma per ajudar a Mai en els assumptes del divorci d'Enric VIII.

²⁶³ Ochoa Brun, M.A., ob.cit, 2003, vol.V. Les referències són abundants al llarg dels capítols dedicats a Itàlia.

²⁶⁴ Ibid., p.569.

²⁶⁵ Galende Díaz, Juan Carlos, "La correspondencia cifrada del embajador Lope de Soria", a *Hispania. Revista española de historia*, num.181, vol.LII-2, Madrid, CSIC-Centro de Estudios Históricos, 1992, p.493-520; Pizarro Llorente, Henar, "Un embajador de Carlos V en Italia: don Lope de Soria (1528-1532)", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2001, p.119-155.

perfecció amb Mai²⁶⁶ cosa que no fa sinó confirmar que les afinitats entre Mai (que també era molt afí al Cardona) i el Gran Canceller potser no eren tan ben avingudes com ens insinuava Batllori²⁶⁷.

Al voltant de Mai també hi hauríem d'afegir la nòmina de clergues, prelats i cardenals que d'alguna manera o altre es dedicaven a presionar i influenciar en nombrosos capítols de la vida romana per tal de mantenir un sistema d'informació actualitzat en el referent als interessos imperials.

Hem de parlar també de dos grans col·laboradors en el tema del "divorci". Són el napolità Giovanni Antonio Muscetula²⁶⁸ i Pedro Ortiz²⁶⁹. Per les qüestions referents a la Reforma Catòlica l'indicat era Pedro de la Cueva²⁷⁰. I per últim, com a suport personal, l'indicat va ser el cardenal de la Santa Creu, Francisco Fernández de Quiñones qui alhora era el General dels Franciscans, amb qui Mai hi tenia una especial relació a Barcelona²⁷¹.

La feina duta a terme per la delegació deuria ser prou satisfactòria com perquè a l'abril de 1532 Climent VII fes un breu concedint unes "gràcies i indulgències" a Miquel Mai²⁷².

L'ambaixada a Roma significava molt més que simple burocràcia d'estat. La cúria papal era un reclam molt fort com perquè la gran majoria dels artistes, pensadors, humanistes, escriptors o qualsevol persona amb alguna habilitat, no passessin per la ciutat eterna a provar fortuna. Ja anunciem aquí que el mateix Mai va comptar en el seu entorn personatges com Juan de Valdés (germà d'Alfonso), al mateix temps que nombrosos juristes amb obra publicada, que col·laboraven en els afers diplomàtics. Però Roma era un pol d'atracció en tots

²⁶⁶ Pizarro Llorente, H., ob.cit., 2001, p.124-125 i 147.

²⁶⁷ Batllori, M., ob.cit., 1995, p.166. Batllori al seu temps fa aquesta insinuació a través dels textos de Bataillon que també citem més amunt.

²⁶⁸ Ochoa Brun, M.A., ob.cit., 2003, vol.V, p.205 i ss.

²⁶⁹ Batllori, M., ob.cit., 1995, vol.VI., p.86.

²⁷⁰ Ochoa Brun, M.A., ob.cit., 2003, vol.V, p.207. També coneixem a través de la documentació de Simancas que hi havia un Pablo de la Cueva, Correu Major entre Carles V y Mai. No sabem si hi havia alguna relació entre ell i Pedro de la Cueva. En qualsevol cas Pedro de la Cueva era un dels cambres de Carles V.

²⁷¹ Ibid., p.207.

²⁷² ACA, Generalitat, Pergamins, Carpeta 46, pergami 909.

els sentits. Les moltes delegacions que hi enviaven els governants varen convertir la ciutat en una espècie de teatre urbà on la cerimònia formava part del paisatge quotidià²⁷³.

Les necessitats propagandístiques de cada *natio* es feien paleses i evidents i això va implicar que molts artistes fossin contractats per la realització de peces que anaven des de les arquitectures efímeres (per exemple, pel ritual de la *china* o per l'entrada del mateix Carles V el 1536), passant per retrats dels propis ambaixadors (com el cas del mateix Mai), fins a definir el mateix urbanisme de Roma amb la construcció de nombrosos palaus i esglésies.

El mateix fet que els ambaixadors fossin homes de cultura contrastada també implicava que les discussions entre literats i cercles humanístics fossin contínues i que molts d'ells mantinguessin una fluida correspondència amb il·lustres personatges del moment, especialment pel que fa als erasmistes vinculats a la cort imperial²⁷⁴

El cas més excepcional d'aquesta vinculació la trobarem però, lluny de Roma, a Bolonya, amb la coronació de Carles V el febrer de 1530.

²⁷³ Visceglia, Maria Antonietta, *La città rituale: Roma e le sue cerimonie in età moderna*, Roma, Viella, 2002.

²⁷⁴ Ochoa Brun, M.A., ob.cit., 2003, vol.V, p.629-632.

1.7.2 El ritual de la *chinea*.

L'arribada a Roma no podia tenir un inici més especial pel que fa a l'aspecte ritual i cerimonial. La relació Imperi-Papat tot just s'acaba d'arreglar amb el Tractat de Barcelona firmat al juny de 1529 i és més que segur que una de les clàusules del tractat era recuperar velles tradicions que remarquessin la renovada relació de pseudo-vassallatge de l'emperador respecte Roma. Tot i que Carles V no necessitava fer cap acte polític reconeixent el poder de Climent VII és obvi que no va voler enfonsar encara més la posició del pontífex. Una manera de recuperar la confiança va ser reinstaurant el ritual de la *chinea*.

La *chinea*, en català hacanea, és un cavall blanc de pura raça. Servia per transportar l'impost que el monarca titular del Regne de Nàpols entregava al Papa en senyal de sumissió i reconeixent l'autoritat del mateix Papa damunt del regne partenopeu, és a dir, reconeixent els seus drets feudals que es traduïen en una quantitat de diners considerable

El ritual es va instaurar al segle XI i en plena lluita medieval entre les faccions güelfa i gibelina es va institucionalitzar com un exemple de la superioritat del poder espiritual i temporal del Papat per damunt del poder polític de l'Imperi.

La cerimònia consistia en una passejada per Roma del mateix emperador, que anava a peu dirigint al cavall agafant-l'ho per les regnes. És a dir, l'emperador es rebaixava a fer les funcions de *strator*. Donades les òbvies dificultats davant la necessitat de la presència física del mateix emperador es va decidir delegar el paper de portador de la hacanea en una persona destacada que amb el temps, va acabar essent l'ambaixador permanent que l'emperador tenia a la ciutat de Roma²⁷⁵.

²⁷⁵ Al respecte de tota la litúrgia i els aspectes legals i teològics que envoltaven el fet és imprescindible Kantorowicz, Ernst, "Les Deux Corps du Roi", a *Oeuvres*, Paris, Gallimard, 2000, p.643-1312. Existeix una edició castellana, *Los dos cuerpos del rey: un estudio de teología política medieval*, Madrid, Alianza, 1985. La bibliografia sobre la *chinea* no és molt extensa i la seva majoria afecta als rituals portats a terme durant els segles XVII i XVIII sobretot, quan la documentació és més extensa i fins i tot hi ha representacions en imatge. No obstant l'essència de la cerimònia és quasi la mateixa i per això també hem d'esmentar almenys el següent treball que recull la bibliografia essencial: Boiteux, Martine, "L'hommage de la Chinea. Madrid-Naples-Rome", a Hernando Sánchez, Carlos José (Coord.) *Roma y España. Un crisol de la cultura europea en la edad moderna*, 2 vols., Madrid, SEACEX, 2007, vol.II, p.831-846. Pels aspectes més

L'acte que en principi era triennal va convertir-se en un acte anual gràcies, precisament, a Ferran el Catòlic qui el reconverirà davant d'Alexandre VI, especialment fruit dels continus conflictes que assetjaven el *Regno* des de finals del segle XV fins a principis del XVI²⁷⁶. Personalitats com Garcilaso de la Vega, Jeroni Vich o Íñigo López de Mendoza seran els il·lustres predecessors de Miquel Mai en el paper d'*strator*.

Després del *Sacco* de 1527 i dels molts conflictes a Itàlia calia restaurar una pau al preu necessari i com ja hem dit l'enviat principal per dur l'ambaixada i les negociacions va ser Miquel Mai. Precisament serà el dia de la festivitat de Sant Pere i Sant Pau (el 28 de juny) de 1529, que Miquel Mai recuperarà la tradició de la hacanea i farà la processó amb el bell cavall blanc carregat de monedes d'or per la ciutat de Roma fins arribar davant de Climent VII a la Sala Regia del Vaticà²⁷⁷. No coneixem amb exactitud tot l'itinerari seguit però gràcies a Boiteux tenim referències a un inici del recorregut des de la Plaça dels dotze apòstols, seguint fins a la Plaça Farnese. Després tenim tot un buit fins arribar a la Plaça de Sant Pere. Finalment es travessava tota la basílica de Sant Pere per acabar accedint a la Sala Regia²⁷⁸. Si res no indica el contrari, Miquel Mai va realitzar la processó fins a quatre vegades. Tot un símbol medieval protagonitzat pels homes del Renaixement.

històrics des del punt de vista napolità s'ha de consultar el clàssic de Giuseppe Galasso, *Alla periferia dell'impero. Il Regno di Napoli nel periodo spagnolo (secoli XVI-XVII)*, Torino, Einaudi, 1994, especialment el capítol 3. En menor mesura també és consultable l'obra de Thomas J. Dandeleit, *La Roma española (1500-1700)*, Barcelona, Crítica, 2001, p.60-63. El llibre de Dandeleit s'ha de llegir amb precaució doncs l'autor deixa de banda molts aspectes i justifica tot el seu discurs en una "espanyolitat nacional", de tots els fets ocorreguts, absolutament anacrònica.

²⁷⁶ Doussinague, José M^a, *La política internacional de Fernando el Católico*, Madrid, Espasa-Calpe, 1944. L'autor a més, publica una butlla de Juli II amb data de 7 de juliol de 1510 per la investidura del regne de Nàpols a favor del mateix rei Ferran. Vid. caps XXII i ss., i també p. 620-635.

²⁷⁷ Ochoa Brun, MA., ob.cit., 2003, p.602.

²⁷⁸ Boiteux presenta un itinerari força confús ja que a vegades l'inici del recorregut era des del Monte Testaccio o es recorrien un seguit de ruïnes de l'antiga Roma. L'autora ens ofereix diverses versions seguint els dibuixos que es conserven del segle XVII i sobretot del XVIII, uns dibuixos que fan més referències a les architectures efímeres construïdes per l'esdeveniment que no pas per representar el fet en sí mateix.

1.7.3 El divorci de Caterina d'Aragó i Enric VIII.

Dels quasi cinc anys que Mai va passar a Roma, la gran majoria d'ells els va dedicar a qüestions jurídiques. Més concretament va estar molt pendent de portar al millor port possible la defensa dels interessos imperials que hi havia al darrera del divorci dels monarques d'Anglaterra.

En principi, Mai havia de viatjar a Anglaterra per atendre les demandes de la reina però veient que la cort Tudor estava completament subordinada (i sobornada) per Enric VIII, Carles V va preferir desviar-lo a Roma, on hi havia la discussió més important, en aspectes teològics, jurídics, morals i polítics²⁷⁹.

Mai ja tenia experiència a terres italianes, era gran coneixedor del dret civil i canònic, havia format part de l'antiga administració de Ferran II, formava part del potent grup erasmista dominant a la cort i hauria estat un gran servidor de Carles V en la organització de les possessions hispàniques.

La col·laboració del "doctor Ortiz" va ser força determinant en aquest sentit²⁸⁰.

La major part de la documentació conservada a Simancas fa referència a aquest personatge així com a la correspondència amb l'arquebisbe de Santiago de Compostel·la, alhora membre de la Cambra de Castella²⁸¹.

La gran curiositat de tota la documentació és que sembla haver-hi tant un corrent d'opinió favorable a la dissolució del matrimoni, com també contrari, naturalment sempre que els esdeveniments polítics (especialment l'aliança entre Anglaterra i l'Imperi contra França es mantingués) no impliquessin un canvi geoestratègic. Així doncs, la funció de Mai a Roma deuria ser en aquest sentit, la d'un mer assessor o coordinador, la d'un garant de la integritat patrimonial. És a dir, Caterina d'Aragó estava subordinada a un ent major i tot i que és segur que s'intentava salvaguardar la seva posició com a reina, se la va convertir en un peó més. La prova de la manca d'interés respecte la seva sort és que, un cop

²⁷⁹ Ochoa Brun, M.A., ob.cit., 2003, vol.V, p.204-205.

²⁸⁰ Ja ens hi hem referit però ho recordem, Batllori, M., ob.cit., 1995, vol.VI, p.86.

²⁸¹ A l'AGS, dins la secció "Patronato Real", hi trobem els informes, cartes i documents referents a tot aquest assumpte.

morta ella, la relació amb Enric VIII va tornar a l'absoluta normalitat²⁸². De fet la relació amb Anglaterra va tenir continus alts i baixos amb Enric VIII i el capítol del divorci només era un apartat més²⁸³

Si ens fem una imatge de Mai semblant a la d'un negociador que procura per un "bé major", i per tant, definit com a un seridor que compleix amb el seu deure, hi hem de contrarestar la imatge que la historiografia dona d'ell, més caracteritzat com un home sense un diàleg possible, amb formes dures, "temerari i insolent"²⁸⁴. Aquesta opinió, sens dubte, ve marcada pel fet que Mai va acabar formant part de la comissió que va denegar el divorci a Enric VIII, sens dubte degut al gir del monarca anglès vers la mateixa Església i l'autoritat papal²⁸⁵.

El tema del divorci va suposar molta literatura per part dels partidaris de donar validesa al matrimoni. Entre ells en destaquen dos autors de renom: Juan Ginés de Sepúlveda i Fray Luis de Carvajal.

Del cordovés, Sepúlveda, es coneix el seu *De ritu nuptiarum et dispensatione libri tres* (1531), mentre que de Carvajal és conegut el *De vero matrimonio regum Anglie* (1531). No coneixem cap vinculació entre Mai i Carvajal però si amb Sepúlveda. Tot dos varen coincidir els anys de l'ambaixada a Roma, és més sembla que

²⁸² Miquel Mai coneixia a la reina Caterina des del viatge que va fer el 1522 a terres angleses. No obstant, la relació amb ella ja venia de lluny, concretament a través del pare de Miquel, Joan Mai. Formant part de la cort de Ferran el Catòlic, havia de tenir alguna relació indirecta amb la filla del rei. Això podria haver comportat que el cognom Mai no fos del tot desconegut a Caterina d'Aragó i el fet que fos Miquel Mai l'enviat a Roma podia haver estat interpretat com una forma de donar un sentit més humà (un rostre conegut) a les súpliques de la reina. Per altra banda, la reina va ser acompanyada a Anglaterra per un conegut dels Mai, Alessandro Geraldini, aleshores component de la Cancelleria de Ferran II. Vid., Alcoberro, A., ob.cit., 1997, p.26.

²⁸³ Per una visió general fins just abans del divorci i coincidint amb l'aliança d'Anglaterra i França contra l'Imperi, Rodríguez Salgado, María José, "La granada, el león, el águila y la rosa (las relaciones con Inglaterra 1496-1525)", a Belenguer Cebrià, Ernest (coord.), *De la Unión de coronas al imperio de Carlos V*, 3 vols., Barcelona, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2001, vol.III, p.315-356.

²⁸⁴ Froude, James Anthony, *The divorce of Catherine of Aragon*, Nova York, Charles Scribner's Sons, 1891, especialment capítols VI i XI; Pastor, L., von, ob.cit., 1910, vol.X, p.8 i ss; per una versió actualitzada, Bedouelle, Guy i Le Gal, Patrick, *Le divorce du roi Henry VIII. Etudes et documents*, Ginebra, Droz, 1987.

²⁸⁵ Ochoa Brun, Miguel Ángel, *Embajadas y embajadores en la historia de España*, Madrid, Aguilar, 2002, p.148 i ss.

Sepúlveda va ajudar a Mai en algun aspecte del tema del divorci²⁸⁶. El que és segur és que deuriem compartir molt de temps i fins i tot hi hauria una certa amistat doncs al setembre de 1537 escrivia a Mai agraïnt la seva hospitalitat per l'estada que va fer a la casa del Vicecanceller²⁸⁷. Per la seva banda a l'inventari de la biblioteca de 1546 hi trobem inventariats fins a quatre títols de llibre que contenen la paraula matrimoni. Només un d'ells va acompanyat amb el nom del seu autor (Erasme de Rotterdam) i per tant podem descartar que fos una de les obres que acabem d'anomenar, però entre els altres tres llibres hi podria haver el text de Sepúlveda i fins i tot el mateix *De vero matrimonio* de Carvajal. Concretament els tres textos identificats a l'inventari diuen *Pro regina Anglie, Questio de matrimonis* i *Solemnis utriusque elegans tractatus in causa matrimoni*.

Pel que fa al primer títol, el mateix papat va fer publicar un text conegut amb idèntic títol²⁸⁸ però també pot ser el títol abreviat de l'obra de Carvajal. Pel que fa al segon llibre inventariat, no trobem cap correspondència amb una obra coneguda i això ens fa pensar en què també seria una abreviatura d'alguna de les obres més conegudes, més exactament amb el tractat sobre el matrimoni d'Erasme. És possible que Mai tingués l'obra en varis volums en diverses edicions ja que no seria l'única obra erasmista que repeteix títol.

El tercer títol és l'únic que sembla fer referència a l'afer de la reina Caterina al parla de la "causa del matrimoni". No sembla haver-hi cap llibre conegut però el fet que el notari ens digui el títol amb tanta precisió ens fa sospitar que es tractava d'una obra que cridava l'atenció. No sembla que fos un text propi del mateix Mai ja que el llibre és identificat com un imprés, de la mida de foli. El que si que pot tractar-se és d'algun dels llibres dels autors que ja hem anomenat però amb el detall de ser alguna pàgina interior ja que moltes vegades

²⁸⁶ Losada, Ángel, *Juan Ginés de Sepúlveda a través de su epistolario y nuevos documentos*, Madrid, Instituto de Derecho Internacional "Francisco de Vitoria", 1973.

²⁸⁷ Losada, Ángel, *Epistolario de Juan Ginés de Sepúlveda (selección)*, Madrid, Ediciones Cultura Hispánica del Centro Iberoamericano de Cooperación, 1979, p.81, doc.16.

²⁸⁸ *Diuino implorato praesidio. De licentia ac concessione sanctissimi D.N. et instantiam praeclari D. Excusatoris illustrissimi, ac inuictissimi Regis Angliae, nos Segismondus Dondolus de Pistorio aduocatus consistorialis minimus, et Michael de Conradis de Tuderto utriusque iuris doctor, praescripti illustrissimi Regis et D. excusatoris aduocati in sacro publico pontificio consistorio, praesidente summo pontifice cum suo sacrosanto senatu infra-scriptas conclusiones pro tenui posse nostro sigillatim, ac singulariter defensare conabimur. Die aut. XVI praesentis mensis, prima ex infra-scriptis conclusionibus disputabitur et successiue aliae disputabuntur*, publicat el 1532.

s'inventariaven amb el text de la primera o l'última fulla per amagar alguna lectura no massa ortodoxa.

En qualsevol cas, el dos textos (de Sepúlveda i Carvajal) són contemporanis de Mai a Roma (1531) i és quasi segur que l'actualitat sobre el tema del divorci passava primer de tot, per les seves mans. De l'autor de Baeza no en podem deduir res però del cordovès tot fa pensar que s'hauria pogut escriure a través de les pròpies narracions del mateix Mai, sense treure el mèrit literari a Sepúlveda.

L'ambaixada de Mai a Roma es va acabar el febrer de 1533 deixant la discussió sobre la taula. Només dos mesos després de deixar de ser el garant legal de la reina Caterina, el matrimoni d'aquesta amb Enric VIII es va anul·lar amb les conseqüències que això va comportar, especialment a Anglaterra²⁸⁹.

²⁸⁹ Froude, J.A., ob.cit., 1891, capítol XVIII i ss.

1.7.4 La coronació imperial de Bolonya (1529-1530).

1.7.4.1 Història, protocol i cerimònia.

L'últim capítol dedicat a l'ambaixada romana curiosament no passa a Roma, sinó a Bolonya. Tot i que encara quedaven tres anys perquè abandonés la "ciutat eterna", l'episodi més important i el motiu bàsic perquè Mai se n'anés a Itàlia va ser el que va succeir entre desembre de 1529 i febrer de 1530: la coronació imperial. La confirmació de la seva assistència als actes de la coronació imperial ja havien quedat perfectament determinats quan varem advertir la presència de Mai entre els representats per Nikolas Hogenberg a la sèrie de gravats de 1530²⁹⁰ (fig.2).

Ara disposem també de la crònica que en va fer Biagio Martinelli da Cesena entre el 30 de gener i el 24 de febrer de 1530, recollida al diari papal de Climent VII²⁹¹. En aquesta crònica dels fets se'ns hi mostra el paper desenvolupat per Mai a la mateixa cerimònia.

Primer hem de remuntar-nos un pèl abans dels fets pròpiament dits. A l'agost de 1529 l'emperador desembarcava a Gènova procedent de Palamós i arribava a Bolonya el 5 de novembre. Era el primer pas pel compliment dels tractats acordats unes setmanes abans a Barcelona. Per la seva banda el Papa sortia de Roma fent camí cap al nord, arribant a destí el 23 d'octubre acompanyat de Mai, que no havia anat a rebre el Cèsar. El seu trobament després dos anys i mig després del *Sacco* rebia molta aspectació²⁹² ja que la cerimònia no es feia a Roma amb motiu de la destrucció que les tropes imperials havien imprès precisament

²⁹⁰ Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.46.

²⁹¹ La transcripció i edició del text és feta per Maria Venticelli, "Dal *Diarium* del ceimoniere pontificio Biagio Martinelli da Cesena (Bologna 30 gennaio-24 febbraio 1530)", a Pasquini, Emilio i Prodi, Paolo (a cura di), *Bologna nell'età di Carlo V e Guicciardini*, a Bolonya, Il Mulino, 2002, p.346-382. El document original es troba a Biblioteca Apostolica Vaticana, *Vat.Lat.12276*, p.205-263.

²⁹² Borrás Gualis, Gonzalo i Criado Mainar, Jesús, "Entre Italia y España: los ecos artísticos de la coronación imperial de Bolonia", a Borrás Gualis, Gonzalo i Criado Mainar, Jesús (coords.), *La imagen triunfal del emperador: la jornada de la coronación imperial de Carlos V en Bolonia y el friso del Ayuntamiento de Tarazona*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2000, p.21-39.

durant el *Sacco*. Al mateix temps, el nord d'Itàlia estava ocupat pels exèrcits de Carles V i això suposava una garantia davant qualsevol inconvenient.

Tot i ser a Bolonya des de tant aviat, les cerimònies no es varen oficialitzar fins al 22 i el 24 de febrer de 1530. Fins llavors les reunions sobre qüestions polítiques varen ser la tònica. La prova d'això és que l'únic rastre documental que ens ha arribat fins avui d'aquestes dates anteriors a la coronació és el dibuix de Sebastiano del Piombo amb els dos principals implicats debatent en una situació ben cordial²⁹³ (fig.3). El més interessant d'això és que la crònica de Martinelli ens informa que l'organitzador de tot, el mestre de cerimònies, és el nostre benvolgut Mai²⁹⁴.

El signe d'aquestes reunions girava entorn de l'establiment de la situació i administració d'Itàlia, les possessions de cada príncep i governant, la posició davant dels turcs, és a dir, enmig d'un episodi recordat per la magnificència renaixentista, el que realment va tenir valor pels seus protagonistes va ser restablir el vell ordre medieval²⁹⁵.

La jornada de coronació es va repartir en dos dies. Primer, el 22 de febrer Carles V va rebre la "corona de ferro", com a rei de Llombardia. El 24, era coronat amb la diadema d'or a l'església de San Petronio com a emperador. A les dues coronacions hi hem d'afegir la coronació com a "rei de romans", que ja s'havia efectuat anys abans a Aquisgrà²⁹⁶. Seria l'última vegada a la història que un governant ostentaria la "triple corona".

De nou el diari pontifici ens ofereix unes dades interessants al respecte. Tant el Papa com l'emperador havien de portar un sèquit a la coronació, que els havia d'acompanyar tant dins l'església com després en la famosa processó. En el cas de l'emperador un dels escollits va ser el mateix Mai, al costat d'il·lustres personatges com Andrea Doria, el príncep de Salern, el duc Alexandre de Medici, el duc d'Urbino o el marquès de Villafranca, entre d'altres. És curiós que els noms de Francisco de los Cobos o Mercurino de Gattinara no apareixin

²⁹³ Benito, Fernando (coord.), *Sebastiano del Piombo y España*, Madrid, Museo del Prado, 1995, p.46. Benito insinua que fins i tot Mai podia haver tingut a veure en la factura d'aquest dibuix.

²⁹⁴ Venticelli, M., ob.cit., 2002, p.349.

²⁹⁵ Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.II, p.35-42.

²⁹⁶ Borrás Gualis, G., i Criado Mainar, J., ob.cit., 2000, p.27-28.

per enlloc²⁹⁷. Veient la posició que va ocupar Miquel Mai no ens ha d'estranyar veure'l representat en sèries com la de Nikolas Hogenberg.

El cas és que Mai va ser dins de l'església i Martinelli ens el descriu com l'organitzador del protocol, decidint quin era l'ordre de preminència dins l'església amb la col·laboració de dos prelats que l'ajudaven per la banda papal²⁹⁸. D'aquesta manera es va procedir a la cerimònia. Del que va passar a l'interior de San Petronio no en tenim cap imatge que permeti interpretar els fets narrats pels contemporanis. El mateix Martinelli ens fa l'únic comentari de l'escena: es limita a dir-nos les diverses uncions que li feien a Carles V així com les vestidures que es posava i es treia, i sobretot, ens fa una descripció dels càntics entonats per diversos cardenals²⁹⁹. Per altra banda, gràcies a una interpretació de les diverses cròniques de l'època que en fa Bernardi podem fer-nos una idea aproximada de com situaríem els protagonistes dins l'església³⁰⁰.

La cerimònia de coronació va succeir-se sense més preàmbuls donant pas a allò que ha passat a la història com el més conegut de la jornada, la processó per Bolonya (fig.4).

²⁹⁷ Venticelli, M., ob.cit., 2002, p.379. Per l'aspecte més diplomàtic però d'una manera força desinformada, Ochoa Brun, M.A., ob.cit., 2003, p.210-214.

²⁹⁸ ibid., p.361.

²⁹⁹ ibid., p.367-375

³⁰⁰ Bernardi, Tiziana, "Analisi di una cerimonia pubblica. L'incoronazione di Carlo V a Bologna", a *Quaderni Storici*, n°61, XXI-1, Bolonya, Il Mulino, Abril de 1986, p.171-199. L'autora també agafa altres coronacions d'altres moments com a models a seguir.

1.7.4.2 La propaganda imperial.

La representació visual del poder imperial de Carles V al voltant de la seva coronació no és una cosa exclusiva de les dates de Bolonya. Es pot dir que des del moment en què va ser escollit emperador electe el 1519 es va començar a formar una autèntica iconografia al seu voltant, iniciada amb la incorporació heràldica de les columnes d'Hèracles junt a la divisa "plus ultra".

Naturalment però, la introducció de les modes italianes va influir força, no només a l'emperador sinó també a tota la cort, en alguns casos per sentir certa afinitat i gust per l'antiguitat, d'altres perquè es varen haver d'adaptar a les necessitats³⁰¹. És a partir d'aquí que iniciem aquest breu capítol.

En arribar a Gènova l'estiu de 1529 s'inicia una relació art-poder que tindrà la seva màxima expressió, no en la coronació de Bolonya, sinó al 1535 quan la cort va viatjar arreu d'Itàlia de tornada de Tunis i hi va haver un especial tractament de les entrades a les diferents ciutats, especialment a Nàpols i Roma³⁰².

Centrant-nos ara en l'episodi bolonyès, ja s'havia fet una primera aproximació per part de Eisler i Sassu en la localització dels artistes més destacats (i documentats) que varen ser-hi presents³⁰³. Fins i tot es va fer una primera relació entre els artistes i el mateix Mai³⁰⁴. Però el cert és que ja només arribats a Gènova es va produir el primer episodi d'exaltació imperial representant una

³⁰¹ Tessari, Cristiano, "Clientela de estado, usos artísticos y representación en la época de Carlos V", a Marías, Fernando i Pereda, Felipe (coords.), *Carlos V. Las armas y las letras*, Granada, SECCFIIyCV, 2000, p.223-241.

³⁰² Checa Cremades, Fernando, *Carlos V y la imagen del héroe en el Renacimiento*, Madrid, Taurus, 1987. Checa desenvolupa tot un discurs centrat precisament en aquesta relació de conceptes a partir de l'ús de les iconografies paganes i cristianes així com la seva adaptació als episodis més significatius del regnat de Carles V.

³⁰³ Eisler, William, "Carlo V a Bologna e i suoi rapporti con gli artisti del tempo", a *Il Carrobbio*, n°6, Bolonya, Edizioni Luigi Parma, 1981, p.140-146; Sassu, Giovanni, "Progetti per iconografie mai realizzate", a Pasquini, E., i Prodi, P. (a cura di), ob.cit., 2002, p.503-521; per una versió més actualitzada que recull les referències donades així com una extenssíssima bibliografia, Sassu, Giovanni, *Il ferro e l'oro. Carlo V a Bologna (1529-1530)*, Bolonya, Editrice Compositori, 2007, especialment a partir de la p.126 on l'autor fa un recorregut per aquells artistes que tenen obres referents a Bolonya, com ara Bandinelli a l'església de Santa maria Sopra Minerva de Roma o Alfonso Lombardo amb algunes medalles fetes el mateix 1530 o al 1533, quan la cort torna a ser a Bolonya.

³⁰⁴ Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, cap.III i IV; Bellsollell Martínez, Joan, "Notícies sobre Miquel Mai, el seu retrat i la decoració artística del seu casal barceloní", a *Locus Amoenus*, 10, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2009-2010, p.17-29.

gran bola del món damunt la qual hi havia una àguila (imperial) que ho dominava tot, acompanyada de la Justícia³⁰⁵.

Bolonya per la seva banda ser reconvertida en una *pseudo-Roma* gràcies als treballs de nombrosos artistes i artesans. La construcció d'arcs de triomf "efímers" va igualar la persona del Cèsar Carles als antics emperadors i herois romans com Escipió l'Africà, Marcel, Vespasià, Trajà o Juli Cèsar. Alhora, nombrosos plafons pintats amb les imatges al·legòriques de l'Imperi Romà o els retrats d'altres insignes personatges reconstruïen el passat històric dels temps presents³⁰⁶. Al costat, altres arcs lligaven els estandarts imperials amb els papals i els Medici, junt amb imatges de Constantí i Carlemany.

Possiblement les tres màximes expressions (pictòriques) que es van fer a l'època sobre el "fet imperial" són el retrat de Carles V pintat per Francesco Mazzola el "Parmigianino", on apareix Carles V com a governant del món. Un quadre tot sigui dit, que no va fer gaire fortuna en aquella època³⁰⁷. En segon lloc el dibuix preparatori de Sebastiano del Piombo que ja hem esmentat més amunt. Però sense cap mena de dubte el que més fortuna va fer varen ser les làmines que Nikolas Hogenberg va fer de la desfilada posterior a la coronació³⁰⁸, una obra de la que se'n va fer una versió, potser tant o més coneguda que la del propi Hogenberg, elaborada per Robert Peril el mateix 1530³⁰⁹ (fig.5). A diferència del primer, l'exemplar de Peril es preocupa més per representar l'acumulació de personatges i la narració dels fets que no pas per una identificació dels protagonistes i per tant és impossible diferenciar a Mai entre ells.

La imatge de l'emperador no només es va limitar a l'aspecte purament visual sinó que també es va forjar a través dels escrits dels cronistes de l'època³¹⁰.

³⁰⁵ Checa Cremades, F., ob.cit., 1987, p.246.

³⁰⁶ Ibid., p.247.

³⁰⁷ Sassu, G., ob.cit., 2007, p.107-113.

³⁰⁸ Spike, John T., *Il corteo trionfale di Carlo V. Un capitolo del Rinascimento in un'acquaforte delle collezioni roveresche*, Urbana, Edizioni Biblioteca e Civico Museo di Urbana, 1999, i del mateix autor, *Il trionfo di Carlo V.1530*, Urbana, Comune di Urbana, 1991.

³⁰⁹ Chastel, A., ob.cit., 1998, p.334-335; i Criado Mainar, Jesús, "2. La gran cabalgata de Bolonia", a Borrás Gualis, G., i Criado Mainar, J., ob.cit., 2000, p.257-274.

³¹⁰ Righi, Roberto, "Carlo V imperatore a Bologna: l'incoronazione del 1530 nelle cronache del tempo", a Pasquini, E., i Prodi, P. (a cura di), ob.cit., 2002, p.487-501.

Pietro Bembo, Paolo Govio o Francesco Guicciardini són alguns dels noms més rellevants que estaven al servei d'algun potentat italià i que varen incorporar a la seva obra alguna referència més o menys directe per l'influència imperial³¹¹. Curiosament tots ells es poden trobar també a la biblioteca de Mai, especialment les obres de Bembo de qui se'n poden identificar clarament tres obres.

³¹¹ Sassu, G., ob.cit., 2007, p.104. A la pàgina 106 hi ha una llista sumària i exhaustiva de tots els noms i cognoms de personatges il·lustres del món de la cultura que Sassu ha pogut localitzar a través d'una de les cròniques escrites per l'ocasió, la *Rime* de Francesco Berni

1.8 La cort imperial II: la vicecancelleria del Consell d'Aragó (1533-1543).

1.8.1 Administrar al costat de l'Emperador.

Després de passar cinc anys intensos a terres italianes, Miquel Mai va ser tornat a cridar per Carles V. El 24 de febrer de 1533, a Bolonya, és nomenat Vicecanceller del Consell Suprem d'Aragó, és a dir, cap de la institució que marcava els límits jurídics de la Corona d'Aragó i per tant, última instància legal dels regnes³¹². Va ostentar el càrrec fins a la seva mort el 1546 i no va ser substituït fins dos anys després per Jeroni Descoll.

El període entre 1533 i 1543 va transcórrer amb certa normalitat. La seva tornada a Barcelona va ser relativament breu doncs només havent arribat d'Itàlia ja varen fer camí cap a Montsó per celebrar-hi corts amb un objectiu de rerefons, la campanya militar al nord d'Àfrica.

La cort va fer les seves pertinents visites als diversos regnes amb la intenció de reclamar subsidis, homes, armes i vaixells. Tothom es va reunir a Barcelona³¹³ el maig de 1535 des d'on es va sortir amb destinació a Itàlia. D'allà es va procedir a la famosa conquesta de Tunis³¹⁴. El més famós de l'episodi bèl·lic però va ser l'impacte que va causar així com el viatge de retorn per Itàlia³¹⁵.

Després de Tunis i Itàlia la cort es va desplaçar fins a terres de Castella on es va procedir a fer les corresponents gestions de govern així com tota l'activitat que li pertocava. La característica d'aquesta època va ser la gran itinerància que ja distingia a Carles V així com la consolidació d'un sistema de regències basat en la

³¹² Aquí hem de destacar l'extensa obra de Jesús Lalinde Abadía, especialista en les qüestions forals de la Corona d'Aragó però pel que ens afecta ara mateix destaquem "El Vicecanciller y la presidencia del Consejo Supremo de Aragón", a *Anuario de historia del derecho español*, Tomo 30, Madrid, Ministerio de Justicia e Interior, 1960, p.175-248; també es pot consultar els estudis ja citats de Arrieta Alberdi, Jon, *El Consejo Supremo de Aragón (1494-1707)*, Zaragoza, Institución Fernando el Católico, 1994; Ferro, Víctor, *El Dret Públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, Eumo, 1987.

³¹³ El tapís de Jan Corneliz Vermeyen on es va immortalitzar l'escena de la revisió de tropes ens recorda aquest capítol de la història de Barcelona.

³¹⁴ López de Gomara, Francisco, *Guerras de mar del Emperador Carlos V*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2000. L'autor ens assenyala la participació de Miquel Mai en aquelles jornades (consultar pàgina 161). La campanya també va quedar immortalitzada pel mateix Vermeyen en la seva famosa sèrie de tapissos. Per una visió de la sèrie sencera de tapissos, Seipel, Wilfried, *Der Kriegszug Kaiser Karl V gegen Tunis*, Viena-Milà, Skira, 2000.

³¹⁵ Després dediquem unes pàgines a l'ambient respirat en les jornades posteriors Tunis.

unitat familiar i patrimonial dels Habsburg³¹⁶. En l'àmbit internacional, els consellers de l'emperador es varen arremangar les mànigues doncs va ser l'època més conflictiva amb la França de Francesc I.

No obstant va ser la lluita contra l'infidel el que va distanciar a Miquel Mai de la cort. L'emperador va decidir reformar la seva cort per tal de viatjar a Alemanya a fer front a l'heretgia luterana i per això va deixar al seu fill, el príncep Felip, com a regent dels regnes hispans amb una representació de les institucions dels mateixos regnes, Miquel Mai entre ells. A mitjans de 1543 l'emperador va marxar i Mai ja no tornaria formar part del seu sèquit.

³¹⁶ Em remeto novament a la magna obra de Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, 5 vols., especialment el volum II per aquests anys.

1.8.2 El viatge per Itàlia.

El que s'havia iniciat més de vint anys enrere (la relació amb Itàlia) va tenir un final apoteòsic al llarg de diversos mesos de 1535 i 1536. Era l'última vegada que Miquel Mai trepitjaria Itàlia.

Després de la campanya nord-africana es produïria el que ja hem anomenat com el colofó de la coronació de 1530. La construcció de la imatge imperial va quedar del tot definida amb el viatge per terres italianes. La cort va iniciar el seu recorregut a l'agost de 1535 per l'illa de Sicília, a les ciutats de Trapani, Monreale, Palerm i Messina; seguia el Regne de Nàpols amb la seva capital per damunt de totes les altres, però també Capua, i Nola; a principis d'abril del 1536 s'arribava a Roma per seguir fins a Siena i Florència a finals del mateix més; Lucca seria la següent etapa; i per acabar, Gènova³¹⁷.

Tot l'itinerari va resultar ser un retrobament i redescobriments del passat clàssic degut a la visita de múltiples restes arqueològiques alhora que les entrades a cada ciutat varen procurar ser, precisament, una transposició del mateix passat així com la seva projecció a la nova realitat imperial. Per altra banda, el reordenament urbanístic de les ciutats va suposar impulsar crear plans de reordenació que han definit les ciutats (o parts d'elles) que han perdurat fins avui dia³¹⁸.

De bon començament, a terres sicilianes va quedar clar que el ritual dels triomfs romans esdevindria l'eix central de totes les entrades a les ciutats però amb les interpretacions necessàries com ara processons a cavall (recordant Bolonya), el pali que protegeix l'emperador i sobretot, els arcs de triomf que lligaven l'emperador amb els antics governants romans i especialment amb els reis aragonesos o el mateix Frederic II³¹⁹. Naturalment la mitologia clàssica hi va

³¹⁷ Madonna, Maria Luisa, "El viaje de Carlos V por Italia después de Túnez: el triunfo clásico y el plan de reconstrucción de las ciudades", a Morales, Alfredo J., *La fiesta en la Europa de Carlos V*, Sevilla, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2000, p.119-153; Visceglia, Maria Antonietta, "Il viaggio cerimoniale di Carlo V dopo Tunisi", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, Madrid, SECCFI y CV, 2001, vol.II, p.133-172; Checa Cremades, F., ob.cit., 1987, p.86 i ss.

³¹⁸ Madonna, M.L., ob.cit., 2000, p.122-145.

³¹⁹ Ibid., p.124-126

tenir una forta presència, especialment en relació als espais naturals pels quals varen passar de camí entre Palerm i Mesina³²⁰ així com en la decoració de les noves avingudes obertes³²¹.

A Nàpols la fastuositat tenia un motiu afegit a part de la victòria imperial. El virrei, Pedro de Toledo, II marquès de Villafranca, havia de mostrar que el seu recent nomenament per dirigir el regne havia resultat tot un èxit. La correspondència prèvia a l'arribada ja dóna indicis explícits sobre el que es trobaran al entrar a la ciutat: carros triomfals, escultures, arquitectures efímeres, inscripcions, imatges de les muses i les virtuts i tot allò que servís *per celebrar le vittorie ed innalzare le lodi di questo Augusto Monarca*³²².

El temps destinat a fer les celebracions a Sicília va suposar que els preparatius de l'arribada estiguessin ben planificats i per tant, l'organització va poder preveure no només una estada a la ciutat sinó també la visita dels voltants com per exemple Nola o fer una estada a la vila de Poggioreale. L'estança total es va allargar més de tres mesos. És interessant veure com els principals co-organitzadors o ideòlegs dels repertoris decoratius de la ciutat de Nàpols fossin humanistes com Marcantonio Epicuro (de l'acadèmia pontaniana) i Bernardino Martirano, secretari d'estat. Entre els artistes que es varen encarregar de portar a terme les arquitectures efímeres així com la iconografia de les construccions i decoracions hi trobem dos noms coneguts, no només a Nàpols sinó també en el

³²⁰ Ibid., p.128-129.

³²¹ Ibid., p.130.

³²² Hernando Sánchez, Carlos José, "El Virrey Pedro de Toledo y la Entrada de Carlos V en Nápoles", a *Investigaciones históricas: Época moderna y contemporánea*, nº7, Valladolid, Universidad de Valladolid, 1987, p.7-16. També hi ha la opinió que qui realment va dirigir l'estada napolitana va ser Alfonso d'Avalos, marquès del Vasto, triomfador militar de les últimes campanyes militars. Avalos hauria aprofitat vells escrits que el poeta Sannazaro hauria deixat just abans de morir per crear tot l'entramat iconogràfic de la ciutat, amb la col·laboració d'artistes i humanistes napolitans. És interessant aquesta idea perquè algunes de les inscripcions que varen penjar en els arcs de triomf i els estandards es corresponien amb l'obra del poeta napolità. A més en les inscripcions també hi havia un rerefons virgilià molt característic en l'obra de Sannazaro. Sobre el tema, Toscano, Tobia R., "Le muse e i Colossi: apogeo e tramonto dell'umanesimo politico napoletano nel trionfo di Carlo V (1535)", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, Madrid, SECCFI y CV, 2001, vol.III, p.301-309. L'autora també aporta una interessant llista de cròniques de l'època que varen tractar sobre l'estada a Nàpols que pot ajudar-nos més endavant en l'anàlisi de la biblioteca.

sí de la cort. Eren Girolamo Santacroce i Giovanni Merliano da Nola³²³. El primer havia de ser conegut a través de Bartolomé Ordóñez, qui va treballar en l'obra del cor i el rerecor de la catedral de Barcelona. El segon, havia de ser conegut per la fàbrica del mausoleu de Ramon de Cardona a Bellpuig.

Sembla que en aquest ambient Miquel Mai havia de sentir-se molt còmode, doncs els ambients literaris de Nàpols eren sobradament coneguts per ell i és més que possible que també controlés el mercat artístic de la importació d'obres d'art. Recordem que alguns dels seus medallons de marbre poden passar per obres d'algun taller napolità. Però sobretot, a Mai li deuria resultar molt atractiva l'estada per les seves vinculacions directes amb la història de la Corona d'Aragó i la relació entre la dinastia aragonesa i la cultura pagana. Una relació de la qual fins i tot la seva família en podia haver estat partícip durant el segle XV.

La manifestació artística més important on s'hi conjugaven història, literatura i cultura antiga es va poder comprobar en la visita a Poggioreale. Lloc de culte per l'humanisme napolità, va suposar la cúspide arquitectònica del regnat de Ferran II³²⁴. És per això que no ens sorprén que entre els béns inventariats el 1546 hi hagi un quadern de dibuixos titulats "de Poggioreale" sobre el qual en parlarem més endavant.

Tot i l'espectacularitat de l'estada a Nàpols era evident pels propòsits de l'emperador que la principal ciutat on es volia anar era Roma. Cinc anys abans es va haver de conformar amb una coronació a Bolonya, limitant així el seu lligam amb els antics emperadors, per no parlar d'una falta de legitimitat en la pròpia coronació. Ara no volia desapropiar l'ocasió i va voler rebre el mateix tracte dels victoriosos. A més, coincidint amb què la victòria militar que precedia els fets s'havia produït a l'Àfrica, els honors rebuts a la *caput mundi* varen ser els mateixos que si es tractés del mateix Escipió Africà³²⁵.

³²³ Naldi, Riccardo, *Girolamo Santacroce: orafo e scultore napoletano del cinquecento*, Nàpols, Electa, 1997.

³²⁴ Madona, M.L., ob.cit., 2000, p.134.

³²⁵ Carrasco Ferrer, Marta, "Carlos V en Roma: el triunfo de un nuevo Escipión", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Carolus*, Toledo, SECCFIIyCV, 2001, p.81-101.

L'entrada a Roma va estar molt marcada encara per la por a un altre *Sacco*. El papat es va haver d'encarregar de crear un itinerari prou ambiciós sense l'ajuda de les famílies tradicionals romanes que no varen voler inmiscuir-se en els esdeveniments³²⁶. Tota la comitiva imperial va entrar a la ciutat des de San Pau Extramurs, d'allà varen passar per la porta de Sant Sebastià per poder situar-se en posició per contemplar el Palatí. Avançant varen arribar a l'arc de Constantí i el Coliseu. També varen travessar l'arc de Titus per encarar-se amb la Via dels Fòrums fins a creuar l'arc de Septimi Sever. D'allà es van aturar a la Plaça de Sant Marc i el Palazzo Massimo fins entrar al Campo dei Fiori on hi varen instal·lar un nou arc. D'allà i per un recorregut de carrers varen arribar fins al pont de Sant'Angelo, qui havia rebut un especial tracte decoratiu escultòric i d'allà es va enfilem camí del Vaticà on esperava Paulo III³²⁷. Es tornaven a trobar l'emperador, la cort i Paulo III Farnese, doncs durant uns anys el Pontífex havia estat l'enviat de Climent VII a la cort imperial, abans i tot que Mai hagués estat a Roma. Per tant és segur que el papa ja coneixia a bona part dels consellers de l'emperador (fig.6).

Poc dies va passar la cort a Roma, doncs les necessitats apretaven l'agenda. Aquells dies però, Mai va poder ser l'amfitrió perfecte i el guia necessari per la gran majoria de cortesans que, amb escassos vint dies havien de contemplar allò que Mai va veure durant cinc anys. No obstant la marxa de la ciutat va suposar anar a un altre centre del Renaixement, Florència.

El motiu de la visita a la ciutat dels Medici era claríssim: assegurar-se l'aliança i restauració amb la noble família que a més, ara comptava amb la filla del mateix emperador (Margarita d'Àustria) entre els seus membres ja que l'havien casat amb Alexandre de Medici.

L'estada no va variar molt de les altres ciutats i els aparells decoratius i les arquitectures de cartró-pedra varen predominar amb una clara vocació legitimadora del llinatge³²⁸.

³²⁶ Madonna, M.L., ob.cit., 2000, p.136-138.

³²⁷ Per una descripció detallada del recorregut i els diferents cerimonials, Visceglia, M.A., ob.cit., 2001, vol.II, p.158 i ss, amb especial referència a la bibliografia aportada.

³²⁸ Madonna, M.L., ob.cit., 2000, p.139.

L'element interessant d'aquest viatge és que per primera vegada (amb el preàmbul bolonyès de 1530), l'art italià va entrar de ple a la cort de Carles V. Des d'aquest moment l'emperador acceptarà les tendències renaixentistes com les seves pròpies, tot i que en molts aspectes continuava essent la persona més medieval i borgonyona de totes. La qüestió és que es va entendre que l'art italià permetia un discurs i un lligam amb el passat que donava als seus usuaris un estatus i una dignitat que els hi era desconeguda fins aquell moment, amb l'excepció (més que possible i probable), de Miquel Mai i els principals homes de cultura de la cort.

1.9 Últims anys (1543-1546).

Des que Carles V va marxar cap als territoris alemanys per encarregar-se dels problemes contra la Lliga de Smalkanda, la gestió dels territoris hispànics va anar a càrrec de la regència del príncep Felip.

En les “instruccions de Palamós” de 1543 que l'emperador deixava al seu fill, queda ben definit que el monarca havia perdut la seva confiança en el català, al definir-lo com un vell malalt i acabat, completament dependent de la voluntat de Francisco de lo Cobos: *el Vicecanciller depende de él [Cobos] y que con su floxedad no hace sino lo que él quiere, [...]. Yo quisiera que el Vicecanciller quedara en su casa por su dolencia, pereza y floxedad; temo que no lo podré acabar con él*³²⁹.

Li quedaven escassos tres anys de vida i realment la seva activitat va ser força limitada encara que mai va deixar de complir amb les seves obligacions ja que tot i la voluntat del Cèsar de voler deixar-lo a Barcelona³³⁰, Mai no va dubtar a marxar cap a Castella al costat del príncep³³¹. Fins i tot va acompanyar a la cort fins a París l'hivern de 1539 i 1540. No sembla clar però, que formès part del sèquit que va anar a Gènova el 1538³³² així com tampoc participés en el desastre de la campanya d'Argel de 1541.

Abans i després de la seva marxa podem veure un Mai centrat en qüestions d'intermediació jurídica amb el matrimoni Zúñiga-Requesens al voltant de la disputa sobre diverses concessions³³³, o bé, fent d'instància jurídica en la guerra contra la pirateria i el cors àrabo-francès³³⁴.

³²⁹ Fernández Álvarez, Manuel, *Corpus Documental de Carlos V*, Salamanca, Universidad de Salamanca, vol.II, 1975, p.112; Molas Ribalta, P., ob.cit., 1996, p.79-80.

³³⁰ A Barcelona precisament hi serà més que de costum durant aquests anys. Vid., Keniston, H., ob.cit., 1980, p.194-198 i 241-249.

³³¹ L'escriptura del seu testament deixa ben clar que marxa amb la idea de no tornar viu però ho fa perquè la seva posició l'obliga a anar-hi. AHCB, AN, III-5, 1543, plec solt.

³³² Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.II, p.72.

³³³ Ahumada Batlle, Eulàlia de, *Epistolaris d'Hipòlia Roís de Liori i d'Estefania de Requesens (segle XVI)*, València, Universitat de València, 2003, p.312-315 i 442-445. L'epistolari ens dóna diverses cartes en que hi apareixen Miquel Mai i la seva muller, al tenir certs tractes amb Estefania de Requesens per temes de la mateixa vida quotidiana o per accedir al mateix emperador. És interessant per exemple la carta n^o222, a manera d'exemple d'aquesta relació.

³³⁴ Pardo Molero, Juan Francisco, *La defensa del Imperio. Carlos V, Valencia y el Mediterráneo*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenario de Felipe II y Carlos V, 2001, p.314 i ss.

No obstant la precària opinió que tenien d'ell, encara va ostentar un últim càrrec de certa entitat i dignitat³³⁵. A partir de 1537 el trobem com a Carmarleng de l'Emperador, és a dir, com *chambelan*, un càrrec reservat a altes personalitats de la noblesa. No sabem si el va ostentar fins als seus últims dies, o bé de manera provisional per obtenir uns ingressos superiors³³⁶.

Potser en el que més destacarà Mai els seus darrers anys serà pequè formarà part del cercle erasmista vinculat al príncep, l'encarregat d'assessorar-lo i fins i tot d'educar-lo³³⁷. Fins i tot hi va haver certa polèmica per la substitució del tutor del príncep, Martínez Silíceo, un tema en el que Francisco de los Cobos i el seu cercle hi varen tenir un cert paper³³⁸.

En aquells anys va continuar tenint una atrafegada vida lligada a l'ambient cultural i editorial, ja que algunes de les obres que autors com Rafael Mambra i Antoni Agustí Albanell varen dedicar-li, són d'aquest moments. Fins i tot la principal correspondència conservada de Mai data d'aquests moments i està precisament lligada als afers literaris que es tractaven a la mateixa cort³³⁹. Sembla però que la seva posició deuria servir perquè altres membres i personatges del seu entorn se'n beneficiessin per situar-se dins l'entramat administratiu, com en els casos dels Ribalter o els Gassol³⁴⁰.

Tot i que va passar-se tota la vida al servei de la corona, la situació econòmica que deixava potser no era la més adequada, per més que els seus inventaris ens mostrin un nivell d'opulència exagerat. El mateix príncep Felip es feia ressó de les dificultats per les que passava la vídua Setantí en la carta que li enviava a

³³⁵ Fins i tot a la seva mort se li pressuposava certa dignitat (segurament lligada al seu càrrec), doncs es pensava que encara custodiava una part de la documentació d'estat. Al respecte, vid., Rodríguez de Diego, José Luis, "La formación del Archivo de Simancas en el siglo XVI. Función y orden interno", a López-Vidriero, María Luisa i Cátedra, Pedro M., *El libro antiguo español. Coleccionismo y bibliotecas (siglos XV-XVIII)*, 5 vols., Salamanca, Universidad de Salamanca-Patrimonio Nacional, 1998, vol.IV, p.519-557.

³³⁶ ACV, Fons Pinós Calda, 1-73-07 (B-4); també a Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.II, p.70, per les qüestions referents al càrrec.

³³⁷ Gonzalo Sánchez-Molero, José Luis, *El aprendizaje cortesano de Felipe II (1527-1546): la formación de un príncipe del Renacimiento*, Madrid, SECCFIlyCV, 1999; Sanchis Moreno, Francisco, *Honorato Juan: vida y recuerdo de un maestro de príncipes*, València, Biblioteca Valenciana-Generalitat de València, 2002.

³³⁸ Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.II, p.117.

³³⁹ Entrarem en aquest aspecte més endavant, a la Part IV.

³⁴⁰ Serra Puig, Eva, "Els Gassol: De cavallers de Tremps a protonotaris del Consell d'Aragó", a *Pedralbes: Revista d'història moderna*, n°7, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1987, p.43-78.

Carles V informant de la mort del Vicecanceller³⁴¹. Ja el 1547 es feia la venta d'un censal mort per valor de 2400 sous del General, otorgada pels procuradors de la cort de Montsó, a favor d'Elionor Setantí per un preu de 2400 lliures barcelones³⁴².

Mai acabava els seus dies a Madrid, al voltant del 6-8 de Juny de 1546, envoltat per un grup d'insignes personalitats on l'element espiritual reformador dels jesuïtes no hi podia faltar ja que el va assitir el jesuïta Antonio Araoz, parent del mateix Sant Ignasi de Loyola³⁴³.

³⁴¹ Arrieta Alberdi, J., ob.cit., 1994, p.136 i nota 89.

³⁴² ACA, Generalitat, Pergamins, carpeta 57, pergami 1156.

³⁴³ Duran, Eulàlia, ob.cit., 1997, p.132.

PART II

“Jesucristo formó la Iglesia y el Emperador Carlo Quinto la restauró”

Alfonso de Valdés, Diálogo de las cosas acaecidas en Roma

2. ERASMISME I UNIVERSALISME.

2.1 Erasmisme i Erasmistes.

Quan es parla d'Erasmisme es comet un error d'interpretació. És més correcte parlar "d'Erasmistes" doncs el significat d'aquesta tendència humanista varia molt en funció del context des d'on s'interpreti. Adaptant-nos a la definició que fa Peter Burke de la persona d'Erasme, podem fer una primera definició de l'Erasmisme com l'extensió més àmplia en tots els possibles sentits de l'Humanisme, gràcies al constant estudi de l'antiguitat clàssica i la seva incidència (positiva) en la condició humana³⁴⁴.

Erasme va ser el primer a negar l'Erasmisme. Mai va considerar-se com la punta de llança de cap moviment i molt menys d'una tendència que derivés del seu nom. Simplement deia que era cristià i així s'havien de definir els qui eren partidaris de la seva ideologia³⁴⁵. Però a part de ser cristià, el que caracteritzava a un erasmista era l'intel·ligència ja que era estrictament necessari comprendre els escrits (llatins i grecs) del propi Erasme. Un erasmista de fet, era un admirador dels mèrits literaris d'Erasme. És a partir de l'obra escrita d'on es treuen tots els seus atributs, vicis i virtuts. Per exemple, la persuasió, el fervor, la ironia i la ja citada intel·ligència³⁴⁶. Tema a part és el que tracta de tots aquells àmbits en els que l'erasmisme hi va tenir una incidència notable com ara la pedagogia, aspecte que explica la gran difusió de les obres erasmistes.

Hem de diferenciar també entre Erasmisme i erasmista ja que l'Erasmisme no identificava els erasmistes. Tampoc podem identificar com a erasmista algú pel

³⁴⁴ Burke, Peter, "El erasmismo en el contexto europeo", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmus en España. La recepción del humanismo en el primer renacimiento español*, Salamanca, SEACEX, 2002, p.48-57. No pretenem aquí fer una definició de l'Erasmisme sinó establir la complexitat i amplitud que comporta el terme.

³⁴⁵ Bataillon, Marcel, "Hacia una definición del erasmismo", a Bataillon, Marcel, *Erasmus y el erasmismo*, Barcelona, Crítica, 2000, p.142-144. Bataillon explica en les pàgines successives com la definició de cristià entre els erasmistes podia no ser interpretada de la mateixa manera i això va portar als múltiples judicis i persecucions que d'ells es va fer per part d'Església. La confusió entre erasmisme, luteranisme, il·luminisme i d'altres corrents espirituals és també una característica que podria definir a l'erasmista. També a Bataillon, M., ob.cit., 1983.

³⁴⁶ Ibid., p.145-146.

simple fet de cultivar unes arts perquè sinó entre els erasmistes també hi hauríem d'incloure als qualificats com a antierasmistes³⁴⁷.

L'Erasmisme entès com a una branca nòrdica de l'Humanisme englobava a "gramàtics, filòlegs, exegetes, retòrics, metges, lletrats, filòsofs, poetes, pedagogs"³⁴⁸ i és segur que també podia haver-hi erasmistes entre moltes altres branques professionals i intel·lectuals. Deixan de banda l'aspecte més essencial d'Erasme que era l'afinitat pel Cristianisme, el que bàsicament unia a aquells susceptibles de ser considerats erasmistes era la recerca dels orígens, la curiositat per la veritat. Això explica l'interès per les fonts escrites originals alhora que l'extensa producció editorial del mateix Erasme. Aquest aspecte més filològic serà essencial per interpretar més endavant alguns aspectes de Miquel Mai.

A nivell més general l'Erasmisme va íntimament lligat a l'erudició, al coneixement i a la seva divulgació. Això determinava molt l'estatus social dels qui podien considerar-se erasmistes que acostumaven a coincidir amb persones de certa rellevància, ja fos perquè gaudien d'una posició econòmica benestant o bé perquè ocupaven algun càrrec dins d'alguna estructura de poder ja fos civil o religiosa. Aquí trobem una primera ambigüïtat doncs una "ideologia" tant universal, que pretenia abraçar tots els aspectes de l'existència humana, només podia arribar a les gents més privilegiades de la societat. Cert és que es va valdre de la impremta per obtenir una difusió extrema però també és rellevant que de *Menochios* no en trobem gaires. Això lliga amb la idea general que es té dels erasmistes a dia d'avui i res fa pensar en una altre direcció, és a dir, l'elitisme social, econòmic i intel·lectual forma part de la definició de l'Erasmisme. Una valoració excel·lent de les diverses formes erasmistes ens la va fer Sebastián García Martínez per la Corona d'Aragó³⁴⁹ i el mateix Bataillon per la Corona de Castella amb el seu *Erasmus y España*. Per una perspectiva més

³⁴⁷ Pons Fuster, Francisco, *Erasmistas, mecenas y humanistas en la cultura valenciana de la primera mitad del siglo XVI*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2003, p.31 i ss.

³⁴⁸ Rausell Guillot, Helena, *Letras y fe. Erasmo en la Valencia del Renacimiento*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2001, p.15.

³⁴⁹ García Martínez, Sebastián, "El erasmismo en la Corona de Aragón en el siglo XVI", a Ijsewijn, Jozef i Losada, Ángel, *Erasmus in Hispania. Vives in Belgio*, Lovaina, Aedibus Peeters, 1986, p.215-290.

barcelonesa tenim els treballs de Miquel Batllori³⁵⁰. Tots ells ens assenyalen una relació directe entre els diferents poders començant pels impressors que editaven les obres o les feien portar, passant pels professors dels Estudis que les posaven com a lectures als estudiants, fins als mateixos polítics, juristes i nobles que pagaven les mateixes edicions. El mateix Carles V va protegir a Erasme durant molt de temps.

Un dels grups que més es va veure influenciat per les idees de l'holandès i on hi podem trobar un major nombre d'erasmistes va ser el que formaven els juristes. La tradició jurídica tenia com a objectiu principal el coneixement dels textos autoritzats, especialment els de l'antiga Roma i més concretament els textos ciceronians. Precisament una de les majors crítiques d'Erasme a la cultura jurídica del moment era el desconeixement del llatí i la mala interpretació de Ciceró. Una crítica perfectament detallada al diàleg del *Ciceronianus*³⁵¹. A més de recórrer a les fonts originals, Erasme també es va dedicar a reeditar els textos que d'altres comentaristes ja havien fet abans que ell sobre els mateixos textos antics i medievals. De fet no només editava els textos sinó que s'atrevia a fer les correccions sobre les males interpretacions que n'havien fet d'altres. Així s'explica la monumental obra que va deixar i també que es parli d'un "taller d'Erasme"³⁵².

Per això era essencial el coneixement del llatí i per aquest motiu l'accés a lectures de tota mena era més fàcil per aquest conglomerat de persones, que pels seus coneixements i estudis també eren els protagonistes de l'organització administrativa dels diversos governs.

Des de la nostre perspectiva es pot córrer el risc de veure que l'Erasmisme seria com una bola de neu que es va fer més i més grossa. La seva incidència creix en funció de quantes àrees afecti i com que l'objectiu bàsic és el mateix home, tenim una perspectiva sense fi. No s'ha de caure en l'error de voler veure una manifestació humana i cultural en clau erasmista pel simple fet de tenir una

³⁵⁰ Batllori, Miquel, "Humanisme i Erasmisme a Barcelona, 1524-1526" i "Cenacles lul·lians i cenacles erasmistes a la Barcelona del Renaixement", tots dos textos a *Obra Completa. Vol.5. De l'Humanisme i del Renaixement*, València, Edicions 3i4, 1995, p.145-190.

³⁵¹ Més endavant tornem a parlar sobre el *Ciceronianus* i n'ofereim una bibliografia específica.

³⁵² Burke, Peter, ob.cit., 2002, p.51.

base intel·lectual. Es pot interpretar que la vida de determinades persones podia quedar determinada per certes característiques pròpies de l'Erasmisme però com hem vist, la vida d'alguns erasmistes no tenia perquè ser fidel als preceptes erasmians. En el cas que ens està ocupant aquí, hi trobem ambigüitats però hi ha certs aspectes que són perfectament definibles com a models de vida humanista-erasmista.

2.2 Miquel Mai i l'Erasmisme. Entre l'ortodòxia i l'heretgia.

L'any 1531 l'erasmista valencià Pere Joan Oliver va definir a Alfonso de Valdés com a “més erasmista que Erasme”³⁵³. Ara podem dir també que Miquel Mai era tant erasmista com Erasme, almenys en el sentit més abstracte, és a dir, en l'aspecte més humanístic i intel·lectual del terme. Però, què significa ser erasmista?

Els motius per poder fer l'anterior afirmació i respondre a la pregunta són varis però n'hi ha dos d'essencials i que són absolutament complementaris; no poden anar un sense l'altre. Es tracta de la vinculació directe de Mai amb els principals erasmistes (i també antierasmistes) del moment, al mateix temps que anava acumulant les obres escrites de la gran majoria de pensadors de l'època, fossin de la tendència que fossin³⁵⁴.

Els erasmistes però (al igual que els erasmismes) no es definien per un patró comú sinó per múltiples factors. Què defineix a un erasmista? L'erasmista i per tant Erasme de Rotterdam es pot definir com una persona amb una visió de l'home i del món prou sensible com per poder buscar (i trobar) una explicació a la seva existència. Aquesta recerca es basarà en primer lloc en la pròpia existència humana i per tant, en la seva història o en l'herència rebuda fins aquell moment; en segon lloc, es basarà en el mateix individu que fa la recerca, és a dir, el propi erasmista es basa en sí mateix per autodefinir-se. En definitiva en la confiança en un mateix. De la combinació d'aquests dos factors s'entén que l'erasmista faci una mirada al passat, a l'antiguitat grega i romana, als textos originals però també a l'herència material de l'època. El coneixement li permetrà a l'erasmista tenir l'autoritat i la confiança suficients per poder fer-se una “idea universal” de l'home. Aquest coneixement serà el que li donarà l'essència primordial que requereix l'ésser humà, la llibertat³⁵⁵.

³⁵³ Ho feia en una carta al mateix Erasme. Publicat a Alcalà Galve, Á., ob.cit., 2002, p.83.

³⁵⁴ Ja havíem fet una primera incursió en els motius que ens definien a Miquel Mai com a un erasmista a Bellolell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.211-224.

³⁵⁵ Hauríem de citar aquí a la pràctica totalitat de l'obra d'Erasme de Rotterdam per poder justificar les línies escrites més amunt. En comptes d'això ens limitarem a anomenar els *Adagis* o *l'Elogi de la follia* com a principals obres i sobretot tota la correspondència que va mantenir

A partir d'aquí podem lligar l'erasmisme amb qualsevol àrea del coneixement i per això hi haurà erasmistes dins del món polític, acadèmic, literari, artístic, científic i religiós, i fins i tot hi haurà qui combinarà varies disciplines des de la perspectiva humanista. És important però, diferenciar que també hi ha varis humanismes. Concretament hem de diferenciar entre l'humanisme italià, marcadament neoplatònic, i l'humanisme nordeuropeu, més caracteritzat per un esperit medievalitzant. En contra de la tradició medieval és d'on sorgirà l'humanisme d'Erasme, un humanisme que s'ha anomenat "humanisme cristià" doncs combinarà l'estudi de l'home a partir de la seva relació amb la divinitat³⁵⁶. I és que el realment important per Erasme era Déu i la religió. Ell volia ser considerat com "un cristià" i no com l'abanderat d'una nova forma espiritual de l'època³⁵⁷. El fet de recórrer a les fonts clàssiques és el que fa veure als erasmistes la necessitat de viure en l'ideal cristià a través de la intervenció en els diversos aspectes de la vida humana, tant a nivell públic com privat. Aquesta vinculació entre humanisme i cristianisme és el que porta el 1516 a l'edició del *Novum Testamentum*, una versió dels textos bíblics que partia de les fonts més antigues i contrastades, reescrivint la *Vulgata* de Sant Jeroni. Serà aquest ideal de vida cristiana el que portarà a mal interpretar a Erasme i a veure'l com a un luterà més i és que segons el filòsof, l'home ha de ser prou lliure com per arribar a escollir el seu propi culte³⁵⁸. Per aquest motiu a una persona com Mai se la deuria tenir força observada a partir de la devallada de l'Erasme a la cort. En canvi, quan més qüestionat havia d'estar és quan aconsegueix el seu ascens a Vicecanceller.

Tot fa pensar que Miquel Mai havia de ser una persona bastant receptiva a noves idees que suposessin una millora de l'home. Per exemple en la idea de "l'home universal". La biblioteca que va acumular ens demostra que Mai era un

Erasme amb infinitud de personatges i que precisament es va preocupar d'editar com a cos doctrinal de la seva manera d'interpretar el món. Al mateix temps la bibliografia citada anteriorment i que anirem citant també serveixen per veure les diverses interpretacions que s'ha fet sobre la figura d'Erasme i l'Erasme.

³⁵⁶ Erasme de Rotterdam, D., ob.cit., 2001, p.8-9.

³⁵⁷ Bataillon, M., ob.cit., 2000, p.143-144.

³⁵⁸ Egido, Teófanés, "Las relaciones de Lutero y Erasmo en el marco de la Reforma", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmo en España. La recepción del humanismo en el primer Renacimiento español*, Salamanca, SEACEX, 2002, p.58-69.

exemple d'aquest tipus d'home basat en el coneixement per poder arribar a saber la veritat. Entre els seus llibres s'hi barrejaven tractats de matemàtiques, astronomia, arquitectura, literatura clàssica i moderna, cròniques històriques, tractats polítics i teològics, filosofia...Fruit del gran coneixement que posseïen, els erasmistes es podien permetre episodis com el succeït a Sant Jeroni de la Murtra, narrat per un reconegut erasmista com Vicenç Navarra en carta a Alfonso de Valdés³⁵⁹. La "disputa de la Murtra" és un exemple del que comportava que uns (erasmistes) erudits s'enfrontessin a un (illetrat) prior enclaustrat, és a dir, en paraules de Bataillon, es va oferir una autèntica "lliçó de crítica textual"³⁶⁰. I és que els coneixements dels erasmistes va convertir-los en una autoritat davant les mancances del clergue. El que Erasme defensava com a requisits per arribar a la veritat, l'autoritat i la confiança (coneixements i oratòria), aquí ho trobem en la seva quinta essència. Deixant de banda la prepotència amb la que ho explica Vicenç Navarra, els tres protagonistes (Miquel Mai, Vicenç Navarra i Rafael Joan) varen sustentar la seva crítica al prior i la manca de rigor en els llibres fets per copistes. La crítica als copistes és doble perquè se'ls hi retreia que es copiessin malament entre ells i a més gramaticalment eren mals intèrprets, la qual cosa repercutia en un mal ensenyament a les escoles i universitats. D'aquí en sorgiria la necessitat de tornar a les fonts originals antigues. Erasme hagués afegit a les crítiques que els copistes basaven la seva activitat en "suposicions i comentaris subtils" sobre els propis textos i que l'única manera de corregir això era la dialèctica i el mètode iniciats per Lorenzo Valla³⁶¹. Quan verem fer el nostre primer comentari sobre el capítol de la Murtra desconexiem si Miquel Mai tenia una base teòrica on fonamentar aquestes idees d'Erasme excepte un llibre de Sannazaro i un altre

³⁵⁹ En un altre lloc ja varem aportar certs matisos històrics al capítol. Per resseguir les aportacions fetes per diversos autors, Caballero, Fermín, ob.cit., 1875, p.395-399; Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.316; i Bellolell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.211-214.

³⁶⁰ Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.318.

³⁶¹ Muñoz Delgado, Vicente, "Nominalismo, lògica y Humanismo", a Revuelta Sañudo, Manuel i Morón Arroyo, Ciraco (eds.), *El erasmismo en España*, Santander, Sociedad Menéndez Pelayo, 1986, p.112-114.

de Plini que el mateix Navarra esmenta a la seva carta³⁶². Ara sabem perfectament que les obres de Lorenzo Valla, el mateixos comentaris d'Erasmus sobre l'obra de Valla, gramàtics com Nebrija i Martí Ivarra així com innumerables autors humanistes italians, castellans i de la mateixa òrbita erasmista eren a la biblioteca de la Cucurulla. No només això les obres completes de Ciceró, Plutarc, Aristòtil, Plató, Plaute i un llarg etcètera amb tots d'autors pagans i cristians (pares de l'església inclosos) també eren en la base crítica de Miquel Mai. Per tant, queda ben clar aquí que l'episodi de la Murtra va ser realment un capítol d'erasmistes convençuts, almenys en l'aspecte més filològic del terme.

A nivell polític també tenim arguments per defensar que Miquel Mai era d'ideari erasmista. El mateix concepte "d'home universal" aplicat al coneixement de les fonts originals serveix per situar a Mai dins del seu context professional. Ens referim a l'ideari segons el qual l'existència d'un Imperi Universal que hauria de portar una pau entre cristians era una cosa més que desitjable³⁶³. El problema és que Miquel Mai ens dóna a entendre que aquesta pau i aquest imperi universals estarien supeditades al seu Cèsar i no pas al Cristianisme i l'Església. En aquest sentit tenim els primers mesos de l'ambaixada a Roma per entendre que hi havia autèntica animadversió entre Imperi i Església, és clar que es pot justificar perquè els fets del *Sacco* encara podien ser molt recents i també pel fet que l'ambaixada significava un nivell de responsabilitat molt alt. Tot i així la correspondència de Mai rebel·la "un contudent despreci pel Papa i una profunda tristesa al veure que les circumstàncies no permetien aniquilar el seu poder polític"³⁶⁴. En qualsevol cas, mai no es va perseguir al jurista per les seves opinions³⁶⁵.

³⁶² El llibre de Sannazaro el trobàvem a l'inventari de 1548 mentre el llibre de Plini el documentàvem a través de la correspondència d'Hernán Núñez de Guzmán. Vid., Bellosolell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.230-233.

³⁶³ Per aquestes línies i les que segueixen em remeto a la bibliografia citada anteriorment i al següent capítol.

³⁶⁴ Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.405.

³⁶⁵ Bataillon, Marcel, "Humanismo, erasmismo y represión cultural en la España del Siglo XVI", a Bataillon, M., ob.cit., 2000, p.162-178; Batllori, M., ob.cit., 1995, p.165, n.103.

En conclusió, les opinions polítiques de Mai, sustentades sobre una bateria de juristes com Sassoferato, Baldo degli Ubaldi, Antonio di Butrio, Marsilio de Padua o el mateix Codi de Justinià i molts altres, portaven a la precedència d'un príncep però no un príncep erasmista. Els esdeveniments succeïts entre la coronació d'Aquisgrà i la coronació de Bolonya deurien reafirmar en els erasmistes de la cort que la possibilitat d'un Imperi Universal podia ben bé convertir-se en un Imperi unipersonal que portaria a la pau i sembla clar que Mai era per damunt de tot un jurista al servei de Carles V. És curiós veure com els coneixements jurídics que porten a la idea de l'Imperi erasmista eren la base dels estudis en lleis que ja tenia Miquel Mai abans d'entrar al servei de Carles V i sobretot, de conèixer a Mercurio Arborio Gattinara. Per tant hem de desmentir que l'erasmisme de Mai fos una conseqüència de la relació amb el Gran Canceller³⁶⁶.

L'ambaixada a Roma també ens deixa clar que Mai hauria estat un erasmista reconvertit a humanista quan gràcies a l'estada a Roma aconseguí un seguit de peces escultòriques com són els medallons de marbre i potser també certes escultures de bronze antigues (conservades al Museu Marés), que responien a la perfecció a la devoció per la cultura clàssica que criticava Erasme. És més, la fascinació per la Roma antiga deuria ser "militant" en Mai perquè entre els seus llibres hi trobem diversos llibres d'Andrea Fulvio, a més de la col·lecció numismàtica que acumulava així com molts quaderns de dibuixos de diversa temàtica pagana. Des d'una perspectiva filològica Mai també es va trobar al ben mig d'un munt de polèmiques per les edicions que s'estava fent de nombrosos textos bíblics, moltes d'elles promogudes sota la protecció d'altres dignitats que llavors eren a Roma³⁶⁷.

³⁶⁶ Batllori, M., ob., cit., 1995, p.166. L'autor ens parla d'una "subtil influència de Gattinara".

³⁶⁷ Grendler, Paul F., "Italian biblical humanism and the Papacy, 1515-1535", a Rummel, Erika (ed.), *Biblical Humanism and the Scholasticism in the Age of Erasmus*, Leiden, Brill, 2008, p.227-276, amb bibliografia.

La influència de la Roma antiga era tant forta en Mai que el 1536, estant a Gènova, fins i tot es va fer dibuixar un seguit de làmines amb la història del poeta Virgili³⁶⁸.

Quan es va incorporar al seguici de Carles V, Mai va entrar a formar part de l'epígon que quedava encara de la facció "fernandina" de la qual ja n'havia format part (si és que la va deixar en algun moment –per marxar a Roma–), una facció dirigida per la nova fornada de buròcrates que ocupaven els llocs que havien deixat els Gattinara, Allemand, Chievrès...La persona que es trobava al capdamunt de tothom era el Secretari Francisco de los Cobos, reconegut antierasmista³⁶⁹ i molt amic de Miquel Mai³⁷⁰. No sembla que davant d'un personatge com Cobos, Mai tingués un marge d'autonomia prou gran per poder fer explícit un erasmisme no massa ben vist llavors. Si que sembla que entrava dins la correcta normalitat ser considerat un "home de lletres" o un humanista. Mai deuria ser tant bon erasmista, que deuria poder-se reciclar cap a posicions menys reformistes i passar davant de Cobos com un intel·lectual més. Tal és així que, al 1543, quan passa a formar part del Consell del príncep Felip, tot i estar completament descreditat per l'emperador, Mai encara formarà part del nucli encarregat de portar endavant l'educació del mateix príncep. Inclòs en aquell moment mantenia una relació amb personatges tant il·lustres (i erasmistes) com Hernán Núñez de Guzmán, que va promoure la introducció de les formes d'Erasme en l'educació reial. Tampoc hi va haver cap problema amb Mai quan Cobos va decidir donar el càrrec de "mestre" del príncep a Juan Martínez Siliceo que alhora, al 1541, va ser substituït per Calvete de Estrella,

³⁶⁸ Bodart, Diane H., *Tiziano e Federico II Gonzaga. Storia di un rapporto di comitenza*, Roma, Bulzoni Editore, 1998, p.341-346.

³⁶⁹ A la Conferència de Valladolid de 1527 Cobos va formar part activa en contra d'Erasme. Vid., Avilés Fernández, Miguel, "Erasmus y los teólogos españoles", a Revuelta Sañudo, M. i Morón Arroyo, C. (eds.), ob.cit., 1986, p.175-193.

³⁷⁰ Recordem que Mai s'havia encarregat de fer portar al palau de Cobos unes peces que havien de decorar la residència d'Úbeda i que Cobos mateix va sentir certa atracció per la temàtica virgiliana en la decoració de la capella de El Salvador, també a Úbeda. Sobre això, Belda Navarro, Cristóbal, "Sibilas virgilianas en el Renacimiento español: La Sibila de Cumas de El Salvador de Úbeda", a *Imfronte*, 1, Murcia, Universidad de Murcia, 1985, p.5-21.

Honorat Joan i Ginés de Sepúlveda, per ordre de Juan de Zúñiga, un altre col·lega de Mai³⁷¹.

En un aspecte més personal de la vida íntima de Miquel Mai potser també hem d'assenyalar el que a simple vista és una cosa que no destaca per res especial. Miquel Mai i Elionor Setantí no varen tenir fills, que coneguem. Tenint en compte com d'important era aconseguir descendència per poder continuar un llegat com el que deixaria Mai un cop mort (a banda de facilitar jurídicament el traspàs de béns cap un hereu), podríem atribuir aquesta mancança a aspectes de tipus personal que se'ns escapen, o bé a la mala sort i fins i tot, la "falta de temps" degut als nombrosos viatges que havia de fer Mai. En termes erasmistes però, el matrimoni consistia en una espècie d'estadi místic de la vida, que servia per buscar una convivència ideal entre persones. Per aconseguir tal fita sembla que la virginitat seria una fase important per poder ser, moralment, més proper al bon cristià³⁷². Erasme va publicar les seves idees entre els *Col·loquis*, publicats cap el 1526, quinze anys més tard de les noces entre Miquel Mai i Elionor Setantí. També és cert que des de 1518 ja se li coneixen escrits al respecte que després serien incorporats en edicions conjuntes amb altres obres³⁷³. No obstant, la cronologia continua essent molt posterior al matrimoni de Mai i Setantí i per tant, no sembla que la virtuositat i puresa del seu matrimoni es degués a qüestions erasmistes. Això no treu que un cop conegudes les obres d'Erasme, Mai decidís portar la seva relació matrimonial a un estadi "erasmista". I és que les obres que recullen aquestes idees es troben entre els seus llibres. A més, hi ha un seguit de llibres que semblen fer referència a aspectes del matrimoni i fins i tot a aspectes de la puericultura (com un no identificat *De puer instrumentum*). Alguns d'aquests llibres ja els havíem

³⁷¹ Pons Fuster, F., ob.cit., 2003, p.42-43.

³⁷² Reese, Alan W., "Learning virginity: Erasmus' ideal of christian marriage", a *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, vol.LVII-3, Paris, Droz, 1995, p.551-567; Leushuis, Reiner, "The Mimesis of marriage: Dialogue and Intimacy in Erasmus's Matrimonial Writings", a *Renaissance Quarterly*, vol.57-4, Chicago, The University of Chicago Press-Renaissance Society of America, 2004, p.1278-1307, amb bibliografia. Amb els seus escrits al voltant del matrimoni el que estava fent Erasme era una de les seves múltiples crítiques a les comunitats monàstiques.

³⁷³ Ibid., p.552.

identificat en relació al capítol que afecta al divorci de Caterina d'Aragó però d'altres poden despertar certes sospites i tractar-se d'algun text erasmista.

Al respecte d'aquest tema hem de fer una última aportació. Al 1519 Mai és armat cavaller sense saber amb exactitud si va ser armat en algun tipus d'ordre militar concret. El que sí que sabem és que l'hereu de Mai, Jeroni de Pinós i Mai, va ser armat cavaller de l'Ordre de Sant Jaume de l'Espasa per la seva ascendència. Si Miquel Mai hagués estat cavaller de Sant Jaume llavors veuríem que entre les normes a seguir entre els membres de l'ordre hi havia la de no tenir descendència, tot i que el matrimoni estava permès³⁷⁴. És una idea que no té res a veure amb l'Erasmisme però que volíem deixar apuntada aquí.

A nivell espiritual, Miquel Mai va viure un capítol que per l'Erasmisme va ser l'últim bri d'esperança respecte la reforma de Roma. El 1530 es produïa la Dieta d'Augsburg, un extensió dels pactes als que havia arribat l'emperador amb el Papa al Tractat de Barcelona. No consta que Miquel Mai fos a la Dieta però és que en aquells moments podia haver estat molt més útil al costat de Climent VII a Roma precisament donades les seves filiacions i la seva experiència jurídica alhora que actuaria com al millor informador possible del moment. Referent a aquest moment és també molt interessant veure la relació que s'estableix entre Mai i un dels cardenals de la Cúria romana, el Cardenal Gaspare Contarini, reconegut erasmista, col·laborador de Mai en les qüestions d'Anglaterra i futur protector de Sant Ignasi quant aquest és a Roma³⁷⁵.

També per qüestions religioses veiem que els últims anys de Miquel Mai varen presentar una evolució (quasi natural) de l'erasmisme cap a la devoció predicada pels jesuïtes. Mai era partidari de la reforma religiosa barcelonesa que s'estava predicant junt amb el duc Ferran de Cardona, el matrimoni Zúñiga-Requesens i el Mestre Racional Francesc Gralla³⁷⁶. Sembla més que probable que les tendències espirituals havien evolucionat i més si tenim en

³⁷⁴ Aquesta era una norma que naturalment tothom se saltava. Un cas conegut i paral·lel al de Mai va ser el de Francisco de los Cobos que també va ser armat cavaller de l'ordre i no va tenir problemes a tenir descendència.

³⁷⁵ Bataillon, Marcel, "De Erasmo a la Compañía de Jesús", a Bataillon, M., ob.cit., 2000, p.201-244, i especialment p.213.

³⁷⁶ Bada, J., ob.cit., 1970, p.135; Moles Ribalta, P., ob.cit., 1996, p.148.

compte que quan va morir a Madrid ho va fer assistit pel jesuïta Antonio Araoz³⁷⁷.

Per acabar de decidir si Miquel Mai era erasmista potser hauríem de considerar un últim aspecte. El que caracteritza als erasmistes com a tals són les seves accions i la seva producció teòrica. Respecte a les seves accions ens sembla que no hi ha dubtes. Més aviat sembla que els possibles matisos que se li podrien fer no fan sinó confirmar que d'erasmisme n'hi havia sota diverses fòrmules. L'aspecte escrit és el que ens deixa un interrogant a respondre.

Semblava estrany que una persona com Miquel Mai no deixés algun tipus d'obra escrita, a banda del breu poema que li dedica a Martí Ivarra el 1514. Entre els llibres de la seva biblioteca hi trobem una obra que el notari classifica com a *Repertorium de micer Mai*. És un llibre catalogat entremig de molts altres autors com si d'un llibre més es tractés i per tant no sembla indicar que fos un simple llibre de comptes com tants d'altres se n'inventarien en el mateix document, en un apartat especial per la documentació referent a la família. Per desgràcia però, no podem saber de què tractava el llibre i molt menys s'ha aconseguit trobar-ne un exemplar. Aquesta última afirmació no seria del tot certa si resultés que el manuscrit trobat a la Stadtbibliothek de Nüremberg, amb la signatura 2807-8º i catalogat per Paul Oskar Kristeller com a *Michael Maius, poem. Phil*, fos precisament un exemplar d'aquest *Repertorium* que localitzem a l'inventari³⁷⁸.

Tot i no conservar un rastre autògraf de Mai no hem de tenir dubtes del seu erasmisme a nivell estrictament cultural. En qüestions religioses no podem afirmar res concret ja que sinó no entendríem la relació que tenia amb els framenors de Barcelona, una de les comunitats més criticades per l'Erasmisme. Per la resta, Miquel Mai era un perfecte erasmista-humanista.

³⁷⁷ Recordem que el mateix secretari de Mai, Alessio Fontana, havia establert en el seu testament la fundació d'un col·legi jesuïta a Sàsser, tal com ens descrivia Miquel Batllori.

³⁷⁸ Kristeller, Paul Oskar, *Iter Italicum. A finding list of uncatalogued or incompletely catalogued humanistic manuscripts of the Renaissance in Italian and other libraries*, vol III (Alia Itinera I Australia to Germany), Londres, The Warburg Institute, 1983, p.679.

2.3 L'Imperi i la cort. Legitimació i organització.

Al 1519 Carles I és escollit “emperador electe” d’Alemanya estant a Barcelona. De cop i volta, sota un mateix sobirà s’hi acumulen més territoris dels que mai havia tingut ningú i la organització de tots ells es converteix en un imperatiu de primera necessitat. De manera superficial ja hem vist com això afectava a nivell més local amb la Corona d’Aragó però les realitats hispàniques (peninsulars, italianes i americanes) creen entre els nous governants la percepció d’una entitat administrativa superior a qualsevol altre.

Els encarregats i les vies per donar a conèixer la nova potència europea varen ser múltiples i naturalment la propaganda i la iconografia imperials són encara visibles avui dia. Fins i tot hem vist episodis famosos que varen procurar establir un discurs imperial amb apoteosi inclosa com ara la coronació de Bolonya de 1530 o el viatge per Itàlia de 1536. Però al darrera de l’entitat política, al llarg dels anys de 1520’s es va crear tota una ideologia que pretenia donar una consistència teòrica al govern de Carles V per tal d’aconseguir uns objectius concrets. De fet, la coronació de 1530 serà la culminació del procés de construcció de l’Imperi però alhora, va ser el punt d’inici de la devallada d’una manera de pensar la política³⁷⁹.

Centrant-nos en aquest període entre l’elecció de 1519 i la coronació de 1530 veiem com un nucli de poder, marcadament erasmista, intentarà crear una base ideològica que defineixi el nou ordre ideal, derivat de l’Imperi de Carles V. És el període que Bataillon va definir com la primera fase històrica de l’Erasmisme a Espanya, un període en el que personatges com Alfonso de Valdés prendrien una especial rellevància³⁸⁰.

L’educació de Carles V va estar marcada per la tutela de la seva tia Margarita d’Àustria i d’un nucli de consellers on hi destacava Gullem de Croy. L’educació com a príncep (medieval) borgonyó es va combinar amb les noves influències

³⁷⁹ Una evolució dels discursos àulics al voltant de Carles V a, Gonzalo Sánchez-Molero, José Luis, “El humanismo áulico carolino: discursos y evolución”, a Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2001, p.125-152.

³⁸⁰ Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.364 i ss.

humanistes despreses de les ensenyances del mateix Erasme, qui havia estat conseller de la cort durant un temps³⁸¹. Alhora, a la cort també hi anaven a buscar fortuna nombrosos autors, humanistes, artistes que seguien l'estela del centre de poder i podien aportar el seu talent per facilitar l'entrada de noves idees i tendències. Hem de recordar però, que l'erasmisme es podia definir de moltes maneres i pel fet de coincidir en l'espai i el temps, no tots els qualificats com "erasmistes" ho havien de ser.

Aquest és el cas de Mercurino Arborio da Gattinara. Home de confiança de Margarita d'Àustria, incorporat al servei del jove duc de Borgonya l'octubre de 1518 substituïnt al difunt Jean Le Sauvage³⁸², estava força versat en les idees humanistes gràcies a la seva formació com a jurista. No obstant, se li ha otorgat un paper dins l'ideari imperial i erasmista que s'ha de matisar³⁸³.

En termes molt generals, l'Erasmisme defensava una idea d'imperi basada en la concòrdia i la pau entre cristians de la mateixa manera que en temps antics havia existit un imperi, el romà, que estava regulat sota una mateixa doctrina. Tot i les diferències e interessos particulars que puguessin tenir cadascun dels prínceps europeus, sempre havia de prevaldre l'element comú entre ells, és a dir, que formaven part del poble cristià i de l'església i per tant, no podien guerregar entre ells i molt menys per qüestions religioses³⁸⁴. D'aquestes idees en van sorgir dos textos fonamentals d'Erasme, la *Querella Pacis* i *l'Institutio principis christiani*.

La idea erasmista d'Imperi no podia estar més allunyada de l'imperi que s'havia format amb Carles V. El poder de l'emperador es basava en uns paràmetres absolutament medievals, és a dir, en l'herència històrica i política

³⁸¹ Gonzalo Sánchez-Molero, José Luis, *El César y los libros. Un viaje a través de las lecturas del emperador desde Gante a Yuste*, Yuste, Fundación Academia Europea de Yuste, 2008, p.104. Erasme no va ser mai educador o tutor de Carles V però sí que formaria part de la cort flamenca com a distinció cap als seus escrits. Per la relació d'Erasme amb la Cancelleria, Headley, J.M., ob.cit., 1983; Vid., també Rivero Rodríguez, M., ob.cit., 2005, p.56.

³⁸² Headley, J.M., ob.cit., 1983, p.20 i ss; Rivero Rodríguez, M., ob.cit., 2005, p.58.

³⁸³ Martínez Millán, J. (coord.), ob.cit., 2000, vol.I, p.275 i ss. L'autor aporta una revisió a la figura de Gattinara que nosaltres prenem com a model aquí.

³⁸⁴ Schilling, Heinz, "Erasmo y las fuerzas políticas de su época", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmo en España. La recepción del humanismo en el primer Renacimiento español*, Salamanca, SEACEX, 2002, p.70-79.

dels seus antecessors que alhora, tenien posat el seu punt de mira en l'antiga Roma. Per tant, la legitimitat del govern de l'imperi no era una qüestió cristiana sinó històrica. La coincidència que molts dels cortesans fossin o tinguessin algun ideal erasmista no havia de significar que hi hagués una projecció erasmista en el mateix govern. És més, tots els polítics de l'època tenien plenament assumida la idea d'un Imperi basat en qüestions territorials, herències i llinatges, honors i privilegis. Un exemple de la unitat política del moment eren precisament els capítols de l'ordre del Toisó d'Or, l'ordre de cavalleria per excel·lència junt amb la de la Jarretera. Encara que és cert que el Toisó tenia un component sacro-cristià, sota l'advocació de Sant Andreu, no deixava de ser simptomàtic que l'herència pagana hi fos tant present amb la presència (bàsica) de Jasó i el mateix moltó.

Les idees d'Erasme encara que ideals, i fins i tot utòpiques, estaven del tot fora de lloc, eren una ficció, en relació a les realitats polítiques europees (i recordem que no només hi havia cristians a Europa). L'Imperi Universal de Carles V estava governat per erasmistes però no era erasmista.

Recuperant el discurs de Gattinara, el polític de Vercelli defensava un Imperi Universal, sí, i també una pau universal. Però en aquest cas l'ordre dels factors sí que determinava el producte. Segons el piemontès, la persona de Carles V comandant l'Imperi era el que garantia la pau acceptant que la pau, s'aconseguia a través de l'eliminació d'aquells factors que podien alterar el govern del mateix emperador. Gattinara no tenia en la religió el punt d'unió de tot l'Imperi. La idea de Gattinara es basava en idearis polítics i jurídics medievals, especialment d'autors com Ockham, Baldo degli Ubaldi o Bartolo de Sassoferrato³⁸⁵. Ell creia que només l'emperador era el garant de la pau i no pas

³⁸⁵ Per una visió sobre la percepció de Gattinara, Headley, John, M., "The Emperor and his Chancellor: Disputes over Empire. Administration and Pope"; Galasso, Giuseppe, "Lettura dantesca e lettura umanistica nell'idea di impero del Gattinara"; Schmidt, Peer, "Monarchia universalis vs. monarchia universales. El programa imperial de Gattinara", tots ells a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, 4 vols., Madrid, SECCFI y CV, 2001, vol.I, p.21-129. Per una visió general de la idea imperial d'Ockham i d'altres autors medievals, Blanck, Anthony, *El pensament político en Europa, 1250-1450*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996, p.110 i ss. Per una visió un pèl superada, Maravall, José Antonio, *Carlos V y el pensamiento político del Renacimiento*, Madrid, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 1999.

la pau entre cristians el que creava l'Imperi. El problema de Gattinara era però el mateix Gattinara, ja que per aconseguir el seu model d'imperi feien falta dos aspectes bàsics: el primer era acceptar el seu model de govern. El segon era que Carles V havia d'anar a Itàlia a ser reconegut com a emperador³⁸⁶. I va fracassar a mitges. Ell mai va entendre que l'administració de tants territoris implicava tenir en compte les estructures de govern autòctones i que en cap cas es podia centralitzar tota l'administració sota les seves directrius. Per això es va acabar agafant com a model més òptim l'exemple de la Corona d'Aragó, perquè respectava els furs i privilegis de cada territori³⁸⁷. Pel que fa a la coronació, es va produir gràcies a un seguit de circumstàncies històriques que poc tenien a veure amb els ideals de Gattinara sinó per una obligació política inherent a les necessitats de supervivència de l'època.

Per això va ser tant important el període de 1520's i especialment a partir de 1525. La victòria de Pavia i el *Sacco* de Roma varen ser vistos com episodis triomfals de l'emperador, no pas com una manera d'arribar a la pau universal erasmista. És més, els cortesans (erasmistes inclosos) veien en les victòries militars un motiu de joia ja que per damunt de tot, el deure amb l'emperador era una prioritat. Durant aquests anys hi ha una amalgama d'esdeveniments que només aporten interrogants al fet de si l'erasmisme era tant present en el govern.

Després de la victòria de Pavia es produeix la decadència de Gattinara, just quan sembla que els seus ideals s'estaven complint amb l'empresonament de Francesc I i de Climent VII. Les negociacions de pau porten al Tractat de Madrid que segons el Cancellier va ser un mal pacte. De fet va ser un pacte elaborat gràcies a les influències de Lannoy, virrei de Nàpols, contrari a Gattinara, membre del partit flamenc i sembla que erasmista convençut³⁸⁸. Aquí semblaria que la via erasmista s'imposaria al criteri imperial de Gattinara però al mateix temps s'estava produïnt un judici a l'erasmisme a Valladolid. La famosa "Conferència de Valladolid" de 1527 va acabar per no condemnar a

³⁸⁶ Rivero Rodríguez, M, ob.cit., 2005, p.129.

³⁸⁷ Un model que comptava amb l'elogi del mateix Gattinara. Ibid., p.130-137.

³⁸⁸ Hernando Sánchez, C.J., ob.cit., 2001-A, p.329-344.

Erasme ja que en realitat no existia cap “Erasmisme”. És més l'emperador va acabar notificant al mateix Erasme la importància de la seva doctrina i que continuava gaudint de la seva protecció³⁸⁹. El desencís de Gattinara va ser tant gran que va acabar excusant-se i va retirar-se als seus dominis del Piemont no sense polèmiques³⁹⁰. El projecte de “Monarquia Universal” era visible però continuem sense veure el suposat erasmisme de Gattinara³⁹¹.

Un fet determinant que va donar ales a aquells membres de la cort classificats com a “erasmistes”, va ser el *Sacco* de Roma de maig de 1527. Coincidint amb aquestes dates a més, es va produir un fet que es pot interpretar com a oportú però no pas com a coincident. Gattinara va reincorporar-se al servei de Carles V. Molt vinculat al Celler hi havia la figura d'Alfonso de Valdés, secretari de l'emperador i del mateix Gattinara, i el principal ideòleg de l'ermisme en el sí cortesà. Era el representant del que Bataillon va anomenar “l'ermisme al servei de la política imperial”³⁹² i es va encarregar de justificar la posició de l'emperador respecte del papat, després dels tràgics fets de Roma. És interessant remarcar però, que Valdés va donar un significat polític a les idees d'Erasme quan aquest no era precisament distingit per tenir un ideari polític molt definit, és més, les crítiques més importants que va rebre Erasme varen venir quan es va atrevir a opinar sobre aspectes polítics de la vida del Papa Juli II i les guerres d'Itàlia³⁹³. Valdés també destacava com a expert en llatí al tenir un discurs “elegant i lúcid” fins al punt d'encarregar-se de la documentació oficial que s'havia d'escriure en aquesta llengua.³⁹⁴ Bataillon mateix ens descriu

³⁸⁹ Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.226 i ss; Gonzalo Sánchez-Molero, José Luis, “El erasmismo en España: la utopía de una Edad de Oro”, a Checa Cremades, Fernando (coord.), ob.cit., 2002, p.96-111.

³⁹⁰ Headley, J.M., ob.cit., 1983, p.40-58.

³⁹¹ Sobre la seva persona la majoria de la documentació es troba a l'Archivio di Stato di Vercelli però es pot consultar alguns documents destacats a Avonto, Luigi i Casetti, Maurizio, *Murino Arborio di Gattinara Gran Cancellerie di Carlo V. Mostra Documentaria*, Roma-Barcelona, Archivio di Stato di Vercelli-Arxiu de la Corona d'Aragó, 1984.

³⁹² Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.364-431.

³⁹³ Schilling, H., ob.cit., 2002, p.71. Erasme creia detestable la guerra contra Venècia i realment no era un gran estadista en aquest sentit al veure els resultats obtinguts per Juli II. Poc coneixedor de la realitat italiana del moment, ell mateix admetia que no entrava en les seves intencions definir el marc geopolític.

³⁹⁴ Valdés, Alfonso de, *Diálogo de las cosas acaecidas en Roma* (edició de Rosa Navarro Durán), Madrid, Cátedra, 1992, p.17-19.

que la presència de Valdés a la cort no només era una projecció d'Erasme sinó que també era la garantia i la protecció del mateix humanista de manera que, amb la mort del de Cuenca, va començar el període en què els erasmistes varen perdre part de la seva influència política³⁹⁵. És de destacar que entre les persones a les qui Valdés va ensenyar el manuscrit del *Diálogo* no hi havia el suposat primer erasmista del moment, Gattinara, així com tampoc un Miquel Mai que ja es trobava a Roma. Aquí trobem un motiu més per pensar que el Gran Canceller no deuria combregar del tot amb la filosofia del seu propi secretari³⁹⁶. El cas és que el text va tenir fortuna tant entre els partidaris de l'emperador com sobretot entre els detractors, entre els qui cal destacar a Baldassare Castiglione³⁹⁷. L'eco de Valdés deuria arribar fins i tot a Roma ja que en aquests moments Miquel Mai gaudia d'una certa fama antipapal i sobretot, plenament gibelina³⁹⁸.

L'episodi de 1527 va ser interpretat de moltes maneres des dels intergrants de la cort però la interpretació d'Alfonso de Valdés va passar a la posteritat. Valdés va ser l'encarregat de justificar des d'una perspectiva, ara sí, plenament erasmista que els fets de Roma havien estat causats per intervenció divina. La gràcia de Déu havia permès que es derogués a l'autoritat papal i autoritzava a l'emperador a eliminar o modificar l'autoritat de Climent VII en el seu poder temporal³⁹⁹.

Hi haurà una segona part al *Diálogo de las cosas acaecidas en Roma*, el *Diálogo de Mercurio y Carón*, un text escrit cap a principis de 1529. És un llibret que té en

³⁹⁵ Ibid., p.19.

³⁹⁶ Ibid., p.20. Inclòs Bataillon ens fa notar que el *Diálogo* s'escriu durant un període en què Gattinara és fora de la cort tot i que reconeix (i ho fem extensible al nostre discurs) que el mateix polític italià havia de tenir una còpia del text. Les biografies de Headley i Rivero Rodríguez ja citades també ens fan veure un Gattinara més preocupat per l'obtenció del cardenalat que de res més.

³⁹⁷ La correspondència entre en Nunci apostòlic i el secretari imperial és de sobres coneguda. Citem aquí la versió editada per Bruno Maier, "La lettera di Alfonso de Valdés al Castiglione e la risposta del Castiglione", a Castiglione, Baldassare, *Il Libro del Cortegiano con una scelta delle Opere minori*, Torino, UTET, 1981, p.657-710.

³⁹⁸ Pastor, L. von, ob.cit., 1910, vol.X, p. pàgina; Bataillon, M., ob.cit., 1986, p.405

³⁹⁹ Alcalà Galve, Àngel, "Erasmus, Alfonso de Valdés y el Saco de Roma a cuenta de Dios", a Checa Cremades, Fernando (coord.), ob.cit., 2002, p.81-95. Un bon anàlisi de l'obra en relació als esdeveniments el robem també a Vian Herrero, Ana, *El Diálogo de Lactancio y un arcidiano de Alfonso de Valdés: obra de circunstancias y diálogo literario. Roma en el banquillo de Dios, Anejos del Crítico 3*, Toulouse, Presses Universitaires du Mirail-Université de Toulouse, 1994.

compte els canvis del moment doncs ja no intenta deslegitimar a Roma ni exhimir a l'emperador sinó que busca l'exaltació de Carles V fruit del clima d'eufòria en què es vivia llavors. En efecte, l'emperador ja no estava en guerra amb Roma i s'havia aconseguit fer una aliança que tindria el seu reconeixement en la coronació imperial de Bolonya. El *Mecurio* era un autèntic manifest erasmista, qualitativament molt superior al *Diálogo de Lactancio y un arcidiano*. Predicava la fi de la guerra i la instauració d'una pau perpètua⁴⁰⁰. L'erasmisme de la cort però va quedar desenganyat amb el mateix triomf imperial ja que enlloc d'imposar-se va restaurar el poder papal quasi sense la més mínima condició. L'únic intent va ser la fracassada Dieta d'Augsburg. La teoria erasmista va morir abans de poder-se posar en pràctica. Només hi va haver un últim intent per part del mateix Gattinara (just abans de morir) per intentar reconduir la situació cap a un benefici imperial. El Canceller, tot i que continuava creient en la preminència de l'Emperador per damunt del Papa, va fer un intent d'adaptar-se als dictats pacifistes d'Erasme és clar que llavors estava més preocupat per obtenir els seus propis beneficis que no pas per altra cosa⁴⁰¹.

Poc temps abans que Valdés però, el mateix Erasme escrivia la seva visió dels mals de Roma que (en part) podien explicar el *Sacco*. El 1527 s'escrivia i el 1528 es publicava l'obra *Ciceronianus*. L'obra és una crítica aguda i ferotge cap aquells homes que representaven "l'avanguardia" cultural renaixentista-humanística i també cap a la Roma papal a la que criticava per les seves aspiracions bèl·liques i la seva afiliació artística pagana. Al seu temps, l'inconformisme d'Erasme havia fet aixecar sospites de luteranisme entre l'Església cosa que també va provocar que Erasme es defensés a través dels seus escrits.

Tal com ens diu Chastel, el *Ciceronianus* era un discurs encobert, "una sàtira dels vicis literaris de l'ambient romà, presentada com la coberta d'un tema més

⁴⁰⁰ Ibid., p.92.

⁴⁰¹ Headley, J.M., ob.cit., 1983; i Rivero Rodríguez, M., ob.cit., 2005.

profund”⁴⁰². Per molt bon cristià que fos Erasme no va poder amagar una certa satisfacció pels fets ocorreguts i fins i tot un cert desdeny cap a les persones físiques de Roma, tal com li comenta al bisbe (“erasmista”) Jacopo Sadoleto⁴⁰³.

Crida especialment l’atenció la condemna que fa l’holandès al mateix estil de vida del Renaixement així com als lligams materials amb l’antiga Roma i la mescla de tradicions paganes amb cristianes, un aspecte que haurem de tenir en compte més endavant en conceptualització de l’erasmisme en Miquel Mai. Per altra banda el mateix Erasme no va dubtar en identificar-se amb aspectes del mateix paganisme per autorepresentar-se⁴⁰⁴.

Tornant a l’aspecte més històrico-polític del *Sacco*, no es pot justificar els fets ocorreguts entre maig i octubre de 1527 com a conseqüència d’una ideologia erasmiana, res més lluny de la realitat. Erasme preconitzava un imperi universal basat en la pau entre cristians, no en la preminència d’un príncep per damunt de tots els altres. El *Sacco* només va servir a Erasme com una excusa per condemnar els vicis (segons ell) de l’Humanisme i el Renaixement italians⁴⁰⁵.

L’Erasmisme a la cort va continuar essent-hi present. Ja hem vist com la figura de Miquel Mai va saber adaptar-se a les necessitats del moment i fins i tot va ser ascendit dins l’organigrama cortesà. Aquí també podríem destacar la figura del germà d’Alfonso de Valdés, Juan de Valdés. No es pot considerar el segon dels Valdés com a cortesà ja que en realitat no va formar part del sèquit. Si que es va moure entre els cercles cortesans italians i quan va morir Alfonso, Miquel Mai va intentar promocionar-lo pel càrrec de Secretari de l’Emperador, que fins llavors ocupava Alfonso. Mai no va aconseguir situar-lo a la cort imperial però en canvi Valdés va fer-se càrrec dels arxius de Nàpols, al costat de Pedro de Toledo. Gràcies a l’estança a Itàlia i especialment a Roma i Nàpols, Valdés va aconseguir aglutinar un cercle d’amistats intel·lectuals que no dubtaríem a

⁴⁰² Chastel, A., ob.cit., 1998, p.241-251. Més específica és l’edició de l’obra feta per Manuel Mañas Núñez, a Erasme de Rotterdam, D., *El Ciceroniano (o sobre el mejor estilo)*, Madrid, Akal, 2009. S’ha d’assenyalar que aquesta edició però, no fa referències al *Sacco* sinó que fa un estudi quasi exclusiu de l’àmbit filològic.

⁴⁰³ Chastel, A., ob.cit., 1998, p.242-244.

⁴⁰⁴ En el següent capítol ens hi referim amb més detall i aportem bibliografia al respecte.

⁴⁰⁵ Chastel, A., ob.cit., 1998, p.249-251.

qualificar d'humanista i que ajuden a perfilar al Valdés més erasmista i espiritual⁴⁰⁶.

A banda dels cortesans destacats com a erasmistes també hi va haver un gran nucli format per antierasmistes⁴⁰⁷. La divulgació de les idees d'Erasme a la cort es va produir entre un seguit de personatges que ja de per sí gaudien de certa cultura i podien llegir els textos llatins. Però pel mateix motiu, d'altres cortesans varen poder accedir als escrits i condemnar-los⁴⁰⁸. La difusió de les idees d'Erasme va ser tan gran que els seus escrits eren consumits entre múltiples estaments i discutits per persones de diferent nivell cultural. El cert és que la rigurositat i la crítica feien d'Erasme i els erasmistes un nucli molt dur que abraçava moltes capes de poder fins al punt de qüestionar aspectes fonamentals de la vida i "veritats" que es donaven com a absolutes. La rèplica a nivell teològic va ser la Conferència de Valladolid de 1527 però des del mateix nucli cortesà hi va haver nombroses respostes. El cas més conegut va ser el de Juan Ginés de Sepúlveda i la seva *Antiapologia*, escrita el 1532 a Roma⁴⁰⁹. Ja hem vist que va mantenir una certa relació amb Miquel Mai des dels anys en què varen coincidir a la cort i sobretot a Roma la qual cosa ens ha fet sospitar sobre el mateix Mai. Les idees de Sepúlveda poc tenien a veure amb la teorització política de l'Imperi d'Erasme, ja que en cap cas buscava la reforma eclesiàstica. Si que pretenien, però, tenir un caràcter instructiu i divulgatiu. La teoria del filòsof de Còrdova va ser sempre una crítica a les idees d'Erasme, anant de la simple molèstia per resultar irritants algunes de les idees, fins a l'animadversió total i les acusacions de luteranista cap a part de l'obra de l'holandès. Sepúlveda estava tant molest amb Erasme com amb els seus seguidors, especialment amb

⁴⁰⁶ Sobre Juan de Valdés en tornarem a parlar més endavant. Aquí deixem apuntades unes referències que ajuden a la seva contextualització. Bataillon, Marcel, "En torno a Juan de Valdés", a Bataillon, M., ob.cit., 2000, p.245-285; Courcelles, Dominique de, "Juan de Valdés à Naples (1534-1541). Courtisan, philologue et réformateur spirituel", a Gilli, Patrick (dir.), *Humanisme et église en Italie et en France méridionale (Xve siècle-milieu du XVIe siècle)*, Roma, École Française de Rome, 2004, p.327-347; *Diálogo de la lengua* (edició de Francisco Marsá), Barcelona, Planeta, 1986.

⁴⁰⁷ Coreleu, Alejandro, "Anti-erasmism in Spain", a Rummel, Erika (ed.), ob.cit., 2008, p.73-92.

⁴⁰⁸ Gonzalo Sánchez-Molero, J.L., ob.cit., 2002, a Checa Cremades, Fernando (coord.), ob.cit., 2002, p.102.

⁴⁰⁹ Ibid., p.103.

Alfonso de Valdés, i amb els erasmistes de la cort als qui acusava de veure a Erasme com a un "horacle"⁴¹⁰. Quan li varen encarregar l'educació de Felip II junt amb Calvete d'Estrella semblava que els erasmistes quedaven definitivament apartats del nucli de poder cortesà però l'evolució del príncep durant aquells anys de regència demostren el contrari. Fins i tot el mateix Miquel Mai va aconseguir aguantar a la cort fins a la seva mort.

L'erasmisme cortesà va veure una devallada a partir dels anys 1530's, especialment a partir de 1536 quan va morir el mateix Erasme. No obstant l'arrel humanista va continuar impregnant l'entorn polític doncs el mateix príncep Felip va ser educat per lletrats com Honorat Joan o el mateix Sepúlveda⁴¹¹.

La coronació de Bolonya va significar la superació d'una fita essencial per la idea d'Imperi que tenien des de la perspectiva nordeuropea però al mateix temps va ser el punt d'inici del descens de la classe dirigent erasmista així com l'ascens d'una nova facció política, sorgida de l'antiga facció "fernandista", dirigida per Francisco de los Cobos⁴¹².

⁴¹⁰ Losada, Ángel, *Tratados políticos de Juan Ginés de Sepúlveda*, Madrid, Instituto de Estudios Políticos, 1963; Rodríguez Peregrina, Elena, "Un antierasmista español: J.G.Sepúlveda", a *Myrtia. Revista de Filología Clásica de la Universidad de Murcia*, Murcia, Universitat de Múrcia, 1989, p.63-70; Espigares Pinilla, Antonio, "El enfrentamiento con Erasmo en el *Gonsalus* de Ginés de Sepúlveda", a *Cuadernos de Filología Clásica. Estudios Latinos*, nº4, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 1993, p.181-190; Minnich, Nelson H., "Alberto Pio's defense of scholastic theology", a Rummel, E. (ed.), ob.cit., 2008, p.277-295.

⁴¹¹ Sanchis Moreno, Francisco, *Honorato Juan: vida y recuerdo de un maestro de príncipes*, València, Biblioteca Valenciana-Generalitat de València, 2002; Gonzalo Sánchez-Molero, José Luis, *El aprendizaje cortesano de Felipe II (1527-1546): la formación de un príncipe del Renacimiento*, Madrid, SECCFIyCV, 1999; Gonzalo Sánchez-Molero, J.L., ob.cit., 2002, a Checa Cremades, Fernando (coord.), ob.cit., 2002, p.106-107.

⁴¹² Rivero Rodríguez, Manuel i Martínez Millán, José, "La coronación imperial de Bolonia y el final de la vía flamenca (1526-1530)", a Martínez Millán, José (coord.), 2001, vol.I, p.131-150.

2.4 L'art i la cultura visual erasmistes: la difusió de les idees humanistes.

Arribem a un punt un pèl ambigu sinó conflictiu de l'erasmisme. Ambigu perquè hi ha moltes maneres d'interpretar el món de l'art en clau erasmista (si és que es pot fer). I conflictiu perquè veurem com la dificultat en la interpretació colisiona de ple amb un dels aspectes més interessants de la figura de Miquel Mai.

El primer que s'ha de deixar molt clar és que no existeix una teoria de l'art erasmista. Això no vol dir que no hi hagués un vincle. Erasme va convida amb l'art tota la seva vida i fins i tot va ser-ne partícip directe en diverses ocasions: com a personalitat retratada, com a col·lega d'alguns dels principals artistes del moment (Dürer, Holbein, Cranach), com a observador (per exemple en el seu viatge per Itàlia) i finalment com a crític en la seva obra *Ciceronianus*⁴¹³.

El millor anàlisi de la relació entre Erasme i l'art continua essent el fet per Panofsky⁴¹⁴. Ell és qui explica que Erasme tenia des de ben aviat una vague idea sobre les arts però que en poc temps va passar a tenir una visió molt negativa de les arts visuals cosa que fa veure a Panofsky que Erasme no només tenia contradiccions sinó que la dificultat per analitzar la figura era d'una complexitat extrema⁴¹⁵. Panofsky ressenya que tot i les reticències del filòsof cap a la pintura, no va dubtar a fer-se retratar segons els canons del Renaixement, seguin la moda del retrat el més verídica possible, encara que això va comportar no poques crítiques (i algun elogi també) cap a un dels seus retratistes, Albert Dürer⁴¹⁶. Fins i tot va ser retratat per altres pintors com Hans Holbein el Jove en diverses ocasions i Quintin Metsys⁴¹⁷ així com va mantenir correspondència amb d'altres personalitats de les arts. És precisament la relació amb Dürer el

⁴¹³ Martínez-Burgos García, Palma, "Pero...¿hubo alguna vez once mil vírgenes? (Sobre Erasmo y el arte religioso)", a Checa Cremades, Fernando (coord.), ob.cit., 2002, p.24-39.

⁴¹⁴ Panofsky, Erwin, "Erasmus and the Visual Arts", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol.32, Londres, The Warburg Institute, 1969, p.200-227.

⁴¹⁵ Ibid., p.200-203.

⁴¹⁶ Hayum, Andrée, "Dürer's portrait of Erasmus and the Ars Typographorum", a *Renaissance Quarterly*, vol.38-4, Chicago, The University of Chicago Press-Renaissance Society of America, 1985, p.650-687; Martínez-Burgos García, P., ob.cit., 2002, p.27.

⁴¹⁷ Per una visió dels principals retrats coneguts així com el seu anàlisi vid., Checa Cremades, Fernando (coord.), ob.cit., 2002, p.197-205.

que fa veure a Panofsky que Erasme tenia un gran coneixement tècnic de la pintura tot i que per algun motiu l'art va passar a ser secundari⁴¹⁸. Seguint el recorregut historiogràfic que ens fa Palma Martínez-Burgos, que comença amb les idees de Panofsky, ens fem ressó d'una bibliografia que ens demostra un cert "plaer estètic, lúdic i fins i tot moral" en els retrats que es va fer pintar Erasme per així fer divulgació de les seves idees reformadores, tal com ens diu Scavizzi⁴¹⁹. L'autor italià també es fa ressó d'un detall històric que potser explica el canvi de mentalitat respecte l'art que hem esmentat fa poc. Durant la seva estada a Itàlia Erasme es troba cara a cara amb el Papa Juli II i descobreix com l'església viu en l'opulència i el luxe enlloc de ser una guia espiritual. I la manera com vivia el Papa deuria crear-li tal contrarietat amb l'Església que la via per manifestar la seva oposició al papat, sense entrar en l'heretgia, deuria ser fent seu el discurs d'indiferència vers l'art⁴²⁰. De la seva visió de Juli II en sorgiria la repugnància per un determinat tipus d'art, una animadversió explícitament detallada en l'obra del *Ciceronianus* amb què Erasme va justificar els fets del *Sacco* de 1527 i que Chastel va explicar en el seu magistral assaig.

El *Sacco* va fer sortir en Erasme una visió sobre l'art que sobta amb les ànsies de coneixement dels mateixos erasmistes: segons ell la desgràcia de Roma es deu als excessos de la cúria i de tot allò que l'envoltava, respecte la cultura clàssica. És a dir, des de malinterpretar els textos de Ciceró fins a utilitzar togues com els antics, des de parlar dels mateixos déus com una realitat fins a representar-los en pintures murals. L'autèntic problema segons Erasme és que la cultura pagana havia substituït l'espiritualitat cristiana com a nova religió i a sobre, és la pròpia cúria la principal promotora d'aquest canvi⁴²¹. La crítica al món antic i al culte que se li dispensava xocarà amb la mateixa imatge d'Erasme ja que en primer lloc, ell mateix es valia de la cultura clàssica per poder escriure la major part de la seva obra. I en segon lloc la seva mateixa imatge visual es va valdre

⁴¹⁸ Continua essent totalment vigent la monografia de George Marlier, *Erasme et la peinture flamande de son temps*, Brujes, Éditions du Musée van Maerlant, 1954.

⁴¹⁹ Martínez-Burgos García, P., ob.cit., 2002, p.27.

⁴²⁰ Ibid., p.28.

⁴²¹ Chastel, A., ob.cit., 1998, p.246; Erasme de Rotterdam, D., ob.cit., 2009, p.27-30. La principal rèplica li va fer Juan Ginés de Sepúlveda al *Antiapología en defensa de Alberto Pio, príncipe de Carpi, frente a Erasmo de Rotterdam*, Almería, Universidad de Almería, 2000.

de la cultura pagana per donar a entendre el seu missatge. Ens estem referint a la medalla que li va fer encunyar i gravar a Quintin Metsys el 1519 en la que pel vers hi havia l'efígie del filòsof i pel revers un bust del déu pagà Tèrminus⁴²² (fig.7).

Les interpretacions al voltant de la medalla són múltiples i sembla que totes girarien al voltant de l'autoritat intel·lectual del mateix Erasme així com de la seva projecció sota formes prepotents i arrogants. La medalla portava la llegenda *Concedo Nulli*, "no cedeixo davant de ningú", una declaració d'intencions respecte tots aquells ignorants que desconeixien no només la cultura clàssica sinó autors com Sant Agustí o Sant Ambrosi, a més de ser una evident inscripció amb clara voluntat de crear certa confusió. El cas és que la medalla és la perfecta representació del clima de superioritat en el que es veien els erasmistes respecte als fills de l'escolàstica igual com passaria més endavant entre Miquel Mai i el prior de la Murtra.

La qüestió interessant de la medalla és que tot i la condemna al paganisme que feia, Erasme no dubtava en aprofitar-se'n ja que la medalla va ser feta anys abans del *Sacco* i per tant encara no havia escrit el *Ciceronianus* però, en canvi, va ser encunyada després de veure a Juli II i tota la seva pompa. És més, uns anys després va preveure fer una edició de la seva medalla per poder-les regalar a les seves amistats⁴²³. Aquesta condemna també xoca amb el cas que analitzem aquí, els béns de Miquel Mai.

En pàgines passades ja hem explicat com Miquel Mai era un tipus d'erasmista format a partir de la seva pròpia experiència i amb els seus propis matisos. Potser el dubte més gran que planteja la seva biografia respecte el seu erasmisme és precisament la seva relació amb el món de les arts.

⁴²² Wind, Edgar, "Aenigma Termini", a *Journal of the Warburg Institute*, vol.I-1, Londres, The Warburg Institute, 1937, p.66-69; Guillaume, Jean, "Hic Terminus Haeret. Du Terme d'Erasme à la devise de Claude Gouffier: la fortune d'un emblème à la Renaissance", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol. 44, Londres, The Warburg Institute, 1981, p.186-192; Pereda, Felipe, "Medalla de Erasmo de Rotterdam", a Marías, Fernando i Pereda, Felipe (coords.), *Carlos V. Las armas y las letras*, Granada, SECCFIIyCV, 2000, p.483-484; Fransen, Bart, "Erasmo, Término y la muerte. Letras e imágenes en diálogo", a Checa Cremades, Fernando (coord.), ob.cit., 2002, p.40-47.

⁴²³ Fransen, B., ob.cit., 2002, p.42.

A la casa de la Cucurulla ja hi hem vist (i veurem) com s'hi va acumular un nivell d'objectes decoratius considerable. A més, al llarg de la seva vida també va conviure en moltes ocasions en una relació directe amb l'aspecte visual. Sense anar més lluny la seva tenda de campanya –pels seus viatges- estava tota plena de teles, draps i tapissos que decoraven l'espai amb temàtiques del més variades (paganes i cristianes). De manera més concreta Erasme va criticar profundament (als religiosos, convents i comunitats) la possessió d'imatges poc decoroses així com d'imatges que no responien a una necessitat cristiana⁴²⁴. Més específicament fa una crítica als cartoixans de Pavia per tenir un temple tant decorat i a sobre amb imatges que no tenien res a veure amb la comunitat. Doncs bé, Mai disposava d'imatges de Diana sortint dels banys junt nombroses pintures de temàtica Cristiana i això no semblaria indicar-nos que es regís per una moral molt rígida, a més, també hem de recordar que alguns dels medallons de marbre podien haver estat fets sota influències dels de Pavia, encara que no sabem si Mai coneixia la façana de la cartoixa de la mateixa ciutat.

Erasme és molt crític amb els pintors per ser els difusors d'una imatgeria que propaga la laxitud i els acusa de tenir com a model el llibre de la *Llegenda Àurea*, un llibre que també trobem entre les possessions de Mai. Però Erasme va més enllà, posa (entre d'altres) com a models a no reproduir, escenes de personatges com Betsabé, Diana, Venus o Apol·lo, tots ells documentats a l'inventari sobre diversos suports⁴²⁵. Naturalment tota representació artística pagana camuflada sota iconografia cristiana (i viceversa) estava completament censurada des de l'òptica erasmista.

Ens trobem amb un xoc frontal entre l'ideari erasmista i el nivell d'opulència de Mai. Tot i que Erasme no estava en contra de les imatges a la manera iconoclasta, sí que estava en contra de l'abús devocional de les mateixes i això contrasta clarament amb les desenes de pintures i teles que decoraven la casa de Mai a les que sabem que, almenys Elionor Setantí, hi concedia certa

⁴²⁴ Martínez-Burgos García, P., ob.cit., 2002, p.32.

⁴²⁵ Ibid., p.33-39.

importància⁴²⁶. Tampoc hauríem de descartar que el mateix Mai no donés una importància excessiva a les imatges a tenor de la seva evolució espiritual cap als jesuïtes.

A nivell més personal també hem de recordar com Miquel Mai es va fer representar dues vegades a l'antiga, amb especial rellevància del retrat en la medalla de bronze. Sobre aquesta medalla ja havíem apuntat la possibilitat que Mai hagués seguit una moda erasmista a partir del retrat que el mateix Erasme s'havia fet fer per Quentin Massys⁴²⁷. El revers de la medalla incorpora la imatge d'un Hèracles en el moment d'escanyar les serps que li havien enviat. Si Mai hagués seguit les directrius d'Erasme no hauria utilitzat una imatge pagana que l'identifiqués però com ja hem assenyalat al capítol dedicat a les influències borgonyones, la imatge mitològica de l'heroi anava molt lligada a l'Imperi i als seus representants. En aquest cas sembla que el paper que li pertocava com a ambaixador així com la imatge que es corresponia a la seva posició a Roma, varen influir molt més que les directrius morals. El que és segur és que la ambigüïtat erasmista podia fer que no hi hagués contradicció en el cas de la medalla, és més, per un erasmista com Mai, podia interpretar-se des d'una perspectiva absolutament humanista, com una extensió més de la seva cultura i llavors podia passar a llegir-se en clau erasmista.

La visió erasmista més extrema de la medalla ens diria que la figura d'Hèracles equivaldria a la mateixa de Tèrminus, és a dir, la divinització del propi Mai per mostrar una fortalesa davant de les escomeses antiimperials. Aquesta divinització ens indicaria que Mai es deuria considerar en molt alta autoestima i això també estaria d'acord amb la perpotència pròpia d'alguns erasmistes, a causa de la seva basta cultura⁴²⁸.

Com justificar l'Erasmisme de Miquel Mai en base a qüestions artístiques és un tema d'arrel religiosa. Erasme justificava el seu malestar per les imatges en base als escrits de Sant Pau, els quals havia editat amb el seu propi comentari i que

⁴²⁶ Recordem que així alertava Mai a Francisco de los Cobos quan aquest havia de passar uns dies hostatjat a Barcelona per la devota muller. Vid., Keniston, H., ob.cit., 1980, p.149, nota 51.

⁴²⁷ Bellolell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.42-43.

⁴²⁸ Com passa amb el mateix Mai a Sant Jeroni de la Murtra.

molt probablement siguin algun dels llibres dedicats a Sant Pau que trobem a la biblioteca. Erasme creia en la innecessària utilització de les imatges per considerar-les com a “elements mundans” i “temporals i efímeres”⁴²⁹. Aquestes idees les aplicava al fet devocional però eren extensibles a la vida de qualsevol cristià.

En tot cas és segur que Mai va tenir accés a les obres de Sant Pau comentades per Erasme al disposar de la edició de les seves obres completes. Des de la perspectiva de Miquel Mai l'acumulació i ús de tantes imatges podia justificarse com una extensió de la seva vida intel·lectual i el compliment de les seves obligacions. Però a més, segons Erasme no hi havia contradicció en l'ús d'imatges sempre i quant, es fos conscient i es tingués coneixement del seu significat i de la utilitat que se li donava, per així no caure en la superstició i el culte a la pròpia imatge. L'holandès estava en contra de l'opulència dels temples però Mai va crear un temple del coneixement centrat en les sales que formaven el seu estudi. Semblaria que les moltes contradiccions del mateix pensament erasmista faria de la contradicció de Mai una cosa més aviat superficial i quasi secundària.

És bastant clar doncs, que l'art i l'erasmisme tenien camins que es creuaven en moltes ocasions tot i que Erasme hagués fet explícita una opinió contrària a determinades imatges. No sembla però, que Erasme hagués vist cap inconvenient en valer-se de l'art per fer difusió de la seva pròpia obra ja que l'edició de l'*Encomium moriae* va anar acompanyada d'il·lustracions i gravats de Holbein. Al mateix temps d'altres autors de tendència erasmítzant tampoc varen dubtar en utilitzar pintors que il·lustrassin les pàgines dels seus llibres com per exemple, Sebastian Brant que va publicar un dels clàssics erasmistes per excel·lència com va ser la *Stultifera Navis*, amb gravats del mateix Dürer. I és que els pintors de l'època utilitzaven com a font moltes de les mateixes obres escrites, com ara les sàtires de Lluçà, Sant Jeroni o les sagrades escriptures.

⁴²⁹ Martínez-Burgos García, P., ob.cit., 2002, p.30.

Més endavant veurem l'aplicació pràctica en el cas de Miquel Mai però ja deixem dit que la combinació de l'art amb l'espiritualitat va donar com a resultat un autèntic exercici intel·lectual erasmista en forma de biblioteca.

2.5 Els llibres d'Erasmus a la biblioteca de Miquel Mai.

Tot i que més endavant dediquem un capítol sencer als llibres documentats a l'inventari de 1546, és moment ara de fer un primer incís en aquest capítol sobre un grup particular d'aquests llibres. Són els llibres que podríem classificar com a erasmistes o que tenen alguna vinculació amb l'obra del mateix Erasmus.

El volum de llibres identificats dins d'aquest camp és prou significatiu. Només d'Erasmus de Rotterdam s'identifiquen directament més d'una trentena de llibres. Aquesta xifra pot augmentar fins a més d'una cinquantena si tenim en compte que molts altres llibres inventariats poden correspondre's amb les obres que el mateix Erasmus va comentar o editar com per exemple, les *Epistoles de Sant Pau*, les *Annotationes* sobre els escrits de Lorenzo Valla, alguns dels seus *Epitome*, llibres de sermons o varis volums de la mateixa correspondència d'Erasmus. En aquests casos però, no podem tenir la certesa absoluta de tractar-se de llibres del filòsof holandès ja que el notari deuria creure més important el nom de Sant Pau o Lorenzo Valla que no pas el d'Erasmus com a autor de l'obra. També hem de tenir en compte que al 1546, data de l'inventari, algunes de les obres d'Erasmus podien no estar ben vistes per la Inquisició i essent més que probable que a l'hora d'inventariar-les es decidís camuflar alguns títols per noms menys sospitosos.

Hem de tenir en compte que la biblioteca de Miquel Mai la formaven més de dos mil llibres i podia no considerar-se important un grup de més de cinquanta llibres d'un mateix autor. Però si ho comparem amb les biblioteques de l'època fins al mateix 1546, significaven més volums que tots els localitzats en aquell moment a les principals llibreries (fins i tot a les mateixes col·leccions de llibres de Carles V o la futura "biblioteca rica" de Felip II)⁴³⁰.

La confecció d'una biblioteca d'aquestes proporcions no es podria explicar sense entendre la producció d'impremta i la consegüent circulació d'algunes

⁴³⁰ Peña Díaz, Manuel, "Erasmus en las librerías y las bibliotecas privadas barcelonesas del siglo XVI", a *I Congrés d'història de l'església catalana. Des dels orígens fins ara*, 2 vols., Solsona, Facultat de Teologia de Catalunya, 1993, vol.I, p.151-160; Gonzalo Sánchez-Molero, José Luis, *Regia Bibliotheca. El libro en la corte española de Carlos V*, 2 vols., Mérida, Editora Regional de Extremadura, 2008, especialment els capítols 3 i 5 del volum I.

obres. En alguns casos que veurem, els llibres havien de ser per força obres comprades a l'estranger, fetes portar per algú o fins i tot regalades. El que no podem saber en la gran majoria de casos és de quina edició es tractaven degut a les nombroses edicions que se n'havien fet abans de 1546, no només a Barcelona sinó també als principals centres impressors europeus com Basilea i Leiden. Això explica la quantita de llibres inventariats i que la totalitat dels llibres d'Erasme són descrits com a fets "d'estampa".

Iniciem el recorregut entre els llibres del mateix Erasme. Podem arribar a identificar fins a sis edicions de l'*Enchiridion militis christiani*, publicat el 1503; els deu volums de les *Opera omnia* de Froben; tres edicions dels *Adagia*; tres volums de l'*Epistolarum*; dues edicions més dels *Colloquia*; dues edicions de l'*Apologia*; una de les *Familiarum*; el tractat *De Lingua*; un *Novum Testamentum*; un *Comentarium at sermonis*; l'*Encomium moriae*; també l'obra *De immensa Dei misericordia*; i finalment diverses obres de les que només s'especifica que són d'Erasme però no el seu títol.

Sorprèn que al 1546 en un mateix inventari s'hi trobin fins a sis exemplars de l'*Enchiridion* quan era una obra ja prohibida per la Inquisició, més quan fins llavors només s'havien localitzat uns vuit exemplars en d'altres inventaris⁴³¹. Tot i ser un text conegut des de 1503, no n'hi ha una edició castellana fins a l'any 1526 a Alcalà de Henares, feta per Miguel de Eguía, amb la traducció d'Alonso Fernández de Madrid, ardiaca d'Alcor⁴³² la qual cosa ens fa pensar en què algun exemplar podia ser perfectament d'edició estrangera, principalment italiana o alemanya, llocs on va viatjar Mai.

⁴³¹ Madurell, J.M^a i Rubió Balaguer, J., ob.cit., 1955. Els autors mostren un considerable consum de llibres així com els lligams comercials dels principals llibreters i editors barcelonins però les obres d'Erasme resultaven ser molt poques, almenys a nivell documental; Batllori, M., ob.cit., 1995, p.165. Batllori alerta de la manca de circulació del "manual" ("nul·la difusió" afirma) per Barcelona i el sorprèn que només Miquel Mai disposés d'un exemplar (la qual cosa vol dir que en algun moment Batllori deuria saber de l'existència de l'inventari que nosaltres editem i comentem aquí); també a, Peña Díaz, M., ob.cit., 1993, p.153.

⁴³² Sanz Hermida, Jacobo, "La imprenta y la difusión de la espiritualidad erasmista", a Checa Cremades, F. (coord.), ob.cit., 2002, p.128-139.

El cas de les *Opera omnia* és també extraordinari. Guilleumas ja les havia identificat fa temps com a l'edició de 1540 de Froben⁴³³ i sembla que són un cas excepcional ja que segons aquesta autora, a Barcelona només hi va existir l'edició de 1540 i fins a la feta el 1703 a Leiden no n'hi ha cap altra. L'edició que tenim aquí a més, no només la formen els nous volums originals (documentats del "volum I" fins al "volum VIII") sinó que també compten amb el volum dels índexs, per tant deu volums⁴³⁴.

Els *Adagia* obra de 1508 en una primera edició veneciana al taller de Manunzio, també hi apareixen. Amb anterioritat a 1546 només hi ha constància que el canonge Serafí de Masdovelles en tenia exemplar⁴³⁵.

Els tres volums de l'epistolari d'Erasme no semblen identificables ja que es varen fer múltiples edicions en vida del mateix filòsof però a més, les edicions eren modificades d'una edició a una altra.

Els *Colloquia*, obra també prohibida llavors com l'Enchiridion es varen anar escrivint al llarg de varis anys. Hi ha una primera edició de 1522 feta per Froben però de seguida va ser modificada⁴³⁶. Al tenir-ne dos exemplars tot fa pensar que en un primer moment hauria adquirit la primera edició i més endavant una segona versió ampliada. Es coneix que entre 1530 i 1534 molts llibreters que disposaven de botiga a Lyon també treballaven amb les companyies de llibreters de Salamanca. En aquest període es varen vendre més de vuit mil exemplars d'Erasme, esdevenint els *Coloquis* com l'obra amb més demanda, amb mil set-cents exemplars venuts als regnes peninsulars⁴³⁷. Entre els *Coloquis* hi trobem les *Familiars*, una de les obres amb més divulgació de l'època.

⁴³³ Guilleumas, Rosalia, "Sobre les edicions gramaticals erasmianes impreses a Barcelona els segles XVI i XVII", a *Homenaje a Jaime Vicens Vives*, 2 vols., Barcelona, Universitat de Barcelona, 1965-1967, vol.II, p.222.

⁴³⁴ AHPB, Joan Lluís, 296-40, f.59r.

⁴³⁵ Peña Díaz, M., ob.cit., 1993, p.157.

⁴³⁶ Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.144.

⁴³⁷ Sanz Hermida, J., ob.cit., 2002, p.133-134, nota 24. Interessant la cita que fa l'autor de l'obra de Vicente Becares Botas

Les *Apologia* que trobem presenten un problema d'ambigüitat força profund ja que Erasme va escriure diverses obres que iniciaven el seu títol amb la paraula "Apologia"⁴³⁸. A terres hispanes també varen gaudir de certa fama als tallers tipogràfics, especialment a Salamanca.

El llibre *De Lingua latina* és més fàcil de situar. Si es tracta de l'edició castellana, pot tractar-se de l'edició feta a València el 1531 per Bernardo Pérez (probablement)⁴³⁹. Si es tractés d'una edició estrangera, parlariem d'un llibre posterior a 1526 en edició de Froben.

El *Novum Testamentum*, publicat el 1516 a Basilea per Johann Froben és un text quasi *ex novo*. Erasme va deixar de banda el text de la *Vulgata* en molts aspectes i va crear un text nou en llatí, apartat de la llengua que durant tant de temps va ser propietat exclusiva d'uns pocs⁴⁴⁰. De quina edició se'ns està parlant a l'inventari sembla impossible deduir-ho però hem de reduir les possibilitats a les impressions de 1516, 1519, 1522, 1527 i 1535, totes i cadascuna d'elles amb passatges afegits i diverses correccions fetes pel mateix Erasme. Crida l'atenció que l'edició de 1533 va ser feta amb algunes observacions de Ginés de Sepúlveda després que aquest facilités informació sobre els manuscrits grecs a Erasme amb alguns fragments desconeguts de la *Vulgata*⁴⁴¹.

L'*Encomium moriae* és un llibre de 1509, escrit entre Itàlia i Londres (en companyia de Thomas More) però no es publica fins el 1511 a París. L'edició més coneguda és la de 1515 amb les il·lustracions de Holbein però enlloc se'ns suggereix que sigui una edició il·lustrada.

Un llibre que crida l'atenció per estar inventariat amb el seu títol complet és la *Praeparatione ad mortem*, un text que circulava en llatí des de la seva publicació i que no va veure un exemplar en castellà fins el 1535, quan va ser editat a València per Bernardo Pérez de Chinchón⁴⁴²

⁴³⁸ El mateix Bataillon ens n'ofereix un índex sumari. Vid., Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.856.

⁴³⁹ Ibid., p.311.

⁴⁴⁰ Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.40.

⁴⁴¹ La informació li comunica en la correspondència que varen mantenir. Publicat per Sáez-Badillos, Ángel, "Ginés de Sepúlveda i la filologia bíblica", a *Cuadernos de filología clásica*, nº5, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 1973, p.119.

⁴⁴² Sanz Hermida, J., ob.cit., 2002, p.137.

L'últim llibre que podem identificar al estar associat títol i autor és *l'Institutio principis christiani*. Escrit el 1516, coincidint amb l'entrada al consell de Carles V d'Erasmè, ja circulava a partir de 1518 pel regnes hispànics i és segur que era una lectura molt freqüentada entre els cortesans⁴⁴³.

Tres quarts del mateix ens passa amb els *Comentaris als sermons*, el *De immensa Dei misericordia*, l'imprecís *Aliqua epistola Erasmi*, o el *Comentario in evangelium*. Són obres de les que editorialment no podem saber-ne res més enllà que varen ser editades.

En un segon capítol, hem d'esmentar tot un seguit de llibres que poden correspondre's amb obres d'Erasmè. Hi hauria unes *Annotationes* que poden ser els comentaris al Nou Testament sobre les anotacions de Lorenzo Valla, però ja hem vist que per altra banda el *Novum Testamentum* s'ha inventariat amb el seu títol precís. El que si sembla bastant probable és que *l'Apologia matrimonis* es correspongui amb *l'Encomium matrimonii* de 1518⁴⁴⁴. Moltes incògnites desperta el llibre *Aureum opus*, un llibre que de tractar-se d'Erasmè, seria una edició dels *Colloquiorum*⁴⁴⁵. Un títol tan genèric però, també ens dóna resultats en quatre altres autors dels quals en trobem altres llibres a la mateixa biblioteca. Aquests són Giovanni Pico della Mirandola, Anthonius de Ghislandis, Baldo degli Ubaldi i Ramon Llull. Dels quatre autors, només Ghislandis no és identificat amb cap altra obra però curiosament, és l'únic dels quatre que té un llibre titulat *Aureum opus*⁴⁴⁶.

A la Barcelona de 1530's hi va circular una obra d'Erasmè titulada *Catonis praecepta moralia ab Erasmo Roterodamo recognita*, editat el 1529 per Carles Amorós sota el patrocini de Rafael Joan, segurament el mateix Rafael Joan que signa junt amb Miquel Mai el "Privilegi de Worms" de 1521, un dels interlocutors a la "disputa de la Murtra" i també, un dels escrivans que

⁴⁴³ Bataillon, M., ob.cit., 1983, p.80 i ss.

⁴⁴⁴ El títol sencer era *Declamation in genere suasorio de laude matrimonii*. Vid sobre això, Reese, A.W., ob.cit., 1995, p.551

⁴⁴⁵ *Colloquiorum Desideri Erasmi Roterodamo familiarium opus aureum cum scholiis quibusdam antehac non editis, quae difficiliora passim loca diligenter explicant*.

⁴⁴⁶ L'exemplar localitzat més proper, al Centre de Lectura de Reus, data de 1507. El títol sencer és *Opus aureum ornatum omni lapide precioso singulare nouissime editum super Euangelijs totius anni secundum vsum Romane Curie & Ordini Fratrum Predicatorum cum octo millibus dubijs exactissime declaratis ac quadruplici sensu Sacre Scripture*.

redacta el Tractat de Barcelona de 1529⁴⁴⁷. És curiós que un llibre així no es trobi a la biblioteca de Mai tractant-se d'una obra patrocinada per algú del seu cercle i editada a Barcelona, a menys que es tractés del llibre inventariat com a *Cato maior*, sense més detall o més probablement, es tractaria d'un exemplar anomenat *Catonis Moralia*. Potser simplement es tractaven d'obres del famós Marc Porci Cató.

Una cosa semblant passa amb un dels escrits més famosos d'Erasme, el *Querella Pacis*. Tampoc el trobem inventariat com a llibre específic tot i trobar-se entre les *Opera Omnia*. Resulta més estrany encara i sabent, com diu Batllori, que era una obra amb força difusió a la Barcelona de l'època⁴⁴⁸. Només hi ha un llibre que poguem assimilar a l'obra d'Erasme que és el *Compendium sive Leonis Pape*, l'única referència a un Papa Lleó, però no sembla suficient per identificar la *Querella Pacis*.

Apareix també un llibre que es titula *Epitome comentarium* que pot tractar-se d'alguna versió dels *Adagia* o també dels *Colloquia*, en alguna de les edicions corregides, augmentades i comentades.

També sembla derivar-nos cap a Erasme els llibres catalogats com a comentaris als diversos evangelis, tant en obres col·lectives amb els quatre evangelis com en comentaris a un sol evangeli. Els quatre evangelis, així com algunes de les epístoles (especialment de Sant Pau) i certs llibres bíblics apareixen sota l'etiqueta de llibres amb comentari. Ja hem dit més amunt que el notari podia pensar que era més important el nom d'un Sant Pau o un Sant Mateu que no pas el d'Erasme. Si aquests llibres fossin en realitat els comentaris d'Erasme hauríem de buscar el seu origen en impremtes clarament europees o bé en l'importació de llibres portats per llibreters alemanys a Barcelona.

Una nova obra que té moltes possibilitats de passar per ser obra d'Erasme són els *Offici* de Ciceró. Guilleumas el donava directament com a obra de l'holandès⁴⁴⁹ però l'inventari no diu res d'ell, és més, es diu clarament (i és de

⁴⁴⁷ Batllori, M., ob.cit., 1995, p.168.

⁴⁴⁸ Ibid., p.168.

⁴⁴⁹ Guilleumas, R., ob.cit., 1965-1967, p.222.

les poques vegades que passa) que l'obra és de Marc Tul·li Ciceró, és clar que potser seria perquè l'edició d'Erasme era una obra prohibida⁴⁵⁰.

Un breu punt i a part es mereixen els llibres erasmistes que no hi són o almenys no són documentats de manera explícita perquè recordem que a les *Opera omnia* s'hi deurien incloure. Són obres com el *Ciceronianus*, el *Copia verborum*, les *Apophthegmatum*, el *Sileni Alcibiadis*, i molts altres que no podem esmentar aquí. Només en volem destacar un de molt significatiu, *l'Institutio Christiani matrimonii*. Erasme l'escriu i dedica a Caterina d'Aragó el 1526 i poc temps després Mai haurà de defensar els seus interessos a Roma. El podríem identificar amb algun dels llibres que fan referència a qüestions sobre el matrimoni encara que ja hem aportat notícies al respecte d'alguns d'ells en les pàgines anteriors⁴⁵¹.

El llibre erasmista a Barcelona va gaudir d'una certa entitat. Els cenacles al voltant del bisbe Cardona i Vicenç Navarra i les influències del mateix Miquel Mai porten a Batllori a pensar en un primer procés d'aprenentatge espiritual de Sant Ignasi de Loyola a la ciutat⁴⁵². A nivell editorial Barcelona estava lluny de ciutats com València o Alcalà però impressors com Carles Amorós havien estampat les seves obres alhora que Joan Trinxer i Francesc Costa es beneficiaven de la posició de Miquel Mai o Rafael Joan per rebre el privilegi imperial de Worms de 1521 i així poder editar el "Vocabulari llatí-català, català-llatí", en versió de Martí Ivarra⁴⁵³. L'Erasme més extès per Barcelona però, era l'autor dels manuals de gramàtica, si seguim les indicacions del mateix Batllori, en referència a una altra de les personalitats del moment, el canonge Serafí de Masdovelles⁴⁵⁴.

L'obra escrita d'Erasme va gaudir de gran fama des de ben aviat gràcies a la dimensió acadèmica dels seus escrits però sobretot, perquè va divulgar els

⁴⁵⁰ Hem de recordar que Mai no va ser perseguit per les seves idees ni tampoc va constar en els índex de persones sospitoses. Vid., Batllori, M., ob.cit., 1995, p.165.

⁴⁵¹ Veure els capítols sobre Miquel Mai i l'ambaixada a Roma així com el titulat "Miquel Mai i l'Erasme. Entre l'ortodòxia i l'heretgia".

⁴⁵² Batllori, ob.cit., 1995, p.161 i ss; García Martínez, S., ob.cit., 1986, p.216 i 241-245.

⁴⁵³ Ibid., p.156 i 167.

⁴⁵⁴ Ibid., p.167, a través de les indicacions de Madurell, J.M^a i Rubió Balaguer, J., ob.cit., 1955.

escrits cristians més enllà de la llengua llatina i grega al haver estat uns texts traduïts als principals idiomes.

També els llibres teològics i espirituals tenien certa difusió. Curiosament, les principals edicions erasmianes barceloneses coincideixen quan Miquel Mai estava a punt de marxar definitivament a Madrid el 1543 o quan ja era mort⁴⁵⁵.

Un tercer capítol de llibres erasmistes té cabuda a la biblioteca. Es tracten dels llibres escrits sota les influències de l'holandès o que varen influir en ell mateix. La llista sencera potser equivaldria a anunciar tots els autors de l'inventari però fent una selecció hi trobem les obres de Joan Lluís Vives (*De disciplinis*), John Mair (*Historia maioris Britanniae*), Sebastian Brant⁴⁵⁶ (*Stultifera navis*), Angelo Poliziano o un sorprenent Johannes Reuchlin.

Del nucli humanista de mitjans de segle XIV fins a la primera meitat del segle XV destaca per damunt de tot Francesco Petrarca que va tenir una immensa influència sobre Erasme⁴⁵⁷. Hem de continuar destacant a Lorenzo Valla (amb varies obres, algunes no identificades), Poggio Bracciolini (amb els seus comentaris a Quintilià), Leonardo Bruni o el mateix Enea Silvio Piccolomini⁴⁵⁸. Tots ells eren models a tenir en compte per accedir a la lectura dels clàssics llatins i grecs, per l'aprenentatge de les gramàtiques antigues i la seva evolució i adaptació a l'actualitat del segle XVI, i així s'explica que a l'Estudi de Barcelona, el 1508, s'imposés als estudiants la lectura de Virgili⁴⁵⁹.

Des d'un punt de vista erasmista el que passava a Barcelona era força positiu ja que en principi, el primer que s'havia de fer era saber llegir els textos, aprendre'n el significat lingüístic, ser en definitiva un filòleg, tal i com es definia el mateix Erasme a Lleó X⁴⁶⁰. De fet, tota persona dedicada a la lectura de les fonts és filòloga segon ell i com a tal, també és teòleg o almenys una persona

⁴⁵⁵ Ibid., p.167-169.

⁴⁵⁶ Brant va ser un dels models en els que es va basar Alfonso de Valdés a el *Diálogo de Mercurio y Carón*. Vid., Alcalá Galve, A., ob.cit., 2002, p.92.

⁴⁵⁷ Rico, Francisco, *El sueño del humanismo*, Madrid, Alianza, 1993.

⁴⁵⁸ És interessant saber que Piccolomini va ser publicat en un mateix volum junt amb la *Querella Pacis* d'Erasme. Potser és per això que no trobem l'exordi pacifista com a títol destacat. Sobre això vid., Checa Cremades, F., ob.cit., 2002.

⁴⁵⁹ Batllori, M., ob.cit., 1995, p.145 i ss.

⁴⁶⁰ Heesakkers, Chris L., "Erasmo filólogo", a *Myrtia*, nº23, Múrcia, Universitat de Múrcia, 2008, p.260-261.

docta que ha de continuar amb la tasca de la difusió dels escrits⁴⁶¹. La implicació d'Erasme i de l'Erasmisme amb la cultura clàssica va ser tant profunda que una persona com Miquel Mai deuria veure en la lectura i possessió de quasi tota la literatura antiga coneguda, com l'única manera de complir amb la seva funció filològica alhora que promocionava l'edició d'alguns textos que no dubtariem a qualificar com a didàctics. Va ser el cas del tractat *De dialectica sive rationali philosophiae* de Rafael Mambra⁴⁶².

Heesakkers ens ofereix una llista sumària dels autors a seguir per tenir una formació adequada: Virgili, Horaci, Ovidi, Juvenal, Estaci, Marcial, Claudià, Catul, Valla, Filelfo, Piccolomini, Bracciolini i d'altres⁴⁶³. La mateixa llista (o quasi idèntica) és la que farem nosaltres més endavant amb els llibres de Mai.

Hem de fer un últim apunt sobre llibres. Es tracta d'algunes obres que podem considerar com a antierasmistes. Concretament hem de citar a dos autors que varen fer pública la seva crítica a la teoria erasmista. Són, i ja els hem citat, Ginés de Sepúlveda i Alberto Pio. De tots dos en trobem obra i de tots dos ja n'hem assenyalat la seva relació amb Miquel Mai anteriorment.

Amb tots els llibres anomenats fins ara ens podem fer una idea bàsica sobre la fonamentació teòrica de l'erasmisme de Miquel Mai però també ens fem una imatge seva com a persona amb una cultura exageradament àmplia, amb coneixements sobre l'antiguitat que molts pocs deuriem poder atesorar. Això explicaria perquè es va pensar en una persona com ell per dur a terme una ambaixada tant complicada com va ser la de Roma però també, per què va formar part de la cort durant tants anys i per què es va tenir tanta consideració amb ell en nombrosos episodis de la seva vida. No sembla que l'erasmisme fos el motiu pel qual va fer acopi de tants llibres, més aviat sembla que en l'Erasmisme hi va trobar el seu model de vida.

⁴⁶¹ Ibid., p.262.

⁴⁶² Solervicens, Josep i Duran, Eulàlia, *Renaixement a la carta*, Vic, Eumo, 1996, p.57-58. Més endavant tornarem sobre aquest tema.

⁴⁶³ Heesakkers, C.L., ob.cit., 2008, p.265-266.

2.6 El somni humanista.

Després de veure com en la biblioteca d'una mateixa persona hi conflüen un seguit d'autors (més els que no hem vist) que han passat a la posteritat per la seva meticulositat filològica, la seva rigurositat científica (per l'època) i la seva qualitat literària, no podem sinó qüestionar que el propietari de tant preuada biblioteca fos una persona posada en dubte en qüestions intel·lectuals. No entrem a discutir aquí si Miquel Mai estava en condicions òptimes (derivades de la seva edat) per continuar al costat d'una cort itinerant com la de Carles V primer i la del príncep Felip després. Estem posant la base per ressaltar que, precisament per les facultats culturals que podia atesorar, Miquel Mai deuria gaudir de molt més prestigi que descrèdit entre els cortesans sinó, no s'explica com a partir dels anys de l'ambaixada a Roma, rebés tota mena de dedicatòries de diverses obres editades per autors de diferents contrades de la Corona d'Aragó⁴⁶⁴. Ara podem fer una primera afirmació contundent: Miquel Mai era un humanista, amb tot el significat que comporta l'etiqueta. Fent nostres les paraules Francisco Rico: els humanistes eren "una línia contínua d'homes de lletres que es transferien uns determinats coneixements els uns als altres i alhora, tenien la sensació de ser els hereus d'un mateix llegat, i per polèmic que sigui, també tenien lligams entre ells"⁴⁶⁵. En el cas de Mai, alumne d'un dels grans de la gramàtica, Martí Ivarra; fill d'una família de juristes i mestres de lleis; protector de la cultura que creaven artistes i escriptors; i eminent introductor i difusor de les lletres als cercles de poder cortesans. L'humanisme de Miquel Mai apareix en diversos aspectes, diferents moments i per múltiples causes. La heterogeneïtat cultural, a partir de l'influència d'una tradició filològica, és el que permet identificar a Mai com a humanista. L'erasmisme només és el vehicle amb què es transporta l'humanisme, un vehicle molt sòlid això sí, perquè Erasme s'acaba convertint en el recopilador de moltes de les tendències humanistes, fins al punt de creure que "la idea és d'Erasme, l'imposa

⁴⁶⁴ A la part IV podem veure de quins autors i obres es tractaven.

⁴⁶⁵ Rico, Francisco, *El sueño del humanismo*, Madrid, Alianza, 1993, p.13. La traducció és nostra.

Erasme⁴⁶⁶. L'Humanisme creia en el somni d'un món nou basat en la recuperació de la paraula de l'antiguitat, creia en tornar a l'antiguitat⁴⁶⁷. L'Erasme va ser la culminació d'aquest somni però al mateix temps també va significar la fi del mateix Humanisme⁴⁶⁸. Els erasmistes varen ser conscients de les mancances humanistes i al fer-ho varen crear el seu propi somni, que seria completament utòpic.

El mitjà a través del qual s'havia de tornar a èpoques passades havia de ser la llengua. Per ser més precisos, la llengua llatina. La llengua va esdevenir el nucli vehicular per dos motius: totes les àrees de coneixement requerien recuperar les fonts antigues (escrites en gran part en llatí, grec i hebreu). En segon lloc, els mateixos filòsofs, juristes, oradors i científics de l'antiguitat varen caracteritzar-se per tenir un discurs fluid, entenedor i ben construït, cosa que els convertia precisament en els paradigmes de les seves disciplines. En definitiva es preocupaven per la llengua amb la qual havien de transmetre els seus coneixements. El problema esdevindrà (segons els humanistes), quan les generacions posteriors perdran la seva capacitat crítica amb els textos, perdran la seva *eloquentia*. Això els portava a no cultivar el llatí el que significava una forta decadència del món de les lletres. Per tant, l'objectiu dels humanistes i dels erasmistes va ser la restitució del llatí a la seva posició. Al llarg de quasi tot el segle XV l'Humanisme (italià) es va centrar en el rescat de textos i documents que permetessin la correcció i restitució de les fonts originals i ho varen aconseguir fins a tal punt que varen formar part de la més absoluta quotidianitat⁴⁶⁹. La conseqüència d'això va ser la devaluació gramàtica del llatí ja que es va deixar de banda els aspectes qualitius en favor dels quantitius⁴⁷⁰. Només Lorenzo Valla i uns pocs varen preferir mantenir l'entitat i l'integritat dels documents.

⁴⁶⁶ Rico, F., ob.cit., 1993, p.107.

⁴⁶⁷ Ibid., p.19.

⁴⁶⁸ Ibid., p.88 i ss. És curiós que no fos un erasmista el precursor d'aquest final sinó tot un literat com Poliziano.

⁴⁶⁹ El grau d'immersió social va ser tant gran que la mateixa societat civil vivia la història que en aquells moments es tornava a recuperar. El mateix Rico ens recorda el cas excepcional de Cola di Rienzo a, ibid., p.43.

⁴⁷⁰ Ibid., p.19-20.

La recerca filològica va ser el primer pas en la creació d'un sistema de vida que abraçava la més absoluta varietat en la vida de la gent. Aquesta recerca és el que va portar a la deterioració de la cultura però per altra banda també va significar l'escriptura de nous tractats que ja de ben aviat pretenien corregir les mancances de la multitud d'humanistes que apareixien. Des d'aquesta perspectiva els autèntics humanistes i els erasmistes varen crear una nova literatura en llatí (i també en vulgar) que havia de difondre l'autèntica llengua llatina, corregida i lluny de la mala interpretació gramatical que n'havien fet molts humanistes. Seran els erasmistes els encarregats de recuperar l'*eloquentia* per desfer els estereotips lingüístics i els qui criticaran a l'Humanisme (tot i ser-ne una de les seves branques)⁴⁷¹. Els erasmistes entraran a escena autodefinit-se com a autèntics especialistes i coneixedors de l'autèntic significat del llatí⁴⁷² tot i admetre que l'Humanisme primigeni era autènticament vàlid. Ells es varen considerar els hereus d'aquells humanistes. A més, també es varen plantejar un plus intel·lectual al que havien fet homes com Petrarca, Valla o Poggio: varen donar importància no només al coneixement original del llatí i el grec sinó que també varen considerar de vital importància el context històric per entendre el significat dels textos. D'aquesta manera varen advertir que el llatí ciceronià tenia molt poc a veure amb el llatí dels segles XV i XVI.

Els erasmistes però no només varen tenir en compte el context històric dels propis texts sinó també el seu propi context social. Aquesta serà la principal diferència social entre un humanista i un erasmista. L'humanista acostumava a circular entre els cercles de la docència i si estava prou considerat actuava com a tutor dels fills de les classes benestants. L'erasmista va percebre de ben aviat que el que calia perquè arribés la cultura que defensaven a tenir sortida, era trobar el patrocini d'una persona amb bona situació política i influències socials⁴⁷³.

⁴⁷¹ Ibid., p.93-94. Rico ens ofereix una imatge prou realista d'aquesta lluita al afirmar que va ser una lluita inútil veient els resultats que va comportar.

⁴⁷² Ibid., p.111.

⁴⁷³ Ibid., p.110.

Per aquesta via podem trobar al nostre Miquel Mai. Com a erasmista era ideal. Reunia totes les qualitats necessàries en quant a cultura i també en condició i posició socials. El lligam s'estableix pel plantejament que fa Erasme de les necessitats que es requerien en aquell moment els homes de cort, és a dir, gaudir de prou coneixements per poder governar i portar la pau entre cristians ja que en el fons, la idea bàsica de l'ideari erasmista sempre era la preocupació pels cristians.

La producció erasmista va necessitar dels homes d'estat perquè aquests gaudien (en principi) d'una formació prèvia prou sòlida que els permetés veure la utilitat en la recuperació de determinats aspectes de l'antiguitat. La relació va funcionar fins que Erasme va morir. El que l'Erasmisme no va poder entendre mai és que la seva obra (el seu somni) anava dirigit a recuperar la memòria per crear-ne una aplicació sense veure que la realitat del moment no es decidia pel que s'havia formulat segles enrere sinó per interessos més mundans que res tenien a veure amb la pau entre cristians⁴⁷⁴. Al aconseguir perfeccionar el que els humanistes volien, els erasmistes no es varen adonar que posaven la base pel seu propi final ja que per aconseguir els seus objectius havien d'anar en contra dels seus principis. Per perfeccionar l'Humanisme el varen haver de destruir i per ser erasmistes, varen fer que l'erasmisme es disolgués en totes les seves característiques.

Hem de veure que Miquel Mai va viure tot el procés de formació, consolidació i difusió de l'erasmisme. Va ser-ne partícip en tot els sentits i segurament pel seu coneixement intern del propi moviment va saber evolucionar sense estancar-se en el somni. Fins i tot podríem considerar que el somni es va fer realitat perquè ell mateix va passar a formar part d'algunes obres que pretenien recuperar la vida antiga. Ni que fos en forma de dedicatòria de llibre o com a personatge implicat en l'edició d'obres escrites però també plàstiques, Miquel Mai va formar part de l'antiguitat (recuperada). Només hem de recordar el seu retrat per pensar que ell realment creia en l'antiguitat.

⁴⁷⁴ Ibid. P.152-153.

Segons Erasme era ideal que un home de lletres hagués llegit tots els clàssics per poder-se fer una imatge encertada de la realitat històrica antiga. Si fèssim una llista sumària (com farem més endavant)⁴⁷⁵ dels llibres de Mai, poques obres s'escaparien al seu coneixement. Deuria ser una consant entre alguns dels altres cortesans que hi havia al costat de l'emperador com ara Alfonso de Valdés. Amb ell acabem aquestes línies. Al *Diálogo entre Mercurio y Carón* fins i tot el personatge erasmista-valdesià de Caront és conscient d'un cert desencís quan li diu a Mercuri "*si supieses de qué cuidado me has quitado, maravillarte hías, que de verdad ha muchos días que no estaba en mi seso, pensando en el mal que deste combate se me recrecía*". El barquer s'estava referint al seu patiment davant la possibilitat de quedar-se sense feina en el cas que s'imposés la pau entre potències després del duel mític (no realitzat) entre Carles V i Francesc I⁴⁷⁶. Potser l'Erasme no va triomfar com es pensaven però la seva cultura i les seves idees van quedar.

⁴⁷⁵ Es pot veure una relació d'autors i obres a l'apèndix documental.

⁴⁷⁶ Valdés, A., ob.cit., 1999, p.273.

PART III

“Y si la cosa no succediere tan bien como el desea, piense, que en todas las artes los primeros hazen harto empeçar, y los otros que despues vienen, quedan obligados a mejorarse”

Joan Boscà, *Las obras de Boscán y algunas de Garcilaso.*

3. ASPECTES ARTÍSTICS EN MIQUEL MAI. NOVES APRECIACIONS I MATISACIONS.

3.1 Sobre la construcció del casalici.

3.1.1 Noves dades sobre la capella i l'escala.

Al llarg dels últims anys del segle XV i principis del segle XVI, ja varem veure com primerament Joan Mai (2n) i Isabel Çarrovira i després el mateix Miquel Mai es van dedicar a comprar diverses propietats que afectaven als carrers de la Palla, el Pi i la Plaça de la Cucurulla⁴⁷⁷. Ara podem aportar noves troballes documentals que ens expliquen altres adquisicions immobiliàries i sobretot, com es va produir una de les fases de reforma de la casa de Miquel Mai.

La nova documentació es correspon amb un nou contracte de compra d'una casa així com dos contractes de reforma d'unes zones determinades d'una altra casa.

El contracte que hem localitzat fa referència a la compra d'una casa a la Cucurulla per part d'Isabel Çarrovira i data d'Abril de 1516⁴⁷⁸. El venedor és una sabater anomenat Jeroni Adrià⁴⁷⁹. El contracte ens aporta certa informació adicional: ens diu que la casa es troba situada entre la dels Mai i la dels Albanell, una altra nissaga barcelonesa amb qui els Mai coincideixen en diverses ocasions. Aquesta notícia xoca amb el que l'inventari de 1548 ens indicava de la casa. Segons aquest text la casa dels Mai per la banda que donava al carrer dels Boters s'acabava amb una cantonada on hi havia un especier a la planta baixa. Segons les dades del nou contracte que tenim, això no seria així, per tant hauríem de pensar en la possibilitat que els Mai també haguessin adquirit la casa dels Albanell o bé, que la documentació no acaba de ser massa precisa de nou⁴⁸⁰.

⁴⁷⁷ Bellsollé Martínez, Joan, ob.cit., 2009, p.15-18.

⁴⁷⁸ AHPB, Joan Palomeres, 258-21.

⁴⁷⁹ Curiosament al n°13 del carrer dels Boters hi ha les úniques restes arquitectòniques del segle XV i XVI que encara es conserven. Concretament són les imatges del Lleó i Sant Marc, al·lusives al gremi dels sabaters. Vid., *Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1987, p.91, num.,129.

⁴⁸⁰ Per una referència a l'evolució urbanística de la casa, consultar Garriga Riera, J., ob.cit., 1989, p.141, nota 18.

El que si que sembla molt concloent són dos contractes d'obra que Francesc Peiró fa fer a la seva casa del carrer del Pi, a tocar amb la Cucurulla, el 1512⁴⁸¹.

Els Peiró eren una família d'escrivents reials. Varen ocupar l'ofici d'Escrivà Reial per Joan II i Ferran II quasi convertint el càrrec en hereditari de pare a fill, donc primer el va ocupar Francesc Peiró pare i seguidament Francesc Peiró fill, el comitent de les obres dels contractes que hem localitzat. La relació dels Peiró amb els Mai no només era una qüestió de veïnatge doncs tenim en Francesc Peiró fill acompanyant a Miquel Mai en l'estada d'aquest a terres de Sardenya i Sicília entre 1512 i 1519, actuant precisament com escriptor i ajudant⁴⁸². A més també varen treballar com escriptors pel Regent de la Cancelleria Miquel Çarrovira, oncle d'Isabel Çarrovira⁴⁸³. La relació dóna a entendre una certa afinitat entre les dues famílies i això explica que la casa Peiró pogués haver estat adquirida per Miquel Mai o la seva mare en un moment indeterminat.

Podem advertir que la casa dels Peiró és la futura casa dels Mai (o almenys n'era una part) per una simple deducció derivada de l'observació que un dia va fer Duran i Sanpere. Quan l'insigne arxiver-historiador va parlar-nos de Miquel Mai ho va començar fent una ressenya a la casa dels Mai a través del fogatge de 1516. El fogatge en qüestió parla de les famílies censades a "l'illa de cases entre els carrers dels Boters, i de la Palla, la plaça dita actualment de la Cucurulla, i l'anomena [el fogatge] illa on és l'hospital de Sant Sever i la carnisseria de la Cucurella". Entre les famílies censades en el fogatge no hi ha els Peiró i naturalment si que hi ha els Mai⁴⁸⁴. A través d'aquest fogatge i de l'inventari de 1548 sabem que a l'illa de cases de la Cucurulla hi havia una carnisseria, un establiment que els contractes dels Peiró també citen. També sabem que la casa dels Mai donava al Pi gràcies a les orientacions que el notari ens dóna quan va confeccionant l'inventari. És més el mateix Duran i Sanpere ens indica que a la cantonada de la Cucurulla hi havia una apotecaria propietat de Francesc Joan,

⁴⁸¹ AHPB, Bartomeu Torrent, 258-38 i 258-39.

⁴⁸² AHPB, Bartomeu Torrent, 256-78.

⁴⁸³ AHPB, Esteve Antic Triter, 300-3.

⁴⁸⁴ Duran i Sanpere, A., ob.cit., 1975, p.348.

cosa que donava a l'angle de la casa entre la plaça i el carrer del Pi un aspecte de proa de navili⁴⁸⁵.

El text de 1548 també ens diu que per la banda del carrer [del Pi] hi ha un petit "jardí" i que a més un dels murs de l'escala dona al mateix carrer. Amb aquestes dades no tenim molt clar si l'apotecaria i la carnisseria estarien ben bé a la cantonada però és segur que eren a la Cucurulla perquè era la "carnisseria de la Cucurulla" i a més, la casa dels Peiró era veïna dels carnisseres. Ens decantem per pensar que el negoci de Francesc Joan es situava ben bé, tal com diu Duran i Sanpere, a la planta baixa de la mateixa residència dels Mai, igual com per la banda que donava al Carrer dels Boters els Mai hi tenien un especier. Una nova deducció ens fa veure que el "jardí" seria un espai intermedi i més aviat interior, a manera de cel obert, situat entre les dues cases, la dels Mai i la dels Peiró.

Tenint en compte que els contractes de les reformes són de 1512 podem pensar que al 1516, data del fogatge, els Mai ja havien comprat la casa contigua que tombava per la cantonada entre la Cucurulla i el Pi.

Si això no fos prou, disposem d'un últim document que acaba de confirmar que els Mai havien comprat la casa als Peiró. Al 1529 es fa un inventari de béns de la casa de Francesc Peiró i el document indica que s'havien traslladat a viure un pèl més avall, concretament al carrer dels Banyes Nous i per tant la seva casa del costat de la carnisseria de la Cucurulla ja deuria fer un temps que no l'habitaven⁴⁸⁶.

Entrant de ple en els contractes en sí, són dos documents bastant clars. El contractant, Francesc Peiró, encarrega al mestre de cases Pere Borrell i als mestres fusters Jaume Teranyena i Pere Roig un seguit de reformes. A Pere Borrell potser l'hauríem de considerar una mena d'escultor o imaginari a més de ser mestre de cases. El seu encàrrec és força espectacular no només per l'encàrrec pròpiament dit sinó perquè s'entra en qüestions qualitatives com ara la procedència d'alguns elements decoratius. Anem a parts: Borrell s'ha

⁴⁸⁵ Ibid., p.349.

⁴⁸⁶ AHPB, Pere Celitons, 304-26.

d'encarregar de fer els acabats de la capella que ja havia estat iniciada feia un temps (sense especificar què era el que ja s'havia fet) . Els acabaments de la capella consistien en fer un portal d'entrada. El portal en qüestió havia de tenir un seguit de fullatges i tenia que pintar-se segons la conveniència del mateix mestre Borrell. El més destacat però és la decoració interna de la capella, a base de figures d'àngels, agrupats de cinc en cinc més la figura dels quatre evangelistes. Tot pintat sobre un fons blanc. Els grups de figures anirien pintats en els arcs creats entre la paret i l'arrencada de les voltes de la cuberta. També es contracta el terra de la capella fet amb rajoles de ceràmica valenciana, especificant que les llambordes han de venir la mateixa València. I finalment, a la capella també s'acorda de fer tantes finestres com calgui en funció dels arcs que es necessitin per fer el sostre, una cosa que sembla anar en contradicció amb les pintures contractades a menys que la finestra anés a una alçada diferent de les pintures o combinant l'estructura amb la decoració. No sabem si aquesta decoració va perviure amb els Mai però deuria ser benvinguda tenint com tenien fins a dos abats a la família, més un clergue particular per la casa, mossèn Manolo.

Les clàusules de treball van més enllà de la capella ja que també afecten a la sala annexa a la capella així com a les "cubertes" d'aquesta mateixa sala, també s'acorda el sostre de la sala de just a sota la capella, les finestres de la mateixa i els terrats amb què s'ha de culminar la construcció per damunt de tot. A més és interessant veure com queda establerta la clàusula que estableix que tant a la sala que hi ha sota la capella, com a la capella mateixa, per tal de fer-hi les voltes i el terrat, s'ha de construir un seguit de mènsoles, un element arquitectònic i estructuralment necessari, però també un element que podia ser motiu de decoració⁴⁸⁷. El mestre Borrell també es compromet a fer diversos envans, una gran xemeneia i emblanquinar parets. Curiosament entre les

⁴⁸⁷ Al respecte de l'estructura de les voltes de les capelles i la seva construcció, Navarro Fajardo, Juan Carlos, *Bóvedas de la arquitectura gótica valenciana. Traza y montea*, València, Publicacions Universitat de València, 2006, p.125 i ss; Dalmases, Núria de i Pitarch, Antoni José, *Història de l'Art Català. L'art Gòtic s.XIV-XV*, vol.III, Barcelona, Edicions 62, 1984, p.30-34; Español, Francesca, *El gòtic català*, Manresa, Angle, 2002.

reformes hi ha la fer un cel obert, cosa que ens ajudaria a entendre el petit jardí que apareix a l'inventari de 1548.

Hi ha una segona part del contracte que també és molt interessant. És el que afecta a l'escala central de la casa. L'escala ha de ser feta en varis trams (encara que no queda clar en quants⁴⁸⁸), de manera que a mig tram hi hagi un replà amb prou espai per posar-hi un armari. Aquesta característica ens fa pensar i molt en la descripció que feia Bosarte de l'escala de la casa Pinós quan es va trobar l'escultura del Bacus en una furnícula a mitja escala. És quasi segur que en algun moment l'armari que surt en el contracte serà reconvertit en la furnícula del futur. També en aquest mig tram d'escala s'hi ha de fer una porta que ha de donar accés a una habitació, la qual serà més endavant un dels espais dedicats a l'estudi (novament s'indica que ha de ser enrajolat amb ceràmica valenciana) i que també ens anomena l'inventari de 1548 (i el de 1546)⁴⁸⁹. L'escala ha d'acabar comunicant la planta baixa i la planta noble desembocant en un vestíbul que connecta amb diverses sales d'aquesta planta noble. Les indicacions diuen que per cada sala s'hi ha de fer també un portal, una característica que sembla indicar que s'ha de fer quatre marcs que delimiten els diversos accessos. Concretament se'ns diu quatre portals que es correspondrien amb les tres sales que teneb sortida cap a l'escala i el quart portal seria el d'accès a la mateixa escala. Aquest fet també es correspon amb la descripció que es feia al text de 1548. Per acabar-ho d'arrodonir i sabent que al replà de l'escala hi havia un accés a l'estudi "del mig" i que les tres sales destinades a l'estudi estan sobreposades, establint una subestructura temàtica dins de la casa en l'extrem més occidental, podem deduir que definitivament l'escala estava distribuïda en dos trams. Aquesta afirmació se sustenta en que calia un tram d'escala per pujar fins al nivell de l'estudi central. Aquest replà seria tot un tram pla que ajuntaria un mur (el de l'entrada a l'estudi) amb el seu mur paral·lel corresponent, des d'on s'hi adheriria el segon tram d'escala per ascendir fins a la planta noble.

⁴⁸⁸ Més avall fem una apreciació bastant definitiva al respecte.

⁴⁸⁹ Més endavant veurem la tipologia arquitectònica de l'estudi de la casa i veurem possibles explicacions a aquesta distribució a mitja escala. Em remeto a la "Part V" del present estudi.

El segon contracte que tanca Francesc Peiró és amb els mestres fusters Pere Roig i Jaume Teranyena. És també un contracte clar i fins i tot senzill doncs s'estipula qui paga els materials, d'on han de provenir els mateixos i en què consisteix l'encàrrec. Aquest bàsicament tracta al voltant dels embigats dels sostres de les estances que segurament haurà construït el mestre de cases Pere Borrell. Els fusters també hauràn de fer els paviments de diverses estances així com algun moble, especialment cadires les quals també s'hauran de folrar amb cuirs.

El que més destaca és que Francesc Peiró posa com a condició a seguir pels fusters que tots els treballs de les cubertes i dels terres han de seguir el model que hi ha a la casa del costat, la residència del bisbe d'Urgell, Pere de Cardona, un veï que ja sabem que delimitava casa amb la dels Mai, per tant és un motiu més per pensar que la casa de Miquel Mai acabarà absorbint la de Francesc Peiró⁴⁹⁰.

Aquest segon contracte potser no aporta un aspecte artístic concret i més si no sabem com eren les cubertes de la casa del bisbe d'Urgell però sí que serveix per definir i confirmar algunes idees ja aportades anteriorment al respecte de la zona d'accès a la planta noble de la residència⁴⁹¹. Acabarem de definir millor com es distribuïa la casa en les pàgines que segueixen.

⁴⁹⁰ És curiosa la duplicitat coincident de residències dels Mai i de Pere de Cardona doncs Miquel Mai tenia una casa al carrer de Sant Pau que delimitava amb la del bisbe-arquebisbe a través dels horts. Una casa, la del Cardona famosa per haver hostatjat insignes personalitats com Francesc I de França o el mateix emperador Carles V.

⁴⁹¹ Em remeto a la primera nota d'aquest capítol.

3.1.2 La distribució de la casa.

Les cases senyoriales de la Barcelona del segle XVI (i també dels segles anteriors fins ben bé mitjans del segle XVII) eren en la seva majoria fruit de la solapació i annexió d'estructures medievals preexistents. L'urbanisme barceloní de finals del XV i inicis del XVI, moment en el que ens situem, també facilitava una política d'expansió residencial que combinés la casa amb un pati al darrera, fet que va comportar que es formessin petits nuclis suburbans com ara el carrer Montcada on s'hi va acumular una gran part de les residències de l'aristocràcia urbana. Altres casos d'aquesta combinatòria entre urbanisme i jerarquització social els trobem al voltant de la catedral o els edificis de la Diputació i la Universitat. De resultes del context històric de post-guerra civil i la devallada demogràfica també hi haurà més predisposició a què les famílies benestants recompensades pels serveis a la corona i sobretot gràcies a l'enriquiment d'alguns mercaders, es construeixin i ampliïn els seus casals i palauets. A més, la Barcelona del XVI també tindrà el *handicap* d'unes muralles que també limitaven en part el marge d'acció i construcció sobre el territori⁴⁹².

Precisament és al costat de la catedral on trobem la casa de Miquel Mai, a escassos vint-i-cinc metres de la Plaça Nova. L'orientació de la casa de Miquel Mai és la següent: per la cara nord hi ha la plaça de la Cucurulla. Per la cara sud el carrer de la Palla. A l'est hi ha la Plaça Nova i a l'oest hi havia el carrer del Pi. En termes generals la descripció que varem fer fa temps sobre l'organització espacial continua essent vàlida⁴⁹³, és a dir, una casa de tres plantes (baixa, noble i de servei), on la zona noble es subdivideix a partir d'un corredor o passadís

⁴⁹² Duran i Sanpere, Agustí, *Barcelona i la seva història. La formació d'una gran ciutat*, Barcelona, Curial, 1975, vol.I, p.444-485; hi ha una llarga tradició literària en aquests moments que pren nota de l'evolució arquitectònica de Barcelona, des del lamentable estat després del conflicte entre el rei i el consistori barceloní, fins a la millora experimentada a principis del XVI. Els autors més destacats que varen dedicar alguna línia a la ciutat són Alfonso de Palencia, Hernando del Pulgar, el cèlebre i ja anomenat per altres coses Lucio Marineo Siculo o Hieronimus Münzer, per anomenar-ne alguns. Per una relació sumària dels escrits d'alguns d'ells, García Mercadal, J., ob.cit., 6 vols., 1999, especialment pàgines 305 i ss. També es pot consultar a Español, Francesca, ob.cit., 2002, p.266 i ss.; Dalmases, N. de i Pitarch, A.J., ob.cit., 1984, p.81 i ss., i Garriga Riera, J., ob.cit., 1986, p.23 i ss.

⁴⁹³ Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.15-29.

central. A la banda sud d'aquest passadís hi hauria les estances més privades junt amb les cuines i també la capella, i a la banda nord les sales i estances públiques amb els estudis i la sala principal.

Segons l'inventari de 1548 però, teníem una estructura de casa força caòtica. Ara però hi ha nous documents que ens permeten una visió un pèl més clarificadora de com podia estar organitzat l'espai de la casa (o cases) de la Cucurulla. I és que el primer que hem de tenir en compte per entendre una residència com la que ens ocupa és, precisament, que estava formada –almenys- per mitja dotzena de cases diferents que permetien als seus ocupants desplaçar-se de la mateixa plaça de la Cucurulla fins al carrer de la Palla, en l'eix longitudinal més llarg que es podia traçar sobre una planta d'aquests carrers de Barcelona⁴⁹⁴.

Els nous inventaris i contractes trobats a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona ens fan certs matisos interessants

La planta baixa de la casa tenia dos accessos principals sense poder saber amb exactitud quines deuriem ser les reformes que s'hi varen produir al voltant de 1543 que el mateix Duran i Sanpere ens les va assenyalar⁴⁹⁵. Entrant per un d'aquests accessos queda remarcat a mà esquerra un celler i a mà dreta un "magatzem de la botiga", segurament en comunicació amb l'apotecaria o la carnisseria⁴⁹⁶. Aquest mateix magatzem dóna porta amb l'estudi de la planta baixa i es troba al costat de l'estable⁴⁹⁷. Sota l'escala se'ns torna a comunicar que hi ha un altre celler.

Ja hem vist mínimament com l'escala prenia forma gràcies al contracte d'obra de Francesc Peiró. És un document que no acaba de precisar si hi havia dos o tres trams d'escala però tot sembla indicar que s'arribava a la planta noble passant fins a dos replans, el primer dels quals donava accés a "l'estudi del

⁴⁹⁴ Catàleg, ob.cit., 1987, p.89. La distància màxima entre una punta i l'altra estaria oscil·lant al voltant dels 50 metres.

⁴⁹⁵ Duran i Sanpere, ob.cit., 1975, p.349. A l'AHCB es continua sense poder trobar la documentació a la que es refereix el seu antic director.

⁴⁹⁶ AHPB, Anònims, 275-33, f.4v.

⁴⁹⁷ AHPB, Joan Lunes, 296-40, f.2r. L'estable havia de ser prou gran doncs al testament de Miquel Mai queda clar que disposava de diversos cavalls per ell i el seu sèquit, els quals va deixant en herència a diverses persones.

mig”, tal com diu l’inventari de 1546. Però sobre l’estudi en concret en parlem més endavant. Des del segon replà s’enfilaven ja cap amunt.

No repetirem el discurs que ja havíem fet però sí que hem d’assenyalar, almenys, certs aspectes que destaquen i poden variar una mica la divisió domèstica. Per exemple, abans d’entrar a la capella hi havia fins a dues petites cambres enlloc de l’única que havíem dit⁴⁹⁸. Es diferencien diverses zones com a “noves”, és a dir, s’indica novament que s’havia fet algun tipus de reforma però també es refereix amb el calificatiu de “nova” a una estança contigua a l’estudi de la planta noble cosa que abans no teníem⁴⁹⁹.

El mateix inventari anònim de 1548 que ens informa de la divisió de la planta baixa també ens indica una característica que ja havíem anunciat⁵⁰⁰, a la planta noble hi ha una galeria porxada o balconada que “mira a la plaça de la Cucurulla”⁵⁰¹. Aquest fet sembla bastant determinant en termes arquitectònics doncs realment condicionava per força l’estructura de l’edifici i ens fa pensar en una gran reforma que unificaria les diverses cases de la Cucurulla en una de sola. A banda que estèticament també deuria ressaltar força i així poder contrarestar amb la casa que hi havia en front que no era altra que la mateixa casa Gralla.

Continuem sense saber res de la zona del servei en una tercera planta superior. El màxim que podem saber és que existia gràcies al que ens diu de nou Duran i Sanpere i també pel que podem deduir de les obres contractades per Francesc Peiró al 1512.

L’inventari de 1546 també ens aporta unes dades molt interessants que si bé no tenen perquè estar directament relacionades amb l’arquitectura de la casa si que diuen molt de la persona que habitava la casa en qüestió. Es tracta d’un seguit de plec de dibuixos sobre diversos edificis de ciutats italianes, o bé dibuixos de peces arquitectòniques concretes, que decoraven part de l’estudi o es trobaven en algun calaix guardats. En algun cas d’aquestes làmines que tenia Miquel Mai

⁴⁹⁸ AHPB, Anònims, 275-33, f.5r.

⁴⁹⁹ AHPB, Joan Lunes, 296-40, f.34v. i ss.

⁵⁰⁰ Bellolell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.21

⁵⁰¹ AHPB, Anònims, 275-33, f.5r.

pot interpretar-se com una simple qüestió militar, és a dir, com a Vicecanceller del Consell d'Aragó tenia la responsabilitat política de crear un exèrcit en nom del rei si les circumstàncies ho requerien i per tant, algunes vistes d'aquests edificis dibuixats, com ara els diversos castells de Nàpols, els posseïa més com una necessitat tàctica que com una devoció estètica. El que sorprenen més són els dibuixos de columnes i portes o altres fragments arquitectònics. Poden interpretar-se també com algun quadern de dibuixos previs a les reformes que es varen dur a terme el 1543, però el nombre de plecs de dibuixos inventariats és molt elevat com per tractar-se només d'això. Més aviat sembla que Mai tenia en ment algunes idees que li podien fer servei per la seva pròpia aplicació a la Cucurulla o simplement, i és el més probable, serien un episodi material més de la influència del món italià i clàssic en la persona del polític barcelonès així com la seva exteriorització en la decoració dels espais de la casa destinats a l'ús cultral⁵⁰².

Les sorpreses documentals en relació a l'arquitectura no s'acaben amb els dibuixos. Si hi ha un tractat d'arquitectura que mereixi el qualificatiu de "el tractat d'arquitectura", aquest és l'escrit per Marc Pol·lió Vitruvi. I és que entre els llibres de la biblioteca hi trobem un *De Archittetura* de Vitruvi, especificant que es tracta del llibre amb els seus corresponents dibuixos . Un llibre així és molt probable que l'adquirís a Roma en algun moment de la seva ambaixada, doncs no hi va haver una edició peninsular fins a finals del segle XVI (1582-Alcalà de Henares) i en qualsevol cas, la primera edició del tractat amb els seus dibuixos no es produeix fins el 1511 a Venècia, publicada per Fra Giocondo da Verona⁵⁰³.

Amb una lectura (escrita i visual) com aquesta és molt lícit pensar que una persona com Miquel Mai, que sabem que decorava la seva casa amb objectes

⁵⁰² Novament ens hem de remetre al capítol dedicat a l'estudi de Miquel Mai i la seva decoració per poder-ne fer una valoració de conjunt amb tot allò que formava part d'aquests espais domèstics. Les referències als dibuixos dins de l'inventari es poden trobar repartides arreu del text, intercalades entre els centenars de llibres inventariats.

⁵⁰³ Vitruvio Polión, Marco Lucio, *Los diez libros de Arquitectura*, Madrid, Alianza, 1997; Bustamante García, Agustín, "Los grabados del Vitruvio complutense de 1582" a *Boletín del Seminario de estudios de Arte y Arqueología*, Tomo 55, Valladolid, Universidad de Valladolid, 1989, p.273-288; Wiebenson, Dora, *Architectural Theory and Practice from Alberti to Ledoux*, Virginia, E.M. Typesetting & Comercial Art, 1984.

antics o que pretenien passar per antics (recreant un ambient cultural únic), el que volia era transportar el classicisme arquitectònic a la seva residència, ja fos amb una portalada d'accès que competís amb la de la casa del davant (la Gralla), o amb una escala on t'hi trobaves una escultura d'un Bacus inserida en una fornícula, o bé en la mateixa distribució i relació dels espais amb i entre ells mateixos, sempre tenint en compte que els elements gòtics o medievals no estaven renyits amb la innovació renaixentista.

No ens ha d'estranyar que Miquel Mai tingués en ment la reconstrucció d'una vil·la renaixentista que combinava espais arquitectònics amb la naturalesa doncs sabem perfectament que al darrera de la casa hi tenia una àmplia zona d'horts a més d'una altra residència al carrer de Sant Pau on també hi tenia grans espais dedicats a la botànica. Tot i que ara és especular massa, més endavant veurem com possiblement no anem molt desencaminats.

A banda de Vitruvi també hem d'assenyalar els llibres de vistes de Roma d'Andrea Fulvio que anomenarem en relació als medallons de marbre, on l'arquitectura hi tenia un paper dominant. Podem continuar el repertori amb l'obra magna de Francesco Colonna la *Hypnerotomachia Poliphili*, també entre els llibres trobats i això per no parlar dels innumerables autors clàssics que fan contínues referències a l'antiga Roma.

Sintetitzant, les referències arquitectòniques de Miquel Mai eren múltiples, des de la simple experiència directa a terres italianes fins a la més absoluta novetat editorial de l'època. Per tant la residència que tant caòtica ens semblava al començament, partint de l'inventari de 1548, ara pot resultar ser tot un exercici d'harmonia, no només a nivell estructural intern sinó també en qüestions epidèrmiques, és a dir, en l'organització de la façana de la plaça de la Cucurulla, una façana que segons l'apotecari Francesc Joan (l'ocupant del negoci de la cantonada), era feta per "decoració i bellesa públiques, bé que també per utilitat i voluptat privades", una afirmació que coincideix tal com assenyala Duran i Sanpere amb la inscripció de l'entrada de la Casa Gralla, "*publicae venustati, privatae utilitati*"⁵⁰⁴. Així doncs, estariem parlant d'un petit nucli urbà que tenia

⁵⁰⁴ Duran i Sanpere, A., ob.cit., 1975, vol.III, p.349.

en comú aspectes polítics, culturals i artístics. Sorprén però que un edifici suposadament d'estil renaixentista, per bé que de ben segur seria un clar exemple d'arquitectura híbrida com tants d'altres, no hagués quedat reflectit en alguna ressenya escrita, tal com va passar amb la Casa Gralla. És possible que l'espectacularitat de les decoracions dels veïns del davant cridés més l'atenció que les línies clàssiques de la casa de Miquel Mai. En qualsevol cas la casa també va servir de residència de personatges il·lustres, fent la competència a la resta de cases senyorials⁵⁰⁵.

⁵⁰⁵ Duran i Sanpere, A., ob.cit., 1975, vol.I, p.475-476.

3.2 Escultures: troballes i identificacions.

3.2.1 Els medallons de marbre.

Revisitem un dels capítols més famosos de Miquel Mai, la seva famosa col·lecció de bustos d'emperadors i virtuts de marbre, esculpits en *tondi* rodons i rectangulars. La fortuna documental ens ha somrigut de nou en aquest tema i estem en disposició d'aportar algunes dades prou clarificadores per definir una mica més com es componia aquest grup escultòric.

D'entrada hem de fer un breu repàs a les notícies que s'ha donat al llarg del temps, especialment en el que afecta al nombre de medallons de marbre que es varen inventariar en el seu moment com a vint-i-un.

La primera notícia que teníem de les medalles és el propi inventari de 1548 on el notari va ressenyar l'existència d'aquests amb la breu i escarida frase de "item vint i una medalles de marbre de diverses figures fetes de diverses maneres això és llargues i rodones"⁵⁰⁶.

La notícia de la col·lecció d'escultura no va passar desaparebuda als viatgers que passaven per Barcelona a finals del segle XVIII i principis del XIX. Isidoro Bosarte va ser el primer en passar per l'aleshores casa Pinós, propietat del Marquès de Barberà, abans de 1786. Allí va trobar-se amb una casa en un profund estat d'abandonement i quasi ruinós. En trobar-se amb amb els medallons de marbre però, el que havien estat vint-i-una medalles ara passaven a ser setze, per tant, se n'havien perdut cinc⁵⁰⁷.

⁵⁰⁶ AHCB, I-32, f.8v. La primera noticia sobre l'inventari de 1548 ens la va donar Duran i Sanpere, A., ob.cit., 1975, p.348-361.

⁵⁰⁷ Bosarte, Isidoro, *Disertación sobre los monumentos antiguos pertenecientes a las nobles artes de la pintura, escultura y arquitectura que se hallan en la ciudad de Barcelona*, Madrid, Antonio de Sancha, 1786. Totes les referències de la obra de Bosarte són extretes de Garriga Riera, J., ob.cit., 1989. No oblidem aquí l'aportació que Antonio Ponz va fer també en el seu moment al respecte de l'escultura de la casa Pinós: "71. La casa que llaman Pinós la van a ver los curiosos por algunas obras de escultura antigua y moderna con que estan adornadas las paredes del patio y escalera, y consisten principalmente en porción de cabezas de Césares y otras desconocidas, entre ellas, una mejor que las otras, colocada en el primer rellano de la escalera, tiene el letrero de *Augustus Pater*. Hay una estatuita de Baco en un nicho de esta escalera, a la qual les falta la cabeza y algo más; pero lo que queda es excelente cosa, como es también el bajo relieve de la figura que aquí llaman Priscila, y está en un corredor del patio. Con eso basta de antigüedades, que cada día serán más antiguas, hasta que, con los años, no quede rastro de ellas, particularmente si no las cuidan más.", a Ponz, Antonio, *Viaje de España*, Madrid, Aguilar editor, 1947, p.1246.

El nombre de peces continuaria devallant doncs al 1838 el Marquès de Barberà fa entrega dels dotze medallons que conservava a la seva residència. Aquesta dotzena són els medallons que actualment es conserven al MNAC (per bé que amb el temps també s'havia perdut un dels medallons que actualment ha estat restituït). No obstant de setze es va passar a dotze i per tant se'n varen perdre quatre més.

Els embolics burocràtics que hi va haver anys més tard (cap a 1880's) en la confecció del catàleg del Museo Provincial de Antigüedades, va fer augmentar el nombre de peces procedents de la casa Pinós d'una manera desorbitada, però esmenats els errors i superades les vicistuds històriques, els medallons que s'ha conservat amb l'absoluta certesa i que eren de la col·lecció de Miquel Mai són els dotze del MNAC, les sis medalles de la Torre Pallaresa i finalment un bust conservat al Museu Frederic Marès⁵⁰⁸.

Finalment doncs, tenim dinou de les vint-i-una medalles inicials.

Les informacions trobades al voltant dels marbres de Miquel Mai provenen naturalment del mateix inventari de 1546 de l'AHPB. Aquest text, a banda de la quasi interminable llista de peces i objectes que inventaria, dedica unes línies a algunes de les figures de marbre que tant poc interès va despertar al notari de 1548⁵⁰⁹. Val la pena reproduir aquí les línies que s'hi dediquen al 1546: “un bulto de marbre que senyala una testa de dona de la sintura en amunt de quatre pams d'alt amb una marta a la ma”; “un tondo de marbre en que hi ha una testa i a l'entorn hi ha una scriptura que comença *Cesar Divi Augustii*”; “un altre tondo de marbre amb una medalla sense titol”; un tondo de marbre amb una testa que es diu Domicià”; “setze medalles esculpides en marbre”; “un desnu amb una gerra a la ma dreta”; “un altre desnu que posa un barret a un minyó petit”; “una pedra de marbre en que hi ha un titol que comença [...] *regni scrit*”.

Si ens fixem bé en el text hi veurem certes particularitats que ens faran afinar el nostre anàlisi. Primer de tot hem de veure que el notari no té molt clar com

⁵⁰⁸ La història externa de les peces està perfectament explicada i documentada amb detalls a Garriga Riera, Joaquim, “Relleus renaixentistes amb bustos de cèsars i virtuts de la col·lecció de Miquel Mai”, a *D'Art*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1989, p.140-153.

⁵⁰⁹ AHPB, Joan Lunes, 296-40, f.2v.

inventariar les peces (si de manera individual o col·lectiva, si són medalles o *tondi*...) però al mateix temps si que es detecta una certa percepció singular en front de determinats aspectes. Ja anotem d'entrada (i es dona per suposat) que les particularitats lingüístiques o més ben dit, lèxiques, han de quedar –fins on és possible– més o menys al marge donat que els objectes descrits són relativament excepcionals per l'època i per tant no és una cosa massa comuna de descriure en un inventari de béns.

És interessant veure com el notari comença la llista amb la “dama de l'ermini”, la peça més voluminosa i que potser més li va cridar l'atenció d'entrada, encara que la defineix com a un treball de marbre i no pas d'alabastre, una qüestió purament anecdòtica⁵¹⁰. De seguida segueix amb els *tondi*.

El primer que hem d'intentar aclarir és el nombre de medalles que formaven el grup. Hi ha diverses possibilitats al respecte: el primer càlcul, el més superficial i literal del que diu el text, ens indica que hi havia dinou relleus. Amb una segona possibilitat en comptariem vint. Amb una tercera operació n'arribem a comptabilitzar fins als mateixos vint-i-un que ja teniem de l'inventari de 1548. I en una quarta via ens permetria comptar-ne fins a vint-i-dos.

L'operació de comptar fins a dinou medalles és evident. Només hem de fixar-nos en els medallons que pròpiament estan descrits com a *tondo* o “medalla”, és a dir, el bust descrit amb la inscripció “Cesar Divi Augustii”, un segon identificat sense inscripció, un tercer que seria el bust de Domicià i finalment el grup de setze medalles sense especificar.

La segona possibilitat consisteix en sumar el dinou previs més el retrat del mateix Miquel Mai en cas que aquest no es trobés a l'estudi amb els altres sinó a la paret del pati, on el veuen al segle XVIII.

La opció que sumaria el vint-i-un medallons comptaria amb els dinou sumats de la primera opció més la “pedra de marbre en que hi ha un titol que comença [...] *regni escrit*”, així com la “dama de l'ermini”, una peça que ara sabem que era l'estudi, mentre que al 1548 ja no la tenim documentada com a peça singular i

⁵¹⁰ El següent capítol el dediquem explícitament a aquesta peça i deixem per llavors el seu anàlisi.

que més endavant s'identifica amb l'escultura de la Priscil·la trobada al corredor del pati de la casa⁵¹¹. En cas que no comptéssim amb l'escultura femenina, també podríem arribar als vint-i-un medallons si entre elles hi afegíssim el bust de Miquel Mai, que podia trobar-se ja encastada a la paret on la veu Bosarte. Aconseguiríem fer un recompte de fins a vint-i-dos medalles si sumen les dinou inicials, la "dama de l'ermini" i el bust de Miquel Mai (repeteixo, si aquest es trobava ja a la seva paret), i la pedra "regni scrit".

La dificultat d'agrupar totes les peces comporta una perspectiva *a posteriori* molt evident que té a veure amb les peces que ens han arribat fins a dia d'avui. Tenim els dotze bustos del MNAC, sis a la Torre Pallaresa i un últim al MFMB⁵¹² que sumen dinou medalles, curiosament com una de les opcions de recomposició que hem plantejat. Aquí hem de tornar a plantejar i fer evident que potser el que s'havia inventariat com a "vint-i-una medalles llargues i rodones" el 1548, potser no es correspongui realment amb el que nosaltres entenem per medalles, medallons, *tondi* i fins i tot plaques i relleus de marbre (rectangulars bàsicament). El notari de 1546 és curiosament el mateix de 1548, Joan Lunes o almenys la seva notaria, per tant hauríem de pensar en la intervenció d'un o diversos escriptors treballant en els inventaris (cosa també evident si ens fixem en la diversitat cal·ligràfica). Aquest fet remarca encara més la premisa que no hi havia una idea clara del que es tenia davant i la manera de reflectir-ho sobre el paper i per tant, sembla legítim que veient el nombre de *tondi* inventariats al 1546 poguem pensar en la conservació íntegra dels medallons de Miquel Mai.

També tenim evidències de tot el contari, és a dir, de la fragmentació de part de la col·lecció. Aquesta idea té relació amb l'especial importància que té un dels medallons, el del mateix retrat de Miquel Mai. Si en el moment de fer l'inventari

⁵¹¹ Garriga Riera, Joaquim, "Martí Díez de Liatzasolo (doc. 1527 - + 1583) (?), Priscil·la, o Dama de l'ermini", a *Catàleg d'escultura i pintura dels segles XVI, XVII i XVIII: època del Renaixement i Barroc*, Barcelona, Museu Frederic Marès-Ajuntament de Barcelona, 1996, p.217-219.

⁵¹² Queden del tot descartades com a part de grup els dos medallons provinents de la casa de l'Ardiaca, el relleu de la Torre dels Lleons o el bust del "Faune jove". Al respecte d'aquestes peces es pot consultar Garriga Riera, Joaquim, "Escultor desconegut del taller d'Andrea del Verrocchio. Bust d'Alexandre el Gran (?) i Bust de Juli Cèsar (?)", a Garriga Riera, Joaquim, *L'època del genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, 1988, p.340-345; Garriga Riera, J., ob.cit., 1989, p.153.

de 1546 el bust ja es trobava a la paret del pati, vol dir que de dinou medallons que sabem segur que hi havia, n'hem perdut un. Si en comptessin fins i tot vint, és a dir, els dinou previs més el retrat, n'hauriem perdut dos. Si el grup el formessin vint-i un, amb el retrat i la "pedra de marbre" amb inscripció, també n'hauriem perdut dos doncs aquesta pedra de marbre inventariada no sabem on es troba. Finalment si realment fossin vint-i-dos les medalles (amb la suma dels dinou, el retrat, la dama de l'ermini i la pedra amb inscripció), n'hauriem perdut fins a tres respecte les dinou que ens han pervingut fins avui.

La opció que sembla més factible és que les vint-i-una medalles que es varen inventariar el 1548 i que tant ens han fet ballar, eren realment dinou i que el notari no tenia molt clar quina era la idea de *tondo*. És més que probable que dins del conjunt de les vint-i-una medalles de 1548 hi fossin englobades les peces que en l'inventari de 1546 ja queden ben definides com els dinou medallons més el que ara és "la dama de l'ermini" i una peça més, la "pedra de marbre", que no sabem què és ni tampoc què se n'ha fet. A això hi hem d'afegir que no només conservem dinou medalles sinó que també conservem la mateixa "dama de l'ermini" que confirmaria la reconstrucció i reducció del conjunt a dinou o l'ampliació a vint. Finalment, hem de considerar que el retrat de Miquel Mai forma part de les setze medalles que agrupa l'inventari de 1546 i per tant no estaria instal·lat a la paret del pati. Quan es va encastar el medalló no ho sabem amb certesa.

Un cop tenim definit el conjunt de medalles com un grup de dinou peces hem de dedicar l'atenció a contextualitzar les pròpies dinou peces. En un altre lloc ja es va fer un anàlisi detallat de les peces per part de Garriga⁵¹³ encara que en el seu estudi la reconstrucció es basava en un grup de vint-i-un medallons, per bé que era justificat que ho fes ja que l'inventari de 1546 no es coneixia. Garriga plantejava la possibilitat d'incloure els dos medallons procedents de la Casa de l'Ardiaca i el bust que es troba a la façana de la Torre dels lleons i en canvi no hi

⁵¹³ Garriga Riera, J., ob.cit., 1988, p.340-360; Garriga Riera, J., ob.cit., 1989; i també, Garriga Riera, Joaquim, "232.Anònim. Bust femení (República romana (?))", a *Catàleg d'escultura i pintura dels segles XVI, XVII i XVIII: època del Renaixement i Barroc*, Barcelona, Museu Frederic Marès-Ajuntament de Barcelona, 1996, p.276-277.

podia afegir el bust trobat recentment als magatzems del MNAC corresponent a l'emperador Titus. Fa ben poc i també en un altre lloc ja es plantejava l'opció d'incloure el dit medalló extraviat⁵¹⁴ ara bé, també comptant que el grup era de vint-i-una medalles.

Les peces que formarien el conjunt són les següents. Des del MNAC, tenim el bust de Miquel Mai (núm. Inv. 9943), Domicià (núm. Inv. 9945), Tiberi (núm. Inv. 9946), August (núm. Inv. 9947), Vitel·li (núm. Inv. 9941), Valerià (núm. Inv. 9942), Titus (núm. Inv. 14372), Claudi (núm. Inv. 9951), el Faune jove (núm. Inv. 9950), la Prudència (núm. Inv. 9944), la Faustina major (núm. Inv. 9948), i la Faustina minor (núm. Inv. 9952).

Al Museu Frederic Marès de Barcelona s'hi conserva el Bust Femení o República romana (núm. Inv. 162).

I en tercer lloc tenim els medallons de la Fe, l'Esperança, la Caritat, la Justícia, la Fortalesa i la Temperança, tots ells a la Torre Pallaresa de Santa Coloma de Gramenet (figs.8-26).

Els relleus conservats al Museu Marès i la Torre Pallaresa no ofereixen dubtes sobre la seva procedència de la casa de Miquel Mai. Per la seva banda als dotze del MNAC hem de fer-hi una esmena. Es tracta dels dubtes que ens planteja la figura del "Faune jove", l'única peça autènticament antiga, una escultura romana del segle II d.C. Sabem que el Marquès de Barberà va entregar dotze peces a l'Acadèmia de les Bones Lletres i que una es va perdre uns anys més tard. Aquesta peça perduda s'ha identificat amb el bust de l'emperador Titus de manera molt lògica. Tot i així, hem d'apuntar un matís més a la integritat del conjunt. Tenint com tenim fins a onze bustos clarament d'època renaixentista no acaba de convèncer massa aquesta peça antiga entre les d'època moderna.

L'observació i matisació que fem és la següent: sabem que entre 1839 i 1888 es va perdre un dels relleus, uns relleus que servien de model als estudiants de

⁵¹⁴ Yeguas Gassó, Joan, "Miquel Mai embajador en Roma (1528-1533): erasmismo y mecenazgo", a Hernando Sánchez, Carlos José, *Roma y España. Un crisol de la cultura europea en la Edad Moderna*, 2 vols., Madrid, Seacex, 2007, p.297-321.

Belles Arts del moment per fer-ne reproduccions a l'Acadèmia⁵¹⁵. Fruit del treball dels estudiants conservem un medalló de guix que reproduïx l'efígie d'un antic rei hel·lenístic. El medalló en qüestió fa joc amb les reproduccions dels medallons de guix dels emperadors Domicià i Valerià i les dues Faustines que també es conserven i a més, per format i fins i tot estil, es correspon amb el tipus de medallons fets en època renaixentista. Ja en una altra ocasió varem plantejar aquesta hipòtesi⁵¹⁶ però ara tenim l'inventari de 1546 on un dels dinou medallons inventariats consta com "un *tondo* de marbre amb una medalla sense títol". Si ens fixem en el bust de l'Acadèmia (i suposant que es correspongui amb el seu homòleg original de marbre, tal com són els altres medallons reproduïts), veiem que la figura del rei hel·lenístic és un *tondo* inserit dins un altre cercle formant una orla exterior com en els medallons de Tiberi i Domicià amb la diferència que el relleu de l'Acadèmia no té cap mena d'inscripció que identifiqui al personatge (fig.27).

Si donem per bona la premisa que es va perdre una de les peces entregades pel Marquès de Barberà podem interpretar que el bust perdut era del rei hel·lenístic, independentment que més endavant també es perdés el bust de Titus, recuperat el 2001. Es fa difícil pensar que entre 1888 i 2001 no es va fer cap visura dels fons dels magatzems del MNAC que no permetés veure el medalló de Titus. És clar que si pensem en la situació en què es trobaven els magatzems, passant per l'etapa de "lapidari" del museu, potser hauríem d'entendre que no era tant fàcil l'organització dels fons.

Partint de la idea exposada, i per tant, no donant per bona la peça del "Faune jove", hem de pensar que del conjunt original de dinou medallons n'hem perdut un o bé no s'ha localitzat (fig.28).

Seguint la línia documental podem identificar de manera segura fins a dos medallons més de la col·lecció. Es tracten del ja anomenats medallons d'August i Domicià. El primer el trobem documentat com "un *tondo* de marbre on hi ha

⁵¹⁵ Es conserven diverses reproduccions de guix fruit del dipòsit de què gaudia l'Acadèmia. Una mostra d'això la trobem a Vélez, Pilar, *Catàleg del Museu de Llotja. Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi. II-Escultura i medalles*, Barcelona, Reial Acadèmia de Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, 2001, p.78.

⁵¹⁶ Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, 35-36.

una testa i al seu entorn hi ha la inscripció que diu *Cesar Divi Augustii*". L'inventari planteja un problema evident i és que el bust d'August del MNAC no és un *tondo* sinó una placa o un relleu rectangular; la inscripció del bust d'August no és tampoc "*Cesar Divi Augustii*" sinó "*Divus Augustus Pater*" i a més també hi surt la paraula "*Providentia*" en un marc interior. També hem d'afegir que la inscripció no es troba al voltant de la figura sinó al pla inferior. Com es pot pensar que el relleu inventariat es correspongui amb el conservat al MNAC? Pel mateix motiu que hem esgrimit per pensar que la col·lecció de marbres era de dinou peces i no de vint-i-un, és a dir, perquè el notari no tenia un concepte molt clar del què tenia davant. Sabia que tenia un August al davant però no va pensar que fos determinant l'epigrafià del mateix. Naturalment es pot pensar que es tracta d'una peça diferent. En aquest cas tindríem una altra peça perduda però no sembla el cas tenint en compte que està documentada la seva pertinença al fons que va entregar el Marquès de Barberà⁵¹⁷.

La segona medalla que sabem segur que pertanyia a Miquel Mai és la del bust de Domicià. "Un *tondo* de marbre amb una testa que es diu Domicià", això és el que diu l'inventari. No sembla necessari fer aclariments al respecte d'aquesta peça. Si que ens crida l'atenció, en canvi, el perquè no es va inventariar de la mateixa manera el bust de Tiberi que té unes característiques semblants, especialment estant identificat amb una inscripció, com Domicià i amb signes evidents d'haver estat fets per un mateix autor. El notari novament ens demostra mancances professionals.

Sorprén i molt, que tampoc s'individualitzi la inventariació del bust del propi Miquel Mai, que encara que no estigués penjat a la paret amb la inscripció que l'identificava, havia d'esser molt evident la seva autenticitat, i més si tenim en compte que la seva vídua encara era viva en el moment de l'inventari.

No podem fer cap més identificació amb absoluta certesa. Lògicament s'ha de lamentar que les descripcions continuïn essent tant escasses, especialment amb el grup que engloba les setze medalles però recordant la "història externa" de

⁵¹⁷ Sobre aquesta peça en concret, Garriga Riera, Joaquim, "Escultor desconegut del taller de Mino da Fiesole. Bust d'August", a *L'època dels genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, 1988, p.346-349.

les peces sembla força obvi que els medallons inventariats es corresponen amb els conservats al MNAC, el MFMB i la Torre Pallaresa.

Un aspecte del qual se n'ha parlat últimament és sobre l'autoria dels medallons⁵¹⁸. És un tema difícil de tractar doncs no tenim cap rastre documental específic que ens n'indiqui res. Les observacions fetes per Garriga al voltant de les medalles, és a dir, com a peces d'importació italiana, amb procedències concretes de tallers llombards, napolitans i fins i tot romans continuen essent més que vàlides i més tenint en compte l'avanç que suposa haver trobat la medalla de bronze amb el retrat de Miquel Mai, elaborada entre 1528 i 1533⁵¹⁹. Tot i així podem aportar algunes notícies addicionals.

Hem de centrar-nos però en les atribucions fetes per Yeguas Gassó, l'última aportació al tema, qui vincula els medallons a noms i cognoms del món de l'escultura italiana. Concretament ens parla d'escultors com Pietro Urbano, Alfonso Lombardo (o Lombardi), Benvenuto Cellini o Baccio Bandinelli, per dir-ne només alguns dels de la llista que ens proposa.

El nostre anàlisi l'hem d'iniciar per la peça més significativa de totes i de la qual en tenim dos exemplars. Estem parlant del retrat del mateix Miquel Mai, del qual en disposem una rèplica exacte en la medalla de bronze trobada recentment⁵²⁰. Yeguas l'atribueix a un col·laborador de Miquelangelo Buonaroti, Niccoló Tribolo. És una atribució un pèl agosarada doncs l'obra escultòrica que se li coneix és quasi sempre en treballs de col·laboració i quasi sempre va destacar per fer les funcions d'arquitecte-paisatgista dels Mèdici a Florència⁵²¹. En cap cas sembla tenir una experiència i qualitat suficients per realitzar un treball com el retrat del vicecanceller. En segon lloc hem de tenir molt present la medalla de bronze amb el mateix retrat. Ja havíem dit que era molt possible que l'autor del retrat en bronze també fes el mateix en marbre i

⁵¹⁸ Yeguas Gassó, J., ob.cit., 2007, p.310 i ss.

⁵¹⁹ Garriga Riera, Joaquim, "Escultor desconegut. Bust de Miquel Mai", a *L'època dels genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, 1988, p.357-361; Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.37-50; Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009-2010, p. 22-25.

⁵²⁰ Sobre la medalla de bronze, Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.37 i ss.

⁵²¹ Vasari, Giorgio, *Le Vite de'più eccellenti architetti, pittori, et scultori italiani, da Cimabue insino a 'tempi nostri: nell'edizione per i tipi di Lorenzo Torrentino Firenze 1550*, Torino, Einaudi, 1986.

per tant, hauríem de buscar un escultor amb treballs en ambdues superfícies que a més hagués coincidit amb Miquel Mai ja de ben aviat en terres italianes. El motiu de la necessitat d'haver de coincidir amb Mai era que la medalla de bronze tenia una funcionalitat concreta (la presentació del nou ambaixador davant del Papa) i per això era necessari realitzar la medalla de bronze el mateix 1528, quan Mai arriba a Roma. En aquesta línia plantejem la possibilitat d'un escultor com Valerio Belli, conegut per la seva fama en el format medallístic tant en marbre com en metall (per exemple amb els seus autoretrats), i que a més coincidix cronològicament amb Miquel Mai (fig. 29)⁵²². Una segona hipòtesi, també molt plausible, és que la medalla de bronze l'hagués realitzat un escultor i el medalló de marbre un altre. Llavors hauríem de buscar algun artista que en algun moment hagués coincidit amb l'ambaixador imperial. La llista aquí podria ser bastant llarga, però seguint (i amb el qual coincidim) l'anàlisi donat per Garriga de pensar en un escultor d'estil llombard seria força adequat. Podríem pensar per exemple en el nom de Silvio Cosini que encara que era genovés, va treballar bastant per la cort imperial especialment a partir dels actes de la coronació imperial de 1530 on se li pot resseguir la pista⁵²³. No volem dir amb això que l'autoria s'hagi d'atribuir a algun dels noms que proposem sinó que només posem de manifest que l'autor tant de la medalla de marbre com de la de bronze continuen essent força desconegudes i en qualsevol cas la seva cerca no pot fer-se basant-se exclusivament en criteris estilístics ja que aquests, per l'època, poden afectar a una llista interminable de noms.

⁵²² Al voltant de la producció retratística de l'època en escultors que treballassin diverses superfícies, Cupperi, Walter, "La riscoperta delle monete antiche come codice celebrativo. L'iconografia italiana dell'imperatore Carlo V d'Asburgo nelle medaglie di Alfonsi Lombardi, Giovanni Bernardi, Giovanni da Cavino, TP, Leone e Pompeo Leoni (1530-1558), con una nota su altre medaglie cesaree di Jacques Jonghelinck e Joachim Deschler", a *Saggi e Memorie di Storia dell'Arte*, n°26-27, Venezia, Neri Pozza, 2003, p.31-85.

⁵²³ Dalli Regoli, Gigetta, *Silvius Magister: Silvio Cosini e il suo ruolo nella scultura toscana del primo Cinquecento*, Galatina, Congedo, 1991. També és coneguda la seva participació en els actes de l'entrada triomfal de Carles V a Gènova l'Agost de 1529; Eisler, William, "Carlo V a Bologna e i suoi rapporti con gli artisti del tempo", a *Il Carrobbio*, n°6, Bologna, Edizioni Luigi Parma, 1981, p.140-146.

Tres quarts del mateix passa amb els bustos de Tiberi i Domicià, atribuïts per Yeguas Gassó a l'escultor ferrarés Alfonso Lombardo. De nou l'autor es recolza en l'anàlisi estilístic però en aquest cas tenim força obres conservades de Lombardo amb què poder fer comparacions⁵²⁴. Lombardo va treballar en diverses superfícies com el marbre, l'alabastre i sobretot la terracota (com el conjunt de la "Lamentació sobre el Crist mort", model que ens proposa Yeguas per comparar amb el medallons de Mai) (fig.30). Veient els resultats de la seva obra, si una cosa ens fa pensar l'obra de Lombardo és que no sembla tenir cap paral·lelisme concret amb els medallons de Tiberi i Domicià. Les analogies amb Lombardo no s'acabaran aquí⁵²⁵. El mateix Vasari qualifica l'escultor com una persona amb molta vanitat i més preocupat per ostentar davant les persones importants que per fer la seva feina ben feta⁵²⁶. Deixant de banda els possibles prejudicis que tenia Vasari cap a bona part del ventall d'artistes italians que no es diguessin Buonarroti de cognom, la mateixa obra de Lombardi defineix a l'escultor com un artista amb imperfeccions, amb molts detalls per pulir o per acabar, sense les maneres que poc o molt mostren els bustos d'emperadors o la mateixa "dama de l'ermini".

Des del nostre punt de vista hem de continuar pensant en algun taller llombard i sobretot en algú amb coneixements de la sèrie dels Dotze Cèsars de Marcantonio Raimondi ateses les evidents analogies, i també és molt possible la participació d'algun taller que tingués en aquest tipus de medallons una producció seriada quasi comercial⁵²⁷. En aquesta línia també tenim a una escultora, deixeble precisament de Raimondi i coneguda amb els seus treballs a la Bologna imperial de 1530, Properzia de Rossi, a qui Vasari també li dedica

⁵²⁴ Rigoni, Giacomo, "Alfonso Lombardi a Bologna (1519-1537)", a *Rivista d'Arte* (estratto dalla), n°5-6, Anno VII, Settembre-Dicembre 1910, p.129-142; Franco, Faranda, *Alfonso Lombardi. Il restauro delle sculture in cotto di Castel Bolognese*, Castel Bolognese-Itaca, 1999; Campanini, Graziano i Sinigalliesi, Daniela, *Alfonso Lombardi. Lo scultore a Bologna*, Bologna, Editrice Compositori, 2007.

⁵²⁵ Em remeto al següent capítol dedicat a la "dama de l'ermini"

⁵²⁶ Vasari, G., ob.cit., 1986, vol.II, p.733.

⁵²⁷ Garriga Riera, Joaquim, "Escultor desconegut del taller de la cartoixa de Pavia (?). Bust de Domicià", a *L'època dels genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, 1988, p.350-352.

una biografia⁵²⁸. Es tracta d'una escultora formada al costat de Lombardi precisament. Va treballar en els preparatius de la coronació imperial realitzant alguns relleus per l'església de San Petronio de Bolonya: er una escultura protegida pel mateix Papa Climent VII (fig.31) però per desgràcia va morir la mateixa setmana dels actes de la coronació⁵²⁹ de manera que alguns dels treballs que se li havien encarregat varen anar a parar al mateix Lombardi, a Niccolò Tribolo o a Bernardino da Milano. Fortunati i Graziani parlen d'una "koine lingüística", on s'hi poden englobar nombroses peces del moment. És per això que nosaltres especulem amb la possibilitat que el medalló o els medallons de Miquel Mai haguessin estat fets per un escultor d'aquest cercle llombard sense descartar a ningú i sobretot, sense atribuir l'obra a ningú en concret⁵³⁰.

Yeguas també atribueix un dels medallons, el de la Fe (conservat a la Torre Pallaresa i no al MNAC com també diu⁵³¹), al polèmic escultor Benvenuto Cellini per la seva aparent semblança estilística amb les obres d'aquest (com el saler de Francesc I de França) i també perquè Cellini podia haver coincidit amb Miquel Mai a Roma quant aquest era ambaixador. De fet Yeguas atribueix a Cellini tot el grup de virtuts (excepte la Prudència la qual l'afilia a Baccio Bandinelli) i novament sembla que ho fa de manera precipitada perquè ho fa en base a uns arguments que també poden aplicar-se a molts altres artistes del moment, igual com passa amb els bustos dels emperadors i el retrat de Miquel Mai sense tenir en compte precisament que els seus arguments poden aplicar-se a la inversa, és a dir, una escultura pot assemblar-se (o no) a una altra escultura però que siguin del mateix autor passa en casos molt evidents i a més a més molt ben documentats⁵³². En el cas dels medallons de Miquel Mai no tenim cap motiu per pensar que això és així, excepte el criteri subjectiu de qui creu el

⁵²⁸ És interessant la recent monografia dedicada a l'escultora de Fortunati, Vera i Graziani, Irene, *Properzia De' Rossi. Una scultrice a Roma nell'età di Carlo V*, Bologna, Editrice Compositori, 2008; també Vasari, G., ob.cit., 1986, vol.II, p.728-731.

⁵²⁹ Fortunati, V., i Graziani, I., ob.cit., 2008, p.14.

⁵³⁰ Ibid., 2008, p.17.

⁵³¹ Yeguas Gassó, J., ob.cit., 2007, p.314 (peu de fotografia).

⁵³² Sobre els medallons de les virtuts em remeto de nou a Garriga Riera, Joaquim, "Escultor desconegut. Bust d'Higiea (?) o de la Prudència (?)", a Garriga Riera, Joaquim, *L'època dels genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, 1988, p.353-356; i Yeguas Gassó, J., ob.cit., 2007, p. 313-315.

contrari i la seva projecció vers els mateixos medallons i l'obra d'un artista determinat.

Arribats a aquest punt hem de continuar deixant (lamentablement) en un interrogant l'autoria dels medallons. Això no treu que poguem continuar aportant noves dades, sobretot pel que fa al context en què es va crear el grup de medalles així com el seu ús final per Miquel Mai.

En relació a la visió del conjunt ja hem esmentat que l'elaboració d'alguns dels medallons va ser feta amb la sèrie de gravats de Raimondi com a font principal⁵³³. Ara sabem que gràcies a l'estudi de la seva biblioteca que Miquel Mai disposava de nombrosos llibres relacionats amb el passat arqueològic de Roma, llibres de caràcter numismàtic, obres d'autors antics i medievals que plantejaven aspectes iconogràfics en relació a les personalitats dignes de ser retratades i de les quals era òptim tenir-ne reproduccions a la casa. En aquest sentit destaca per damunt de tots els altres autors i llibres, Andrea Fulvio i els seus catàlegs-guies de la ciutat de Roma i les seves vistes així com de les principals obres de l'antiguitat, entre elles, un corpus iconogràfic i numismàtic d'alguns emperadors. Sense entrar en més polèmica, el mateix Yeguas diu incomprensiblement que Fulvio no va poder ser una font per Miquel Mai a l'hora d'adquirir els medallons perquè va utilitzar els models originals romans. Andrea Fulvio és precisament un exemple perfecte de la difusió d'imatges de les antigues ruïnes de Roma a nivell europeu i descartar aquesta possibilitat no sembla molt coherent i més si trobem aquest autor entre els llibres de la seva biblioteca. Respecte el component numismàtic també hem d'assenyalar que Miquel Mai va ser el primer protector literari d'un jove Antoni Agustín Albanell famós precisament pels seus coneixements de numismàtica antiga. No es pot descartar que qui imprimís aquesta faceta arqueològica en Agustín fos el mateix Miquel Mai.

En qüestions de vistes de Roma en particular i de diverses ciutats italianes en general, Miquel Mai també disposava de tota una sèrie de vistes d'edificis i

⁵³³ Garriga Riera, J., ob.cit., 1988; Garriga Riera, J., ob.cit., 1989.

elements arquitectònics. La llàstima és que el notari no sap especificar molt bé de què es tracta tot plegat.

Continuant amb els llibres de la mateixa biblioteca ara també podem saber que Mai disposava d'autors com Suetoni i els seus *Dotze Cèsars*, nombroses edicions de llibres d'història i la practica totalitat dels autors llatins coneguts. Així mateix també disposava de varis exemplars de la literatura medieval que pregonava les heroicitats antigues així com agrupacions per parelles de determinats personatges que podien correspondre's amb alguns dels emperadors retratats. Per exemple disposava de les obres de Petrarca amb els seus *Triomfs* al capdavant (dels que també en disposava d'una representació en algun tipus de suport en tela), o el *De Claris mulieribus*⁵³⁴.

Una penúltima apreciació hem de fer al voltant dels medallons: estem parlant de "col·lecció de medallons" constantment però hem d'assenyalar que els medallons podien no ser considerats en sí mateixos un grup homogeni a la manera de col·lecció. Tots ells formaven part de la decoració d'un espai concret de la casa, l'estudi, que tenia una funció concreta i sobretot, anaven acompanyats de moltes altres peces que donaven significat a l'espai i els seus usos. Deixem això apuntat aquí⁵³⁵.

L'última notícia que hem de donar fa referència al que probablement seria l'inici de la "història externa" dels medallons, és a dir, des de la seva procedència primigènia fins a l'arribada al seu emplaçament actual. Tenim constància documental que Miquel Mai va tenir tractes amb diversos mercaders que navegaven entre Barcelona i els ports italians. Hem de destacar dos documents en concret: el primer fa referència a un tracte de Miquel Mai amb el mercader italià Archangelo. El document data de quan Mai ja és a Roma i ens arriba a través de l'oncle de la seva muller, Francesc Setantí, qui actua en nom del ja ambaixador imperial⁵³⁶. El segon document és molt més rebelador que el primer. Es tracta d'una època en què Miquel Mai paga al mercader Bartomeu

⁵³⁴ Garriga Riera, J., ob.cit., 1996, p.276.

⁵³⁵ Més endavant dediquem un capítol sencer a analitzar la decoració de l'estança, o més ben dit, estances, on hi havia el medallons.

⁵³⁶ AHPB, Antoni Anglès major, 272-58.

Trobat (amb qui Miquel Mai hi té molts altres tractes) la considerable suma de quatre-cents ducats pel transport de les mercaderies que el mateix Mai té a Itàlia l'any 1536⁵³⁷, és a dir, just a la tornada de la conquesta de Tunis i en el mateix moment en què tenim documentat l'encàrrec pictòric virgilià per la decoració de la casa de la Cucurulla. Els dos documents tenen llacunes i molts interrogants però tots dos accentuen que Mai va transportar objectes des d'Itàlia.

Encara a Roma, hem de recordar la descripció que feia el cardenal García de Loaysa de Mai quan aquest es trobava a Roma: "Tomáronle este día ciertas picas que traían a su posada..."⁵³⁸.

No deixem de parlar de marbres encara. L'inventari de 1546 aporta a parer nostre una notícia al respecte d'una peça que desperta molt d'interés i de la que l'inventari de 1548 no en diu res. Es tracta de l'anomenat "Bacus Barberà", una escultura suposadament antiga i que el mateix Bosarte ens documenta en una fornícula de l'escala de la casa (fig.32).

El text de 1546 ens diu el següent: "un desnú amb una gerra a la ma dreta". Una inscripció d'aquest tipus pot voler referir-se a múltiples escultures però des del nostre punt de vista creiem que pot referir-se a la peça perduda del Bacus. Els motius per pensar això són els mateixos que ens han portat a observar que els medallons de marbre poden ser dinou i no els vint-i-un de 1548, és a dir, que el notari tampoc té una idea molt clara del que té al davant. Primerament perquè el déu Bacus no és conegut per portar cap gerra sinó més aviat algun tipus de copa en el braç dret que pot estar en alçat o damunt d'algun tronc d'arbre on hi sol haver plantes. El segon motiu seria que ens descriu una figura nua i la combinació de la nuesa amb un recipient a la ma dreta ens fa pensar directament en la iconografia del Bacus. En tercer lloc i anant una mica més enllà del que diu el mateix inventari, ja hem vist més amunt com en les obres de

⁵³⁷ AHPB, Andreu Miquel Mir major, 301-89. En aquest mateix notari hi trobem diverses èpoques de diversos anys entre Elionor Setantí i el mercader Jeroni Bonet, qui també navegava entre Barcelona i Itàlia.

⁵³⁸ Redondo, A., ob.cit., 1976, p.227, n.46. Les "picas" són unes eines que utilitzen els escultors per treballar la pedra. D'aquí podem interpretar que el que es va portar a la casa de Mai a Roma eren un seguit d'escultures. També hem de tenir en compte que el text de Loaysa és de setembre de 1530 i per tant, Mai podia haver disposat de la seva col·lecció de marbres des d'una data força primerenca de la seva ambaixada.

reforma de l'escala de la casa, hi havia lloc per crear un replà on podia haver-hi algun tipus de fornícula que prèviament seria un armari.

És una interpretació molt forçada del text però aquesta sembla la primera vegada que tenim una mínima notícia documental de tant preuada peça.

El capítol medallístic es pot ampliar amb un breu apèndix que abraça la medallística i la numismàtica⁵³⁹. A la mateixa sala central hi trobem un medalla de guix que està custodiada per una caixa que sembla haver-se fabricat de manera individualitzada per la pròpia medalla a manera d'expositor. Trobem tres medalles de fusta en les quals hi ha pintades dues capelles i un "personatge vell" respectivament. En un altre lloc hi trobem una medalla amb una Verge Maria. Aquesta pot correspondre's amb un dels portapaus que ja havíem localitzat amb el text de 1548. Ens tornem a trobar amb més medalles de guix, en aquest cas però, són set més una vuitena feta de "terra". El que sorprèn d'aquesta medalla de terracota és que té una "testa de marbre amb el nas esclafat". Salvant les distàncies podria correspondre's amb el bust del faune jove del que hem parlat més amunt. Per pensar això però, també hem d'interpretar que el notari hauria comès un nou error d'interpretació dels materials.

En el capítol numismàtic podem advertir un augment considerable de medalles. La font principal que ens ofereix noves dades és l'inventari del germà de Miquel Mai, l'abat Joan Mai (3r). En concret hi tenim una caixa d'ivori que custodiava una petita col·lecció de "vuitanta-nou medalles d'argent". L'inventari del 1546 també ens ofereix dades al respecte. Entremig dels llibres hi ha una caixa de fusta rodona amb cuberta de cuir i un interior tapissat amb tela carmesina i pintada. A l'interior de la caixa hi havia catorze medalles de coure petites i una altra de plom que era més gran que la resta. Aquesta última medalla és l'única que ens identifica el notari, doncs tenia un bust amb una inscripció que deia "Dux Sisto". Lamentablement no podem identificar de quin

⁵³⁹ En el comentari a l'inventari de 1548 ja havíem observat mitja dotzena de medalles de guix i un indeterminat nombre de medalles d'argent. Ara podem quantificar-ho millor.

personatge es tractava⁵⁴⁰. En un altre foli del text de 1546 hi localitzem un conjunt numismàtic francament sorprenent: en una caixa, que barrejava llibres i correspondències variades, ens hi apareixen “setanta-dues medalles de coure entre grans i petites” per una banda i hi segueixen “noranta-set de plom entre grans i petites”. Si les comptem junt amb les de Joan Mai (3r), tenim una col·lecció de prop de duecentes cinquanta medalles que ampliaven el repertori iconogràfic de tot el conjunt escultòric.

Sembla pertinent comentar aquí altres peces de marbre que hi hauria en l’inventari de 1546 i que dos anys més tard no seran inventariades⁵⁴¹. Ja hem vist que es documenten, junt amb els medallons, la dama de l’ermini (encara que sigui d’alabastre) i el suposat Bacus, un parell de peces més. Són la figura nua que vesteix un nen amb un barret i la peça de marbre que disposa d’inscripció, la qual, lamentablement no sabem desxifrar. Les novetats marmòrees acaben aquí doncs no hi ha més peces inventariades i de les que hi ha en continua destacant la figura del “nen Jesús” amb una mosca a la cuixa. El que sí que diu de més l’inventari de 1546 és que aquesta figura es troba custodiada per un armari amb frontises de plom així com per dues columnes que li fan de suport a l’interior i unes guarnicions de fusta de noguer. A tot estirar podem ampliar el conjunt de les trenta peces de ceràmica que inventariava el text de 1548, fins a les trenta-sis que trobem exactament al mateix lloc i la mateixa cambra, en l’inventari de 1546. Podem pensar en la possibilitat que o bé es varen perdre algunes peces en els dos anys entre un i altre inventari o bé podien haver-se trencat algunes de les figuretes (f.5r). També aprofitem per esmentar múltiples peces de corall i nacre que en la majoria de casos no queden ben definides però en d’altres s’especifica que són figures de sants com un Sant Sebastià o un Sant Onofre (f.6r i f.9r).

També hem de destacar una figura molt peculiar que tot fa pensar en una mena d’ídol amerindi ja que Mai tenia varis objectes de procedència del Nou Món.

⁵⁴⁰ Podia no tractar-se de cap duc que es digués Sisto, sinó que estigués anomenant al sisè duc d’algun territori. Si fos així hi hauria moltes possibilitats que fos una medalla de Carles V, el qual era el VIè duc de Borgonya.

⁵⁴¹ Ja varem fer un breu recull sumari de les peces de marbre de l’inventari de 1548 a Bellsolléll Martínez, J., ob.cit., 2009, p.33-34.

L'escultura de la que parlem és una "dona de coure que estava amb un sortidor amb una tanca de fil i que tenia les mamelles foradades" (f.21r.). La imatge es trobava en una de les habitacions que donava a l'hort posterior de la casa. Tot i ser una figura metàlica també l'havíem d'esmentar, al ser la primera vegada que ens la trobem⁵⁴²

La resta de peces són exactament les mateixes que surten al text de 1548. La semblança en la seva descripció entre tots dos inventaris fa pensar que al redactar el text de 1548 es va agafar el de 1546 per copiar-lo en alguns fragments.

En l'inventari de l'abat Joan Mai (3r) hi podem destacar una peça d'alabastre, concretament algun tipus de recipient amb nances. El més interessant és que el mateix notari reconeix l'alabastre com el material de fàbrica⁵⁴³.

Per acabar aquest capítol sí que hem de destacar unes figures que si bé no són de marbre són descrites amb una certa precisió. Són vuit figures d'armini fetes de pedra de Girona. L'inventari les descriu així: "vuit martes de pedra de Girona obrades una gran i les altres una més petita que l'altra". Sembla que es tracti de vuit peces que per la seva mida van d'una més gran fins a la més petita. Queda clar que el mercat auctòcton també tenia un paper a la casa d'algú tant internacional.

⁵⁴² Recordem que Mai tenia altres peces de coure, bronze o plom de les que en parlem arran de l'inventari de 1548.

⁵⁴³ AHPB, Antoni Anglès major, 272-108, f.1v.

3.2.2 La dama de l'ermíni.

Una de les peces que més ha fet parlar és l'escultura que coneixem com la "dama de l'ermíni" o "Priscil·la" que es conserva al Museu Frederic Marès de Barcelona (amb núm. D'inventari MFMB 139)⁵⁴⁴. Recordem que l'escultura és un relleu d'alabastre que representa el bust d'una jove vestida amb maneres clàssiques i que sosté un ermíni amb el braç esquerre⁵⁴⁵ (fig.33).

Anteriorment la peça s'havia relacionat amb el què l'inventari post-mortem de 1548 documentava com *un bulto de pedra que se intitula madama Julia*⁵⁴⁶. Ara però, hem d'aportar una nova dada a les ja ofertades que ens permet definir millor els interrogants al seu voltant. Novament l'inventari de béns de Miquel Mai de 1546 ens dóna una notícia documental. En aquest cas ens identifica i inventaria la "dama de l'ermíni" com *un bulto de marbre senyale una testa de dona de la sintura enamunt de quatre pams dalt ab una marta ab la ma*⁵⁴⁷.

Amb una referència documental tant explícita com aquesta podem advertir ja d'entrada un aspecte bàsic: el que en l'inventari de 1548 és una mera referència aïllada i quasi sense sentit ara passa a ser una descripció del tot definida que es pot vincular directament amb l'escultura del museu Marès de manera absoluta i alhora amb la figura del mateix Miquel Mai⁵⁴⁸.

Al respecte de la identificació de la "dama de l'ermíni" amb la Julia de l'inventari de 1548 recentment s'ha especulat amb una possible identificació de

⁵⁴⁴ La bibliografia al respecte d'aquesta peça la trobem a Duran i Sanpere, A., ob.cit., 1975, p.350; Garriga Riera, J., ob.cit., 1989, p.139-141; i especialment a Garriga Riera, J., "Martí Díez de Liatzasolo (doc. 1527 - + 1583) (?), Priscil·la, o Dama de l'ermíni", a *Catàleg d'escultura i pintura dels segles XVI, XVII i XVIII: època del Renaixement i Barroc*, Barcelona, Museu Frederic Marès-Ajuntament de Barcelona, 1996, p.217-219. S'agraeix a la directora del museu, la Dra. Pilar Vélez, les facilitats ofertes en l'accés a la peça així com les informacions aportades.

⁵⁴⁵ Garriga Riera, J., 1996, p.217.

⁵⁴⁶ AHCB, AN, I-32, f.7v.

⁵⁴⁷ AHPB, Joan Lunes, 296-40 (1546), f.2v.

⁵⁴⁸ S'ha de recordar aquí que ja en un altre ocasió es va suggerir la possibilitat que la referència documental de 1548 podia no tenir res a veure amb la "dama de l'ermíni" sinó més aviat amb algun tipus de pedra que tenia alguna inscripció gravada. Al respecte veure Bellsollé Martínez, J., ob.cit., 2009, p. 41-42. Sobre la història de la peça des que formava part de la decoració del casal de Miquel Mai fins a l'actualitat no sembla haver-hi gaires dubtes i queda ben reconstruïda a Garriga Riera, ob.cit., 1996, p.217 i 218. En qualsevol cas, el document de 1546 demostra que la peça ja era al casal abans de l'inventari de 1548 i no en posterioritat, fet que ressalta els oblitats que es varen produir en l'inventariació del mateix 1548.

l'escultura amb un retrat de la famosa Giulia Gonzaga Colonna, teoria realitzada per Anna De Rossi⁵⁴⁹.

De Rossi arriba a la seva conclusió a partir d'un anàlisi estilístic de l'obra d'Alfonso Lombardi (o Lombardo), escultor italià que hauria treballat per Miquel Mai en d'altres ocasions⁵⁵⁰ i també, per la suposada semblança de la figura amb els retrats pictòrics que es conserven de la famosa dama italiana. L'autora a més, hi afegeix un seguit de circumstàncies històriques (algunes errònies) que la porten a pensar en la possibilitat que Miquel Mai va poder adquirir un retrat de Giulia Gonzaga. Curiosament De Rossi no s'adona d'alguns dels vincles directes que sí que hi va haver entre tots dos, uns vincles que donarien més validesa a les seves hipòtesis (i que explicarem més endavant)⁵⁵¹.

En relació a l'adscripció de l'escultura a l'autoria d'Alfonso Lombardi hem d'assenyalar, a l'igual que amb els medallons de marbre dels que ja hem parlat abans, que res ens porta a pensar en un mateix estil que l'escutor de Ferrara. La "dama de l'ermini" presenta unes característiques molt diferents als treballs de Lombardo. D'entrada per qüestions materials. L'obra central de Lombardo és feta bàsicament de terracota. També li sabem peces amb d'altres materials com el marbre i l'alabastre, però fent una simple ullada als seus treballs ja podem advertir una completa disparitat d'estils⁵⁵². Reforça precisament aquesta no-autoria de Lombardo el fet que els mateixos medallons de marbre atribuïts per Yeguas al bolonyès, són realitzats amb un estil que més aviat fa pensar en el tallers de Pavia. En qualsevol cas la hipòtesi asenyalda per Garriga d'un autor

⁵⁴⁹ Anna De Rossi: "La dama con l'ermellino del Museu Frederic Marès di Barcellona: un ritratto inedito di Giulia Gonzaga Colonna", a *Vitelliana*. Bolletino della Società Storica Viadanese, Mantova, 2009 (Anno IV), s.p. Dec la notícia d'aquest text a Sílvia Llonch conservadora del Museu Frederic Marès.

⁵⁵⁰ Yeguas Gassó, ob.cit., 2007, p. 312 i ss. L'autor afirma que els relleus dels emperadors Tiberi i Domicià són obra del mateix Lombardo.

⁵⁵¹ És obligat assenyalar aquí una mancança més en l'escrit de De Rossi. Es tracta d'un dèficit historiogràfic vers els autors que en el seu moment han tractat sobre Miquel Mai (com Duran i Sanpere, Garriga Riera o el mateix Miquel Batllori) i també sobre la persona de Giulia Gonzaga. A més, també s'ha de lamentar que algunes de les cites que sí que dona siguin igualment mal anotades.

⁵⁵² Sobre la bibliografia de Lombardi em remeto al capítol anterior on hem donat les principals referències sobre la seva obra.

italià no conegut que fos per Barcelona amb anterioritat a l'inventari de 1548 (i de 1546), sembla continuar encaixant⁵⁵³. Si no fos el cas, també podem continuar buscant entre escultors autòctons de fortes influències italianes, segurament algun escultor vinculat a la itinerància del mateix Miquel Mai. No és de descartar que la peça fos esculpida a terres italianes i després fos transportada per algun dels mercaders amb qui ja hem vist que Miquel Mai va tenir tractes.

Tornant al que ens diuen els inventaris, hem d'assenyalar que l'inventari de 1548 va ser escrit quan es va morir la vídua de Miquel Mai, Elionor Setantí. És per això que la identificació de la peça pels qui llavors varen fer l'inventari deuria ser força complicada sinó impossible. Però l'inventari de 1546 va ser escrit arran de la mort del mateix Miquel Mai i en presència de la seva vídua. Sembla estrany que en el moment d'inventariar la peça Elionor Setantí no pogués dir qui era la dona retratada i més, si es tractava d'algú suposadament conegut pels habitants de la casa. D'aquesta manera podem descartar que es tractés d'un retrat de la mateixa Elionor Setantí⁵⁵⁴.

La identificació del personatge cobra vida amb la hipòtesi ja assenyalada d'Anna De Rossi. Segons l'autora, el bust seria un retrat de Giulia Gonzaga realitzat per Alfonso Lombardi al voltant de 1534 a través de models medallístics del mateix Lombardi a més d'utilitzar com a referència alguna de les pintures de Sebastiano de Piombo (fig.34). L'encàrrec de l'obra hauria estat fet pel cardenal Hipòlit de Medici i a la mort d'aquest el 1535, el Papa Pau III Farnese va confiscar les seves possessions. El Papa al seu temps, hauria utilitzat les peces confiscades com a regals diplomàtics a les diverses personalitats entre les que hi havia Miquel Mai⁵⁵⁵ (fig.35).

Sense posar en dubte el fet que Sebastiano del Piombo i Alfonso Lombardo fessin algun retrat de Giulia Gonzaga (De Rossi documenta les proves d'això), si

⁵⁵³ Garriga Riera, J., ob.cit., 1996, p.218-219.

⁵⁵⁴ I per descomptat, d'un retrat d'una primera muller de Miquel Mai. Ja hem explicat com Elionor Setantí i Elionor Fivaller eren en realitat una mateixa persona. S'ha de dir però, que al mateix temps que es feia l'inventari de 1546 Elionor Setantí tampoc va assenyalar el tondo de marbre amb el retrat del seu marit, un tondo que tampoc queda inventariat de manera explícita. Aquest fet però, seria irrellevant pel fet que l'inventari de 1546 (i de 1548) és un inventari del béns localitzats a l'interior de la casa i existeix la possibilitat que el retrat de Miquel Mai fos en el pati de la casa tal i com el va veure Isidoro Bosarte segles més endavant.

⁵⁵⁵ De Rossi, A., ob.cit., 2009, s.p.

que s'ha de matisar alguns aspectes al respecte de la teoria que identifica l'obra del Marès amb el treball que hauria fet l'escultor llombard i l'adquisició per part de Miquel Mai. A banda de les proves documentals que ja hem aportat més amunt (l'inventari de 1546), no s'entén perquè l'autora no vincula a Mai i Gonzaga a través de la seva relació directa al llarg dels episodis en què varen coincidir a Roma i sobretot a Nàpols, enlloc de fer tot el camí a través de tercers personatges⁵⁵⁶.

La hipòtesi que es vol plantejar és molt simple. Entre 1528 i 1533 Miquel Mai va viure a Roma en qualitat d'ambaixador del Cèsar Carles davant la Cúria Papal. En aquests anys es coneix que la Gonzaga també residia en els seus dominis als afores de Roma i era una asídua als actes públics celebrats a la ciutat eterna. Les coincidències "cara a cara" amb Mai eren constants però no s'acaben aquí. Miquel Mai tenia també una relació constant amb el pintor Sebastiano del Piombo (degut a les seves ocupacions diplomàtiques) i amb Alfonso Lombardo podia haver mantingut algun tracte de comitència artística. Per altra banda De Rossi ens diu com el cardenal Hipòlit de Medici disposava de dos retrats de Giulia Gonzaga entre les possessions que Pau III va fer embargar, curiosament un retrat en pintura fet pel Piombo i l'escultura del Marès de Lombardo. De Rossi també comenta com els retrats de la noble senyora eren uns béns molt cotitzats ja a l'època. Tant és així que quan Pau III els va regalar ho va fer a Francesc I (el rei de França!) i a Miquel Mai (el Vicecanceller de la Corona d'Aragó). Ja hem vist quin va ser el paper de Miquel Mai al llarg de les seva vida política però potser resulta un pèl excessiu equiparar (per part d'un Papa) a tot un rei de França (i no un rei qualsevol en qüestions artístiques) amb un secretari o assessor personal de Carles V.

La relació entre Giulia Gonzaga i Miquel Mai no acaba amb la vida social romana i els artistes que varen fer els retrats. Hi ha un vincle possiblement més

⁵⁵⁶ Per veure una breu biografia de la Gonzaga, Oliva, Mario, *Giulia Gonzaga Colonna tra Rinascimento e Controriforma*, Milà, Mursia editore, 1985; Dall'Olio, Guido, "Gonzaga, Giulia", a *Dizionario Biografico degli Italiani*, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana, 2001, vol.57, p.783-787 o bé, Barbolani, Cristina, "Un arquetipo femenino del renacimiento: Giulia Gonzaga", a *Actas del IX Simposio de la Sociedad Española de Literatura general y comparada* (Zaragoza, 18 al 21 de noviembre de 1992), 2 vols., Zaragoza, Universidad de Zaragoza, 1994, vol. I, p.67-73.

interessant que la resta que ens indica com realment hi havia una relació estable entre tots dos. Es tracta del cercle cultural, religiós i humanístics amb què es va envoltar Miquel Mai a Roma durant la seva ambaixada. Un cercle format per dues personalitats bàsiques i molt conegudes ja en aquells moments, Juan de Valdés (germà d'Alfonso de Valdés, secretari de l'emperador) i Marcantonio Flaminio⁵⁵⁷. La relació entre ells deuria ser estreta ja que Mai va intercedir perquè Valdés entrés a formar part de l'administració imperial⁵⁵⁸. Però si examinem els llibres que composaven la biblioteca de Mai hi podem trobar algunes de les obres d'aquests erudits reunits a Itàlia⁵⁵⁹.

El cas és que quan Mai se'n torna a la cort imperial qui es farà càrrec de ser el centre polític-social, la personalitat pública a l'entorn de qui giraven tots aquests pensadors i escriptors va ser precisament Giulia Gonzaga⁵⁶⁰.

La qüestió que es planteja aquí són els dubtes que genera el fet que una escultura d'alabastre, que suposadament retrata a una famosa dama del segle XVI, va acabar a la residència d'un jurista de Barcelona, després de diversos capítols entre els que hi ha la mort i expoli d'un príncep de l'església catòlica. Per contra, no es té en compte altres possibles vinculacions directes entre Giulia Gonzaga i Miquel Mai al llarg de varis anys que ens plantegen la possibilitat (i sempre suposant que l'escultura del Museu Marès sigui realment la Giulia Gonzaga), que Miquel Mai rebés directament de la retratada la famosa escultura.

Finalment, i al voltant de la identificació de la retratada, s'ha de dir que els retrats que es conserven de la Giulia Gonzaga poden tenir una lleu retirada a la mateixa figura amb l'ermini, igual com tants d'altres retrats de l'època (identificats), però això no sembla motiu suficient per justificar tots els interrogants que hi ha al voltant de la peça.

Ens hem d'aturar breument en la identificació d'Alfonso Lombardo com l'autor de l'obra. S'ha de reconèixer que hi pot haver indicis per pensar que l'escultor

⁵⁵⁷ El grup el formarien altres autoritats humanístiques i jurídiques del moment com eren Carnesechi, Mario Galeota i Pietro Antonio Di Capua.

⁵⁵⁸ Keniston, H., ob.cit., 1980, p.142.

⁵⁵⁹ Vid. infra "La biblioteca de Miquel Mai".

⁵⁶⁰ Dall'Olio, G., ob.cit., 2001, p.784 i ss.

hauria pogut fer algun encàrrec per Miquel Mai. Fins i tot hi ha un moment en què hauria pogut arribar a viatjar fins a Barcelona⁵⁶¹, cosa que no va arribar a succeir, idea defensada inclòs per De Rossi. Del que no hi ha proves suficients és de l'autoria de la "dama de l'ermini" i més veient que l'únic que s'aporta per fer tal afirmació és l'estil del llombard. Un estil tot sigui dit de pas, que no té res a veure amb el de l'escultura de Barcelona. A tot estirar podem veure alguna relació estilística entre el llombard i l'aire sansoviniana que respira la nostre escultura, un estil que ja s'apunta en un altre lloc⁵⁶² però que les formes "barroeres" de Lombardo ens fan mirar cap a altres possibilitats. És per això que continuar pensant en un escultor autòcton amb influències italianes, com ja s'havia dit⁵⁶³, sembla la opció més raonable per ara.

Òbviament tots els motius que s'ha donat per justificar la no indentificació de la "dama de l'ermini" amb la Giulia Gonzaga poden ser interpretats a la inversa, és a dir, com a arguments per reforçar la teoria de De Rossi. Però precisament és pels motius escrits més amunt pel que es fa més difícil entendre que l'escultura es correspongui amb ella.

I el que és més, que ni la muller de Miquel Mai, ni cap familiar o el nombrós seguici i servei que l'acompanyava arreu sapiguessin la identitat de tant famosa personalitat de l'època per poder-ho indicar al notari que va fer l'inventari de 1546 són la prova (almenys documental), que la figura del Museu Marès és la "dama de l'ermini" i no la Giulia Gonzaga.

⁵⁶¹ De Rossi ens indica aquest fet a través d'una carta del mateix Lombardo a Federico II Gonzaga, duc de Màntova. Per una edició actual de la cara (i de més fàcil accés), consultar Daniela Ferrari (a cura di), *Giulio Romano. Repertorio di fonte documentarie*, vol.I, Roma, Ministero per i beni culturali e ambientali, 1992, p.591-592, on l'autora es refereix a l'edició original de la carta feta al segle XIX per Braghiriolli, la mateixa referència que dona De Rossi.

⁵⁶² Campanini, G., i Sinigalliesi, D., ob.cit., 2007, p.29. Em remeto també al capítol anterior on hem parlat més àmpliament de la figura de Lombardo.

⁵⁶³ Garriga Riera, ob.cit., 1996, p.219. Recentment també Yeguas Gassó ha reconegut l'autoria de l'escultura com a obra d'Alfonso Lombardo a *El mausoleu de Bellpuig. Història i art del Renaixement entre Nàpols i Catalunya*, Bellpuig, Saladrígues, 2009, p.178, basant-se en el fet que altres obres del mateix escultor llombard formaven part de la col·lecció de Miquel Mai.

3.3 La decoració pictòrica: situacions, iconografies, contextualitzacions.

3.3.1 Situacions.

Una de les grans avantatges d'haver trobat el nou inventari de 1546 és poder comprovar que gran part dels objectes encara es trobaven *in situ* just en el moment d'escriure's. A diferència del text de 1548 de l'AHCB, on pràcticament tot el que es trobava estava emmagatzemat o guardat en caixes, a punt per ser destinat a un nou emplaçament, si és que es va arribar a traslladar alguna cosa, al text de 1546 podem anar per les diverses estances i trobar-hi els objectes que les decoraven.

Això resulta essencial per situar algunes de les pintures amb què Miquel Mai decorava la seva casa. Tot i així algunes pintures de les que parlarem a continuació també resultaran estar dins d'algun tipus de caixa, calaix o bagul i per tant certes incerteses continuaran planant sobre aquest capítol.

Hem d'especificar que dins d'aquest capítol de pintura hi englobem totes aquelles expressions artístiques que d'una manera o altra queden documentades i que no necessàriament són pintures en l'estricta sentit de la paraula. Per exemple també hi tindran cabuda les "teles pintades", "draps de ras", "tapissos" o nombrosos "plecs de dibuixos".

La distribució de l'aparell pictòric de la casa té uns àmbits molt concrets que destaquen per damunt de la resta. En cap cas destacarem uns espais per damunt d'uns altres per qüestions merament quantitatives sinó per un component artístic clarament definit. Una característica que identifica a Miquel Mai com un dels primers casos en donar a la pintura una funcionalitat decorativa pública amb un clar i explícit caràcter expositiu serà l'acumulació de diverses peces en un mateix espai però sobretot, la capacitat de fer associacions temàtiques de manera homogènia⁵⁶⁴. A més aquesta idea quedaria ratificada pel fet que la gran majoria de les pintures que trobem estaven situades en espais que responien a àmbits més públics de la casa, és a dir, a aquelles sales que

⁵⁶⁴ Falomir Faus, Miguel, "La internacionalización del gusto en la nobleza española", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Carolus*, Madrid, SECCFIyCV, 2000, p.403.

d'alguna manera eren susceptibles de ser vistes per algun il·lustre visitant, com ara el menjador, l'estudi o la capella així com zones de pas intermitges.

Seguint l'inventari i iniciant el recorregut per la sala central de la casa, la que equivaldria al menjador, hi trobem la primera mostra pictòrica. Es tracta d'un "retaule de Sant Cristòfol". Seria una pintura que deuria estar penjada perquè no s'indica que sigui dins d'alguna caixa i sobretot perquè té "fustes" al voltant, és a dir, que disposava d'un marc.

A la sala que distribueix la casa, just pujant de les escales i abans d'anar cap a les sales del menjador, la capella o el passadís central hi trobem un conjunt de peces de diversa temàtica de les que ja n'havíem parlat⁵⁶⁵. Consisteixen en un seguit de retaules sobre el "Devallament de la creu", una pintura de caràcter bèl·lic, un "Sant sopar", una escena de "Llàtzer", la representació de "Santa Magdalena", una imatge d'un laberint, una escena de galanteria amb "una dama tocant un llaud". Continuen destacant per damunt de tot però, la sèrie sencera dels "Sis triomfs de Petrarca", disposats a la sala anterior a la capella els quals també són descrits com unes pintures de tela envoltades amb un marc de fusta, per tant ens hem de reafirmar en la idea d'una galeria exposada en una sala de la casa, una sala, tot sigui dit, que en el cas que estiguéssim parlant de sis tapissos, hauria de ser una sala d'unes dimensions excepcionals. En aquesta mateixa sala hi trobem un cofre que disposava de diversos calaixos interns. En un d'aquests hi ha un "retaulet de fusta amb la imatge d'un Sant Crist i Sant Miquel". És curiós que aquesta pintura anava acompanyada d'objectes de diversa naturalesa i ens fa pensar en la possibilitat que aquest cofre no formés part de l'aixovar que portava el Vicecanceller en els seus viatges i per tant, que la pintura no algun tipus d'imatge per a devoció personal. Junt amb aquest cofre n'hi havia un altre que és de facil identificació com a propietat de Miquel Mai doncs portava els seus estandarts heràldics. L'interessant però ho trobem quan obrim el cofre doncs per la part interna de la tapadora hi havia pintada una Verge Maria amb el Nen Jesús al seu bras, acompanyats de Sant Jeroni i Sant Jaume.

⁵⁶⁵ Bellsollell Martínez, Joan, ob.cit., 2009, p.62-67 i 80-86.

En unaltra caixa, la seva tapadora respectiva tenia pintat un "retalet amb un Sant Miquel junt amb una medalla de vidre i perles on hi havia les figures de la Verge Maria, Sant Jeroni i Sant Joan Baptista. Dins la capella hi advertim un retaule múltiple doncs es tracta d'un retaule dividit en diferents imatges. Segurament estem davant d'un veritable retaule a la manera que els entenem avui, és a dir, com una estructura de fusta on hi ha diferents escenes que giren al voltant d'un tema central. Malauradament no podem saber a qui o a què estava dedicat el retaule.

Si que hi podem identificar un retalet petit a Santa Magdalena així com una imatge de la crussifixió que anava tapada amb una cortina de ceda.

Ja en una altra zona, al passadís central, hi destaca una imatge molt interessant que ara només anomenem i més endavant analitzarem. Es tracta de la pintura on hi ha representats "Cupido, Venus i tres donzelles nues".

Com a espai profusament decorat també destaca la sala que trobem just al costat del menjador. Allí hi trobem diverses pintures amb Veròniques (fins a cinc n'arribem a comptabilitzar sense poder especificar si es tractaven d'imatges amb la faç de Jesucrist, la Verònica pròpiament dita, o una Verge Maria), un retalet fet a manera de tríptic on hi ha pintat "Nostre Senyor", un retaule custodiat dins un armari on hi ha pintades les figures de Santa Caterina i Santa Bàrbara. Un nou armari amb portes de vidre que custodiava un retalet del Sant Sepulcre, un "Devallament de la Creu", el "Sacrifici d'Isaac", un de "Sant Cristòfol travessant les aigües". Un nou armari amb la pintura de Sant Miquel a dins. També hi havia una "Nativitat". També trobem una imatge amb un altre Sant Jeroni acompanyat de Sant Cristòfol i un personatge (sense identificar) que té "un arc a la ma".

L'última pintura que trobem en tot aquest conjunt és possiblement la més espectacular o almenys és la que rep un millor tractament per part del notari. Es tracta d'un retaule fet a manera de "capella", amb dues portes que tanquen amb quatre frontises. A una porta hi trobem un Sant Pere amb un crussifix, a l'altre porta hi ha Sant Pau amb la Verge Maria. I a l'interior hi ha Jesucrist crussificat amb la mateixa Verge Maria i Sant Joan. A banda de l'escena representada

també hi havia uns calaixos amb certs tractaments de materials nobles com l'ivori i incrustacions de vidre.

El capítol pictòric l'hem de combinar amb nombroses decoracions que si bé no són pintures si que poden anglobar-se dins d'un capítol més ampli d'imaginaria sobre diversos suports.

Per exemple hem de parlar aquí dels múltiples draps de ras i tapissos que també decoraven la casa o bé acompanyaven a Miquel Mai en els seus viatges, i que en algun moment poden confondre's els uns amb els altres. És a dir, que la qüestió de la imatge no només afectava al "què" sinó també al "com". Burke ens fa una apreciació molt encertada en aquest aspecte, precisament referint-se a la investigació històrico-artística a través dels inventaris de béns. L'historiador anglès indica que en moltes cases de l'època moderna no hi havia làmpares d'aranya que donessin il·luminació als espais i per això els propietaris de les cases adquirien pintures on hi haguessin pintades làmpares d'aranya en substitució de les reals. En el nostre cas ho podem aplicar a un element material. És de sobres conegut que els tapissos sempre varen ser uns elements decoratius molt cars, inclòs per les grans fortunes del moment. És per això que quan trobem documentats nombrosos draps de ras, aquests, podien voler complir la funció sumptuària i decorativa dels tapissos⁵⁶⁶.

L'inventari de 1546 només anomena com a tapissos pròpiament dits un parell de tant preuades peces que es trobaven a la mateixa sala on hi hem trobat el conjunt de pintures de devoció amb el retaule de la Crucifixió amb la Verge Maria, Sant Pere, Sant Pau i Sant Joan. Els dos tapissos però es trobaven dins d'una caixa junt amb d'altres teles i per tant no podem saber amb exactitud si es corresponien amb aquella sala, si es tractava d'una part de l'equipatge, o bé, si ja s'havia iniciat l'empaquetament de tots els béns de Miquel Mai.

El capítol més destacat d'aquest apartat és el que fa referència als draps de ras (a vegades també trobem draps de pinzell en molts documents). La majoria els trobem guardats en una caixa exclusiva per aquestes peces en una cambra que

⁵⁶⁶ Burke, Peter, "Cómo interrogar a los testimonios visuales", a Palos Peñaroya, Joan Lluís i Carrió Invernizzi, Diana (coord.), *La historia imaginada: construcciones visuales del pasado en la época moderna*, Madrid, Centro de Estudios Europa Hispánica, 2008, p.29-40.

dóna a l'hort. Dins d'aquesta caixa hi trobem una peça on hi ha "diversos personatges" que porten branques blanques i vermelles. Un segon drap representa al rei Nabucodonossor. Segueix una imatge de la verge Maria amb el Nen Jesús i una Verònica junt amb diversa vegetació al voltant.

Com a peces de ras també hi ha un seguit de portaleres, cortines i fundes, moltes de les quals es troben en un mal estat de conservació i "molt utilitzades" se'ns diu.

Al mateix bagul d'aquests draps hi trobem una altra categoria de teixits amb una clara funcionalitat decorativa. Són els draps de Tornai, que possiblement també són intercanviables amb els draps de ras o els tapissos però que en qualsevol cas volien fer donar una imatge d'esplendorositat als espais que decoraven. D'aquests teixits en trobem un on hi ha la "història de Griselda" i que ja coneixiem, igual com la tela amb la imatge femenina que porta un ceptre a la seva ma.

En un altre cofre hi trobem el ja conegut drap de ras d'Hèracles, així com el drap amb la imatge del lleó que geia al peu d'una font. I en una tercera caixa hi ha un drap que escenifica alguna escena militar doncs el notari ens parla d'alguna torre i diversos personatges. Al costat hi ha altres peces de ras i sobretot algunes catifes amb motius vegetals.

Sens dubte aquestes caixes han de correspondre's amb els baguls que acompanyaven a Miquel Mai arreu d'Europa i que transportaven les vestidures que formaven i decoraven la seva tenda de campanya.

Interessant és l'element heràldic, sempre present, en el "pany de pavalló" on hi ha representada una dama que porta un escut a les mans. L'escut al seu temps representa la divisa dels tres caps de moro, identificables de la família Mai. També hi ha una inscripció que s'inicia amb la paraula *procul* però la descripció no arriba més enllà.

Hem deixat pel final tot un seguit de cicles iconogràfics de "draps de pinzell" i "teles" que decoraven l'estudi de la casa. El primer en concret són nou teles amb deu retrats. És una sèrie molt curiosa ja que engloba a tot l'aspecte polític present a l'Europa de la primera meitat del segle XVI. Per primera vegada a

més, tenim les dimensions de les obres o almenys la podem deduir ja que se'ns diu que dos dels draps fan al voltant del set pams de llargaria per vuit d'amplària, és a dir, un metre i mig d'alt per quasi dos d'amplada. Sembla que inclòs les dimensions semblants donen homogeneïtat a tot el conjunt.

Dels nou draps només representa una escena profana o d'àmbit cavalleresc ja que hi havia representats uns "banys". Dels altres vuit, en dos casos tenim aparellats els seus personatges. Així l'emperador Carles V apareix amb l'emperadriu Isabel de Portugal i l'emperador Frederic III d'Alamania és acompanyat per la seva muller Elionor de Portugal i Aragó⁵⁶⁷. La resta dels retratats eren Enric VIII d'Anglaterra, la reina Leonor de França⁵⁶⁸, el Duc d'Orleans⁵⁶⁹, Enric fill del rei de França⁵⁷⁰, Solimà el Magnífic, rei dels turcs i finalment el rei Francesc I de França (fig.36).

El segon grup de teles està format per un seguit d'imatges referents a la "Història dels Reis", amb les figures de Salomó, Roboan, Daniel, Assó, Josafat, Ezaquiel...entre molts d'altres.

Un tercer grup el formen sis teles més en una de les quals hi ha un Sant Miquel i en una altra "una dona". Les quatre restants representen "una testa pintada" a cadascuna.

Hi ha dues teles més dedicades al "Bon temps". I de manera individual entre totes aquestes una escena mitològica d'algun tipus de "monstre amb cap de cèrvol amb unes dames als banys" (fig.37).

Finalment ens queda una última sèrie, sencera. La coneguda com els "nou cavallers de la Fama". És estrany que l'inventari ens identifiqui el conjunt com a teles però és molt més que probable que es tractessin de gravats, concretament de l'única sèrie que corria per aquella època arran d'Europa, la que va fer Hans Burgmair, dividida en les tres mateixes escenes que agrupen Hèctor de Troia, Alexandre Magne i Juli Cèsar; Josuè, Judes Macabeu i David; Carlemany, Artur i Godofred de Bouillon (fig.38). I el que és més curiós és que decoressin un espai

⁵⁶⁷ Eren els besavis de Carles V.

⁵⁶⁸ Germana de l'emperador.

⁵⁶⁹ Carles II d'Orleans.

⁵⁷⁰ El futur Enric II, successor de Francesc I.

com l'estudi de la casa al costat de tota la sèrie de marbres i tantes d'altres peces. Això però ho comentarem al seu corresponent capítol. Ara només ens hem de quedar amb la idea de la situació de cada element.

Després de les pintures, les teles i els tapissos tenim un tercer apartat que quantitativament suposa el més nombrós (i amb diferència) de les expressions pictòriques de la casa de Miquel Mai. Són els papers pintats que també podem interpretar en alguns casos com gravats, o bé algun tipus de paper enganxat sobre una tela que faria el paper de tela pintada.

Arribem a comptabilitzar fins a més de cent noranta papers amb algun tipus de dibuix. En la seva majoria estan agrupats en "plecs de papers" dels quals sempre se'ns comunica quans dibuixos tenia cada plec però quins dibuixos eren en concret. D'altra banda dubtem que tots aquests dibuixos servissin per decoració. Primerament perquè possiblement no hi havia prou parets per exposar-los tots de manera conjunta amb tot la resta d'objectes. I sobretot perquè la mateixa naturalesa del dibuix així com la quantitat no els convertia en objecte de decoració sinó més aviat en objecte d'acumulació.

La varietat temàtica d'aquest conjunt queda contrastada. Només n'esmentarem alguns que destaquin per sobre la resta. Per exemple, el primer de tots aquests "papers" que ens trobem és el que hi havia al damunt de la taula escriptori de l'estudi. Concretament era un "paper de dotze pams de llarg" en què hi havia pintada la *Discriptio Orbis* (fig.39). A més anava acompanyada d'una inscripció que deia *Epithome hec candidi lectores etis*. La varietat de dibuixos referents a qüestions religioses també està present amb diverses estampetes de la Verge Maria i algun sant però sobretot en destaca el "quadre de fusta ab papers" on s'hi representa l'arribada del Presta Joan a la batalla contra l'infidel. El conjunt més nombrós de dibuixos correspon a la cartografia amb múltiples cartes nàutiques, dibuixos dels diferents regnes peninsulars i del nou món així com de les Terra Santa. Paral·lel a aquest conjunt trobem diverses imatges de les principals ciutats europees com Milà, Roma, Gènova.

Curiosament, entremig de tantes vistes de ciutats hi trobem un dibuix amb "la traça del dit micer Mai", és a dir, de Miquel Mai. Seria sensacional que en

tinguessim una descripció per poder-lo identificar com el model que deuria servir per fer els seus retrats en marbre i bronze.

No poden faltar els dibuixos de temàtica pagana com per exemple el déu Apol·lo, les alegories, així com de les virtuts Cardinals i Teologals. Ja hem esmentat anteriorment que també hi ha diversos dibuixos de temàtica arquitectònica amb representacions d'alguna portalada o d'un element concret.

Veien la llarga llista de d'obres artístiques que tenim i la seva concentració a uns espais determinats ens podem fer la idea que la funcionalitat decorativa de la casa era una de tantes necessitats del seu propietari. La demostració d'un nivell de vida esplendorós seria el principal motiu d'una acumulació tant abismal com aquesta que donaria com a resultat una combinació d'objectes de naturalesa diversa, tant a nivell qualitatiu (material), com a nivell artístic (del qual no en sabem quasibé res).

Ara bé, darrera de les nombroses representacions hi ha un seguit de consideracions artístiques que cal tenir en compte.

3.3.2 Iconografies.

Les línies que segueixen pretenen ser un breu anàlisi iconogràfic de les principals obres que acabem de veure. Diem les principals obres però hauríem de dir aquelles que ens són descrites amb prou paràmetres com per fer-ne una visió prou detallada per treure'n un anàlisi prou acurat. Per desgràcia són la gran majoria de les peces inventariades les que ens són descrites com una simple "tela on hi ha uns personatges", un "paper pintat" o un "drap de pinzell". A més, la gran majoria de peces indefinides també consten a l'inventari de 1548 que ja havíem analitzat i per tant no tindria sentit tornar-les a comentar.

El nostre anàlisi és realment senzill. Segueix la mateixa divisió que hem seguit anteriorment per situar-les dins la casa, és a dir, retaules, tapissos (i teles...) i dibuixos. L'anàlisi que fem està basat en un aspecte més interpretatiu tant de la pròpia peça en sí com de la peça respecte la resta d'obres amb què poden guardar una relació directe.

Hem de tenir en compte que la interpretació que en fem estarà condicionada per dos aspectes. El primer és que sempre parlarem de peces virtuals ja que no les conservem (o no en sabem el seu emplaçament actual) i en segon lloc, les informacions que tenim només donen detalls per un anàlisi comparatiu amb altres peces que representen una imatge igual o semblant però que en cap cas tenim la certesa absoluta de tenir-ne l'equivalent exacte per comparar-les.

Les obres que ens són definides com a retaules són aquelles que entenem que tenen algun tipus de tractament sobre suport de fusta, ja siguin amb una tècnica a l'oli o al tremp i de les quals en podem trobar diverses temàtiques, des d'escenes mitològiques fins a capítols del cristianisme passant per tota mena de qüestions paganes.

L'aparició de nombroses pintures de temàtica cristiana pot resumir-se amb la imatge de Sant Cristòfol, patró dels viatgers, un sant del que n'arribem a

comptabilitzar tres retaules⁵⁷¹. Aquesta especial devoció es deuria a la òbvia relació que podem establir en una persona que es va passar la major part de la seva vida anant de viatge. Quasi deuria ser una obligació tenir-ne una imatge. El que més destaca entre els retaules del sant és el que mostra dues escenes: una en què apareix l'ermità parlant al llavors encara Reprobis sobre la grandesa de Crist; en l'altre, Sant Cristòfol transporta a espatlles a Jesús per tal que aquest pugui passar d'una vora a l'altre de la riba d'un riu⁵⁷². D'aquesta escena n'hi ha dos retaules.

La iconografia no ofereix dubtes ja que la imatge més coneguda del sant és la narrada en aquest quadre i ens pot venir en ment qualsevol pintura realitzada per la mateixa època com per exemple per Tiziano o Patinir (fig.40).

Un tercer retaule del sant incorpora la imatge de Sant Jeroni. Es tracta d'alguna mena de tríptic ja que se'ns diu que és un retaule que s'obre amb una anelleta i a dins hi ha les imatges dels sants a banda i banda. La novetat de la imatge de Sant Cristòfol és la narració del seu martiri, amb l'aparició de l'arquer que va intentar matar el sant, sense èxit, ja que finalment va haver de ser decapitat.

El segon sant de qui més imatges trobem i amb qui també podem establir una relació lògica és Sant Miquel però no hi ha cap descripció que destaquï per tenir una identificació clara de l'escena representada. Si de cas en destaquem una retaule fet a manera d'armari. És precisament en el format d'armari on hi ha dos retaules interessants. Per una banda tenim el retaule amb una Verge Maria i el seu fill al braç amb les imatges de Santa Caterina i Santa Bàrbara a les portes que el tanquen. Que un retaule així es trobi a la sala principal de la casa pot tenir a veure amb la imatge que volia transmetre el mateix Miquel Mai com a persona de gran cultura doncs Santa Caterina (d'Alexandria) és la patrona dels filòsofs i estudiants mentre que Santa Bàrbara és sinònim de perseverància i autoconvenciment.

⁵⁷¹ Podem trobar retaules amb la imatge de Crist, Veròniques, escenes bíbliques com el sacrifici d'Isaac i algun sant com Sant Miquel.

⁵⁷² Duchet-Suchaux, Gaston, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*, Madrid, Alianza, 1996, p.112-114.

Al costat d'aquest retaule n'hi trobem un altre força convencional iconogràficament però que deuria cridar l'atenció en vista de la descripció que se'n fa. Es tracta d'un armari "fet a manera de capella" amb les imatges de Sant Pere i Sant Pau a una porta i a l'altre. A l'interior hi ha el retaule (pròpiament dit) de la Crucifixió amb el plany de la Verge Maria i Sant Joan al costat. Fer una associació amb Mai respecte aquesta imatge és arriscat però hem de recordar les passions devocionals amb què el mateix Mai descrivia a la seva muller, en una carta a Francisco de los Cobos⁵⁷³.

De l'apartat devocional hem de destacar que algunes de les caixes i baguls, arquilles i arquimenses que servien per guardar i transportar coses, incorporaven imatges en la part interior de les cubertes, com ara Sant Jaume, Sant Jeroni o escenes dels evangelis a més d'altres imatges de caire més heràldic i identificatives del seu propietari.

El component pagà també té el seu protagonisme. De la majoria de les obres ja n'havíem parlat arran de l'inventari de 1548 de l'AHCB però potser hauríem de destacar novament el retaule amb l'escena de les "dames als banys i tocant el llaüt". Tot i la generalitat que suposa una descripció així hem d'advertir que Miquel Mai no era l'únic membre de la cort que disposa d'una imatge així a casa seva. Coneixem el cas de Miquel Climent, Protonotari del Consell d'Aragó, i per tant la ma dreta de Miquel Mai, qui disposava exactament d'una tapiceria amb "una dama que té un llaüt a la ma", una escena qualificada per Morte com a "galant de la tapiceria medieval"⁵⁷⁴, i de la qual n'hi ha diverses representacions i interpretacions. El llaüt és símbol de la temperança, la joventut i naturalment la música però si un vincle pot tenir amb Miquel Mai és que també és una al·legoria de Mercuri, déu i protector dels ambaixadors⁵⁷⁵. Continuant amb una derivació de la iconografia medieval, pot representar una al·legoria de la vanitat o pot ser una variació del cicle de la "dama i l'unicorn",

⁵⁷³ Keniston, H., ob.cit., 1980, p.149 i nota 51.

⁵⁷⁴ Morte, Carmen, "La colección de pinturas, tapices, dibujos, estampas y esculturas de Miguel Climent Gurrea, protonotario del Consejo Supremo de Aragón, y otros inventarios del siglo XVI", a *Boletín del Museo e Instituto Camón Aznar*, nº65, Madrid, Museo Camón Aznar, 1996, p.131-164.

⁵⁷⁵ Tervarent, Guy de, *Atributos y símbolos en el arte profano*, Barcelona, Ediciones El Serval, 2002, p.316-317.

concretament l'escena del sentit de l'oïda, ja que també coneixem la possessió de la tela del sentit del tacte, segons l'inventari de 1548 i que curiosament no apareix al de 1546. Si ho forcem una mica també tindriem altres escenes del cicle de l'unicorn que serien la tela on hi ha un "lleó al costat d'una font" així com la de la "dama amb un ceptre a la ma"⁵⁷⁶.

Clarament pagà és el quadre on hi ha pintat "Cupido amb la seva sageta, Venus i tres donzelles nues", un quadre que anava acompanyat d'inscripció però de la qual només en sabem que hi havia el nom de la mateixa Venus. És també una peça ja descrita en l'inventari de 1548 però no varem donar-ne una identificació concreta. Es tracta sens dubte d'una interpretació de La Primavera.

El primer que ens ve al cap és la representació que en va fer Botticelli a finals del segle XV que es correspon quasi de manera idèntica amb la descrita en l'inventari. Això ens fa pensar que potser no es tractaria d'una pintura en taula sinó d'un dibuix sobre algun suport de paper, que pot fer-se passar per una tela. El dibuix en qüestió podria ser una representació d'una escena semblant a la del pintor florentí. En cap cas diem que fos una còpia. Els coneixement de la mitologia clàssica se'ns fa evident quan visitant la biblioteca de Mai hi trobem nombrosos exemplars d'Ovidi i les seves *Metamorfosis*.

L'inventari descriu nombroses pintures com a teles (teixits), draps de ras o draps de pinzell. En alguns casos s'assenyala que van acompanyades d'un marc de fusta com a descripció més destacada però a vegades també tenim les descripcions de les temàtiques. És el cas d'un drap de ras on s'hi representen nombrosos personatges que porten "estelles" blanques a la ma, és a dir, alguna mena de branca, cosa que ens porta a interpretar-ho com una imatge de la Pasqua, amb la típica escena de la benedicció de Diumenge de Rams. Potser fins i tot es tracta d'una imatge que vol representar el cicle de la Passió, de qui trobem nombroses episodis en l'inventari de 1548 però precisament l'escena de Rams no, a menys que sigui una de les pintures indefinides del text.

També destaca la sèrie de tres draps de ras de Tornai que semblen tenir una certa unitat temàtica ja que tots tres narren històries cavalleresques, amb reis,

⁵⁷⁶ Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.62-63.

princeses i cavallers lluitant. Potser una d'aquestes pintures de temàtica cavalleresca seria la que més endavant serviria als Pinós per fer veure la noblesa del seu llinatge fins als temps de Jesucrist⁵⁷⁷. Al costat d'aquestes històries de cavalleria hi trobem els ja famosos draps amb les històries de Griselda i Nabucodonosor a més de les ja anomenades de la sèrie de l'Unicorn.

Seguint l'estela cavalleresca tenim un nou drap de ras de temàtica bèl·lica però en aquest cas es tracta d'una escena on hi apareix algun tipus de fortalesa (una "torreta"), una creu i tot de personatges. Pot fer referència a algun episodi relacionat amb una batalla de les croades, cosa que aniria en relació amb la pintura sobre el Presta Joan, o senzillament pot ser qualsevol escena en que la Creu hi tingui un paper rellevant.

És curiós com entre els draps de ras hi trobem el que narra el capítol entre Hèracles i Geriò amb la diferència que al text de 1546 no se'ns diu res de Geriò, simplement ens anomena el drap d'Hèracles. D'una temàtica profana també tenim un parell de tapissos amb temàtiques florals i paons reials. El més curiós és que per primer i única vegada el notari faci la descripció de les peces com a tapissos pròpiament dits.

Ens ha cridat molt l'atenció un "pany" que servia com a portalera de la tenda de campanya del mateix Mai. La tela tenia representada la figura d'una dona amb un escut. Dins l'escut hi havia pintats els tres caps de moro propis de l'heràldica de Miquel Mai però al voltat de la figura femenina hi ha a més una inscripció de la que només en tenim la primera paraula, *procul*. Tot i tenir una única paraula podem deduir el significat de tant curiosa portalera. No volia significar altre cosa que ser un senyal d'advertència per qui voltava la tenda ja que "procul" significa "marcar distància", "retira't", "estigue't allunyat"...de manera que volia donar a entendre que allò era una zona de descans o quan menys que per entrar a la tenda, un s'havia d'aturar i esperar que se li donés pas.

Hem deixat pel final tres sèries de pintures que representen tres conjunts iconogràfics unitaris. Es tracten d'uns grups d'imatges que podem definir com

⁵⁷⁷ Duran i Sanpere, Agustí, "Els barris de Santa Anna i del Pi", a Duran i Sanpere, Agustí, ob.cit., 1975, vol.I, p.475.

“sèries reials” ja que la seva temàtica gira a l’entorn de governants de diverses èpoques i en alguns casos fins i tot, són dignataris mítics per formar part d’una literatura fantasiosa.

El primer conjunt no té res de fantasiós ja que es tracta d’una galeria sencera dels principals monarques de la primera meitat del segle XVI. Són nou draps de pinzell les dimensions dels quals no només ens són donades sinó que són espectaculars: “set pams de llarg per vuit d’ample”, és a dir, uns 150 per 160 cm. La galeria, que decorava la biblioteca o almenys està inventariada entre els llibres (sense indicar-nos que fossin dins d’una caixa), ens mostra les imatges de: l’emperador Carles V i la seva muller Isabel de Portugal; Enric VIII d’Anglaterra; la reina Eleonor de França; l’emperador Frederic III i Eleonor de Portugal i Aragó; el Duc d’Orleans, Carles II; Enric de França, futur Enric II; Solimà el Magnífic i finalment; Francesc I de França. L’últim dels draps de pinzell representa uns banys, sense més indicació.

Un conjunt així té una funcionalitat molt clara a la casa del Vicecanceller de la Corona d’Aragó, que és, estar informat de qui governa a Europa en aquells moments i saber-los identificar. Només hi ha una sola llicència que no acaba de lligar en tot el conjunt que és la imatge de Frederic III i Eleonor de Portugal. L’emperador va ser l’encarregat d’incorporar a l’Imperi les possessions austríaques i sobretot lligar el ducat de Borgonya a la seva herència. És possible que la seva figura tingués una importància considerable en clau imperialista, des de la perspectiva d’algú que està al servei de l’emperador.

D’imatges de tots els protagonistes en podem trobar d’una manera relativament fàcil però un recull així, amb una unitat temàtica, tècnica i de format és bastant estranya, especialment perquè incorpora la figura de Carles II d’Orleans, que va morir molt jove i del qual segurament no en deuriem córrer gaires retrats. També és interessant la imatge del futur Enric II de França que essent príncep va restar presoner a la cort de Carles V i per tant a qui Mai deuria veure en algun moment. Sorpren també la imatge del rei dels turcs, Solimà, de qui la circulació d’imatges era molt freqüent i se’n coneixen molts gravats que

circulaven des de principis de segle XVI⁵⁷⁸. Al voltant de la imatgeria de Carles V no cal fer més comentari que la simple advertència de l'enorme circulació d'imatges d'ell i la seva muller, en tots els registres possibles⁵⁷⁹.

No hem de descartar la possibilitat que ens trobem davant d'una altra sèrie feta en base a un model previ en gravats. Un conjunt tant unitari com aquest és més que probable que circulés amb una certa normalitat per l'època i el seu trasllat a la tela hauria estat posterior i per encàrrec. És quasi segur que podríem considerar aquestes teles de pinzell com unes cortines pintades que podien voler imitar els tapissos.

La segona de les "sèries reials" té un component més sagrat ja que gira a l'entorn de la història de l'Antic Testament. Són quatre teles pintades encara que molt probablement ara ens trobem amb uns papers pintats que han estat enganxats a algun tipus de tela. A la primera tela hi tenim Joiaquim, Ozies i Jonatan. A la segona hi apareixen Roboam, Josafat i Asser. En tercer lloc tenim Jonatan, Ezequiel i Manasés. I finalment Daniel, Salomó i Roboam.

Sembla una sèrie de la història d'Israel, amb una intencionalitat cronística ja que la relació entre alguns dels personatges no sembla massa clara al pertànyer a diferents moments històrics i fins i tot a diferents tribus i dinasties reials. Òbviament hi ha un fil conductor molt general que ho lliga tot. Per exemple tenim fins a cinc reis de Judà (serien sis però Roboam està repetit), dos profetes, dos fills de Saül i finalment, un fill de Jacob i un fill de Josep.

La circulació del gravat amb les històries de l'Antic Testament és tant corrent que seria absurd intentar buscar algun tipus d'autoria. En tot cas assenyalar que molts dels gravadors que corrien pel nord d'Europa i que varen fer múltiples retrats del mateix Carles V, també tenen obra devota a l'igual que els artistes italians que varen treballar l'art de l'estampa.

⁵⁷⁸ Necipoglu, Gulru, "Solimán el magnífico y la representación del poder: la rivalidad entre los otomanos, los Habsburgo y el papado", a Marías, Fernando i Pereda, Felipe (coord.), *Carlos V. Las armas y las letras*, Granada, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2000, p.43-71.

⁵⁷⁹ La bibliografia al respecte és inmensa. Recordem només a tall anecdòtic que un bona mostra d'imatges la trobem al ja citat catàleg coordinat dirigit per Checa Cremades, Fernando, *Carolus*, Toledo, SECCFIIyCV, 2000. Aquí també hi trobarem imatges de Francesc I de França.

L'última sèrie de teles de pinzell és la conegudíssima com la dels "nou cavallers de la fama". Ja l'hem esmentat arran de la vinculació d'aquest mite cavalleresc amb la noblesa borgonyona i flamenca. Consta de tres teles amb les imatges de Alexandre Magne, Juli Cèsar i Hèctor de Troia; Josuè, Judes Macabeu i David; i finalment Carlemany, Artús, Godofred de Bouillon.

Aquesta és una sèrie molt representada al llarg del temps. En trobem representacions a la façana de l'ajuntament de Colònia, o en minitures com les que decoraven el llibre *Le Chevalier Errant* de Tommaso di Saluzzo, obra de gran difusió, i sobretot a través de múltiples referències literàries medievals⁵⁸⁰. En el nostre cas però, podem definir amb absoluta certesa el model pictòric que està circulant en aquells moments. De fet és l'únic model conegut dels "cavallers de la fama" que circulava i per tant les teles que hi havien a la casa de Miquel Mai havien de seguir el seu patró. Parlem dels tres gravats que Hans Burgmair va fer a principis de segle XVI⁵⁸¹. El cicle vol delimitar per tríades els principals models de virtut de cada època. Així podem diferenciar una etapa pagana (però precristiana) seguida de tres models d'època hebraica per acabar amb els cristians per excel·lència. S'ha d'afegir que Burgmair va acompanyar els nou herois amb el seus equivalents femenins (Lucrecia, Vetúria i Virgínia per l'època pagana; Esther, Judith i Jael per la banda jueva; i Santa Helena, Santa Brígida i Santa Elizabeth per l'etapa cristiana), però l'inventari no ens dóna indicis de la seva existència, a menys que fossin entre els molts dibuixos no identificats de què parlem més endavant.

Les representacions dels personatges responen als models idealitzats per l'època junt amb convencionalismes medievalitzants (que també són idealitzats), tot i que és molt interessant la vinculació heràldica de cadascun dels reis amb els diversos regnes i principats europeus (per exemple s'assimila

⁵⁸⁰ Keen, M., ob.cit., 1986; Bautista, Francisco, "El motivo de los Nueve de la Fama en *El Victorial* y el poema de *Los Votos del Pavón*", a *Atalaya. Revue d'études médiévales romanes*, nº11, Lyon, École Normale Supérieure, Abril 2009, s.p.

⁵⁸¹ Coincidència o no, Burgmair va col·laborar amb una am estat de Miquel Mai a la cort, el metge de Carles V Luis Lobera de Ávila. El pintor es va encarregar de fer les il·lustracions en gravats de l'edició del llibre sobre modals i comportament a la cort del metge. Vid., López Piñero, José Maria, ob.cit., 1991, p.25.

la figura de Carlemany amb l'escut heràldic de França o a Juli Cèsar amb l'àguila bicèfala imperial).

Moltes altres teles pintades apareixen inventariades però cap està suficientment descrita per dedicar-li molta atenció. Potser només hauríem de destacar la tela en la que hi ha “uns monstres amb cap de cèrvol i unes donzelles al costat”, un escena que segurament narra l'episodi entre Diana i Acteó (amb molta difusió en gravats) i que ja apareixia al text de 1548. I finalment potser també destaquen el conjunt de sis teles de les quals una tenia una imatge de Sant Miquel, una altra una figura femenina i les quatre restants tenien un retrat en bust cadascuna, sense poder saber de qui es tractaven.

El capítol de dibuixos, gravats o papers pintats és amb diferència el més quantiós. Arribem a comptabilitzar al voltant de doscentes representacions o imatges que en alguns casos es poden agrupar clarament en conjunts unitaris. A més, molts dels papers estan agrupats i classificats seguint l'ordre de l'abecedari des de la A fins a la X però, entremig, hi ha diversos salts de lletres la qual cosa ens fa pensar que o bé no es va inventariar tot, o bé es va perdre algun plec de dibuixos. Destaquen per damunt de tot l'element cartogràfic així com les vistes de nombroses ciutats cosa que té molta relació amb un dels capítols que també destaca, la dels nombrosos dibuixos d'arquitectures i edificis d'algunes ciutats.

De les imatges cartogràfiques hi ha fins a tres mapes del món, la “discriptio orbis”. Una d'elles tenia unes dimensions considerables, de “dotze pams”, uns dos metres i mig i incorporava la inscripció *Epithome et candidi lectores etis*. Sense poder identificar un mapa d'aquestes característiques⁵⁸², sabem que des del 1524 circula amb certa facilitat el “mapamundi” de Vespuccio⁵⁸³ però no podem deduir-ne una translació al format en paper que concordi amb les que trobem a l'inventari.

⁵⁸² L'única planta que per l'època podia ser aquesta és la *Discriptio Orbis* dissenyada el 1542 amb la inscripció *Nova verior et integra totius orbis discriptio*.

⁵⁸³ Martín-Merás, Luisa, “La cartografía de los descubrimientos en la época de Carlos V”, González-Aller Hierro, José Igancio (coord.), *Carlos V: La náutica y la navegación*, Pontevedra, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2000, p.75-94.

També destaca un mapa descrit com a *machina mundi* que estava emmarcat amb fustes. Per la banda superior hi hauria pintada una Mort a manera de calavera. Al seu costat una inscripció resa *Brevis ac generaldis*.

Realment la fascinació per allò desconegut arran de la descoberta dels nous territoris era imponent, fins al punt que la cort imperial va incorporar a nombrosos científics del moment, dedicats a l'exclusiva missió de cartografiar qualsevol punt del planeta. Gràcies al patrocini del mateix emperador cosmògrafs i geògrafs com Petrus Apianus, Gemma Frisius o Gerard Mercator, varen elaborar una immensa producció, tant a nivell cartogràfic (en un sentit pictogràfic) com també literari fins al punt de convertir-se en moda cultural entre cortesans, el coneixements d'aspectes relacionats amb la geografia i l'astronomia⁵⁸⁴. De fet si ens fixem en la mateixa llista de llibres de Miquel Mai hi trobem obres de descripció geogràfica com ara d'Estrabó i Plini per posar exemples antics però també hi tenim la mateixa *Cosmographia* d'Apianus, o les obres de Cecco d'Ascoli, astrònom de finals del XIII i inicis del XIV (per posar dos exemples de cartografia encara que també tenia obres d'autors que tractaven el tema des d'una perspectiva teòrica i filosòfica).

Entre els molts papers amb dibuixos el component cristià no pot faltar. Concretament es tracta d'un quadre format a partir de diversos papers emmarcats. La imatge representada suposa un tema molt curiós, poc conegut en imatges però que per l'època significava tota una declaració d'intencions. És la història del mite del Presta Joan. Aquest mite té molta relació en l'esperit de croada que es respirava a Europa des d'època medieval i explica (en termes molt generals) com hi havia un regne cristià més enllà dels regnes musulmans del nord d'Àfrica. Seria un regne que se situaria aproximadament en el que coneixem com a Etiòpia. Des d'aquest regne (imaginari) cristià es produïrien

⁵⁸⁴ Per l'aspecte més bibliòfil del tema, Gonzalo Sánchez-Molero, José Luis, *Regia Bibliotheca. El libro en la corte española de Carlos V*, 2 vols., Mérida, Editora Regional de Extremadura, 2005; Gonzalo Sánchez-Molero, José Luis, *El César y los libros. Un viaje a través de las lecturas del Emperador desde Gante hasta Yuste, Yuste*, Academia Fundación Europea de Yuste, 2008. Per qüestions més científiques i tècniques, Sebastián, Amparo, "Instrumentos para la navegación y el entorno científico en la España del siglo XVI", a González-Aller Hierro, José Ignacio (coord.), *Carlos V: La náutica y la navegación*, Pontevedra, SECCFIyCV, 2000, p.95-116.

embestides contra els musulmans des del sud mentre els croats europeus atacarien des del nord⁵⁸⁵.

L'element bèl·lic és fonamental doncs s'ha de representar la lluita entre cristians i musulmans. Per una banda tenim una batalla naval representada amb les "moltes naus", que podem deduir que arriben a la costa africana mentre per l'altre hi apareix el mateix Presta Joan. El què sorprèn de la imatge és que s'identifica al Presta Joan com una cosa de les Índies. Això ho podem interpretar de diverses maneres. Ho podem veure com una indefinició geogràfica a l'identificar tot el que són els territoris ocults darrera els musulmans com a territoris de les Índies. Per l'època potser no era del tot incorrecte aquesta identificació ja que es veia tant llunyà al mític regne cristià que podia pensar-se que venia des dels territoris de la mateixa Índia.

Una segona interpretació pot tenir a veure amb les conquestes americanes de les Índies occidentals, és a dir, veient que les lluites contra els pobles indígenes també podien resoldre's amb la intervenció d'un Presta Joan a l'americana. D'aquesta interpretació sorgiria la idea de fer la representació d'un "sol vermell" damunt dels cristians, un símbol de les cultures ameríndies reinterpretat per la ocasió, però també un símbol de les cultures i territoris africans i asiàtics.

Ens sembla més lògic pensar en una interpretació relacionada amb l'ambient polític contra el Turc, per episodis famosos de l'època com la batalla de Mohacs de 1526, la conquesta de Tunis de 1535, o el simple record de les croades medievals, tant presents durant el regnat de Carles V i successors.

Sembla interessant veure que aquest quadre era una de les peces que decorava la sala del menjador de la casa, acompanyant als comensals i convidats. Deuria resultar un espai del tot heterogeni doncs combinava les decoracions devotes junt amb paganes, els mobles fets a la flamenca contrastaven amb els mobles

⁵⁸⁵ Per posar només un parell d'exemples seguits i que posen de manifest la difusió del mite a Catalunya, Popeanga, Eugenia, "La carta de Preste Juan: las versiones castellana y catalana", a *Cuadernos de Filología Italiana*, nº extraordinario 7, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2000, p.149-160; Baranda Leturio, Nieves, "El espejismo del Preste Juan de las Indias en su reflejo literario en España", a Vilanova, Antonio (coord.), *Actas del X Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas*, Barcelona, Promociones y Publicaciones Universitarias, 1989, p.359-364.

autòctons per no dir que just a la sala del costat hi havia tot un estudi decorat amb escultures italianes i tota mena d'altres temàtiques.

El món desconegut que començava a obrir-se als nous viatgers des de finals del XV havia d'impactar molt sinó no s'explica que trobem una acumulació tant gran de plànols marítims, amb especificitats dels oceans Atlàntic, Pacífic, Índic, el mar Lligur, Tirrè, Adriàtic, Caspi, o el Mar Roig. També tenim (entre altres) mapes del cercle polar àrtic, Terranova, Europa i fins i tot un plànol de l'antic imperi romà. Ens desperta molta curiositat però, el paper en el qual "hi ha moltes ínsules descrites de pinzell amb una inscripció que diu *aquestes són les illes que va dominar Cristòfol Colom*". L'evidència de tal descripció no admet dubtes i es tractava dels "recents" descobriments americans. Les ciutats no falten a la cita i tenim vistes de Jerusalem, Gènova, Milà, Nàpols i vàries vistes de Roma (fig.41). Una de les vistes de Roma és molt curiosa: es tracta d'un quadern de dotze folis que el notari no diu que sigui sobre la ciutat de Roma sinó que nosaltres el podem identificar com a tal per la inscripció que se'ns dóna del primer foli i que indica (en llatí), que són vistes de les "setze regions d'August i les seves portes". L'emperador August va dividir Roma en catorze zones i no pas setze però en aquell moment no es varen incorporar el que avui són el barri de Trastevere i la Ciutat del Vaticà. Aquests dos afegits fan els setze districtes de la ciutat. L'apreciació augustea feta amb la perspectiva del segle XVI no anava mal encaminada i per tant és segur que deuria ser un quadern adquirit pel mateix Mai a la mateixa ciutat de Roma.

Seguint el model d'aquest quadern sobre Roma, tenim un seguit d'altres plec de papers que també tenen inscripcions a la primera pàgina però dels quals la identificació no acaba de ser clara. Entre aquests hi trobem un quadern de nou dibuixos i justament nou varen ser els dibuixos entregats a Miquel Mai, l'octubre de 1536 a Gènova, en motiu de la petició a Frederic II Gonzaga d'uns *disegni* sobre la vida de Virgili. Se'ns fa molt temptador no pensar que podien ser aquells dibuixos però la inscripció que hi ha al primer foli sembla dir "est lucro lacurem minori", ja que el foli presenta certes mancances físiques que no ajuden a la lectura. S'ha de dir però, que aquest no és l'únic plec de papers

inventariat que coincideix amb el cicle virgilià. Tenim un segon plec, en aquest cas de dotze dibuixos, que està etiquetat com “De Gènova”. Aquesta definició pot voler dir que són els dibuixos virgilians o bé són dibuixos referents a aspectes visuals de la pròpia ciutat de Ligúria⁵⁸⁶.

Les qüestions polítiques no falten a nivell cartogràfic i així també hi ha nombros plànols dels regnes de València, Aragó, Sicília (fig.42). Relacionat amb l'aspecte polític però també històric hi ha un paper o més ben dit, una “carta en pergamí”, per tant amb un suport molt més resistent que el paper que representa l'episodi per la disputa del Regne de Sicília entre el bàndol jibeli i el papat, previ a les Vespres Sicilianes. Apareixen Conradí, Manfred, Constança d'Aragó i els Anjou.

Dels altres quaderns n'hi ha un que té dibuixos sobre vaixells, en un altre hi “podem llegir” la inscripció “de illa cuantis mortalibus” i d'altres dels que només se'ns diu que hi ha diversos personatges. Entre aquests quaderns de personatges potser hi hauríem d'incloure un quadern que va tenir moltíssima difusió des de la seva aparició el 1530. És un quadern en el que el mateix Miquel Mai hi apareix retratat. És la sèrie de quaranta làmines amb la processó de la coronació imperial de Bolonya, feta per Nikolas Hogenberg.

A banda d'aquesta mancança, si que trobem altres plecs de dibuixos que augmenten la perspectiva que a Miquel Mai li preocupava alguna cosa més que acumular objectes o representacions artístiques. Per exemple podem trobar-nos amb nombrosos dibuixos d'arquitectures i elements arquitectònics concrets. Per exemple tenim un quadern d'onze folis amb dibuixos de Castelvechio, a Verona, altres tres quaderns que sumen més d'una trentena de folis representen dissenys arquitectònics de portals i columnes. Hi ha dues interpretacions al respecte: una seria que Mai podia tenir alguns dels quaderns que circulaven per Itàlia amb dibuixos de les antiguitats romanes. També és possible que algun

⁵⁸⁶ Es coneixen dos pintors de l'òrbita italiana (mantuana), que al 1537 varen coincidir amb Miquel Mai a Valladolid. Són Alexander Mayner i Giulio de'Aquili, contractats pel ben conegut Francisco de los Cobos. D'ells dos es coneixen (o s'atribueixen) diverses plecs de dibuixos que poden plantejar un possible origen d'alguns dels dibuixos de Mai. Es pot consultar, Marías, Fernando, “Dibujos de grutescos”, a Marías, Fernando i Pereda, Felipe (coord.), *Carlos V. Las armas y las letras*, Granada, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2000, p.425-431.

d'aquests dibuixos fes referència a algun tipus de disseny que va servir de projecte per les reformes que es varen dur a la casa de la Cucurulla el 1543.

També hi ha un quadern de 12 folis que es refereix a la "cambra de Poggioreale" (fig.43). Molt possiblement fossin els dibuixos de la vil·la que Alfons II d'Aragó va fer-se construir a Nàpols. Un contemporani de Mai a Itàlia, Paolo Giovio, va fer-ne unes descripcions que varen circular a partir de 1535. I al 1536, de tornada de Tunis, la cort va residir en aquesta residència-palau al llarg d'unes setmanes⁵⁸⁷. No és d'estranyar que Mai tingués en ment els models de residències italianes per formar la seva pròpia de Barcelona.

El lligam amb l'antiguitat pagana també es veu amb plecs de dibuixos on hi ha figures de divinitats mitològiques així com un "paper gran" on hi ha la imatge d'un rei acompanyat per les virtuts de la Justícia, la Prudència, la Fortalesa i la Temperança junt amb la inscripció que resa "descripció dels reis". Un bon complement pels medallons de marbre amb les mateixes virtuts. Junt aquest apartat hi hem d'afegir dues imetges amb l'al·legoria del Bon Temps, que podem interpretar de moltes maneres a falta de més detalls.

I per tancar el capítol iconogràfic no podia faltar la imatgeria devota cristiana, amb dues escenes molt interessants. Per una banda tenim la història dels "deu mil màrtirs" i junt aquesta escena una imatge sobre Etiòpia i alguns animals. Sembla que la història del Presta Joan deuria causar furor a l'igual que les criatures mitològiques que se suposava que hi havia en aquelles terres.

⁵⁸⁷ Maffei, Sonia, "La villa di Poggioreale e la Duchesca di Alfonso II d'Aragona in una descrizione di Paolo Giovio. Moduli dell'elogio e tradizione antica", a *Annali della Scuola normale superiore di Pisa*, vol. IV, n°1-2, Pisa, Scuola Normale Superiore di Pisa, Classe di Lettere e Filosofia, 1996, p.161-182; Madonna, M.L., ob.cit., 2000, p.119-153.

3.3.3 Contextualitzacions.

Quan varem parlar sobre la relació de Miquel Mai amb alguns aspectes de la vida artística a un nivell més barceloní, com ara amb l'afer del retaule de l'església del Pi, o a un nivell més internacional com la productiva relació amb Francisco de los Cobos, potser podríem haver tingut en compte un seguit de coincidències històrico-artístiques més concretes⁵⁸⁸.

Les principals d'aquestes coincidències tenen a veure amb els dos principals llocs de culte de Miquel Mai, la mateixa Santa Maria del Pi d'on era parroquià, i el monestir dels framenors on hi havia el confessor d'una part de la família, (Pere Joan Paul) i on hi tenia el vas sepulcral.

Al voltant de l'església del Pi hem d'afegir al ja dit que d'una manera més o menys superficial i com a parroquià, Miquel Mai també deuria intervenir (o almenys deuria fer saber la seva opinió), al respecte de la contractació d'un nombrós grup d'artistes que varen treballar a la parròquia. Es tracten per exemple, de Gabriel Alamany⁵⁸⁹, pintor reconegut per l'època, encarregat de pintar les portes de l'orgue el 1504⁵⁹⁰; Gerard Joan⁵⁹¹ un imaginari que va fer diversos treballs el 1510; o també en la intervenció de Jaume de Cardona⁵⁹² com a daurador del retaule i la seva posterior visura dels treballs el 1515; per la seva banda es varen contractar un seguit de brodadures a Vicenç Armengol⁵⁹³ i Simó Petit⁵⁹⁴; i anys més tard es contracta a Pere Núnyes⁵⁹⁵ per pintar el guardapols del retaule.

⁵⁸⁸ Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.57 i ss; i Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009-2010.

⁵⁸⁹ Madurell Marimón, Josep M^a, "Pedro Núnyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos", a *Anales y Bolentín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol.II-1, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Gener 1944, p.35-36. AHPB, Antoni Palomeres, 207-1.

⁵⁹⁰ Aquesta és una data potser massa primerenca perquè Mai ja formés part dels parroquians. En tot cas potser el seu pare, qui també n'era parroquià, si podia haver tingut alguna opinió al respecte.

⁵⁹¹ Madurell Marimón, Josep M^a, "Pedro Núnyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos", a *Anales y Bolentín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol.I-3, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Hivern 1943, p.88. AHPB, Benet Joan, 262-16.

⁵⁹² *Ibid.*, p.46. AHPB, Benet Joan, 262-27.

⁵⁹³ AHPB, Benet Joan, 262-27.

⁵⁹⁴ Aquest Simó Petit serà més endavant un dels encarregats de la visura de les pintures de Joan de Borgonya. Duran i Sanpere, A., ob.cit., 1975, vol.III, p.326. AHPB, Benet Joan, 262-27.

Continuant amb Núnyes, hem de lligar el prolífic pintor amb un altre pintor que va treballar per la família de Miquel Mai, els Setantí i els Fivaller, durant un temps, és a dir, amb Nicolau Sans⁵⁹⁶. El pintor barceloní va fer-se rebre un encàrrec consistent en decorar unes gerres que havien de ser pintades amb "flames de foc". Pere Núnyes i també Joan de Borgonya es varen encarregar d'avaluar-lo per fer les dites gerres⁵⁹⁷.

A nivell més personal, també trobem una època en què el germanastre d'Elionor Setantí, i per tant, cunyat sobrevingut de Mai, paga al pintor i porter reial Joan Lluç Rocha una pintura consistent en "un retaule de la Verge Maria i el seu fill". No sabem si seria una pintura per a Mai però les dates coincideixen amb la seva segona estada a Sardenya i la marxa de la seva muller i l'abat Mai cap a terres italianes⁵⁹⁸.

Pel que fa a la part que afectaria als framenors de Barcelona hem de fer unes apreciacions que quasi són suposicions ja que documentalment no s'ha localitzat cap escrit que ens fonamentés sòlidament. No obstant, se'ns faria molt estrany que Miquel Mai no hagués participat, ni que fos indirectament, en l'assessorament al monestir per la contractació de Joan de Borgonya per pintar diverses talles i pilars de fusta o bé, per l'encarrec a Jaume Fontanet pels treballs de les vidrieres i finalment en l'encarrec del retaule de la capella de la Rosa del mateix monestir a Pere Núnyes. Eren artistes que ja havien col·laborat entre ells i que coincidien que havien participat anteriorment a l'església del Pi. Lamentablement els treballs al monestir dels framenors es produeixen entre 1520 i 1526, just en dates en què Mai està voltant per Europa amb la cort.

També hem de fer una apreciació que relaciona de nou Miquel Mai amb la família Peiró, a qui li compren la casa de Cucurulla. En l'inventari de béns que ens assabenta que ja no vivien a la casa venuda sinó que s'havien traslladat al carrer dels Banys Nous, hi trobem una pintura de la Verge Maria "al

⁵⁹⁵ Madurell Marimón, Josep M^a, "Pedro Núnyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos", a *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vols.I-3, II-1, II-2 i II-3, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, p.13-91, 7-65, 25-72 i 11-62 respect, 1943-1944. AHPB, Benet Joan, 262-41.

⁵⁹⁶ A les pàgines dedicades més avall al voltant de la relació entre el món de l'art i la família de Miquel Mai hi veurem com aquest pintor hi té el seu paper.

⁵⁹⁷ AHPB, Francesc Gerard Fogassot, 284-5.

⁵⁹⁸ AHPB, Benet Joan, 262-27.

romano”⁵⁹⁹. Aquesta apreciació estètica pot no ser gran cosa. Les decoracions “a la romana” eren relativament conegudes a l’època, especialment en el terreny arquitectònic, donant peu a les “hibridacions” artístiques d’aquests anys⁶⁰⁰. No obstant, aquest qualificatiu ens pot donar a entendre que l’encàrrec formulat uns anys abans per la reforma de la casa que després serà de Miquel Mai podia haver tingut unes certes connotacions de “gust” per un art d’importació italià i més si tenim en compte (i recordem), que els Peiró eren una nissaga vinculada amb l’illa de Sicília, al formar part d’una administració reial de la qual també n’eren partíceps els Mai. És possible que un dels motius que portés als Mai a adquirir la casa dels Peiró fos per motius artístics.

Al voltant de les pintures, teles i papers que hem comentat més amunt també hem de fer un seguit d’apreciacions, especialment pel que fa a tot el seguit de draps de ras.

L’inventari en conjunt tendeix a situar moltes coses *in situ* a diferència de l’inventari que ja coneixiem de 1548 i que ens mostrava una casa on quasi tot estava emmagatzemat. Quasi de manera exclusiva els draps de ras són la única manifestació artística que es troba guardada en caixes però si ens fixem en els objectes que hi ha a les caixes que acompanyen dins les caixes dels draps de ras, veurem una característica comuna. Són tots els objectes “de camp” de Miquel Mai. Ens hi trobem amb els típics objectes quotidians d’una casa com vànoves, llençols i coxineres però llavors ens adonem que hi ha un llit de camp, cofres plens de correspondència i llibres, cadires plegables, respatlleres, portaleres, cortines de camp, vestits i sabates de certa manufactura...és a dir, s’estava inventariant tot allò que acompanyava a Miquel Mai en els seus viatges però que havia deixat a casa, segurament veient que el viatge per Castella de 1543 seria l’últim que faria.

Per tant, els draps de ras amb les històries de Nabucodonosor, la Griselda, Hèracles, històries cavalleresques, la sèrie de la Dama i l’unicorn, etc, servien per decorar la tenda o els espais que ocupava quan era fora. Un programa

⁵⁹⁹ AHPB, Pere Celitons, 304-26.

⁶⁰⁰ Garriga Riera, J., ob.cit., 1986, p.17 i ss.

decoratiu tant impressionant, almenys en volum, tenia una funció clara, impressionar als visitants que tenia. I és que només es portaria tal quantitat d'objectes decoratius si havien de ser vistos. La funcionalitat ostentosa fa pensar en què la vida social del nostre jurista havia de ser força moguda i els seus protagonistes no podien ser altres que persones de cert prestigi en algun àmbit, com ara el cortesà i cultural com serien els casos dels mateixos cortesans, humanistes, escriptors i artistes. D'altra banda una decoració mòbil com aquesta també fa pensar en la interiorització i assimilació dels nous gustos cortesans, seguint les modes i l'etiqueta borgonyones arribades amb Carles V. Les sèries de retaules, teles, tapissos i dibuixos que acabem de veure confirmen que Miquel Mai va tenir un desig explícit, quan menys de donar una imatge concreta, independentment de si els objectes decoratius provenien del nord d'Europa o d'Itàlia. És cert que hi ha un denominador comú general o una certa predilecció per les noves modes importades però pel simple fet decoratiu no podem treure'n una conclusió amb les afiliacions renaixentistes. En tot cas, ens caldrà arribar a tenir una base teòrica per afirmar una cosa així. Aquesta base la veurem amb els llibres que tenia a la biblioteca.

3.4 La joieria: anells i camafeus.

Per tancar el capítol destinat a temes més artístics volem dedicar unes pàgines a comentar un aspecte que fins avui ens era del tot desconegut en Miquel Mai i que podem encetar gràcies al nou inventari de 1548 trobat a l'AHPB⁶⁰¹, encara que és un tema que no sembla que pugui quedar tancat. El tema del que volem parlar tracta sobre el món de la joieria.

Ja havíem fet un breu apunt sobre la relació de Miquel Mai i l'orfebreria així com la incidència d'aquesta en la decoració de la seva casa⁶⁰². Ara però, tenim un document que ens permet establir un discurs no només formal, és a dir, explicant quins objectes de manufactura orfebrerística trobem, sinó que també podem descriure alguns dels temes decoratius que es materialitzaven en la majoria de pedres precioses i entalls. Juntament amb l'inventari de béns de Miquel Mai de 1546, a l'AHPB s'hi troba un breu inventari de béns, escrit el 1548, que se centra per una banda, i molt especialment, en la documentació que Miquel Mai va deixar a la seva mort així com certa documentació referent als béns que el jurista tenia a Madrid el 1546, i per una altra banda, s'inventaria un seguit d'objectes que no podem dubtar a qualificar de joies. És per això que hem anomenat aquest inventari de 1548 com "l'inventari de les joies".

Ens ha de semblar significatiu que es dediqui un inventari a la "catalogació" de les joies de la família per varis motius. Primer perquè formaven part d'una herència que havia de rebre algú concret i s'havia de vetllar per la total integritat del patrimoni transmès. En segon lloc perquè els objectes en sí tenien un gran valor econòmic i històric. És a dir, les joies s'havien obtingut per mitjà d'un esforç monetari però també era important el fet de saber que tenien una procedència concreta. I en tercer lloc, fer un inventari d'aquests objectes significava reconèixer la seva vàlua com a condicionant social. Aquest tercer aspecte potser és més important pels historiadors de l'art que pels notaris de

⁶⁰¹ AHPB, Anònims, 275-33. L'inventari en qüestió pot trobar-se fàcilment doncs està catalogat a Cases Loscos, Lluïsa, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. II. Segle XVI*, Barcelona, Fundació Noguera, 2003, p.17.

⁶⁰² Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.93-98.

llavors però al segle XVI era molt significatiu que algú concret portés una determinada joia, en un lloc específic i davant d'un públic espectant doncs les joies en qüestió representaven al seu portador així com la seva condició⁶⁰³. Amb Miquel Mai anirem una mica més enllà del simple fet de portar un "simple anell" o un "penjoll qualsevol". Amb el nostre protagonista veurem com hi haurà un fet acumulatiu que per l'època resulta bastant paradigmàtic, però no equiparable al d'algunes fortunes i famílies dins de la mateixa cort⁶⁰⁴.

El treball de les pedres precioses a l'època era un aspecte més vinculat a l'ostentació que al gust, és per això que encara sorpren més que algú arribés a tenir-ne la quantitat que s'inventaria (sempre i quan fossin totes adquirides directament pel mateix Mai i no haguessin estat hereditades). La circulació de la joia sembla encara un tema per fer, tot i així és evident que hi havia una demanda a jutjar per les nombroses sol·licituds d'ingrés al gremi d'orfebres, conservades gràcies als dibuixos dels *Llibres de Passanties*⁶⁰⁵.

Sens dubte, la comercialització de les joies veu un augment considerable a partir de la Baixa Edad Mitjana degut a les noves pautes de consum de les classes socials benestants, especialment la noblesa però també les noves famílies enriquides pel comerç o per l'ascens social que representava entrar a treballar per l'administració (cas dels juristes com el nostre Miquel Mai)⁶⁰⁶. La varietat de peces que es dissenyaven, fonien, perfilaven i encastaven variava en funció dels encàrrecs però girava al voltant de penjolls, arrecades, camafeus i anells, segons

⁶⁰³ Ríos Lloret, Rosa Elena, i Vilaplana Sanchis, Susana, "Joyas y Sociedad", a *Estudis. Revista de historia moderna*, n°25, València, Universitat de València, 1999, p.7-23.

⁶⁰⁴ Potser l'exemple més conegut és el de Mencía de Mendoza, coneguda per ser una de les gran mecenes de l'època als regnes peninsulars i amb molta relació precisament amb el món de la joieria i l'orfebreria.

⁶⁰⁵ Sobre el tema Dalmases, Núria de: "La orfebreria barcelonesa del siglo XVI a través de los *Llibres de Passanties*", *D'Art*, n°3-4, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1977, p. 5-30; Garriga, Joaquim, ob.cit., 1986, p.138-139; Trallero, Manuel, *Breu Notícia dels llibres de passanties conservats al Museu d'Història de la Ciutat*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1988, i; Martín, Fernando A. i Dalmases, Núria de, "La Corona de Aragón", a Martín, Fernando A. (coord.), *El arte de la plata y de las joyas en la España de Carlos V*, La Coruña, SECCFIIyCV, 2000, p.92-99.

⁶⁰⁶ Villanueva Morte, Concepción, "El comercio de joyas y ornamentos registrado en las aduanas del sur de Aragón en el siglo XV", a *Aragón en la Edad Media*, n°20, Zaragoza, Universidad de Zaragoza, 2008, p.829-847; Horcajo Palomero, Natalia, "El orfebre y el joyero del Renacimiento", a *Espacio, Tiempo y Forma*, Serie VII, n°10, Historia del Arte, Madrid, UNED, 1997, p.133-160.

si el seu usuari era home o dona⁶⁰⁷. Els materials nobles permetien a més la possibilitat de treballar-los junt amb algunes pedres precioses fet que encara donava més valor a l'objecte. És precisament el fet de poder treballar amb la combinació de metalls i pedres que es poden incloure imatges (per mitjà de les tècniques incisives per exemple) i crear autèntics repertoris iconogràfics⁶⁰⁸. A més, si es passava alguna precarietat econòmica sempre es podia fondre els metalls i vendre'n les pedres.

La llista d'objectes sumptuaris pertanyents a Mai es divideix bàsicament en dos blocs: anells i camafeus. Hem d'especificar que el mateix notari especifica quan es tracta d'un anell i quan d'un camafeu encara que quan parla de camafeus també ho fa d'anells ja que en la seva totalitat, els camafeus formen part del capítol dels anells.

No podem saber però cap de les procedències de cada joia, ni si varen ser comprades o regalades per algú. La màxima aproximació que podem fer és que alguna d'aquestes joies podia tenir origen en el conjunt d'anells que Isabel Çarrovera va deixar en herència a la germana de Miquel Mai, Elisabet Jerònima el 1505, però no sabem si finalment les joies es varen quedar a la casa de la Cucurulla. En qualsevol cas hi ha possibilitats que l'origen cronològic d'aquests béns s'iniciés també amb la incorporació de Mai a la cort i els seus primers contactes amb els móns centreeuropeus i castellans on també hi havia una cultura relacionada amb la plateria i la joieria -repercuït en tallers autòctons dels regnes peninsulars així com en els models dissenyats i forjats⁶⁰⁹.

La quantitat d'anells localitzats arriba fins als catorze però podria augmentar fins a la vintena si els anells documentats als altres inventaris no es corresponen

⁶⁰⁷ Horcajo Palomero, Natalia, "Los colgantes renacentistas", a *Espacio, Tiempo y Forma*, Serie VII, n°11, Historia del Arte, Madrid, UNED, 1998, p.81-102.

⁶⁰⁸ En aquests aspectes, Sanz Serrano, María Jesús, "Temas mitológicos en la orfebrería renacentista: los vasos-jugueteros de Diana", a *Cuadernos de Arte e Iconografía* (III Coloquios de Iconografía, 28-30 de mayo de 1992), Tomo VI, n°12, Madrid, Fundación Universitaria Española, 1993, p.214-219.

⁶⁰⁹ Heredia Moreno, M^a del Carmen, "La platería germánica en España en la época del emperador y la repercusión de los modelos centroeuropeos en la Península", a Martín, Fernando A., (coord), *El Arte de la plata y de las joyas en la España de Carlos V*, La Coruña, SECCFI y CV, 2000, p.101-115; Arbeteta Mira, Letizia, "Joyería española en tiempos de Carlos V", a Martín, Fernando A., (coord), *El Arte de la plata y de las joyas en la España de Carlos V*, La Coruña, SECCFI y CV, 2000, p.117-127.

amb aquests mateixos, cosa que per ara ens és impossible especificar. Per la seva banda els camafeus són vuit.

La descripció dels anells no és molt sentida: *onze anells d'or, això és un amb el sagell del vicecanceller escolpit en una corniola, unaltre en el que hi ha una turquesa, en unaltre un jaspi, unaltre en el que hi ha el retrat del vicecanceller i és molt gros, unaltre que és sens pedra i només té unes lletres, unaltre amb un ull de gat encastat, unaltre amb un diamant fals, unaltre amb que no té pedra, unaltre amb unes lletres per dins i per fora, unaltre que també només té lletres per dins i per fora i unaltre amb una crasolica encastada*⁶¹⁰. Segueix més endavant i després d'altres molts objectes: *Un anell d'or gros en el qual hi ha encastada una taula de diamants és molt bona peça. Un anell gran d'or fet de manera encastada en forma de segell sense pedra. Un anellet prim d'or molt xic amb una maragda encastada*⁶¹¹.

Pel que fa als camafeus no millorem gaire: *vuit anells d'or això és un de camafeu amb una dona esculpida, unaltre en una corniola amb una testa de color lleonada, unaltre amb corniola amb una testa de color blava, unaltre de corniola de color morat amb unaltre testa, unaltre de corniola de color taronjat amb una testa de dos cares, unaltre amb corniola semblant a l'anterior de color més clar amb un àngel esculpit, unaltre de corniola verd amb una testa i unaltre amb una pedra vermella on hi ha esculpit un home a cavall*⁶¹².

El primer que ens crida de tot plegat és que el notari sembla tenir molt clar que l'important és que són peces fetes d'or i que responen a una tipologia concreta d'objecte. El més curiós del cas és que el notari fa per primera i única vegada una apreciació qualitativa d'un objecte quan es refereix com a una "peça bella" a l'anell de diamants. No sembla tenir la més mínima importància cap de les representacions que hi ha a cap dels camafeus i això ens situa en una posició interpretativa força inestable. Sobre els anells poca cosa podem afegir al que diu el mateix inventari, si de cas, hem de destacar que Miquel Mai va fer-se fer un retrat en un format que no havíem vist fins avui. A banda del medalló de marbre i la medalla de bronze ara sabem que pot existir un retrat més que

⁶¹⁰ AHPB, Anònims, 275-33, f.5v i 6r.

⁶¹¹ Ibid., f.6v.

⁶¹² AHPB, Anònims, 275-33, f.5v i 6r.

amplia el repertori a una nova dimensió doncs la dificultat de realitzar una obra així implicava una dificultat considerable que no tots els artistes d'aquell moment podien realitzar. Suposant que el retrat de l'anell fos igual que el de les medalles hauríem de rescatar la idea, ja plantejada en les pàgines anteriors, d'una possible autoria en un artista com Valerio Belli, de qui precisament es conserven moltes joies i anells d'aquesta tipologia i de qui també sabem que realitzava treballs en marbre i en bronze. De la resta d'anells només hem d'assenyalar el que està definit com un "ull de gat" el qual potser vol dir que hi ha algun tipus d'incrustació el·líptica que reposaria sobre la circumferència del mateix anell, cosa que vol dir que també podríem interpretar aquest anell com a camafeu però la descripció no ens ho acaba de permetre.

Les paraules que es dediquen a les peces no són precisament excessives, més aviat escassegen una mica però en tot cas se'ns informa de quantes peces hi ha (sempre i quan el notari no perdi el compte i ho inventariï tot), també se'ns comunica quin tipus d'objecte és, en alguns casos els materials de què es formaven i finalment, també se'ns informa de les iconografies o les imatges representades en algunes de les peces.

Els camafeus donen més joc a interpretacions. D'entrada tots els camafeus estan lligats amb una "veta blanca" i encastats en alguna superfície que no es descriu. Això podria molt ben ser una simple plata d'un joier o algun tipus de fusta que servís de suport. També pot ser que el fet d'estar encastats indiqui una intencionalitat expositiva, és a dir, que estiguessin posats en un suport de manera que tothom els pogués veure, per exemple, com si d'un quadre es tractés. D'altra banda ens queda constància de la varietat colorista de les mateixes peces, cosa característica en els camafeus però per desgràcia, quasi del tot irrellevant aquí a menys que és pogués identificar un color concret amb unes escenes o uns personatges específics⁶¹³.

⁶¹³ Per una visió general sobre camafeus i les seves possibles variants, es pot consultar Alfaro Giner, Carmen, *Entalles y camafeos de la Universitat de València*, València, Generalitat Valenciana, 1996; Kagan, Ju, *Wetsern european cameos in the Hermitage Collection*, Sant Petersburg, Aurora art publishers, 1973.

No podem reconèixer a què pot referir-se el notari quan ens parla de testes de personatges però veien els antecedents de l'antiga Roma no podem descartar que els bustos fossin d'emperadors, o bé déus de la mitologia clàssica. És clar que no podem descartar res de res. El camafeu amb més possibilitats de ser identificat és un que té "una testa amb dues cares". Se'ns acudeixen dues possibilitats: o bé una representació d'alguna divinitat com ara el déu Janus o un Perseu amb una Medusa enganxats pel clatell. D'altra banda també pot tractar-se d'una al·legoria de la Prudència, de qui ja en tenim altres representacions en marbre i més endavant veurem com també en tenia una representació en gravat de l'estudi. D'altra banda tenim un camafeu amb un àngel representat (segons el notari), encara que també podria tractar-se d'una "niké" grega, és a dir, que es pretengués representar i recuperar aquesta figura mítica, un tema molt comú en les imatges dels camafeus i que perfectament podi semblar un àngel a ulls d'un profà en aquests temes com molt possiblement era el notari o l'escrivà corresponent.

L'últim dels camafeus que trobem és una imatge d'un "home a cavall". Ens trobem amb el mateix problema que fa un moment amb la figura de l'àngel. Es tracta de la imatge d'un Sant Jordi? O d'un Sant Miquel? O és una al·legoria a una batalla de l'època com, per exemple, tantes se'n varen fer de la batalla de Pavia de 1525? No cal fer especulacions.

Pel que fa a l'element sumptuós visual els camafeus tenien la seva utilitat, que era l'exposició pública del seu propietari. En aquest sentit, quan més valuosos fossin les peces molt millor. Per tant la noblesa dels materials era essencial.

Una col·lecció d'aquestes dimensions ens porta a pensar en la interiorització i assimilació de criteris estètics vers un tipus, una moda o un model d'imatge pública, "assumint" per complet una idea del "gust" estètic de l'època. Aquesta és una afirmació arriscada i en som conscients però ens estem referint exclusivament a una dimensió que en essència és purament sumptuària però que suposa un primerenc exemple del futur col·leccionista. És a dir, Miquel Mai sabia perfectament què necessitava portar posat en cada ocasió i davant de cada personalitat, complint amb les necessitats socials. Tal com diuen Ríos i

Vilaplana, “la joia permet un doble recorregut: el que va des de les exigències socials desembocant en una joia concreta i el que porta des de l’objecte fins a la constatació social concreta”⁶¹⁴. Paral·lelament hem de tenir en compte que Miquel Mai deuria veure alguna funcionalitat més intel·lectual en aquestes pessetes i més si tenim en compte l’extensa cultura humanística que tenia.

Aprofitem també per donar la notícia de certs objectes d’ofebreria inventariats tant en el text de 1546 com en aquest mateix inventari de 1548. Curiosament en aquest aspecte el text de 1548 de l’AHCB és molt més prolífic que l’extens i nou inventari de 1546. No cal repetir el que ja havíem dit, ara només hem de fer esment d’una autèntica joia documental que localitzem entre el béns del Vicecanceller. Es tracten de les “deu medalles esmeltades en planxes de coure, fetes a la manera de quadres i intitolades com a Héctor, Virgili, Jasó, Brutus, Aquil·les, Eneas, Dido, Judit, Tisbe i Betsabé”⁶¹⁵. A primera vista podem pensar en un repertori de personatges de l’antiguitat (mítica o no) o en protagonistes de diverses històries de la literatura clàssica. Si ens hi fixem amb més detall però, veurem una correspondència insòlita: dels deu personatges, nou es corresponen amb personatges que protagonitzen el “Triomf de l’Amor”, el primer dels sis *Triomfs* de Petrarca⁶¹⁶.

Es tracta possiblement d’un únic cas conegut d’un grup iconogràfic com aquest i sobretot en aquest format doncs les històries dels *Triomfs* de Petrarca són prou conegudes i representades en pintures, tapissos o en miniatures il·luminades, però no coneixem cap cas d’una representació de conjunt en medalles esmeltades. Fins i tot observant l’autor més conegut del segle XV que va tenir producció semblant a aquest tipus, Luca della Robbia, no aconseguim veure res que s’hi pugui assemblar el més mínim.

Al respecte els personatges s’ha de fer un petit incís en el motiu de conjunt. Virgili, possiblement és el poeta més famós que va existir fins al mateix Petrarca. A més és la principal font literària de què s’alimenta el poeta d’Arezzo

⁶¹⁴ Ríos Lloret, R.E., i Vilaplana Sanchis, S., ob.cit., 1999, p.7, amb la bibliografia que aporten de Roger Chartier.

⁶¹⁵ AHPB, Joan Lluís, 296-40, f.4r.

⁶¹⁶ Petrarca, F., ob.cit., 2003, p.85 i ss.

(juntament amb Ovidi, Sèneca o Dante, amb qui també es pot trobar algun vincle entre alguns dels deu personatges de les medalles). Virgili apareix constantment citat com a referent-guia igual com ho fa a la *Divina Comèdia* de Dante. La diferència està en què no apareix físicament al costat de tots els personatges sinó que ho fa d'una manera literària. Només apareixerà com un personatge més en el "Tromf de la Fama".

Jasó, l'heroi que es va emportar el moltó d'or, sorgeix gràcies a la tràgica història d'amor que va protagonitzar junt amb Medea. Tot i que l'analogia petrarquesca amb Jasó és evident, també hem de pensar en aquesta figura com un element més dins de la influència borgonyona que es va exercir amb l'entrada de Miquel Mai a la cort flamenca així com les tendències decoratives ostentoses que varen portar a l'arribar amb els nobles europeus. I és que Jasó és precisament l'heroi mític sobre el qual es justifica la fundació de l'ordre del Toisó d'Or⁶¹⁷.

Brutus, el següent de la llista de l'inventari, conegut per ser un dels conspiradors en l'assassinat contra Juli Cèsar, és assenyalat per la seva determinació a través de la seva muller Porcia, qui es va suïcidar quan va saber la notícia de la mort del seu marit.

Aquil·les, model de virtut i prototip com a soldat, és paradigmàtic per la seva poca fortuna amb les dones, especialment amb Briseida, que li va ser arrebatada per Agamenó.

Eneas també pot ser interpretat seguint la línia traçada per Jasó ja que va ser l'origen de la nissaga de Roma i per tant dels emperadors. No obstant la seva aparició en el cicle de les medalles s'ha d'entendre gràcies al turbulent capítol amb Dido, qui alhora també forma part del conjunt d'esmalts pel mateix motiu.

La medalla de Judith és particularment especial doncs és l'únic personatge bíblic femení que Petrarca incorpora al seu repertori. La imatge que ens en va deixar Donatello en l'episodi amb Holofernes perviu a la nostra retina i segur que era el mateix motiu per voler posar-la entre el conjunt de medalles.

⁶¹⁷ Sobre el tema, em remeto a la bibliografia aportada al capítol "El cerimonial borgonyó".

Tisbe, jove babilònica es va suicidar quan va saber de la mort de Píram, el seu promés en secret. Petrarca va parlar de la història dels dos enamorats en altres obres seves com el *De remediis utriusque fortune*⁶¹⁸.

I l'última medalla correspon a la de Betsabé, esposa del rei David. La seva història també es correspon amb la tragèdia dels altres representats ja que Tisbe es va casar amb David després que aquest enviés al primer marit d'ella a la guerra perquè hi morís i així quedar-se amb ella tot sol⁶¹⁹.

L'única medalla que no es correspon amb Petrarca ja no sols en els *Triomfs* sinó en tota l'obra del poeta, és el personatge d'Hèctor de Troia. És possible que al titular les efígies de les deu medalles es produís algun error i en realitat es volgués representar a Paris, germà d'Hèctor, un personatge que també té força protagonisme en l'obra petrarquesca. El que no sembla és un error d'anotació del notari ja que els personatges no tenien perquè ser coneguts per ell o per qui estigués prenent nota en aquells moments. És més, el detallisme en la inscripció de les deu medalles és tant precís que ens decantem per un error previ de qui va fer la identificació dels personatges. Si en realitat es tractés d'una medalla amb Paris, la història obtindria una coherència absoluta doncs la història del rapte d'Helena i la successiva guerra de Troia és coneguda per tothom i tindria un sentit de conjunt amb les medalles de Eneas, Dido, Hèctor, Aquil·les i Virgili.

Com a interpretació iconogràfica també observem que molts dels representats varen tenir una mort tràgica, majoritàriament per mitjà del suïcidi fruit precisament dels seus capítols amorosos a més de ser models virtuoses (com Eneas o Hèctor) o que fan exterioritzar les virtuts i els defectes dels personatges que els varen envoltar (com Dido i Judith).

Tornant a l'invenari de 1546 ens hi trobem un escupidor (f.7r) de plata i or, amb diverses perles encastades així com unes pedres descrites com a "pedres vermelles", que molt possiblement es tractin de robins, veient la resta de materials de la peça. Al costat de l'escupidor ens hi trobem l'escuradens que

⁶¹⁸ Petrarca, F., ob.cit., 2003, p.135, n°21.

⁶¹⁹ Ibid., p.139.

què ja havíem parlat abans⁶²⁰. Més endavant (f.10r) tenim notícia per primera vegada de la cuberteria que Miquel Mai deuria utilitzar ja que hi apareixen un seguit de cuberts de plata i or, sense especificar-ne la quantitat (i que de ben segur farien joc amb les moltes peces de vaixel·la fetes porcellana de Pisa). De la resta d'objectes fets amb materials nobles només en destaca un perfumador morisc d'or amb suports de roure i una cuberta amb forma de campana (f.34r), ja que tot el que s'inventaria ja forma part de l'inventari conegut de 1548 de l'AHCB.

"L'inventari de les joies" ens documenta d'entrada un collaret ("gargantilla diu el text") feta amb un penjoll de "trenta peces d'or" alhora que amb cinquanta dues peces més d'or que anirien al voltant de la cinta del coll⁶²¹.

També podem trobar al costat del penjoll anterior un crussifix també d'or, amb una representació de la mort al peu de la creu.

Hi ha també un parell de collarets, un d'ells fet de plata en les anelles però "cobert d'or", és a dir, que possiblement es tractava de plauta daurada. El segon collaret és fet de vori amb incrustacions de plata⁶²².

El luxe segueix al mateix foli amb una "esfera d'or" que tenia vetes. No entenem molt molt bé el que seria el "pom triangular d'or que te una veta negra" però sí que queda ben definida l'ampolla d'or que tenia un tap en forma d'anelleta lligat amb una cadena. Segurament la gerra d'or de dues nances que trobem a la pàgina següent faria joc amb ella.

Tanquem la llista d'objectes d'aquest inventari amb una peça que destaca per damunt la resta, un crussifix d'or amb set perles i un robí encastats.

Hem de fer esment però d'un últim apartat relacionat amb les joies. Es tracta de la mitja dotzena de llibres que trobem entre els inventaris que varen rebre un tractament a les seves portades a manera d'incrustacions de pedres precioses com robins, perles, laminats d'or i fins i tot junteres i tancadors de cadena fets amb l'apreciat metall daurat. Tot els llibres són de temàtica religiosa i potser en destaca el llibre de psalms en grec a la portada del qual no només hi trobem fins

⁶²⁰ Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.98.

⁶²¹ AHPB, Anònims, 275-33, f.6r.

⁶²² Ibid., f.6v.

a cinquanta-cinc pedres diverses sinó també una il·lustració heràldica on hi ha una mort pintada (f.5v).

Per acabar, i encara que potser no és un objecte amb treballs d'orfebre, hem de tornar a destacar que l'inventari de 1546 inventaria les armes de Miquel Mai al llarg de diverses pàgines però el nou document ens dóna un detall descriptiu important sobre aquest capítol, se'ns informa que les armes i els seus complements són a la "borgonyona". És curiós que Miquel Mai va ser armat cavaller a Aquisgrà el 1519 i és per això que potser va veure la necessitat de fer-se fer una equipació adient a la situació en la que es va veure immers i per tant, tenim aquí el primer episodi de com les modes borgonyones varen entrar a la casa de la Cucurulla.

És de lamentar que la documentació inventariada dins del propi "inventari de les joies", de 1548, i que fa referència a tota la plateria que Miquel Mai tenia a Madrid quan va morir, no ens hagi arribat o no l'haguem pogut localitzar. Sembla que un inventari amb un escrit de sis fulles podria aportar-nos força informacions. Al mateix temps també crida l'atenció la correspondència mantiguda entre Elionor Setantí i Francisco Lomelin, un dels banquers de Carles V, especialitzat com els seus consemblants Függer en fer tractes a partir de l'empenyorament de la joieria fins a convertir-se en autèntics col·leccionistes i acumuladors de béns artístics⁶²³. No podem saber si hi va haver algun tracte entre Miquel Mai i Lomelin però des de finals de la dècada de 1530's varen coincidir a la cort de l'emperador. També hem de trobar a faltar l'inventari de les joies (i altres béns) que es va fer a la ciutat de València i que segons el text de 1548 s'iniciava amb "una creu d'argent". No s'acaba d'entendre perquè es va fer a València un inventari així, a menys que Miquel Mai tingués previst realitzar algun viatge des d'allà i que no va poder realitzar mai. També se'ns passa pel cap que el document de València no fes referència en realitat al pare de Miquel Mai, Joan Mai (2n) de qui ja sabem que havia tingut tractes des de València.

⁶²³ Carande, Ramon, *Carlos V y sus banqueros*, Barcelona, Crítica, 2000; Kellenbenz, Hermann, *Los Fugger en España y Portugal hasta 1560*, Valladolid, Junta de Castilla y León, 2000.

3.5 L'art al voltant de la família Mai Çarrovera.

Arribats a aquest punt només ens queda per definir un últim aspecte en relació al món artístic i Miquel Mai. Concretament amb els membres de la família de Miquel Mai que varen tenir alguna vinculació amb la comitència artística del moment.

En primer lloc hem de resaltar un fet que no s'ha tingut mai en compte però que podria canviar la nostre percepció de Joan Mai (2n). Es tracta d'un fet documental al voltant de l'inventari de 1548. Aquest inventari diu clarament en la seva primera fulla que els objectes inventariats eren les pertinences de Miquel Mai i del seu pare Joan Mai. No podem saber fins a quin punt aquest fet seria del tot verídic i el més important, el text notarial no diferencia en cap moment quins objectes serien d'un Mai i quins de l'altre. Per tant, ens permetem la llicència de continuar pensant que tot l'inventariat el 1548 pertanyia a Miquel Mai i més, tenint en compte que ara disposem de l'inventari de 1546 on no hi ha cap referència a Joan Mai com a co-propietari de res⁶²⁴.

El següent capítol digne de menció també afecta a Joan Mai (2n) de manera indirecta només que per via de la seva muller Isabel Çarrovera. En el testament de la mare de Miquel Mai s'hi fan un parell d'apreciacions dignes de comentari. La primera és una referència a la capella on hi ha la tomba dels Mai a Barcelona. Es tracta de la capella que els Mai tenien al monastir dels frares predicadors, avui desaparegut⁶²⁵. Ja anteriorment Joan Mai (1r) feia referència a aquesta capella on hi havia el seu vas sepulcral⁶²⁶. Lamentablement no podem saber amb exactitud quina capella en concret seria però tot indica que seria la capella de Santa Caterina de Siena doncs hi ha diverses proves documentals que relacionen als Mai amb aquesta capella i sobretot, en el testament del mateix Miquel Mai s'indica que vol ser enterrat al vas carner on hi ha enterrats els seus

⁶²⁴ Batlle Prats, Carme, "Notícies sobre les biblioteques dels ciutadans honorats de Barcelona (segles XIV-XV)", a *Estudis Castelloncs*, n^o6, Castelló de la Plana, Diputació Provincial, 1994-1995, p.177-188. L'autora fa una insinuació al respecte de la possibilitat que els béns inventariats fossin seus però no va més enllà.

⁶²⁵ AHPB, Joan Palomeres, 258-32, f.2r.

⁶²⁶ AHPB, Joan Miravet, 228-4, f.1v.

avantpassats. Aquest vas però, se'ns indica que es troba al monastir de Santa Caterina i no al dels frares predicadors⁶²⁷. Sens dubte es tractaria d'un lapsus de l'escrivà ja que Joan Mai (2n) també indica el monastir dels frares predicadors com a lloc pel seu repòs.

Tornant a l'aspecte artístic en Isabel Çarrovira, el seu testament ens indica que un cop hagi mort els marmessors hauran de fer una sepultura "ben feta", en referència al lloc físic on ser enterrat el cos. Això ens porta a pensar que la senyora Çarrovira pensava en algun tipus de treball escultòric sense deixar més indicacions de si es tractava d'una simple làpida o d'un sarcòfag. Finalment se'ns comunica que per a l'elaboració dels treballs es deixen fins a cinquanta lliures, una xifra no molt alta però prou considerable per esgrafiar una lauda amb algun tipus de relleu.

El segon aspecte que destaca del testament de la mare de Miquel Mai fa referència a l'església de Sant Miquel, temple d'on eren parroquians tota la família. Concretament se'ns parla del retaule de Sant Miquel, una obra que ens és quasi desconeguda, per no parlar de la pròpia església⁶²⁸. La testadora ens indica que deixa per l'obra del retaule deu lliures, unes deu lliures que en cas que no siguin necessàries perquè el retaule ja pot estar acabat quan ella traspassi, han de servir pels cortinatges i "vestiments" de la mateixa església de Sant Miquel. Per tant, ja sabem que cap al 1505 el retaule de Sant Miquel ja deuria estar acabant-se i és molt probable que part dels teixits de l'església fossin sufragats pels Mai⁶²⁹. També coneixem l'existència del contracte entre la parròquia de Sant Miquel i el brodador Gabriel Fernando per fer unes robes amb les imatges de Sant Miquel i Sant Rafael però la Çarrovira no consta per enlloc⁶³⁰.

⁶²⁷ AHCB, AN, III-5, f.2r

⁶²⁸ La bibliografia sobre el tema la trobem a Duran i Sanpere, Agustí, "El portal renaixentista de l'antiga església de Sant Miquel" a *Barcelona i la seva història*, 3 vols., Barcelona, Curial, 1975, vol.III, p.319-321; Garriga Riera, J., ob.cit., 1986, p.29-30; Yeguas Gassó, Joan, "Jeroni Descoll: una trajectòria com a polític i mecenes", a *Pedralbes. Revista d'història moderna*, n°18-1, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1998, p.349-362.

⁶²⁹ Recordem de Isabel Çarrovira no va morir fins cap a 1520's.

⁶³⁰ AHPB, Joan Saragossa, 340-22.

Continuant amb la nissaga hem de fer una petita referència a Joan Mai (3r), germà de Miquel. El breu inventari dels seus béns ens indica que era una persona d'alta cultura ja que disposava de nombroses lectures, algun instrument i una col·lecció de numismàtica considerable. Això ens porta a pensar que en els seus viatges també hi deuria portar alguna imatge devota donada la seva condició de clergue. A més, la seva participació en els nombrosos oficis per la Capella Reial davant d'alguns dels retaules més imponents de l'època li farien prendre consciència del fet artístic com a element decoratiu. No seria d'estranyar, i només deixem la idea a l'aire, que algunes de les obres inventariades el 1546 i el 1548 tinguessin una procedència dels béns de l'abat Mai, especialment si es tractava d'obres de caràcter religiós. Alguna de les influències flamenques i borgonyonones que varen entrar a la casa Mai de ben segur que hi varen entrar per via seva.

Entre els membres de la família Mai hem de destacar un aspecte interessant. Al mateix testament d'Isabel Çarrovia esmentat més amunt, s'hi deixen en herència un seguit de joies a la germana de Miquel, Elisabet Jerónima. Només sabem que es tractaven d'un seguit d'anells d'or i altres peces que el text no ens deixa llegir degut al seu estat de conservació. Desconeixem el seu parador o si s'han de comptar entre les joies que tenia Elionor Setantí. Més aviat sembla que es varen mantenir entre els béns de la germana i que després passarien a acumular-se amb els heredats pels Pinós.

La mateixa Elisabet Jerónima serà la protagonista d'un episodi molt curiós i que no podem portar més enllà per la manca de documentació més concreta. En el viatge que va fer el 1516 cap a Sicília acompanyant a la seva cunyada Elionor Setantí i el seu germa l'abat Joan Mai, va ser l'encarregada de finançar una capella sota el benefici de Santa Llúcia. Concretament disposem de l'època en que fa el pagament per la instauració d'aquest benefici a "l'església de Messina". El document especifica que la quantitat aportada és de trescentes sis lliures però no concreta a quina església de Messina es refereix⁶³¹, tot i que les possibilitats les hauríem de reduir a dues. Per un cantó podem pensar en

⁶³¹ AHPB, Joan Palomeres, 258-9.

l'abadia de Sant Salvador de la Platja, d'on era titular Joan Mai i actualment destruïda. Per una altra banda tenim la mateixa catedral de Messina però no hi consta cap capella dedicada a Santa Llúcia.

Per la banda dels Setantí precisament també tenim algunes notícies artístiques que comentar. Molt més amunt ja hem comentat com un germà de Miquel Mai, Climent, va ser abat de Ripoll, nomenat al voltant de 1530's. De 1538 és el contracte que fa Elionor Setantí amb els brodadors Joan Déu i Joan Fuster⁶³². És un contracte on s'acorda la manufactura de diverses peces de roba per la casa dels Mai, algunes d'elles força luxoses, però on hi destaca sobretot l'encàrrec d'una "casulla de carmesí", una "estola", les "manoples", un "pàlit", i "una tovallola d'evangelis", tot amb brodats d'or i "molt ben obrats"⁶³³. Aquest és l'únic contracte localitzat on hi ha un encàrrec explícit per una peça que si no era considerada com a element artístic i decoratiu, des de la nostra perspectiva no dubtem a entendre-la com a tal.

Continuant amb els Setantí també disposem de diverses èpoques per uns treballs que el fuster Lluís Lobera va fer a la residència dels Setantí al carrer de Montcada⁶³⁴. El mateix fuster va treballar per Gilabert de Malla⁶³⁵, cunyat de Miquel Mai cosa que ens fa pensar en una possible relació laboral continuament lligada amb la família sencera.

Tres quarts del mateix passaria amb els pintors Nicolau Sans⁶³⁶ i Gabriel Alamany⁶³⁷. Tot dos apareixen de manera contínua en la documentació treballant amb els Setantí, els Malla, els Fivaller i els Çarrovira. En cap cas però apareix el tipus d'encàrrec realitzat, només les èpoques de pagament, que

⁶³² Amb una visita a l'AHPB es pot resseguir la seva pista consultant les Fitxes Madurell.

⁶³³ AHPB, Joan Saragossa, 340-23.

⁶³⁴ AHPB, Antoni Anglès major, 272-57 i 272-58.

⁶³⁵ AHPB, Bartomeu Torrent, 256-50.

⁶³⁶ Les dades biogràfiques de Nicolau Sans són aportades per Josep Mª Madurell a *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, Barcelona, 1943, vol.I-3, p.40-41.

⁶³⁷ L'obra que potser més se li coneix a aquest pintor va ser l'entramat de fusta de la llotja de ponent del palau de la Generalitat, en cooperació amb l'escultor Gil de Medina, però també va col·laborar amb Joan de Brussel·les i Pere Núnyes per la fàbrica del retaule de Sant Feliu a l'església dels Sants Just i Pastor de Barcelona. Sobre el tema, Garriga Riera, J., ob.cit., 1986, p.95 i també p.123.

sempre són relativament econòmiques, ens permeten pensar en uns treballs de mínima rellevància⁶³⁸.

En definitiva tenim prou mostres d'una certa vinculació entre el món artístic barceloní de les primeries del segle XVI i el conjunt familiar dels Mai. Unes evidències que ens fan remarcar la més que probable vinculació directe del mateix Miquel Mai amb alguns episodis concrets que ja hem anomenat més amunt.

⁶³⁸ AHPB, Bartomeu Torrent, 256-54; 256-12; AHPB, Joan Savina, 285-10; 285-29.

PART IV

“Bibliothecam tuam plurimi qui visunt, universam Italiam se credant peregrasse”

Martí Ivarra, *De accentu*.

4. LA BIBLIOTECA DE MIQUEL MAI.

4.1 La cultura llibrària. Edicions, impremta i comitència.

4.1.1 El món del llibre a Barcelona.

Per dedicar tot un capítol al conjunt de llibres acumulats per Miquel Mai primer hem de definir el marc en el qual s'inscriuen les condicions necessàries per a l'adquisició de llibres en una quantitat com la que trobem aquí. No pretenem fer un resum de la història de la impremta a Barcelona sinó contextualitzar alguns aspectes que ens semblen interessants i dignes de tenir en compte per entendre com es va formar la biblioteca de Miquel Mai i com aquest va participar activament en la introducció de determinades obres.

El negoci editorial a Barcelona està documentat des de ben entrada la segona meitat del segle XV⁶³⁹. La disposició de diversos tallers-impremta va recórrer principalment els carrers al voltant de la Plaça de Sant Jaume, la Boqueria, els Especiers i pel que més ens interessa a nosaltres el carrer de la Portaferrissa⁶⁴⁰. És en aquest carrer on hi varen tenir els seus respectius tallers impressors tant importants com Joan Rosembach i la nissaga dels Amorós, justament a pocs metres de la casa de Miquel Mai. El contacte amb llibreters no s'acaba aquí: entre 1494 i 1506 els pares de Miquel Mai compraven unes cases i uns horts a Francina Salat, vídua del llibreter Jaume Salat⁶⁴¹. Aquests podien ser els principals focus d'entrada de llibres que formarien la biblioteca.

El mercat editorial havia de ser per força un factor determinant ja que dels més de dos mil llibres documentats que trobem, més del 90% són llibres d'estampa mentre la resta són manuscrits. És important assenyalar que a Barcelona varen tenir més importància les llibreries més que no pas els tallers d'impremta ja que a les primeres els hi era més fàcil tenir un taller que no pas una botiga als

⁶³⁹ Norton, F.J., *Printing in Spain, 1501-1520*, Londres, Cambridge University Press, 1966, p.94-116. Rubió i Balaguer, Jordi, *Llibreters i impressors a la Corona d'Aragó*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.

⁶⁴⁰ Ibid., p.71-77.

⁶⁴¹ Bellsollell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.18.

segons⁶⁴² aportant i suposant una ambigüitat considerable al negoci. També s'ha de tenir en compte que molts dels llibreters-impressors que tenien seu a Barcelona eren en molts casos estrangers (alemanys sobretot) que negociaven amb els principals centres editorials europeus com Lió, Basilea i Venècia, exportant molts llibres que les planxes autòctones no imprimien i que feien més atractiu i internacional el mercat barcelonès. D'aquests tres centres esmentats, sabem segur que Mai posseïa llibres de Venècia i Basilea mentre que la procedència des d'altres ciutats ja és més confusa. Això explicaria que molts dels llibres adquirits per Miquel Mai fossin edicions estrangeres comprades a Barcelona mateix, especialment els llibres escrits en llatí i del món clàssic, un mercat força abandonat a la primera meitat del XVI⁶⁴³. El cas barcelonès no és excepcional, a les altres dues grans ciutats de la Corona d'Aragó passaven casos semblants amb altres llibreters que, en alguns casos, primer passaven per Barcelona i després continuaven fins a Saragossa i València⁶⁴⁴. Naturalment el mercat castellà i peninsular també hi estava molt present i en ocasions també feien portar llibres des de les fires castellanes o a través de les companyies d'impressors que hi havia a ciutats com Alcalà o Salamanca⁶⁴⁵, uns centres per altra banda, molt vinculats al subministrament de la cultura literària a la cort de Carles V i dels que és segur que Mai en va adquirir alguns exemplars com veurem més endavant.

La relació entre el món del llibre a Barcelona i Miquel Mai també s'ha de mirar des d'altres perspectives. Per exemple està per veure si en l'ordenança de 1508 feta pels consellers de la ciutat a l'Estudi General, on es recomenava la lectura de clàssics com Virgili, ja hi hauria tingut a veure alguna cosa el mateix Mai. Recordem que tenim documentat a Mai com a professor de l'Estudi al 1510 i no

⁶⁴² Peña Díaz, Manuel, *El laberinto de los libros. Historia cultural de la Barcelona del Quinientos*, Madrid, Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 1997, p.42; per un anàlisi quantitatiu del negoci del llibre, també de Manuel Peña Díaz, *Cataluña en el Renacimiento: libros y lenguas*, Lleida, Milenio, 1996.

⁶⁴³ Ibid., p.42-44.

⁶⁴⁴ Pedraza Gracia, Manuel José, "La librería zaragozana a finales del siglo XV", a *Aragón en la Edad Media: XIV-XV. Homenaje a la profesora Carmen Orcástegui Gros*, 2 vols., Zaragoza, Universidad de Zaragoza, 1999, vol.II, p.1243-1255; Norton, F.J., ob.cit., 1966, p.69-93.

⁶⁴⁵ De la Mano González, Marta, *Mercaderes e impresores de libros en la Salamanca del siglo XVI*, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1998.

sabem des de quan ho era. A més aquesta ordenança va afectar a un professor que mantenia un estret lligam amb Mai, Martí Ivarra, professor de Gramàtica⁶⁴⁶. Aquest fet deuria influir i molt en el mercat editorial de Virgili doncs des d'aquell moment va quedar instaurada la tradició d'ensenyar gramàtica a través dels escrits de Virgili⁶⁴⁷.

Un segon capítol, ja conegut, ens permet relacionar l'estampació d'un llibre amb la participació de Miquel Mai. El 29 d'abril de 1521 a Worms es va signar un privilegi imperial per la publicació dels *Vocabularis* de Nebrija, un privilegi a favor de Joan Trinxer i Francesc Costa, dos dels grans llibreters i impressors de la Barcelona del moment⁶⁴⁸. És possible que les vinculacions erasmistes hi tinguessin alguna cosa a veure en aquest tracte de favor ja que de les premses de Trinxer en va sortir la primera edició barcelonesa de *l'Encomium moriae* el 1527⁶⁴⁹.

El món editorial del llibre es pot relacionar amb Miquel Mai des d'altres perspectives com anirem veient més endavant, especialment a través de Martí Ivarra, Rafel Mambla i altres autors més internacionals com Antonio Minturnio, Francesco Maria Molza o Hernán Núñez de Guzmán. Tots ells responen a la tradició del clientelisme i la comitència en l'àmbit literari i els hi dediquem unes pàgines exclusives més endavant.

Ens queda pendent un aspecte interessant en aquesta relació amb els llibres i la seva publicació. Es tracta d'una relació documental molt interessant. A l'inventari de la biblioteca (i als altres inventaris també), juntament amb els llibres, s'inventari alguns centenars de cartes repartides en diversos plec de papers i documents. En la majoria dels casos no se'ns diu qui són els interlocutors però per descomptat, un hauria de ser el mateix Mai. Si assenyallem aquest fet és perquè era costum que molts homes que varen combinar les lletres amb l'exercici del poder tenien una part de la seva correspondència publicada, encara que fos a través de publicacions de tercers.

⁶⁴⁶ Batllori, M., ob.cit., 1995, p.145 i 157-159.

⁶⁴⁷ Fernández Luzón, A., ob.cit., 1993; Fernández Luzón, A., ob.cit., 1995 i; Fernández Luzón, A., ob.cit., 2005.

⁶⁴⁸ Batllori, M., ob.cit., 1995, p.155.

⁶⁴⁹ Peña Díaz, M., ob.cit., 1993, vol.II, p.156; Rubió i Balaguer, J., ob.cit., 1993, p.113-115.

El cas més famós és el del mateix Erasme que gràcies al seu epistolari coneixem cartes i documents d'altres personalitats de l'època.

En el cas de Mai també trobem referències a la seva persona a través de cartes d'algun escriptor com el mateix Hernán Núñez de Guzmán o Juan Ginés de Sepúlveda. Tampoc és que sigui una novetat però de fa molt poc també hem tingut coneixement d'una correspondència entre Miquel Mai i Hieronimus Baumgartner conservada a la Cambridge University Library⁶⁵⁰. Per altra banda, hem observat certa correspondència entre Mai i Carles V en què el català fa d'intermediari per qüestions relatives a un dels grans humanistes de la cultura oriental, Andreas Johannes Laskaris⁶⁵¹. Un altre autor de l'època, Rafael Mambla, de qui parlem més endavant, també ens indica que es va cartejar sovint amb Mai, precisament per parlar de "diverses coses" que situaven el Vicecanceller al lloc on es mereix ser dins del món de les lletres⁶⁵²

Òbviament aquestes dades no tenen perquè significar res concret més enllà de la mateixa correspondència, però és un indicador força interessant per poder detectar una característica pròpia dels humanistes de l'època, és a dir, la troballa d'una correspondència que aclariria molt més alguns punts foscos.

L'interessant de les cartes a més, seria comptar amb la possibilitat de veure la perspectiva del mateix Mai sobre el món del llibre, sobre quines novetats es llegien, sobre els llibres que llegia o consultava més enllà dels de la seva pròpia propietat. Una persona que actuava des de la seva posició i que es cartejava amb les personalitats de l'època, una persona (com veurem) a qui li dedicaven

⁶⁵⁰ Kristeller, Paul Oskar, , *Iter italicum. A finding list of uncatalogued or incompletely catalogued humanistic manuscripts of the Renaissance in italian and other libraries*, vol.IV (Alia Itinera II. Great Britain to Spain), Londres, The Warburg Institute, 1989, p.9. De moment estem a l'espera i no hem tingut accés a la correspondència. Sobre Baumgartner no tenim referències que les que ens dóna una recerca virtual. Sembla que era un humanista molt vinculat a la Reforma protestant, fins al punt d'aparèixer sempre com a destinatari d'algunes missives del mateix Luter. També se'ns fa entendre (la quasi totalitat de resultats que s'obtenen a través de la xarxa són en alemany i no disposem de prou coneixements per fer-ne una valoració exacta), que era un gravador de molta qualitat

⁶⁵¹ La documentació es conserva a la biblioteca de la Hispanic Society of America de Nova York amb la referència B-2185. Kristeller, Paul Oskar, , *Iter italicum. A finding list of uncatalogued or incompletely catalogued humanistic manuscripts of the Renaissance in italian and other libraries*, vol.V (Alia Itinera III and Italy III. Sweden to Yugoslavia, Utopia, Supplement to Italy A-F), Londres, The Warburg Institute, 1990, p.319.

⁶⁵² Duran, E., i Solervicens, J., ob.cit., 1996, p.60.

obres de diversa índole temàtica i des de punts geogràfics molts dispersos, havia de ser per força, una persona de rellevància manifesta que havia de fer sentir la seva veu al voltant d'aquells temes dels que precisament n'era part implicada. Havia de quedar constància en algun lloc d'aquesta possibilitat (virtual) i sembla que la correspondència ens podria oferir la resposta. Lògicament la correspondència no ha estat localitzada sinó no fariem aquest apunt d'història ficció.

4.1.2 Comitència literària.

Fins a dia d'avui només es coneixia la relació de comitent literari de Miquel Mai amb els únics tres autors que li havien dedicat algun escrit: Martí Ivarra, Antoni Agustín Albanell i Rafael Mambla.

La vinculació amb Martí Ivarra és possiblement la més important degut a que va ser l'introduïdor acadèmic de Mai en el món dels clàssics i les humanitats, a més del seu tutor particular⁶⁵³. De 1522 és l'edició feta per Ivarra del *Vocabulari* i el *Coment* de Nebrija (imprès al taller de Carles Amorós). Era una nova edició d'un text ja publicat el 1507. Les novetats aportades per Ivarra en aquesta edició eren varies però a nosaltres ens n'interessa una de molt concreta: l'humanista va incorporar-hi una dedicatòria a Miquel Mai⁶⁵⁴. Aquest és un fet que ja no ens havia de resultar estrany doncs el 1514 el mateix Ivarra va dedicar el *Aelii Antonii Nebrissensis Relectio nona de accentu latino* (editat per Joan Rosembach), un tractat sobre l'accentuació amb unes paraules que també ens han de resultar familiars: "Bibliothecam tuam plurimi qui visunt, universam Italiam se credant peregrase"⁶⁵⁵. L'elogi d'Ivarra era la resposta a l'epigrama que Mai li havia dedicat abans i que deia: "Non neget Hispanos Latinum nunc esse poetas / Si legit Ivarrae carmina docta mei". Ivarra va publicar les paraules de Mai en el seu *Ignigi Mendozae et Isabelae Aragoniae Epithalamion* també publicat el 1514 (i novament per Carles Amorós)⁶⁵⁶. Algunes de les obres d'Ivarra les podem trobar també entre els llibres de Miquel Mai, fins i tot n'hi podem atribuir algunes que no estan inventariades com a llibres d'Ivarra com ara, els dístics morals de Michele Verino. El cert és que la carrera d'Ivarra va despuntar de ben aviat i després de la publicació de 1522 del diccionari de Nebrija, ell ja formava

⁶⁵³ Rubió i Balaguer, J., ob.cit., 1973, p.18-22..

⁶⁵⁴ Batllori, M., ob.cit., 1995, p.155-156.

⁶⁵⁵ "Molts dels que veuen la teva biblioteca creuen que visiten tota Itàlia". El text llatí el traiem de García Martínez, S., ob.cit., 1986, p.243. La traducció la traiem de Duran, Eulàlia, *Estudis sobre cultura catalana al Renaixement*, València, Edicions 3i4, 2004, p.49.

⁶⁵⁶ El text llatí és extret de García Martínez, S., ob.cit., 1986, p.242. També es pot consultar a Salvadó Recasens, Joan, "La edición barcelonesa del *De accentu latino* de Nebrija y el *De prosodia* de Martín Ivarra", a Codoñer, Carmen i González Iglesias, Juan Antonio (eds.), *Antonio de Nebrija: Edad Media y Renacimiento*, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1994, p.311-319.

part de l'èlit intel·lectual barcelonesa, gràcies també a la seva posició de mestre en Gramàtica de l'Estudi.

La relació amb Antoni Agustín és sensiblement diferent a la que hi ha amb els altres escriptors que tractem aquí. El seu pare, Antoni Agustín i Siscar havia estat company de Miquel Mai a la cort de Carles V, fins al punt que va ser nomenat Vicecanceller fins a la seva mort el 1522. És a dir, va ocupar la plaça que anys més tard ocupari el mateix Mai. A més, Agustín també procedia del mateix nucli administratiu que Mai, sota la protecció del rei Ferran II però al morir tant aviat va haver de deixar la custòdia i educació dels seus fills a mans d'altres⁶⁵⁷. Agustín Albanell va rebre una formació bàsicament humanista, passant per les universitats de Salamanca i Alcalà però sobretot, residint més de tres dècades a Itàlia. És molt sospitós però que la primera obra coneguda que va escriure la dedicués a Miquel Mai a menys que aquest tingués un paper predominant en la seva formació (no només en l'accès als llibres necessaris per tot humanista sinó també en l'observació directe de peces antigues, especialment medalles i monedes com les de la col·lecció que tenia Mai). Tampoc hem de descartar la possibilitat que simplement dedicués l'obra a Mai perquè aquest ocupava una posició dominant que hagués permès a Agustín un punt on recolzar-se en cas de voler un ascens social⁶⁵⁸.

Agustín va dedicar a Miquel Mai tres dels quatre llibres de les *Emendationum et Opinionum* (Venècia, 1543)⁶⁵⁹. El quart el dedicava al company de Mai a la Cancelleria, Antoine Perrenot, futur cardenal Granvela. No localitzem cap

⁶⁵⁷ Moles Ribalta, P., ob.cit., 1990, 11-14; Duran, Eulàlia, "Antonio Agustín y su entorno familiar", a Crawford, M.H. (ed.), *Antonio Agustín between Renaissance and Counter-Reform*, Londres, The Warburg Institute, 1993, p.5-19.

⁶⁵⁸ A la família Agustí ja hi havia antecedents d'intent d'ascens familiar cap a l'aristocràcia però amb molt mals resultats. Ho podem veure a Carbonell Manils, Joan, "El *Carmen nuptiale* d'Antonio Agustín", a *Faventia*, n°16-1, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 1995, p.87-98. És curiós que l'autor assenyala el fracàs dels Agustí en el seu entroncament amb els Cardona, una família a la que Miquel Mai hi estava molt vinculat. Potser hi podríem veure una estratègia molt sofisticada al darrera ja que la dedicatòria a Miquel Mai és posterior al *Carmen nuptiale* i Agustí podia haver temptejat el terreny veient els problemes legals que afectaven a al matrimoni amb el duc de Cardona, buscant així alguna influència sobre el duc a través del mateix Mai.

⁶⁵⁹ Flores Sellés, C., ob.cit., 1980, p.278; Duran, Eulàlia, "Antoni Agustí i els cercles humanístics catalans", a *Jornades d'història: Antoni Agustín (1517-1586) i el seu temps*, 2 vols., Barcelona, PPU, 1988, vol.I, p.261-275.

exemplar dels quatre volums entre les piles de llibres de l'inventari però en canvi si que hi localitzem un sospitós *Carmen nuptiale* que podria correspondre's amb l'obra que Agustín havia dedicat a les noces de la seva germana amb el duc de Cardona.

El cas de Rafael Mambla també és força conegut. Mambla va dedicar a Mai el seu *De dialectica sive rationali philosophiae*, un recull de les seves lliçons de filosofia moral a l'Estudi de Barcelona. Publicat el 1540, la seva dedicatòria exalta la figura del llavors Vicecanceller com a peça fonamental per l'introducció dels estudis de dialèctica a Barcelona⁶⁶⁰. Aquesta és curiosament de les poques obres de les que l'inventari dels llibres ens en dona el nom complet, a diferència de com ho fa amb la gran majoria d'obres.

Un pèl menys conegut és la dedicatòria que l'abat de Benifassà Jeroni Sans va fer a Miquel Mai en dues de les seves obres *Aragonnum clara insignia regnum*, obra publicada a València el 1541 i el *Vita Johannis II*. El primer llibre és una genealogia dels reis d'Aragó mentre que el segon és lògicament una biografia del rei Joan II i de la qual no en sabem la data de publicació. Per desgràcia totes dues obres estan perdudes⁶⁶¹ però a l'inventari podríem identificar-les amb els títols *Cronica del rey Don Joan* o algun títol genèric indeterminat que apareix com a *Cronica* o bé un llibre titulat *Cronica de Aragon* tot i que aquest títol és més fàcil que es correspongui amb l'obra de Gualberto Fabricio de Vagad, però això ja ho veurem més endavant.

En el capítol de noves troballes també hi hem d'afegir l'escrit de Hieronimus Amphionii *In portentum novum*, un text que està dedicat a diverses personalitats com ara el cardenal de Sagunt. La dedicatòria a Miquel Mai no la tenim però si que sabem que en ella s'hi refereix com a *Principi Michaeli Mai*⁶⁶². És un text del

⁶⁶⁰ Duran, E., i Solervicens, J., ob.cit., 1996, p.57-60.

⁶⁶¹ Querol Coll, Enric, *Estudis sobre cultura literària a Tortosa a l'Edat moderna*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006, p.122.

⁶⁶² El document es troba a la Biblioteca del Real Seminario Sacerdotal de San Carlos de Saragossa amb la referència A.5.10. cart.XVI. La troballa d'aquesta text i la seva dedicatòria la devem novament a Kristeller, Paul Oskar, *Iter italicum. A finding list of uncatalogued or incompletely catalogued humanistic manuscripts of the Renaissance in italian and other libraries*, vol.IV (Alia Itinera II. Great Britain to Spain), Londres, The Warburg Institute, 1989, p.665. El detall de la referència a Mai com a *Principi Michaeli Mai* el trobem gràcies al catàleg de manuscrits del Hill Museum Manuscripts Library, de consulta a través de la xarxa (www.hmml.org).

qual en desconeixem la seva naturalesa i contingut però a l'inventari hi ha un llibre anomenat *Virum Michaelum principi eminensum*, un títol que no hem pogut identificar amb cap obra coneguda. Només hi ha certa corresponència amb el text conservat a Saragossa gràcies a aquest tracte de *principi* que es dispensa a un tal Miquel.

La penúltima troballa ens situa a Itàlia i fa referència a l'edició dos conjunts d'obres d'un humanista i poeta de Mòdena: Francesco Maria Molza.

Molza va formar part dels cercles humanistes de "l'Acadèmia de la Virtut" a Roma, un centre al que també hi haurem d'inscriure personalitats literàries del moment com Marcantonio Flaminio, al qui ja hem vinculat amb Mai a través de Giulia Gonzaga. Molza va viure sota el patrocini dels Mèdici però també sota l'ampar d'Alessandro Farnese dins dels propis cercles humanistes de la Cúria⁶⁶³. És en aquest context que deuria conèixer a Miquel Mai i amb qui deuria establir una amistat força profunda sinó, no s'explica la dedicatòria que li fa. Un tema els deuria fer mantenir una estreta relació, especialment a través d'Alessandro Farnese, la defensa dels interessos de la reina Caterina d'Aragó davant del seu divorci. I és que Molza va compondre uns llibres d'elegies dedicats a la "reina repudiada" on segurament va projectari tot el ventall d'idees que condemnaven l'actitut d'Enric VIII⁶⁶⁴.

El llibre d'elegies en realitat eren quatre volums, el segon dels quals estava dedicat a Miquel Mai. El sorprenent del cas és que la dedicatòria dels altres volums anava dedicada al Papa Lleó X (primer volum), a Alessandro Farnese (tercer volum) i a l'Emperador Carles V (quart i últim). És a dir, és una dedicatòria espectacular perquè equiparava a un ambaixador-funcionari amb un emperador i dos papes (Alessandro Farnese seria el futur Pau III)⁶⁶⁵. És possible que darrera d'una dedicatòria així també hi hagués un cert protocol

⁶⁶³ La seva biografia la consultem de Cospito, Antonio, *La vita e le opere di Francesco Maria Molza*, Roma, Tecnigraph, 1972.

⁶⁶⁴ Serassi, Pierantonio, *Poesie di Francesco Maria Molza colla vita dell'autore*, Milà, Società Tipografica de'Classici Italiani, 1808, p.110.

⁶⁶⁵ La referència la trobem a Kristeller, Paul Oskar, *Iter italicum. A finding list of uncatalogued or incompletely catalogued humanistic manuscripts of the Renaissance in italian and other libraries*, vol.II (Italy. Orvieto to Volterra. Vatican City), Londres, The Warburg Institute, 1977, p.440 i 543. Per una versió actual de les elegies, Molza, Francesco Maria, *Elegiae et alia*, Torí, Res, 1999.

diplomàtic, és a dir, que dedicar un llibre destinat a la defensa de la reina Caterina també podia incloure en la dedicatòria a la persona que durant uns anys va encarregar-se de dur a bon port les negociacions legals de l'afer a Roma. La dedicatòria a Lleó X es pot entendre pel deute que hi havia amb el Mèdici i la d'Alessandro Farnese estava més que justificada al ser el principal protector del poeta. Situar-hi a Carles V sembla també una qüestió d'assimilació de la causa als seus principals defensors.

El segon conjunt d'escrits que Molza dedica a Mai (entre d'altres personalitats com Ercole d'Este, Benedetto Accolto o Climent VII), és un grup de divuit poemes (conservats a la mateixa ciutat de Mòdena) repartits en diferents plec i dels quals no en tenim cap tipus d'informació⁶⁶⁶.

L'últim autor al que hem de prestar una atenció especial és Antonio Sebastiano Minturno, qui va dedicar a Mai una edició d'una obra de Plutarc en una data imprecisa entre 1534 i 1539.

Minturno, bisbe d'Urgento i Crotone, va dedicar gran part de la seva tasca escrita a la literatura clàssica i com a religiós va participar al Concili de Trento de manera força activa⁶⁶⁷. La seva relació amb Miquel Mai podia venir de lluny. Als seus inicis Minturno estava al servei dels Pignatello de Sicília, on vèiem que la família Mai hi havia tingut força interessos. En el cas que ja es coneixessin d'aquesta primera etapa de la família Mai a les illes ens hauriem de remuntar al període d'entre 1512 i 1519 (no impossible però improbable perquè llavors Minturno era massa jove). Aquesta possibilitat però, quedaria absolutament descartada gràcies a l'epistolari del mateix Minturno, publicat a Venècia el 1549⁶⁶⁸. Gràcies a la seva correspondència, sabem segur no només que no es coneixien d'una etapa siciliana sinó tampoc del període en què Mai va ser a Roma: en carta del vuit de desembre de 1534 (quan ja feia més d'un any i mig

⁶⁶⁶ Ibid., p.543. La referència dels poemes no és molt precisa. Kristeller només ens indica que es troben a Mòdena, al fons "raccolta Molza Viti", sense especificar a quina institució és aquest fons.

⁶⁶⁷ L'estudi més actual de Minturno el podem trobar a Tallini, Gennaro, *Antonio Minturno. Amore innamorato*, Roma, Aracne editrice, 2008.

⁶⁶⁸ *Lettere di meser Antonio Minturno*, Venècia, publicat per Girolamo Scoto el 1549. He de reconèixer aquí l'immens deute que tinc amb l'Eugenia Fosalba, qui m'ha facilitat la gran majoria dels materials referents a Minturno i qui també m'ha donat un gran suport en el recorregut al llarg d'aquesta recerca.

que Mai havia marxat de Roma), Minturno li escriu sol·licitant la seva protecció per tal de garantir un cert ascens i estatus dins la cort i ho fa precisament recordant l'etapa de Mai com ambaixador imperial com una període en la que ell (Minturno), ja havia sentit a parlar del barceloní però que no li havia escrit perquè li semblava massa oportú, per no dir que l'hi hagués semblat que s'aprofitava de la posició del mateix Mai.

Veient llavors que Miquel Mai no és a Itàlia fins al viatge d'anada i tornada de la campanya de Tunis, és fàcil teoritzar que tots dos coincidrien amb l'estada de la cort a Sicília i Nàpols (i especialment a Poggioreale el 1536).

Minturno es va implicar força en les qüestions literàries a partir dels cercles humanistes napolitans, on ja hem comentat que Mai també hi podia haver tingut algun paper a través de Juan de Valdés o fins i tot Ginés de Sepúlveda⁶⁶⁹.

El bisbe-humanista també hauria tingut algun tipus de contacte amb el poeta Garcilaso de la Vega⁶⁷⁰, que al seu torn feia arribar alguns dels seus escrits al poeta que acabem de comentar fa uns instants, Francesco Maria Molza⁶⁷¹.

Sembla que els cercles d'amistat del període de l'ambaixada a Roma i immediatament posteriors vulguin compactar-se al voltant de Mai i Minturno.

L'edició de Plutarc suposa una novetat en la biografia de Minturno: no se li coneixia obra publicada fins a la dècada de 1550's mentre que l'edició de Plutarc que localitzem a la Biblioteca Nacional de Madrid⁶⁷² havia de ser escrita entre

⁶⁶⁹ Fosalba, Eugenia, "Implicaciones teóricas del alegorismo autobiográfico en la égloga III de Garcilaso. Estancia en Nápoles", a *Studia Aurea*, n^o3, Universitat de Girona-Universitat Autònoma de Barcelona, 2009, p.39-104. És interessant veure com l'autora lliga el poeta amb la branca italiana dels Cardona, tant vinculats a Miquel Mai per altres vies. (La publicació citada aquí és un recurs electrònic i per això no hi ha lloc d'edició). També s'ha de consultar a Rizzi, Mario, *Antonio Sebastiani Minturno e Giovanni Andrea Gesualdo*, Marina di Minturno-Latina, Armando Caramanica Editore, 1998. Rizzi fins i tot estableix vincles entre Minturno i l'ideari erasmista i la Companyia de Jesús, un recorregut devocional idèntic al de Miquel Mai. També es pot consultar a Vega Ramos, María José, *El secreto artificio. Qualitas sonorum, maronolatría y tradición pontaniana en la poética del Renacimiento*, Madrid, CSIC, 1992, p58-64. Em remeto també a les pàgines en què hem tractat l'etapa de Mai a Itàlia.

⁶⁷⁰ Garcilaso de la Vega acompanyava a la cort durant aquells mesos i per tant tampoc és descartable que tingués algun contacte amb Miquel Mai, gràcies a l'amistat amb de Juan de Valdés. Vid., Fosalba, E., ob.cit., 2009, p.65 i ss.

⁶⁷¹ Ibid., p.85 i notes 119 i 133. Fosalba assenyala que Bernardo Tasso feia arribar a Francesco Maria Molza "un himno griego y dos odas latinas" d'un gentilhome espanyol al maig de 1535, referint-se a Garcilaso com aquest gentilhome.

⁶⁷² Kristeller, P.O., ob.cit., 1989, p.576. Per l'obra publicada a partir de 1550's, Rizzi, M., ob.cit., 1998, p.71-93.

1528 i 1533 ja que es refereix a Miquel Mai com a “mercurius”, és a dir, amb el nom del déu protector dels ambaixadors i missatgers (Mercuri). Per tant, l'edició xoca cronològicament amb les dates en la que es deurién conèixer tots dos. També podem pensar que Minturno va voler donar el tracte preferencial d'ambaixador a Mai pel simple reconeixement que suposava el càrrec. Al mateix epistolari que ja hem citat però en una carta sense data ni tampoc un lloc específic des d'on s'enviava, Minturno hi diu que farà arribar a Mai un exemplar de l'obra de Plutarc, el *Convitto de sette savi* en llatí⁶⁷³, i per tant, tot i que l'obra hagués estat escrita paral·lelament a l'estada a Roma de Mai, la documentació ens diu que com a mínim el Vicecanceller no va tenir aquesta obra amb anterioritat a 1534⁶⁷⁴. En una altra carta, anterior a març de 1539 però, Minturno torna a parlar que està enllestint la tasca de Plutarc i per això no pot complir amb totes les seves obligacions. Això fa pensar que l'obra va arribar a mans de Mai en una cronologia que de moment presenta molts interrogants.

La correspondència entre Mai i Minturno ens deixa veure com el volum de Plutarc no va ser l'únic que es va enviar. A la primera carta que envia a Mai, Minturno li comunica que també li vol fer arribar una composició poètica en italià que tracta sobre la futura (però llavors només desitjable) victòria de l'emperador damunt dels turcs, un text que no enviarà fins un temps més tard ja que a la mateixa carta on s'enuncia l'enviament del Plutarc també es diu que s'hi adjunta el text anunciat anteriorment. A més, en aquesta mateixa carta també s'hi ressenya l'enviament d'un recull de sonets amb els que Minturno esperava augmentar l'apreci cap a ell. Li segueix una missiva de juny de 1538 en la que Minturno explica que de seguida que sigui possible li farà arribar a Mai el *Panegyrico in laude d'amore* de Petrarca, un comentari a l'obra de Petrarca fet per Giovanni Andrea Gesualdo, publicat el 1533 però un text que no li serà enviat fins a la tardor de 1540, tal com Minturno li comunica novament en carta.

⁶⁷³ Aquestes dades també ens les ofereix el catàleg de Kristeller.

⁶⁷⁴ La tradició de Plutarc als regnes hispànics va ser prou forta com perquè circulessin nombroses traduccions de les seves obres, fetes tant per personatges autòctons com per humanistes d'arreu d'Europa, especialment la traducció que en va fer Erasme. Per una visió general de l'entrada dels seus textos, Morales Ortiz, Alicia, “Plutarco en España: Edición del manuscrito Madrid BN 6365”, a *Excerpta philologica*, n^oIX, Cádiz, Universidad de Cádiz, 1999, p111-143.

El degoteig de poemes li continuarà arribant a Mai en una carta de març de 1539 on Minturno també anuncia que de seguida que pugui també li farà arribar la còpia de l'edició de Gesualdo sobre Petrarca i que ja li havia promès en una carta anterior.

És curiós però, com les obres de Minturno passen completament desapercbudes entre els llibres inventariats de Miquel Mai excepte l'obra que queda documentada com a *De adventu Caroli*. És un títol molt suggerent però simplement pot tractar-se d'un fragment de la mateixa dedicatòria que es troba en l'edició de Plutarc. És quasi segur que aquest títol pot ser el *De adventu Caroli V imperatoris in Italiam*, un text de 1530's dedicat sembla que al secretari Pérez⁶⁷⁵. No és gens descartable tampoc, que aquesta obra (*De adventu Caroli*) pugui tractar-se del text que Minturno descriu a la seva correspondència com un poema ("una canzone") sobre l'empresa de l'emperador en contra els turcs i que sabem que li va enviar a Mai.

Per altra banda, Plutarc queda documentat en moltes ocasions amb diverses obres sense especificar-ne quines edicions són. És més que probable però, que un dels llibres de Plutarc que trobem a l'inventari sigui la versió que Erasme de Rotterdam va dedicar als *Apotegmas*, publicats el 1531 a Basilea⁶⁷⁶.

Sembla clar doncs, que darrera d'una rua de dedicatòries com les que tenim hi havia algú molt més que preocupat per l'acumulació de llibres. Miquel Mai formava part de la creació literària. No sabem si va tenir algun paper com a comitent en la publicació dels escrits que li dedicaven però sembla evident que hi havia la una implicació contundent, passant a ser un home de lletres en tota regla. Un literat però, que va veure com la seva participació en el món de les lletres feia un salt qualitatiu gràcies a la seva experiència romana (i italiana en

⁶⁷⁵ Toscano, Tobia R., "Le vice-roi Granvelle et les hommes de lettres napolitains", a Brunet, Jacqueline i Toscano, Gennaro, *Les Granvelle et l'Italie au XVIe siècle: le mécénat d'une famille*, Actes du Colloque international organisé par la Section d'Italien de l'Université de Franche-Comté, Besançon, 2-4 octobre, Besançon, Éditions Cêtre, 1992, p.225-251.

⁶⁷⁶ Morales Ortiz, Alicia, "Los *Apotegmas* de Plutarco traducidos por Erasmo de Rotterdam", a Montes Cala, José Guillermo-Sánchez Ortiz de Landaluce, Manuel i Gallé Cejudo, Rafael Jesús (eds.), *Plutarco, Dioniso y el vino* (Actas del VI simposio español de plutarquistas), Madrid, Ediciones Clásicas, 1999, p.317-325.

general) ja que excepte les obres de Martí Ivarra, totes les dedicatòries que se li varen fer són d'un cop va ser ambaixador o cap del Consell d'Aragó.

4.2 Humanisme bibliòfil a la cort de Carles V.

4.2.1 La biblioteca de Miquel Mai.

Arribats a aquest punt i després d'haver vist algunes relacions entre els episodis biogràfics i artístics de Miquel Mai amb alguns dels seus llibres, hem de començar a definir explícitament què era i com es composava l'ingent volum de llibres que va acumular al llarg de la seva vida.

La primera dada a tenir en compte és la quantitat de llibres de què es composava la biblioteca. Aquesta és una dada que no té una única resposta. Jordi Rubió i Balaguer ens va donar una primera xifra arrodonida del nombre de llibres en prop de "1800 obres impreses i 400 de manuscrites"⁶⁷⁷, una xifra que deuria extreure d'una primera visualització de l'inventari que nosaltres editem aquí. El mateix Rubió, juntament amb Josep Mª Madurell, ja havia fet una referència al conjunt dels llibres un temps abans anunciant un estudi de Josep Mª Morató i Thomàs⁶⁷⁸. La notícia la varen recollir Agustí Duran i Sanpere i Rosalia Guilleumas però sense examinar al detall la font d'origen encara que Guilleumas sí que aportava una dada que precisava que la font d'origen era el nostre inventari⁶⁷⁹.

Una de les primeres operacions a fer quan ens varem adonar de la naturalesa de l'inventari va ser precisament veure quants llibres hi arribàvem a comptabilitzar. Com dèiem la resposta a això presenta diverses opcions i és que l'inventari no és absolutament metòdic i sistemàtic. Per una banda ens trobem que molts dels llibres són agrupats en "plecs de llibres", dels quals a vegades se'ns informa de quants llibres formen cada "plec", però a vegades això no passa. Quan es dona aquesta última circumstància s'ha procedit a interpretar el

⁶⁷⁷ La dada es va oferir en una conferència a la Reial Acadèmia de Bones Lletres un 30 d'Abril de 1959. En queda constància a *Boletín de la Real Academia de buenas Letras*, vol.XVII, Barcelona, 1959-1960, p.360.

⁶⁷⁸ Madurell i Marimón, J.M^a i Rubió i Balaguer, J., ob.cit., 1955, p.100*. El tal Morató però no va poder realitzar la feina al morir per la mateixa època.

⁶⁷⁹ Guilleumas, R., ob.cit., 1965-1967; Duran i Sanpere, A., ob.cit., 1975 (1960 l'edició original), p.353-354; Guilleumas ens ofereix la data d'inici de la confecció de l'inventari sense dir-nos el lloc on es trobava el text. És de suposar que entre el cercle d'amistats que formaven els investigadors que acabem de citar n'hi hagués algun que estigués fent l'estudi de l'inventari.

“plec de llibres” com a més d’un llibre però en cap cas a comptar-ne més de dos.

Summant doncs, els “plecs” que queden ben definits, juntament amb els indefinits, més els llibres que són descrits de manera individual, arribem a comptar 1963 llibres. A aquest conjunt hi hem d’adjuntar prop d’una vintena de llibres més que apareixen en els inventaris de 1548 (tant el “de les joies” com el *post-mortem* d’Elionor Setantí de l’AHCB). I finalment també hem de tenir en compte un seguit de llibres de sabem que Miquel Mai tenia gràcies a un seguit de cartes. Això ens faria arribar fins als prop de 2000 llibres. Però a més a més, també hauríem de tenir present que alguns dels títols inventariats no es corresponien amb un sol volum sinó que a vegades podien arribar a ser més d’un i de dos. Tot plegat ens aproximaria als 2200 llibres que de bon principi ens havia anunciat Rubió i Balaguer a menys que existís algun altre inventari exclusiu dels llibres que encara no hem pogut localitzar (fig.44).

El següent aspecte a tenir en compte de la biblioteca és la diferenciació entre llibres d’impresma i manuscrits. Rubió i Balaguer feia uns comptes de 1800 impresos i 400 manuscrits. Aquesta és una dada que podem matisar bastant ja que l’inventari sempre deixa molt clar quan els llibres són d’una tipologia o d’un altre. Pel que fa a manuscrits arribem a comptar-ne un màxim que frega els 200 exemplars, molt lluny dels 400 anunciats. Per la seva banda comptem més de 1700 llibres estampats, una dada que s’aproxima molt als 1800 que s’havia dit. Unes línies més andavant veurem que la diferenciació entre llibre d’impresma i manuscrit té una altra connotació interessant.

Un altre element a considerar com a tret important de l’inventari és la manera com queden documentats els mateixos llibres, és a dir, els seus títols o la manera d’identificar-los per part del notari. En una immensa majoria els llibres són identificats pel seu títol o un fragment del mateix. A vegades fins i tot tenim títol de l’obra i autor, però en ocasions només tenim el nom de l’autor (“un Petrarca”, “un Bartolo”, “un Valla”...). Això complica la identificació del llibre perquè a banda de no saber-ne el títol, en alguns casos fins i tot hi ha duplictat de noms amb qui pot assimilar-se el nom de l’autor. Aquesta duplictat es

multiplica quan ens trobem que alguns llibres són identificats per un fragment del títol (“unes Èglogues”, “un Repertorium”, “un Còdex”...). També hem de tenir en compte un detall que té molt a veure amb la personalitat del mateix Mai. Era tradició a l’hora de fer els inventaris de llibres que moltes vegades s’amagués algun títol sota l’enunciat de la primera o la última frase del llibre. Això era degut a la possible vinculació dels llibres a conductes que podien posar en un compromís als seus propietaris davant institucions com la Inquisició, en el cas dels llibres de tendències poc ortodoxes. Tampoc és descartable que es volguessin amagar alguns llibres per qüestions intrínseques al seu valor, especialment quan Miquel Mai deixa ben clar en el seu testament que s’ha de tenir molta cura de la seva biblioteca degut a la seva vàlua⁶⁸⁰. Per últim també és oportú assenyalar que hi ha una vintena de llibres que ens ha estat impossible identificar ni per títol ni per autor degut a que el sistema d’abreviació del text no ens permet desenvolupar les paraules amb un significat prou entenedor.

Una característica de la biblioteca és la diversitat lingüística que hi podem trobar. Hi arribem a documentar fins cinc llengües: el català, el castellà, el francès, l’italià i el llatí i potser podríem incloure a la llista el portugués si poguéssim identificar com a tal un llibre descrit com a “un llibre que té lletres del Brasil”. La raó de la diversitat lingüística és quasi òbvia: el negoci editorial tenia una tradició més o menys específica en relació al tipus de llibres que es treia al mercat. El llatí, per exemple, era lògic i habitual per aquells llibres dedicats a la ciència jurídica, a les qüestions teològiques i la funció pedagògica (llibres de gramàtica o història). Les llengües vernacles tenien la seva implantació als diferents mercats autòctons (encara que no és estrany trobar edicions en castellà impreses a Basilea o Venècia) i normalment tenien tradició en llibres de la història de la literatura universal. És possible que a més també poguem pensar en idiomes com el grec i l’hebreu en alguna obra o edició bilingüe o de comentari filològic. És segur que el grec estava representat per

⁶⁸⁰ AHCB, AN, III-5, plec solt, f.3r.

obres de caràcter teològic per no anava més enllà d'uns pocs de llibres (que sapiguem identificar).

Si sumem això al fet que Mai va viatjar per tota Europa i va tenir accés a l'adquisició de llibres en els principals mercats i fins i tot tenia prou mitjans per fer-se'ls portar (a més de rebre'n de regal), és lògic pensar que la diversitat lingüística formava part de la quotidianitat i s'havia de reflexar en el seu testimoni més gràfic.

Des d'una perspectiva social (i familiar) també hem de considerar el paper que podia jugar la muller de Mai en el fet lingüístic. No creiem que Elionor Setantí tingués cap mena de paper en l'adquisició de llibres (almenys documentalment) però el seu paper actiu dins l'entramat social barceloní és més que evident. A més també va ser una persona que va fer estada a Itàlia durant el anys de la regència de Sardenya de Miquel Mai i per tant, un mínim coneixement de l'italià l'havia de tenir. Partint d'aquesta base també podem entreveure que la casa de Miquel Mai havia de ser un centre neuràlgic de lectura i conversa de la societat barcelonesa femenina aprofitant que Miquel Mai passava llargues èpoques de viatge.

Tornant estrictament als llibres hem de tenir present un detall que l'inventari ens insinúa lleugerament que és la classificació dels llibres per part de Miquel Mai. Si anem seguint el text notarial veurem com hi ha diversos blocs temàtics que abracen unitats tant diverses com clàssics llatins, pares de l'església, literatura italiana o una interessant categoria centrada en Erasme de Rotterdam. Això no vol dir que tots els llibres estiguessin ordenats, més aviat la norma és el contrari però no deixa de ser sorprenent. En qualsevol cas no sabem si durant la seva vida, Miquel Mai donava algun tipus d'organització específica a tot el conjunt. També podia influir en la classificació dels llibres un altre detall: el notari ens dóna en moltes ocasions el format dels llibres. Es combinen obres en octau, quart, foli i altres dimensions descrites com a "llibre petit", "llibre gran" o "llibre no molt gran".

S'ha de dir que nosaltres hem intentat fer una classificació de la biblioteca en funció de la unitat temàtica el més rigorosa possible. Més endavant ja veurà

com hem establert fins a vuit categories diferents (llibres acadèmics, jurídics, teològics, filosòfics, història, ciència, art i literatura). La nostra divisió presenta una petita incoherència que esperem haver resolt satisfactòriament. És un problema al respecte de la mateixa naturalesa temàtica de cada llibre, és a dir, que hi ha llibres que poden respondre a diferents categories però nosaltres ens decantem per una d'específica. Per exemple, els tractat *De Architectura libri decem* de Vitruvi nosaltres el classifiquem com a tractat artístic però és perfectament vàlid classificar-lo com a llibre científic. Quan això passa mirem de donar una perspectiva el més oberta possible.

Havent vist una breu referència a la circulació del llibre és necessari veure la incidència que això va tenir en la biblioteca de Miquel Mai especialment en el que es refereix a la combinació dels dos principals suports de llibre que hi trobem: el llibre manuscrit i l'imprès. No obstant també podem fer una aproximació a un seguit de llibres que poden correspondre's amb a la categoria d'incunables. Aquesta distinció ens sembla necessària per una reconstrucció més exacte de la formació de la biblioteca.

El llibre manuscrit de la biblioteca es pot entendre en diferents interpretacions. Per una banda –i tenint en compte que el 90% dels llibres són obra d'impremta– potser hem de situar els manuscrits fora de l'àmbit cronològic de Miquel Mai i entedre aquest bloc com els llibres heredats del seu pare i del seu avi. Aquesta idea la basem en el fet que la gran majoria dels manuscrits són obres de temàtica jurídica i teològica. Només hi ha un parell de llibres que podem situar amb tota seguretat com a propietat de Mai. El primer és el llibre “Repertorium de mano del Vicecanceller”, segurament algun tipus de quadern d'anotacions abans que no pas un llibre en el seu estricte significat. El segon és el tractat *In portentum novum* de Hieronimus Amphionii que hem comentat al capítol anterior. No és que el llibre quedi registrat pel títol sinó que apareix el fragment *Virum Michaelum principi eminensum*, que es correspon amb la dedicatòria a Miquel Mai.

La resta dels manuscrits que apareixen són bàsicament les obres del juristes Guido de Baysio, del que s'esmenten tres llibres sobre decretals, un dels quals està catalogat com *Inforciatum*, és a dir, que a més de ser un llibre de Baysio també era un comentari a la segona part del *Codi de Justinià*. Precisament el famós *Codi* és un altre dels llibres d'aquesta llista. Un altre exemple de llibre jurídic és el *Super Feudis* de Joannes Blanc, un dels texts que no hem pogut identificar degut possiblement als molts llibres escrits amb un títol així però que en tots els casos són manuals-tractats de jurisprudència. La llista dels grans noms de la ciència jurídica medieval és Bartolo de Sassoferrato, representat aquí amb quatre manuals, tots ells anomenats *Super*. Podríem seguir amb els noms de Baldo degli Ubaldi i el seu *Super Feudis*, o Andrea d'Izernia amb el llibre *Super comper Regni Sicilie*, un títol que més aviat pot referir-se al *Liber Augustalis*, un tractat sobre Frederic II de Sicília. A més també tenim dos exemplars (o dos volums d'una mateixa obra) titulades en català, *Sisé de les decretals*. Si el títol hagués estat en llatí podríem haver pensat en el mateix Guido de Baysio, qui va escriure una obra així (és clar que és un títol tant genèric que fins i tot el Papa Bonifaci VIII en va escriure un) però la incògnita del títol en català ens obre les portes a una possible autoria de Joan Ramon Ferrer, de qui sabem que va treballar amb els Mai. De la llista de juristes que apareixen només en volem destacar un més, Jaume de Montjuïc, autor i comentarista d'un seguit d'obres, present amb la seva no identificada *Incipui lectura*. És possible però que aquesta obra no fos altre que la versió comentada que va fer dels *Usatges de Barcelona*⁶⁸¹. Després hi ha un seguit d'obres de les que no se'ns diu l'autor però que per qüestions del títol podem identificar com a obres jurídiques (*Liber de ordines judiciorum*, *Llibres d'al·legacions*, *Omnem noscem respública sanctionem*, *Consilia*, *Recollecta famosissimi legum doctoris domini Thome*, *De iustitia et iure*...).

Derivat d'un capítol jurídic hi ha tot un seguit de llibres de caire més institucional com els *Furs d'Aragó*, les *Constitucions de Catalunya*, els *Usatges de*

⁶⁸¹ Iglesia Ferreirós, Aquilino, "Las glosas de Jaume de Montjuïc a los *Usatges de Barcelona*: edición del Ms.BNP Latin 4670A", a *Initium. Revista catalana d'història del dret*, n°7, Barcelona, Associació Catalana d'Història del Dret Jaume de Montjuïc, 2002, p.849-961.

Barcelona en una versió de la que també en trobarem l'edició de Jaume Marquilles impresa el 1505 per Johannes Luschner⁶⁸².

En definitiva, el fet que aquests (i d'altres llibres) sobre Dret apareixin en manuscrit i que en molts casos també quedin documentats (com veurem) com a llibres d'impresma fa sospitar que ens trobem davant del capítol de llibres que havien utilitzat els Mai durant la seva etapa d'exercici de la jurisprudència i que per motius pràctics, Miquel Mai els deuria adquirir en noves edicions corregides i actualitzades⁶⁸³.

El capítol teològic no es queda curt: començant per una *Biblia*, epístoles dels Pares de l'Església (i algun text sobre Sant Pere), les *Questions de Sant Anselm*, els *Sermons de Sant Agustí*, *Ordinacions del col·legi de cardenals* (en català), diferents versions del text *Servus Servorum* (una versió del qual és la de Sant Gregori i un altre la d'un tal Joannes episcopus), un text de caire més quotidià com *Incipit Petrus liber inforciati rubrice soluto matrimonio* (aquest és possible que fos un text sobre la dissolució del matrimoni de Caterina d'Aragó), una crònica franciscana com la *Cronicus fratris Martinus*, el *Tractatus canonice epistolis et parrochialis* de Pietro da Perugia i fins i tot textos referents al pontificat de Climent VII (*Incipit apparatus constitutionum dominus Clementis*). Pràcticament doncs, tota la literatura teològica té un component marcadament jurídic (recordem que tots els Mai eren juristes en Dret Civil i Canònic), i per això tenien una acumulació tant considerable.

Hi ha també un apartat religiós que degut al seu component domèstic i quotidià es fa difícil de situar. Es tracta de la mitja dotzena de llibres d'hores, missals i llibres de psalms. Si mereixen ser destacats és més pel tractament com a objectes de luxe que no pas pel seu valor literari (o devocional). I és que en alguns casos, especialment els llibres d'hores, tenien tot un conjunt de pedres precises,

⁶⁸² Per una història d'aquest text, Valls i Taberner, Fernando, *Los Usatges de Barcelona: estudios, comentario y edición bilingües del texto*, Barcelona, Promociones Publicaciones Universitarias, 1984.

⁶⁸³ Per la circulació del llibre manuscrit fins a la cronologia de Miquel Mai es pot consultar, Alturo Perucho, Jesús, *Història del llibre manuscrit a Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2003, especialment entre les p.143-227. Per un anàlisi de la producció llibrària manuscrita en català, Gimeno Blay, Francisco M., "Produir llibres manuscrits catalans (segle XII-XV)", a Badia, Lola-Cabré, Miriam i Martí, Sadurní (eds.), *Literatura i Cultura a la Corona d'Aragó (s.XIII-XV)*, Barcelona, Curial, 2002, p.115-149.

filigranes i també miniatures que decoraven les seves portades o les seves pàgines d'inici.

L'àmbit de la literatura clàssica no escapa a les dimensions jurídica i teològica predominants. Les obres de Ciceró (*De oratore, Retòrica*), Aristòtil (*Ètica*), Salusti (*Catilinares in Iugurta*, en dos volums diferents), o Sèneca (*De moribus*) exemplifiquen la simbiosi interdisciplinar de molts dels llibres inventariats. Des del punt de vista més literari s'ha de destacar els exemplars de Terenci, Pomponi Mela, un Valeri Màxim, Horaci i Boeci (*De Consolatione*).

D'èpoques medieval i moderna també tenim una bon recull dels principals autors, alguns de sorprenents. Per exemple Petrarca i Dante, dos autors inventariats en obres amb comentaris i anotacions. És possible que el referent per Petrarca fos l'exemplar que Minturno va dir que li enviava a Mai en la seva correspondència, però la mateixa carta semblava indicar que es tractava d'una edició feta per Giovanni Gesualdo, per tant és difícil dir que era un exemplar manuscrit. Boccaccio (amb *De viris illis*) no podia faltar per completar la tríada humanista. Leonardo Bruni (*Prephasio*) i Francesco Aretino (*In Phallaredibi*) o Francesco Guicciardini també apareixen. D'aquests tres autors ens sorprén l'últim. Guicciardini apareix a l'inventari amb la *Storie Fiorentine*, una obra inèdita durant molt de temps (escrita entre 1508 i 1509) i que només circulava en manuscrit quasi per donació del mateix autor. Aquí haurem de situar el text directament amb Miquel Mai ja que Guicciardini va treballar per Climent VII durant l'estada d'aquest a Bolonya entre 1529 i 1530 i és quasi segur que li deuria facilitar un exemplar al mateix Mai⁶⁸⁴. Una cosa semblant deuria passar amb l'exemplar de *Il Cortegiano* de Catiglione. En aquest cas però hauríem de situar la relació quan el de Mantua es trobava a la cort de Carles V els anys 1520's.

La literatura de l'època també queda representada per obres com el *Breviari d'amor* de Matfre Ermengaud de Béziers o un *Tractat de les dones*, una obra que se'ns fa difícil no identificar amb dues possibles autories: el text de Jaume Roig

⁶⁸⁴ Montevecchi, Alessandro, "Le *Storie fiorentine*: alle origini di un'analisi della crisi italiana", a Pasquini, E., i Prodi, P. (a cura di), ob.cit.,2002, p.63-84.

o el possiblement més conegut de Francesc Eiximenis. Sobre el *Breviari* és interessant veure com la seva circulació va incorporar sempre un alt contingut visual en forma de miniatures il·luminades. Per tant la biblioteca a més de ser un suport literari també tenia una funció didàctica a través de la imatge⁶⁸⁵.

La crònica històrica no podia faltar a la casa d'una nissaga al servei de reis i aquí ens apareix un Antonio Beccadelli (*De dictis regis Alfonsi*), o una *Crònica de Nàpols* desconeguda. Tampoc hi poden faltar alguns llibres de medicina o "ciències naturals" del moment, unes obres que de ben segur deurien ser de Ramon Mai, besavi de Miquel Mai, per l'exercici del seu ofici mèdic.

Per últim hem deixat un llibre que és quasi segur que era possessió de Miquel Mai, un "llibre de lletra del Brassil que comença Soneto primo que tí", fruit dels nous contactes amb les terres del Nou Món.

L'estudi del conjunt de llibres que a l'inventari estan descrits com a "llibres d'estampa" ens porta a plantejar-nos una distinció bàsica en la identificació de cada llibre. Es tracta de saber, en la mesura del possible quins llibres podien ser incunables i quins altres formaven part d'una edició concreta posterior a 1500⁶⁸⁶. En aquest sentit podríem fer una primera distinció cap als llibres estrictament de medicina. Sense posar en dubte un possible interès de Miquel Mai per totes aquelles disciplines relacionades amb el coneixement de l'ésser humà, pensem que és més factible deduir que els llibres amb un clar contingut científic podien haver estat propietat de Ramon Mai.

La procedència de la gran majoria de llibres impressos és quasi segur que va ser per la pròpia adquisició de Miquel Mai cosa que ens permetria interpretar -ho com la causa de l'absència d'incunables. Desgraciadament no tenim una informació prou específica per fer aquesta afirmació. Només en els casos

⁶⁸⁵ Miranda García, Carlos "Los infiernos en el *Breviari d'Amor* de Matfre Ermengaud de Béziers", a *Cuadernos de Arte e Iconografía*, nº7-13, Madrid, Fundación Universitaria Española, 1998, p.149-194.

⁶⁸⁶ Per la definició (cronològica) dels incunables ens basem en les indicacions de Haebler, Konrad, *Introducción al estudio de los incunables*, Madrid, Ollero & Ramos, 1995; també Martín Abad, Julián, "Incunables, post-incunables y libros antiguos", a Agüadé Nieto, Santiago (coord.), *Civitas Librorum. La ciudad de los libros. Alcalá de Henares, 1502-2002*, Alcalá de Henares, Centro Internacional de Estudios Históricos Cisneros, 2002, p.83-95.

concrets que veurem més endavant plantejarem la possibilitat que haguéssin estat impresos amb una data anterior a 1501. Tot i això, hem de recordar que molt a prop de la seva pròpia casa hi havia el taller d'impremta de Rosembach i que també va intercedir davant de l'emperador per la consecució de privilegis d'impremta per a impressors barcelonesos.

L'estada a Roma també va poder significar una font d'accès a la cultura impresa. Amb l'època de l'ambaixada coincideix que a Roma també hi havia un dels més famosos impressors del moment, que a més era castellà i mantenia un fort lligam amb la comunitat hispànica de la ciutat, era Antonio de Salamanca⁶⁸⁷. Compartia amb Miquel Mai una part del cercle d'amistats artístiques, doncs el pintor Sebastiano del Piombo li va fer un retrat en forma de dibuix, obra de magnífica execució⁶⁸⁸. Per altra banda el constant moviment va fer accedir a Mai als mercats editorials de tota Europa i només per això (i el poder adquisitiu de què disposava), ja es podria explicar el seu volum de llibres. També seria interessant poder examinar quina era la quota de mercat editorial que els llibres dedicats al mercat hispànic o fets directament en castellà i català es varen imprimir en tallers italians, una cosa que pel cas venecià sembla prou ben documentada però que no sembla tenir una extensió en els tallers romans o de la resta de ciutats italianes⁶⁸⁹

És essencial entendre que no hem tingut accés a cap dels llibres de Miquel Mai. Això significa que l'anàlisi que segueix té un alt contingut de provisionalitat entretant no trobem el rastre físic dels llibres que, segons se'ns apunta des de

⁶⁸⁷ La bibliografia sobre aquest personatge és relativament escassa, per això és de referència obligada José Luis Gonzalo Sánchez-Molero i el seu article "Antonio de Salamanca y los libros españoles en la Roma del siglo XVI", a Hernando Sánchez, Carlos José (coord.), *Roma y España. Un crisol de la cultura europea en la Edad Moderna*, 2 vols., Madrid, SEACEX, 2007, vol.I, p.335-365. L'autor adverteix que en els seus primers anys a Itàlia no deuria compartir gaires interessos amb la comunitat catalano-aragonesa degut als seus orígens castellans però que després del Sacco va mostrar certa vinculació amb l'ambaixada imperial per motius de propaganda. Curiosament Salamanca va agafar molta fama pels seus quaderns de dibuixos i làmines sobre les antiguitats romanes que ja hem vist que abundaven entre els béns artístics de Mai.

⁶⁸⁸ Joannides, Paul, "80. Sebastiano del Piombo. Antonio Salamanca", a *Sebastiano del Piombo, 1485-1547*, Roma, Federico Motta Editore, 2008, p.282-283.

⁶⁸⁹ Pallota, Augustus, "Venetian printers and spanish literature in sixteenth-century Italy", a *Comparative Literature*, nº43-1, Duke, University of Oregon and Duke University Press, 1991, p.20-42.

canals dispersos, s'haurien disgregat ja fa uns anys pels hereus de la família Pinós. Per aquest motiu hem d'advertir que la nostra recerca s'ha basat, en alguns casos, en alguns catàlegs de les edicions d'impremta fetes entre finals del segle XV i primera meitat del XVI i bases de dades virtuals⁶⁹⁰. Al mateix temps també s'ha treballat amb la corresponent bibliografia. Això ens ha permès identificar una gran majoria dels llibres però en cap assenyalarem cada font d'origen per cada títol perquè llavors també hauríem d'explicar el procés per arribar a aquesta font. Això potser planteja problemes metodològics però s'ha preferit donar una bibliografia crítica i històrica sobre els llibres identificats abans que una explicació en sí mateixa sobre cada títol.

⁶⁹⁰ Els catàlegs d'incunables i primeres edicions conservats a la Universitat de Salamanca, el catàleg de la Biblioteca del Escorial, el catàleg de la Norman Ross de Nova York o el de la Hill Collection de Chicago són alguns dels catàlegs consultats.

4.2.2 Biblioteques barceloneses.

La de Miquel Mai no és la única biblioteca que en aquells moments tenia certa importància. A la Barcelona de finals del XV i primera meitat del XVI altres personalitats varen gaudir de tanta o més fama que la que ens ocupa a nosaltres⁶⁹¹. A banda de la possible repercusió que poguèssin tenir també hem de considerar que a nivell particular hi havia altres personalitats els inventaris *post-mortem* dels quals ens indiquen un volum de lectures considerable i del mateix nivell (o superior, quantitativament parlant) que les biblioteques de més renom.

Entre el conjunt de biblioteques de més repercusió hi ha els clàssics casos del cardenal Joan Margarit, de l'arxiver Pere Miquel Carbonell, Jeroni Pau, l'arquebisbe Pere de Cardona, Joan Bonllaví o el canonge Serafí de Masdovelles. Per altra banda, menys conegudes són les de nombrosos juristes i gent dedicada a oficis de lletres, majoritàriament vinculats a l'administració pública⁶⁹².

Els motius que porten a la confecció d'una biblioteca podien ser molt variats: des de la compra al llarg dels anys, passant per la vinculació amb la pròpia activitat professional, per qüestions socials com el prestigi que donava un llibre al seu propietari o simplement per herència. Deixant de banda les qüestions històriques sobre això, aquí pretenem tenir present un seguit de biblioteques que varen poder tenir alguna vinculació amb Miquel Mai o almenys que es varen formar paral·lelament a la seva de manera que, la comparació dels seus continguts pugui indicar-nos certes informacions que la documentació explícita de la biblioteca de Miquel Mai no ens aporta.

No pretenem fer una comparació quantitativa ja que en aquest aspecte no hi ha paral·lel possible amb Miquel Mai, sinó més aviat buscar diferents canals pels quals el coneixement i la lectura de determinats autors eren dins la

⁶⁹¹ De fet la fama dels llibres de Miquel Mai és més una qüestió historiogràfica que res més ja que no tenim testimonis de l'època més enllà de l'elogi que fa Martí Ivarra el 1514 i, en qualsevol cas, cap estudi fins avui ha intentat fer un anàlisi i comentari dels inventaris que presentem aquí.

⁶⁹² Batlle, Carme, "Notícies sobre biblioteques dels ciutadans honrats i dels advocats de Barcelona (segles XIV-XV)", a *Estudis castellanencs*, n^o6, Castelló, Diputació de Castelló, 1994-1995, p.177-188.

quotidianitat cultural de l'època, incloent-hi la mateixa circulació de les lectures.

Per qüestions didàctiques i acadèmiques hi ha un seguit d'autors que eren completament afins a les principals biblioteques barceloneses. Es tracta dels anomenats *auctores octo cum glossa*, un seguit de lectures que tots aspirant a jurista havia de tenir, llegir i dominar. Els *auctores* són Cató (*Dístics*), el *Facetus*, el *De contemptu mundi*, el *Floretus*, Mathieu de Vendome (*Tobies*), Esop, Teodul (*Ègloga*) i Alain de Lille (*Doctrinale altum paraboliarum*)⁶⁹³. Segons Mayer, tota biblioteca havia de tenir a més, un seguit de lectures addicionals com Terenci, llibres "d'himnes", Pietro Paolo Vergerio, diverses lectures "d'evasió" així com textos de gramàtica per les qüestions més acadèmiques⁶⁹⁴.

Partint d'aquesta base i de la incipient cultura humanista arribada a finals del XV, és fàcil trobar per la documentació els llibres d'Antonius Mancinellus o de Guarino Veronese i fins i tot la instauració acadèmica de la lectura de Nebrija i Virgili (a partir de 1508), la *Crònica* de Pere Tomic i els *Dístics* de Verino⁶⁹⁵ juntament amb una àmplia literatura que combinava les tradicions medievals amb les noves tendències humanistes, especialment i gràcies també a un cert influx de l'ideari erasmista, segons el mateix Batllori⁶⁹⁶.

Des del punt de vista del bibliòfil que combina humanisme i jurisprudència tenim dos exemples interessant amb què situar el món del llibre: Jeroni Pau i Pere Miquel Carbonell. Del primer és bastant segur que va col·laborar amb dos dels Joan Mai (1r i 2n), degut al seu servei a la Cancelleria d'Alfons el Magnànim i de Joan II. El segon no només sabem que va treballar junt amb Joan Mai (II), sinó que també va tenir tractes amb la família Mai per qüestions estrictament notariales. Les biblioteques de tots dos varen combinar l'obra jurídica, els escrits sobre teologia i sobretot una gran varietat de la literatura clàssica que circulava per Barcelona o que es feia venir des d'Itàlia. La llista d'autors és força llarga però en termes generals coincideix bastant amb els

⁶⁹³ Mayer, Marc, ob.cit., 1988, p.98.

⁶⁹⁴ Ibid, p.103.

⁶⁹⁵ Batllori, M., ob.cit., 1995, p.148-149 i sobretot la documentació citada.

⁶⁹⁶ Ibid., p.169.

llibres manuscrits que es localitzen a l'inventari de Mai cosa ens permet realitzar una visualització prèvia a com es composaven les biblioteques fins aquell moment. El curiós del cas és que la biblioteca de Carbonell es va formar en part gràcies a la donació que Jeroni Pau li va fer dels seus llibres quan va haver de marxar a Roma, un viatge del que ja n'hem comentat que podia ser el mateix en el que també hi va participar Joan Mai (II). Paral·lel als casos que acabem de veure hi ha el del cardenal Margarit amb l'afegit que d'ell se'n conserva obra escrita (*Corona Regnum*)⁶⁹⁷.

La societat eclesiàstica també va tenir el seu protagonisme en la cultura bibliòfila. Possiblement el cas menys determinant fos el de Joan "Malbec" Bonllavi degut a què cronològicament no té massa coincidències amb Mai, però en qüestions estrictament literàries (i fins i tot espirituals) si que tenim un primer cas de "biblioteca doctrinal", amb una clara funcionalitat i sobretot amb una projecció del caràcter del seu propietari⁶⁹⁸. Els altres dos casos que volem tenir en compte són els del bisbe Pere de Cardona i Serafí de Masdovelles, tot dos coneguts per les seves aficions erasmistes. Del bisbe és de qui menys aspectes en coneixem encara que els principals protagonistes culturals del moment semblaven formar un cercle al seu voltant (junt amb les figures de Vicenç Navarra i Martí Ivarra). Del canonge sí que se'n coneix la possessió d'alguns exemplars erasmistes concrets, (alguns dels quals no sabem identificar entre els que tenia Mai com ara el *Copia verborum*) encara que ara coneixem que Mai tenia les obres completes d'Erasme des de 1540, quan es varen publicar a Basilea⁶⁹⁹.

⁶⁹⁷ Alcoberro, A., ob.cit., 1997, p.16 i ss.; Vilallonga, M., ob.cit., 1986, p.43-110; Rubió i Balaguer, Jordi, "Els autors clàssics a la biblioteca de Pere Miquel Carbonell, fins a l'any 1484", a Rubió i Balaguer, Jordi, *Sobre biblioteques i biblioteconomia*, Barcelona, Biblioteca Abat Oliva, 1995, p.37-57; Vilallonga, Mariàngela, "Uns llibres de la biblioteca de Jeroni Pau", a *Studia in honorem prof. M. de Riquer*, 2 vols., Barcelona, Quaderns Crema, 1987, vol.II, p.221-234. Pel cas de Margarit em remeto a la bibliografia citada a la primera part.

⁶⁹⁸ Guilleumas, Rosalia i Madurell, Josep M^a., "La biblioteca de Joan Bonllavi, membre de l'escola lul·lista de València al s.XVI", a *Revista Valenciana de Filologia*, n^oIV-1, València, Instituto de Literatura y Estudios Filológicos-Institució Alfons el Magnànim, 1954, p.23-73; Batllori, M., ob.cit., 1995, p.176-184.

⁶⁹⁹ Sobre Pere de Cardona, Rubió i Balaguer, J., ob.cit., 1957, p.27-34, i del mateix Rubió i Balaguer, ob.cit., 1973; Duran, E. i Solervicens, J., ob.cit., 1996, p.103 i ss. i, Querol Coll, E.,

És evident que Mai no va nèixer erasmista sinó quer per alguna raó ho va considerar com la tendència espiritual a la que més s'adaptava la seva filosofia de vida. Si va iniciar els seus estudis a l'escola lul·lista o va formar part de la societat benestant barcelonesa que es reunia al voltant del bisbe Cardona, no ho podem saber amb tota seguretat però d'algun lloc deuria rebre les primeres influències i les opcions semblen reduir-se als vincles amb la societat eclesiàstica i jurídica barcelona. El que sembla segur és que dels escrits que no va aconseguir-ne un exemplar, Mai podia consultar-los sempre que ho necessités amb un desplaçament cap les biblioteques dels seus consemblants⁷⁰⁰.

Precisament l'estimul erasmista es va compatibilitzar molt bé entre els juristes barcelonins del segle XVI. Un exemple d'aquesta relació la trobem en una nissaga de juristes contemporània dels Mai com varen ser els Clariana, o el notari Andreu Miquel Mir. Fins i tot el nebot de Mai, Bernat Ribalter, va aconseguir formar una considerable biblioteca jurídica amb els principals títols⁷⁰¹.

La Barcelona de finals del XV i la primera meitat del XVI potser no va ser un centre neuràlgic de la distribució llibrària, segurament no va ser un mercat de primera categoria com ho serien Alcalà o Salamanca, i fins i tot es depenia moltíssim de la importació des dels mercats europeus però la circulació de les persones sí que era constant i les notícies sobre l'aparició de determinades lectures arribava perfectament. Els inventaris que conservem en els arxius confirmen que el llibre era un bé que circulava amb certa fluidesa⁷⁰². A més també haurem de tenir en compte que a Barcelona i la Corona d'Aragó en general varen entrar en una nova etapa històrica amb la seva integració dins de

ob.cit., 2006, p.109, amb bibliografia; per Serafí de Masdovelles, Madurell i Marimón, J.M^a i Rubió i Balaguer, J., ob.cit., 1955; Batllori, M., ob.cit., 1995, p.167.

⁷⁰⁰ Peña Díaz, M., ob.cit., 1993, p.151-161.

⁷⁰¹ Peña Díaz, Manuel, "El mundo del libro jurídico en Barcelona en el siglo XVI", a *Estudis Històrics i Documents dels arxius de protocols*, n°13, Barcelona, Col·legi de Notaris de Barcelona, 1995, p.105-136. Recordem que Miquel Mai i la seva muller varen tenir força tractes amb Andreu Miquel Mir.

⁷⁰² Madurell i Marimón, J.M^a i Rubió i Balaguer, J., ob.cit., 1955, especialment l'aparell documental és la primera eina a tenir en compte en l'anàlisi de la circulació del llibre. Un estudi (quantitatiu) més recent a, Peña Díaz, Manuel, *El laberinto de los libros. Historia cultural de la Barcelona del quinientos*, Madrid, Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 1997.

la organització imperial de Carles V, per això, també es va veure un flux continu, quantitatiu i qualitatiu, de llibres procedents dels mercats peninsulars a més de la importància que tenia (i especialment en el cas de Mai), el fet que la cort imperial fos un focus d'atracció per la difusió de l'obra escrita de molts autors⁷⁰³

⁷⁰³ Cahner, Max, "Llengua i societat en el pas del segle XV al XVI. Contribució a l'estudi de la penetració del castellà als Països Catalans", a Bruguera, Jordi i Massot i Muntaner, Josep (coords.), *Actes del cinquè col·loqui internacional de llengua i cultura catalanes*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980, p.183-256.

4.2.3 Biblioteques cortesanes.

L'altre punt de referència des d'on Miquel Mai va rebre influències per a la formació de la seva biblioteca va ser la mateixa cort de Carles V. El centre del poder polític era per definició el centre cultural per excel·lència degut a l'atracció que produïa un possible encàrrec o entrar al servei d'algun dels potentats cortesans per part dels escriptors, poetes i cronistes.

La relació vinculant de la cort amb el món del llibre era una característica existent des de feia temps que a finals del XV es va accentuar exponencialment. Un llibre sempre va ser símbol de benestar econòmic, prestigi social i a vegades fins i tot, sinònim de domini cultural. Això els governants ho tenien present i com a tals havien d'entrar en el circuit per tal de disposar d'una eina propagandística. L'edat mitjana és plena d'exemples però les bases sobre les que ens movem aquí s'inicien amb la cort dels Reis Catòlics i especialment la cort flamenca de Margarita d'Àustria⁷⁰⁴. Naturalment, els monarques acostumaven a crear modes (encara que aquestes ja fes temps que existissin) i tot el sèquit cortesà acostumava a imitar-los.

El cas de la cort de Carles V (i per extensió els centres de poder de l'època) no va ser una excepció, d'aquesta manera ens trobem amb un seguit de nuclis polítics que varen tenir en els llibres una via per mostrar part de la seva imatge pública. Nosaltres no explicarem tots i cadascun d'aquests casos però sí que posarem en ressó alguns exemples que coincideixen amb aspectes que també hem de considerar influents en la figura de Miquel Mai. Aquests exemples són Luis de Córdoba, ambaixador a Roma i antecessor de Mai en aquest càrrec; Miquel Climent, protonotari del Consell d'Aragó; Pedro de Toledo, virrei de Nàpols; Nicolas de Granvelle, conseller de l'emperador i per descomptat, el cas del mateix Carles V.

⁷⁰⁴ Ruiz García, Elisa, *Los libros de Isabel la Católica. Arqueología de un patrimonio escrito*, Salamanca, Instituto de Historia del Libro y de la Lectura, 2004; Cátedra, Pedro M., *La historiografía en verso en la época de los Reyes Católicos: Juan Barba y su Consolatoria de Castilla*, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1989; Debae, Marguerite, *La libraire de Marguerite d'Autriche*, Brussel·les, Biblioteca Reial Albert Ier, 1987; Gonzalo Sánchez-Molero, J.L., ob.cit., 2005, vol.I, p.233.

L'entrada a la cort el 1520 va significar per Mai passar a formar part d'una dinàmica anclada plenament en la tradició medieval. Carles V era un monarca de tradició borgonyona i a nivell cultural això es feia sentir en tots els aspectes. Des dels seus inicis el jove monarca va ser educat en la lectura en vernacle el que va significar una gran mancança intel·lectual quan Adrià d'Utrecht es va fer càrrec de la seva formació⁷⁰⁵ alhora que va limitar molt la sensibilitat vers l'obra clàssica. D'altra banda, el procés educatiu es va centrar molt en el consum de textos litúrgics i en alguns casos teològics. Només a partir de la intervenció del futur Adrià VI va tenir accés a textos clàssics però, això sí, en traduccions franceses⁷⁰⁶. El que va distingir a Carles V en relació als llibres (més enllà de la seva educació) és que a partir de 1520's, i com a conseqüència de múltiples herències i encàrrecs, va acumular una biblioteca considerable (que en el seu punt quantitatiu màxim va fregar els 700 còdexs⁷⁰⁷), però una biblioteca basada en el luxe i la ostentació. És cert que hi havia una certa varietat temàtica però l'accès a les lectures no va ser mai generalitzat cap als membres de la cort, excepte els familiars directes del rei. Si en alguna cosa va poder influir això en Mai com a màxim deuria ser en l'apreci cap a uns determinats llibres en tant que tresors. Sánchez-Molero fa una apreciació que considerem molt encertada al respecte dels llibres del rei i és que una biblioteca així té l'avantatge de ser una "una biblioteca personal"⁷⁰⁸. Aquesta idea també la podem extrapolar a Mai, només que amb unes diferències econòmiques abismals. Mentre que el model reial preponderava la qualitat en la manufactura, la del jurista prioritzava la qualitat literària i sobretot la utilitat pràctica. En tot cas, les influències borgonyones potser deuriem accentuar l'atracció cap al gènere històric i cronístic, que tanta atenció rebia en aquells territoris, però que en qualsevol cas era una tradició plenament instaurada en la cultura humanística de Mai. La ironia del cas és que tot i la itinerància a la que es veia obligada la cort, el llibre formava part de la vida de la mateixa cort a través d'aquesta dualitat

⁷⁰⁵ Gonzalo Sánchez-Molero, J.L., ob.cit., 2008, p.38 i ss.

⁷⁰⁶ Ibid., p.55.

⁷⁰⁷ Gonzalo Sánchez-Molero, J.L., ob.cit., 2005, vol.I, p.227-337.

⁷⁰⁸ Ibid, p.232.

econòmica-cultural. L'exemple més clar d'això és un personatge que a tenor de les paraules que li dedica Antonio Minturno havia de formar part del cercle íntim (a nivell cultural) de Miquel Mai dins la cort. Es tracta de Luís de Ávila y Zúñiga⁷⁰⁹, qui s'encarregava de dur a terme la política cultural d'adquisicions per la cambra reial, amb unes despeses de 1000 ducats d'or mensuals⁷¹⁰. Ávila a més va ser cronista de l'emperador i conegut pel seu afany cultural i amb un índex de béns artístics força considerable⁷¹¹.

El contrapunt a la visió monetària de la cultura són els casos que hem esmentat més amunt (i d'altres) de l'ambaixador Luis de Córdoba, Pedro de Toledo, Miquel Climent i el canceller Granvelle.

Com a precedent immediat en l'ambaixada a Roma, Luis de Córdoba és d'obligada menció per veure el paper que hi jugaven les influències literàries romanes. Si en Mai l'ambaixada va repercutir en una relació amb autors com Molza i Minturno, en el cas del duc de Sessa va ser el poeta Ioan Berardino Fuscano el que va dedicar els seus escrits al polític andalús. Fuscano era originari de Nàpols i també es pot vincular amb el cercle d'escriptors on hi havia Minturno, Garcilaso de la Vega, Juan de Valdés i anys abans el barceloní Benet Garret⁷¹², és a dir, el cercle literari de Sannazaro.

Luis de Córdoba estava molt interessat en la difusió literària de la llengua italiana i per això autors com Bembo i Castiglione tenien un lloc destacat en la

⁷⁰⁹ *Lettere di meser...*, ob.cit., 1549. Sobre el personatge, Gonzalo Sánchez-Molero, J.L., ob.cit., 2001, p.139 i ss; Gonzalo Sánchez-Molero, J.L., ob.cit., 2005, vol.I, p.234-266 i n.418. És curiós que Minturno faci servir a Ávila com a intermediari per fer arribar un dels textos que li envia a Mai, cosa que podria indicar una relació fluida entre els dos cortesans a més d'una certa familiaritat. Seria interessant veure el lligam entre Ávila y Zúñiga i Miquel Mai ja que el primer estava emparentat amb Juan de Zúñiga i Avellaneda, qui tenia molts interessos conjunts amb Mai. Nosaltres aquí només insinuem que no es pot descartar que Ávila hagués estat en contacte amb Mai ja des de ben aviat, abans fins i tot d'entrar a la cort i per tant, que algunes de les qualitats que tenia a nivell cultural no haguessin estat fruit d'aquesta possible relació. Fins i tot no descartem que al coincidir a la cort, Mai no hagués estat una influència directe sobre Ávila i per tant, hagués influït en la compra i encàrrec de llibres per l'emperador.

⁷¹⁰ Gonzalo Sánchez-Molero, J.L., ob.cit., 2005, vol.I, p.250.

⁷¹¹ Gonzalo Sánchez-Molero, J.L., ob.cit., 2008, p.275-283.

⁷¹² Adesso, Cristiana Anna, *Le Stanze del Fuscano sopra la bellezza di Napoli. Edizione critica*, Tesi doctoral de la Università degli Studi di Napoli Federico II-Dipartimento di Filologia Moderna, 2005. Existeix una versió publicada, *Stanze sopra la bellezza di Napoli*, Nàpols, Edizioni Scientifiche italiane, 2007. Nosaltres hem consultat la tesi doctoral.

seva biblioteca⁷¹³, però també hi apareixen els noms de Sepúlveda, Giovio, Nifo, Aristòtil o Petrarca. Això sí, la biblioteca arribaria fins a un màxim de 80 llibres, molt lluny de la xifra en la que ens movem. L'interessant del cas és que al voltant de l'ambaixada imperial es va crear un cercle humanístic dels més potents de l'època amb Bembo, Giano Vitale i Orfeo Pellati⁷¹⁴, tota una font de primera categoria per estar al corrent de l'actualitat literària però sobretot per ser un punt d'atracció pels mateixos autors. L'ambaixada era com una petita cort cultural.

Al costat dels casos que hem vist també hem de fer un breu comentari sobre l'exemple de Miquel Climent Gurrea, funcionari a la cort al costat de Miquel Mai durant uns quants anys com a Protonotari del Consell d'Aragó. El seu cas és molt semblant al de Mai ja que gràcies a la seva pertinença cortesana va aconseguir acumular un seguit de possessions que tenen en el capítol de llibres una especial rellevància. Els seus inventaris documenten fins a més de setcents cinquanta llibres amb una varietat temàtica semblant a la de Mai cosa que ens porta a accentuar el fet que formar part del sèquit reial implicava un ascens social i que aquest mateix ascens s'havia de mantenir i expressaren base a un nivell de vida. En el cas d'alguns com Climent i Mai va significar també augmentar les possibilitats de demostrar les seves qualitats en temes culturals⁷¹⁵. Encara que estrictament Pedro de Toledo no va formar part del sèquit de Carles V, si que va ser conegut com un dels paradigmes del noble-cortesà mecenes de les arts. La seva posició com a virrei de Nàpols el va situar com a un dels principals (sinó el primer) abanderats del col·leccionisme d'art italià, un fet que va repercutir en l'arribada de nombroses peces a terres hispàniques. Tal com ho planteja Hernando Sánchez, l'estudi d'una biblioteca pot explicar quina relació

⁷¹³ Hernando Sánchez, C.J., ob.cit., 2001-B, p.283-285. L'autor vincula l'interès de l'ambaixador per la literatura en italià a un seguit de qüestions polítiques relacionades amb la família Colonna. No podem deduir d'això que aquesta vinculació político-literària seguís vigent amb Mai per aquests mateixos motius però la vinculació amb els Colonna com a abanderats de la facció imperial va continuar uns quants anys més. Potser per aquesta via trobaríem algun lligam més examinant la documentació conservada als arxius romans i del Vaticà.

⁷¹⁴ Ibid., p.292-293.

⁷¹⁵ Álvarez Clavijo, María Teresa i Mateos Gil, Ana Jesús, "La biblioteca de Miguel Climent Gurrea, protonotario de la Corona de Aragón (1563)", a *Boletín del Museo e Instituto Camón Aznar*, n°65, Madrid, Museo Camón Aznar, 1996, p.99-130; Morte García, C., ob.cit., 1996.

hi havia en el fet de la possessió d'unes determinades lectures i la seva influència en l'actitud vers les arts o la iniciativa cultural⁷¹⁶. Els seus llibres mostren un personatge interessat en molts àmbits de la literatura antiga i sobretot medieval, combinant-ho amb força tractats militars (i d'enginyeria), la crònica històrica, la teoria política, teològica, econòmica i científica i finalment diversos tractats artístics com ara varis llibres d'art i arqueologia (amb autors com Sebastiano Serlio o Andrea Fulvio). Toledo estava interessat, igual com veurem en Mai, en exercir les seves funcions polítiques el millor possible i per això entre els seus llibres s'hi trobaven molts textos relacionats amb Nàpols. D'aquesta manera coneixia amb quina situació es trobava i quina era la tradició dels territoris que havia de governar. En el cas de Mai veurem com la crònica històrica i la literatura abraçaven molt més que la Corona d'Aragó, de fet trobarem referències a quasi tots els territoris de l'Imperi (més França i Anglaterra), i a més, de diferents èpoques històriques. En l'evolució que estem fent per la el·laboració d'una biblioteca Toledo suposa l'exemple de la vinculació entre política, art i pragmatisme.

L'exemple més semblant al que podrem assimilar Miquel Mai serà però el de Nicolas Perrenot de Granvelle, Cancellier de Carles V i membre del Consell Reial al costat de personatges com Francisco de los Cobos i Miquel Mai. Ell possiblement és el cas més conegut de personatge en el que hi conflueixen les vessants d'home humanista, polític, jurídic, col·leccionista, amant de la cultura per damunt de tot, objecte de l'atenció de tot aquell que volgués prosperar dins la cort i sobretot, bibliòfil⁷¹⁷. El volum de llibres que va aconseguir acumular és difícil de dir ja que no es va inventariar els seus béns fins a 1607, vint anys després de la mort del seu fill i seixanta de la seva. Quan es varen comptabilitzar a més, s'havia de tenir en compte que els llibres estaven dispersos en tres biblioteques de tres palaus diferents. En qualsevol cas estariem

⁷¹⁶ Hernando Sánchez, Carlos José, "Poder y cultura en el Renacimiento napolitano: La biblioteca del virrey Pedro de Toledo", *Cuadernos de Historia Moderna*, nº9, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 1988, p.16.

⁷¹⁷ És de referència obligada el text que ja hem citat de Gennaro Toscano i Jacqueline Brunet (eds.), *Les Granvelle et l'Italie au XVIe siècle: le mécénat d'une famille*, Besançon, Éditions Cêtre, 1996.

parlant d'un conjunt que no arribaria als cincents volums, novament molt lluny del cas de Mai. La temàtica dels llibres segueix la tònica que ja hem comentat però l'interessant d'aquest cas és que Granvelle és el capítol més conegut (fins ara) d'un cortesà que compatibilitzava absolutament el col·leccionisme, especialment pictòric (amb la figura de Tiziano al capdamunt de la llista d'autors que varen treballar per ell), amb l'activitat pública. Des del punt de vista bibliòfil això va repercutir en una col·lecció de llibres on hi destaca un conjunt de volums dedicats exclusivament a l'arquitectura, l'art i la visió arqueològica de la Roma antiga⁷¹⁸.

Granvelle és el prototip de promotor cultural, d'home del Renaixement gràcies a la seva formació com a jurista, la seva posició social i la seva projecció pública. És del pocs personatges que apareix identificat en la sèrie de Hogenberg sobre el triomf de Carles V a Bolonya, precisament al costat de Miquel Mai⁷¹⁹. No ens ha d'estranyar doncs que les influències entre els cortesans repercutissin en un model més o menys comú al respecte de la construcció dels respectius patrimonis bibliòfils però només uns pocs varen rebre el tractament constant de part dels homes de lletres i humanistes, amb el resultat d'un patrocini literari constant.

La qüestió del clientelisme literari no era exclusiva de l'emperador. Ja vèiem com Antonio Minturno va buscar (i aconseguir) el patrocini de Mai però és que el mateix Minturno també va buscar el suport amb Carles V, Francisco de los Cobos i Granvelle (i d'altres cortesans), però sense l'èxit esperat⁷²⁰. Per la seva banda Pedro de Toledo va tenir els seus "devots" en Garcilaso de la Vega, Ginés de Sepúlveda, Luigi Tansillo o Scipione Capece⁷²¹. Granvelle va poder disposar de personatges tant importants com Aretino, Giovio o Trissino. El resultat era un constant moviment d'obres i així s'explica que moltes d'elles acabessin a les

⁷¹⁸ Miotto, Luciano, "Les traités d'architecture de la bibliothèque des Granvelle", a Toscano, G. i Brunet, J. (eds.), ob.cit., 1996, p.95-108.

⁷¹⁹ A la llegenda del peu de la imatge s'hi llegeix NIC · PERNOT.

⁷²⁰ L'epistolari de Minturno ens aporta diverses cartes en que l'humanista demana sense contemplacions el mecenatge dels cortesans i del monarca i només en el cas de Cobos sembla que hi ha una breu relació ja que Minturno li dedica un escrit sobre la coronació de Bolonya. Vid., *Lettere di meser...*, ob.cit., 1549.

⁷²¹ Hernando Sánchez, C.J., ob.cit., 1988, p.30 i ss.

biblioteques cortesanes. El fet de poder introduir un text en aquests cercles significava que el mateix text fos objecte de discussió i per tant s'establís un canal de difusió que afavoria als escriptors.

La cort doncs era sinònim de poder, sí, però en tots els sentits del terme i a nivell cultural no era excepció. Fins a dia d'avui només s'havia tractat sobre els principals noms que sempre s'associaven a l'època de Carles V. Als noms dels ducs de Calàbria a València⁷²², o el cardenal Cisneros a Alcalà de Henares⁷²³ entre d'altres⁷²⁴. No esperem canviar això sinó afegir-hi un nom més a aquest grup.

⁷²² Solervicens Bo, Josep, "La literatura humanística a la selecta biblioteca de Mencía de Mendoza, marquesa del Cenete, duquesa de Calàbria i deixebra de Joan Lluís Vives", a Grau Codina, Ferran (coord.), *La universitat de València i l'Humanisme: "Studia Humanitatis" i renovació cultural a la Europa i al Nou Món*, València, Universitat de València, 2003, p.313-324.

⁷²³ Fernández Fernández, Cecilia, "La labor educadora de Cisneros y la primera biblioteca del Renacimiento en España", a *Anales de documentación*, nº5, Murcia, Universidad de Murcia, 2002, p.81-97.

⁷²⁴ Excepcional és el cas estudiat per Pedro Cátedra de la família Osorio a *Nobleza y lectura en tiempos de Felipe II. La biblioteca de don Alonso de Osorio Marqués de Astorga*, Valladolid, Junta de Castilla y León, 2002.

4.3 La biblioteca de Miquel Mai: identificació i classificació.

4.3.1 Llibres acadèmics.

La llista de llibres de la biblioteca de Miquel Mai s'ha d'iniciar amb aquells títols que varen poder marcar les pautes intel·lectuals des dels seus primers anys de vida i al llarg del procés d'aprenentatge al que es va sotmetre. Aquest és un capítol que pot resultar un pèl confús degut a què no podem saber amb absoluta certesa si totes les lectures pròpies d'un estudiant de finals del XV i inicis del XVI eren del mateix Mai o algunes d'elles eren propietat dels seus germans. Per altra banda, les lectures més especialitzades en l'àmbit jurídic, aquelles que de ben segur varen utilitzar practicament tota la família (en total hi havia cinc doctors en Drets a la família), també poden presentar complicacions a l'hora d'atribuir-les a un sol propietari. És per aquests problemes que ens hem decantat per no intentar diferenciar uns llibres d'altres en relació als seus propietaris. Si de cas, ja plantegem ara la possibilitat que els llibres d'impremta que podien haver estat utilitzats abans que ho fes Miquel Mai podien tractar-se de llibres incunables.

L'educació que va poder rebre una persona que va arribar ocupar càrrecs administratius d'importància des que es va incorporar a la carrera pública havia de ser per força d'una complexitat i rigurositat sistemàtiques. Deixant de banda possibles influències i subterfugis pel fet que Mai era fill i nét de Regents i que formés part d'una xarxa clientelar institucionalitzada com era la família Cardona, és evident que les capacitats a l'hora de desenvolupar les funcions de cada càrrec s'havien d'adquirir a través d'un aprenentatge basat en les referències escrites.

El procés s'havia d'iniciar per força a una edat infantil, amb lliçons de llengua i gramàtica. Així s'expliquen els llibres de gramàtica (*Grammatica incip*), també destaca un exemplar de Nebrija, *l'Ars retorice*, el nom amb el que es coneixia les *Introductiones latinae*, aparescudes el 1481⁷²⁵. Aquí ens trobem amb un dels casos

⁷²⁵ Gil, Luis, "Nebrija y el menester del gramático", a García de la Concha, Víctor (ed.), *Nebrija y la introducción del Renacimiento en España*, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1996, p.53-64.

que de confirmar-se'n l'edició podriem parlar d'incunable. També podria ser que aquest exemplar de Nebrija fos l'edició de 1514, feta per Martí Ivarra, on hi va posar el seu elogi a la biblioteca de Miquel Mai⁷²⁶. El text de Nebrija està basat en els escrits de Quintilià, autor molt instaurat en els estudis humanístics per a la correcte utilització del llatí i de qui en trobem dos exemplars més, un no identificat (*Quintilianus*) i les *Declamationes*, una obra que no és del tot segur que fos obra de Quintilià⁷²⁷ però que en qualsevol cas, era un text (i també un autor) amb molta difusió des de mitjans del XV⁷²⁸. Al respecte de Quintilià també és molt interessant que Mai disposava de diverses obres de Pomponio Leto, comentarista de les *Vides* i del *De liberis educandis* de l'escriptor antic. Potser també hauríem de tenir en compte la possibilitat que els estudis de llatí anessin amb alguna de les edicions que l'humanista italià en va fer, a través del qual varen arribar els textos de Quintilià a la Corona d'Aragó⁷²⁹.

El pas següent a Quintilià era llegir a Ciceró. Aquest és un capítol que donaria per una monografia. A la biblioteca hi comptabilitzem fins a una quinzena de llibres dels quals en sabem que algun procedia dels tallers de Basilea⁷³⁰. Les obres senceres del filòsof apareixen constantment i això es podria explicar perfectament per la qüestió erasmista ja que Erasme va ser un dels grans defensors de la correcte lectura i edició de les obres del senador romà. No saber-ne l'edició exacte dificulta saber si algun exemplar dels que veiem era de

⁷²⁶ Rubió i Balaguer, J., ob.cit., 1973; Margolin, Jean Claude, "Des *Introductiones latinae* (Salamanca, 1481) d'Antonio de Nebrija au *De Constructione octo partium orationis* (Bale, 1515) d'Érasme de Rotterdam: étude comparative", a Codoñer, Carmen i González Iglesias, Juan Antonio (ed.), *Antonio de Nebrija: Edad Media y Renacimiento*, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1994, p.259-276; Rico, Francisco i Soberanas, Amadeu J., *Nebrija a Catalunya. Exposició commemorativa en el cinquè centenari de les Introductiones Latinae*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1981.

⁷²⁷ Albadalejo Mayordomo, Tomás-Caballero López, José Antonio i del Rio Sanz, Emilio (coords.), *Quintiliano. Historia y actualidad de la retórica*, 3 vols., Calahorra, Instituto de Estudios Riojanos, 1998, passim.

⁷²⁸ Fernández López, Jorge, "El *Quintiliano cordobés* de Juan de Mena: Edad Media, Humanismo e invención del pasado en el siglo XV castellano", a *Cuadernos de Filología Clásica. Estudios Latinos*, nº18, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2000, p.267-291.

⁷²⁹ Fernández López, Jorge, "Pomponio Leto, comentarista de Quintiliano y lector de Plutarco", a Montes Cala, José Guillermo-Sánchez Ortiz de Landaluze, Manuel i Gallé Cejudo, Rafael Jesús (eds.), *Plutarco, Dioniso y el vino* (Actas del VI simposio español de plutarquistas), Madrid, Ediciones Clásicas, 1999, p.221-231.

⁷³⁰ L'inventari de 1548 així ho indica per unes *Epistoles*, la *Retòrica*, unes *Orationes* i una *Philosophia*. Vid., AHCB, AN, I-32, f.5r.

comentari erasmista cosa que situaria la cronologia del llibre més enllà de l'educació de Mai però algun exemplar (tots són descrits com a obres d'estampa) havia de ser incunable i haver estat propietat del pare i l'avi de Mai degut al seu paper com a juristes.

El seguiment de les lectures formatives de Mai ens fa pensar en un altre aspecte determinant: els idiomes. Localitzem alguns diccionaris entre els llibres dels quals només s'identifica el de llatí-francès, el *Dictio Latino-Gal* (els altres són identificats com a *Dictio*). L'edició més coneguda del diccionari llatí-francès és la de Robert Estienne de 1538, una cronologia molt tardana pels interessos de Mai ja que la seva activitat política li requeria el domini de l'idioma amb anterioritat a aquesta dada. Aquest diccionari es basava però en l'edició del *Dictionarium Latino-Galicum* de 1513, feta a París, una edició molt més adaptable a cronologia en què ens movem. A més l'inventari ens diu que el llibre tenia la foma de foli, exactament el format en què va ser publicat el 1513. L'única divergència que hem d'advertir és que el notari només anota un llibre i el diccionari es composava de dos volums⁷³¹. Entre els altres diccionaris de l'inventari no hem descartar l'exemplar del Català-Alemaný/Alemaný-Català, de Rosembach al 1502⁷³².

El procés educatiu de Miquel Mai havia de tractar-se per força de tota la cúpula d'autors clàssics propis del moment si tenim en compte els interessos de Martí Ivarra⁷³³. Com que la situació d'Ivarra a Barcelona no és del tot exacte no s'ha de descartar que Mai iniciés el seu procés per una tradició més llatina, seguint les lectures marcadament més medievals⁷³⁴. Si hagués estat així les lectures de Ramon Llull, Alexandre de Villa Dei, el Pseudo-Cató, el *Llibre d'Alexandre*, el *De generatione et corruptione* i tot de lectures aristotèliques, serien la normalitat

⁷³¹ Chartier, Roger i Martin, Henri-Jean, *Histoire de l'édition française. Le livre conquérant*, 4 vols., Paris, Fayard, 1982, vol.I, p.230-235.

⁷³² Martí i Castell, Joan, "Presentació de l'edició facsimil del *Vocabolari molt profitós per aprendre lo catalan alemany y lo alemany catalan* imprès a Perpinyà per Joan Rosembach el 1502", a *Llengua i literatura*, n°15, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2004, p.665-669.

⁷³³ Per una vista sobre les ensenyances d'Ivarra a l'Estudi de Barcelona, Fernández Luzón, A., ob.cit., 2005 així com la bibliografia que hem assenyalat sobre el mateix autor.

⁷³⁴ Hernando Delgado, J., ob.cit., 1999-2000 i Hernando Delgado, J., ob.cit., 2005.

acadèmica els primers anys de Mai⁷³⁵. L'interessant del cas és que tots ells també apareixen a l'inventari.

La llista de llibres sembla indicar que Mai deuria iniciar-se en aquesta escola lul·lista i amb l'arribada d'Ivarra i l'entrada de les formes humanistes el programa educatiu passaria per les lectures Marcial⁷³⁶ o Claudi Claudià⁷³⁷ en la perfecció del llatí. Hi hauria una combinació amb la ciència històrica, especialment si tenim en compte que des dels anys 1490's el pare de Miquel Mai va coincidir amb el sicilià Lucio Marineo Siculo i l'ensenyança del llatí es va instaurar com a obligació a la cort⁷³⁸. D'aquesta influència en podria esdevenir el fet que algunes obres d'aquest humanista formessin part de la biblioteca.

Quan l'ensenyança de Mai deuria anar escalant en el procés acadèmic o estaria practicament finalitzada, es deuria trobar amb la necessitat d'ampliar coneixements, així s'explica l'aparició d'un exemplar del *Margarita Philosophica* de Georg Reisch del 1503, editat a Friburg⁷³⁹. El llibre per si sol ja és una autèntica obra d'art, un exemple de com el gravat havia arribat a penetrar en el procés d'aprenentatge. El *Margarita* era una mena de manual que buscava cobrir un gran nombre de camps del saber, des de l'anatomia humana fins a qüestions matemàtiques. Fins i tot hi havia un part dedicada a la llengua hebrea i per aquest motiu va tenir una certa difusió a terres hispàniques⁷⁴⁰ (fig.45).

L'element teològic no podia faltar en l'educació i per això apareixen alguns exemplars de vides de sants dels quals en destaquen el *Flos sanctorum* i altres volums identificats amb com a *Jacopo Varazze*. El fet que els volums apareixin

⁷³⁵ Ibid., 1999-2000, p.639-640. Recordem l'article de Marc Mayer, "Una biblioteca de estudiante...", ob.cit., 1988, on apareixen alguns dels llibres que un estudiant de lleis acostumava a utilitzar i entre els que hi havia aquests.

⁷³⁶ Fortuny Previ, Filomena, "Los humanistas y el libro de espectáculos de Marcial", a *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, LVIII-3, Paris, Droz, 1996, p.631-642.

⁷³⁷ Pedeflous, Olivier, "La lecture de Claudien dans les collèges au XVIe siècle", a *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, LXIX-1, Paris, Droz, 2007, p.55-82.

⁷³⁸ Rummel, Erika, "Marineo Siculo: A protagonist of Humanism in Spain", a *Renaissance Quarterly*, vol.50-3, Chicago, The University of Chicago Press-Renaissance Society of America, 1997, p.701-722.

⁷³⁹ Hi ha fins a quatre edicions més fins a 1535, l'última a Basilea. Sobre el tema, Halporn, Barbara, "The Margarita philosophica: a case study in early modern book design", a *Journal of the Early Book Society for the Study of Manuscripts and Printing History*, n°3, Nova York, Pace University Press, 2000, p.152-166.

⁷⁴⁰ Veiga Díaz, Manuel, "Dos gramáticas hebreas en la *Magarita Philosophica* de Reisch", a *Helmántica*, n°148-149, Salamanca, Universidad Pontificia de Salamanca, 1998, p.31-37.

com a llibres d'estampa ens els podria situar a l'òrbita d'una edició castellana de 1470's o bé de la de Basilea de 1493. El cert és que va ser un text tant famós que podria tractar-se d'un exemplar en qualsevol de les llengües a les que els Mai podien tenir accés⁷⁴¹.

Tot fa pensar que Mai deuria considerar que sempre era un bon moment per incorporar i actualitzar coneixements i així poder debatre amb els diferents humanistes amb què es va trobar al llarg dels anys. Ens sorprendria moltíssim que un autor com Joan Lluís Vives no hagués aparegut aquí. La seva obra va tenir un alt contingut pedagògic i especialment intensa era la seva relació amb els múltiples centres de poder dels que en va formar part⁷⁴². Tres quarts del mateix passava amb Erasme. No hi havia ningú més amb tanta vocació acadèmica com el pensador holandès i els seus famosos *Proverbis* i els *Col·loquis*, apareguts en nombroses versions i edicions diverses a la dècada de 1520's i sobretot després de la Conferència de Valladolid el 1527⁷⁴³. Paral·lelament al pensament erasmista en sorgeix un altre autor amb una clara vocació instructiva, Rodolfus Agricola⁷⁴⁴, un autor que va tractar un element importantíssim per l'anàlisi de la mentalitat de Miquel Mai, l'aspecte visual, a revés del seu tractat *De inventione dialectica*, publicat el 1479. L'exemplar havia de ser de l'edició original o bé d'alguna impressió estrangera ja que als regnes hispans no s'hi imprimeix fins el 1555 a Burgos. És l'únic llibre identificat com a obra d'Agricola a l'inventari (els altres llibres que localitzem apareixen sota el genèric "un Rodolfus Agricola"). L'autor hi recull els testimonis de Ciceró, Horaci, Virgili i Quintilià i els relaciona amb tractadistes del Renaixement italià com Leon Batista Alberti. La seva visió de l'art posa de manifest la relació

⁷⁴¹ Baños Vallejo, Fernando, "El *Flos Sanctorum* con sus *Ethimologías*. Primer incunable del género", a López Castro, Armando i Cuesta Torre, María Luzdivina (eds.), *Actas del XI Congreso Internacional de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval*, León, Universidad de León, 2007, p.287-297.

⁷⁴² Moreno Gallego, Valentín, "Consideracions sobre Joan Lluís Vives als cercles cortesans europeus", a *Afers*, nº38, Barcelona, Editorial Afers, 2001, p.71-95.

⁷⁴³ López Estrada, Francisco, "Erasmo y su proyección en el humanismo literario español: el caso de los Coloquios", a Amiel, Charles-Marcus, Raymond, Margolin, Jean Claude i Redondo, Agustín, *Autour de Marcel Bataillon. L'oeuvre, le savant, l'homme*, París, De Boccard, 2004, p.43-56.

⁷⁴⁴ Sobre el personatge, Akkerman, Fokke i Vanderjagt, Arie Johan, *Rodolphus Agricola Phrisius (1444-1485)*, Leiden, E.J.Brill, 1988.

directe que hi ha entre text i imatge, tant des del punt de vista iconogràfic com tècnic⁷⁴⁵. Agricola va suposar un avanç en la introducció dels mecanismes de la dialèctica que tant preocupaven a Erasme i a més també serà un dels màxims difusors de la cultura clàssica més enllà de les fronteres d'Itàlia⁷⁴⁶. D'autors com aquest s'entén que Miquel Mai pogués tenir un coneixement de l'antiguitat ja des de ben jove.

Estirant el fil erasmista podríem tenir en compte altres autors com Franciscus Decius i els seus *Epitome* o el *De copia verborum*, obres publicades a Paris o Alcalà entre 1512 i 1529 i on s'hi reescriuen textos d'Erasme⁷⁴⁷. La llista d'obres amb un caràcter pedagògic seria llarguíssima ja que molta de la literatura de l'època buscava un component moralista i intentava exaltar les virtuts necessàries per dur una vida pulcre i virtuosa. L'educació passava per la lectura de molts autors i en el cas de Miquel Mai intentar definir aquest procés és més complex que amb la majoria dels seus consemblants perquè constament tenia accés a noves lectures i edicions. Si hi sumem el fet que la seva biblioteca disposés de més de 2000 llibres, amb exemplars repetits, és obligatori indicar que l'afany de superació i actualització eren permanents en ell. L'inconformisme deuria ser el més normal i és per això que Bataillon o von Pastor ens el retrataven com una persona insolent i arrogant davant les posicions de l'església. Mai deuria veure el món que l'envoltava i tot i haver iniciat la seva formació sota directrius medievals, igual que aquells amb qui treballava, l'ambició el portava a explorar nous camins del coneixement. En aquells moments el saber només s'emmagatzemava en llibres i les peces d'art i

⁷⁴⁵ Mack, Peter, "Agricola's Use of the Comparaison between Writing and the Visual Arts", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol.55, Londres, The Warburg Institute, 1992, p.169-179.

⁷⁴⁶ Mack, Peter, "Rudolf Agricola's Reading of Literature", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol.48, Londres, The Warburg Institute, 1985, p.23-45.

⁷⁴⁷ Rausell Guillot, Helena, "Un texto escolar del siglo XVI: El Epitome de Francisco Decio del De duplici copia verborum ac rerum de Erasmo de Róterdam", a *Estudis. Revista de historia moderna*, València, Universitat de València, 2002, p.473-482. Es pot consultar també el text de Sebastián García Martínez, "El erasmismo en la Corona...", ob.cit., 1986,

seguint els seus inventaris és evident que va aconseguir situar-se molt per damunt de tota la resta de cortesans⁷⁴⁸.

⁷⁴⁸ Per una visió sobre els programes d'estudi i la seva evolució dels models escolàstics a l'època de l'Humanisme, Black, Robert, *Humanism and education in Medieval and Renaissance Italy. Tradition and Innovation in Latin Schools from the twelfth to the Fifteen Century*, Londres, Cambridge University Press, 2001. L'autor indica de manera sistemàtica quins autors eren els usualment llegits i ja no ens ha de sorprendre que en la seva gran majoria els trobem tots a la biblioteca de Miquel Mai. També és realment útil el recull que Lotte Hellinga i J.B. Trapp, *The Cambridge History of the book in Britain. 1400-1557*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

4.3.2 Llibres jurisprudència.

El capítol de llibres relacionats amb el món de la jurisprudència possiblement sigui dels més extensos. El recull que fem aquí s'ha de considerar d'entrada com una compilació fragmentada degut a què molts dels llibres que més endavant considerem com a obres teològiques, filosòfiques i també d'història, podrien aparèixer perfectament a les pàgines actuals.

La interdisciplinarietat en la què es movia Mai té la seva màxima expressió en allò què realment era el seu ofici, la jurisprudència. De fet, és precisament la condició de jurista el que permet justificar la posició de Miquel Mai i per tant tot allò que derivava, com ara la biblioteca. La mateixa condició de jurista és el que provoca un afany per aconseguir un ascens social i sense la consistència d'una bona cultura no es podia arribar al cim de l'escala social exceptuant els casos de rang per qüestions de sang o herències. Tot i la renovació cultural que podien suposar estar actualitzant amb els nous textos de l'Humanisme i el Renaixement no ha de sorprendre'ns que una bona part dels llibres i manuals responguessin a una tradició medievalitzant que no per això era menys important al segle XVI. La jurisprudència gaudia ja en aquests moments d'una llarguíssima tradició (des d'època romana) i és a l'edat mitjana que hi ha una consolidació dels estudis jurídics, relacionats amb els Estudis Generals i amb els esdeveniments sociopolítics de cada moment. No hi ha millor reflex de la societat que la documentació jurídica generada per cada període. La Barcelona dels segles XV i XVI és un exemple de com això repercutia en les biblioteques personals dels juristes⁷⁴⁹.

A més de les possibles necessitats socials que pogués tenir, a Miquel Mai també el movia un sentit i un deure institucionals que el situaven en el centre d'un debat autènticament medieval, la disputa entre l'Imperi i el Papat. Pràcticament tots els juristes que apareixen al seu inventari varen prendre part en la lluita

⁷⁴⁹ Peña Díaz, Manuel, "El mundo del libro jurídico en Barcelona en el siglo XVI", a *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols*, n°13, Barcelona, Col·legi de Notaris de Barcelona, 1995, p.105-136.

dels dos bàndols i sense anar més lluny, el mateix Mai va haver de defensar l'Imperi en el moment més crític amb el papat, just després del *Sacco*⁷⁵⁰.

Un cop la relació entre les parts va tornar a la normalitat però, el deure el va portar a demostrar la seva vàlua en l'afer del divorci de Caterina d'Aragó i Enric VIII. Potser per això trobem alguns textos que fan referència a qüestions de la institució del matrimoni. Per posar un exemple, tenim un *Solemnis utriusque elegans tractatus in causa matrimonii*, un text que ens és del tot desconegut. També sabem que Mai disposava de les lectures de Francesco Maria Molza, qui havia escrit textos a favor de la reina, gràcies al patrocini del cardenal Alessandro Farnese, una de les amistats imperials dins l'església catòlica, si bé els textos de Molza no eren de jurisprudència, si que eren un indicador de les preocupacions legals del moment.

La causa per Caterina d'Aragó també va tenir els seus defensors a Anglaterra. L'Exemple més famós és el del cardenal John Fisher qui va escriure el *De causa matrimonii Serenissimi Regis Angliae liber* el 1529 i publicada a Alcalá el 1530 per Miguel de Eguía, i que a més de tenir una gran difusió per tota la cristianitat. Si un exemplar va arribar a mans de Mai no ho podem saber però la identificació amb un d'aquests llibres sobre el matrimoni quasi és obligatòria per la relació de Mai amb el procés jurídic del divorci⁷⁵¹.

Potser podem relacionar amb l'afer d'Anglaterra un llibre titulat *Siconie*. Aquesta relació l'establim al fixar-nos que diversos fragments de les constitucions angleses comencen per la paraula "Siconie"⁷⁵². El que és segur és que hi hem de relacionar el volum titulat *Pro regine Anglie* del que ja n'hem fet alguna observació anteriorment⁷⁵³ (fig.46).

Deixant de banda l'aspecte més institucional que podia definir la biblioteca jurídica de Mai, els principals autors que trobem són noms clàssics de la

⁷⁵⁰ Kantorowicz, Ernst H., *Los dos cuerpos del rey. Un estudio de teología política medieval*, Madrid, Alianza, 1985. És el clàssic dels clàssics per veure no només els esdeveniments històrics sinó les fonts textuales sobre les que es basaven els juristes a l'hora de defensar les seves posicions.

⁷⁵¹ Moyano Andrés, Isabel, "56.San Juan Fisher: *De causa matrimonii Serenissimi Regis Angliae liber*", a Agüadé Nieto, S., ob.cit., 2002, p.210.

⁷⁵² Coke, sir Eduard i Littleton, sir Thomas, *The first part of the institutes of the laws of England*, Philadelphia, Johnson, Warner and Fisher Jr., 1812.

⁷⁵³ Vid.supra "El divorci de Caterina d'Aragó i Enric VIII".

jurisprudència. El primer d'ells és Bartolomeo de Sassoferrato, de qui en localitzem fins a vuit títols. El seu principal deixeble, Baldo degli Ubaldi supera amb escreix aquesta xifra. En el seu cas arribem fins als catorze. En aquest cas però s'ha de matisar que alguns títols poden correspondre's amb títols d'algun altre dels germans de Baldo, Angelo i Pietro, ja que l'inventari a vegades cataloga els títols amb un simple "un Ubaldi sobre les Decretals". Tant de Sassoferrato com de Ubaldi, com també de quasi tota la llista de juristes, els títols que trobem són les *Decretals*, els *Super Feudis*, varis llibres dels quals només se'ns diu la primera paraula del títol (*Super...*), molts exemplars de *Consilia*, *Digestum novis* i *Digestum vetus*, el *Codi de Justinià*, alguns *Inforciatum*, alguns *Llibres* o *Codex de Tortis*, *Argumentam digestis*, *Ordines Iudiciorum*...la llista arriba a unes quantitats més que considerables.

La nòmina d'il·lustres juristes s'amplia amb Guido de Baysio (*Capitula prima, secunda i tercio decretalia*), Johannes Blancus (*Super Feudis*), Pietro d'Ancharano (*Consilia*), Andrea d'Izernia (*Super Feudis*), Ioannes Andrea (*Mercuriales, Super regulis iuris*), Albertano da Brescia (*Moralissimi opus de loquandi ac tacendi*) Ioannes Saber (*Super Iustii*), Philippus de Francus (*Super sexto decretalium*), Sextus Pomponius (*Digesta*), Pietro da Perugia (*Tractatus canonice epistolis et parrochialis*), Angelo da Perugia, Florianus de Sancto Pietro, Antonio de Butrio, Alberto Bruni, Ludovico Pontano, Francesco Aretino, Alex de Iuno, Germano Brixio, Giovanni Bertachini, Domenico di Sangiminano, Salicetus (sobre la identificació d'aquest hi ha discrepàncies perquè hi ha tres Salicetus juristes (Nicolaus, Bartolomeus i Ioannem), Rofredus Beneventanus i Ioannis d'Imola. Només aquesta llista ja sumaria cap al centenar de títols. De molts d'ells se'n coneixen edicions procedents bàsicament dels tallers venecians des de la dècada de 1470's i ens permetria pensar en què alguns exemplars ja eren propietat dels de Joan Mai (pare). La seva utilitat va estar tant extesa que és impossible poder identificar-los amb alguna edició concreta. El que és cert és que a la Corona d'Aragó hi tenien una circulació força extesa⁷⁵⁴.

⁷⁵⁴ Pedraza Gracia, Manuel José, *Lectores y lecturas en Zaragoza (1501-1521)*, Saragossa, Prensas Universitarias de Zaragoza, 1998.

Només hem pogut identificar amb una certa precisió la *Oratio habita apud Innocentium VIII* de Johannes Franciscus Marlianus, escrita el 1485. En segon lloc també hem pogut situar els dos exemplars catalogats com a *Andrea Alciati*, que quasi segur serien els *Emblemata* de 1531, 1534, 1536 o 1542⁷⁵⁵. En tercer lloc també tenim identificat el *Lexicon iuris civilis* de 1538 escrit per Jacobus Spiegel. És realment interessant trobar-se amb les obres de Josse Clichtove com el *De vera nobilitate opus*. És un títol que porta cert grau de confusió ja que si només hagués dit *De vera nobilitate* podríem haver pensat en altres autors com Poggio Bracciolini o Cristoforo Landino. L'obra de Clichtove es va publicar a París el 1512 per primer cop i no va estar mai exempta de polèmica⁷⁵⁶. Només dos noms més: del primer dels quals en podem identificar el títol exacte de la seva obra com el *De successionibus ab intestatus* de Cino da Pistoia però sense poder dir-ne cap edició aproximada. El segon es pot precisar com unes *Sententiae veterum poetarum* de Georg Maior i Antonius Mancinelli.

Hem deixat pel final un jurista català, l'únic que apareix clarament a l'inventari: Jaume de Montjuïc, i del qual no es diu quines obres tenia a casa Miquel Mai⁷⁵⁷. Hi ha també tot un capítol de llibres destinats a la gestió dels regnes hispànics amb els quals Miquel Mai havia d'estar familiaritzat. Alguns d'aquests títols fins i tot havien de recollir disposicions del mateix Mai, com els reculls de corts⁷⁵⁸. Prova d'això és que arribem a comptabilitzar fins a 10 volums de reculls d'al·legacions, quatre exemplars de les *Constitucions de Catalunya*, especialment editades des del regnat de Ferran II i també arran de l'ordenació de la Corona d'Aragó de 1522 (fig.47).

De la Corona d'Aragó també hi apareixen uns *Furs d'Aragó* i el *Privilegis de Perpinyà* i tres exemplars dels *Usatges de Barcelona* (fig.48). Els *Furs* només poden ser de les edicions de 1496, 1517 o bé 1542. Pel que fa als *Privilegis* sens dubte s'està referint als *Costums de Perpinyà*. Dels *Usatges* en tenim dues edicions en

⁷⁵⁵ Daza, Bernardino (ed.), *Los emblemas de Alciato*, València, Universitat de València, 1993.

⁷⁵⁶ Bense, Walter F., "Paris Theologians on War and Peace: 1521-1529", a *Church History*, n°41-2, Cambridge, Cambridge University Press, 1972, p.168-185.

⁷⁵⁷ Per una visió de la seva figura Iglesia Ferreirós, Aquilino, ob.cit., 2002.

⁷⁵⁸ García Cárcel, Ricardo, *Cortes del reinado de Carlos I*, València, Universitat de València, 1972, passim. Aquí hi apareixen un munt de les pragmàtiques donades per Carles V i que Mai s'encarregava de signar com a Vicecanceller.

estampa i una en manuscrit. També sembla haver-hi pocs dubtes al respecte. La versió en manuscrit ha de ser un exemplar de mitjans del XV anònim, de les altres dues, una ha de ser la versió de Jaume Marquilles de 1505 estampada a Barcelona i la tercera, la versió comentada feta per carles Amorós el 1544 de l mateixa edició de Jaume Marquilles⁷⁵⁹.

La qüestió castellana també hi apareix amb un exemplar de les *Leyes de Toro* publicades el 1505, o les *Ordenanzas Reales de Castilla o Ordenamiento de Montalvo*, aparescudes el 1508.

L'element jurídic religiós també hi té un paper amb les *Constitucions Sinodals* i també amb diverses *Ordinacions del Col·legi de cardenals*, un llibre catalogat en català cosa deu ser una traducció perquè el llatí era l'idioma oficial de l'església.

⁷⁵⁹ Per les *Constitucions* i els *Usatge*, consultar la bibliografia que cito més amunt d'Aquilino Iglesia Ferreirós i Manuel Peña Díaz.

4.3.3 Llibres de teologia.

Un doctor en Dret Canònic requeria tenir d'una forta base doctrinal per poder exercir com a tal. L'única forma possible d'accès a la paraula sagrada era a través del textos i això significava llibres que si bé, ja hem vist com el volum de lectures era considerable en els capítols anteriors, en aquest no ens quedarem més curts. La literatura teològica de fet és tant extensa que molts dels llibres podrien repartir-se en moltes altres categories, especialment la jurídica ja que els textos sagrats tenien categoria de llei. Molts dels juristes que hem esmentat fa uns moments tenien una part de la seva obra dedicada a reflexionar sobre el paper de la justícia sagrada legal i per la seva banda, alguns dels autors que citarem aquí també podrien anar perfectament a la llista de juristes de les pàgines anteriors. Per si no fos poca l'ambigüitat entre jurisprudència i teologia també podríem exportar la llista de juristes i teòlegs al següent capítol, el dels llibres filosòfics.

A l'igual com passa amb molts dels llibres de lleis, la biblioteca "sagrada" de Mai també comporta un alt nivell de títols no identificats en qüestions editorials. Tot i així la documentació ens permet fer una classificació força clarificadora de quines eren les lectures espirituals de Mai.

La llista obviament s'ha d'iniciar amb el text cristià per excel·lència. Es poden arribar a comptabilitzar fins a set *Bíblias*, una de les quals s'identifica com una *Bíblia dels LXX*. La col·lecció de sis *Bíblias* no era un fet gens extraordinari entre els amants dels llibres, la mateixa Isabel la Catòlica disposava de tot un repertori d'exemplars castellans⁷⁶⁰. Existeix la possibilitat però, que algunes bíblias fossin en realitat llibres o fragments dels "Llibres dels apòstols" o "l'Antic i el Nou Testament". També hauríem de tenir present que en una persona que va donar tanta importància a l'aspecte visual i artístic a la seva casa no disposés d'alguna edició de la *Bíblia il·lustrada* encara que fos en una edició manuscrita. Un element que seria molt interessant és si Miquel Mai va desafiar algunes de les lleis inquisitorials i es va saltar la prohibició de tenir bíblias en

⁷⁶⁰ Ruiz García, E., ob.cit., 2004, Índex de llibres.

una altra llengua que no fos el llatí, o el que és el mateix, disposar d'algun exemplar en llengua vulgar⁷⁶¹.

Els textos doctrinals prenen una dimensió espectacular quan ens fixem amb els llibres de *Sermons*. Possiblement quasi cada personatge de la història sagrada o qualsevol sant que deuria realitzar un discurs i l'hi va ser recollit en una compilació es deu trobar a la biblioteca. Els sermons superen la cinquantena de llibres i alguns es poden identificar amb els de Sant Bonifaç, els sermons de la Passió, de Sant Betran, d'Hug d'Estina, de Sant Antoni, de Tomàs Illiricus, Santa Brígida, el sermó dels querubins, sermons per clergues (això seria més un manual de fer missa), sermons doctrinals, sermons de missa, sermons de Sant Honorat, sermons papals i molts altres sense identificar.

En segon lloc hi destaca un gran nucli de textos referents als Pares d'Església amb dues destacades col·leccions de les obres senceres de Sant Jeroni (en déu volums més un onzè amb les *Epistoles*) i Sant Agustí (onze volums). Coincideix que les *Oper omnia* de Sant Jeroni varen publicades el 1516 a Basilea per Froben i reeditades els 1524-26, 1533-34 i 1536-37, amb els comentaris d'Erasme, per tant és obvi que Mai va adquirir alguna d'aquestes edicions seguint al seu ídol intel·lectual. A més Sant Jeroni va influir molt en un aspecte cabdal dels humanistes i erasmistes com va ser la imatge a projectar en públic, una imatge centrada en mostrar un home estudiant al seu estudi i del qual Erasme se'n va aprofitar fent-se fer múltiples retrats com si fos el mateix sant⁷⁶². Per la seva banda, de Sant Agustí també apeixen a part les *Meditacions* i *La ciutat de Déu*.

Pel que fa a Sant Gregori i Sant Ambrosi també apareixen però en menor mesura i sense especificar quines lectures eren. Dels quatre sants però ens ha cridat l'atenció que la gran majoria dels seus llibres estaven junts a l'inventari o

⁷⁶¹ Hernando, Josep, "Notícies sobre la Bíblia en català i la Inquisició espanyola en acabar el segle XV", a *Arxiu de Textos Catalans Antics*, n21, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2002, p671-674. No seria el primer problema amb la Inquisició ja que el nom de Luter també apareix entre els llibres i el fet que molts volums no pareguin documentats de manera específica ens fa sospitar que el notari va voler amagar alguns llibres "poc recomanables".

⁷⁶² Pabel, Himar H., "Reading Jerome in the Renaissance: Erasmus' Reception of the *Adversus Jovinianum*", a *Renaissance Quarterly*, n°55-2, Chicago, University of Chicago Press, 2002, p.470-497.

bé el notari va voler catalogar-los de manera conjunta, és a dir, que existeix la possibilitat que la biblioteca hagués tingut algun tipus d'organització.

L'espiritualitat a la casa de Miquel Mai també va tenir una forta presència i es va traduir en força llibres d'hores i llibres de psalms, cosa que s'entén força si tenim en compte que a la casa hi havia un clergue propi⁷⁶³ i una capella que va rebre un tractament decoratiu força destacable. Recordem a més que a la cort imperial hi havia un profund debat que es traduïa en moltes sospites cap als erasmistes i les seves inquietuds culturals per no dir espirituals⁷⁶⁴. A la mateixa cort també hi havia una forta tradició en els llibres d'hores i l'emperador mateix es feia fer els seus propis exemplars amb unes il·lustracions manuscrites que varen convertir aquests llibres en autèntics tresors⁷⁶⁵.

La biblioteca de Mai també comptava amb nombrosos exemplars del llibre de l'*Apocalipsi*, vides de sants com una *Vida de Sant Joan*, diversos *Flos Sanctorum* d'estampa⁷⁶⁶, un exemplar dels *De decem preceptis* del qual se'n coneix una edició de 1492 de Michele de Carcanis. El *Breviari Romà*, les *Epistoles* de Sant Pau o una versió anomenada *Odes de Salomó* (segurament el *Càntic dels càntics*) formen una llarga llista de llibres sobre els episodis bíblics.

La institució eclesiàstica també forma part d'aquest capítol amb textos doctrinals redactats per diversos Papes i cardenals: per exemple tenim les *Epistoles de Nicolau V* les quals varen ser editades novament per Erasme de Rotterdam i publicades el 1536. D'un altre Papa, en aquest cas Nicolau IV, també n'apareix la *Prèdica de Fra Jeroni*, un text escrit quan Nicolau IV es deia Jeronimus Masci i actuava com a frare franciscà. Un Papa conegut dels Mai no hi podia faltar i els escrits d'Adrià d'Utrecht com a Papa Adrià VI i (també com a cardenal) fan la seva aparició. Els cardenals queden representats per les *Epistoles Jacobi Piccolomini cardinalis papiensis*, o les *Opera* del famós Basili

⁷⁶³ Així ho fa constar Mai al seu testament.

⁷⁶⁴ Andrés Martín, Melquíades, "La espiritualidad española en tiempos de Carlos V", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, 4 vols., Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenario de Felipe II y Carlos V, 2001, vol.IV, p.157-180.

⁷⁶⁵ Muntada Torrellas, Anna i Varela Rodríguez, Elisa, *Libro de horas de Carlos V. Biblioteca Nacional-VITR.24.3. Catálogo y comentarios*, Madrid, Biblioteca Nacional, 1999.

⁷⁶⁶ Cosa que els podria situar en l'edició de Basilea de 1493, vid., Baños Vallejo, F., ob.cit., 2007, p.287.

Besarió. Unes desconegudes *Epistoles dels cardenals* (en català), o la *Practica Papiensi* ens acaben de confirmar que Miquel Mai tenia un cert interès en conèixer la opinió de la Cúria romana. El que és impossible de definir és si els llibres els va adquirir ell mateix o varen ser obtinguts de primera mà d'algun dels cardenals amb qui va conviure i treballar en el període romà. Tampoc hem de descartar que alguns textos provinguessin de les possessions del seu germà Joan Mai, qui havia treballat per Adrià VI.

Finalment hi ha un grup de llibres que es poden definir com a tractats teològics o comentaris a alguns dels principals textos de l'Església. Lògicament el primer nom que ens ha d'aparèixer en aquest capítol és el d'Erasme de Rotterdam i la seva enciclopèdica obra escrita⁷⁶⁷.

Seguint el fil d'Erasme hem d'assenyalar que Mai disposava dels textos de la polèmica entre Alberto Pio da Carpi i l'holandès, cosa que no ens ha d'estranyar si tenim en compte la relació entre Mai i Ginés de Sepúlveda.

Destaquen altres autors o tractats com Johannes Climacus i la seva *Scala*, un text que circulava bastant gràcies a la seva edició toledana de 1504 o la valenciana de 1533⁷⁶⁸. Però també tenim Joachino di Fiore (*Expositio magni prophete*), Bonifacius Simonetta, Alberimus de Puire, Guillem de Paris, Isabel de Villena (*Vita Christi*), Jean de Gaigny (*Epitome paraphrastica enarrationem*), Rofredus Beneventanus, Macarius Mutius (*De triumphos Cristi*), Rabano Mauro, Pierre Bersuire (*Reductiorum morale*), Guillem d'Ockham (*Questiones*), Sant Tomàs (*Pangi Lingua*), Sant Albert Magne (*Opera nierensis, In evangelium Mathei, In evangelium Marci, In evangelium Luce*), Dionís Cartoixà (*In quinque libros legis mosaice, De sanctis, Psalms, Opera, Epistoles i evangelis, Llibre de la saviesa, Epistoles Pau, Epistoles quatre profetes, Llibre de Job, Dotze profetes, Quatre evangelis*), Rupert de Deutz (*De victoria Verbi Dei, De operibus sancte trinitatis*), Johannes Petrus Ferrari, Athanassius d'Alexandria (*In epistolas Pauli*), Ioannis Driedonis, Sant Basili Magne, Gregori de Nassians, Simó de Cassia, Temesvari Pelbart (*Pomer*

⁷⁶⁷ Em remeto a la no menys enciclopèdica obra de Bataillon per fer-nos una idea però també al text de Natalio Fernández Marcos i Emilia Fernández Tejero, "Bibliismo y Erasmismo en la España del siglo XVI", a Revuelta Sañudo, M., i Morón Arroyo, C., ob.cit., 1986, p.97-108.

⁷⁶⁸ Pego Puigbó, Armando, *El Renacimiento espiritual. Introducción literaria a los tratados de oración españoles (1520-1566)*, Madrid, CSIC, 2004, p.165-189.

de tempore), Silvestre Mazzolini Prierias (*Aurea Rosa*), Aymo de Faversham (*In apocalipsim, Esaies, Sermons, Epistoles*), Augustinus Engubinus, Johannes Royardus, Aurelius Prudentius (*De septem peccatis*), Josse Clichtove (*De adversus luce, Contra Luterum*, aquest publicat el 1529), Etienne Dolet (*De lingua lectura*, publicat en dos volums el 1536 i el 1538), Johannes Cluniacus, Alger de Liege (*De veritate corporis*), Nicolau de Cusa, Sant Anselm (*Questioni*), Prosper d'Aquitania, Tertulià, Johannes Monachus (*Glossa Aurea*), John Boroug (*Pupila Oculi*, un tractat interessant perquè també suposava un tractat de ciència mèdica que tractava indirectament de les lleis de la perspectiva), i finalment Francesco Giorgi (*De Harmonia Mundi*, publicat el 1525 a Venècia, un text que tenia un alt component d'estudi sobre la música).

De tota la llista d'autors ens hem de remarcar que Miquel Mai no només buscava el coneixement a través dels textos clàssics de l'Església sinó que també mostrava molt d'interès en aquells tractats publicats quasi en temps present, contemporanis a ell i no només aquells publicats als tallers hispànics sinó també textos publicats a Anglaterra, França i nord d'Europa. Això és tot un indicador de la polivalència cultural, intel·lectual i legal en la que es movia i possiblement per això es va pensar en ell per enviar-lo a Roma a defensar la causa de Caterina d'Aragó així com per restablir les relacions amb Climent VII.

4.3.4 Llibres de filosofia.

Els llibres i autors que protagonitzen les lectures filosòfiques són una combinació dels diversos corrents existents des d'època antiga que acaben desembocant en el "tot" que va suposar l'Erasmisme. Des de l'Aristotelisme, el Platonisme, l'Escolàstica i el Tomisme, passant pel Neoplatonisme i naturalment per l'Erasmisme.

Les temàtiques que hi podem trobar són quasibé totes les possibles que hi podia haver en aquells moments: des temes que tractessin de la naturalesa de les persones respecte la divinitat, debats sobre l'organització social de les persones i la legitimació de la jerarquia estamentària, fins a tractats que es preguntessin sobre els nous individus trobats arran de les descobertes transoceàniques. Lògicament hi ha un fort component polític al darrera de molts dels noms que veiem i per això resulta complicat definir si un llibre és estrictament de filosofia o bé també suposava una font fonamental de la teologia i la jurisprudència. Per tant molts, per no dir tots, dels autors que posem aquí també podrien ser perfectament als capítols anteriors i fins i tot posteriors.

La filosofia antiga queda plenament representada per tres noms propis: Plató, Aristòtil i Ciceró. Del primer podem advertir la presència de varis tractats però cap sense identificar més enllà de la referència al nom del mateix filòsof. Sembla força obvi que llibres o tractats com els *Diàlegs* o la *República* havien de ser alguns d'ells. El contrapunt al platonisme queda ben patent amb diverses obres d'Aristòtil (*Ètica*, *De Mundo*, *La Retòrica* i els *Problemes*). A més també es documenten altres llibres sense identificar. El que ens crida bastant l'atenció són les obres d'un filòsof francès de la segona meitat del segle XV i primera del XVI, Jacques Lefevre d'Etapes (Jacobus Faber). D'aquest autor n'apareixen varis llibres però en destaquen les *Paraphrases*, un comentari als textos aristotèlics sobre la física i la metafísica publicats el 1492. Etapes era l'equivalent francès a Erasme, introductor de l'Humanisme a França, protegit de la cort de Francesc I i perseguit per la seva poca hortodòxia cristiana. Va ser el principal refundador de l'aristotelisme a partir de les lectures de Ramon Llull i l'anàlisi textual de

Sant Jeroni o les epístoles de Sant Pau⁷⁶⁹. L'aristotelisme queda també definit pels comentaris que en va fer Donato Acciaoli en el seu *In octum Aristotelis*. Finalment Aristòtil també queda representat pel seu màxim recuperador de l'Edat Mitjana, Averroes i els *Sthotie achi de celo et mundo*.

Lefèvre d'Étaples també ens ajuda a entendre un altre capítol dels llibres filosòfics de Mai, el del Neoplatonisme. Començant per les mateixes obres de Plotí (no identificades pel títol), també hi ha dos autors clau d'aquest corrent dels que sí n'identifiquem obra. Es tracten de Marsilio Ficino i el seu *Mercurii Liber* i de Pico della Mirandola i el seu *De dignitatis hominis*⁷⁷⁰, obra de 1486 i de gran difusió per les seves controvertides idees.

Després de Plató i Aristòtil, el tercer pensador de l'antiguitat amb més renom a la biblioteca és Ciceró (de fet és després d'Erasme, l'autor amb més obres a l'inventari). A banda dels seus títols no identificats trobem tres edicions de l'*Oratore*, dues del *Brutus*, dues *Retòriques*, els *Officis*, les *Epistoles ad atticum*, el *De natura deorum* i unes *Catilines*. La importància de Ciceró en Mai possiblement requeriria d'un estudi específic ja que apareix en quasi totes les facetes de la seva vida. Ell mateix era un "orator", el seu estil d'escriptura ens fa intuir que practicava l'estil ciceronià en la seva correspondència (cosa que segurament podríem confirmar amb la troballa de més cartes), i a més a més era el principal referent llatí de l'Erasme, especialment per a la correcta recuperació lingüística i la consegüent lectura i interpretació dels clàssics llatins⁷⁷¹.

La filosofia antiga també apareix amb els comentaris de Marcantonio Sabellico a Plini (el jove) i les *Anotationes in Plinium*. Plini és un dels autors que apareix amb més força entre els llibres de Mai (encara que a vegades és difícil saber si es refereix a el Jove o el Vell). Dels temps antics és important assenyalar els

⁷⁶⁹ Bedouelle, Guy, "Attacks on the biblical humanism of Jacques Lefèvre d'Étaples", a Rummel, Erika (ed.), *Biblical Humanism and Scholasticism in the Age of Erasmus*, Leiden-Boston, Brill, 2008, p.117-141.

⁷⁷⁰ Chastel, Andre, *Arte y Humanismo en Florencia en tiempos de Lorenzo el Magnífico*, Madrid, Cátedra, 1991; Wittkower, Rudolf i Wittkower, Margot, *Nacidos bajo el signo de Saturno*, Madrid, Cátedra, 1988; González Martín, Vicente i Branca, Vittore, *De Hominis Dignitate. La dignidad del hombre*, Madrid-Barcelona, Mondadori, 1995.

⁷⁷¹ Per veure el paper de Ciceró entre els juristes catalans, Medina, Jaume, "Ciceró a les terres catalanes. Segles XIII-XVI", a *Faventia*, n°24-1, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2002, p.179-221.

volums de Sèneca, Cató i sobretot Plutarc, per qui Mai deuria sentir una especial sensibilitat gràcies a la dedicataria que li feia Minturno i sobretot, perquè era un autor amb molta difusió gràcies a les seves *Vides paral·leles* una lectura que seria una de les possibles fonts a l'hora d'adquirir alguns dels medallons de marbre. Una de les poques obres que podem identificar a l'inventari són les *Moralia* les quals varen ser traduïdes precisament en època de Miquel Mai⁷⁷².

L'època medieval també té els seus representants. Començant pels textos de Ramon Llull, Francesc Eiximenis (*Tractat de les dones*), Sant Isidor de Sevilla (*De piscibus*), Gil de Roma (*De regimine principum*), Tomàs de Kempis (del qual no ens diu quina obra és però segur que es tractaria de la *Imitació de Crist*) o Avicena.

L'època més moderna i renaixentista queda representada pels texts de Leonardo Bruni, Rodolfus Agricola, els ja anomenats Pico della Mirandola i Ficino, Franciscus Decius i en una posició també força destacada Joan Lluís Vives (*De institutione cristiana*, els *Opuscula*, *De veritate contractionis*, els *Epigramata*, el *De disciplinis*). Amb Vives precisament hi coincidirà Mai en els seus viatges pel centre d'Europa i Anglaterra i alguna de les edicions de què disposava les podia haver adquirit llavors, donada la importància que va tenir als cercles polítics cortesans⁷⁷³. La versió més ortodoxa de Mai també apareix en l'opuscle antiluterà de Thomae Rhadini Todischi que a l'inventari apareixen com *Comentaris a Luter*, aparescuda el 1522 i on precisament es fa un anàlisi ciceronià dels textos luterans.

Però naturalment Erasme de Rotterdam ocupa totes les llistes amb més de cinquanta obres identificades directament de la seva mà i moltes altres que podríem atribuir-li com a comentarista (com els textos dels pares de l'església). Erasme va aconseguir enorme fama ja en vida seva i a la Corona d'Aragó va

⁷⁷² Morales Ortiz, Alicia, *Plutarco en España: traducciones de Moralia en el siglo XVI*, Murcia, Universida de Murcia, 2000

⁷⁷³ Requesens i Piquer, Joan, "Dètica i política al segle XVI. Joan Lluís Vives, Frederic Furió i Joan de Borja", a *Enrahonar*, n°42, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2009, p.91-128.

repercutir-hi en moltes edicions dels seus textos menys polèmics⁷⁷⁴. Els seus principals escrits com l'*Enchiridion militis*⁷⁷⁵ o els *Adagis*⁷⁷⁶ apareixen en diverses ocasions a l'inventari⁷⁷⁷.

L'Erasmisme de Mai va tenir un capítol que quasi el porta a quedar fora de l'ortodòxia catòlica al tenir entre els seus protegits a Juan de Valdés quan tots dos eren a Itàlia. El curiós del cas és que les obres de Valdés no apareixen per enlloc i això que Mai i ell formaven un compacte grup cultural a Roma junt amb Flaminio i fins i tot Bembo. Entre les seves discussions la llengua havia de ser per força un dels temes predilectes, tant per la part més filològica de Bembo i Flaminio com per la part més filosòfica de Valdés⁷⁷⁸. Potser aquesta relació ens hauria de replantejar l'autèntica espiritualitat de Mai i què el va fer anar a parar als cercles jesuïtes.

⁷⁷⁴ Rausell Guillot, Helena, *Letras y fe. Erasmo en la Valencia del Renacimiento*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2001.

⁷⁷⁵ Medina, Jaume (ed.), *Manual del cavaller cristià*, Barcelona, Proa, 1991.

⁷⁷⁶ Puig de Bellacasa, Ramon (ed.), *Erasmo de Rotterdam. Adagios del poder y de la guerra y teoría del Adagio*, València, Generalitat Valenciana, 2000.

⁷⁷⁷ Em remeto al capítol anterior sobre els llibres erasmistes de Miquel Mai i a les monografies de Bataillon i Checa Cremades així com els texts de Sebastián García Martínez.

⁷⁷⁸ Firpo, Massimo i Tedeschi, John, "The italian Reformation and Juan de Valdés", a *The Sixteenth Century Journal*, n°27-2, Kirksville, Truman State University, 1996, p.353-364; Vian Herrero, Ana, "La mimesis conversacional en el Diálogo de la lengua de Juan de Valdés", a *Criticón*, n°40, Toulouse, Université de Toulouse, 1987, p.45-79. Recordem que Mai fins i tot va intercedir en favor de Valdés perquè aquest aconseguís la plaça de secretari de l'emperador quan Alfonso de Valdés va morir.

4.3.5 Llibres d'història.

La història sempre ha estat l'element comú en tota ciència humanística. Conèixer el passat sempre ha sigut essencial per poder desenvolupar-se amb total llibertat però a l'època moderna també significava legitimar les posicions i reivindicacions polítiques sobre drets històrics. Això Miquel Mai ho sabia i segurament per això va destinar una gran part dels seus recursos a adquirir cròniques històriques de quasibé tots els territoris europeus i no només referents al passat llunyà sinó també, per conèixer alguns aspectes que havien passat contemporàniament a ell.

Per tal de conèixer els temps més passats, especialment els que es referien a l'antiga Roma, Mai disposava d'alguns exemplars de la *Geografia* de Pomponio Mela, varis volums de Tàcit, un Aemilius Probius (un llibre en què es comentava els textos de Cornelius Nepos), Apià d'Alexandria, Plini el Vell, Titus Livi, Estaci, Horaci, Cassiodor, Procopi de Cesarea i Suetoni. Per desgràcia de cap d'ells se'ns donen noms de les seves obres excepte de Plini el Vell. Tot i això podem intuir que de Titus Livi en tenia l'*Ab Urbe condita* i és molt possible que les *Dècades* encara que això no és molt clar per la coincidència del títol amb moltes altres obres. De Suetoni deuria tenir els *Dotze cèsars*, d'Horaci les *Sàtires* i les *Odes i Epistoles*. De qui sí n'apareix el títol és del *Comentari de les Gal·lies* de Juli Cèsar, un *De antiquitatibus* de Flavi Josep, l'*Antiquitatum romanorum* de Dionís d'Halicarnàs, un "Aulus Gellius", és a dir, unes *Noctes Atticae*, dos exemplars de les *Catilinaria in Iugurta* de Salusti i un sorprenent *Fulvius Macrianus*, la història de dos dels grans usurpadors de Roma, sense especificar si es tractava del Macrianus pare o fill.

Tot i que era del segle XV hem d'adjuntar als historiadors de l'època romana a Bonifacio Simonetta, abat sistercenc de San Stefano di Como, el qual es va encarregar d'escriure el capítol de les persecucions de cristians en època romana en una obra publicada el 1509.

La història grega també tenia el seu protagonisme amb varis volums de Xenofont, Polibi, Isòcrates d'Atenes (*Orationes*) i Diodor Sícul (*Chronica*). A

manera més literària que cronística potser també hem de dir que Mai disposava d'un Guido delle Colonne i la seva *Història de Troia*. En definitiva tot el que un humanista podia i havia de conèixer sobre l'antiguitat era a la biblioteca de Mai⁷⁷⁹.

Els motius que podien portar a Mai a conèixer totes aquestes cròniques (a més de la molta literatura antiga que veurem més endavant), semblen desvelar-se per sí sols a aquestes altures. A banda de la pròpia formació clàssica que va rebre, les necessitats jurídiques a les que havia de fer front estant al servei de l'emperador, justificaven un més que exhaustiu coneixement del passat gloriós de l'Imperi.

L'època medieval queda representada per un marcat interès per la crònica legitimadora dels diferents regnes, especialment pel que fa a les lluites entre França i Anglaterra. Per exemple tenim un Polidori Vergili i la seva *Anglice historia* o un sorprenent llibre, anònim, titulat *Brondius*, la història del primer rei anglès coronat després de les invasions saxones.

Del període més alt medieval són bastant sorprenents els llibres de Garsea Furtuniones, *Codex de Roda*, i un *Quartus curtius* de Paulus Osorius, dos textos que versen sobre les genealogies de diferents regnes. Són dos autors que tindrien molta relació amb els volums d'Andrea Tiraquellus que localitzàvem a l'inventari de 1548.

Per la banda de la història més francesa tenim un exemplar de Johannes Trithemius el *Compendium sive breviarum primi voluminis chronicarum de origine gentes et regnum francorum*, publicat el 1514. Hi ha una segona crònica francòfona també molt interessant. És el *De rebus gestis francorum* de Paulus Aemilius.

La història d'Itàlia també té bons exemples a la biblioteca. Per començar *La conficia di Monte Aperto*, un anònim del segle XIV però reimpressa a partir de 1502. No menys interessant és el llibre de Galeazzo Flavio Capella, *De restitutione ducis mediolani*. En tercer lloc també hi havia una *Historiarum*

⁷⁷⁹ Brian Tate, Robert, "La geografía humanística y los historiadores del siglo XV", a Bustos Tovar, Eugenio (coord.), *Actas del IV Congreso Internacional de Hispanistas*, 2 vols., Salamanca, Universidad de Salamanca, 1982, vol.II, p.692-698.

florentini de Guicciardini. També tenia una *Història Veneciana* de Marcantonio Sabellico. En últim lloc i encara que es pot considerar un llibre d'història de la Corona d'Aragó, esmentem dues cròniques napolitanes sobre Alfons el Magnànim: d'una banda tenim a Antonio Beccadelli (*De dictis et factis*) i per una altra disposava de la que va escriure Bartolomeo Facio, el *Rerum gestarum*⁷⁸⁰.

Amb les cròniques de Nàpols encetem la llista de tractats històrics de la Corona d'Aragó i els regnes hispànics. Per començar ens crida l'atenció la *Crònica del rei Pere* de Bernat Desclot, escrit que tindria el seu equivalent a nivell castellà en la *Crònica del rey don Rodrigo* de Pedro del Corral, o també en els textos de Rodrigo Sánchez de Arévalo, la crònica portuguesa d'Alfonso Enriques i la *Crònica de Pero Niño*⁷⁸¹.

A nivell més general s'ha de destacar els textos d'algú que va coincidir a la cort de Ferran II amb Joan Mai (2n), Lucio Marineo Siculo. Del sicilià en tenim el *De laudibus hispanie* i una *De la Vite*, sens dubte la *Crònica de la vida de los reyes católicos*⁷⁸². Però naturalment no podia faltar un text d'un altre conegut dels Mai, les *Cròniques d'Espanya* de Pere Miquel Carbonell⁷⁸³ (fig.49). També apareix un *Corona Regnum* cosa que ens situaria en relació a Joan Margarit i els cercles humanistes catalans de finals del XV, ja iniciats amb Pere Miquel Carbonell⁷⁸⁴.

A nivell més hispànic trobem el llibre de Rodrigo Ximenez de Rada *De rebus hispaniae*, o el d'Alonso Venero *Enchiridion de los tiempos*, així com el *Memorial* de

⁷⁸⁰ Albanesa, Gabriella-Pietragalla, Daniela-Bulleri, Monia i Tangheroni, Marco, "Storiografia come ufficialità alla corte di Alfonso il Magnanimo: i Rerum gestarum Alfonsi regis libri X di Bartolomeo Facio", a D'Agostino, Guido (coord.), *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso il Magnanimo: I modelli politico-istituzionali, la circolazione degli uomini, delle merci, gli influssi sulla società e sull costume*, (XVI Congresso Internazionale di Storia della Corona d'Aragona, Napoli-Caserta-Ischia, 18-24 settembre di 1997), 2 vols., Nàpols, Paparo, vol.II, p.1223-1267.

⁷⁸¹ Osorio Domínguez, María del Rosario, "El mundo de la caballería a través de la Crónica de don Pero Niño", a *Norba. Revista de historia*, nº13, Cáceres, Universidad de Extremadura, 1993, p.105-125.

⁷⁸² Jiménez Calvente, Teresa, "Lucio Marineo Sículo y Antonio de Nebrija: crónica de una relación difícil", a *Cuadernos de Filología Clásica. Estudios latinos*, nº14, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 1998, p.187-206. Jiménez Calvente, T., ob.cit., 2001, amb bibliografia que relaciona als principals humanistes del moment.

⁷⁸³ Alcoberro, Agustí, ob.cit., 1997

⁷⁸⁴ Segarra Añón, Isabel, *Joan Margarit. Corona Regnum*, 2 vols., Girona, Vitel·la, 2008.

Betrán de Guevara⁷⁸⁵ que cel·lebrava l'ascens de Carles V. Seguint aquesta línia també havíem vist els *De adventu Caroli* de Minturno o un alarmant *Salvui Vienne* en alusió al setge turc a la ciutat imperial. Potser per motius proimperials també es justifica la presència de la *Vita et gesta Caroli* d'Eghinard, reeditada el 1521 a Colònia, precisament en motiu de la presència de l'emperador i la seva cort a aquella ciutat. Per tant, sembla lògic pensar que Mai va adquirir aquest llibre just en aquell moment. D'aquest mateix moment sembla que podria haver-se fet amb el *Memorabilium omnis aetatis et omnium gentium chronici comentarii* de Johannes Naucler, escrita 1516 però publicada més endavant. És una obra on es feia ressó dels esdeveniments del món des de la seva creació fins al mateix segle XVI.

Finalment també hi ha un marcat interès per la principal amenaça del moment, "el turc". Sobre ells hi ha quatre referències. Per una banda tenim la *Crònica dels turcs*, un text que pot esser ben bé algun dels tractats realitzats des de l'òptica erasmista del moment per allò més descongut⁷⁸⁶ però també pot concordar amb el text que va escriure el mateix Ginés de Sepúlveda⁷⁸⁷.

També apareix un *Comentario de la cosa del turco* que al ser un títol en castellà també encaixaria amb els textos de Sepúlveda. I finalment trobem dos *De bello turco* un text escrit per Joan Lluís Vives el 1529 i del qual la cort imperial en va rebre notícia⁷⁸⁸.

L'última notícia literària sobre els turcs l'extraiem del *Episcopi Currencii Ad Clementem VII De Re rebus Turcis* de 1526, escrit de Hirolamo Balbi.

El desconeixement del nou Nou Món també té el seu lloc amb les cròniques de Gonzalo Fernández de Oviedo (*Historia general y natural de la Indias*, de 1535, o bé, el *Sumario de la natural historia de las Indias*, de 1526).

⁷⁸⁵ Redondo, Agustín, "Mesianismo y reformismo en Castilla a raíz de la batalla de Pavía: el Memorial de don Beltrán de Guevara dirigido a Carlos V (1525)", a Iglesias, Mª Carmen-Moya, Carlos i Rodríguez Zúñiga, Luis (eds.), *Homenaje a José Antonio Maravall*, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, 1985, p.237-257.

⁷⁸⁶ Sevilla Arroyo, Florencio, "Diálogo y novela en el Viaje de Turquía", a *Revista de Filología española*, LXXVII, Madrid, CSIC-Instituto de Filología, 1997, p.69-87.

⁷⁸⁷ Losada, Ángel, *Tratados políticos de Juan Ginés de Sepúlveda*, Madrid, Instituto de Estudios Políticos, 1963.

⁷⁸⁸ Moreno Gallego, V., ob.cit., 2001, p.74.

4.3.6 Llibres científics.

Una relació de llibres relacionat amb el món de la ciència pot resultar ser un pèl ambigua per diferents motius. En aquest capítol s'hi podria incloure un munt de títols que molt possiblement dediquin una part del seu text a la ciència però que per qüestions de contextualització tenen més sentit al capítol de llibres teològics o filosòfics ja que en realitat, parlen de "substància", és a dir, són textos amb un alt contingut moral. Per això hem decidit reduir aquest capítol a aquells llibres que intentaven descriure un seguit d'aspectes de la vida humana: el món en termes geogràfics descriptius; idees amb aplicacions tècniques sobre la societat i la capacitat intel·lectual (arquitectura, agricultura, física o anatomia).

Les biblioteques del Renaixement tenen com a característica general un profund interès per la ciència i per això el mercat editorial de l'època es va fer ressò d'aquesta moda i necessitat mediàtiques. És més, fins a 1520 el principal centre productor de llibres científics va ser la ciutat de Barcelona i la Corona d'Aragó va tenir un gran nivell productiu de llibres dedicats a la medicina, les matemàtiques, la història i la filosofia naturals i l'astrologia⁷⁸⁹.

El llibre científic de què disposava Mai era bàsicament geogràfic. En aquest sentit hi destaquen els noms propis de Pomponio Mela, Astravó i Plini el Vell per l'època antiga. Per la seva banda els estudis de Pietro Martire d'Anghiera o Ginés de Sepúlveda i de Martín Fernández de Enciso aporten una actualització més humanística als tractats antics. Molt relacionat amb l'àmbit geogràfic hi ha l'estudi de l'astronomia i l'astrologia i dels quals també trobem constància d'autors com Julius Firmicus Maternus o Johannes de Sacro Bosco.

Si ens centrem en els geògrafs ens trobem primerament amb Pomponio Mela: tenim dos exemplars del *De situ Orbis* i dos llibres més no identificats. Veient

⁷⁸⁹ Pardo Tomás, José, "La producción impresa de libros científicos en la Corona de Aragón durante el siglo XVI", a Sarasa, Esteban i Serrano, Eliseo (coords.), *La Corona de Aragón y el Mediterráneo. Siglos XV-XVI*, Zaragoza, Institución Fernando el Católico, p.231-266. Per l'edició i circulació de llibres científics, Cifuentes Comamala, Lluís, *La ciència en català a l'Edat Mitjana i el Renaixement*, Barcelona, Palma de Mallorca, Universitat de Barcelona i Universitat de les Illes Balears, 2001.

però quina era la producció de Mela, tenen tots els números perquè es tractin de dos exemplars de la *Corographia*. Totes dues obres varen ser impreses des ben aviat, el *De situ* ja apareix a Venècia el 1478 mentre la *Corographia* és impresa per primera vegada el 1474 a Milà⁷⁹⁰. Pel que fa Estrabó, la seva obra principal, la *Geografia*, es publicava periòdicament des de 1469 quan va aparèixer l'edició princeps a Roma feta per Guarino Veronese. Però sembla més factible que alguna edició de Basilea com la de 1539 fos la que Mai va aconseguir. Els dos exemplars que trobem a l'inventari poden correspondre's a dos edicions diferents ja que no sembla que es publicués en dos volums.

El tercer geògraf destacat és Plini el Vell. L'inventari és força confús a l'hora de distingir entre els dos Plinis, el Vell i el Jove ja que sempre els descriu com a Plinius Secundus. Per sort sabem que Mai disposava de la *Historia Naturalis* editada el 1543 per Hernán Núñez de Guzmán. Ho sabem gràcies a la correspondència del comentarista castellà (de Guzmán) i l'historiador Jerónimo Zurita on el primer li fa saber al segon que ha regalat varis exemplar de la seva edició a diferents personalitats, entre elles Mai⁷⁹¹.

L'interès per allò desconegut també té la seva repercussió en llibres de geografia que miraven d'explicar les novetats procedents dels descobriments a l'altra banda de l'Atlàntic o per la resta del globus. De Pietro Martire d'Anghiera trobem el seu clàssic *De Orbe Novo*, encara que amb aquest mateix títol s'hi correspon la mateixa obra de Juan Ginés de Sepúlveda que ja sabem que tenia una estreta amistat amb Miquel Mai (fig.50). Per la seva banda, de Martín Fernández de Enciso tenim la *Summa de Geografia*. L'edició de Martir d'Anghiera la podem situar en una primera aparició a Alcalà de Henares el 1516 amb reimpressions el 1521 i el 1533. A Basilea també apareixerà amb diverses reimpressions entre 1523 i 1525. Si es tractés de l'obra de Sepúlveda hem de retrassar l'adquisició del llibre fins almenys 1530 en què apareix a

⁷⁹⁰ La bibliografia sobre aquests tractats és extensíssima però serveixen de referència Guzmán Arias, Carmen, *Corografía*, Murcia Universidad de Murcia, 1989 i; Bejarano, Virgilio (ed.), *Hispania antigua según Pomponio Mela, Plinio el Viejo y Claudio Ptolomeo*, Barcelona, Instituto de Arqueología y Prehistoria, 1987.

⁷⁹¹ Codoñer Marino, Carmen-Signes Codoñer, Juan i Domingo Malvadi, Arantxa, *Biblioteca y epistolario de Hernán Núñez de Guzmán (El Pinciano). Una aproximación al humanismo español del siglo XVI*, Madrid, CSIC, 2001, p.398 i docs.43, 49, 54 i 57.

Castella, coincidint precisament amb què Mai i Sepúlveda eren a Roma. Per la seva banda l'obra d'Enciso va aparèixer per primer cop el 1519 i també va tenir la seva difusió.⁷⁹²

En el capítol sobre Amèrica ja hi havíem vist també com obteníem resultats a l'inventari de 1548 quan hi trobàvem un llibre molt curiós "de mostres de personatges de les Índies cobert de pell de lleopard". Ara a més també trobem un llibre absolutament desconegut titulat *Expositio fidelis Moctezuma* a més d'un exemplar descrit pel seu contingut que pel seu títol ja que apareix com "un llibre fet amb lletres del Brasil". Tenim un tercer llibre descrit però no desconegut. És "Lo paise novamenti trobati per la navegazione de Espanya", el qual ja Rubió i Balaguer ens n'havia ressenyat la seva existència⁷⁹³. Finalment tenim dos exemplars de la *Història de las Indies*, molt probablement les obres de Gonzalo Fernández de Oviedo ja que la versió de Bartolomé de las Casas és posterior a Miquel Mai⁷⁹⁴. L'únic origen que podem veure als llibres que semblen més autènticament originals d'Amèrica ens porta a pensar que potser eren un regal de Francisco de los Cobos, amb qui Mai hi tenia una excel·lent relació i qui ja havia regalat altres llibres procedents d'Amèrica⁷⁹⁵

La curiositat pel desconegut també afectava a les inquietuds més humanes de Miquel Mai. Un dels texts més famosos de la història de la medicina també formava part de la seva col·lecció, el *De medicina* de Cornelius Celsus. És un llibre d'estampa segons l'inventari i això ens serveix per datar-ne una cronologia aproximada. Si no fos per aquest detall podríem pensar perfectament que es tracta d'un llibre propietat del besavi de Mai qui havia exercit de metge. Sabem però que el tractat no va arribar a les planxes d'impremta fins el 1539 al taller de Crommius d'Ambers⁷⁹⁶. Un llibre d'aquest

⁷⁹² Màrtir de Anglería, Pedro, *De Orbe Novo*, València, Universitat de València, 1992; per la versió de Sepúlveda, Rivero García, Luis, "Apuntes al *De orbe novo* de Juan Ginés de Sepúlveda", a *Habis*, nº33, Sevilla, universidad de Sevilla, 2002, p.579-597; sobre Enciso, *El léxico de la "Suma de Geographia" de Martín Fernández de enciso*, Madrid, UNED, 2004.

⁷⁹³ Rubió i Balaguer, J., ob.cit., 1973, p.29.

⁷⁹⁴ Agraieixo a la professora Dra. Núria Sala per la seva dedicació i per les informacions que m'ha facilitat en tot moment.

⁷⁹⁵ Hernando Sánchez, C.J., ob.cit., 1998.

⁷⁹⁶ Conde Parrado, Pedro, *Hipócrates latino: el De Medicina de Cornelio Celso en el Renacimiento*, Valladolid, Secretariado de Publicaciones de la Universidad de Valladolid, 2003.

tipus a més estaria molt relacionat amb la descripció que en feia el bisbe Loaysa quan Mai era a Roma: “decíame hoy un cortesano que más le parecía médico que embajador”⁷⁹⁷.

Mai no va ser una excepció per l'època, el llibre científic era molt normal entre els principals humanistes del moment però entre els admiradors dels llibres de medicina s'hi havia de comptar al mateix Carles V qui a més de tenir varis exemplars sobre diverses temàtiques fisiològiques, també participava en tertúlies mèdiques amb els texts de Plini com a tema preferit⁷⁹⁸.

El tema mèdic no s'acaba aquí. Localitzem un exemplar del *De patientia* de Giovanni Baptista Mantuanus, un text que es dedica a explicar les característiques de moltes de les enfermetats conegudes des d'un punt de vista més literari que no pas científic. Alhora Mantuanus recollia les novetats de l'època ja que entre les seves descripcions hi aporta les notícies provinents d'Amèrica, cosa bastant sorprenent perquè es va publicar al voltant de 1497, amb un total de 39 edicions fins el 1510. El fet que Mai disposés de textos d'un autor com aquest també ens permet fer una altra relació amb l'ambient empíric i artístic de Mantua ja que Mantuanus va estar durant un temps al servei d'Isabella d'Este (des de 1493 fins almenys 1513) amb qui veurem que Mai hi compartia alguns paral·lelismes culturals força sorprenents⁷⁹⁹.

Com a tractats mèdics també hem de destacar un exemplar del *De morbo gallico* de Nicolaus Leonicensis. És un títol que com el seu nom indica, tracta del mal francès, és a dir, la sífilis i es va publicar a partir de 1497 en motiu de l'epidèmia que va patir Nàpols després de la invasió francesa del Regne.

L'últim exemple mèdic són les *Epistole medicinalis* de Giovanni Manardo, deixeble precisament de l'autor del *De morbo gallico*⁸⁰⁰. Les *Epistole* es varen

⁷⁹⁷ Redondo, Agustín, ob.cit., 1976, p.227, n.46. El fragment sencer l'aportem al capítol de l'ambaixada de Mai a Roma.

⁷⁹⁸ Gonzalo Sánchez-Molero, J.L., ob.cit., 2005, p.334.

⁷⁹⁹ La bibliografia sobre aquest autor se centra bàsicament en la seva activitat literària però també s'aporten algunes dades biogràfiques. Vid., per exemple, Mustard, Wilfred P., “On the Eclogues of Baptista Mantuanus”, a *Transactions and proceedings of the American Philological Association*, n°40, Philadelphia, University of Pennsylvania, 1909, p.151-183.

⁸⁰⁰ Lee Green, Eduard i Egerton, Frank N., *Landmarks of Botanical History*, 2, vols., Stanford, Stanford University Press, 1983, vol.II, p.584-597.

publicar de manera definitiva el 1528 però ja des de 1521 existien alguns fragments publicats amb el mateix nom.

Derivat de la medicina però seguint la línia de Manardo, també tenim dos tractats de botànica. De Christian Egenolff l'*Erbarum imagines* i de Charles Estienne *De re hortensi*. El primer era un text que va circular a partir de 1533 gràcies a les planxes de Johannes Scott i va suposar tota una revolució en l'art de la il·lustració de les plantes. El segon cas té un valor afegit a nivell artístic. Publicat el 1533, Charles Estienne era germà de Robert Estienne, famós pintor francès que es va encarregar d'aportar-hi el seu talent pictòric (fig.51).

La ciència matemàtica procedent d'Itàlia també va arribar a través d'un dels tractats que més ens sorprén, la *Summa Aritmethica* de Pacioli. En realitat potser hauríem de parlar de la *Summa Aritmethica* de Francesc Sancliment, un text publicat el 1482 a Barcelona per Pere Posa i elaborat a partir del tractat de Pacioli⁸⁰¹. El cas és que entre 1520's i 1530's es varen publicar nous tractats d'aritmètica amb el mateix títol a Barcelona, tots ells fets a partir del text original italià. D'aquesta manera podríem situar el nostre text en aquesta cronologia⁸⁰².

Molt vinculat a l'ambient matemàtic del Renaixement italià també varen aparèixer els tractats arquitectònics. Especial atracció va suposar la recuperació i aplicació de les indiccions del tractat de Vitruvi. Tot i que la tractadística arquitectònica quasi no apareix en els llibres de Mai sí que podem trobar una edició dels *Deu llibres d'arquitectura*, una edició que ens és relativament fàcil d'identificar perquè el notari l'identifica com el "Dibugio Vitruvi". La primera edició il·lustrada de Vitruvi és de 1511 a Venècia, que al 1521 és copiada a Alcalà i reeditada els anys 1524, 1535 i 1536⁸⁰³ (fig.52). L'exemplar de Mai ha de

⁸⁰¹ Escobedo, Joana, *Un incunable científic català: Suma de l'Art de l'Arismètica de Francesc de Santcliment*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 2007.

⁸⁰² Docampo Rey, Javier, "Reading Luca Pacioli's *Summa* in Catalonia: An early 16th-century Catalan manuscript on algebra and arithmetic", a *Historia Mathematica*, nº33, San Diego, Elsevier, 2006, p.43-62.

⁸⁰³ Montanari, Valeria, "Los arquitectos del siglo XVI y el estudio de lo antiguo: Algunas observaciones sobre los diseños del teatro di Marcello en Roma", a *Actas del II Congreso Nacional de la Construcción*, A Coruña, Universidad de la Coruña, 1998, p.331-336; Bustamante García, Agustín, "Los grabados del Vitruvio complutense de 1582", a *Boletín del Seminario de estudios de Arte y Arqueología*, Tomo 55, Valladolid, Universidad de Valladolid, 1982, p.273-288; Gomis

situar-se dins d'aquestes edicions o bé en alguna edició italiana cosa que amplia les possibilitats. A més a més en el cas de Mai també hem de considerar important la influència del moviment arqueològic existent a Roma ja en els anys de la seva ambaixada així com les moltes reformes que s'estaven duent a terme en aquells anys a Roma, unes reformes dutes a terme per uns arquitectes hereus de l'estudi matemàtic de mitjans del XV, precisament representat per Pacioli⁸⁰⁴. Mai es va trobar en una Roma on l'empremta d'arquitectes com Bramante, Rafael i Miquel Àngel era present en molts edificis, cosa que dóna un lligam a l'existència de Vitruvi, Andrea Fulvio, Serlio i Mazzochio a la seva biblioteca. La connexió amb l'arquitectura no s'acaba aquí però, Mai també disposava de lectures on es recuria als textos de Leon Batista Alberti per establir tot un discurs sobre les arts pictòriques, però d'això en parlem més endavant.

Miquel Mai també tenia un considerable capítol de llibres dedicats a tot allò que afectava al treball de la terra i la bona administració de les propietats del camp. En aquest capítol hi destaca sobretot el tractat de Aemilianus Palladius, *Opus agriculturae*. És un text que a Catalunya va tenir una enorme difusió gràcies als treballs de Ferrer Saiol, qui en va fer una traducció a finals del segle XIV i que va gaudir de nobrosa difusió fins entrada l'època moderna. A l'inventari de béns de 1548, ja hi documentàvem uns llibres titulats *Sobre el treballs dels horts*. El fet que el títol d'aquests llibres fos en català encara augmenta les nostres sospites que l'edició documentada a l'inventari de 1546 fos la versió de Saiol⁸⁰⁵. Al costat d'aquests textos també trobem dos *De Agricultura* sense identificar. El primer nom que ens ve al cap amb aquests títols és el de Marc Porci Cató però els noms de Varró i Columela també poden ser igualment vàlids. Amb l'arribada de la impremta a més, els títols que poden correspondre's amb un títol així és multipliquen d'una manera sorprenent.

Corell, Joan Carles, "Arquitectura i música en Vitruvi. L'Harmonia musical al *De Architectura Libri Decem*", a *Ars Longa*, n°16, València, Universitat de València, 2007, p.13-21.

⁸⁰⁴ Riello Velasco, José María, "Sombra de un sueño. Alberti, Rafael y la política arqueológica del Papado entre dos siglos", a *Anales de Historia del Arte*, n°14, Madrid, Universidad Complutense, 2004, p.121-141.

⁸⁰⁵ Butiñà Jiménez, Júlia, "Sobre el prólogo de Ferrer Saiol al *De re rustica* de Paladio", a *Epos*, n°12, Madrid, UNED, 1996, p.207-228; Martínez Romero, Tomàs, "Un traductor medieval en el seu context: els defalliments lèxics de Ferrer Saiol", a *Llengua & Literatura*, n°19, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2008, p.7-26.

La passió per l'estudi de la naturalesa així com el desitjable control o pronòstic dels esdeveniments naturals portava també a homes d'una gran cultura a buscar respostes en l'estudi dels elements d'una manera absolutament supersticiosa. En aquest context trobem un no identificat *De celesti agricultura* junt amb textos del ja conegut per l'època Julius Firmicus Maternus, astrònom al servei de Carles V i per tant amb qui deuria coincidir en algun moment Mai. Dins d'aquest capítol també podem incloure-hi el tractat de la *Sphera* de Johannes Sacro Bosco, un autor medieval que va descriure amb molta precisió certs fenòmens astronòmics en relació als planetes respecte el sol i les incidències sobre els aspectes climàtics. Finalment també apareix una *Cosmopaeia*.

Per acabar, potser aquest és el moment d'anomenar que Miquel Mai disposava de tota una col·lecció de tractats de "ciència" militar començant pel típic de *De re militari* de Vegeti fins arribar al *De re militari* de Robertus Valturius, just en una època en que era difícil gaudir d'un clima pacífic. Possiblement alguns dels nombrosos *De re militari* indeterminats que apareixen podien correspondre's amb el tractat de Diego de Salazar del mateix títol⁸⁰⁶.

⁸⁰⁶ Moyano Andrés, Isabel, "59.[Diego de Salazar], *Tratado de Re Militari*", a Agüadé Nieto, Santiago (coord.), *Civitas Librorum. La ciudad de los libros. Alcalá de Henares, 1502-2002*, Alcalá de Henares, Centro Internacional de Estudios Históricos Cisneros, 2002, p.213.

4.3.7 Llibres d'art.

Tot "Home del Renaixement" que mereixia aquesta denominació havia de tenir entre les seves lectures un seguit d'autors que establien el corpus teòric (o almenys una part) de la revifalla clàssica en els diferents aspectes de la vida i la cultura artístiques. Aquest conjunt d'autors podien sortir des de totes les disciplines d'estudi que hi pogués haver i per tant alguns textos, més que ser propiament textos d'art, podien ser tractats de medicina, ciència botànica, geografia, història i naturalment, arquitectura, pintura i escultura. Ja anunciem aquí doncs, una característica habitual en aquest capítol, l'ambigüitat dels títols que aquí presentem donades les múltiples facetes que es tracten en aquestes obres. El cas de Miquel Mai no és una excepció en aquest sentit. Acabem de veure com va aconseguir reunir un conjunt de textos científics que per l'època significaven tot un corpus d'estudi cap allò desconegut en qüestions geogràfiques, físiques i fins i tot anatòmiques. Pel que fa a textos que poden ser vistos com a tractats artístics i que ja hem assenyalat com a textos científics, ens han de cridar especialment l'atenció els noms de Vitruvi i Luca Pacioli. El primer va suposar la revolució arquitectònica més important de l'època moderna i el segon una abstracció (matemàtica) i substancial de la realitat i la seva projecció i influència en l'àmbit artístic.

El conjunt de llibres i tractats d'art no s'acaba amb aquests dos. La fascinació cap a l'antiguitat s'alimentava en bona part gràcies a l'experiència en terres italianes i això va repercutir especialment en diversos llibres que tenien com a tema central la vista de la Roma antiga. L'exemple més destacable d'aquest tipus de tractat va ser Andrea Fulvio i el seu *Antiquitate Urbis o Illustrium imagines*⁸⁰⁷. Del seu llibre n'arribem a comptar dos exemplars, tots dos

⁸⁰⁷ Existeix una edició relativament recent per consultar a, Fulvio, Andrea, *Illustrium imagines*, Portland, Collegium Graphicum, 1972. També es pot consultar a Weiss, R, "Andrea Fulvio antiquario romano (1470-1527)", a *Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa, Classe di Lettere, Storia e Filosofia*, n°28-2, Pisa, SNS, 1959, p.1-44.

identificats com a *Illustrium imagines* la qual cosa ens permetria situar el llibre dins l'edició de 1517 feta a Roma (fig.53)⁸⁰⁸.

Les obres de Fulvio sobre les imatges de Roma no són les úniques que apareixen a l'inventari. També hi ha un llibre titulat "Historia illustrario romanorum". Es tractaria del text aparegut a Saragossa el 1520 i conegut com *Las catorce décadas* de Titus Livi, una història de Roma il·lustrada amb gravats⁸⁰⁹. És molt interessant també el "Llibre de diverses formes de coses de Roma" un text manuscrit i per tant un document que pot resultar ser un original fet de la mateixa mà d'algun dels Mai que va ser a Roma. En decantem per una idea així pel fet que és dels pocs llibres que el notari inventaria en català (en la gran majoria sempre s'intenta escriure els títols de manera llatinitzada). És possible que tant el pare de Miquel Mai com ell mateix fessin el seu propi "quadern de notes" però el sorprenent del cas és que era un llibre de les "formes de coses de Roma", és a dir, sembla donar-se a entendre que hi havia imatges (deduïm dibuixos). Fos qui en fos el seu autor, la influència de l'ambient arqueològic propi dels humanistes es fa palés en aquest aquest sentit.

Finalment, la imatgeria romana té un últim apunt en el llibre "De Roma paisia", un text no identificat. El títol indica una línia semblant als exemplars que ja hem assenyalat i que potser és podria relacionar amb els *simulachrum* de Fabio Calvo, abans que amb les especificitats materials de la ciutat⁸¹⁰.

Juntament als llibres de vistes de Roma també hi ha un exemplar del *Epigrammata antiquae urbis Romae*, publicat el 1521, obra de Jacopo Mazzochio en col·laboració amb el mateix Andrea Fulvio. Es tracta de tot un corpus de les principals inscripcions epigràfiques trobades per la ciutat.

⁸⁰⁸ Va ser un llibre amb tant d'èxit que la seva edició es podria situar en diferents llocs quasi al mateix moment però sembla lògic pensar en una edició a Roma mateixa. Per situar-nos, Rhodes, Neil i Sawday, Jonathan, *The Renaissance computer: knowledge technology in the first age of print*, Londres, Taylor & Francis, 2000.

⁸⁰⁹ Esteban Lorente, Juan Francisco, "La casa de los Morlanes y la tradición jurídica medieval", a *Aragón en la Edad Media*, nº16, Saragossa, Universidad de Zaragoza, 2000, p.289-306.

⁸¹⁰ Jacks, Philip J., "The Simulachrum of Fabio Calvo: A View of roman architecture all'antica in 1527", a *The Art Bulletin*, nº72-3, Nova York, College Art Association, 1990. Recordem que també fa fer molta fortuna el "tercer llibre" del *De architettura* de Sebastiano Serlio, dedicat a les antiguitats de Roma, i publicat el 1540 a Venècia.

La fascinació per Roma de Mai no s'acabaria fins quasi el mateix moment de la seva mort. Entre els llibres hi trobem un exemplar de Johannes Bartolomeus Marlianus, "l'Urbis Romae Topographia", una obra que no es va publicar fins el 1544⁸¹¹.

El llibre il·lustrat també prén la seva importància amb l'exemplar de la *Hypnerotomachia Poliphili* de Francesco Colonna (fig.54). Si es tracta o no de l'edició de Manunzio de 1499 és de mal dir perquè novament ens trobem amb un llibre de certa difusió. El text per sí sol ja implica un certa complexitat per part del seu propietari ja que té tot un discurs referent a les idees estètiques del moment, cosa que podria donar-nos a entendre quin tipus de pintures podia tenir Mai a casa seva. Per contra, és una lectura que contrasta amb la "rigurositat" arqueològica (de l'època) de Fulvio o el naturalisme que podem intentar pressuposar en els tractats de medicina que hem vist abans⁸¹².

L'element descriptiu no s'acaba en Roma. A més de les nombroses vistes de ciutats que queden documentades en els "plecs de papers" de l'apartat pictòric, també ens trobem amb un llibre titulat "Paesi monumenti trobati per la encrucigazione de Espanya", un títol que dóna a entendre un cert interès per la cultura material i natural dels regnes hispànics peninsulars.

El gravat també està present en d'altres llibres de la biblioteca. El mateix volum de Vitruvi estava profusament il·lustrat dels exemples constructius, però d'altres obres com la *Stultifera navis* de Brant (amb gravats de Dürer), el *Breviari d'Amor* d'Ermengaud, alguns possibles llibres de Boccaccio i Petrarca, on la imatge hi prenia un protagonisme tant o més important que el text. Per altra banda també hem de recordar que a la biblioteca hi havia alguns llibres que ens són descrits amb miniatures (fig.55).

De pintura també podem advertir la presència d'un llibre del qual no n'hem localitzat cap referència solvent, el "Tabula pictoris".

En relació amb la pintura hem de destacar el text de Rodolfus Agricola *De inventione dialectica*. És un llibre on hi té un gran protagonisme (quasi n'és una

⁸¹¹ Cormack, Lesley B., *Charting an empire: geography at the english universities. 1580-1620*, Londres, University of Chicago Press, 1997, p.244.

⁸¹² Blunt, Anthony, *La teoría de las artes en Italia. 1450-1600*, Madrid, Cátedra, 2003, p.53-57.

glossa) el *De pictura* d'Alberti. Agricola crea tota una doctrina sobre la importància i la relació del text respecte la imatge. Posa en evidència quines qualitats té una pintura que no té un text però també quines avantatges tenen les paraules per davant les imatges. Segons ell la paraula pot persuadir mentre la imatge organitzar⁸¹³ i res ens sembla més indicador que les paraules d'Agricola en relació a l'exemple que ens suposa Mai, on la combinació d'imatge i paraula sembla arribar a nivells extrems i, com veurem al final, amb tota una intencionalitat, organització i mesura del Renaixement més absolut. Que trobem el *De inventione dialectica* entre els llibres de Miquel Mai té molt de sentit per diverses raons: primer perquè suposa un exemple perfecte de com la vinculació entre literatura i art és un dels punts claus de la cultura humanista. Però sobretot perquè un dels exemples paradigmàtics d'això és precisament Leon Battista Alberti, el qual guarda una relació indirecte amb Miquel Mai.

Alberti, dins de les seves múltiples facetes, va arribar a definir la pintura amb les mateixes qualitats que fins al seu moment s'atribuïen a la literatura, és la famosa *ut pictura poesis*. La relació Agricola-Alberti-Mai estableix una connexió prou definida: Alberti va tenir una forta activitat arquitectònica a la ciutat de Mantua, precisament on Miquel Mai hi va mostrar un gran interès per la seva activitat artística i literària. No pot ser una coincidència que Miquel Mai tingués tant d'interès en un cicle pictòric com el de Virgili i a més tingués a disposició, encara que de manera fragmentària a través dels texts d'Agricola, la teoria albertiana sobre la pintura.

Els tractats artístics continuen amb dos obres de Francesco Maria Grapaldi, un dels quals és el *De partibus aedium*. Publicat el 1494, i reeditat els anys 1516 i 1541 a Parma. És un text que es definirà com a tractat arquitectònic en gran part ja que va definir els diversos espais dels palaus de la noblesa i especialment les zones dedicades a l'estudi i les biblioteques, com veurem al final d'aquest estudi.

La percepció teòrica de l'art també afectava a altres disciplines com ara la música i la dansa. El tractat d'Antonius de Arena *Ad suos compagnones*

⁸¹³ Mack, P., ob.cit., 1992, p.173-174.

studiantes, editat quatre vegades entre 1529 i 1546, suposa un dels primers estudis sistemàtics de la dansa i la seva aplicació dins les celebracions i els actes dels estaments privilegiats⁸¹⁴. Aquest text el podem relacionar també amb el *De musica* de Sant Agustí i els diversos llibres d'hores que també tenien un contingut musical i que localitzem dispersats per l'inventari. Alhora, en una habitació de la casa també hi trobem una viola que podria indicar-nos certes pràctiques vinculades amb la posició religiosa d'alguns dels Mai o amb el propi procés socialitzador d'Elionor Setantí.

L'últim apunt sobre la literatura artística l'hem de fer en relació a aquells autors que de manera indirecte varen parlar sobre aspectes artístics que creiem, seran determinants en Miquel Mai. Es tracta d'un seguit de teòrics que en el seu afany humanista per parlar de múltiples temes varen fer alguna apreciació cap a la necessitat de servir-se de l'art. Són els casos de Poggio Bracciolini, Guarino Veronese, Paolo Vergerio o Paolo Cortesi. De tots ells en trobem documentats els noms a la biblioteca però desgraciadament no hi surten els títols de les seves obres de manera específica. Les descripcions no arriben per confirmar, per exemple, la presència del *De Cardinalatu* de Cortesi, un text força fonamental a les primeres dècades del XVI en la política decorativa dels palaus cardenalics de Roma⁸¹⁵. A banda del tractament que aquests i d'altres autors poguèssin donar a l'art com a element a tenir en compte en la vida de tot prelat o home benestant, també hem de poder apreciar que tots ells es fonamentaven en la literatura clàssica i medieval per establir repertoris decoratius dins dels palaus. Així podem saber que, si bé Miquel Mai podia no tenir alguns dels tractats estrictament artístics, sí que sabem que tenia les fonts originals i en alguns casos com el de Rodolfus Agricola, també tenia glosses a fragments d'altres tractadistes. Des d'aquest punt de vista haurem de mirar autors com Ciceró, Demòstenes, Plini el Vell i Plini el Jove, Petrarca, Boccaccio...com a les

⁸¹⁴ Zorzi, Marino i Guthrie, John, "Rules of dancing: Antonius Arena", a *Dance research*, n°4-2, Chicago, University of Illinois-Congress on Research in Dance, 1986, p.3-53.

⁸¹⁵ D'Amico, John F., i Weil-Garris, Catherine, *The Renaissance cardinal's ideal palace: a chapter from Cortesi's De Cardinalatu*, Roma, Edizione dell'Elefante, 1980.

autèntiques influències artístiques de Miquel Mai, és a dir, que com a bon home humanista-renaixentista sempre es remetia directament a les fonts originals. Això no vol dir que degut a la seva posició no hagués accedit a llibres i tractats que perfectament es trobaven a les biblioteques personals de les corts italianes, especialment a la Vaticana.

4.3.8 Literatura.

Si hi ha un apartat en què podem parlar dels llibres de Miquel Mai com a literatura propiament dita, aquest és l'actual. No sembla que hi hagi una preferència específica per un autor concret, més aviat se'ns indica que la línia del classicisme combinat amb alguns apunts medievalistes és la tònica general, molt d'acord amb tot el que ja hem vist fins ara. Tampoc sembla que hi hagi predilecció per un gènere literari molt específic ja que en general hi ha exemples per a tots els gustos. Pel que sí que sembla haver-hi un especial interès és per la difusió de les llengües vernacles, vist com un contrapunt al llatí amb el que deuria treballar a totes hores però entès també com una extensió del saber de tot humanista.

La relació de Miquel Mai amb el món de la literatura té exemples força interessants a tenir en compte. Per exemple, Mai va haver de compartir força estones amb el poeta castellà més important del moment, Garcilaso de la Vega, quan aquest va formar part de la cort resident a Sevilla per les noces imperials o quan va participar a la campanya de Tunis. A la mateixa ciutat andalusa també va coincidir amb Baldassare Castiglione. Una cosa semblant deuria passar amb Joan Boscà, quan aquest deuria poder accedir a la cort (tenia una prohibició de l'emperadriu Isabel que li vetava l'accès), o quan podien coincidir per Barcelona⁸¹⁶. Un altre dels noms il·lustres de la literatura de l'època va ser Antonio de Guevara (de qui Mai en disposava d'una edició de les seves epístoles), o Ginés de Sepúlveda, amb qui va compartir estada a Roma. També hem de posar en relació a Miquel Mai amb tots aquells autors que per un motiu

⁸¹⁶ Fins i tot és possible que compartissin certa sensibilitat per les qüestions artístiques en la decoració de les seves cases. Vid., Verrié, Frederic Pau, *La casa d'en Joan Boscà, potser?*, Barcelona, Caixa de Catalunya, 1987; sobre la seva relació amb la cort, Morros Mestres, B., ob.cit., 2008.

Amb Garcilaso fins i tot hi tenia coincidències literàries a través no només del barceloní Boscà sinó també a través del "Cariteo" Benet Garret. Sobre això, Morros Mestres, Bienvenido, "La canción IV de Garcilaso como un infierno de amor: de Garci Sánchez de Badajoz y el Cariteo a Bernardo Tasso". El cercle d'amistat amb Garcilaso encara es tanca més si tenim en compte que els pares de Mai i Garcilaso varen treballar plegats durant una temporada. A més també podríem tenir en compte que una de les influències literàries de Garcilaso era Bernardo Tasso qui al seu moment també tenia molta relació amb Antonio Minturno que havia escrit diverses composicions poètiques pel mateix Mai.

o altre varen acabar treballant per algun component de la cort, als quals Mai hi hauria pogut tenir accés a través de converses de cortesans. Molts d'ells ja apareixen entre els autors del capítol de llibres històrics, filosòfics i teològics.

Aquest capítol de llibres s'ha d'iniciar amb el recull d'autors i obres de la literatura clàssica. Per exemple amb els textos homèrics tal com queden recollits en un generalista "un Homer". La cultura grega té més representants amb Llucià de Samosata, Píndar, Apoloni de Rodes (amb el llibre *Orpheus en llatí i grec*), i sobretot amb Plutarc amb uns *Diàlegs* i un *De virtute morali*. Ens deixa amb un interrogant sobre si es tracta d'un text original grec el llibre anomenat *Opuscula Palamedes*.

La literatura èpica té la seva continuació amb dos volums inventariats com a "un Virgili", encara que s'ha de reconèixer que del mateix s'identifiquen les seves "Èglogues". Aquí podem confirmar un aspecte interessant en Miquel Mai. L'interès que va demostrar per aconseguir els dibuixos de Giulio Romano per poder realitzar el cicle decoratiu de la vida de Virgili el 1536, té aquí una especial rellevància ja que se'ns confirma la possessió d'una font directe dels textos virgilians. Coneixent que Mai disposava dels seus textos, potser algun dels seus llibres catalogats com a "Virgilius", no s'està referint a un llibre de Virgili sinó a la *Vida de Virgili* de Servius (fig.56). A més també coneixem l'existència d'un *De viris Illustribus*, que podia contenir la biografia del poeta de Pietole⁸¹⁷. L'interès per la figura de Virgili també podia venir per les lectures de Poliziano, de qui no només en tenia algunes obres sinó que va ser el poeta encarregat de recuperar filològicament l'escriptor antic. Al seu torn, les influències de Poliziano també podien arribar a Mai a través dels textos de Nebrija⁸¹⁸. Les reminiscències a Virgili s'acaben amb la última referència que hem observat en l'inventari gràcies a l'obra de Mapheo Veggio, comentarista de *l'Eneida*.

⁸¹⁷ Macías Rosendo, Baldomero, "La vida de Virgilio escrita por don Enrique de Villena y sus fuentes", a *Etiópicas*, Huelva, Universidad de Huelva, 2006, p.1-7.

⁸¹⁸ Martín Baños, Pedro, "De Virgilius a Vergilius. Poliziano y la bibliografía de Antonio de Nebrija", a *Revista de filología española*, n°LXXXVII-1Madrid, CSIC, 2007, p.79-102.

El següent de la llista és Plaute, de qui en tenim unes *Comèdies*. També apareixen dos exemplars del *Valeri Maxim*, un dels quals apareix amb un afegit que no sabem descodificar. L'inventari en recull un "Valeri Maxim de Nicolau". Possiblement es refereix a alguna edició comentada per un tal Nicolau però no hem pogut identificar cap edició amb un comentarista així, a menys que es refereixi d'una edició veneciana de finals del XV de l'impressor Nicolau Ienson Gallicum. Seguint amb la literatura llatina trobem dos exemplars de Marcial, un no identificat i l'altre anomenat *Cornucopia*, un llibre que combinava els textos de Marcial amb els de Plini el Jove, editat el 1489⁸¹⁹. La literatura romana també segueix amb els llibres de Juvenal, Quintilià Macrobi, Terenci (del qui n'hi ha quatre volums), Estaci, Claudi Claudià (encara que era d'origen grec) i del qual n'apareix un exemplar de la *Proserpina*, seguim amb Sèneca i les seves *Tragèdies*, i sobretot amb els textos de Boeci, amb dos exemplars de la *Consolatione*, i diversos volums d'Ovidi dels que podem identificar les *Metamorfosis*, els *Amors* i els *De Fastis*.

L'època literària medieval queda representada per una mescla de llibre històric, mitològic i cavalleresc. En destaquen noms com Gunterius Ligurinus, autor al segle XIII d'un text cronístic sobre les vicistuds del regnat de Frederic II. Al costat del suposat intent de crònica verídica *De Ligurinus* hi ha textos tant característics de les biblioteques d'aquest moment com les històries de Lancelot del Llac (fins a cinc volums n'arribem a veure, cosa que potser indicaria un cert afany col·leccionista o bé un interès per la lectura en diferents idiomes ja que el notari no inventaria els títols de la mateixa manera i se'n pot intuir un intent d'escriure el títol en francès). Les històries cavalleresques anirien molt en consonància amb alguns llibres dedicats al cicle troià de Guido Colonna, o una *Història troyana de l'ennamorament de Rinaldo*. Aquestes lectures estarien perfectament relacionades amb cert aparell decoratiu de la casa de Miquel Mai, quan apareix el cicle dels "Nou cavallers de la fama", herois mitològics de la cavalleria medieval i molt apreciats per la cort borgonyona i flamenca de Carles

⁸¹⁹ Marcial, Marc Valeri, *Epigrammes*, Barcelona, Fundació Bernat Metge, 1949, p.XXXIV.

V⁸²⁰. Per cert que també apareix un llibre amb una història de *Jasó* que podria fer entendre la història mitològica que hi havia darrera de l'ordre del Toisó d'Or.

Dels clàssics entre els clàssics medievals tenim *El Romans de la Rosa*, el *Breviari d'Amor*, aquest, obra de Matfré d'Ermengaud, un *Llibre d'Alexandre*, les *Històries de Tristany*, la *Crònica de Bernardo Carpio*, perquè no hi faltés l'element autòcton, o una *La Spanya* de Sostegno di Zanobi.

L'evolució literària en un home del Renaixement passava per la lectura dels tres grans autors de tanquen l'Edat Mitjana i inícien l'Humanisme: Dante, Petrarca i Boccaccio.

De Dante és de qui menys notícies en tenim. Sempre apareix sota el genèric "un Dante" i per tant és impossible identificar-lo amb certesa. Suposem que la *Divina Comèdia* era un d'aquests llibres. Només tenim un llibre que doni un pèl més d'informació, amb el distintiu "un Comentari al Dante".

El cas de Francesco Petrarca il·lumina per sí sol: no és només que les seves obres apareguin a l'inventari sinó que hauríem de valorar la gran majoria dels textos poètics sota la seva influència en el que es va anomenar "Petrarchismo".

La fòrmula seguida per les obres del poeta segueix essent l'ambigua "un Petrarca" per alguns dels seus llibres però s'arriba a identificar un *De vita solitaria*, i un *Annotationes sobre Petrarca*. La primera d'aquestes dues és essencial per entendre una part de les conclusions d'aquest estudi. Pel que fa al segon llibre, és quasi segur que les *Anotationes* serien els comentaris que Giovanni Gesualdo va fer a l'obra de Petrarca i que Minturno li va fer arribar a Mai cap a finals dels 30's. Pel que fa als llibres no identificats quasi sembla lògic pensar que un d'ells eren el *Trionfi* ja que això estaria en plena consonància amb els medallons d'argent esmeltats i les teles pintades que trobem al principi de l'inventari i que representen la iconografia del text petrarquesc. L'únic dubte que ens generaria identificar un d'aquests llibres amb els *Trionfi* seria saber

⁸²⁰ Vid.supra, "El cerimonial borgonyó". També consultar a Bautista, F., ob.cit., 2009. Sobre el cicle de Troya i la seva influència al segle XVI, D'Alton, Craig W., "the Trojan War of 1518: Melodrama, Politics, and the rise of Humanism", a *The Sixteenth Century Journal*, n°28-3, Kirksville, Truman State University, 1997, p.727-738.

quina edició seria, ja que des de 1490 va circular per terres hispàniques una edició il·lustrada molt ben elaborada, amb una iconografia completa i plenament detallada en relació a la narració del text, cosa que ampliaria el repertori artístic relacionat amb Petrarca⁸²¹.

Tornant al “petrarquisme”, la influència que va exercir el poeta va anar molt més enllà de les simples composicions literàries. Petrarca va suposar un abans i un després en la lluita per la recuperació del bon llatí, en la difusió de les llengües vernacles i en la passió per la cultura clàssica, especialment la ciceroniana. Per això va ser agafat com a model a seguir per Erasme i aquest motiu és el que ens ha de fer sospitar que, més enllà dels textos que poguéssim tenir a la seva biblioteca, Mai era un seguidor del “petrarquisme”. A més, coincideix que molts dels principals seguidors d’aquest “moviment” tenien alguna vinculació amb Mai, ja fos perquè havien passat per la cort, o bé perquè havien promocionat l’edició d’algun text de Petrarca, o simplement perquè eren escriptors tant o més vàlids que el mateix Petrarca, com ara Pietro Bembo, l’equivalent petrarquesc del segle XVI i molt relacionat amb Mai en les etapes d’aquest a Bolonya i Roma⁸²².

El cas de Boccaccio és força interessant perquè també suposa una relació directa entre la font literària i una obra d’art que podem trobar entre les teles pintades de Mai. És cas de la història de la *Phiammetta*, la qual apareix en un llibre intítulat així mateix. També reconeixem fins dos exemplars del *Decameron* i dos del *De claris mulieribus*, un text que va veure la llum en castellà el 1494, i de forta difusió a la Corona d’Aragó degut a què la primera edició es va realitzar a

⁸²¹ Recio, Roxana, “Ilustraciones en algunas ediciones de los *Triunfos* de Petrarca: su importación en la Península Ibérica”, a *eHumanista: Journal of Iberian Studies*, n°2, Berkeley, University of California, 2002, p.63-104.

⁸²² Travi, Ernesto (ed.), *Pietro Bembo. Lettere*, 4 vols., Bolonya, Commissione per i testi di lingua, 1987-1993, vol.IV, p.152, doc.1982. Per la localització del document, vid., vol.I, p.XLV-XLVI. Es tracta d’una carta de Bembo a Miquel Mai, temps després que el primer hagués abandonat Roma per seguir a l’emperador. La carta sembla mostrar certa amistat o quant menys, una relació més aviat fluida. Fins i tot sembla indicar que existia una relació epistolar de feia temps la qual cosa seria una notícia sensacional en el cas de trobar-se més cartes. Per veure un episodi sobre el petrarquisme a la cort de Carles V, Valero Moreno, Juan Miguel, “Sotto les stelle del Petrarca: vidas cruzadas (un episodio del petrarquismo en España)”, *Revista de filología española*, n°LXXXIX-2, Madrid, CSIC, 2009, p.329-348; també es pot consultar a Wilkins, Ernest H., “A general survey of Renaissance Petrarchism”, a *Comparative Literature*, n°2-4, Duke, Duke University Press, 1950, p.327-342.

Saragossa⁸²³. De Boccaccio també en destaquem una edició del *Laberinto de Amor*, o el que és el mateix el *Filocolo*, editat a Venècia per primer cop el 1452 però que no es publica a Castella fins a finals del XV o inicis del XVI en el que va resultar ser una edició que llavors no necessàriament havia de ser de Boccaccio, per culpa d'una mala interpretació del text⁸²⁴.

De l'Humanisme italià saltem al Renaixement ple i això comporta continuar parlant de literatura italiana que en el cas de Miquel Mai significa parlar de la seva pròpia literatura ja que ell mateix s'hauria format amb la literatura de l'humanisme italià.

La literatura del Renaixement té una característica essencial: les influències italianes difoses en les obres dels mateixos autors italians o bé autors d'altres territoris profundament italianitzats.

El primer d'aquests autors ha de ser Benet Garret "il Cariteo", poeta barcelonès que es va traslladar a Nàpols per treballar com a agent de Ferran el Catòlic⁸²⁵. El seu nom apareix entre els llibres però no en surt el títol de l'obra, que amb força seguretat podríem dir que seria *l'Endimione*, publicat el 1509⁸²⁶. Garret va resultar ser una prèvia del que seria més endavant el mateix Garcilaso. Davant el precedent que va sentar i les influències que gràcies a ell varen arribar a Catalunya, és possible que autors napolitans com Sannazaro i Boscà entréssin amb més facilitat en les lectures de Miquel Mai.

El segon nom que crida l'atenció és el de Masuccio Salernitano i les seves *Cinquanta novel·les* o el *Novellino*, un recull d'històries ambientades al Nàpols

⁸²³ Díaz-Corrales, Violeta, "La traducción castellana del De Mulieribus claris", a *Cuadernos de Filología Italiana*, nº extraordinari, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2001, p.241-261.

⁸²⁴ Recio, Roxana, "Boccaccio y la difusión del humanismo italiano en Castilla: la traducción llamada Laberinto de Amor", a *Cuadernos de Filología Italiana*, nº extraordinario, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2001, p.275-294.

⁸²⁵ Parisi, I., ob.cit., 2000. Això podria explicar un primer contacte amb els Mai a través de Joan Mai (II) a la cort del mateix Ferran II.

⁸²⁶ Segarra Añón, Isabel, "A propòsit d'una lectura sobre Benet Garret II Cariteo (1450-1514) (Giovanni parenti)", a *Faventia*, nº20-1, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 1998, p.85-94; Fenzi, Enrico, "Et havrà Barcellona il suo poeta. Benet Garret, il Cariteo", a *Quaderns d'Italià*, nº7, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2002, p.117-140; Butiña Jiménez, Júlia, "Barcelona, Nápoles y Valencia: tres momentos del Humanismo en la Corona de Aragón", a *Revista de Filología Románica*, anejo III, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2002, p.91-107.

d'època aragonesa que pretenen ser la continuació (i també la competència meridional italiana) del *Decameron* de Boccaccio⁸²⁷.

Del mateix segle XV també tenim una llista força completa amb noms com Poggio Bracciolini (*De infelicitate principum*), Jacopo Sannazaro (*Archadia*), Francesco Filelfo (*Oratoris*), Galeotto del Caretto (*Tempio d'Amore*), Michele Marullo (*Rimmi, Epigrammata*), Matteo Maria Boiardo (*Orlando innamorato, Soneti e cansone del poeta charissimo*), Lorenzo Valla (*De libero arbitrio*), Verino (*Distica*), Pomponio Leto (*De romane urbis vetustate*), Sebastian Brant (*Stultifera navis*), Ermolao Barbaro, Antonio Beccadelli (*Gesta Alfonsi*) o Bartolomeo Facio (*De dictis regis Alfonsi*), per assenyalar-ne alguns d'ells.

Del tombant de segle XV al XVI fins a 1550's tenim una continuació no menys espectacular: Miquelangelo Biondo, Francesco Rosetti Veronensis Mauri, Pietro Bembo (*Epistole, Gli Assolani*), Marcantonio Epicuro (*Egloga nova rustica*), Franciscus Niger (*De componendis epistolis*), Octavianus Mirandula (*Poetarum flor*), Baldassare Castiglione (*Il Cortigiano*), Ludovico Ariosto (*Orlando Furioso*), Pietro Aretino (*Vita de Maria Virginis*), Mario Equicola (*Natura de Amore*), Antonio Francesco Grazzini (*La Strega*), Benedetto Accolti, Iacomo Beldando (*Lo specchio delle bellissime done di napolitane*), Antonio Brucioli (*Dialogi*), Antonio Sebastiano Minturno (*Sonets i cansons*), Marcantonio Flaminio, Pietro Crinito (*De honestat disciplina*), Francesco Maria Molza, Martí Ivarra, Giano Vitale, Francesco Aretino, Antoni Agustín (*Carmen Nuptiale*) i Johanes Reuchlin (*De arte cabalistica*).

Tot aquest recull demostra definitivament que Miquel Mai era un home del Renaixement, tant pels seus coneixements del passat com per una clara intenció d'estar actualitzat amb les novetats més immediates del mercat editorial amb la consegüent assimilació dels ideal (renaixentistes) que implicaven llegir aquests autors. Si iniciàvem aquest estudi veient les lectures que Martí Ivarra li podia haver fet llegir, comencem a acostar-nos al final veient les lectures que realment va llegir. Les diferències són quasi mínimes almenys en les fonts d'origen antic. Miquel Mai es va construir el seu propi camí literari a partir d'una base que va

⁸²⁷ Salernitano, Masuccio, *Il Novellino*, Milà, Rizzoli, 1990.

evolucionar al mateix temps que ell participava d'aquest canvi, la qual cosa és la confirmació absoluta d'una voluntat renovadora que pretenia allunyar-se de l'Edat Mitjana, per entrar en la modernitat cultural de l'època.

Hi ha un breu apunt de llibres que hem d'assenyalar per la seva excepcionalitat. Es tracta dels llibres que en aquells moments eren autèntics *best-sellers* i en canvi no apareixen a l'inventari. Són per exemple els casos del *Tirant lo Blanc*, els poemes d'Ausiàs March⁸²⁸, *La Celestina*, *l'Amadís de Gaula* o la *Lozana Amdaluza*. No és que Mai estigués obligat a tenir-los però sorprén que una persona que tenia tant d'interès per la literatura de totes les èpoques i de molts llocs diversos, no disposés d'una mínima representació de la literatura del seu propi àmbit geogràfic. És més sorprenent encara que algunes de les obres escrites per col·laboradors o protegits seus, tampoc apareguin (o no n'haguem pogut identificar cap) per enlloc, com és el cas de Juan de Valdés, amb qui existia un lligam no només professional sinó també espiritual, per no parlar de les obres d'Antoni Agustín.

⁸²⁸ La no aparició de March és sorprenent ja que l'editor de la seva obra va ser Joan Boscà alhora que els poemes del valencià també varen influir molt en autors conegut de Mai com Garcilaso. Vid., Cabré, Lluís, "Algunes imitacions i traduccions d'Ausiàs March al segle XVI", a *Quaderns. Revista de traducció*, n°7, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2002, p.59-82.

4.4 LA SORT DE LA BIBLIOTECA.

Es fa necessari un breu capítol final, a manera d'epíleg, de la biblioteca de Miquel Mai que faci referència a la situació actual dels llibres.

Si donem per suposat que les possessions de Miquel Mai varen anar passant de generació en generació en el sí de la nissaga dels Pinós, tots els béns haurien anat a parar a l'actual marquès de Barberà, Ramon Sarrovira, VII marquès de Barberà. Tenint en compte que han passat quasi de 500 anys de la mort de Miquel Mai i que des de llavors han passat molts aconteixements històrics que poden haver incidit en la sort de tots aquells béns, es fa difícil pensar en la conservació de tot allò inventariat al 1546. Si a això hi sumem les notícies que ens arriben des d'algunes institucions i investigadors, notícies que ens indiquen que la biblioteca Mai-Pinós va ser desmembrada a principis del segle XX, en gran part per les vendes de patrimoni realitzades pel pare de l'actual marquès de Barberà, la recuperació i reconstrucció del patrimoni (bibliogràfic) de Miquel Mai sembla una utopia. La impresió envolta tot el relacionat amb la sort actual del patrimoni ja que des de la pròpia família Barberà tampoc s'aconsegueix una resposta que ens alliberi les incògnites.

PART V

“será una materia más larga que benigna; y no quiero que me tengáys ni penséys de mí que me quiero tener por tan arrogante que quiera atribuyrme a mí mismo ninguna cosa de lo que dixere, pues todas serán ajenas y escritas por muchos autores, ansí antiguos como modernos, que en fin ninguna cosa se podrá dezir que antes no esté dicha; ansí lo confiessa Solino, diciendo: ¿Qué cosa podrá ser nuestra propia como ninguna aya dexado la diligencia de la antigüedad que haya quedado hasta nuestro tiempo sin tratarse?”

Antonio de Torquemada, Jardín de flores curiosas.

5. UN STUDIOLO RENAIXENTISTA.

5.1 D'espai de meditació a zona d'exhibició.

Iniciem aquí la finalització d'aquest treball. Del vist fins ara no en podem extreure una idea única i absolutament específica de tots els temes tractats, més aviat el contrari. Hem d'acabar aquestes pàgines explicant un concepte que dóna una visió de conjunt de gran part dels béns de Miquel Mai alhora que es relacionen amb el capítol de llibres que acabem d'explicar. Aquest concepte final sobre el qual gira el nostre discurs és una amalgama d'elements materials i intel·lectuals que identifiquem amb els definits i coneguts *studioli* renaixentistes. Els *studioli* eren espais destinats a l'estudi i a la reflexió, eren llocs idealitzats gràcies al tractament decoratiu que rebien que els convertia en petits centres de conservació del saber⁸²⁹. Tal com ens diu Claudia Cieri Via eren "el lloc de la ment i de la memòria"⁸³⁰.

La història i evolució d'aquests espais ens la molt ben delimita Wolfgang Liebenwein a nivell arquitectònic, tipològic, funcional, artístic i fins i tot personal. D'entrada cal delimitar el mateix concepte d'*studiolo* ja que en funció de la seva evolució tipològica anirà canviant el seu significat al mateix temps que la seva percepció.

Vist des d'una perspectiva lèxica quan parlem d'un *studiolo* podem intercanviar el seu nom per les nostres traduccions i adaptacions lèxiques com les d'escriptori i estudi. De fet, totes dues paraules fan referència a alguna de les característiques dels *studioli*. D'una banda un escriptori pot perfectament referir-se a una simple taula on treballar (que resulta ser l'element essencial en tot ambient de treball). D'altra, un estudi té una connotació més arquitectònica,

⁸²⁹ Liebenwein, Wolfgang, *Studiolo. Storia e tipologia di uno spazio culturale*, Ferrara, Franco Cosimo Panini, 2005. L'estudi de Liebenwein és l'última versió més actualitzada que ofereix una visió de conjunt del concepte *studiolo* i totes les seves accepcions. Les referències més actuals sobre casos més específics seran citades quan sigui necessari ja que el tema s'ha actualitzat. Com es notarà en les pàgines que segueixen fins al final del present treball serà constant la referència al treball de Liebenwein ja que l'autor recull de manera sumària totes les fonts conegudes des de l'antiguitat fins al segle XVI que fan referència als diferents espais, facilitant-nos una part de la feina.

⁸³⁰ Cieri Via, Claudia, "Il luogo della mente e della memoria", a Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.IX-XLVIII.

espacial, ja que pot utilitzar-se com a indicador del lloc on s'estudia⁸³¹. També pot ser freqüent identificar-ho amb una biblioteca ja que l'element bàsic dels *studioli* són els llibres.

Els estudis també es defineixen per un seguit de característiques funcionals extensibles a totes les èpoques: hi haurà una taula on treballar, algun tipus de moble on posar-hi llibres i s'hi conservava la documentació personal i, hi havia un seguit d'objectes amb diferents finalitats (per exemple un rellotge per controlar el temps, un mirall per qüestions d'il·luminació...), deixant de banda ara els diferents tractaments decoratius que s'hi podien donar.

L'aparició dels estudis va lligada sempre a una qüestió intel·lectual, és a dir, només eren necessaris allà on hi havia una necessitat relacionada amb el món del saber com per exemple, els tallers d'escriptura de les comunitats religioses en època medieval. Ara bé, a l'antiguitat estaven molt lligats als personatges que gaudien d'una àmplia cultura i precisaven d'un espai on pensar sobre aquells temes (polítics, filosòfics, teològics). Per aquesta raó els estudis tenien molta relació amb les cambres de repós o els dormitoris perquè es considerava (seguint les indicacions de Plini el Jove) que el millor lloc on es podia llegir era al llit⁸³².

És a l'antiguitat quan apareixen els primers escrits que insinuen sobre la necessitat d'aquests espais com a llocs de perfeccionament encara que mai varen ser escrits explícits sobre els estudis sinó referències diàfanes dins d'un discurs sobre algun tema més genèric. Al mateix temps que Plini el Jove podem extreure referències d'autors com Vitruvi, Ciceró, Quintilià, Plini el Vell o Demòstenes⁸³³. Tots ells reflexionen sobre el lloc ideal on s'ha de dur a terme l'activitat de la lectura i l'estudi coincidint tots ells en una necessària orientació cap a occident. Al mateix temps coincidien en vincular els estudis a les necessitats privades de cadascú.

⁸³¹ Ibid., p.5. En el nostre discurs utilitzarem indistintament les paraules *studiolo*, estudi i biblioteca però no escriptori a la qual hi percebem un sentit més restrictiu.

⁸³² Ibid., p.16.

⁸³³ Ibid., p.9-37.

Ciceró és el primer a lligar l'estudi amb qüestions estructurals: segons el jurista romà un jardí era l'element essencial de qualsevol lloc d'estudi, ja que ell pensava en les vil·les senyorials com a centres on desenvolupar les activitats intel·lectuals. Plini el Jove i Quintilià també reclamaven el contacte amb la naturalesa per poder gaudir de l'aïllament, la calma i el silenci imprescindibles per l'estudi. De fet serà tant important la influència que exerciran aquests autors que el *studioli* quedaran determinats per sempre més com uns llocs definits per aquest ambient d'isolament⁸³⁴.

Plini el Vell incorporarà una novetat interessant a l'ambient d'estudi. A la *Historia Naturalis* explica com és imprescindible crear un ambient d'estudi basat en la memòria dels antics, en el record pels models virtuoses de la història per tal de formar-se en els mateixos valors, cosa que portarà a una tipologia molt concreta d'estudi, la que incorpora el retrat de personatges il·lustres, aspecte fonamental en el futur.

Arribats a l'època medieval els estudis eren una realitat més que generalitzada entre les persones del saber, especialment amb els centres d'escriptura vinculats a les comunitats religioses. El salt quantitatiu es produïa precisament gràcies a les funcions desenvolupades pels *scriptorium* monàstics. Va ser la necessitat del coneixement la que va exigir desenvolupar nous espais i nous ambients que permetessin un contacte més intens amb la cultura escrita. Però no només era l'acte d'estudiar el que preocupava a les comunitats sinó també la conservació de la mateixa cultura, la custòdia dels llibres. Segons Liebenwein varen ser els cartoixans els primers a desenvolupar una sistematització de l'estudi com a lloc de treball. També segons aquest autor varen ser els cartoixans els que li varen donar una funció més espiritual als *studioli* a través de la meditació, és a dir, mitjançant un procés d'interiorització i reflexió intel·lectual (pensant sobre un tema) s'arriba a la creació escrita i els mateixos escrits porten a una nova reflexió, creant una mena de cercle viciós. La vida contemplativa pròpia de les

⁸³⁴ El cas més extrem era el de Demòstenes que defensava viure en l'absolut aïllament per poder arribar a guiar l'esperit a una dimensió

comunitats és el que porta a revifar la naturalesa d'espai d'aïllament dels estudis⁸³⁵.

L'organització dels estudis com a centres de cultura serà adoptada pel poder polític com a lloc on treballar amb la documentació administrativa. Les principals cancelleries (reials però també de la cúria pontifícia) destinaran espais dels palaus per a desenvolupar la funció d'arxiu privat i d'aquesta manera els estudis obtindran una nova funció. Al donar a la documentació un valor molt elevat degut a la seva importància s'adjuntaran en un mateix lloc tres tipus d'objectes característics dels estudis: els documents, els llibres i finalment tots aquells objectes susceptibles de ser tant protegits com la mateixa documentació, és a dir, els objectes preciosos o del tresor, oferint una ambientació de luxe i sumptuositat decorativa que ja no abandonarà mai.

De les necessitats burocràtiques que necessitaran les cancelleries en sorgirà la demanda d'una classe administrativa competent, formada en estudis jurídics i que en general gaudien d'una cultura literària prou àmplia com per tenir coneixements de la cultura clàssica. Per extensió, el món laic entrarà en contacte amb *studioli* i per això es crearan *studioli* lligats als àmbits acadèmics. Amb els nous ambients humanistes apareguts a partir del segle XIV prendran un especial protagonisme en la vida cultural dels homes de lletres.

Els estudis construïts a partir d'aquest moment tindran uns inicis molt curiosos: la categoria de "lloc segur on resguardar-hi les possessions de valor" farà que a vegades situessin les estances del mateix estudi dalt de tot d'una de les torres dels palaus. El motiu de tal situació era doble: per una banda es creia en la inexpugnabilitat de les construccions fortificades i en segon lloc, el fet situar-se en una zona elevada li donava cert component de sacralitat ja que es pensava que l'altura donava més proximitat amb la divinitat. Exemple d'això era el primerenc estudi del palau episcopal de Viterbo. El problema durant la primera meitat del XIV era que es considerava més important custodiar béns de valor que cultivar-se i això va repercutir en un aïllament arquitectònic respecte la resta del palau. La integració de l'estudi a la resta de l'estructura no es va

⁸³⁵ Ibid., p.12.

produir fins l'establiment de la cort papal a Avinyó i especialment amb la construcció de l'estudi del rei Carles V de França.

Les novetats aportades pels estudis d'Avinyó i París són varies. Per una banda al palau papal s'hi va desenvolupar un espai que per primera vegada tenia en compte una integració total amb la resta de l'edifici, especialment amb les estances privades del mateix pontífex però el realment remarcable va ser que l'*studiolo* es va associar com a part indispensable d'una residència, passava a ser un espai personal. Per la seva banda, les aportacions de Carles V varen ser dues: la primera, donar a l'estudi la dimensió d'*studium litterarum*. Des d'aquell moment l'estudi va ser considerat com una "font de saviesa" degut a la voluntat reial d'acumular una considerable biblioteca amb seu al mateix estudi⁸³⁶. Sembla evident que el que fins llavors eren sales definides com a biblioteca, aquí passaven a ser part del mateix estudi. En segon lloc el monarca va destinar diferents sales a custodiar el tresor i les diferents col·leccions d'objectes de luxe⁸³⁷.

Coincidint amb la instauració dels espais i ambients d'estudi en la societat laica apareix el personatge que donarà sentit a l'hàbit d'estudi, posant les bases en la cultura clàssica per l'adveniment dels homes de lletres de l'Humanisme: Francesco Petrarca. Pel poeta era essencial que qualsevol home que volgués dur algun tipus d'activitat intel·lectual requerís de la solitud per poder "estimular l'esperit"⁸³⁸. Al *De vita solitaria* Petrarca exalta com a virtuoses d'aquesta modalitat de treball i actitud moral a personatges de l'antiguitat, pagans i de tradició cristiana i fins i tot orientals, molts dels quals seran objecte d'una tradició iconogràfica en els *studioli* del futur. Aquesta virtut és l'essència dels *studioli*, és la raó de ser de la seva formació. Eren un lloc on recollir-se amb sí mateix i amb la virtut. En realitat aquesta idea és el centre mateix de l'Humanisme, és un ideal antropocèntric encara que focalitzat en una estructura arquitectònica⁸³⁹

⁸³⁶ Ibid., p.53.

⁸³⁷ Ibid., p.56.

⁸³⁸ Ibid., p.57.

⁸³⁹ Ibid., p.66.

La importància de Petrarca és cabdal per entendre un dels conceptes als que va lligat un *studiolo*, un concepte que quedarà marcat amb la difusió d'aquests espais al llarg dels segles XV i XVI: la solitud i per extensió la melancolia.

La melancolia era entesa des d'època antiga com una malaltia⁸⁴⁰, però des del nou enfocament de Petrarca i sobretot gràcies a la difusió de l'ideari neoplatònic, passarà a ser sinònim de dignitat, símbol d'una vida elevada, qualitat intrínseca de les capacitats intel·lectuals⁸⁴¹. Marsilio Ficino serà el principal instigador en voler veure un costat positiu a la melancolia⁸⁴², identificant-la amb la capacitat de l'intel·lecte per arribar al coneixement essencial de les coses. Ficino associava melancolia amb vida contemplativa, un altre dels ideals recuperats amb l'Humanisme i per tant, hi haurà una relació directe entre un *studiolo* i un dels debats per excel·lència de l'època: la contraposició entre vida activa i vida contemplativa.

La recuperació i difusió de Ciceró i les seves *Epistiole Familiars*, descobertes per part de Coluccio Salutati a finals del XIV, va replantejar la màxima segons la qual només la vida contemplativa estava associada a l'activitat intel·lectual. Salutati comprova com la vida activa i l'exercici de les lletres no estaven renyits en cap cas, cosa que li permet justificar la seva pròpia activitat política a la Florència d'inicis del XV alhora que matisar les paraules del seu mestre Petrarca. Salutati no és l'únic a teoritzar sobre la conveniència de dur un tipus de vida o una altra. Leonardo Bruni assenyala que el fet de portar una vida activa no et limita en altres aspectes i que per aquest fet és absolutament necessari i complementari exercir l'activitat literària⁸⁴³.

El lligam entre estudi, melancolia i virtut vindrà donat també per la fascinació cap a algunes branques de l'astronomia i l'astrologia, molt vinculades a Saturn i per les mateixes devocions científiques dels qui utilitzaven els estudis. Així per exemple s'explica que Jean du Berry o els Medici es fessin representar les

⁸⁴⁰ Ibid., p.26.

⁸⁴¹ Sobre el neoplatonisme i la melancolia en remeto als excel·lents treballs d'André Chastel, *Arte y humanismo...* i de Rudolf Wittkower *Nacidos bajo el signo...*, tots dos citats anteriorment.

⁸⁴² Ibid., p.228-229.

⁸⁴³ El treball de Salutati on tracta el tema és al seu *De vita associabili et operativa*, mentre que Bruni hi reflexionava al *Cicero Novus*. Sobre això, Ibid., p.101.

estacions de l'any, signes del zodíac o les fases lunars, entre els cicles decoratius dels estudis (unes decoracions especialment importants per tenir una noció del temps passat al mateix estudi). Aquest tipus de moda ràpidament es va associar al mateix estat d'ànim de la melancolia creant un conglomerat ideològic entre estudi, decoració i pensament de l'usuari o l'estudiós. Alhora, es va difondre una imatge d'alguns dels principals homes de lletres (com el mateix Petrarca o Sant Jeroni) els quals eren representats en posició d'estudi, davant d'alguna taula, completament sols i amb alguns atributs que els identificaven com ara els llibres, rellotges, alguna figura escultòrica i fins i tot alguna imatge evocativa de la naturalesa (fig.57)⁸⁴⁴.

Recuperant el fil argumental en la definició de l'*studiolo*, a partir de la segona meitat del XIV i principis del XV hi ha una conscienciació estesa entre els capdavanters de les lletres consistent en que la dotació d'un espai per a desenvolupar-hi un accés i interiorització al món de les lletres és més que necessari i evident. Des dels estrats socials més alts (a les corts papal i reial) fins a persones dels estrats més baixos (el mateix Petrarca era fill d'un notari), arriben a la mateixa necessitat per bé que a través de realitats diferents i clarament amb objectius diversos. Aquesta difusió fa que entrats a 1430's Leon Batista Alberti posi els fonaments teòrics d'un *studiolo* que reculli les diverses funcions que se l'hi atribuïen fins aquell moment, conjuntament amb una voluntat interpretativa del mateix espai. És a dir, per tal de donar significat a l'estudi, calia posar elements que expliquessin la relació de l'*studiolo* amb la seva funcionalitat, és a dir, un programa decoratiu.

Alberti concebia l'estudi com un lloc absolutament reservat, destinat a les persones que vivien al palau, diferenciant l'esfera privada de la pública, és clar que Alberti estava pensant en les famílies de mercaders florentins necessitades d'una estricta organització per als seus negocis⁸⁴⁵.

En aquest moment (mitjans de s.XV) proliferen nombroses reformes a diversos palaus de les ciutats italianes on s'inclouen estudis que combinen les

⁸⁴⁴ Un repertori d'imatges d'aquest tipus també el podem consultar a la mateixa monografia de Liebenwein.

⁸⁴⁵ Ibid., p.88.

característiques que hem assenyalat però hi haurà quatre nuclis que resultaran determinants en la seva definició: Ferrara, Florència, Urbino i Mantua.

A Belfiore, prop de Ferrara, hi trobem el primer *studiolo* del Renaixement. Per primera vegada es dissenya un lloc destinat a l'estudi amb una idea preconcebuda a nivell arquitectònic i decoratiu. L'intervenció d'artistes de la talla de Cosmè Tura, Ciriaco d'Ancona i Roger van der Weiden va estar acompanyada de tot un disseny previ preconcebut per Guarino Veronese⁸⁴⁶. Concretament estableix un programa centrat en les figures de les muses, les virtuts i les al·legories, tres figures establertes com a símbols del que ha de caracteritzar als homes de lletres. Són les guies dels humanistes i des d'aquest moment, el tema preferit en la decoració, especialment gràcies a la literatura que circulava des de Boccaccio i Dante. Per la seva banda, Angelo Decembrio defensarà els retrats dels antics emperadors seguint els relats de Suetoni, una tradició que Tommaso Moroni da Rieti també era partidari de seguir a través d'una decoració escultòrica seguint les indicacions, en aquest cas, de Juvenal⁸⁴⁷. La temàtica al·legòrica a més, també era entesa com una projecció i com un record cap al món antic. La seva assimilació com a elements dels *studioli* va significar una nova onada teòrica al voltant de la seva conceptualització de la mà de Niccolò Niccoli i Poggio Bracciolini. Els dos autors varen fer pujar un graó més la relació entre cultura clàssica i *studiolo* al incorporar autèntiques peces escultòriques als seus propis estudis. Per primera vegada es donava la funció conservacionista a l'estudi.

El cas florentí és possiblement el que més literatura ha suscitat fins avui gràcies a la figura de Llorenç el Magnífic⁸⁴⁸. És a l'antic palau Medici on hi trobem la

⁸⁴⁶ La bibliografia sobre aquest estudi és realment escassa en comparació amb d'altres. Com a referències bàsiques a les que hem tingut accés, Baxandall, Michael, "Guarino, Pisanello and Manuel Chrysoloras", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, n°28, Londres, The Warburg Institute, 1965, p.183-204; Eörsi, Anna K., "Lo studiolo di Lionello d'Este e il programa di Guarino da Verona" a *Acta Historiae Artium Academiae Scientiarum Hungaricae*, n°21, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975, p.15-52; Bellucci, Roberto, "La scuola ferrarese: indagine e confronti tecnici sulle Muse dello studiolo di Belfiore", a *Opificio delle pietre dure e Laboratori di Restauro*, n°4, Florència, Ministero per i Beni e le Attività Culturali, 1992, p.189-215.

⁸⁴⁷ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.104.

⁸⁴⁸ Lògicament Liebenwein ens ofereix un recull bibliogràfic al respecte i no caldrà repetir-lo aquí.

consolidació de l'estudi com a lloc de dipòsit d'obres artístiques amb unes acumulacions de peces que arribaven a nivells estratosfèrics gràcies a les adquisicions fetes des de temps de Cosimo de Medici fins a l'època dels Papes Lleó X i Climent VII. La dimensió acumulativa va ser tal que es podria pensar que l'estudi va acabar esdevenint més un lloc d'exposició que no pas una sala de lectura, si tenim en compte que els llibres no eren ni molt menys el capítol més nombrós d'objectes. El que ens ha de quedar a la retina és que a Florència s'hi varen agrupar un seguit d'objectes (en un espai concret) amb un sentit unitari, característica indispensable per pensar en col·leccionisme abans que en acumulació. Aquesta unitat junt amb l'esplendor derivat d'uns objectes que indicaven prosperitat, definirà als altres dos centres cabdals de la història dels *studioli* fins al punt que el que fins ara era una decoració incorporada expressament a l'estudi, ara serà feta *ex novo* pels propis estudis.

El cas d'Urbino va molt lligat al nom de Federico de Montefeltro i en comptes de parlar d'un sol estudi n'haurem de tenir presents dos: un al palau ducal d'Urbino i el segon al palau del mateix Montefeltro a Gubbio⁸⁴⁹. En el primer dels dos estudis s'hi recrea un ambient d'estudi absolutament virtual. Totes aquelles característiques pròpies d'un estudi a nivell material, és a dir, llibres, rellotges, aparells i objectes de tota mena, hi apareixen sota formes simulades, concretament a través d'uns espectaculars treballs de marqueteria que reproduïen tota mena de perspectives com si taules, cadires, armaris, finestres, existissin de veritat davant d'unes parets completament llises. L'element decoratiu doncs, ha acabat esdevenint la mateixa funció de l'estudi, és l'abstracció total del que s'havia formulat fins llavors al respecte (fig.58)⁸⁵⁰.

Juntament als treballs sobre fusta, a Urbino hi tenim tot un cicle de personatges il·lustres i al·legories vàries que tenen com a objectiu caracteritzar a l'autèntic protagonista de l'estudi, Federico de Montefeltro el qual es troba pintat en una

⁸⁴⁹ Sobre l'estudi de Gubbio és essencial la recent monografia de Olga Raggio, *Lo Studiolo di Federico da Montefeltro*, 2 vols., Milà, Federico Motta, 2007; de la mateixa autora també és interessant "The liberal arts from the ducal palace at Gubbio", a *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, Nova York, 1996, p.5-35; pel cas de l'estudi del palau d'Urbino s'ha consultat a Luciano Cheles, *The studiolo of Urbino: an iconographic investigation*, Wiesbaden, Reichert, 1986.

⁸⁵⁰ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.130.

posició central respecte dels homes il·lustres. Tot el conjunt iconogràfic pretén definir el duc d'Urbino en funció d'aquelles àrees del coneixement per les que se sentia atret el noble, que d'altra banda sempre se l'ha recordat com un dels màxims exponents d'home renaixentista. És a dir, l'estudi d'Urbino defineix al seu propietari com a un home de gran cultura i a més a més, continua complint amb la seva funció expositiva.

A Gubbio no canvien les coses i també ens trobem amb un estudi que combina els treballs sobre fusta amb la pintura. El cicle decoratiu també busca establir una relació directe entre el duc d'Urbino i, en aquests cas, les arts del *Trivium* i el *Quadrivium*⁸⁵¹. Desconeixem el perquè de no ajuntar en un únic programa (i un únic espai) els dos *studioli* però sens dubte la conceptualització d'aquests espais va quedar absolutament determinada com a llocs on poder exercir la ment ja fos a través de la lectura o la visualització de personatges exemplars. I no només era important des del punt de vista del propi usuari sinó que tots aquells que visitessin l'estudi també veurien el lligam entre el propietari i la cultura⁸⁵².

Pel que afecta al nostre treball, l'últim *studiolo* que hem de tenir en compte és el d'Isabella d'Este a Mantua⁸⁵³. Conegut sobretot pels treballs pictòrics de Mantegna, Correggio o Perugino entre altres, va ser un dels centres artístics del Renaixement i nucli col·leccionista de finals del XV i al llarg del XVI. A les característiques que ja hem vist, a Mantua hi hem d'afegir un programa iconogràfic clarament centrat en la dicotomia entre Vicis i Virtuts a través de pintures, escultures i objectes de tota mena de temàtiques paganes i devotes (fig.59). La importància de l'estudi era que es va construir tot un espai (arquitectònicament parlant), es va crear un ambient consagrat exclusivament a l'exposició de les obres d'art allà acumulades, tant les fetes expressament (pintures murals) com les adquirides a través del mercat (sobretot escultura

⁸⁵¹ Vid., Raggio, O., ob.cit., 2007; Raggio, O., ob.cit., 1996, p.31-35.

⁸⁵² Per una visió força detallada dels ambients que hi havia a Urbino i Gubbio al voltant de Federico, Baiardi, Cerboni; Chittolini, Giorgio i Floriani, Piero, *Federico di Montefelro. Lo stato, le arti, la cultura*, 3 vols., Roma, Bulzoni, 1986, especialment els volums 2 i 3.

⁸⁵³ La història tipològica dels *studioli* s'allarga un pèl més enllà de la cronologia que nosaltres abracem amb l'estudi de Francesco I de Medici.

antiga). Fins i tot la disposició d'un jardí ben bé al costat de l'estudi respon a la necessitat de la duquessa d'Este a escenificar el seu conjunt de possessions. S'ha de remarcar però, que els interessos artístics de la duquessa anaven força dirigits cap a un tipus de pintura molt concreta (bàsicament italiana), combinada amb tota mena d'objectes luxosos i una gran quantitat d'escultures de bronze i marbre (antigues i modernes). Aquest fet no la feia diferent de la resta de corts italianes però sí que era original en les qüestions estètiques que hi havia al darrera del conjunt alhora que també es creava un discurs moral i pedagògic amb tot el conjunt patrimonial⁸⁵⁴.

Coincidint amb l'*studiolo* de Mantua i el tombant de segle acabem el breu repàs dels principals centres que varen determinar els ambients d'estudi de les principals residències i palaus de l'època. No obstant, a principis del segle XVI hi va haver un seguit d'autors que varen mostrar molt d'interès en aplicar a nivell teòric l'herència acumulada fins aquell moment. Paolo Cortese, Cesare Cesariano, Giovanni Pontano i naturalment, Erasme de Rotterdam. No és que aportessin algun tipus de novetat sinó que varen exercir el paper de difusors d'aquest tipus d'espais de manera que des d'aquell moment va quedar associat a la paraula *studiolo* el significat d'espai on exercir una activitat intel·lectual, basada en la lectura i la consulta de llibres alhora que també era un espai on s'hi exposaven un seguit d'objectes decoratius que tenien una unitat i una coherència integradora que desembocaven en una funció moral, artística i social.

Havent definit de manera molt genèrica què composava un *studiolo* hem de centrar-nos davant la possibilitat que bona part del conjunt de possessions de Miquel Mai, documentades als seus inventaris, fossin un grup homogeni d'objectes que tenien en comú la definició d'un estudi a l'estil del que hem anat assenyalant. Els aspectes purament arquitectònics i decoratius els expliquem

⁸⁵⁴ Per un anàlisi complet sobre la vida artística al voltant de la cort de Mantua i el seu *studiolo*, Verheyen, Egon, *The paintings in the studiolo of Isabella d'Este at Mantua*, Nova York, New York University Press, 1971; Stephen John Campbell, *The cabinet of Eros: Renaissance mythological painting and the studiolo of Isabella d'Este*, New Haven-Londres, Yale University Press, 2006; Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.146-178 i especialment la bibliografia actualitzada que dona Claudia Cieri Via.

més endavant però a nivell comparatiu podem fer alguns comentaris: d'entrada podem establir com les fases evolutives des del segle XIV esdevenen també una realitat amb Miquel Mai.

S'ha de ser ben conscient que les comparacions que puguem fer entre els estudis que hem vist i el de Miquel Mai, són fetes des de molta distància, bàsicament perquè de Miquel Mai quasi no en conservem res mentre que dels altres en tenim moltes més notícies.

Començant pels primers casos coneguts a la França del XIV, sembla força evident, veient el rastre documental, que Mai tenia en el seu estudi un centre neuràlgic on treballar (quan era a Barcelona). Inclòs un temps abans d'haver mort consta que certa documentació oficial del Consell Reial es trobava en possessió del Vicecanceller⁸⁵⁵. Per tant és lògic pensar que les primeres funcions atribuïdes a l'estudi -des dels exemples francesos- com la funcionalitat i la integració de l'espai dins la pròpia residència a causa de la vinculació amb el poder polític, també definien l'estudi del propi Mai. El que potser no està tant clar és que l'estudi també complís amb el requisit de ser una gran cambra del tresor, resguardant els objectes de valor. No sembla que hi hagi un component tant privat en el cas de Miquel Mai, més aviat al contrari. És cert que hi havia objectes prou valuosos a la casa i que alguns d'ells (més endavant ho veurem en el cas de diverses joies i camafeus) podien estar destinats a la decoració de l'estudi però això no converteix aquest espai en la sala del tresor que tenien els reis de França o els Papes a Avinyó.

L'estudi de Miquel Mai sembla quedar més ben definit a partir d'una comparació amb els casos italians. La raó d'això és bàsicament que a partir de la confecció de l'estudi de Belfiore queda predeterminat un cos iconogràfic basat en la representació de figures al·legòriques, una imatgeria que a Barcelona queda perfectament representada pels set medallons de les Virtuts Cardinals i Teologals junt amb altres tres medalles de figures femenines. Al mateix temps també sabem que Mai disposava d'alguns plecs de dibuixos amb representacions de les divinitats clàssiques. Però des d'Itàlia també observàvem

⁸⁵⁵ Rodríguez de Diego, José Luis, ob.cit., 1998, p.548.

com l'estudi complia amb una nova funció respecte als objectes que el decoraven: la voluntat conservacionista motivada per l'atracció cap al món antic i les seves restes materials. En el cas de Miquel Mai si una cosa hem de tenir ben clara a hores d'ara és la seva passió per la cultura llatina i grega i possiblement no trobem enlloc més una voluntat tant clara de conservar tot el seu llegat. En Miquel Mai no hauríem de reduir la conservació estrictament en les obres artístiques sinó que també hem de considerar oportú el fet que al costat de les medalles, escultures, pintures, dibuixos, etc, hi havia centenars de llibres que tractaven sobre l'època antiga. I no només estem parlant de llibres d'història, sinó també de literatura, ciència, filosofia i sobretot, llibres de dibuixos que reproduïen imatges de les antigues ruïnes (cas d'Andrea Fulvio). No hi ha voluntat més explícita en la funció conservacionista que voler tenir una imatge de les antigues ruïnes a casa per poder-les admirar sempre que es vulgui.

El següent pas que s'ha de tenir en compte en l'evolució i definició dels estudis és la voluntat expositiva. Hem assenyalat el paradigmàtic cas florentí i salvant les distàncies, Mai va aconseguir crear un efecte semblant al dels Medici. La decoració va acabar definint a l'estudi com a un lloc on admirar peces i objectes artístics de tota mena. Per això es va fer un salt qualitatiu quan tots aquests béns artístics varen adquirir un sentit unitari, és a dir, quan la decoració oferia una visió de conjunt creant un primerenc esperit col·leccionista. Aquesta és la característica que ens permet parlar de Miquel Mai com a autèntic col·leccionista perquè no només tenia un conjunt de béns de diverses unitats (materials, temàtiques, formats), sinó que disposava del corpus teòric que fins llavors existia al voltant la confecció d'un *studiolo*. La definició Miquel Mai com a col·leccionista a més, també tindria certa relació amb la seva pròpia imatge pública. Ens els primers casos d'*studioli* hem vist com hi havia un caràcter marcadament privat, vinculat a l'àmbit més reservat d'alguns dignataris. En el cas de Mai parlem d'un personatge públic, que només pot buscar algun tipus de reconeixement davant d'aquells grup socials amb els qui havia tractar.

Des d'Itàlia, també ens arriba la imatge d'un estudi basat en la projecció d'un missatge a través de la pròpia decoració. A Urbino (i a Gubbio) veïem com es

buscava una intencionalitat clarament enfocada cap a la glorificació de Federico de Montefeltro. Urbino suposa la identificació total d'un espai amb la seva decoració. En aquest cas però, hem de diferenciar-lo del de Mai. A Barcelona no es busca una glorificació de ningú en especial tot i que el retrat del mateix Mai es comptava entre el conjunt de medalles. La diferència està en què a Urbino es buscava clarament identificar i caracteritzar al duc a través de les virtuts, al·legories i personatges il·lustres mentre que a Barcelona, a falta de saber quina era la posició real del retrat de Miquel Mai, sembla haver-hi un discurs decantat cap a la influència d'aquests mateixos personatges sobre la personalitat de Mai. La voluntat de Miquel Mai és veure's influenciat per les virtuts, és a dir, que fossin la seva inspiració, no la seva definició. És un intent d'assimilar-se als personatges il·lustres i no pas a la inversa, com passa a Urbino. Aquesta interpretació la fem a través de la visura de tot el patrimoni cultural que s'acumulava a l'estudi però sobretot a través del mateix retrat. El duc d'Urbino es feia representar com el que era, un duc, mentre que Mai ho feia a través d'una imatge falsa, idealitzada com el que no era, és a dir, un togat de l'antiguitat⁸⁵⁶. Els dos retrats tenien una cosa en comú: buscar la perdurabilitat, l'eternitat i en tots dos casos ho varen aconseguir, és més, en el cas de Mai fins i tot en vida un escriptor com Rafael Mambra li desitjava la immortalitat precisament a causa de la col·lecció de marbres⁸⁵⁷.

El que ens acaba de determinar que Miquel Mai tenia un *studiolo* és la comparació amb un dels dos únics *studioli* autèntics que sabem segur que va veure Mai a Itàlia, el de Mantua dels Gonzaga⁸⁵⁸. La voluntat expressada des dels seus inicis per Isabella d'Este implicava dos aspectes essencials des d'aquell moment: per una banda hi havia una clara escenificació de la col·lecció artística i en segon lloc, hi havia un component estètic al darrera de la mateixa. L'escenificació proposada tenia molt a veure amb un fet històric del moment, el *Sacco* de Roma. Des del 1527 hi ha un gran moviment dins del món artístic a conseqüència del col·lapse de la ciutat eterna i les principals beneficiades varen

⁸⁵⁶ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.132-141.

⁸⁵⁷ Duran, E., i Solervicens, J., ob.cit., 1996, p.60.

⁸⁵⁸ El segon seria el del castel Sant'Angelo de Climent VII o el del mateix Vaticà.

ser les corts col·laterals de les principals ciutats com Mantua, Florència, Ferrara, Milà o Nàpols. Pels esdeveniments dels fets la cort del Gonzaga es va proposar recollir, acollir i salvar el màxim nombre d'obres provinents de Roma de manera que la col·lecció acumulada va agafar unes proporcions considerables. La intenció era tenir tantes peces per com fos possible per tal que el record per Roma hi fos sempre present, es buscava la recuperació i la recreació de Roma i no només la del seu temps present sinó també la de l'antiguitat. Pel que fa al component estètic es va buscar que bàsicament totes les peces provinents de Roma fossin escultures de marbre i bronze i aquest fet va provocar que en algunes ocasions s'encarreguessin reproduccions de diverses escultures, igualment en marbre i en bronze, creant i estenent una moda decorativa. Aquests dos motius també acaben definint l'*studiolo* de Miquel Mai perquè hi trobem un conjunt clarament diferenciat de peces escultòriques (els medallons), amb una clara unitat tipològica i en alguns casos estilística.

Mantua també va exercir una influència considerable des del punt de vista conceptual de l'estudi ja que Isabella d'Este proposava crear un ambient que complís amb una funció moral i pedagògica a través de la pròpia col·lecció. L'objectiu d'un estudi era transmetre valors i virtuts a aquells que desenvolupessin alguna activitat intel·lectual entre els seus murs⁸⁵⁹. L'element pedagògic en el cas de Mai ja venia incorporat (molt possiblement) d'abans de crear un estudi degut a les influències des dels seus anys d'aprenentatge, és a dir, de la seva fase com a docent a l'Estudi i sobretot per la seva afiliació erasmista. En qualsevol cas no ens ha de sorprendre que sigui Mantua el lloc d'on Miquel mai pogués treure algunes de les influències pel seu estudi ja que amb Mantua també hi va tenir força relació per altres motius artístics.

Arribats a aquest punt ens hem fer diverses preguntes: perquè necessitava Miquel Mai un *studiolo*? i, quin nivell d'implicació personal hi podia haver darrera la confecció d'un espai com aquest? La raó d'aquestes qüestions és simple. Miquel Mai no va passar massa temps a Barcelona per poder disfrutar ni tan sols de la seva pròpia casa, molt menys encara d'un aspecte tant específic

⁸⁵⁹ Ibid., p.146-178, amb bibliografia.

de la mateixa. La resposta a les dues qüestions és força senzilla. El motiu que porta a Mai a fer-se un *studiolo* és el mateix esdevenir del temps, és a dir, començant pel fet que va rebre una cultura humanista on el mateix estudi (i la consulta) dels clàssics era obligatori, passant pels molts anys a Itàlia (amb el que això implicava a nivell cultural) fins arribar al fet de l'acumulació d'uns determinats objectes artístics. Tampoc hem d'oblidar un petit aspecte professional de Miquel Mai: sabent com sabem que va ser professor de l'Estudi i que el seu pare i el seu avi havien estat professors de Dret, també hem de tenir en compte la possibilitat que l'estudi no fos sinó una necessitat laboral, és a dir, un lloc on exercir la seva professió.

Pel que fa a la implicació personal en la modelació de la decoració també sembla obvi que el paper de Mai va ser completament protagonista per la simple raó que la majoria, per no dir tots, dels objectes que decoraven l'estudi, tenien un origen forà i per tant sembla lògic pensar que els anava adquirint amb el pas dels anys en els seus viatges. És cert que hi ha un component femení al darrera dels *studioli* com a llocs de recolliment i centre de lectura domèstica (i en el nostre cas a més tenim una dona que quasi sempre va viure sense el seu marit en una casa com la que ens ocupa) però això no exclou que el mateix Mai fes arribar les seves indicacions sobre la distribució dels diferents objectes i per tant, que Elionor Setantí no hagués tingut cap paper en la construcció de l'*studiolo*⁸⁶⁰. Això també seria un indicatiu que el projecte d'*studiolo* que tenia Miquel Mai potser no va passar mai de ser això, un projecte.

Hi ha un motiu derivat de la itinerància de Miquel Mai que ens faria pensar en la falta d'interès vers un estudi d'aquestes característiques. Es tracta de la indicació que dóna la correspondència entre Juan Páez de Castro i Jeroni Zurita amb data d'agost de 1546⁸⁶¹. En aquesta carta s'indica que Mai ja era mort i Páez de Castro mostra interès i per fer-se en poder dels nombrosos llibres que eren

⁸⁶⁰ Sobre una possible intervenció de la dona consultar a Capra, Galeazzo, *Della eccellenza e dignità delle donne*, Roma, Bulzoni, 1988.

⁸⁶¹ La notícia apareix a Codoñer Merino, C.; Signes Codoñer, J., i Domingo Malvadi, A., ob.cit., 2001, p.398. Al mateix volum hi apareixen les referències epistolars d'Hernán Núñez de Guzmán en relació a una edició de Plini que va regalar al mateix Mai, i que ja hem comentat més amunt.

en poder de Mai, abans que se'ls enduguessin a Barcelona. La notícia pot no semblar indicativa de res gaire explícit però no és l'única notícia sobre els molts llibres amb què viatjava Mai pel món. L'inventari "de les joies" de 1548 treu a la llum un document molt interessant. El text inventaria la documentació trobada a la casa de Miquel Mai i entre aquesta s'hi troba un inventari exclusiu dels llibres que tenia Mai a Madrid en el moment de morir. La qüestió doncs és mirar d'entendre perquè una persona que no només no utilitzava la seva residència de manera permanent sinó que a més, viatjava amb una biblioteca portàtil, es va fer construir un *studiolo* d'estil clarament humanista-renaixentista quan no el necessitava per al seu ús principal, és a dir, el treball i la lectura.

L'interrogant es resol per la mateixa riquesa de l'estudi. Com veurem més endavant el nivell decoratiu i sobretot el lligam iconogràfic entre les diferents peces fan del mateix estudi un exemple més del mode de vida d'un cortesà, humanista i bibliòfil del segle XVI. Miquel Mai actua tal com els preceptes de Castiglione deien que s'havia d'actuar. La naturalitat de la posició social que ocupava junt amb la cultura acumulada feien intrínsec que es disposés d'un espai d'aquestes magnituds i qualitats materials.

Un cop definits els possibles interessos al darrera de l'estudi també hem de veure la incidència que hi podien tenir els diversos escrits dels autors clàssics, medievals i moderns que hem citat més amunt i que varen definir els diversos tipus d'ambient d'estudi.

D'entrada hauríem de considerar que el fet de poder localitzar entre les lectures catalogades tot el corpus teòric en què es basaven els *studioli* pot significar que Mai coneixia de manera considerable la tradició dels ambients d'estudi des de les èpoques més antigues. Això no obstant, no vol dir que les mateixes lectures justifiquin un *studiolo* sinó que justifiquen que el seu lector podia pensar des d'una òptica decantada cap a la creació d'aquest tipus d'espais per a l'estudi i l'art. Veient el resultat material sembla força evident que Mai es va fer una idea concreta del discurs sobre l'estudi a través dels autors que ja hem citat a través de Liebenwein: Plini el Jove, Ciceró, Quintilià, Demòstenes i Plini el Vell en relació a la localització i situació de l'estudi dins d'una residència així com la

conveniència de poder gaudir d'un espai natural des del mateix. A aquest respecte hem d'assenyalar que Miquel Mai disposava d'una segona residència al carrer de Sant Pau de Barcelona que tenia una zona enjardinada i d'horts al darrera. En aquesta casa l'inventari de 1548 de l'AHCB ens hi documenta diverses obres clàssiques i humanistes del XV i això ens fa pensar en la possibilitat que també disposés d'un ambient d'estudi a part del de la Cucurulla. Sobre l'estudi principal que ens ocupa hem d'assenyalar que la seva posició es trobava a l'extrem occidental de la casa, amb finestres mirant cap a la mateixa direcció i per tant en aquest sentit era absolutament ortodox amb les directrius que indicaven els autors antics (especialment Plini el Jove). Més endavant també veurem com el seguiment de les indicacions al respecte de la decoració (per part de Plini el Vell) també se'ns fan evidents a mesura que repassem la llista d'elements decoratius necessaris a l'estudi.

Podem intuir que Mai va seguir o tenir en compte les indicacions que feia Petrarca sobre la conveniència de l'activitat individual i solitària de l'estudi, ni que fos per no fer-ne cas. És més, Miquel Mai és amb tota seguretat un dels exemples més clars i antagònics al propugnat per Petrarca al *De Vita solitaria* al ser un personatge que en cap moment va ser model de la vida contemplativa. Era un abanderat de la vida activa i era la clara expressió que amb l'exercici de les funcions públiques també es podia arribar a cultivar la ment, practicar activitats intel·lectuals i desenvolupar-se dins del món cultural de la seva època. En aquest sentit les directrius indicades per Leonardo Bruni i Coluccio Salutati, a través dels escrits de Ciceró poden ser més descriptives de l'actitud de Mai respecte la relació entre estudi i solitud. El que sembla determinant és l'accés als texts de Ciceró i la seva doctrina, tant per les òbvies influències en qüestions de dret romà i llatí clàssic com sobretot, per ser el precursor de la figura política que combinava les seves tasques jurídiques amb la creació d'una obra escrita monumental.

Més difícil de veure se'ns fa la influència d'autors del segle XV en Mai a excepció de Francesco Maria Grapaldi i el seu *De partibus aedium*. Per ser més exactes desconexim si Miquel Mai tenia present els comentaris fets per

Tomasso da Rieti a Juvenal o d'Angelo Decembrio a Suetoni sobre els temes decoratius ideals per un ambient d'estudi. El que és segur és que les obres d'aquests autors antics si que li eren conegudes.

Amb tota seguretat podem trobar els escrits de tots aquests autors entre els llibres de la biblioteca amb la incertesa de Demòstenes, que és l'únic que no surt a l'inventari anomenat d'una manera explícita. Per tant, en un nivell teòric tenim motius per pensar que Miquel Mai era coneixedor de l'evolució a seguir per crear un ambient d'estudi i ser conscient del que comportava, especialment si tenim en compte que a mitjans del XVI Erasme va compilar les idees bàsiques de tots els autors que hem anomenat en les seves obres i ja sabem com d'important era el pensament del de Rotterdam en Mai. Al mateix temps també podrem veure (a les pàgines següents) com el seu estudi complia amb les funcions que se li atribuïen tant per les qüestions estrictament intel·lectuals com materials, és a dir, arquitectòniques i artístiques.

5.2 L'estudi de Miquel Mai: tipologia arquitectònica.

La conceptualització de tots els aspectes que es requerien per la constitució i construcció d'un *studiolo* tenien una primera repercussió, la dimensió arquitectònica, és a dir, la distribució i ocupació de l'espai destinat a projectar l'ideari cultural i intel·lectual de Miquel Mai.

L'*studiolo* era una exteriorització dels coneixements a través d'una col·lecció d'objectes. Aquesta exteriorització comportava unes exigències d'espai que significava que els estudis anessin més enllà d'una simple estança de les residències i palaus. De fet, la norma ens diu que eren diverses les sales i habitacions que s'utilitzaven com a espai de lectura, de meditació, com a galeria i/o zona d'exhibició. Això també tenia el seu efecte en fets tant simples com que la decoració de cada espai podia resultar tenir un component monotemàtic o una decoració més específica, amb representacions pictòriques (o de tota classe) que recreaven un cicle decoratiu adient amb l'esperit que volia representar la mateixa sala.

El tractadista de l'arquitectura per excel·lència és Vitruvi i naturalment també es poden treure conclusions sobre els ambients d'estudis a través del seu tractat. Tot i que Vitruvi no parla directament "d'estudi", sí que parla de la "biblioteca" en relació a la seva situació. Segons ell era una habitació que havia d'estar orientada cap a occident. Ciceró anava un pèl més enllà i parlant de la seva vil·la especificarà que el lloc ideal havia de comptar amb una zona enjardinada⁸⁶². Del mateix parer que Ciceró era Plini el Jove, afegint-hi a més, habitacions per poder descansar. Per la seva banda Quintilià desitjava un espai absolutament aïllat de tot, sense contacte amb res ja que les distraccions no eren adequades per l'activitat intel·lectual⁸⁶³. Els autors clàssics però no expliquen la creació d'aquests ambients. S'ha de recórrer als esdeveniments històrics, socials, econòmics, espirituals i acadèmics per la difusió i construcció d'estudis: va ser l'aparició del monaquisme així com l'augment de la necessitat de coneixements

⁸⁶² Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.9, nota 5.

⁸⁶³ Ibid., p.9-10 i bibliografia.

(degut a l'ampliació del sistema d'ensenyament a un major nombre de població), el que va afavorir l'aparició de nous espais que satisfessin les necessitats acadèmiques i intel·lectuals de la població⁸⁶⁴.

Arquitectònicament parlant tenim una evolució en les tipologies de l'espai destinat a aquesta projecció cultural des de l'òptica resultant del Renaixement. W. Liebenwein diferencia tres etapes molt simples però bastant definitòries: en la primera veiem com els antecedents i les formes inicials apareixen a partir del segle XIV a les corts papals d'Avinyó, el Vaticà i al Laterà, també a la cort francesa de Carles V a Vincennes i finalment, a la casa de Francesco Petrarca a Arquà del qui ja n'hem fet esment. La concepció de l'estudi en aquests llocs anava molt lligada a la d'espai restringit, privat, on els seus usuaris hi tenien els seus béns més preuats, des de tresors fins a llibres, passant per la documentació de caire més polític i administrativa. És interessant però, veure com l'estudi ja anava lligat a la idea de conservació⁸⁶⁵. I encara més interessant és veure com es considerava als llibres com a part del tresor, com un bé equiparable als mateixos béns monetaris i per això, mereixien ser custodiats amb la màxima precaució i fins i tot protecció.

El més important d'aquesta fase eren les formes, les proporcions i la il·luminació dels ambients⁸⁶⁶. Formes i proporcions perquè l'estudi tenia un grau de privacitat molt important i no es requerien grans sales sinó espai confortables, mentre que la il·luminació era essencial per poder visurar els objectes preciosos a més de poder consultar els llibres.

A nivell estructural, l'estudi es definia per ser una simple estança que formava part del mateix edifici, és a dir, era una part més de l'organització de l'espai⁸⁶⁷. A Avinyó, el que diferenciava aquest espai de la resta era la seva simbologia, lligada a una qüestió quasi espiritual. L'estudi estava situat sempre al costat de la capella de manera que se li va donar una funcionalitat complementària a la religiosa. És a dir, a la capella s'hi resava mentre a l'estudi s'hi pensava (sobre la

⁸⁶⁴ Ibid., p.12-28.

⁸⁶⁵ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.39-86.

⁸⁶⁶ Ibid., p.66.

⁸⁶⁷ Ibid., p.39.

divinitat). A més, també es trobava de costat dels apartaments del Papa on ja hi havia una altra sala que s'identificava com a la biblioteca. Per tant veiem que hi havia una diferenciació d'usos entre estudi i biblioteca. Amb els anys els diversos papats varen fer reformes i afegir altres estances que complementaven la pròpia sala de l'estudi amb les funcions de biblioteca i arxiu i cosa significativa pel que ens ocuparà més endavant, les diverses habitacions estaven situades en diferents pisos⁸⁶⁸. A la cort dels reis de França no variarà molt la tipologia fruit precisament de les influències mútues entre París i Avinyó. Carles V va encarregar-se de fer les reformes pertinents amb l'afegit d'instal·lar la sala de recepcions al costat del mateix estudi alhora que la capella es trobava per l'altra banda, és a dir, en un eix longitudinal trobem la capella, l'estudi i la sala de recepcions⁸⁶⁹.

La segona etapa de Liebenwein es correspon amb el segle XV, etapa on les corts italianes agafen el seu protagonisme no només a nivell arquitectònic sinó també a nivell teòric. Hi destaquen les corts dels Este de Ferrara, els palaus Vaticans (de la retornada Cúria), la Florència de Cosimo de Medici i sobretot, els Montefeltro amb els seus palaus d'Urbino i Gubbio.

Florència representa el primer lloc on es decideix trencar amb la idea de l'*studiolo* com el lloc aïllat que volia Petrarca a la *Vita solitaria*. Al palau dels Medici s'hi construirà per primera vegada un estudi que s'haurà d'adaptar a les necessitats urbanes de l'emplaçament del propi palau, una tònica general a partir d'aquell moment⁸⁷⁰, cosa que d'altra banda també repercutirà en una major organicitat respecte a la resta del palau.

L'arquitectura veurà una certa evolució a nivell descriptiu. A Urbino, gràcies al patrocini de Federico de Montefeltro, s'acaba definint a nivell teòric el que implica la paraula estudi (*studii*). Fins aquell moment encara existia certa diferenciació entre *studii*, *biblioteca* i *studiolo*. S'acaba distingint amb la paraula *studii* a una activitat (estudiar, llegir...) i així es pot diferenciar de l'espai anomenat *studiolo*. La biblioteca podia representar (simplement) al conjunt de

⁸⁶⁸ Ibid., p.40-47.

⁸⁶⁹ Ibid., p.48-56.

⁸⁷⁰ Ibid., p.106.

llibres. En qualsevol cas, des d'aquest moment, els tres conceptes poden referir-se a un *studiolo* en el sentit arquitectònic, és a dir, que l'estudi és pensat com a part integrant de l'estructura del palau i residència de la noblesa, indistintament dels seus significats i per tant, s'associava un espai d'aquesta naturalesa (amb les funcions d'estudi, biblioteca i *studiolo*) a una residència. L'autor de la definició va ser el prolífic Francesco di Giorgio Martini en els seus escrits d'arquitectura⁸⁷¹. La seva diferenciació entre *studii*, *biblioteca* i *studiolo*, respon així a la manca d'una nomenclatura des del punt de vista arquitectònic i per això s'acaba assimilant els diferents noms a un mateix espai i sobretot, a un mateix ús d'aquest espai.

L'arquitectura en aquests moments ha de fer front a un element que comença a prendre la seva importància, la divisió entre espais de caràcter privat i els de caràcter públic, tenint en compte també la definició de la privacitat entre els mateixos membres d'una família. A nivell estructural no hi haurà un canvi tipològic dels estudis en sí mateixos però la seva construcció repercutirà en la política de reformes dels palaus de manera que, la distribució de les estances rebrà un tractament especial per tal d'encabir-hi espais destinats a la biblioteca, l'arxiu, la custòdia dels objectes de luxe, les necessitats espirituals...⁸⁷² Si de cas, s'ha d'assenyalar que els estudis dels palaus principescos tenien unes dimensions força considerables perquè tenien en compte els espais que ocupaven les cancelleries i despatxos d'escrivans necessaris per a l'administració.

Finalment, el tercer període que determina Liebenwein com a finalització del procés evolutiu es correspon amb el segle XVI encara que arquitectònicament és una consolidació de la fase anterior. Pren especial rellevància l'estudi on alguna de les seves sales estaria construïda a la manera de cova o *grotta*, situada en un pla inferior i amb accés a algun tipus de jardí privat, a l'estil de l'*studiolo* de la Corte Vecchia i el Castello di San Giorgio de Mantua, uns estudis construïts a finals del segle XV i essencialment acabats al llarg del XVI (fins a mitjans de

⁸⁷¹ Ibid., p.103.

⁸⁷² Ibid., p.87-178.

1530's) per encàrrec d'Isabella d'Este⁸⁷³. En tot cas, si hi va haver alguna novetat arquitectònica durant aquesta tercera etapa, va ser la que determinaria l'estudi dels Medici al Palazzo Vecchio de Florència, el problema és que les seves dates constructives escapen a la cronologia que ens afecta a nosaltres.

No ens passa per alt però, que d'aquesta època és el tractat *De partibus aedium* de Francesco Maria Grapaldi. Aquest és un tractat que trobem entre els llibres de Miquel Mai i és interessant ressenyar-ho per dos motius: un, perquè és un tractat d'arquitectura prou important de l'època del qual se'n tenia poc coneixement per terres hispàniques (o almenys els inventaris així ho indiquen); i en segon lloc, perquè el text de Grapaldi recopila la formació i distribució dels *studioli* tant a nivell estructural (arquitectònic) com funcional (teòric)⁸⁷⁴.

Si ens agafem a les descripcions que ens dona Liebenwein sobre els estudis construïts des del segle XIV fins a finals del XV i inicis del XVI, ens trobarem un cas semblant a Barcelona amb Miquel Mai. L'inventari que ja ens ha aportat notícies referents a la mateixa construcció de la casa també ens dona informació sobre l'estudi. Concretament ens hi arribem a trobar fins a tres sales definides com a "estudi"⁸⁷⁵. Són tres sales distribuïdes una damunt de l'altra i molt possiblement connectades entre elles per una escala interna⁸⁷⁶.

El primer que ens permet identificar els tres espais com a un conjunt unitari és el fet que són les tres úniques estances anomenades com a estudi pel mateix notari. Aquesta identificació del notari però, pot respondre més a una de les tres accepcions que ens dona Liebenwein al concepte *estudi*, és a dir, a la possibilitat que només se'ns estigui identificant un espai⁸⁷⁷. És més que possible que no es tingués consciència que l'espai identificat com a estudi significava molt més que la sala física i la prova és que quan s'inventarien els objectes que realment definien l'espai no ens trobem amb cap tractament descriptiu especial. A més d'aquestes tres sales però, hi haurem d'afegir altres espais que també podien

⁸⁷³ Ibid., p.146-178.

⁸⁷⁴ Ibid., p.223 i ss.

⁸⁷⁵ AHPB, Joan Lluís, 296-40, f.2r. El contingut dels estudis es va repartint en diversos folis.

⁸⁷⁶ Ja havíem anunciat que la distribució era aquesta a Bellosolell Martínez, J., ob.cit., 2009, p. 15 i ss.

⁸⁷⁷ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.5-8.

haver tingut alguna funció pròpia d'estudi o que complien amb les característiques funcionals que hem vist abans. Per exemple, davant l'estudi de la planta noble ens hi trobem la capella familiar on s'hi accedeix per una zona de pas. Al costat d'aquest mateix estudi hi tenim la sala noble de la casa, és a dir, el lloc on s'hi farien recepcions i àpats amb la plana major de la societat o de la cort. Des del mateix estudi també s'accedia a una llotja o tribuna que donava a la Plaça de la Cucurulla.

En definitiva, arquitectònicament, l'estudi de Miquel Mai complia amb tots els requisits necessaris. Això ens fa pensar en què la casa de Miquel Mai es va formar a través de la compra i annexió de diferents cases, per tant, se'ns fa difícil pensar que no s'haguessin fet obres de reforma en algun moment. Si aquestes reformes es varen dur a terme llavors sembla legítim que l'organització dels espais (a banda de respondre a una certa adaptació a les construccions preexistents), no hagués estat fruit d'una voluntat explícita per part del mateix Mai de voler que el seu ambient d'estudi complís amb alguns requisits explícits. I a més veient com la majoria dels autors que teoritzen sobre la formació d'aquests espais es trobaven a la biblioteca de Miquel Mai. La concordança entre una base teòrica i el resultat arquitectònic no pot ser una casualitat.

El segon aspecte interessant a tenir en compte és que un dels estudis (el "del mig" que diu el document), es trobava a l'entresol de l'escala, una característica molt peculiar que equipara la casa de Miquel Mai amb una altra de molt coneguda per l'època, el casalici dels Centelles, a la baixada de Sant Miquel, relativament a prop de la casa del mateix Mai, instaurant una espècie de moda i tipologia arquitectònica barcelonesa⁸⁷⁸.

I com a tercer motiu podem afegir que al costat de l'estudi de la planta baixa hi podem localitzar un jardí, situat d'una manera que no sembla del tot clara ja que la diversa documentació ens fa entendre que podria ser entremig de l'antiga estructura que formava la casa cantonera de la Cucurulla i la casa dels

⁸⁷⁸ Fluvià i Escorsa, Armand-González Viruós, Itziar i Vivas, Pere, *El palau Centelles. Seu del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya*, Barcelona, Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, 2002.

Peiró que finalment formarien part del conjunt final de la residència. Tal com ja hem dit també podria ser que l'annexió de la casa dels Peiró produís que el jardí passés a ser una mena de patí intern però l'inventari de béns de 1548 sembla indicar que el jardí donava al carrer del Pi. Bé, independentment d'això la qüestió és que hi havia un jardí al costat del primer estudi. Fent cas de les teories que situen com a peça fonamental de la formació dels *studiolos* el fet que hi hagués una zona ajardinada a on accedir des del mateix estudi per tal de dur a terme una certa convergència entre natura i cultura, podem pensar que el jardí que tenim al costat de l'estudi de la casa havia de fer les funcions de lloc d'autoexili intel·lectual d'espai de refinament social⁸⁷⁹.

Desconeixem si el cas de Miquel Mai és únic per l'època i la zona. És segur que les grans cases senyoriales havien de tenir algun tipus d'espai destinat a la lectura i el retir però és paradigmàtic (i perfectament lògic) que ens trobem un *studiolo* a la casa d'una persona d'eminència i demostrada cultura, fortament influït per les tendències humanistes italianes (i renaixentista i erasmistes).

⁸⁷⁹ Castiñeira Ezquerro, Marina, "El principado de Urbino como corte-jardín: Castiglione y su tratado de cortesanía" a *Espacio, Tiempo, Forma*, Serie IV, nº12, Historia Moderna, Madrid, UNED, p.11-45. Lluny de la idea que sembla insinuar l'autora segons la qual, el jardí seria la representació d'una racionalització política i social (que ens sembla anacrònica), estariem d'acord amb ella en la idea que el jardí podia esdevenir un espai de concòrdia on la conversa entre membres del mateix estament (cortesans i dignitats en el nostre cas), podia ser un mitjà a través del qual es pot instruir o fer conèixer determinats temes a d'altres persones.

5.3 El programa decoratiu.

El que realment ens fa passar a pensar que “l’estudi” de Miquel Mai passa a ser un *studiolo* és el contingut de les diferents sales, és la decoració que va rebre cada espai, és el seu significat i la seva més que segugra intencionalitat.

Si fins ara s’havia analitzat els inventaris de Miquel Mai separant els seus béns per unitats temàtiques o per una coherència material i de formats, per acabar resolent que teníem una acumulació d’objectes que responien a la necessitat ostentosa d’una personalitat de la cort (encara que en alguns casos també havíem intentat explicar el rerefons històrico-artístic), ara per primera vegada se’ns planteja la possibilitat d’interpretar una part del conjunt de béns i donar-hi una perspectiva unitària.

Des de la creació dels primers *studioli* al segle XIV, va quedar clar que un component essencial que els definia era la seva utilitat com a llocs de custòdia (bàsicament objectes de valor). Això va donar peu a què objectes de tota mena es barrejessin entre ells fins que arribat el segle XV l’esperit humanista va començar a recuperar antics textos que parlaven dels espais dedicats a la lectura, l’escriptura i el treball amb les lletres. En aquest moment però, els *studioli* eren entesos com a cambres del tresor on es podia accedir al coneixement però on aquest coneixement era intercanviable amb un valor monetari considerable degut al cost que tenien els còdex i volums manuscrits. Lluny de considerar els objectes custodiats com a objectes de contemplació, es donava als estudis un perfil ostentós. A partir de diversos canvis de mentalitat i seguint les indicacions dels escriptors que havien teoritzat sobre la necessitat de gaudir de certs objectes però, es va determinar com a necessari per la creació d’un ambient d’estudi i reflexió, la incorporació d’elements decoratius que permetessin certa afiliació entre el que significava aquell espai i el seu usuari.

El primer a destacar un programa decoratiu com a part de l’estudi va ser Ciceró a les *Familiars*, ressaltant les figures de les Muses, els déus com Mercuri i Minerva o herois com Hèracles⁸⁸⁰. L’aportació més important de l’època però, la

⁸⁸⁰ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.9, nota 10;

feia Plini el Vell a la seva *Història Natural*, assegurant que era molt recomanable situar peces d'orfebreria a la biblioteca per "fer immortal l'espai a través de les ànimes", és a dir, el passat històric o mític pren una importància cabdal. També és interessant l'aportació d'Isidor de Sevilla al donar al color verd unes propietats quasi místiques pel coneixement doncs segons ell els espais dedicats a l'estudi han de ser pintats d'aquest color⁸⁸¹.

La tractadística sobre la decoració dels estudis agafa molta més envergadura a partir de l'època medieval quan la seva difusió fa necessari prendre consciència d'alguns aspectes a tenir en compte en la decoració. Hi ha dos noms que destaquen per damunt de tota la resta: Cristina de Pisan i Francesco Petrarca.

En els escrits de la poetessa, concretament el *Livre des fais et bonnes meurs du sage roy Charles V*, hi podem veure unes descripcions del que eren els hàbits del rei, com ara les activitats recreatives, a través de l'admiració d'objectes luxosos. Segons Pisan gran part d'aquests objectes tenien a veure amb l'estudi del mateix rei. Bàsicament eren peces d'art sacre, algunes estatuetes, grups de personatges, pintures, peces d'ivori, crucifixos, rosaris, escapularis, reliquiaris, etc i al ser objectes d'aquesta naturalesa era lògic que també formessin part de la capella. D'aquesta manera es lligava la capella a l'estudi⁸⁸². Sense voler però, Pisan ens assenyala un primer cas de col·leccionisme ja que ens explica com el rei anava a gaudir dels seus luxes amb l'excusa d'estar en la seva intimitat. Això el portava a voler acumular més objectes. Del mateix parer era el germà de Carles V, Jean de Berry, que va acumular molts objectes luxosos, instaurant una primerenca tradició amb el gust per les antiguitats, especialment pel que feia a la numismàtica, les medalles i els camafeus⁸⁸³.

El nom propi d'aquest moment és però, Petrarca i la seva obra *De vita solitaria*. El màxim exponent de l'Humanisme es va caracteritzar precisament per la manca de decoracions, fregant l'absoluta iconoclàstia decorativa. Segons ell

⁸⁸¹ Ibid., p.11.

⁸⁸² Ibid., p.52-56.

⁸⁸³ Ibid., p.56.

(seguint autors com Demòstenes), res podia destorbar l'esperit en la seva formació intel·lectual⁸⁸⁴.

És cert que a la seva obra fa apreciacions sobre l'espai a destinar a l'estudi, però és sorprenent que especificqués que les característiques més epidèmiques no havien de ser considerades per a un estudi, només la solitud i l'ànima de cadascú eren requisits indispensables⁸⁸⁵. Paradoxalment, el gran èxit dels *studioli* va ser precisament quan varen ser decorats amb tota classe de manifestacions artístiques. La "pobresa" decorativa de Petrarca serà més endavant un motiu més per decorar els *studioli* ja que una part de les futures decoracions servirà per recordar que l'essència petrarquiana d'aquests espais era l'aïllament per l'estudi.

A partir del segle XV també hi haurà una teoria molt específica en les qüestions decoratives. Concretament passarà que els humanistes i homes de lletres projectaran en l'obra dels seus predecessors, antics i medievals, una voluntat de destacar unes determinades iconografies, que ells (els humanistes del XV), prendran com a font d'inspiració per crear els seus repertoris d'imatges.

Al *Libri della famiglia* d'Alberti s'aconsellen decoracions relacionades amb la història per tal de tenir un punt de partida per la reflexió, una idea que recorda a les defensades per Plini el Vell. A l'estudi, a més, Alberti hi situa tot el conjunt de riqueses i objectes de valor perquè els considera quasi com a objectes de veneració, com si fossin sagrats⁸⁸⁶.

Guarino Veronese serà el primer a definir un programa iconogràfic concret per un *studiolo* arran de la voluntat del príncep de Ferrara de fer-se fer pintar el seu amb muses i alegories (fig.60). Segons Guarino, la decoració amb una temàtica d'aquest tipus era òptima ja que les muses eren "símbol i sinònim de la saviesa i el coneixement així com un reconeixement en el que s'hi podia veure el valor

⁸⁸⁴ Ibid., p.66-67

⁸⁸⁵ "[...] niente simula o disimula, niente abbellisce, niente nasconde, niente inventa. È completamente nuda e disadorna, non conosce spettacoli [...]". Extret de l'edició d'Antonietta Bufano, *Opere Latine di Francesco Petrarca*, 4 vols., Torí, Unione Tipografico Editrice Torinese, 1975, vol.III, p.315.

⁸⁸⁶ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.87-92; Alberti, Leon Battista, *I libri della famiglia*, Torí, Einaudi, 1994, p.269.

de l'esforç i les capacitats dels homes" a més de crear-se un lligam amb l'antiguitat⁸⁸⁷.

La investigació de Liebenwein també ens dóna els dos principals visionaris de la perspectiva teòrica que hi havia darrera dels *studioli*: Niccolò Niccoli i Poggio Bracciolini⁸⁸⁸. Els dos humanistes no s'acontentaven amb la necessitat decorativa que defensava Guarino Veronese sinó que a més es legitimaven amb la seva pròpia base teòrica de testimonis de l'antiguitat. Niccoli era partidari de combinar llibres amb escultures de bronze, monedes antigues i medalles amb retrats, gemmes precioses. Bracciolini per la seva banda, va predicar amb la seva paraula i es va fer decorar el seu estudi (i la seva vil·la) amb nombroses peces d'art antic, entre elles diversos bustos de les divinitats clàssiques. Es mostrava amb especial interès per un bust de Minerva, una peça que va col·locar a la seva biblioteca o estudi. Bracciolini, al seu *De vera nobilitate* escriu que les antiguitats ja eren un motiu de decoració a la mateixa antiguitat i que ell només seguia el que ja havien fet autors com Ciceró, Varró o Aristòtil, d'aquesta manera s'instaura la tradició de decorar els *studioli* amb obres de l'antiguitat. L'obra d'art era indispensable per entrar en contacte amb la mateixa antiguitat. L'important era crear un ambient idoni⁸⁸⁹. En aquesta línia també anaven les idees de Pier Paolo Vergerio segons el qual, les imatges tenen una funció pedagògica⁸⁹⁰.

Després de Niccoli i Bracciolini hi haurà una nova conceptualització dels espais que englobaven els estudis. A la segona meitat del XV ens trobarem amb que els autors varen tractar sobre la naturalesa dels mateixos *studioli* (autors que ja hem comentat més amunt com Landino), és a dir, sobre la definició de les funcions que havien de complir. Sense oblidar l'essència inicial, des de llavors els estudis passaran a ser un motiu més de la ostentació dels principals prínceps

⁸⁸⁷ Ibid., p.96 i especialment la nota 73 on l'autor cita el treball clau de Baxandall sobre Guarino Veronese.

⁸⁸⁸ Ibid., p.99-101.

⁸⁸⁹ La idea de rerefons de Bracciolini era un qüestió de pertinença a un estament. Per ell quasi era secundari que a la biblioteca hi haguessin llibres. L'important era demostrar que es podia gaudir d'un nivell de vida prou sumptuós. Aquest fet és el que el va portar a assentar la base d'un col·leccionisme primerenc degut a les acumulacions de peces que varen dur a terme algunes famílies.

⁸⁹⁰ Ibid., p.104.

i senyors que combinaven a la perfecció amb la imatge del que més endavant serà el cortesà de Castiglione. És a dir, el fet de ser una persona cultivada en matèries intel·lectuals diverses fa que es dediquin espais de la casa als ambients d'estudi. El fet de tenir una basta cultura acostumava a coincidir amb persones que gaudien de certa dignitat social. I per mantenir la posició davant dels consemblants es projectava una imatge de benestar a través dels palaus i els seus continguts. Es creava així una mena de cercle viciós que només es trencava amb les decoracions que cada comitent es feia posar.

No ens ha d'estranyar doncs, que als principals *studioli* hi trobem aparells científics, cartes nàutiques o plànols de la geografia coneguda fins llavors, instruments musicals, rellotges o miralls, junt amb sèries de bustos d'emperadors, gemmes i camafeus, medalles, escultures, pintures...fins al punt que l'estudi s'acaba convertint en la sala d'exposició que ja hem comentat. És llavors quan ens comencem a trobar testimonis que ressalten els luxes de les decoracions i la magnificència dels palaus a les diferents corts (bàsicament italianes)⁸⁹¹.

La proliferació d'*studioli* a la segona meitat del segle XV amb especial rellevància dels d'Urbino, Gubbio i Mantua també va fer crear un cert corrent d'opinió sobre els mateixos. La fama que varen agafar ja de ben aviat entre la societat humanista va crear una influència determinant per les posteriors construccions d'estudis fins al punt de considerar les biblioteques i/o els estudis els únics llocs dignes de ser decorats de tot el palau. De les primeres dècades de segle són els treballs de Francesco Maria Grapaldi, Paolo Cortese o Cesare Cesarino entre d'altres.⁸⁹²

L'autèntica referència que potser hem de tenir més en compte per la formació de l'*studiolo* de Miquel Mai però, és i no podia ser d'altra manera l'obra d'Erasme de Rotterdam. En un dels seus "col·loquis" titulat *Convivium religiosum* s'estableix l'organització i decoració de l'estudi i les seves estances. Per exemple, estipula (i en això Mai serà un exemple) que el centre de l'estudi

⁸⁹¹ Ibid., p.129 i ss.

⁸⁹² Ibid., p.223-225 i bibliografia.

és un *mappamundi*, i que al seu voltant s'hi haurà de tenir nombrosos mapes i cartes nàutiques, retrats d'homens il·lustres, imatges cristianes, i naturalment, la biblioteca, és a dir, els llibres en sí. El més interessant és però (de fet les seves indicacions no eren més que un refregit del que ja s'havia dit), que Erasme anomenava a la vessant decorativa de l'estudi, el *museion*, en una clara referència a la funció expositiva⁸⁹³. No cal recordar que també trobem alguna edició dels *Colloquia* d'Erasme a la biblioteca de Mai.

Si considerem que les característiques dels *studioli* descrites fins aquí formen un autèntic corpus doctrinal i que els autors enumerats són autoritats en la descripció dels àmbits d'estudi, llavors podem establir que Miquel Mai tenia un *studiolo* a Barcelona. Sempre però, si ho mirem des de la perspectiva (i l'avantatge) que ens dona la història, i els resultats artístics i materials que conservem.

No podem dir amb absoluta certesa que això fos així per un motiu bàsic: no sabem si la definició d'estudi era entesa de la mateixa manera per Miquel Mai. Així mateix tampoc sabem si Mai feia la mateixa lectura de les fonts literàries igual com ho fem nosaltres. És per això que ens hem de recolzar exclusivament en la sèrie d'objectes i peces artístiques que trobem als inventaris de Miquel Mai, acceptant també que un estudi es formava per habitacions que anaven més enllà de les descrites com a "estudi", incloent-hi sales annexes com la capella i fins i tot els dormitoris.

Seguint les indicacions des de Ciceró fins a Grapaldi pràcticament es coincideix en tots els elements decoratius imprescindibles en un estudi. L'únic requisit que veiem que no es compleix en l'exemple de Mai és el de l'austeritat entesa com ho feien Demòstenes o Petrarca.

La decoració que hi havia a l'estudi la podem dividir en diversos grups, la majoria dels quals ja hem comentat més amunt en el capítol destinat a les decoracions de la casa. Per una banda hi hauria un destacat grup escultòric. També tenim un nucli pictòric molt nombrós, tant de temàtica sacra com profana. Podem localitzar un seguit de teles i draps pintats que al formar

⁸⁹³ Ibid., p.222-223 i nota 14

conjunts iconogràfics homogenis i complets els analitzarem com a grups específics. Hi ha també el nombrós conjunt de dibuixos i papers pintats. I finalment fins i tot veurem un grup de dibuixos que haurien estat un projecte per a una decoració definitiva.

La decoració escultòrica la formaven bàsicament els dinou medallons de marbre que ja hem comentat mes amunt i que aquí agafaran tot el seu significat. A més també hi hem d'incloure les altres tres peces de marbre que apareixen a l'inventari més la "dama de l'ermini".

La sèrie de peces de marbre ja gaudia de fama entre els humanistes de l'època. Rafael Mambla en la seva dedicatòria a Miquel Mai del *De dialectica sive rationali philosophiae* diu: "Les proves del teu amor singular envers mi, Mai vicecanceller emeritíssim, fan que t'escrigui sovint i sobre coses diverses per tal que les mostres del meu amor envers tu no sembli que es manifestin desiguals. Així, aquest monument «al patró el seu client», com es diu en els antics marbres, te l'he dedicat a tu i precisament en la teva Pàtria on, per bé que ja hi ha altres ornaments teus, hi haurà també aquest de les lletres que et deuen la immortalitat a tu que mereixes el més gran agraïment d'elles. Adéu i estima'm com fas"⁸⁹⁴. No es podia fer un elogi més significatiu. Desitjar la immortalitat en base un conjunt de peces artístiques que precisament busquen la perdurabilitat eterna a través de la combinació de la imatge amb els textos que justifiquen el mateix grup d'imatges.

El primer dels marbres que hem de situar dins de l'*studiolo* és el del propi Mai. Seguint les modes provinents d'Itàlia (com a Urbino), Miquel Mai es va fer representar al seu propi estudi com a exemple d'home virtuós. Per això seria interessant saber quina era la situació exacte del medalló respecte de la resta perquè així sabríem en quina posició es veia ell mateix, situant-se al mateix nivell que virtuts i emperadors o pel contrari, en una situació d'inferioritat i deferència. El fet de fer-se esculpir a l'antiga fa pensar que Mai volia que fos vist no només com un amant i coneixedor de la cultura clàssica sinó també com a part d'aquesta mateixa cultura de la mateixa manera que Petrarca era

⁸⁹⁴ Duran, E. i Solervicens, J., ob.cit., 1996, p.60.

representat en un *studiolo* no només perquè fos un literat sinó perquè també era “matèria d’estudi”⁸⁹⁵.

Al costat del seu retrat hi tenim els dos motius decoratius per excel·lència d’un estudi: homes il·lustres i virtuts. Com a models a seguir per un home devot d’un imperi no hi havia millor decoració que una sèrie de cèsars, concretament set imatges de Claudi, Valerià, Tiberi, Domicià, August, Vitel·li i Titus. La decoració dels palaus amb imatges dels antics emperadors també era una moda importada d’Itàlia i fins i tot per la decoració dels estudi. És el cas de l’*studiolo* dels Medici construït a mitjans del segle XV per Giovanni di Cosimo de Medici, però aquest també era un dels principals motius decoratius a Mantua o a l’estudi que es va fer erigir Climent VII al castell de San’Angelo. El mateix Federico de Montefeltro va pretendre crear tot un programa iconogràfic amb personatges il·lustres a partir dels sants i profetes, imaginant una espècie de genealogia ideal que enllacés amb el mateix Montefeltro⁸⁹⁶. Això també lligaria amb el mateix retrat de Mai, encara que pel seu cas va crear tota una analogia amb un seguit de personatges contemporanis (com veurem unes línies més avall).

Seguit dels emperadors hi havia les quatre virtuts cardinals (Fortalesa, Prudència, Justícia i Temprança) i les tres virtuts teològals (Fe, Esperança i Caritat). Desconeixem si hi havia alguna correlació entre els set emperadors i les set virtuts. Més aviat sembla que el conjunt feia tot un programa coherent per sí sol. Entre les moltes atribucions que tenien les virtuts en destaca la de la saviesa, per tant, eren l’essència de l’estudi mentre que els emperadors serien els exemples reals d’aquestes virtuts. Junt amb les set virtuts hi tenim tres plaques amb bustos identificats com a Fortuna maior, Fortuna minor i una República romana. L’aspecte documental no ajuda a donar-ne una identificació més precisa però són tres relleus tallats amb el mateix patró, és a dir, són les úniques peces que han estat modulades com a plaques rectangulars per tres de les seves bandes mentre que tenen forma d’arc per la part superior. És possible

⁸⁹⁵ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.70 i 134.

⁸⁹⁶ Ibid., p.116-117 i 134-135: em remeto novament a la bibliografia citada d’Olga Raggio i Marcello Simonetta per l’anàlisi específic dels *studioli* dels Montefeltro.

que formant part del conjunt de virtuts i emperadors les tres figures fossin tres al·legories més, per exemple d'algunes de les arts liberals, seguint la línia que ens delimiten els *studioli* d'Urbino i Gubbio o bé alguna de les musses clàssiques, sinònim de la capacitat d'esforç, com en el cas de Belfiore. Veient que totes tres plaques tenen la mateixa forma sembla possible que haguessin ocupat alguna posició semblant des d'un punt de vista estructural, és a dir, que haguessin format part d'alguna mena de mur de la mateixa casa o de l'estudi, i que per motius d'extracció de la mateixa paret, hagués estat necessari fragmentar els relleus donant-los la forma actual. Si fos així i en realitat en origen eren uns *tondi* com la resta potser també portaven una inscripció que identificava les tres figures. És només una teoria. En qualsevol cas l'al·legoria a la Fortuna també casa molt bé en un estudi humanista com el que tenim.

Al grup de medallons hi hem d'afegir les tres peces de marbre inventariades i de les quals quasi no en sabem res. Per una banda hi hauria l'escultura d'una figura infantil nua la qual s'està posant un barret. En segon lloc hi ha peça que té certa inscripció epigràfica que no hem sabut deduir que indica. Però la tercera peça és la interessant, és l'escultura que ens hem atrevit a identificar com el "Bacus Barberà" pel fet de ser descrita com "una figura nua que porta una gerra a la mà dreta". La figura d'un Bacus en un estudi no acaba d'entendre's del tot. El mateix Ciceró indicava a *Les Familiars* que determinades figures no eren adequades per un ambient d'estudi i entre elles hi esmentava Bacus. Llavors hem d'interpretar la figura com un exemple més de la devoció cap al passat clàssic. Hem de recordar però que la figura serà vista per Bosarte al replà de l'escala, just en un nínxol davant del que és justament l'entrada de l'estudi ("del mig"). Si la peça es trobava ja allà quan es fa l'inventari (encara que s'inventariï-hi junt a les altres peces per comoditat), llavors tindria una lectura d'acord a les tipologies d'*studioli* italians al indicar l'entrada del nivell intermig de l'estudi amb alguna referència cultural i intel·lectualment adient a l'espai (l'estudi de la part més inferior tindria el jardí i es podria establir una connexió amb el jardí de Mantua).

Junt als medallons i escultures de marbre hi havia una peça de la que ja n'hem parlat també: la dama de l'ermini. L'escultura havia de rebre algun tipus de distinció especial només pel fet que les seves dimensions són prou considerables. Estem pensant per exemple en el tipus de suport necessari per sostenir el seu pes. En cas que hagués existit un suport ens permetríem pensar la possibilitat que el mateix suport hagués servit per incorporar un rètol amb la identificació del personatge. Diem això perquè en l'inventari de 1548 hi apareix ressenyada una figura de pedra com a "madama Julia". Si en algun moment la peça estava identificada ("intitulada" diu l'inventari) amb aquest nom només podria ser degut a que hi havia algun tipus de plataforma que sostenia la peça i incorporava la inscripció, o bé, la peça tenia gravada la inscripció "madama Julia" en algun lloc, cosa que no s'adequaria amb la Dama de l'ermini actual. També pensem que l'escultura havia d'anar sobre un suport perquè la mateixa escultura té unes formes que fan difícil pensar que es trobava a terra: primer de tot es tracta d'un bust i com a tal havia de ser col·locat en una posició alçada. En segon lloc, una figura així, fos qui fos l'efigiada, havia de rebre un tracte digne i d'acord amb la resta d'objectes de la mateixa sala. I en tercer lloc perquè la base de l'escultura no és plana sinó que la mà esquerra i el colze del braç dret es troben per sota de la línia del bloc principal d'alabastre. D'aquesta manera, si la peça es trobés a nivell de terra, no només no tindria el punt de vista que li correspon sinó que a més a més, estaria torta.

Un últim aspecte sobre la "dama de l'ermini": la seva situació. L'inventari ens la situa a l'estudi però els testimonis que la veuran uns segles més tard ens la situaven al corredor del pati de la casa junt amb els altres medallons⁸⁹⁷, per tant, la seva funcionalitat o significat va deixar de tenir sentit pels següents usuaris de la casa. És important recordar les paraules d'Antonio Ponz quan ens identificava una imatge femenina que veia com una representació d'una Priscil·la. Si la imatge que ell veia es correspon amb la de la "dama de l'ermini" la identificació de la peça com una Priscil·la seria molt encertada, ja que el

⁸⁹⁷ Bosarte, I., ob.cit., 1786, p. 57-59 (nota 8) ; Ponz, A., ob.cit., 1947, p.1246; Garriga Riera, J., ob.cit., 1996, p.217-219.

personatge bíblic de Priscil la era símbol de virtuositat i amant del coneixement, unes característiques que encaixarien prou bé en el repertori decoratiu i simbòlic d'un *studiolo*.

Pel que fa a la resta de l'escultura que podia ser susceptible de decorar l'estudi ens trobem amb les també conegudes peces de bronze, coure i plom que es trobaven en una sala que l'inventari no deixa gaire ben definida. Podia tractar-se d'una sala que donava al fons de la casa, per la banda de l'hort o bé, al mateixa passatge on hi hem trobat la pintura de l'al·legoria de la Primavera. Pel fet de no estar guardades en caixes i que tenien un caràcter clarament visual o expositiu ens decantem per situar-les al mateix passadís central de la casa. Les sis figures són: el cavall de coure amb un genet, la figura del centaure, el cavall de coure (aquestes dues identificades com les que es conserven al Museu Marès de Barcelona), una figura masculina i finalment el conjunt de dues figures una de les qual porta una creu de Sant Antoni. Les escultures de bronze a més, anaven acompanyades de set medalles de guix amb bustos diversos així com una "petita testa de marbre que té el nas esclafat" de les que ja n'hem parlat més amunt. Per tant, la galeria de personatges il·lustres no s'acabaria estrictament en la simple biblioteca sinó que abraçaria a tota la zona que envoltava a la mateixa⁸⁹⁸.

Encara que en un nivell diferent a l'escultòric (però no per això menys important) hem d'esmentar que un dels aspectes que també caracteritzava als *studioli* en termes decoratius era una bona col·lecció de joies i objectes preciosos com ara camafeus i cornioles. Doncs bé, tenim un inventari de 1548 dedicat quasi exclusivament a aquest tipus d'objectes⁸⁹⁹. En el comentari que hem fet més amunt ja hi deiem els aspectes més rellevants. Aquí només ressaltarem que hi havia certa tendència entre els autors clàssics i algun contemporani del segle XVI que defensaven la necessitat de valdre's d'aquests objectes per un estudi. És dels primers Plini el Vell, qui defensava que la noblesa dels metalls permetia

⁸⁹⁸ En una cronologia posterior a Miquel Mai, l'*studiolo* de Francesc I al Palazzo Vecchio de Florència va incorporar diverses figures de bronze a la decoració de parets, situades en diverses fornícules.

⁸⁹⁹ AHPB, Anònims, 275-33.

la perdurabilitat del record de les persones il·lustres⁹⁰⁰. Per la seva banda, en els seus *Commentari*, Ghiberti defensa el valor estètic de les cornioles, les gemmes precieuses i els treballs en camafeus, encara que la seva defensa era per qüestions més esotèriques que res més⁹⁰¹. D'aquesta manera també es donava a l'ambient una dimensió de sacralitat degut a que els treballs sobre pedra dura amb imatges de l'Agnus Dei (que també veiem en alguns mobles) combinaven a la perfecció amb els retrats de virtuts, emperadors o divinitats paganes. Curiosament entre les pertinences de Miquel Mai també hi trobem múltiples escultures de sants fetes de corall o imatges del mateix Agnus Dei fetes en ivori⁹⁰².

Pel que fa a la decoració pictòrica, s'alternen peces d'art sacre i art profà al llarg de totes les sales de l'*studiolo*. Allà on l'inventari defineix les sales com a estudi pròpiament dites però, només hi localitzem els medallons de marbre però per altres indicacions sabem que tot un seguit de conjunts de draps, papers i teles pintats també formaven part de la decoració de la biblioteca. En el capítol de papers hem de començar per la pròpia taula de l'estudi que estava folrada per un mantell de "paper llarg" on hi havia tot un mapa del món, una *Descriptio Orbis*⁹⁰³. A la sala d'audiències que hi havia just al costat de l'estudi superior trobem un nou mapa del món, aquest cop acompanyat pel quadre que explica la història del Preste Joan, alguna medalla o el conjunt de deu medalles amb esmalts amb els personatges del triomf de l'Amor de Petrarca. El gruix més extens de papers fa referència a un dels temes que era molt escaient en un home d'estudi, la cartografia i les vistes de moltes ciutats. Finalment els papers també aportaven allò que amb medallons no acaba de quedar del tot complet en un *studiolo*. Trobem diversos dibuixos de divinitats paganes, especialment d'Apol·lo, el protector d'aquests espais, però també hi trobem nombroses

⁹⁰⁰ Liebenwein, ob.cit., 2005, p.11.

⁹⁰¹ Ibid.p.111.

⁹⁰² Ibid., p.112.

⁹⁰³ Aquesta taula es trobava a l'estudi del capdamunt. A l'estudi de la planta baixa hi havia un altre taula, aquesta de noguer i sense decoracions que sapiguem. És curiós que sigui tot el mobiliari que trobem a l'estudi a més d'un parell de cadires, si exceptuem les arquimeses que custodiaven els llibres i alguna cofre per al mateix ús.

representacions de virtuts (no identificades) així com també una nova representació de les virtuts Cardinals i Teologals.

Pel que fa al grup de draps pintats tenim tot un repertori d'homes i dones il·lustres que podien perfectament complir la funció que a Urbino complien homes de lletres com Ciceró, Boeci o Petrarca. El conjunt el formen nou imatges de Carles V i l'emperadriu Isabel, l'emperador Frederic III i Elionor d'Aragó, Enric VIII, Leonor de França, Carles II d'Orleans, Enric II de França, Solimà el Magnífic i Francesc I. La raó de ser d'aquestes imatges (recordem que les seves dimensions eren força espectaculars, d'un metre i mig per quasi dos metres), tenia una estricta relació amb la mateixa vida de Miquel Mai, és a dir, era la seva pròpia realitat i a més, era una realitat a la que li podia projectar la idea de virtuosisme necessari en la decoració de l'estudi. No es coneix una sèrie com aquesta enlloc més i molt menys en un estudi.

Tenim un segon cicle que té molt a veure amb els estudis d'època renaixentista. Són les tres teles pintades amb els conjunts per tríades d'Hèctor de Troia, Alexandre Magne i Juli Cèsar; Josuè, Judes Macabeu i David i; Carlemany, Artur i Godofred de Bouillon. Aquest conjunt de personatges són precisament el precedent decoratiu dels homes il·lustres del Renaixement, representats en els estudis més coneguts de tot arreu⁹⁰⁴. No ens ha de sorprendre que en una casa com la d'algú amb una cultura clarament humanista hi aparegui una rèmora medieval com aquesta. La iconografia i el simbolisme d'aquestes figures era completament vigent i a més era absolutament complementària amb la tradició dels nous homes il·lustres de l'època⁹⁰⁵. Eren un exemple més de virtuosisme. A més, ja hem comentat que la tradició dels "nou cavallers de la fama" era una tradició plenament integrada en la cort flamenca de Carles V i establir un discurs iconogràfic entre els principals governants de l'època (de tradició clarament medieval abans que moderna) amb els famosos cavallers semblava perfectament legítim. Els "cavallers de la fama" varen tenir tradició fins ben entrat el segle XVII i apareixien representats en moltes cerimònies i el

⁹⁰⁴ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.132.

⁹⁰⁵ Nevinson, John L., "A show of the nine worthies", a *Shakespeare Quarterly*, n°14-2, Washington, Folger Library, 1963, p.103-107.

fet d'anar associats a les virtuts els convertien en material iconogràfic per excel·lència, fins i tot es coneixen alguns exemples realitzats en època del mateix Mai estant a Sevilla⁹⁰⁶. Naturalment el tema dels cavallers té el seu rerefons literari en l'obra de Jacques de Longuyon *Les Voeux du Paon*, escrita a mitjans del XIV. Entre els llibres de la biblioteca no s'hi troba cap referència a l'autor ni al llibre però sí una breu nota a diversos llibres escrits en llengua francesa⁹⁰⁷. En canvi sembla més possible que el coneixement d'aquest herois mítics arribés a Miquel Mai a través d'escrits de la història de la literatura medieval com ara en alguna de les "cròniques" o dels "speculum" que consten a l'inventari o sobretot, amb el llibre catalogat com a *Opera de Alexandre*, un títol que ens porta a pensar en el *Libro de Alexandre*, un llibre que conté fragments de les vides d'aquests cavallers, especialment d'Alexandre Magne.

La decoració del que és pròpiament la biblioteca podria acabar amb tots els plecs de dibuixos que trobem, encara que la seva funció no fos expositiva sinó més aviat il·lustrativa, és a dir, eren un suport material al ja de per sí decorat estudi. Fins i tot podríem dir que el mateix estudi feia de custodi dels tresors culturals de Miquel Mai, igual com feien els estudis al segle XIV, és a dir, les cambres del tresor, amb la diferència que els béns més preuats al segle XVI per un jurista eren diferents del que els monarques i els papes dels segles anteriors consideraven com a tals.

Continuant amb les sales i passatges que conformaven l'*studiolo*, és molt interessant veure que la zona de pas entre la biblioteca i la capella estava protagonitzada per una sala amb una decoració que ens planteja el dubte sobre què era autènticament sagrat per Miquel Mai, si l'univers dels coneixements o bé, la seva espiritualitat (cristiana). L'àmbit que separava la capella de l'estudi es formava per dues àrees ben diferenciades a l'inventari com a sales independents. Una d'elles és la que es corresponia amb el pseudovestíbul que

⁹⁰⁶ Franco, Ángela, "Algunas fuentes medievales del Arte Renacentista y Barroco", a *Anales de Historia del Arte*, n°Extra 1, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2008, p.73-87.

⁹⁰⁷ Les principals referències i fonts literàries sobre el tema les trobem a Sherman Loomis, Roger, "Verses on the nine worthies", a *Modern Philology*, n°15-4, Chicago, The University of Chicago, p.211-219; també es pot consultar l'article que ja hem citat de Francisco Bautista, "El motivo de los Nueve de la Fama...", publicat a Atalaya el 2009.

es trobava tothom al pujar des de les escales. La segona era just la sala d'abans d'entrar a la capella. En el primer d'aquests dos àmbits hi trobem una Devallació, un Sant Sopar, una escena de Santa Magdalena, o la pintura del "ric i Llàtzer" per la banda més devota. Però aquestes anaven acompanyades per pintures d'una batalla naval, un laberint o l'al·legoria bucòlica amb unes dones tocant un llaüt. Però el que més sorprèn és que per entrar a la capella s'havia de passar pel segon ambient que hem comentat, una sala decorada exclusivament per la sèrie sencera dels sis "Triomfs" de Petrarca.

Deixant de banda l'ordre amb què són inventariades les imatges la combinació d'iconografies devotes i profanes permet fer una lectura força lineal com a conjunt unitari. El tema central que hi ha darrera d'aquesta associació d'escenes devotes i els Triomfs és el camí i la recerca del coneixement. La principal imatge de totes seria curiosament la del laberint, una al·legoria al camí, complicat i tortuós, que s'ha de recórrer per arribar fins a l'essència de les coses, convertint a aquell qui fa el camí en una persona més virtuosa. Les escenes cristianes i paganes que acompanyen al laberint equivaldrien a indicadors dissuasoris per no caure en els vicis. Tots els personatges identificats resulten models de virtut que varen passar per moltes penalitats fins a esdevenir models a seguir. Això ens indicaria que l'escena bèl·lica (no identificada) que tenim pot voler representar algun episodi armat conegut del què en deuria sorgir algun personatge il·lustre. En qualsevol cas el laberint és el punt d'intersecció de tot l'estudi, fins i tot físicament ja que es trobava entre la biblioteca, la capella i el passadís central també decorat amb altres escenes. Anant cap a la capella però, ens trobem amb el millor exemple conegut que podia assessorar als caminants del laberint del coneixement, tota la sèrie de personatges petrarquians, triomfadors en un aspecte on un altre i símbol del camí recte a seguir. El triomf del coneixement seria en definitiva el final del camí i per això un cop es passa per davant dels sis episodis s'arriba al moment de clímax, la capella. Per això hem plantejat el dubte sobre quines eren les veritables devocions i sacralitats de Miquel Mai, perquè per arribar a l'aspecte devocional cristià no dubte a utilitzar un missatge absolutament pagà, fonamentant-se en autors com Plató i els seu

“diàleg sobre *Les Lleis*”, a Philostratus o Diodorus Siculus i la seva *Bibliotheca Storica*, autors que podem localitzar a la seva biblioteca junt amb les lectures erasmistes que també tenien la connotació del “creixement personal” per poder arribar al missatge espiritual. A més, Mai hauria vist també a Mantua un símil que ell hauria projectat a Barcelona. Es tractaria de la “sala del laberint”, al palau ducal dels Gonzaga, d’on n’hauria pres model pels altres aspectes que ja hem comentat.

La decoració de la capella no resulta ser tant extraordinària com en la resta de l’estudi. Si no fos perquè en tenim el contracte de fàbrica pensariem en un petit oratori personal que d’altra banda, potser seria més adient en la conceptualització d’un estudi.

A banda del retaule principal del que no se’ns diu ni tan sols el culte, hi advertim imatges de la Verge Maria i Jesucrist i sobretot Santa Magdalena, repetint en part el cicle iconogràfic que vèiem en l’àmbit de pas que hem comentat més amunt. Des d’aquesta zona de pas també anem al passadís central. Podem considerar part de l’estudi aquest passadís ja que porta cap a una sala on segons l’inventari hi podria haver una part de la biblioteca. El text no és molt precís perquè es refereix a aquesta sala d’una manera vaga i el notari pot estar donant a entendre que ha tornat a la biblioteca pròpiament dita. No obstant, el passadís rep un tractament decoratiu curiós amb la imatge de “La Primavera”, tota una al·legoria de l’ascens espiritual que es volia escenificar en aquell lloc. L’inventari ens descriu l’obra com una imatge de “Cupido, Venus i tres donzelles nues”. Una imatge així, amb clares reminiscències literàries a través dels escrits d’Homer, Hesíode i Ovidi, podia ser un punt de partida des d’on s’accedia al complex estudi. La “primavera” seria el significat d’un renaixement, en aquest cas d’un inici o accés al coneixement. A més, la primavera era una escena dedicada al déu Hermes, protector del mateix Miquel Mai com a ambaixador. La imatge de Venus també entra dins del concepte humanista de Miquel Mai ja que la seva figura era símbol de la bellesa, una característica que també es buscava amb la decoració dels estudis. Per assimilació, la figura de Venus també va acompanyada de Cupido però també

podria aportar cert sentit femení a la decoració ja que la majoria del temps, l'estudi deuria ser utilitzat com a centre de lectura de la muller de Miquel Mai. Les Gràcies serien el símbol de la concòrdia necessària i buscada en un ambient com el que es decora. Novament ens hem de remetre a als estudis dels Gonzaga, on també hi havia imatges de Venus decorant el seu *studiolo* (fig.61)⁹⁰⁸.

Per tancar el tema de la decoració, hem de referir-nos a una possible característica que hauria definit l'estudi de Miquel Mai com a tal. Quan varem comentar que Mai s'havia fet fer un seguit de dibuixos sobre la vida de Virgili el 1536, varem pensar que només era una característica més que definia a Mai com a home de lletres, preocupat per les arts i la cultura⁹⁰⁹. Ara sabem que des de mitjans de segle XV era relativament habitual tenir escenes virgilianes, preferentment de l'*Eneida*, com a decoració dels *studioli* italians. A Ferrara, a mitjans de 1520 i 1521, es fan reformes als anomenats "Camerini d'Alabastro", les estances que ocupaven l'estudi d'Alfonso I d'Este, germà precisament d'Isabella d'Este, que era posseïdora d'un dels estudis més emblemàtics del Renaixement. El cas és que a Ferrara es va fer decorar l'*studiolo* amb un cicle de deu pintures sobre l'*Eneida*⁹¹⁰. No sabem si Mai va visitar en alguna ocasió la cort de Ferrara, però sabent com sabem que va conèixer als Gonzaga i a Isabella d'Este, no seria d'estranyar que en una conversa hi sortís el tema de la decoració d'un estudi com el de Ferrara i que d'aquí, en sorgís la idea de decorar l'estudi de Barcelona amb pintures sobre la vida de Virgili. Més ben dit, que el fet de conèixer l'existència de l'estudi de Ferrara accentués el que ja era un fet, arran de la visura del cicle virgilià de Pietole, com s'explica a la correspondència que hem citat. A més també sabem que Mai s'acaba emportant a Barcelona fins a nou dibuixos sobre un cicle virgilià, un menys que les deu pintures de Ferrara. Sembla que hi podia haver una predilecció per aquests tipus de cicles, és clar que això també podia ser perquè la mateixa història virgiliana anava d'acord als

⁹⁰⁸ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.149.

⁹⁰⁹ Bodart, Diane H., ob.cit., 1998, p.; 341-346 i Bellolell Martínez, J., ob.cit., 2009, p.68 i ss.

⁹¹⁰ Hope, Charles, "The Camerini d'Alabastro of Alfonso d'Este I", a *The Burlington Magazine*, n°824, Londres, The Burlington Magazine Publications, 1971, p.641-650.

interessos que es volia reflexar amb els *studioli*. Però també sembla que existia algun tipus de cicle predeterminat, amb unes imatges i escenes concretes perquè a Ferrara tenim un conjunt de deu imatges i les làmines de Mai són nou. Recapitulant, tenim tot un conjunt iconogràfic que individualment no passen de ser objectes artístics adquirits que demostraven un nivell d'ostentació i una capacitat econòmica davant dels consemblants. Si ho analitzem amb una visió global, tenim que el mateix conjunt iconogràfic esdevé tot un grup homogeni, amb un significat propi i una absoluta correlació amb l'arquitectura que ho envolta.

Comparant l'*studiolo* de Miquel Mai amb els estudis que ens han sobreviscut fins avui podem afirmar que les diferències iconogràfiques són mínimes. Més enllà de qüestions qualitatives i nominals, és a dir, si la decoració dels estudis dels Montefeltro és millor que tots els marbres de Miquel Mai o si les pintures de Mantua les varen fer artistes com Mantegna o Giulio Romano mentre que no sabem l'autoria de cap peça de Miquel Mai, no tenim cap motiu per sospitar que Miquel Mai no buscava una intencionalitat iconogràfica i intel·lectual a l'hora d'ajuntar unes peces concretes en uns espais organitzats predeterminadament. Si ens hem de limitar a definir un *studiolo* per qüestions estrictament decoratives, llavors tenim molt clar que a Barcelona hi havia l'únic *studiolo* conegut per l'època.

5.4 El col·leccionisme d'art.

Per tancar definitivament aquesta recerca hem de fer un breu apunt sobre la definició de tot el conjunt de béns de Miquel Mai. Veient per on hem encarat les últimes pàgines ja es pot intuir que tenim la idea que Miquel Mai era un autèntic col·leccionista i no només mostrant interès cap a una sola categoria artística d'objecte sinó amb interessos culturals d'una diversitat exemplar.

Des de les primeres línies que hem escrit s'ha intentat situar i contextualitzar a un personatge dins d'un entramat polític, social, artístic i cultural que no ha parat de sorprendre'ns amb nombroses interconnexions que desembocaven en alguna de les realitats materials que hem localitzat en la diversa documentació. De tota la llista de béns òbviament en destaquen dos nuclis, la biblioteca i el conjunt de peces que ara en diríem obres d'art però ara hi hem d'afegir que els llibres i les peces artístiques tenen una especial connexió.

El primer que hem de tenir en compte per establir que Mai era col·leccionista és definir què és el col·leccionisme. I de manera força abstracta el podem definir com una projecció o una transformació dels coneixements que un posseeix en unes formes materials. És a dir, es converteix en visible allò que és invisible⁹¹¹. Però el col·leccionisme ja hem dit que també implica una perspectiva acumulativa i narrativa, té una voluntat de crear un discurs a través d'un grup homogeni i coherent d'objectes. Això no vol dir que tota acumulació de béns esdevingui automàticament una col·lecció, tot el contrari. Inclòs dins dels inventaris de Miquel Mai ens hi podem trobar alguns grups d'objectes que no responen al qualificatiu de col·lecció. En definitiva que la possessió d'objectes esdevé col·lecció quan la seva utilitat esdevé el seu propi significat⁹¹².

Per definir com a col·lecció a gran part dels objectes de Miquel Mai també hem de tenir en compte el procés d'adquisició que hem intentat resseguir durant tantes pàgines. Un procés així no s'explica però per la simple obtenció d'un producte sinó per tot un procés cognitiu del mateix Mai, un procés que

⁹¹¹ Cieri Via, C., ob.cit., 2005, p.XXXVII.

⁹¹² Urquizar Herrera, Antonio, *Coleccionismo y nobleza. Signos de distinción social en la Andalucía del Renacimiento*, Madrid, Marcial Pons, 2007, p.20.

equivaldria a una experiència estètica que crearia en Mai un gust per uns objectes determinats. També hem de tenir en compte que una col·lecció sobrepassa els límits de la possessió i es defineix per la influència que pot tenir en els seus observadors, per la pròpia experiència estètica que genera⁹¹³.

La col·lecció de Miquel Mai és una sistematització dels interessos culturals del propi Mai. En cap cas però, hem de comparar el nostre cas amb les col·leccions italianes creades a les diverses corts principesques al llarg dels segles XV i XVI. Com a molt podríem establir una semblança entre Miquel Mai i els grans prínceps italians en la mútua voluntat de representar-se com a persones de prosperitat, mostrant el seu esplendor als seus consemblants a través de, per exemple, objectes de la més variada procedència o amb característiques sorprenents⁹¹⁴. Lluny d'aquests nuclis artístics hem de situar-nos a propòsit d'una característica que sembla molt pròpia del col·leccionisme desenvolupat a Itàlia: totes les corts italianes es definien pel seu sedentarisme, pel seu immobilisme i per ser centres d'atracció per diferents artistes que buscaven fortuna. Mai era completament nòmada tot i tenir a Barcelona una seu on dipositar totes les seves possessions. Això també el diferencia dels col·leccionistes italians com a comitent i consumidor enlloc de com a mecenes, aquesta distinció és fonamental per entendre a Miquel Mai. Molts potentats acostumaven a tenir en nòmina a un taller d'artistes que complien amb els encàrrecs sol·licitats mentre que Mai s'adaptava a un mercat existent. Miquel Mai va crear una col·lecció a través d'un seguit de peces que complien amb les funcions que ell ja tenia preconcebudes. El fet que les hagués encarregat (a un o varis artistes) només canviaria la seva situació de comitent a mecenes però no alteraria la naturalesa de col·leccionista ni tampoc la de col·lecció.

Tot i la importància historiogràfica que suposa diferenciar col·lecció de col·leccionisme, i que Urquizar puntualitza més en el "com" es col·lecciona

⁹¹³ Ibid., p.21. Recordem l'elogi llançat per Rafael Mambla al voltant dels medallons de marbre o els comentaris, posteriors i completament descontextualitzats, d'Isidoro Bosarte, Antonio Ponz o la visió d'Alexandre de Laborde.

⁹¹⁴ Liebenwein, W., ob.cit., 2005, p.117. Per exemple Miquel Mai tenia un seguit d'objectes procedents d'Amèrica o de territoris sota cultura musulmana.

abans del “què”⁹¹⁵ es col·lecciona, no ens sembla que Miquel Mai s’apropriés d’una idea preconcebuda a través de la visió d’altres *studioli* i que d’aquí en fes derivar la seva vocació acumulativa. Més aviat els esdeveniments semblen indicar el contrari, és a dir, primer es va formular una base ideològica sobre gustos estètics i després (o paral·lelament) va prosseguir a adquirir un seguit d’objectes que tenien homogeneïtat artística i també decorativa⁹¹⁶.

Partint del marc general que significava que Miquel Mai formés part del nucli social representant de la classe política cortesana, també veiem un motiu per definir un element clau en la confecció d’una col·lecció: les capacitats econòmiques. Deixant de banda les rendes pròpies, que de ben segur deuriem ser importantíssimes, per poder-se permetre viatjar al costat de la cort, Miquel Mai va ocupar diversos càrrecs que varen repercutir en una considerable salut econòmica sinó no s’explica la quantitat d’objectes documentats en els seus inventaris. La visió segons la qual la primera intenció a l’hora d’acumular objectes és l’ostentació pública⁹¹⁷ seria certa també en el cas de Mai però amb un petit matís: l’exhibició pública implica òbviament un públic participant i aquest no sembla el cas. Igual com ens preguntàvem més amunt sobre la necessitat de crear un *studiolo* si Mai no l’havia d’utilitzar, ara també podem preguntar-nos qui havia d’apreciar una col·lecció si Mai quasi no va requerir de la seva pròpia residència. És per això que creiem que realment els béns que va acumular a casa seva es corresponien en una gran majoria en un conjunt unitari, reflex de la voluntat estètica del seu propietari. Si Mai havia de presumir davant d’algú, aquest era el grup de consemblants amb qui tractava a la cort i difícilment ens fem a la idea d’un Mai viatjant per tot Europa carregat amb medalles de marbre, escultures de bronze, pintures i teles vàries. Més aviat sembla que si podia presumir d’alguna cosa davant la resta era precisament en allò que el portava a tenir una col·lecció artística, o sigui, els coneixements previs sobre

⁹¹⁵ Urquizar Herrera, A., ob.cit., 2007, p.28.

⁹¹⁶ Al seu torn, Urquizar també diferencia entre col·leccionisme i el concepte historiogràfic de la “cambra de les meravelles” entonat per Fernando Checa Cremades i José Miguel Morán Turina, *El coleccionismo en España: de la cámara de maravillas a la galería de pinturas*, Madrid, Cátedra, 1985, especialment el capítol III, p.41-53.

⁹¹⁷ Urquizar Herrera, A., ob.cit., p.28.

tota mena de qüestions literàries, històriques, científiques i culturals de qualsevol tipus de saber. Segurament ens trobem davant d'un dels primers casos de col·leccionisme privat a gran escala.

Des de la seva mateixa situació (la de cortesà), també podem incloure el cas de Mai entre d'altres exemples que li varen ser contemporanis dins de la pròpia cort o de la mateixa època. Ja hem vist un cas semblant pel que fa als llibres en el ministre Granvelle o la nissaga dels Climent de Saragossa. De fet Miquel Mai no és l'únic cas conegut per haver adquirit (bàsicament pel que era conegut fins ara) un seguit de peces escultòriques. Fruit de les noves influències estètiques procedents d'Itàlia es formaven en diverses ciutats castellanques alguns petits nuclis col·leccionistes al voltant de les figures de Diego Hurtado de Mendoza o Luis de Ávila i Zúñiga⁹¹⁸. Però l'escultura no era l'únic que atreia els interessos d'alguns cortesans. Un inventari semblant al de Miquel Mai, referent als béns de Miguel Climent Gurrea, ens descriu un conjunt de béns amb una història com la que ens està ocupant, és a dir, tot un seguit de peces adquirides gràcies a la posició dins l'administració imperial i la cort itinerant. És un inventari on hi destaca un gran nombre de pintures, teles i tapissos de temàtiques cristianes i paganes. Al seu costat hi consten també dibuixos i algunes escultures⁹¹⁹. El que hi destaca sobretot és que a l'inventari també hi consta una biblioteca que supera els set-cents volums⁹²⁰. Curiosament Climent Gurrea formava part de l'administració de la Corona d'Aragó al costat de Miquel Mai en els seus últims anys. Un cas semblant passava amb Jerónimo de Insausti, secretari de Pedro de Toledo a Nàpols que a l'entrar a formar part del mateix sèquit imperial que Mai també va aconseguir atresorar un magnífic conjunt d'obres artístiques on en

⁹¹⁸ Bustamante García, Agustín, "Estatuas clásicas. Apuntes sobre gusto y coleccionismo en la España del siglo XVI", a *Anuario del Departamento de Historia y Teoría del Arte*, n^oXIV, Madrid, Universidad Autónoma de Madrid, 2002, p.117-135. L'autor també parla del cas de Miquel Mai defensant una posició en la qual Mai no seria cap expert en antiguitats i l'adquisició de les medalles de marbres no responia a un criteri artístic. Recordem que precisament Diego Hurtado de Mendoza va ser ambaixador a Roma després de Mai i Luís de Ávila formava part del cercle humanista en el que es movia el Vicenceller.

⁹¹⁹ Morte García, C., ob.cit., 1996.

⁹²⁰ Álvarez Clavijo, M^a.T. i Mateos Gil, A.J., ob.cit., 1996.

destaquen el gran nombre de peces de plateria⁹²¹. Com aquests casos en trobaríem alguns més però la nostra sort és que podem donar un sentit unitari a tot el nostre conjunt de béns i a més, localitzar-los en un espai identificat com a "l'estudi" de la casa. Aquesta és la característica fonamental que ens fa parlar de col·lecció. No sabem si en altres casos també es pot parlar amb el mateix qualificatiu però sí que es mostra un patró similar en la formació dels diferents patrimonis que és, la pertinença a un grup social benestant. Que aquesta distinció social sigui determinant per la confecció de la col·lecció sembla més aviat una condició més pròpia de l'època que no pas un requisit indispensable però en qualsevol cas ens ajuda en entendre la formació de la col·lecció de Mai. També ens ajuda a pensar que estem davant d'un cas de col·leccionisme la mateixa arquitectura que ens descriu l'inventari, i que segons les indicacions que ja hem donat, ens representa un suport a la nostra conclusió. Estem parlant del fet que si una col·lecció és una exteriorització dels coneixements que es tenen sobre un o uns aspectes concrets, aquesta té el seu reflex en l'envoltori que ho ha de custodiar, per exemple, en exigències d'ocupació de l'espai, cosa que repercuteix en ampliacions del mateix edifici (com passa amb Miquel Mai quan trobem les estances descrites com de la "casa nova") i en la consegüent possibilitat de crear algun tipus d'habitació temàtica (com passa amb el projecte del cicle virgilià de 1536).

En definitiva, distingim a Miquel Mai com a un col·leccionista de ple dret, com a figura de basta cultura ens qüestions jurídiques per professió, en qüestions literàries per educació i en qüestions artístiques per devoció. La seva assimilació de la cultura italiana humanista i renaixentista, junt amb les reminiscències medievals que conservava, el varen portar a protagonitzar el que possiblement és el primer cas d'un home del Renaixement, multidisciplinar, una figura precursora d'altres personatges que seguiran camins semblants al llarg del segle XVI i del XVII. No obstant, també hem de ser realistes, va ser un oasi en el petit mar que era la Barcelona de l'època, mutilada des de mitjans del segle XV i

⁹²¹ Morte García, Carmen, "El inventario de bienes del canónigo aragonés Jerónimo de Insausti, secretario en Nápoles del Virrey Pedro de Toledo", a *Homenaje a don Antonio Durán Gudiol*, Huesca, Instituto de estudios altoaragoneses-Diputación de Huesca, 1995, p.593-610.

abandonada (en part) per una aristocràcia urbana que cada cop es castellanitzava més. Va ser en aquesta aristocràcia que seguia a la cort per allà on viatjava on es varen donar els exemples més clars de la introducció de la cultura humanista i renaixentista. El cas més immediat seria el de Lluís de Requesens o la nissaga dels Cardona emparentada amb la noblesa castellana. Aquests i d'altres són exemples de la història d'un col·leccionisme sistemàtic que sense cap mena de dubte només acabem d'iniciar amb el cas de Miquel Mai.

No ens estenem més. És quasi segur que podríem parlar de molts més temes i segurament també podríem discutir encara més sobre els que hem tractat. En qualsevol cas esperem que els trets bàsics de la figura de Miquel Mai hagin quedat més ben definits de com ho estaven fins avui. La recerca sobre aquesta figura continua i encara ens queden molts arxius per explorar.

Universitat de Girona
Facultat de Lletres
Departament d'Història i Història de l'Art

TESI DOCTORAL

Miquel Mai (c.1480-1546). Art i cultura a la
cort de Carles V.

(VOLUM II)

Treball dirigit per Dr.Joaquim Garriga Riera
Programa de "Doctorat en ciències humanes i de la cultura"

2011

Treball amb el qual s'opta al títol de doctor per la Universitat de Girona

6. APÈNDIX DOCUMENTAL

NORMES I CRITERIS D'EDICIÓ

Els criteris d'edició seguits per la transcripció dels documents que segueixen són els següents:

- 1- S'ha respectat tot el text original de la manera més fidel possible, omittint només les paraules repetides de manera consecutiva i desenvolupant totes les abreviatures conegudes. Aquesta norma no afecta a les lletres que es dupliquen en algunes paraules concretes. Per exemple: "attrobam", "crussifixi" o "Philippo", entre d'altres.
- 2- S'ha considerat oportú incloure aquelles lletres que el notari o escrivà han omittit, ja fos per descuit o per circumstàncies que desconeixem. Tots els afegits seran escrits entre [...]. Per exemple: "lib[re]s". Aquesta norma també s'aplicarà (si és possible) en aquells fragments del text que pels avatars del temps han quedat mutilats, deixant un buit documental. En aquesta casos s'indicarà en nota al peu de pàgina mitjançant la paraula "mutilat". No s'aplicarà aquesta norma en aquelles paraules que per qüestions ortogràfiques de l'època eren escrites d'una manera diferent a com les escrivim ara. Per exemple "miral" en comptes de "mirall".
- 3- Tots els fragments de text que han estat ratllats o tatxats per la ma del notari o escrivà, han estat transcrits en nota al peu de pàgina, sempre que aquests fragments indiquin alguna informació addicional i complementaria al text original.
- 4- Tots els fragments de texts que es trobin situats fora del cos principal del text han estat transcrits (si és possible) com a part del mateix cos central si el significat del mateix no perdia el seu significat. En cas contrari, aquests fragments són transcrits i indicats en nota al peu de pàgina.
- 5- No s'ha considerat oportú normalitzar cap tipus de paraula al llenguatge actual, sobretot pel que fa a les normes ortogràfiques que afecten a l'accentuació. Tampoc s'ha considerat necessari normalitzar els noms de les persones que de manera constant apareixen en el text. Per exemple el nom Miquel paraeix sota formes diverses i sempre s'ha transcrit seguint

l'original fins al més mínim detall. Per exemple: "Michael", "Miquel" o "Miquel". Si que s'ha considerat oportú però, normalitzar la primera lletra de tots els noms i cognoms de persones a una lletra majúscula. Per exemple: "elisabeth" passa a "Elisabeth" o bé, "ferrer" passa a "Ferrer". Les modificacions s'indiquen en nota al peu de pàgina.

- 6- De manera contrària la norma anterior, s'ha considerat necessari normalitzar algunes paraules que sense ser noms propis o bé paraules d'inici de frase, han estat escrites amb lletra majúscula al començament. En aquests casos es transcriurà la paraula amb la primera lletra en minúscula. Les modificacions s'indiquen sempre en nota al peu de pàgina.
- 7- La puntuació original del text s'ha mantingut de manera fidel. Tots els signes de puntuació que apareixen també es troben en l'original. Només s'ha considerat oportú assenyalar amb un punt el final de cada frase o "item" ja que en aquests casos quasi no s'ha trobat cap signe de puntuació a l'original. Al mateix temps s'ha indicat cada salt de línia mitjançant el símbol /.
- 8- En diverses ocasions, el text alterna numerals de tradició romana alhora que numerals aràbics. Es mantindrà la màxima fidelitat respecte l'original en tots els casos.
- 9- Al llarg de tot el text es fa un ús sistemàtic de la "j" com a "i" llarga. En tots els casos que això passa, nosaltres ho hem transcrit com a tal. És a dir, una "j" sempre es considera una "i" llarga.
- 10- Es dóna algun cas en què el document ha estat localitzat a l'interior d'algun manual notarial o un llibre de protocols. No obstant, sempre que comença la transcripció d'un text es comença pel foli 1, indicant això sí, si és el recto o el verso en relació al seu manual.

DOC.1

AHPB, Joan Palomeres, 258-30. Testament de Joan Mai (1505).

Descripció: Document escrit en nou folis en lletra rodona molt elaborada. El text forma part d'un llibre de protocols. L'estat de conservació és bastant bo amb els marges dels folis força desgastats per la interacció de fongs i humitats, tot i que això no afecta per res al cos central del text. Acompanyen al text un seguit de trossos de paper solts amb texts que fan referència a qüestions notariales i legals sobre la lectura del mateix testament. Aquests fragments no han estat transcrits.

f.1v.

In dei nomine nostri Jesucristi Salvatoris et redemptoris nostri et / gloriose virginis Marie eius genitris [...] Curie Supernorum amen./

Pateat universis [...] die lune¹ tricesima² prima et ultima mensis Marcij / anno a nativitate dominij millesimo³ quingentesimo⁴ quinto⁵. Magnificus et / magne providencie vir dominus Joannes May⁶ utriusque iuris⁷ doctor / civis Barchinone⁸ Consiliariusque Serenissimoj et potentissimij dominij / nostri Regis, mentis et corporis per dei gratiam perfluens sanitate consti- / -tutus personalit in domibus proprijs sue habitationjs que site sunt in / dicta civitate Barchinone⁹ in vico vocato dela Cucurella¹⁰ in¹¹ presentia etiam honorabilis Joanis / Francisci¹² Marquilles¹³ civis dicte civitatis Gabrielis Serra Fabri et / Salvatoris aleu notarij ac Joannjs Adrenij¹⁴ Scriptoris Civicum et hiuratatorum /

¹ "Lune"

² "Tricesima"

³ "Millesimo"

⁴ "Quingentesimo"

⁵ "Quinto"

⁶ "may"

⁷ "Iuris"

⁸ "barchinone"

⁹ "barchinone"

¹⁰ "cucurella"

¹¹ "In"

¹² "francisci"

¹³ "marquilles"

¹⁴ "adrenij"

f.2r.

dicte civitatis Barchinone¹⁵ testum ad heec specialit vocatorum assump- / -
torum et rogatorum tradidit michi dicto et infra¹⁶ nominato Joannj /
Palomeres¹⁷ notario ibidem personaliter constituto quoddam papiri /
quaternum quod idem¹⁸ magnificus Joannes May¹⁹ in²⁰ manu sua tene- / -bat
clausum sive plicatum et tubus sigillis sigillatum ac manu sua / propia ut dixit
scriptum volen et afirmans [...] magnificuss Joannes / May²¹ coram me dicto et
infrascripto notario et coram testibus superdictorum / omnia que iustus²²
dictum papiri quaternum scripta et contenta esse [...] / ultimum testamentum
seu ultimam voluntatem quod seu quam ut / dixit valere voluit iure²³
testamenti. Et si non valeret seu non valet / aut non valebit seu valere non
potest vel non poterit iure²⁴ testamenti / saltem voluit qui valeat et valere possit
iure²⁵ codicillorum aut alterius / [...] ultime voluntatis qua melius de iure²⁶
valere possit et tene./

Et voluit inde fieri et tradi illis quorum interfit tot originalia testa- / -menta
quot inde peciervit et habere voluerint per me dictum et in- / -frascriptum
notarium. Et quod testamentum seu ultimam voluntatem / et omnja alia
predicta dictus magnificus dominus Joannes May²⁷ in²⁸ ma- / -ni et posse mei
dicti et infrascripti notarij firmavit die mense anno et / loco predictis
presentibus testibus supradictis ad heec specialit vocatis et / per dictum
magnificum Joannem May²⁹ rogatis. Et subsequenter vero die dominica
quartadecima mensis Decembris anno predicto a nativitate / dominij

¹⁵ "barchinone"

¹⁶ "Infra"

¹⁷ "palomeres"

¹⁸ "Idem"

¹⁹ "may"

²⁰ "In"

²¹ "may"

²² "Iustus"

²³ "Iure"

²⁴ "Iure"

²⁵ "Iure"

²⁶ "Iure"

²⁷ "may"

²⁸ "In"

²⁹ "may"

millesimo³⁰ quingentesimo³¹ quinto³². Cum dictus magnificus Jo- / -annes May³³ ut fama publica referebat [...] veridica informatione / ab hoc seculo migrasset in civitate Logonie Regni³⁴ Castelle³⁵ prima die No- / -vembris proxime lapsi anno[...] proxime lapso ego³⁶ dictus Joannes Palo- / -meres³⁷ notarius accessi personaliter ad dictas domos dicti magnifici / Joannijs May³⁸ et ibidem ad instantiam et requisitionem magnificiorum / Elizabet uxoris dicti magnifici Joannis May³⁹ Reverendi fratris Joannijs / Pahull⁴⁰ magist[r]u In Sacra pagina ordinjs fratrum predicatorum Francisci⁴¹ / Queralt⁴² civis et Francisci⁴³ Ferrer⁴⁴ mercatoris manumissorum et de pa- / -rentela ut predicatur dicti magnifici Joannijs May⁴⁵ et presentibus ad / hec pro testibus vocatis specialiter et assumptis manificis et magne / providentie viris dominjs Francisco⁴⁶ Franc⁴⁷ utriusque iuris⁴⁸ doctore Regente⁴⁹ / Cancellariam⁵⁰ dominj regis Jacobo Fiella⁵¹ Canonico et decano ecclesie⁵² Barchinone⁵³ Jo- / -anne Davinyo⁵⁴ Poncio Doricos⁵⁵ domicellis Joanne Berengario⁵⁶ Daguiular⁵⁷ / cive Francisco⁵⁸ Olzina⁵⁹

³⁰ "Millesimo"

³¹ "Quingentesimo"

³² "Quinto"

³³ "may"

³⁴ "regni"

³⁵ "castelle"

³⁶ "Ego"

³⁷ "palo- / -meres"

³⁸ "may"

³⁹ "may"

⁴⁰ "pahull"

⁴¹ "francisci"

⁴² "queralt"

⁴³ "francisci"

⁴⁴ "ferrer"

⁴⁵ "may"

⁴⁶ "francisco"

⁴⁷ "franc"

⁴⁸ "Iuris"

⁴⁹ "regente"

⁵⁰ "cancellariam"

⁵¹ "fiella"

⁵² "Ecclesie"

⁵³ "barchinone"

⁵⁴ "davinyo"

⁵⁵ "doricos"

⁵⁶ "berengario"

⁵⁷ "daguiular"

⁵⁸ "francisco"

⁵⁹ "olzina"

legum doctore et Petro de Belloch⁶⁰ scriba mandati /dominij Regis civibus Barchinone⁶¹ exhibiti et hostendi predictum pa- / -piri caternum cum tribus sigillis sigillatum prout et quemadmodum / per dictum magnificum Joannem May⁶² pro suo testamento seu ultima / voluntate michi dicto notario fuerat traditum ut prefertur. Quo ca- / -terno exhibito ego dictus et infrascriptus Joannes Palomeres⁶³ notarius /

f.2v.

fui instanter per ipsos prenomatos requisitus qua ipsum caternum apperirem / et dissigillarem ad hoc ut posset [...] et videri et per me dictum notarium eis / dici et publicari ut est moris quid per dictum defunctum in ipso caterno seu / testamento fuerat dispositum seu ordinatum. Et propterea ego dictus Joan- / -nes Palomeres⁶⁴ notarius coram omnibus testibus et personjs superius proxime / nominatis dissigillacti et appervi predictum caternum. Quo facto et vi- / -sis et recognitis hijs que tutus dictum caternum scripta erant et contineba- / -tur legi et publicam. Totum predictum testamentum seu totam predi- / -ctam testamentariam ordinationem seu ultimam voluntatem tam / dicti magnifici Joannis May⁶⁵ testatoris in predicto papiri caterno conten- / -tum et contentam ac scriptum et scriptam et per dictum magnidicum / Joannem May⁶⁶ testatorem mihi dicto et infrascripto notario traditum / et traditam ac per ipsum testatorem in posse meo firmatum et firmatan / ut superius est tam dictum presentibus dicte publicationij testibus et / personjs superius designatis. Quod quidem testamentum sive ordinatio / testamentaria seu ultima voluntas dicti magnifici Joannjs May⁶⁷ iutus / dictum papiri caternum in verbis laicis sive vulgaribus manu propia / eiusdem Joannis May⁶⁸ testatoris ut ipse testator asservit scriptum sive / scripta fuit inventum seu inventa fore seu esse sub

⁶⁰ "belloch"

⁶¹ "barchinone"

⁶² "may"

⁶³ "palomeres"

⁶⁴ "palomeres"

⁶⁵ "may"

⁶⁶ "may"

⁶⁷ "may"

⁶⁸ "may"

modo et forma ac / tenore de verbo ad verbum prout sequit. En nom dela sancta⁶⁹ e inmen- / -sa⁷⁰ Trinitat pare e fill e sanct spirit. Per quant molts e diversos cassos / acostuman sdevenir als homens per los quals la mort los ve impensada- / -ment de manera que no poden ordenar de sas cosas o venen a tal cars / que la fragilitat humana torbada del pensament de la mort comodament / no pot entendre a tal disposicio. Per aço jo Joan May⁷¹ doctor en leys / ciutada de Barcelona⁷² fill de micer Joan May⁷³ juriste e dela dona na / Joana muller sua deffuncts volent proveir al sdevenidor mentre / nostre senyor deu ne dona disposició stant per la gracia de deu en mon / bon seny e memoria e sanitat faç e orden aquest meu darrer testament / havent per revocats tots e qualsevol altres testaments per mi fuis aci / fets e senyaladament lo que fui en Barcelona⁷⁴ en poder de Joan Mira- / vet⁷⁵ notari e altre fet per mi en la ciutat de Palerm⁷⁶ del Regne⁷⁷ de Sicilia / en poder de notari Dominici⁷⁸ de Leo⁷⁹ de dita ciutat. E primerament / e ans de totas cosas recoman la mia anima a nostre senyor dei Jesucrist / lo qualper ella ha volgut scampar la sua preciosissima sanch e rembre la / del poder del demoni. E mes la recoman a la gloriosissima verge Maria⁸⁰ / mare sua senyora e advocada mia e de tots los peccadors e al bena- / venturat arcangel sanct Miquel e a tots los angels dela cort celestial / e al senyor sanct Joan Babtista e a sanct Josep spos dela sacrtissima / verge Maria als benaventurats sant Pere e sant Pau sanct Jaume /⁸¹ e a tots los sancts apostols a sanct Steve sanct Sebastia / sant Hieronim sanct Domingo sanct Francesch sant

⁶⁹ "Sancta"

⁷⁰ "Inmen- / -sa"

⁷¹ "may"

⁷² "barcelona"

⁷³ "may"

⁷⁴ "barcelona"

⁷⁵ "mira- / -vet"

⁷⁶ "palerm"

⁷⁷ "regne"

⁷⁸ "dominici"

⁷⁹ "leo"

⁸⁰ "maria"

⁸¹ repetició de "sanct Jaume"

Onofre e a tots/ los sancts martirs e confessors. A la gloriosa sancta Maria⁸²
Magdalena⁸³ / sancta Catherina sancta Eulalia sancta Lucia Sancta Agata e /

f.3r.

a todas las sanctas vergens e a tots los sancts e sanctas de paradís / supplicant
los humilment que en la hora dela mia mort e en aquell / gravissimo judici e
examen la vulla lo seu creador Jesucrist rebre e haver- / -li misericordia e la sua
gloriosa mare ab tots los sanct vullen esser / intercessors per ella e la vullan
guardar de totes insidias e tempta- / -cions del sperit maligne. Mes avant
elegesch en marmessors e / executors de aquest meu testament la dona na
Elizabet molt cara / e amada muller mia e lo reverend mestre Pere⁸⁴ Joan Paul⁸⁵
del orde de / sanct Domingo⁸⁶ confessor meu e al reverend micer Gabriel
Rovira⁸⁷ / e a mossen Francesch⁸⁸ Queralt⁸⁹ cosi meu a a mossen Franci⁹⁰
Ferrer⁹¹ mercader / als quals o als tres o als dos o al u de ells ensemps ab la dita
/ muller mia done plenissima potestat que pugan cumplir e exe- / -cutar aquest
meu testament axi com en ell ho trobaran ordenat / pregant los molt caramente
que ho vullan fer ab molta sollicitut / e prestesa axi com de ells molt largament
confie e axi com han / anat vertaderament lo meu cors molt mes vullan
entendre a les / coses dela anima mia. E primerament e ans de totes coses vull /
e ordene que tots los deutes a que io sia tengut e obligat encara que / sia sols
tengut en sor de consciencia los quals se podran saber ver- / -taderament sian
pagats e satisfets de mos bens simplament e de / pla sens scexar ne algun
examen de juhi e sens dilacio alguna. / Mes avant elegesch la sepultura al meu
cors en lo Monastir dels / frares preicadors de Barcelona⁹² en los carner en lo

⁸² "maria"

⁸³ "magdalena"

⁸⁴ "pere"

⁸⁵ "paul"

⁸⁶ "domingo"

⁸⁷ "rovira"

⁸⁸ "francesch"

⁸⁹ "queralt"

⁹⁰ "franci"

⁹¹ "ferrer"

⁹² "barcelona"

qual ian lo dit quondam / pare meu e mos germans. E si moria fora de la ciutat de Barcelona⁹³ sia / comanat al monastir dels frares preicadors del loc on me convendra / morir si nj haura sino ala sglesia o monastir que ma muller elegira o los altres marmessors meus e apres sia aportat lo dit meu cors a la dita / ciutat de Barcelona⁹⁴ e posat en lo dit carner. Item vull e ordene que de continent apres que sia mort quant mes prest se puga los dits / meus marmessors faran celebrar per la anima mia e de mon pare / e mare e germans e de tots aquells aqui si atengut e obligat dos / milia missas deles quals vull que sen celebren en lo Monastir de / Sanct Francesch de Barcelona⁹⁵ cent, e en lo Monestir de Santa Maria / de Jesus de dita ciutat cent, e en la Sglesia de Sancta Maria del Pi / de la dita ciutat dela qual so parroquia cent, e en la Sglesia del / Senyor Sanct Miquel dela dita ciutat cent, e en la Sglesia dela Seu / de Barcelona⁹⁶ cent, e en la Sglesia del Monastir de Sanct Agusti / de Barcelona⁹⁷ cinquanta, e ala del Carme de Barchinona⁹⁸ cinquanta, / e en la Sglesia de la gloriosa verge Maria de Montserrat cent, e en la Sglesia de Sancta Maria dela Mar de dita ciutat cent, / e en las sglesias dels monastirs delas monges de Barchinona⁹⁹/

f.3v.

trescentas, e en la Sglesia de Sanct Hieronim dela Murta¹⁰⁰ e dela Vall de / Ebron de dita ciutat en quiscuna cinquanta, e en lo dit monastir dels / frares predicadors de Barcelona¹⁰¹ cinccentes, e les restants a compliment / de les dites dos milia misses sian dites e celebrades en aquelles / sglesias que dits marmessors meus ordenaran e senyaladament la / dita muller mia. E si convendra morir e lo meu cors esser roma- / -nat en altre loch per morjr fora dela dita ciutat sien dites en / la sglesia hon sera comanat la mitat deles dites

⁹³ "barcelona"

⁹⁴ "barcelona"

⁹⁵ "barcelona"

⁹⁶ "barcelona"

⁹⁷ "barcelona"

⁹⁸ "barchinona"

⁹⁹ "barchinona"

¹⁰⁰ "murta"

¹⁰¹ "barcelona"

cinchcentes mis- / -ses les quals he ordonat se digan en lo dit monastir de preicadors / de Barchinona¹⁰², e la altra mitat en lo dit monastir de Barchinona¹⁰³ per / les quals misses vull que sia donat de mos bens a quiscu qui les / dira per amor de deu e caritat un sou o dotze diners de Barce- / -lona¹⁰⁴ per quiscuna missa. Item vull e ordene que lo meu cors sia sote- / -rat ab lo abit de la relegio de sanct Domingo¹⁰⁵ pregant al prior e frare / del dit covent de Sanct Domingo¹⁰⁶ de Barchinona¹⁰⁷ o de aquell loch hon / sera la mia mort e sere soterrat quel me vullan attorgar hem vullan / rebre en confrare seu en sas oracions e devocions als quals prior y / convent de Barcelona¹⁰⁸ o altre loch hon lo meu cors sera soterrat leixe / per caritat e en remissio de mos peccats deu liures de moneda de / Barcelona. Item vull e ordene que la mia sepultura se fara sim- / -plament e sens pompa e que no sien fetes per mj banderes nj altres jnsig- / -nas la qual sepultura se fara a conexença dels dits mermessors meus / axi que apres lo dia dela sepultura lo dia seguent se fara lo altre pffici ques / diu lo dia deles misses e lo tercer dia se fara lo capdany en los quals / tres dies faran celebrar deles dites misses tantes com sen podran celebrar./

Item vull e ordene que en lo dia dela mia sepultura e dos següents ques / faran dits officis sia donat per la anima mia e de tots aquells aqui / sia tengut a quiscun pobre mendicant ques trobara en la dita ciutat / de Barcelona¹⁰⁹ o altre loch hon sera la mia sepultura dos o tres diners / de Barcelona¹¹⁰ o mes o menys tant quant bastaran quatre liures de / dita moneda per quiscun dia axi que en los dits tres dies se donen per tot / dotze lliures. Item vull e ordene que en tot aquell any que yo moree / del dia dela mia mort en avant se celebre quiscun dia una missa de / requiem en la dita sglesia del monastir de predicadors de Barcelona / en la capella de Sancta Catherina de Sena o en altra sglesia e ca- / -pella hon lo meu cors stara soterrat e per quiscuna missa sia

¹⁰² "barchinona"

¹⁰³ "barchinona"

¹⁰⁴ "barce- / -lona"

¹⁰⁵ "domingo"

¹⁰⁶ "domingo"

¹⁰⁷ "barchinona"

¹⁰⁸ "barcelona"

¹⁰⁹ "barcelona"

¹¹⁰ "barcelona"

donat / per caritat dotze diners de dita moneda a ala capella hon se diran / sian donats dos ciris blanchs per ala elevacio del sacristissim cors de / Ihesucrist los quals sien de valor de tres liures los dos. Item lexe / ala obra dela Seu de Barcelona¹¹¹ cinquanta sous. Item lexe ala / Sglesia de Sancta Maria del Pi e a son rector per dret de parrochianatge / vint sous. Item leixe al baci dels pobres vergonyants dela /

f.4r.

dita Sglesia de Sancta Maria del Pi deu liures. Item lexe ala / confraria de Sancta Lucia dela Sglesia de Sanct Miquel dela qual / so confrare per los anys que no lihe pagat e per amor de deu vint sous. / Item ala confaria dels gloriosa concepció de la sacratissima mare / de deu dela qual so confrare per la causa mateixa trenta sous. / Item ala confraria de Sancta Catherina del monastir dels / frares de Sanct Domingo¹¹² per la raho mateixa vint sous. Item / ala confraria de Sanct Roch¹¹³ fora la muralla de Barcelona¹¹⁴ dotze / sous. Item mes lexe al Spital de la Sancta Creu de Barcelona per / la anima mia e de tots aquells aqui sia tengut cinquanta liures les quals vull hi sian donades de mos bens lo mes prest / ques puga. Item mes leixe ala ciutat de Barcelona e a son / clavari per qualsevol impositcions que io o ma mare a qui deu / perdo los fossem tenguts deu liures. Item leixe ala obra de / mosseny sanct Miquel de Barcelona sis liures. Item leixe / al baci dels pobres vergonyants dels parrochia del dit senyor Sanct / Miquel sis liures. Item leixe al baci del pobres vergonyants / dela parrochia de Sancta Maria dela Mar¹¹⁵ de Barcelona deu lliures. / Item mes leixe ala gloriosissima verge Maria de Montserrat deu / liures. Item per que la senyora Catherina Gerona¹¹⁶ quondam germana / mia de qui io so hereu hague en part de son dot cent cinquanta / liures de una part e sexanta liuras de altra part en amda de son / matrimonj dela marmessoria e bens den Guillem

¹¹¹ "barcelona"

¹¹² "domingo"

¹¹³ "roch"

¹¹⁴ "barcelona"

¹¹⁵ "mar"

¹¹⁶ "gerona"

Fontelles¹¹⁷ quondam dela / ciutat de Barcelona axi com aquella que era de son linatge o com / havent lo dret e raho de algunes donzelles de Pallas¹¹⁸ les quals / cent cinquanta e sexanta liures hague de compte vell dela ciutat / de Barcelona¹¹⁹ en dos partides e ara pertanyen amj com ha hereu de / aquella vull e ordene per descarrec dela mia consciencia e de mon / pare e mare e per amor de deu e en remissio de mos peccats e de / altres aqui sia tengut que per los dits marmessors meus sia vist / e reconegut en los comptes dela taula dela ciutat de Barcelona / de compte vell si les dites cent cinquanta e sexanta liures / se hagueren os reberen en tot o en part per dret e raho per- / -tanyent a altres donselles del dit linatge o parentela del dit Guil- / -lem Fontelles¹²⁰ e per persona de aquellas e tant quant se trobaran esser / se rebut per lo fret e persona de alguna o algunes de aquellas / per qualsevol titol o raho se sia hagut vull e ordene que los dits /

f.4v.

marmessors meus restituescan a aquellas matexas per qui se rebe o a / sas fillas si ni ha aquella porcio o part que per lo dret e persona de ellas / se rebe de aquells censals que vuy me fa mossen Francesch¹²¹ Gerona¹²² / marit dela dita germana mia los quals succeeixen en loch deles dites / dues partides que rebran sobre la ciutat de Barchinona. E si nos / trobara que la dita germana mia hagues las ditas quantitats o / part de aquellas per dret e persona de les altres sino per dret / propri e persona propria vull e ordene per les causas dessus / ditas que les dites cent cinquanta e sexanta liures les quals / vuy son en los dits censals que fa lo dit mossen Gerona¹²³ o doscentes / liures de comptans sian distribuïdes e donades per los dits / meus marmessors a fadrines a maridar del linatges del dit Guillem / Fontelles¹²⁴ quondam juxta lo testament e ordinacio

¹¹⁷ "fontelles"

¹¹⁸ "pallas"

¹¹⁹ "barcelona"

¹²⁰ "fontelles"

¹²¹ "francesch"

¹²² "gerona"

¹²³ "gerona"

¹²⁴ "fontelles"

de aquell si se ni troba- / -ran e si no sen trobaran sian distribuïdas e donadas a altres fa- / drinas pobres a maridar a arbitre dela dita muller mia deles / quals coses se podran informar los dits marmessors meus dels / priors e administradors dela confraria de Sanct Nicholau del mo- / -nastir de frares menors de Barcelona¹²⁵ los quals tenen lo testament / del dit Guillem Fontelles e altres actes faents per aço. Item lexe / a mossen Andreu¹²⁶ Graells¹²⁷ beneficiat en la Seu de Barcelona¹²⁸ deu¹²⁹ / liures e una gramalla de dol ultra lo que per ell he despes en Roma / e en altra manera mentre ha stat en mon servey. Item leixe an / Anthonj¹³⁰ Calunno¹³¹ sicilia qui sta en mon servey deu¹³² liures e una / gramalla. Item leixe a Anthoni Joan Sencernj fill de mossen An- / -dreu¹³³ Sencernj de Areny¹³⁴ cosi germa meu qui sta en mon servici deu¹³⁵ / liures e una gramalla. Item vull e ordene que a quiscun de mos / mermessors sia donada una gramalla e al dit Reverend mestre / Pere Joan Paul¹³⁶ frare de Sancta Catharina confessor e marmessor / meu sexanta sous. Item confes i reconec ala dona na Elizabet / carissima muller mia lo seu dot e scrix axi com en los capitols / matrimonials entre ella e mi fets largament se conte. E mes li / reconec que he rebut cent liures del clavari dela ciutat de Barchinona¹³⁷ / per luicio de un censal dotal que ella me porta de dit preu e pensio / de cinch liures les quals he smercades ensemps ab altres diners / meus sobre la dita ciutat volent e ordenant que la dita muller mia / de mos censals se puga pendre fins en propietat de cent liures / de aquell que ella mes volra lo qual ab la pensio concurrent li haga / esser girat com a cosa sua dotal a sola hostensio del present

¹²⁵ "barcelona"

¹²⁶ "andreu"

¹²⁷ "graells"

¹²⁸ "barcelona"

¹²⁹ "Deu"

¹³⁰ "anthonj"

¹³¹ "calunno"

¹³² "Deu"

¹³³ "an- / -dreu"

¹³⁴ "areny"

¹³⁵ "Deu"

¹³⁶ "paul"

¹³⁷ "barchinona"

capitol./ E mes li regonec que ultra lo dit dot he hagut e rebut de ella cen[t]¹³⁸ / liures les quals foren convertides e mesa en la compra dela ma / casa les quals cent liures vull li sian donadas e pagadas com / a cosa sua. Item leixe ala dita muller mia per any de plor /

f.5r.

e per algunes quantitats que ha despeses en mesas en ma casa de bens / propis e en recompensacio de aquellas e de tots drets que li per- / -tanguen en los bens e heretat mia ultra lo seu dot e faeix / e altres coses dessus dites totes les perles ques trobaran al / temps dela mia mort e mes tots e qualsevol nells ques trobaran / en poder seu e meu e en ma heretat ab sos encasts e pedres e 7 mes totas las vestiduras suas de les quals per les esclaves anells / e vestidures puga fer a totas sas voluntats liberament no obstant / los vincles e condicions desus scrites. Item vull e ordene que tots los diners ques trobaran en comptants en la mia heretat / tant en Barcelona¹³⁹ quant en Valencia en poder de mossen Pere / Monet¹⁴⁰ quant en Sicilia en poder de mossen Joanot Aparrat¹⁴¹ o / altres e tots mos deutes se cobren e exigescan per la dita muller / mia e sian posats en la taula dela Ciutat de Barchinona en comte / e nom dela dita muller mia axi com a hereva mia a solta dels / tudors de mos fills devalls scrits excepto lo que sera mester / per cumplir e exequitar lo contingut en aquest meu testament / e per necessitats dela dita muller mia e fills nostres e los dits di- / -ners sian smercats per la dita muller mia en censals o rendes / a conexença sua ab consell del magnifich micer Francesch¹⁴² Franc¹⁴³ / de mossen Franci¹⁴⁴ Ferrer o altres que li paregua e fins atant que / sian smerçats no sian levats dela dita taula per la dita muller / mia sola ans se hagen a levar per ella ab consentiment e voluntat / des altres tudors e curadors de mos fills devall scrits com la / voluntat e entencio mia sia que la dita muller mia puga disposar / liberameent dels fruyts

¹³⁸ Mutilat

¹³⁹ "barcelona"

¹⁴⁰ "monet"

¹⁴¹ "aparrat"

¹⁴² "francesch"

¹⁴³ "franc"

¹⁴⁴ "franci"

de dits diners com sien smerçats e no no dela / propietat fins a tant que distribuira e partira mos bens entre / mos fills o alguns de aquells iuxta la facultat que devall li lexe. / E aço mateix vull sia fet si alguns censals dels que seran en ma / heretat o per ella se smerçaran seran luits e quitats ço es que vull / sian convertits en altres smerços com dessus es dit dels diners / de ma heretat e fins que sien reesmerçats com dit es nos pugan / levar per ella sino en la forma dessus dita asi que les propietats / se conserven per a ella e per a nostres fills. Item leixe an Joan / Miquel fill meu e dela dita dona Elisabeth muller mia vint / liures en les quals lo jnstituesch hereu meu. Item leixe / an Miquel Pau fill meu e dela dita muller mia altres / vint liures en les quals lo jnstituesch hereu meu. Item / leixe an Climent Miquel fill meu e dela dita muller mia /

f.5v.

altres vint liures en les quals lo jnstituesch hereu meu. Item / leixe an Francesch Miquel¹⁴⁵ fill meu e dela dita muller mia al- / -tres vint liures en les quals lo jnstituesch hereu meu. Item / mes leixe ana Elisabet Hieronima filla mia e dela dita mul- / -ler mia quoranta¹⁴⁶ milia¹⁴⁷ sous¹⁴⁸ de moneda de Barcelona¹⁴⁹ los / quals vull li sian donats per mon hereu en dot quant se / collocara en matrimoni en diners comptans o en censals / bons a electio de mon hereu dels quals quoranta milia¹⁵⁰ / sous la dita Elisabet Hieronima pugua fer a sas voluntats / liberament si morra ab fill o fills de legitim e carnal ma- / -trimonj procreats. Si empero morra sens tals fill o fills a- / -pres empero de haver consumat son matrimoni pugua fer / a sas voluntats dela mitat dels dits quoranta milia¹⁵¹ sous / ço es de vint milia sous e los altres vint milia sous tornen / a mon hereu. E si morra ans que sia colloada en matrimo- / -nj e ans de haver consumat aquell lo hereu meu no li / haia a donar res mes sia tengut

¹⁴⁵ "miquel"

¹⁴⁶ "Quoranta"

¹⁴⁷ "Milia"

¹⁴⁸ "Sous"

¹⁴⁹ "barcelona"

¹⁵⁰ "Milia"

¹⁵¹ "Milia"

alimentar la condecen- / -ment de tot lo que haura menester per son viure o vestir / fins a tant que sie collocada en matrimoni e en los dits / quoranta milia sous en la forma e manament dessus dita jnstituesch / amj hereva la dita Elisabet Hieronima els hi leixe per tots / drets i ella pertanyents en mos bens o de mon pare o de ma / mare ara o en sdevenidor per qualsevol causa e manament. E si / altra filla me naxera dela dita muller mia en tal cars vull / que a la dita Elisabet Hieronima sian donats en dot trenta¹⁵² milia / sous ab los pates e condicions e en aquella forma que dessus / es dit dels quoranta milia sous. E a la dita altra filla que / naxera sian donats en dot altres trenta¹⁵³ milia sous ab los / mateix pactes forma e condicions dessus posats a la dita / Elisabet Hieronima. E si la una de ellas morra ans que / la altra sia casada e morra sens fill o fills de legitim e / carnal matrimoni procreats aquella que sobreviura e no / sera casada en tal cars haga per dot los dits quoranta mi- / -lia sous integres axi com alt es dit e ordenat en la dita / Elisabet Hieronima essent sola. Pegat e encarregant / a la dita muller e hereva mia desus escrita que quiscuna / de les rendes dels censals dela heretat mia se vulla retenir / e apartar vuyt o deu milia sous o aquella quantitat / que podra fins que haga la quantitat del dit dot o lo mes /

f.6r.

ques podra de aquell asi que si fer se pot los dits dots se pujan / pagarsens disminucio de les propietats dela heretat mia. / En tots los altres bens meus mobles e immobles drets e accions / qualsevol e onsevulla sian jnstituesch amj hereva universal la / dona na Elisabet muller mi carissima en tot lo temps dela / vida sua e tant quant stara en voluntat e no pendra altre / marit. Apres empero mort dela dita dona Elisabet muller / mia o en cars que apres mort mia se casas e no stigues en vi- / -duitat jnstituesch amj hereus meus universals los fills meus / e dela dita muller mia mascles nats e naxedors en aquells / part e porcio o parts e porcions e ab aquells pactes vincles / e condicions los quals en

¹⁵² "Trenta"

¹⁵³ "Trenta"

tal cars la dita dona Elisabet mul- / -ler mia stant en viduitat haura disposat e ordenat o orde- / -nara en acte entre vius o en derrera voluntat. Car en tal / cars la pregue que la dita mia heretat done e restituesca sens al- / -guna disminucio de quatra trebelleanica o altra als dits fills / meus mascles e la partisca entre ells disposant e ordenant de / aquella entre ells egualment o desigual axi com a ella millor / sera vist. Axi que tot lo que per la dita muller mia stant en vidu- / -itat sera disposat e ordenat en una o moltes vegades entre los / dits fills meus mascles dela mia heretat sia hagut axi com si / per mi fos disposat e ordenat en aquest present testament meu / e ala dita sua disposicio e ordinacio los dits fills meus hagen en / tota manera star e obeir encara que a algu o alguns de ells no / volgues res donar o leixar. E si per cars la dita dona Eliza- / bet muller e hereva mia moria o prenia marit e no stigues en / viduitat ans que ordenas e disposas dels dits bens meus e / heretat entre los dits fills meus mascles segons dessus es dit / en tal cars e defalliment dela ordinacio dela dita muller mia vull e ordene que dels dits quatre fills meus mascles dessus / nomentas lo hu sia eclesistich ço es aquell que lo dit Joan Miquel¹⁵⁴ / fill meu e los tudors e curadors desus scrits de mos fills / elegeran e al qual lo dit Joan Miquel¹⁵⁵ fill meu en tal / cas resignara sos beneficis o dignitats al qual fill qui sera / eclesiastic per los dessus dits elet e nomenat vull e ordene / que mos bens en tal cars sien donades cinchcentes¹⁵⁶ liures / de moneda de Barcelona¹⁵⁷ o vint e cinch¹⁵⁸ de renda en / bons censals dela heretat mia pus empero en tal cars e temps / haia vint e quatre anys complits e no abans donant la / electio a mon hereu de donar li de comptants o censals /

f.6v.

dels quals cinchcentes¹⁵⁹ liures o vint e cinch¹⁶⁰ liures censals / en tal cars lo dit fill meu puga fer liberament a sas volun- / -tats pus haga com dit es vint e

¹⁵⁴ "miquel"

¹⁵⁵ "miquel"

¹⁵⁶ "Cinchcentes"

¹⁵⁷ "barcelona"

¹⁵⁸ "Cinch"

¹⁵⁹ "Cinchcentes"

¹⁶⁰ "Cinch"

quatre anys complits. E / mes vull e ordene que lo dit tal fill meu qui en tal cars sera / eclesiastich si voldra haia la abitacio tot lo temps dela sua / vida en la casa maior on habite en la qual puga habitar / ab lo hereu meu universal e mes li haia a donar lo meu / hereu universal en dit cars e temps forniment competent / per una cambra e lit a conexença del dit hereu meu uni- / -versal e en aquestes coses en tal cars que per ma muller ia no / fos altrament ordenat com dit es al dit fill meu qui axi / sera eclesiastich fas mon hereu e substituesch ala dita muller / mia e aço per tots e qualsevol drechs que lo dit fill meu hagues / e pogues han en los bens meus e de mon pare e mare ara o / en sdevenidor tant per raho de legitima quant per lo screix / fet per mi a ma muller com en qualsevol altra manera o / raho. Si empero lo dit Joan Miquel fill meu eligira ell ma- / -teix esser lo eclesiastich com yo crec e spere en tal cars vull e orde- / -ne si la dita muller mia altrament no havia ordenat iuxta / la facultat a ella per mi dessus donada que lo dit Joan Mi- / -quel¹⁶¹ fill meu haia de mos bens pus empero en tal cars e / temps haia vint e cinch anys cumplits e no abans cent liu- / -res annuals e de renda quiscun any en censals dela mia / heretat los qualssien de tanta propietat e preu que qui- / -scun any ne procrecan cent lliures de pensio. Los quals / censals en propietat e pensions tenga lo dit Joan Miquel¹⁶² tot / lo temps dela sua vida. E mes avant haga la mia casa ma- / ior hon stic per tot lo temps dels vida sua e la dita casa sia / del dit Joan Miquel¹⁶³ e sia en facultat sua si voldra lexar / habitar en la dita casa en lo temps de sa vida lo altre fill / hereu meu universal o no. E mes avant haga lo dit Jo- / -anot en tal cars tants bens mobles e argent dela mia he- / -retat que basten a valer en suma de trescentes¹⁶⁴ lliures / stimadores por dos persones comunes dels¹⁶⁵ quals mobles / e argent e dela mitat dels propietat dels dits censals puga fer los dit Joan Miquel a sas voluntats e la altra / meytat e la casa apres mort sua tornen al hereu meu / universal e en les dites coses e en la forma dessus dita / al dit Joan

¹⁶¹ "mi- / -quel"

¹⁶² "miquel"

¹⁶³ "miquel"

¹⁶⁴ "Trescentes"

¹⁶⁵ "Dels"

Miquel en tal cars substituesch a la dita / muller mia e amj hereu jnstituesch per tots drets de /

f.7r

legitima e screix e altres qualsevol drets que ara o en / sdevenidor haja o haver puga en los meus bens e heretar. / E dels altres tres fills meus dessus dits qui restaran ultra lo / qui eclesiastic com dessus es dit vull e ordene en tal cars que / la dita muller mia altrament no hagues ordenat iuxta la fa- / -cultat per mi a ella dessus donada que lo segon nat e apres / del maior qui no sera eclesiastich e sera hereu meu universal / com debaix sera dit pus empero en tal cars e temps haia vint / e quatre anys complits e no abans haia cent liures de renda / annuals en censals dels heretat mia elegidors per lo hereu meu / universal o altres que lo dit hereu meu li assignara que sian / de propietat o preu de dos milia liures ab la pensio de aquel- / -les encara que no bastassen a les dites cent liures de renda e / aço per los drets que li pertangan en ma heretat e de mon pare e / mare tant per legitima quant per part de screix com de altra / qualsevol manera e raho. E en tal cars fins que haia los dits XXIII / anys complits li sian donades per lo hereu meu universal les co- / -ses necessaries per son viure e vestir e passats que haia qua- / -torse anys fins als dits XXIII anys li haga a donar per ali- / -ments e sostenir lo en lo estudi quiscun any cinquanta lliures./ E com haura complits los dits XXIII anys li sian donats los / dits censals de preu de quoranta milia sous o propietat en- / -cara que no basten a cent liures de pensio. O tant que fassan / cent liures de pensio encara que fossen menys de XXXX milia¹⁶⁶ / sous de propietat. E ultra aço en tal cars e temps li sian do- / -nades doscentes liures en bens mobles estimadors per / dues persones comunes. E si estudiara en dret li haga a donar / lo dit hereu meu en lo temps que los tudors de aquell ele- / -giran doscentes liures per a comprar libres o tant libres / dela mia heretat que valeguan la dita summa stimadores com / dit es per dos comunas personas e en aquestes coses en tal / cars al dit fill meu segon nat apres del maior qui no sera / capella e sera hereu meu

¹⁶⁶ "Milia"

universal substituesch ab tal condicio que si mor- / -ra quant que quant sens fills de legitim e carnal matri- / -monj precreats totes les dites coses tornen al hereu meu / universal exceptades mil liures deles quals en tal cars / puga liberament despondre pus haura XXIII anys com- / -plits com dit es. E si morra ab tals fills pugua disposar e ordenar liberament de totes les coses predites. E lo altre /

f.7v.

fill meu apres seguent lo qual no sera eclesiastich aço es lo terç / apres del qui sera hereu meu universal no comptant hi / lo que sera eclesiastich en tal cars que la dita muller mia / no haura ordenat de mos bens pus empero haia vint / e quatre anys complits e no abans en censals dela mia he- / -retat eligidors per lo hereu meu universal o altres assig- / -nadors per lo dit hereu meu quoranta milia¹⁶⁷ sous de pro- / -prietat o preu e las pensions de aquells tant quant seran./ E entretant sia alimentat per lo dit hereu meu fins a edat / quatorze anys cumplits e cumplits aquells fins a la dita / edat de vint e quatre anys lo dit hereu meu li haia a donar/ quiscun any cinquanta liures per sos aliments e en los dits / quoranta milia sous com dit es en tal cars e temps lo dit fill / meu tercer no comptant hi lo qui sera sclesiastic substituesch / a la dita muller mia e amj lo jstituesch hereu per tots drets / ara o en sdevenidor a ell pertanyents en mos bens e de / mon pare e mare per qualsevol causa e raho ab tal con- / -dicio que si lo dit tercer fill meu morra quant que quant / sens fills de legitim e carnal matrimonj procreats los dits / quoranta milia sous de propietat de censals ab sas pensions / tornen al dit hereu meu universal qualsevol qui sera ex- / -ceptat siscentes liures deles quals pugua liberament dispo- / -sar e ordenar. Si empero morra ab tals fills idest liberis / pugua liberament disposar e ordenar de tots los dits quo- / -ranta milia¹⁶⁸ sous. E lo altre fill meu mascle lo qual entre / tots sera maior de edat e no sera eclesiastic en tal cars que la / dita muller mia no haura ordenat de mos bens iuxta la / facultat a ella dessus donada sia hereu universal

¹⁶⁷ "Milia"

¹⁶⁸ "Milia"

de tots mos / bens mobles e immobles drets e actions e aquell tal fill / substituesch a la dita muller mia e amj hereu lo jnstituesch / ab tal vincle e condicio que si lo dit fill e hereu meu morra / quant que quant sens fills o fills idest liberis de legittim e / carnal matrimonj procreats pugua disposar e ordenar / tantsolament dels bens dela mi heretat de trenta milia / sous e de aquells pugua fer a sas voluntats. E en tal cars / la dita mia heretat torne al altre fill meu mascle apres /

f.8r.

seguent en edat a ell e lo qual no sia eclesiastich ssi viura e si- / -no viura a sos fills legittims e de legittim matrimonj pro- / -creats naturalment ço es al maior de edat qui lavors / viura mascle e no havent hi mascles de aquell a la filla / maior de edat apres del dit hereu meu no viura ne fills seus / en tal cars los dits bens e heretat mia tornen al altre fill / meu seguent en edat mascle lo qual no sera eclesiastic si / viura e si no viura ls fills seus legittims e naturals ço / es al fill mascle maior de edat qui lavors viura e no ha- / -vent hi fills mascles de aquell a la filla major de edat / legittima e natural qui lavors viura. E si aquell tal / fill meu terç no viura lavors ne fills seus en tal cars / vingan los dits bens meus e heretat a altres fills meus / mascles apres següents en edat si nj haura de hu en al- / -tre servat entre ells tostemp orde de genitura. E en / defallament de tots los dits fills meus mascles e de fills / de aquells legittims e naturals mascles e fembras venga / la dita mia heretat al dit fill meu qui sera eclesiastic si / viura sino a ma filla o fillas legittimas e naturals e / de legittim matrimonj naturalment procreats per eguals parts / in storpes de les dites filles e de sos fills et non jn capita./ E si tots los dits fills meus e fillas e los fills idest liberi de / aquells e de aquellas morian ans que la dita muller mia / e herva muyra o ans que la dita muller mia hagues / ordenat de dits bens entre los dits fills meus iuxta la / facultat que dessus li he donada lo que a deu no placia en / tal cars vull e ordene que la dita muller mia molt cara / reste e sia hereva mia tot lo temps dela sua vida natu- / -ral de tots mos bens com dessus es dit e puga libera- / -ment disposar e ordenar a tota sa voluntat dela terça / part dela dita

heretat e bens meus. E la altra terça part / de dita heretat e bens apres mort sua
sia e torne als / fills de mossen Joan Gaçol¹⁶⁹ quondam dela vila de Tremp e
dels / fills de mossen Andreu de Sencernj dela vila de Areny¹⁷⁰ del / Condat de
Ribagorça¹⁷¹ cosins germans meus jn stirpes et non /

f.8v.

jn capita. E la restant terça part en tal cars sia e torne al Hospi- / -tal¹⁷² de Sancta
Creu¹⁷³ de Barcelona¹⁷⁴. Les quals coses totes dessus / per mi entre dits mos fills
mascles dessus ordenadas a cerca / dela mia heretat e les substitucions que alt
los he fetes vull / e ordene se entengan esser per mi dispotes e ordenades tant
/ solament e hagan effecte en cars que la dita dona Elizabet muller / mia entre
vius o en darrera voluntat en tot o en part no / haura provehit e ordenat dels
dits bens de que la fas here- / -va entre los dits fills seus e meus mascles juxta la
facultat / per mi a ella dessus donada. Car en cars que ella ordenara / o haura
ordenat juxta l dita facultat que li he donada dessus / vull que haia a star de tot
en tot ala sua ordinacio e di- / -sposicio e als vincles e condicions que ella
ordenara e posara / entre los dits fills meus e la present mia ordinacio e distri-
/ -bucio feta entre los dits fills meus mascles la qual he feta / en cars que la dita
muller mia non fes sia haguda per no / feta e no escrita ne vull que la present
mia distribucio e / ordinacio entre los dits fills meus aci escrita e posada impose
/ a la dita muller mia necessitat alguna de ordenar entre / los dits fills nostres
una cosa mes que altra ans no obstant / aço puga liberament partir e distribuir
la dita heretat / mia e bens entre los dits fills meus mascles juxta la fa- / -cultat
que dessus li he donada com la jntencio mia sia e / es ma voluntat que la
present distribucio per mi feta en lo / present testament e particio de bens entre
mos fills e las / substitucions entre ells per mi posadas hagan loch tantsola- / -
ment en defalliment e en car s que la dita muller mia no elegira / e partira e

¹⁶⁹ "gaçol"

¹⁷⁰ "areny"

¹⁷¹ "ribagorça"

¹⁷² "hospi- / -tal"

¹⁷³ "creu"

¹⁷⁴ "barcelona"

ordonara entre los dits fills meus mascles juxta / la facultat que dessus li he donada o en cars que per alguna / qualsevol causa o raho ella no pogues o volgues elegir / partir e distribuir los dits bens meus e heretat entre los dits fills mascles vull empero e ordene que si la dita muller / mia en virtut dela dita facultat haura donat a algu dels / dits fills meus en matrimoni o altrás alguna quantitat ans / que declaras totalment la particio e divisio de dita heretat / entre los dits fills meus que en tal cars succehint aquesta / mia particio e divisio en defalliment dela sua a aquell /

f.9r.

tal fill aqui ella haura ordenat e declarat lo que li hara / donat sia computat en las quantitats e summas que en vir- / -tut dela mia present ordinacio e particio li tocara. Mes / avant leixe als dits fills meus e fillas e a quiscu de ells / en tudors e curadors en son cars los quals regescan e gover- / -nen las personas e bens de aquells els jnstituescan de / bons costums la dita dona Elisabet muller mia carissi- / -ma e micer Jaume Rovira¹⁷⁵ germa seu si sera en los prin- / -cipat de Cathalunya e a mossen Franci¹⁷⁶ Ferrer¹⁷⁷ mercader als / quals pregue quant mes carament puch quels vullen / fer ben criar e de bons costums e doctrinas com lo desig / meu sia que lo hu sia canonge e eclesiastich e lo altre ju- / -riste els altres sian aplicats a alguna bona doctrina e / studi coma ells millor sera vist volent que la dita muller / mia sola puga administrar la dita tutela e los altres / no pugan administrar sens voluntat e jntervencio sua./ E aquesta es la darrera mia voluntat escrita de ma ma / propia la qual vull que valegua com a codicils / o com a altra qualsevol darrera manera. Et jude hec / omnja ego sanndictus et jnfrascriptus notarium jn hauc publicam / formam redegi rogatus et requisitus./

¹⁷⁵ "rovira"

¹⁷⁶ "franci"

¹⁷⁷ "ferrer"

DOC.2

AHPB, Joan Palomeres, 258-32. Testament d'Isabel Carrovira. 1505.

Descripció: document escrit en tres folis del corresponent llibre de protocols. El seu estat de conservació és força delicat. Presenta força humitats a més d'alguna mutilació a causa de l'acció de fongs, afectant a algun fragment del text.

f.1v

En nom de deu sia e de la gloriosa Verge Maria mare sua e del glorios /
monssenyor Sanct Miquel Aechangell als quals coman la mia anjma jo /
Elizabet muller del magnifich micer Johan May¹⁷⁸ doctor en leys ciuteda de /
Barchinona¹⁷⁹ e conseller del Rey nostre senyor e filla dels honorables mossen
Pere / Rovira¹⁸⁰ mercader ciuteda de la dita ciutat e de la dona na Eleonor muler
/ de aquell defuncts facia per gracia de nostre deu de cos e de pen[...]¹⁸¹ fas e
ordon / mon testament o darrera voluntat segons se segueix. E lo qual elegesch
/ marmessors meus e de aquest meu testament o darrera voluntat executadors /
lo magnifich micer Johan May¹⁸² marit e micer Jaume Rovira¹⁸³ Rector de /
Soller germa meus. Los quals com pus carament puch los prech que si amj con-
/ -vendra morir ans que altre testament faça ells tots dos complequen / e
exequethen aquest meu testament o darrera voluntat segons devall /

f.2r

trobaran esser scrit e per mj esser ordenat. Primerament vull e orden que /
tots los deutes que jo deure al die de la mja fi sien pagats e tots los torts e jniuries
aresti- / -tucio dels quals jo sia tenguda sies restituits e esmenats de mos bens
pus tals deutes jniuries / e torts se poran preuar per cartes testimonis o altres
legittimes¹⁸⁴ proves. Elegesch al cos meu / la sepultura en lo vas o carner que lo
dit marit meu te en la Sglesia del Monastir dels / frares preycadors de

¹⁷⁸ "may"

¹⁷⁹ "barchinona"

¹⁸⁰ "rovira"

¹⁸¹ Mutilat

¹⁸² "may"

¹⁸³ "rovira"

¹⁸⁴ "Legittimes"

Barchinona¹⁸⁵. La qual sepultura man esser feta be e honradament a / coneguda dels dits meus marmessors. Prench de mos bens per la anjma mja e per la / dita sepultura e per algunes lexes¹⁸⁶ pres devall scrites cinquanta lliures barchinoneses de les quals / feta la dita mia sepultura e pagades les dites e davall scrites lexes pres fires hi sobrara / vull que sia distribuït per los dits meus marmessors per la mja anjma en aquelles coses que / ells elegiran. Si empero hi mancara res vull que dels altres bens meus hi sia fet degut / compliment. Item vull e ordon que sien celebrades per salut de la mja aquelles trenta / tres misses vulgarment dites de Sanct Amador per caritat de les quals vull sien / donats de mos bens per amor de deu als celebrants trenta tres sous. Item vull que apres / mort ma sien celebrades per salut de la anjma mja en la Sglesia de Sancta Maria / de la Mar¹⁸⁷ e per los preveres de aquella en lo altar del Crucifix¹⁸⁸ devant lo carner / hon jauhen los cossos dels dits pare e mare meus sinch¹⁸⁹ misses de les sinch plagues / a honor e reverencia de les sinch plagues de Jesucrist per caritat de les quals vull sien donats / sinch sous. Item jaquesth un trentanari lo qual vull sia celebrat en la Sglesia de la Sancta / Maria Jesus per los frares del dit Monastir per caritat del qual vull sien donats / trenta sous. Item jaquestch altre trentanari als frares de Sanct Hyeronjm¹⁹⁰ dela Vall / de Ebron per celebratio del qual vull los sien donats per amor de deu altres trenta / sous. Item jaquesth quem sia celebrada apres mort mia en continent una missa devant / lo dit vas ho carner hon sera soterrat lo meu cos cascun divendres ço es per un any / tantsolament per los frares del dit Monastir de Prehicados¹⁹¹ en la qual missa vull me / sia offert pa e vi per caritat de les quals misses vull sien donats de mos bens per / amor de deu dues liures e dotze sous ço es hun sou per quiscuna missa. Item vull / e ordon que en continet seguida la mia mort me sien dits per salut de la anjma / mia los assots de nostre Senyor deu Jesucrist per les monges del Monastir de / Jerusalem per caritat dels quals

¹⁸⁵ "barchinona"

¹⁸⁶ "Lexes"

¹⁸⁷ "mar"

¹⁸⁸ "crucifix"

¹⁸⁹ "Sinch"

¹⁹⁰ "hyeronjm"

¹⁹¹ "prehicados"

assots vull sien donats de mos bens a les / dites monges per amor de deu vint
sous e una liura de candeles de cera. Item / leix a la sglesia de mossenyor Sanct
Miquel de Barchinona¹⁹² deu liures les quals / vull servesquen per la obre del
retaula del dit monssenyor Sanct Miquel e si lo dit / retaula sera ja fet e acabat
vull que les dites deu liures sien converti- / -des en vestiments de la dita
sglesia. Dels altres bens meus jaquesthal dit honorable / micer Jaume Rovira¹⁹³
germa meu ultra lo legat de marmessoria sinch lliures / barchinoneses. Item
leix a la dona Angelina germana mia muller del honorable senyor Bernat¹⁹⁴ /
Spital quondam mercader vint sous. Item leig a na Elizabet [...] de magnificum
/ Johan May¹⁹⁵ marit meu filla comuna de edat de sinch anys o circa totes les
[...] / anells dor que lo die del meu obit yo tindre si empero la present lexa lo dit
marit meu /

f.2v

volra sia per mi feta e no altre manera com sa la voluntat mia hage esser /
confirmada aquella per lo dit senyor e marit meu com dit es. E axi mateix /
preleu a la dita filla mia una selana turcha appellada Maria de edat de set /
anys i circa la qual vuy te enlomanda la noble senyora dona Estephania per
criar / aquella per la dita filla mia pregant com pus carament puch al dit senyor
aquella / vulla donar sens commptar en aquella en dot la dita selana. E axi
mateix leig a la / dita Elizabet filla mia tot lor e gesarants primis si empero la
dita lexa confirmara / lo dit marit e no en altre manera entench fer la dita lexa a
la dita filla mia. / Tots los altres bens meus mobles e jnmobles bens drets e
accions que jo vuy he e / per avant haure per qualsevol dret raho ho causa leix
e atorch al dit micer Johan / May¹⁹⁶ marit meu jnstituint aquell dit marit meu
amj hereu universal de tota sa / vida natural. E si lo dit micer Johan May¹⁹⁷
marit meu a mj hereu no sera ho amh / hereu sera apres morra quant que quant

¹⁹² "barchinona"

¹⁹³ "rovira"

¹⁹⁴ "bernat"

¹⁹⁵ "may"

¹⁹⁶ "may"

¹⁹⁷ "may"

substituesch a ell e amj hereus universals / jnstituesch tots los fills meus axi nats com naxados e aquells ad municem substituesch. / E si sera cas que la dita mia heretat en virtut del present meu testament pervendra / als dits fills meus vull en tal cas que lo dit micer May¹⁹⁸ marit meu pusgue divisir / o donar ho lezar ab son testament o en tota aquella manera que a ell sera ben vist la dita / mia heretat als dits fills e donar o lezar ab lo dit seu testament o en altre manera / a cascu dells aquella part o portio dels dits bens meus que ell sera ben vist e los dits fills mes se hagen a tenjr per contents de la dita part o portio quells sera / dada o lexada o divisida per lo dit marit meu que la mia voluntat es aquella que / en aquella part o portio jnstituesch o substituesch aquell o aquelles. E si per ventura tots / los dits fills meus nats e naxadors morran ans del dit marit meu en tal cas / vull que la dita mia heretat sia del dit marit meu a totes ses voluntats liberament / faedores. Aquesta es la mia darrera voluntat la quall vull que valgue per dret / de testament e sino vall o valer no pora dret de testament / almanco vull que valgue o valer puixe per dret de codicills ho [...] o altre. / Actum est hoc Barchinone¹⁹⁹ signantor in domibus dicti magnifici mariti mei que site / sunt prope carniceriam sive massellum de la Cucurella²⁰⁰ die videliz Lune Trice- / -sima prima et ultima mensis Marcij anno a nativitate domjnij Millesimo Quin- / gentesimo quinto. Signum Elizabet May²⁰¹ testatricis predicte. Que hoc / meum testamentum quod est ultima voluntat mea laudo et firmo./

Testes rogati huius sunt honor Johannes Franciscus²⁰² Mar- / -quilles²⁰³ civis Barchinone²⁰⁴ et Gabriel Serra²⁰⁵ faber civis dicte civi- / -tatis ac Salvador Aleu²⁰⁶ notarius [...] cum dicto magnifico / Johanne May²⁰⁷./

¹⁹⁸ "may"

¹⁹⁹ "barchinone"

²⁰⁰ "cucurella"

²⁰¹ "may"

²⁰² "franciscus"

²⁰³ "mar- / -quilles"

²⁰⁴ "barchinone"

²⁰⁵ "serra"

²⁰⁶ "aleu"

²⁰⁷ "may"

Fuit publicatum [...] testamentum corpore dicte testatricis diu est tradito / [...] scripture per me Johannem Palomeres²⁰⁸ notarius pre et jnfrascriptum in plibatis / domjbus jnfra[...] et recurrente revendi et magnico Johanne May²⁰⁹ Abbate filio dicte testatricis./

f.3r

Die videliz Sabbati decima Septima mensis Novembris Anno a nativitate dominj Millessimo Quin- / -gentesimo vicesimo presente me dicto et jnfrascripto notario et presentibus etiam mag- / -nificis Johanne Pasqual²¹⁰ Legum doctore et de Regio Consilio et Francisco²¹¹ Ferrer²¹² civibus / Barchinone²¹³ ac Muntsserato²¹⁴ Bosch²¹⁵ scriptore dicte civitatis pro testibus ad hec vocatis [...] / et assumptis./

²⁰⁸ "palomeres"

²⁰⁹ "may"

²¹⁰ "pasqual"

²¹¹ "francisco"

²¹² "ferrer"

²¹³ "barchinone"

²¹⁴ "muntserato"

²¹⁵ "bosch"

DOC. 3

AHPB, Bartomeu Torrent, 256-36 i 256-37²¹⁶. Capítols matrimonials de Miquel Mai i Elionor Setantí (1511).

Descripció: Document escrit en set folis, repartits entre el final d'un llibre de protocols i l'inici d'un altre. No hi ha cap tipus de malura i això fa que la seva conservació sigui excel·lent.

AHPB, 256-36

f.1v.

Die Martis · VIII · mensis Julij / anno predicto M^o · D^o · XI ·:/

f.2r.

En nom de Deu e de la Sacratissima Verge²¹⁷ Maria²¹⁸ mare sua Amen./

Per raho del matrimoni mijensant la gratia del Spirit Sanct fahedor per entre / lo magnifich misser Miquel May²¹⁹ doctor en quiscun dret ciutada de Barcelona / fill del molt magnifich senyor misser Johan May²²⁰ quondam doctor en quiscun dret, e consel- / -ler del Senyor Rey ciutada de la dita ciutat e de la senyora Elizabet muller / sua vivent de una part. E la ha honorable senyora Elionor Anthonia donzella filla / del magnifich mossen Ffranci Setanti quondam ciutada de la dita ciutat e de la senyora An- / -gela Beneta²²¹ muller sua vivent de la part altre son stats jurhats fets concor- / -dats fermats e iurats los capítols e avinences següents./

²¹⁶ El document que editem a continuació es troba repartit entre dos llibres de protocols del notari Bartomeu Torrent (256-36 i 256-37). No obstant, preferim editar el text com si d'un sol document es tractés. Així quan arribem al final del foli 5 verso passarem al foli 6 recto ja que és en aquest punt on s'acaba el primer llibre de protocols i s'inicia el següent. Tot i això, indicarem la pausa i salt d'un llibre a un altre al mig de la mateixa edició.

²¹⁷ "verge"

²¹⁸ "maria"

²¹⁹ "may"

²²⁰ "may"

²²¹ "beneta"

E primerament la dita senyora magnifica Elizabet May²²² attes y concordat lo dit misser / Miquel May²²³ fill seu es hereu jnstituit per lo dit magnifich son pare ab lo testa- / -ment de aquell ordenat fet e fernet en poder del discret en Johan Palomeres / notari publich de Barcelona die e any en aquell contengut empero attes ella / dita senyora Elizabet ab lo mateix testament es stada dexada per lo dit senyor son / marit dona poderosa e usufructuaria dela casa e altres bens. E mes ab dit tes- / -tament li es stada donada potestat de donar a sos fills o an aquell que li plaura / tants bens e rendes e altres coses de dita heretat quant li sera ben vist se- / -gons aquestes coses e altres en lo dit testament son contengudes. Per ço usant / ddel poder a ella atribuit ab lo dit testament per lo dit seu marit fet per / sguard e contemplatio del dit matrimoni lo qual lo dit misser Miquel²²⁴ / May²²⁵ fa ab voluntat e consentiment de la dita senyora sa mare e per / parts de heretats legitimes paternals e maternals e de suplement de / Johan May²²⁶ a la dita senyora sa muller en temps de lur matrimoni./ E per part de altres drets al dit misser Miquel²²⁷ May²²⁸ pertanyents en e sobre / les heretats e bens ddel dit quondam senyor son pare e de la dita senyora sa / mare e del altres dells ara en sdevenidor et altre la dita senyora Elizabet / May²²⁹ de sa mera liberalitat e spontanea voluntt e per quella gran amor / de mare que porte ves lo dit fill seu ab los pactes retentions vincles e / rendicions dessus scrits herete e done e per donatio pura per feta sim- / ple e jrrevocable ques diu entre vius atorguen al dit misser Miquel²³⁰ May²³¹ / molt car e amat fill de la dita senyora Elizabet als seus e aqui volra / persetualment de les coses següents. Primo de totes aquelles cases ab diver- / -sos portals en les carreres publiques de la Cucurella²³² e de la Palla²³³ ab unes / ab entrades exides drets e

222 "may"

223 "may"

224 "miquel"

225 "may"

226 "may"

227 "miquel"

228 "may"

229 "may"

230 "miquel"

231 "may"

232 "cucurella"

233 "palla"

pertinences deia celles les quals dita senyora e / lo dit misser Miquel²³⁴ May²³⁵ per los dits titols ha e possihexe en la dita / present ciutat e carrers e tenense per serts senyors acens de/

f.2v.

ab²³⁶ tal empero pacte e conditio que dita senyora Elizabet donadora se rete tot / lo temps de la vida sua natural e encarta del reverent senyor misser Johan May²³⁷ / fill seu Abat del abdiat de Sanct Salvador dela Plaça²³⁸ del orde de Sanct Benet²³⁹ / en lo Regne de Cicilia²⁴⁰ o ensemps ab lo dit senyor misser Miquel²⁴¹ May²⁴² e ab lurs fills / germans e familia lo usdefruit us e emprin e habitatio de dites cases e ort / en lo modo que de present tenen e mes finces sera menester lo obit empero / de la dita senyora e del dit senyor abbat e de quiscu dells seguit lo dit usdefruit sie / extint e ala propietat del dit senyor misser Miquel²⁴³ May²⁴⁴ e dels seus aplicat./

Item lo hereta dita senyora Elizabet May²⁴⁵ al dit senyor misser Miquel²⁴⁶ May²⁴⁷ / fill seu e als seus de la meytat dels bens mobles de dita casa vuy en dret en / aquella son e per anantse troban de qualsevol valor e speccia sien./

Item lo hereta e per titol de donatio e heretament consent la dita senyora al / dit fill seu molt amat e als seus perpetu aliment de sis milia sous de renda an- / - nual en los censals seguits axi en preu com en pensions del dret pasent / en

²³⁴ "miquel"

²³⁵ "may"

²³⁶ "Ab"

²³⁷ "may"

²³⁸ "plaça"

²³⁹ "benet"

²⁴⁰ "cicilia"

²⁴¹ "miquel"

²⁴² "may"

²⁴³ "miquel"

²⁴⁴ "may"

²⁴⁵ "may"

²⁴⁶ "miquel"

²⁴⁷ "may"

hanant comptades. Et primo de tot aquell censal mort de pensio de / cinquanta lliures e propietat de mil drossentes cinquanta a rao de XXVII / per mil lo qual dits mare e fill reben quiscun any a vint e vuyt del / mes de Mars²⁴⁸ sobre la ciutat de Barchinona universitat e singulars perso- / -nes de aquella per titol de compra de dita senyora e altres fetes./

Item tot aquell altre censal de pensio de altres cinquanta lliures e pro- / -prietat de altres mil²⁴⁹ drossentes cinquanta lliures lo qual los dits senyors / mare e fill reben quiscun any a dasset del mes de Setembre sobre la dita / universitat e singulars persones de dita ciutat de Barcelona per titol./

Item de tot aquell altre censal mort de pensio annual de quaranta lliures / e preu e propietat DCCC lliures moneda barcelonesa les qual los dits senyors / mare e fill reben quiscun a vint e nou del mes de Novembre²⁵⁰ sobre / la dita universitat e singulars persones de la predita ciutat de Barcelona ab special / obligatio dels drets dels flaquers per titol./

f.3r.

Item de tot aquell altre censal mort de pensil anual de vint e nou / lliures denou sous e hunt diner e preu e propietat de DLXXXVIII lliures / hunt sou e set dines lo qual los dits mare e fill reben quiscun any a / setze dies del mes de Juliol sobre lo magnifich mossen Miquel²⁵¹ Cerriera²⁵² ab spe- / -cial obligatio e missio entre mans de censal del General de Cathalunya / se reb quiscun any en dit terminj per titol./

Item de tot aquell altre censal mort de pensio annual de vint e / sinch lliures e propietat de ·D· lliures lo qual los prefats mare e fill reben / quiscun any a vint

²⁴⁸ "mars"

²⁴⁹ "Mil"

²⁵⁰ "novembre"

²⁵¹ "miquel"

²⁵² "cerriera"

e vuyt dies del mes de Setembre sobre lo Gene- / -ral²⁵³ del principat de Cathalunya drets e generalitat de aquell / per titol./

Item de tot aquell altre censal mort de pensio annual de vint lliures / e propietat de CCCC lliures lo qual los predits mare e fill ha e reben / quiscun any a III del mes de Setembre sobre lo dit General de / Cathalunya per titol./

Item de tot aquell altre censal de pensio annual de deu lliures e prpri- / -tat de CC · lliures lo qual los dits mare e fill reben quiscun any a XV del / mes de febrer sobre lossen Bernabe Alzina²⁵⁴ donzell ab special obliga- / -tio de censal de manor preu e pensio se nel sobre lo General de Catha- / -lunya per titol./

f.3v.

item de tot aquell censal mort de pensio annual de quatre lliures tres / sous e nou [diners] e propietat de · CL · lliures lo qual reben quiscun any a XXI del / mes de Juliol sobre lo dit General per titol./

Item de tot aquell altre censal mort de pensio annual de denou lliures sis sous / e deu [diners] e propietat de DCXVIII lliures a rao de XXII per mil lo qual los predits senyors / mare e fill reben quiscun any a vint de Juliol sobre lo dit General²⁵⁵ del / principat de Cathalunya per titol./

Item de quaranta una lliures en la [...] pensio e lo concurrent preu per aquelles / lo qual concurrent preu es DCC e vuit lliures de aquell censal mort de pensio de / C lliures e propietat de dos milia lliures le qual dits mare e fill reben quiscun any / a set del mes de Juliol sobre lo dit General de Cathalunya per titol./

La qual donatio e heretament fa la dita senyora magnifica al dit senyor misser Miquel²⁵⁶ / May²⁵⁷ fill seu e als seus com [...] dit feset entendre a bo e sa

²⁵³ "gene- / -ral"

²⁵⁴ "alzina"

²⁵⁵ "general"

²⁵⁶ "miquel"

entendra de aquell / e dels seus a totes ses liberas voluntats si morra ab jnfants idast libera hu o / molts de legitim e carnal matrimoni precrehats. Si empero ço queden no vulla / lo dit misser Miquel²⁵⁸ May²⁵⁹ morra quant que quant seus los dits jnfants idest / liberos hu o molts de legitim e carnal matrimoni precrehats en tal cas / lo dit misser Miquel²⁶⁰ May²⁶¹ puga fer e fassa a ses liberas voluntats de dossentes / lliures de renda dels predits censals e mes puga fer ses voluntats dels dits bens / mobles a ell ab los presents capitols donats. E en lo prop dit cas totes les dites / cases es restans cent lliures de rensa al lus accessoris dependents e emergents tor- / -nen an Climent May²⁶² fill de dit senyor quondam misser Iohan May²⁶³ e la dita senyo- / -ra Elizabet comu e germa del dit misser Miquel²⁶⁴ May²⁶⁵ si lavos viura / e sino viura a ses fills legitims e naturals sini haura qui vinguen hac / dat de fer testament e si lo dit Climent May²⁶⁶ ja nos no viura o viura enmpero / fills no haura legitims e naturals haura empero nengu de aquells pervindra / a la dita heretat de fer testament en los dits cassos e quiscu de aquells to- / -tes les dites coses donades o es cases meytat de mobles e trescentes lliures / de renda sien e stiguen a tota dispositio e liberes voluntats del dit / senyor misser Miquel²⁶⁷ May²⁶⁸ e dels seus. E axi ab los dits pacte vincl e conditio / estan la dita senyora les dites coses de que se fa la present donatio de dominj e/

f.4r.

poder feu e aquelles met en poder e domini del dit misser Miquel²⁶⁹ May²⁷⁰ fill seu / e dels seus prometenli²⁷¹ liurar que essissio corporal o quasi. E la qual ell

²⁵⁷ "may"

²⁵⁸ "miquel"

²⁵⁹ "may"

²⁶⁰ "miquel"

²⁶¹ "may"

²⁶² "may"

²⁶³ "may"

²⁶⁴ "miquel"

²⁶⁵ "may"

²⁶⁶ "may"

²⁶⁷ "miquel"

²⁶⁸ "may"

²⁶⁹ "miquel"

²⁷⁰ "may"

dit fill seu / se pertiga pendre e valega tant quant sera presa com si li fos stada liurada / car entretant confessa dites cases possehir per lo dit fill seu largament cesso- / -nantli tots drets e actions ab institutions necessaries prometent²⁷² la dita present / donatio haber ferma y agradable e aquella tenir e fermar la e no [t]rencarla / per raho de jngratitut jn[p]ropia o offensa ne per altre causa ho raho renunciant²⁷³ et jurant- / -ho largament. E lo dit senyor misser Iohan May²⁷⁴ Reverend abat germa de dit misser Miquel²⁷⁵ / May²⁷⁶ lohant les dites coses en present donatio en aquella consent e promet no / contravenirhi per raho de qualsevol drets li pertanguen e pertanyer pugen en les / dites cases donades ne an la dita heretat del dit senyor son pare e sa mare ne / per ninguna altre causa o raho renunciant²⁷⁷ e jurantho largament. E jatsia do- / -natio feta per contemplatio de matrimonj se puga asermar no afretureig de / jncriminatio. Empero a maior cauthela e per evitar totamanera de suspitio / la dita senyora magnifica Elizabet May²⁷⁸ jnfima la present donatio e jnfuntar / vol e enten ab honorable senyor regent de la vegaria de Barchelona suplicant²⁷⁹ lo / hi jnterposa sa auctoritat e decret asi obtinga tanta auctoritat e forsa com / obte e obtenir deu donatio ques fa donant princep o qualsevol magistrat / per la qual jncriminatio a fet actes per sa [...] conditio dita senyora comoda- / -ment entrevenir no deu ne pot constituix procurador ab les clausules / solites e consuetes lo discret en Barthomeu Miquel²⁸⁰ notari scriva de la cort del / senyor veget de Barcelona e lo discret en Gaspar Anglesi²⁸¹ causidich ciutadans / de dita ciutat e quiscu dells prometent²⁸² haverho agradable e ferm / e no revocar ho per nenguna causa e raho. E lo dit senyor misser Miquel²⁸³ May²⁸⁴ / la dita

²⁷¹ "Prometentli"

²⁷² "Prometent"

²⁷³ "Renunciant"

²⁷⁴ "may"

²⁷⁵ "miquel"

²⁷⁶ "may"

²⁷⁷ "Renunciant"

²⁷⁸ "may"

²⁷⁹ "Suplicant"

²⁸⁰ "miquel"

²⁸¹ "anglesi"

²⁸² "Prometent"

²⁸³ "miquel"

donatio e heretament a ell fet per la molt virtuosa e charissima / mare sua en la forma sus dita accepta aquella ab ressentiment de gra- / -ties e lin besa les mans./

Item la dita senyora magnifica Angela²⁸⁵ Beneta²⁸⁶ Setanti²⁸⁷ mare de la dita Elionor / Anthonia per contemplatio del dit matrimonj lo qual dita Elionor Antho- / -nia de voluntat e consetiment seu fae contracte ab lo dit senyor²⁸⁸ Miquel²⁸⁹ May²⁹⁰ / o altrament per amor de mare jnduida per tota ves a saber part heretat e legit- / -tima sua maternal e simplement de aquella e per dar compliment al promes / e contengut en los capitols matrimonials fets e fermats entre ells de una part / e lo dit mossen Ffrancesch²⁹¹ Setanti quondam marit seu de la part altre de heretat de / son dot li aporta los fills del dit matrimonj serien procreats de vint milia / sous com jan hara donats quatorze milia sous a la senyora Elizabet Antho- / -nia filla sua e muller del magnifich mossen Iohan Gilabert²⁹² de Malla²⁹³ e de / Torrelles²⁹⁴ ex altres qualsevol altres drets li pertanguen y pertanyer per emper- / -ara o en sdevenidor en la heretat e bens de la dita senyora sa mare vincles / empero substituaens e fidei comissos opposats en lo testament de la dita sa / mare e en qualsevol altres contractes a ella salves e mes si mes donar/

f.4v.

²⁸⁴ "may"

²⁸⁵ "angela"

²⁸⁶ "beneta"

²⁸⁷ "setanti"

²⁸⁸ Segueix sobreposat a "Miquel": "misser"

²⁸⁹ "miquel"

²⁹⁰ "may"

²⁹¹ "ffrancesch"

²⁹² "gilabert"

²⁹³ "malla"

²⁹⁴ "torrelles"

li volia dona²⁹⁵ e hereta e per causa de donatio e heretament consent a la dita Alienor / Anthonia filla sua e als seus apres obte empero feu della dita Angela Beneta²⁹⁶ / e ab lo vincle e conditio seguent de vuyt milia sous quatre centes lliures moneda bar- / -calonesa valents les²⁹⁷ quals vol que lo obit de ella fequit lo magnifich mossen Fran- / -cesch²⁹⁸ Civaller²⁹⁹ fill e hereu seu sa heretat haie pagar de la dita senyora Elionor Antho- / -nie ço sdevenidor marit en loch lur quant los dits sdevenidos marit e muller / volran la³⁰⁰ dita empero donatio e heretamentsue fer enten la dita senyora a la dita filla sua / de les dites quatre sentes lliures apres obte seu ab tal vincle e conditioves que si ella / dita Elionor Anthonia morra quantque quant sens jnfants idest liberis hu o molts de / legitim e carnal matrimoni procreats en tal cars les dites quatresentes lliures pertanguen / al qui viura volgut o ordinat de paraula o per testament en altre qualsevol manera. / E axi permet la dita e present donatio haver per ferma e agradable e contra aquella / no fer ni venir ni revocarla per raho de jngratitut ne per altre qualsevol raho o causa / revocant³⁰¹ e jurantho largament. E la dita Elionor Anthonia³⁰² lohant les dites coses / quals renuntia e ab lo dit vincle al qual consent accepta ab ressentiment de moltes / graties e lin besa les mans./

Item la dita honorable senyora Elionor Anthonia³⁰³ Setanti³⁰⁴ fent aquestes coses de voluntat / e consentiment de la dita senyora³⁰⁵ Angela³⁰⁶ Beneta³⁰⁷ Setanti³⁰⁸ mare sua e del magnifich / Miquel Setanti cavaller e de mossen Bernat³⁰⁹

295 "Dona"

296 "beneta"

297 "Les"

298 "fran- / -cesch"

299 "civaller"

300 "La"

301 "Revocant"

302 "anthonia"

303 "anthonia"

304 "setanti"

305 "Senyora"

306 "angela"

307 "beneta"

308 "setanti"

309 "bernat"

Gener³¹⁰ Çapila³¹¹ ciutada oncle seu./ Dona constituix e aporta en dot per dot en nom de dot sua al dit misser Miquel³¹² May³¹³ / sdevenidor marit seu quaranta milia sous moneda Barchalonesa ab los censals e / deutes següents de la heretat del dit quondam senyor son pare a ella e part sua per- / -venguts e pertanyents del qual magnífich pare seu ella e la senyora Elizabet / Anthonia germana sua e muller del dit mossen Iohan Gilabert³¹⁴ de Malla³¹⁵ e de / Torrelles³¹⁶ son hereves per yguals parts com ha mort ab intestat e segons es stat / declarat en la cort del senyor veguer de Barcelona³¹⁷ die e any en data declaratio con- / -tengut e mes la meytat dela casa devall designada enlos qual quaranta / milia sous son compresos los devant scuts vuyt milia sous a ella dita Elionor / Anthonia³¹⁸ per la dita senyora sa mare ab lo precedent capitol donats. E mes hi son / compresos es paguen ab lo següent. Et primo tot aquell censal mort de pen- / -sio annual de vint e nou lliures tres sous e tres dines e de preu e propietat de / setsentes lliures lo qual ha e reb quiscun any a dotze del mes de Desembre sobre / la universitat e singulars persones del Regne de Mallorca./

Item tot aquell altre censal mort de pensio annual de quatre lliures vuyt sous e / deu dies e de preu de cent quaranta tres liures set sous e dos [dines] lo qual reb quiscun any / sobre lo duch de Cardona³¹⁹ a vint e sis del mes de No[v]embre./

Item tot aquell altres censal mort de pensio annual de deu lliures e preu e propietat de / cent cinquanta lliures lo qual lo magnífich mossen Miquel

³¹⁰ "gener"

³¹¹ "çapila"

³¹² "miquel"

³¹³ "may"

³¹⁴ "gilabert"

³¹⁵ "malla"

³¹⁶ "torrelles"

³¹⁷ "barcelona"

³¹⁸ "anthonia"

³¹⁹ "cardona"

Fiella³²⁰ e altres fan a la / dita senyora Elionor Anthonia³²¹ quiscun any a XIII del mes de Març./

Item tot aquell censal mort de pensio annua[l] de sinch lliures e preu e propietat / de cent lliures lo qual dita senyora ha e reb quiscun any sobre lo general del prin- / -cipat de Cathalunya a XXVII del mes de Fabrer³²² per special obligatio a ella feta de / hun censal de preu de doscentes quinze lliures dotze sous consta per contracte rebut./

f.5r.

Item tot aquell altre censal mort de pensio anual de tres lliures e propietat de / quaranta dues lliures lo qual a dita senyora fa e presta quiscun any a quinze del / mes de Desembre³²³ mossen Michel³²⁴ Sanct Iust e altres./

Item tot aquell censal mort de pensio annual de quoranta sous e preu e propietat / de trenta sinch lliures e sinch sous lo qual a la dita senyora fa e presta quiscun any en / Bernat³²⁵ Paratge³²⁶ raioler y altres ab special obligatio de terres a set del mes de Agost³²⁷./

Item tot aquell altre censal mort de pensio annual de trenta tres sous e quatre dines e / propietat de trenta lliures lo qual a la dita senyora fa e presta quiscun any a dotze del / mes de Mars³²⁸ en Pere Arts³²⁹ pages de orta ab special obligatio de sa casa e heretat./

³²⁰ "fiella"

³²¹ "anthonia"

³²² "fabrer"

³²³ "desembre"

³²⁴ "michel"

³²⁵ "bernat"

³²⁶ "paratge"

³²⁷ "agost"

³²⁸ "mars"

³²⁹ "arts"

Item tot aquell deute degut a la dita senyora Elionor Anthonia a a la dita senyora Elizabet / Anthonia³³⁰ Malla³³¹ germana sua per los hereus de mossen Bernat³³² de Iunyent e de / mossen Bernat Ihoan de Casaldaliga³³³ e mossen Iohan Berenguer³³⁴ de Vallsicha³³⁵ per cessio / los ha feta la senyora dona Elionor muller de don Gispert³³⁶ de Castellet³³⁷ per quant / dits obligats ensemps ab mossen Ffrancesch³³⁸ Setanti³³⁹ pare de dites senyores pagaren lo preu del / dit censal a dita senyora dona Elionor y los tudos de dites senyores pagaren lo preu del / dit censal y les pensions degudes que ere entretot dossentes³⁴⁰ tretze lliures tres sous y deu [dines] co- / -braren locs i cessio contra les obligations en poder de mossen Pere Pasqual³⁴¹ quondam notari de Bar- / -celona³⁴² de que tocharia a la part de dita senyora Elionor Anthonia la meytat / son cent³⁴³ sis lliures onze sous e onze dines./

Item deuen en Sans³⁴⁴ Savant³⁴⁵ e Franci³⁴⁶ Savant³⁴⁷ germans principals Guillem Pongseru³⁴⁸ mer- / -cader e en Johan Vilaris³⁴⁹ fuster e _____³⁵⁰ Molla³⁵¹ fuster fermanses a par per debitorj / feren als tudors de ddites senyores en poder de mossen Dalmau³⁵² Ginebret³⁵³ quondam notari ob- / -

330 "anthonia"

331 "malla"

332 "bernat"

333 "casaldaliga"

334 "berenguer"

335 "vallsicha"

336 "gispert"

337 "castellet"

338 "ffrancesch"

339 "setanti"

340 "Dossentes"

341 "pasqual"

342 "bar- / -celona"

343 "Cent"

344 sans"

345 "savant"

346 "franci"

347 "savant"

348 "pongseru"

349 "vilaris"

350 Espai en blanc a l'original

351 "molla"

352 "dalmau"

353 "ginebret"

ligant tots lus bens e les persones quaranta siinch lliures tres sous de quen tocharia la meytat / a la dita senyora son vuit e dues lliures onze sous e sis dines./

Item sobre mossen Miquel Sanct³⁵⁴ Iust e altres trenta una lliures car les altres son totes / de la dia senyora Elizabet Anthonia que serien vint e set lliures deu / sous./

Item en Iaume Madaguer³⁵⁵ de Gerona mercader per hun contracte feren lo tudors de / dites senyores en poder de Pere Triter³⁵⁶ quondam notari de noranta³⁵⁷ dues lliures vuyt sous / resten a pagar a compliment vint lliures nou sous e hun diner son a la part de dita / senyora Elionor Anthonia³⁵⁸ deu lliures quatre sous sis dines en Malla³⁵⁹./

Item deuen los hereus de Heri Capeni³⁶⁰ y Cumpatij³⁶¹ de Pisa per hun trafech de axalons feya / dit mossen Franci³⁶² Setanti quondam ab ell segons apat ab les letres scrites de ma dells / atorgants havie rebut les dites quantitats de les/

f.5v.

la qual e present constitutio dotal fa la dita senyora Elionor Anthonia³⁶³ al dit sdevenidor / marit seu ab certificatio li fa com lo dit seu patrimoni que ab lo present li constitueix en / dot es obligat a prestacio quiscun any de tretze lliures e deu sous de renda ço es sinch a mossen / Iaume Setanti³⁶⁴ e vuit e mija ala senyora Aldonça de Coromines³⁶⁵ vidua segons forma de / lurs obligations de

³⁵⁴ "sanct"

³⁵⁵ "madaguer"

³⁵⁶ "triter"

³⁵⁷ "Noranta"

³⁵⁸ "anthonia"

³⁵⁹ "malla"

³⁶⁰ "capeni"

³⁶¹ "cumpatij"

³⁶² "franci"

³⁶³ "anthonia"

³⁶⁴ "setanti"

³⁶⁵ "coromines"

les quals coses puga dit senyor sdevenidor marit seu usufrucuar e usu- / -fructue tostemps durant lo dit matrimoni fent empero aquell sobre la dita senyora Elie- / -nor Anthonia³⁶⁶ en los sens del dit misser Miquel³⁶⁷ May³⁶⁸ e dels seus les dites ·CCCC· lliures / en altres censals en quantitats e meytat de propietat [...] e en la forma quen / rebra e pagat li sera no obligat en alguna exactio necessaria totals. Prometent / la present constitucio dotal haver ferma e agradable e no revocarla per raho / de menor edat com sia menor de vint e sinch anys maior empero de setze anys / recuperant³⁶⁹ perço a benifet de menor edat e atot altre dret contra aço tornant e axi ho / iure largament./

Item lo dit senyor misser Miquel³⁷⁰ May³⁷¹ fa e ferme charta dotal e de sposi a la dita / senyora Elienor Anthonia³⁷² sdevenidora muller sua dels dits quaranta mi- / -lia sous e meytat de cases a ell per la dita Elienor Anthonia³⁷³ en la forma / desus dita ab lo prop dat capitol constituits e assignats per son dot e per aquells / et per sa virginitat li fa creix o donatio per noces de bens seus propis de / vint milia sous. E axi son entre tots los dits dines entre dot e creix o donatio per / noces sexanta³⁷⁴ milia sous e les dites meytat de cases los quals e la qual / meytat de cases ell dit misser Miquel³⁷⁵ May³⁷⁶ salve e assigne a la dita senyora / Elienor Anthonia sdevenedora muller sua en e sobre tots e sengles e bens / seus mobles e jnmobles haguts e havedors. E los quals li promet restituir / e tornar tostemps e quant sia cas e loch de restitutio de dit dot e creix de- / -munt dits sens delatio alguna e sensa ab restitutio de totss dans jnter- / -essos cumissions e despeses de les quals ella dita Elienor³⁷⁷ e los / seus sien creguts de sola simpla paraula sens linatge de proves al- / -gunes he haia trigue e

³⁶⁶ "anthonia"

³⁶⁷ "miquel"

³⁶⁸ "may"

³⁶⁹ "Recuperant"

³⁷⁰ "miquel"

³⁷¹ "may"

³⁷² "anthonia"

³⁷³ "anthonia"

³⁷⁴ "Sexanta"

³⁷⁵ "miquel"

³⁷⁶ "may"

³⁷⁷ "elienor"

possihesqua la dita senyora Elienor Anthonia / sdevenedora muller del dit misser May³⁷⁸ lo dit son dot e creix tostemps de / vida sua natural ab marit e sens marit an jnfants o sens jnfants e sens / empaig o contradictio del dit misser Miquel³⁷⁹ May³⁸⁰ ne dels seus ne de al- / -tre qualsevol persona. En lo die empero del obit della dita Elienor Antho- / -nia³⁸¹ haia ella la sua dot predita a ses liberes voluntats en la forma e ma- / -nera prelate. Los dits empero vint milia sous de creix tornen e per via / quen apres de ella dita Elionor Anthonia jnfants idest liberos del dit misser / Miquel May³⁸² e en ella dita Elienor Anthonia procreats sini haura als [...] / ara per lavos ell dit misser Miquel³⁸³ May³⁸⁴ aquells dits vint milia sous dona / e assigne en ma e poder del notari dels preinats capitols per aquells jnscrits / aço rebent e stipulant. E si molts seran per eguals parte. E si jnfant o jnfants / idest liberts de elle dos procreats no hi haura en aquell cas los dit viint / milia sous tornen al dit misser Miquel³⁸⁵ May³⁸⁶ si lavos viura o sino viura a / son hereu universal o aqui ell haura volgut e ordenat de paraula / o ab testament o en altre qualsevol manera. Per restitutio de la qual /³⁸⁷

AHPB, 256-37

f.6r.³⁸⁸

dot e creix e altres coses desus dites lo dit misser Miquel May³⁸⁹ obliga a la / dita senyora elienor Anthonia³⁹⁰ sdevenedora muller sua e als seus tots e sen- /

³⁷⁸ "may"

³⁷⁹ "miquel"

³⁸⁰ "may"

³⁸¹ "antho- / -nia"

³⁸² "may"

³⁸³ "miquel"

³⁸⁴ "may"

³⁸⁵ "miquel"

³⁸⁶ "may"

³⁸⁷ Segueix: "La resta des presents capitols es en lo manual seguent per no caber assi".

³⁸⁸ El foli està encapçalat per una entrada amb un text jurídic del notari així com de l'any al que pertany el manual.

³⁸⁹ "may"

³⁹⁰ "anthonia"

-gles bens seus mobles e jnmobles haguts e havedors ab totes renunciados / pertanyents e axi jura largament./

Item la dita senyora³⁹¹ Angela Beneta³⁹² Setanti³⁹³ e mossen Francesch³⁹⁴ Cavaller³⁹⁵ don- / -zell en la dita ciutat de Barcelona³⁹⁶ domiciliat fill seu constituintse en aquestes coses/

f.6v.

principals pagadors per la dita Elienor Anthonia³⁹⁷ filla e germana lur fan e firme / charta de debitori del dit misser Miquel³⁹⁸ May³⁹⁹ sdevenidor marit de la dita Elienor / Anthonia⁴⁰⁰ dels dits vuyt milia sous a ella dita filla e germana sua per la dita / Angela Beneta⁴⁰¹ Setanti⁴⁰² mare sua demunt en la forma predita e apres dote son / donats los quals vuyt milia sous sens empero notatio ne derogatio dels drets pertanyens / a la dita Elienor Anthonia⁴⁰³ e propietat de temps e possiontat de dret e altres drets a ella / pertanyents per raho dels capitols de la dita senyora Angela Beneta⁴⁰⁴ Setanti ab lo dit olim marit / sseu fets li prometen donar e pagar a ell dit misser Miquel May⁴⁰⁵ lo obit de la dita senyora / Angela Beneta⁴⁰⁶ Setanti seguit sens⁴⁰⁷ dilatio alguna ab restitutio de despeses deligantne / per aço los dits mare e fill tots e sengles bens lus e de quiscu dells a soles mobles e jn- / -mobles haguts e havedors ab totes renunciacions debitos e pertanyents e axin iuren / largament./

³⁹¹ "senyora"

³⁹² "beneta"

³⁹³ "setanti"

³⁹⁴ "francesch"

³⁹⁵ "cavaller"

³⁹⁶ "barcelona"

³⁹⁷ "anthonia"

³⁹⁸ "miquel"

³⁹⁹ "may"

⁴⁰⁰ "anthonia"

⁴⁰¹ "beneta"

⁴⁰² "setanti"

⁴⁰³ "anthonia"

⁴⁰⁴ "beneta"

⁴⁰⁵ "may"

⁴⁰⁶ "beneta"

⁴⁰⁷ "Sens"

Item los dits misser Miquel May⁴⁰⁸ e senyora Elienor Anthonia⁴⁰⁹ sdevenidora muller / sua convenen y en bona fe prometen a la dita senyora Angela Beneta⁴¹⁰ Setanti mar lur que / tutela dita senyora Elienor Anthonia⁴¹¹ sera introduida en la casa del dit senyor son ma- / -rit fara e formara ab consentiment empero del dit sdevenidor marit seu e de pre- / -sent fa e ferma a la dita sa mare bo e bastant fi ab solutio diffuntio e remissio de tots / los drets per sguard dels quals li ha feta la demunt dita donatio. E la dita absolutio dissi- / -tutio e remissio fara e fermara e de present fa e ferma ab totes obligations de bens / renuntiations⁴¹² jurament e altres clausules e cautheles utils e necessaries a coneguda / del notari aquella testificaria a tota utilitat e libertaio de la dita senyora sa mare e en la dita / diffinde consentira de present consent lo dit misser Miquel⁴¹³ May⁴¹⁴./

Item lo dit senyor Miquel May⁴¹⁵ de una part e la dita senyora Elienor Anthonia⁴¹⁶ sdevenidora / muller sua de la part altre convenen e prometen la una part a laltre e endues en / decrets sots pena e arres de mil⁴¹⁷ lliures la qual gratio saventse impose que volent- / -ho iuren senyor deu ells ab closes seran marit e muller e faran e contractaran / entre / ells matrimoni per paraules de present abtes e sufficientes en fer e complir matrimo- / -nij so es sposalles de asi a dissapte primer vinent per tot lo die e aquell solemnitsan / en fas de Sancta mare sglesia benedictio e a lesglesia rebent de asi per tot lo mes de Se- / -tembre prop vinent. E que entretant la una part ne laltre no fara ne contractara al- / -tre matrimoni ne consentiran ne faran ne diran res perque lo present matrimoni se pogue / revocar o en algunua manera perturbar. E si lo contrari

⁴⁰⁸ "may"

⁴⁰⁹ "anthonia"

⁴¹⁰ "beneta"

⁴¹¹ "anthonia"

⁴¹² "Renuntiations"

⁴¹³ "miquel"

⁴¹⁴ "may"

⁴¹⁵ "may"

⁴¹⁶ "anthonia"

⁴¹⁷ "Mil"

era fet ço que deu no vulla volen / que la part contrafahent jn correga en la ditapena de mil⁴¹⁸ lliures goanyadora per les dites / parts a la part obedient aqui volra fer e complir lo dit matrimoni e per la restant terça part / al honorable veguer de Barchinona o altre official real lo qual de aquella faria la exe- / -cutio. La qual pena tante vegades sia o fos comesa quant es en aço serie contra- / -fet. E la qual pena comense e no pagada o no gratiosament remesa una. E / moltes vegades no resmenys⁴¹⁹ les dites parts e quiscuna de aquelles sien tingui- / -des de fer ca effecte deduir lo dit matrimoni. E per la qual pena a pagar lla- / -hont comesa fos les dites parts ne donen per fermades la una alaltre ço es lo dit / senyor misser Miquel⁴²⁰ May⁴²¹ los magnifich senyora Elizabet May⁴²² mare sua e lo dit magni- / -fich senyor misser Iohan May⁴²³ germa seu e lo senyor misser Miquel⁴²⁴ Spital⁴²⁵ cavaller e doctor /

f.7r.

en quiscun dret. E les dites senyora Elizabet Anthonia⁴²⁶ aximateix ne dona per signades / la senyora sa mare e lo dit mossen Francesch⁴²⁷ Cavaller⁴²⁸ Germa⁴²⁹ e mossen Johan Gilabert⁴³⁰ de Malla⁴³¹ / cunyat sens les quals tots accepten de bon grat la dita fermança e prometen que ensemps / ab los dits honorables lus principals e sens ells ço es qui son ab la part perqui fan la dita fer- / -mança seran tenguts a pagar e satisfactio e solutio de la dita pena lla hont fos comesa./ E arestituio de dans missions per aquella exigir fahedores obligantne per ço la una part alal- / -tre axi so es asaber principals com fermances tots lurs bens e de quiscu dells jnsolum. E axi / ho juran largament ab totes recriminations

⁴¹⁸ "Mil"

⁴¹⁹ "Resmenys"

⁴²⁰ "miquel"

⁴²¹ "may"

⁴²² "may"

⁴²³ "may"

⁴²⁴ "miquel"

⁴²⁵ "spital"

⁴²⁶ "anthonia"

⁴²⁷ "francesch"

⁴²⁸ "cavaller"

⁴²⁹ "germa"

⁴³⁰ "gilabert"

⁴³¹ "malla"

largament axi de principals com de fermances vo- / -len empero les dites parts que lo dit temps de fer sposalles e noces se puga allegar / e acusar una vegada o moltes a coneguda pertant per part del dit misser May⁴³² com de la / dita senyora Elienor Anthonia⁴³³ Setanti⁴³⁴ els magnifichs mossen Franci⁴³⁵ Ferrer⁴³⁶ e de misser Johan / Pasqual⁴³⁷ doctor ciutadans de barcelona./

Finalment volen e consenten les dites parts que dels presents capitals e de quiscu de aquells / sien fets y ordinades una e moltes chares e tantes quantes demanades ne feren e les / parts haverne volran ab totes obligations de bens renunciacions juraments e altres / clausules e cautheles utils e necessaries a coneguda del notarij dels presents capitols fets / stancia empero de aquells en res comundada./

f.7v.

Testes omnium predictorum ex parte dicti magnifici Michaelis May⁴³⁸ sunt / magnificum⁴³⁹ dominum Iohannes Franciscum⁴⁴⁰ Tolosa⁴⁴¹ burgensis ville Perpinianj⁴⁴² / at assessoribus gubernatoris in comitatibus Rossilionis et Ceretanie⁴⁴³ mag- / -nificus Michael⁴⁴⁴ Ferrer⁴⁴⁵ civis et Iohannes Çarovira⁴⁴⁶ ac Iohannes / Monar⁴⁴⁷ scriptores Barchinone⁴⁴⁸ et alij quorum plures./

⁴³² "may"

⁴³³ "anthonia"

⁴³⁴ "setanti"

⁴³⁵ "franci"

⁴³⁶ "ferrer"

⁴³⁷ "pasqual"

⁴³⁸ "may"

⁴³⁹ "magnificum"

⁴⁴⁰ "franciscum"

⁴⁴¹ "tolosa"

⁴⁴² "perpinianj"

⁴⁴³ "ceretanie"

⁴⁴⁴ "michael"

⁴⁴⁵ "ferrer"

⁴⁴⁶ "çarovira"

⁴⁴⁷ "monar"

⁴⁴⁸ "barchinone"

Testes omnium predictorum ex parte dicte Elienoris Anthonie⁴⁴⁹ que fir ipso /
die sunt honorabili Iacobum Setanti clericus Barchinone⁴⁵⁰ diocesis Iohannes /
Çarovira⁴⁵¹ et Iohannes Monar⁴⁵² scriptores Barchinone⁴⁵³ et alij infimi./

⁴⁴⁹ "anthonie"

⁴⁵⁰ "barchinone"

⁴⁵¹ "çarovira"

⁴⁵² "monar"

⁴⁵³ "barchinone"

DOC.4

AHPB, Antoni Anglès major, 272-108, plec solt. Inventari de béns de l'Abat Joan Mai, 1531-1532.

Descripció: Document escrit en dos folis. La major part del text es troba situat als marges i escrit en llatí. El fet que sigui a les vores del paper on hi hagi un major estat de deteriorament dificulta bastant la lectura d'aquests fragments.

f.1r:

Noverint universi [...] cum propi doli maculam / enjtandam omnj [...] suspicionem tollendam / beneficium inventarij a lege sit introductum./

[...] ⁴⁵⁴ / [...]er⁴⁵⁵ magnificam [...] / Elionorem uxore mei / multum magnifici et / [...] specti viri domino / Michaelis May⁴⁵⁶ Iuris / utriusque doctoris de / Regio Consilio⁴⁵⁷ et pro sua / Cesarea⁴⁵⁸ Maiestate apud sedem / aplicam ora- / -toris et / Ambaxiatoris pro / [...] in Curia Ro- / -mana residentis / civisque Barcinone / procuratrice quos gene- / -ralem [...] cum libera / et generali admjnstra- / -tione et specialem ad hec / et alia legittime con- / -stitutam et ordina- / -tam adicto magnifico / viro suo de quo ge- / -nerati mandato ple- / -ne constat instrumento re- / -cepto in posse discreti / Petri Çaragossa⁴⁵⁹ quondam / notarj publici Barcinone / die X anno in eo que tents et / etiam constat de alio mandato per publicum⁴⁶⁰ instrumentum actum Rome sub anno a nativitate domini MDXXXI / jndictione quarta die vero XXV mensis novembris proper [...] clausam sive subsignatum per Venedictus / Alfonsinj de Castellanos⁴⁶¹ Archivj Romane Curie Scriptorum⁴⁶² / de bonjs et hareditatus /

⁴⁵⁴ Mutilat.

⁴⁵⁵ Mutilat

⁴⁵⁶ "may"

⁴⁵⁷ "regio consilio"

⁴⁵⁸ "cesarea"

⁴⁵⁹ "çaragossa"

⁴⁶⁰ Fins aquí, tot el text d'aquest punt està escrit com una columna al marge esquerra del foli. A partir d'aquí, les tres properes línies tene un format normal, ocupant el foli de banda a banda.

⁴⁶¹ "venedictus / alfonsinj de castellanos"

⁴⁶² A partir d'aquí el text torna al format de columna, seguint el marge esquerra del foli.

Reverendi dominj Joannis / May⁴⁶³ quondam utrisque juris / doctoris [...] comendatarij perpetui / abbaciatus Sancti Sal- / -vatoris dela Placha / in Sicilia Regno in / hac civitate Barcinone⁴⁶⁴ / repertis: cuius dominj / Joannj May⁴⁶⁵ dictus dominus / Michael May⁴⁶⁶ / eius frater est heres / sive donatarius uni- / -versalis [...] / domjnus abbas ut / [...] publica referit / dies suos clausit ex- / -tremos in / villa de Bru- / -xelles⁴⁶⁷ comjtatus de / Brabant⁴⁶⁸./

[...]⁴⁶⁹ Die Mer[...]⁴⁷⁰ / XX· mensis / Desembris anno / a nativitate dominj / MDXXXI⁴⁷¹./

En les cases del dit micer Miquel May⁴⁷² / situades en lo Carrer dela Cucurella⁴⁷³ / dela present ciutat ahon lo dit quondam / senyor abat tenie sa habitacio./

Primo atrobi un matxo de pel pardo de temps de nou / anys o archa ab sa sella y gornicions cuyro./

Item un lit ço es dues caxes blanques fet com a lit / de camp ab son gorniment y ab son cortinatge / de axelons./

Die sabbati XIII mensis January / anni nativitatus Dominj MDXXXII./

Item una arquimesa de tercia feta en Napols⁴⁷⁴ ab pany /

⁴⁶³ "may"

⁴⁶⁴ "barcinone"

⁴⁶⁵ "may"

⁴⁶⁶ "may"

⁴⁶⁷ "bru- / -xelles"

⁴⁶⁸ "brabant"

⁴⁶⁹ Mutilat

⁴⁷⁰ Mutilat

⁴⁷¹ Aquest punt es troba escrit en la cantonada dreta superio del foli.

⁴⁷² "may"

⁴⁷³ "carrer dela cucurella"

⁴⁷⁴ "napols"

f. 1v:

y clau, e ab sos calaxos, e taula la qual / te en lo cap un titol Bib vincit qui fe vincit, / e la qual arquimesa es plena de scriptures./

Item una sort de libres de stampa de los quals no / puch posar particularment quant ne quals son per / que son mesclats entre diversos altres libres / del dit micer May⁴⁷⁵ marit meu./

Item un mjrall de asser gran guarnyt de fusta / de noguer./

Item una caixa de banya ab LXXXVIII medalles / de argent./

Item un globo de fust/

Item una viola gran ab sa caixa de fust ab / pany y clau./

Item una pessa de alabastre de dos anses./

Item tot aquell censal mort de pensio de V lliures / y de preu de · C · lliures lo qual sta e presta / cascun any en cert domine lo baro Gualbes⁴⁷⁶, del / qual censal se dju que lo dit senyor abat ne ha / feta donatio a la senyora Camporrells sa / germana remet men ala veritat./

f.2r:

F dicto die sabbati XIII Jannuarij MDXXXII fuit / frematum presens inventarium per dictam dominam Leonorem / May⁴⁷⁷ dicto notem cum pretestationibus assuetus et signandum dictus / maritus et uncipalis suy non teneat ultra vires hereditatus./

Testes venen Galcerandus Orello⁴⁷⁸ presbiter in scclies de mary beate Maria / et Jacobus Cererols⁴⁷⁹ clericus vicens diocum./

⁴⁷⁵ "may"

⁴⁷⁶ "gualbes"

⁴⁷⁷ "may"

⁴⁷⁸ "orello"

⁴⁷⁹ "cererols"

DOC.5

AHPB, Anònims, 275/33. Inventari de béns d'Elionor Setantí (1548).

Descripció: Document escrit en tretze folis en un plec solt. L'estat de conservació és bastant bo i la lectura del text és força accessible.

f.1r:

Inventarium factum per economum / monasterium et conventum de Scala Dei / ordinis cartusenti quod non heredes / nobilis domina / Eleonoris quondam uxoris reliquie / specialis et magnifici quondam Michaelis / May vicecancellarius de / bovisque fuerunt dicte / domine Eleonoris./⁴⁸⁰

Die X^a mensis Septembris anno a nativitate / domini M^oD^oXXX^oVIII^o./

In dei nomine noverint universi [...]./

Primo en les cases ha hont habitava y fini sos derres dies la dita / defunta situades en la present ciutat de Barcelona en la plaça vul- / -garment dita de la Cucurella les quals eren del dit / marit seu / atrobi les coses següents./⁴⁸¹

En la primera sala al cap de la / escala de dites cases que trauen dos finestras / al hort de dita casa./⁴⁸²

f. 1v:

Primo un libre de forma de full cubert de pergami ab sa baga / y boto intitulat libre y compte de la heretat del vicecanceller / que sia en gloria aixi del que ses pagat apres la sua mort / com encara del que ses venut fet en madrid a XI / de octubre M.D.XXXXVI. en lo qual ha XVIIIII cartes / scrites totes de una ma y

⁴⁸⁰ Atenció: tot aquest paràgraf es troba situat en el marge superior esquerra del fol 1r. El text comença a partir de les següents línies.

⁴⁸¹ Tot aquest paràgraf es troba situat a la part inferior del fol 1r, amb una separació respecte de l'encapçalament de més de dues terceres parts del foli.

⁴⁸² Tots els encapçalaments, que ens situen en les diferents parts del Palau May de l'actual Plaça de la Cucurulla, els trobem sempre centrats respecte el foli.

contenen diversos compres / y partides e comensa la primera partida deu la heretat / del señor vicecanceller [...]./

Item dins dit libre un plec de papers volants ligats ab fil de cloure / lletres e son XIII fulles o trossos de paper scrits de ma los quals conte- / -nen diversos compres y albarans. /

Item uns quants altres papers volants scrits de ma entre / los quals ha un balans de coses que foren trobades en casa / del vicecanceller apres sa mort y del que ses pagar. /

Item un libre sens cubertes cohernat de XXXII coherts / en algunas parts scrit de ma / y en altres blanc en lo qual / en llenga italiana e castellana se contenen molts compres / e comensa la primera fulla escrita Lo illustrissimo señor / Miquel May [...] de Salario ordinatio [...]. /

Item dins del prop dit libre una ph[o]ca⁴⁸³ de papers ab nou cofres / vinguts de Cicilia lligats ab fil de cloure lletres. /

Item tres coherts de forma mijana cosits los quals son intitulats / Nominatio y memoria de libres. /

Item un libre de memoria de lletres de forma de quart scrit / de ma cubert de pergami ab sa baga y boto. /

Item un libre stret cubert de pergami ab baga y boto / en lo qual se conten alguns comptes y memories e / te dotze cuherts tots cosits y comensa lo / primer compte o partida caixa deu cent XXXXIII / VIII [...]. /

Item un libre stret cubert de pergami en lo qual / se aportava lo compte de la dispensa de dita defunta / del any 1548. /

f. 2r:

Item un libre de forma major cubert de pergami ab sa baga / y boto de quatre cuherts scrits de ma de Francesch Trobat / en lo qual se contenen molts comptes donats per dit Francesch / Trobat çon hereu del quondam Barthomeu Trobat son pare de les dites y rebudes / que ell çon ha procurador del dit vicecanceller e de la señora / dona Eleonor ha administrat e comença la primera

⁴⁸³ "phca"

/ fulla en lany MD.XXXXIII lo señor vicecancellor / misser Michael⁴⁸⁴ May⁴⁸⁵
deu [...]. /

Item una archilleta folrada de cuyro vermell cuberta de cuyro / negre ab son
pany y clau dins la qual se attroba lo seguent./

Primo un libre de quart cubert de pergami ab sa baga y / boto de sis cuerns en
lo qual estan continuats alguns / comptes de les peses de la casa scrits de ma de
dita defunta. /

Item un cuern de paper de vuyt fulles intitulats la Historia⁴⁸⁶ que / se hizo en
Valencia de la joyia comença la primera / partida primo una creu de argent y la
darrera item / per las mans de dit plat roij./

Item una procura autentica en dos fulls de paper de forma / de quart feta per
dita defunta a Hierony⁴⁸⁷ Navarro⁴⁸⁸ per / les coses de Valencia. /

Item un compte de peces de morisco del any M.D. / XXXXII. /

Item una certificadoria de un rossi lo qual havien / comprat per onze ducats en
Madrid intitulat charta de venda / de un rossi que se vendia en Madrid. /

Item un full de paper volant intitulat copia de una / lletra respon escrita pera
Miguel Salvador de Valencia. /

Item un full de paper volant en que ha un albera / fet per lo marques de Anola
a dita defunta per una / peça de coral. /

f. 2v:

Item un full de paper en que ha scrit y continuat una apocha / autèntica fets per
Alexo⁴⁸⁹ Fontano⁴⁹⁰ secretario de su magestat a la dita / defunta en la qual
confessa haver rebut CCCXXX ducats / en poder de Alexo⁴⁹¹ Fontano⁴⁹² en
Madrid any de desembre M.D.XXXXVI. /

⁴⁸⁴ "miquel"

⁴⁸⁵ "may"

⁴⁸⁶ "estoria"

⁴⁸⁷ "hierony"

⁴⁸⁸ "navarro"

⁴⁸⁹ "alexo"

⁴⁹⁰ "fontano"

⁴⁹¹ "alexo"

⁴⁹² "fontano"

Item en un altre full de paper un mandato de sa magestat per / que se donassen los dines de un deposit. /

Item un altre full de paper intitulat Alberan de / Lois Falaguer [...]. /

Item un plec de lletres y alberans ligats ab fil⁴⁹³ de / cloure lletres que son entre lletres y alberans XXXXVII. /

Item dos comptes ab dos papers volants del marques / de Terranova lo primer comensa A lo illustrissimo / Michaelae Mayo⁴⁹⁴ [...] y acaba scrito die novio e laltre / comensa lo Illustrissimo señor don Michaelae⁴⁹⁵ Mayo⁴⁹⁶ et scrito per / de Leonardo⁴⁹⁷ e Gonstanti⁴⁹⁸ gentil. /

Item un memorial de la roba que la dita defunta / dexa en casa de Barcelona lo qual / te vynt cartes scrites e comensa en la cambra fonda / primo un cofre [...] e ab la darrera partida de aquela / comença un fogo de jueu de ferro. /

Item un plec de lletres manuscrites de diverses persones / ligades ab fil⁴⁹⁹ de cloure lletres. /

Item un cuhern de forma de full lo qual es intitulat / Memoria del que pesa la plata en lo qual ha sis / fulles scrites de una ma e dues blanques e comensa / lo primer pertit el tritero grande [...] / e a darrera comensa pesan otras onze sortijas et [...] / lo qual es fet en Madrid a 8 de agost 1546. /

Item dues lletres manuscrites la una de Francisco⁵⁰⁰ Lomelin⁵⁰¹ / y laltra del marques de Terranova derigides a / dita defunta./

f.3r:

Item un altra manuscrit / feta per Lobera⁵⁰² en Augusta a XIII de febrer / M.D.XXXXVIII comença con los despachos dirigida / a dita defunta es ab tres fuls scrita y ab hu blanch. /

⁴⁹³ "fill"

⁴⁹⁴ "Mayo"

⁴⁹⁵ "michaele"

⁴⁹⁶ "mayo"

⁴⁹⁷ "leonardo"

⁴⁹⁸ "gostanti"

⁴⁹⁹ "fill"

⁵⁰⁰ "francisco"

⁵⁰¹ "lomelin"

⁵⁰² "lobera"

Item un altra feta per dita defunta a misser Hierony⁵⁰³ / Navarro⁵⁰⁴ a XII de agost 1546 la qual comensa a / nou de aquest [...]. /

Item un full de paper volant en que ha una pocha feta / per Pere⁵⁰⁵ Ferres⁵⁰⁶ a dita defunta de DC · LX · ducats. /

Item una altra pocha ab una fulla de paper volant feta / per Pere⁵⁰⁷ Cassador⁵⁰⁸ a dita defunta de CCLXXXV ducats / y tres quarts. /

Item un plec de lletres manuscrites ligats ab fil blanc dirigides / a dita defunta. /

Item un compte / del que pesava la roba del vicicanceller lo qual comensa / pesa la archa primera y ahacaba mas seys ducats para / la despesa. /

Item un memorial dels censals dotals de dita defunta / lo qual comensa primo tot aquell censal.

Item un memorial de certa roba que restitui dita / defunta a Domingo⁵⁰⁹ Durbea⁵¹⁰

Die inventarii XII^a mensis Septembris / anno predicto continuando dictum inventarium / in domibus contiguas eum orto [...] in vico / dicto de Sanct Pau [...] civis barcinonensis / qui domus et ortum sunt / hereditaris dicti vicecancellarius / reperiuntus sequentia. /

Primo en lo pati del dit ort uns argadells de portar fems / y verdura gornits de jorda de espart. /

f.3v:

En la segona cambra del corrador / de la casa major del dit ort y que / trau finestra al carrer de Sanct / Pau. /

⁵⁰³ "hierony"

⁵⁰⁴ "navarro"

⁵⁰⁵ "pere"

⁵⁰⁶ "ferres"

⁵⁰⁷ "pere"

⁵⁰⁸ "cassador"

⁵⁰⁹ "domingo"

⁵¹⁰ "Durbea"

Primo dintre tres caixes de albera sense / pany les quals caixes son continuades en lo inventari / que lo señor don Bernat⁵¹¹ de Pinós⁵¹² ha fet dels bens que foren / del dit señor vicecanceller. /

fil⁵¹³

Item una camisa de dona vella dins la qual / de seda en capell foradat. /

En la tercera cambra al cap del corredor/ que trau finestra al dit carrer de Sanct Pau⁵¹⁴ / e una al dit ort. /

Primo quatre miges cordes de espar picat y un tros / de corda de canam. /

Item un escarpa de ferro ja dolenta. /

Item dos cortinass de cuirans en un canto de caixa / ferrada que del dit señor don Bernat / de Pinós⁵¹⁵. /

Item una copa de aran⁵¹⁶ migencera la qual / dita de fusta tenia penyiora de madona Vilara⁵¹⁷ per lo lloguer de la casa. /

Item en un armari que esta en dita cambra una xapa de / vidre ampla recamada. /

Item un rellador de formatge. /

f.4r:

Item nou camisses de canya de fer seda plens de / pomes e los canyissos son de la señora Pasquala⁵¹⁸. /

⁵¹¹ "bernat"

⁵¹² "pinos"

⁵¹³ Aquesta paraula es troba aïllada respecte el cos text i no sembla tenir cap relació.

⁵¹⁴ "sanct pau"

⁵¹⁵ "bernat de pinos"

⁵¹⁶ Des d'aquí fins a la següent paraula s'hi troba el text següent, ratllat en l'original: "[...] la qual [...]".

⁵¹⁷ "vilara"

⁵¹⁸ "pasquala"

En la capella de dita casa que trau dos / finestras en lort. /

Primo dos ventalls de palma guarnits de or i pell ab flors. /

Item tres cabassos de palma petits plens de diverses / llavors. /

Item un talequet petit ple de llavor de ranencs. /

Item una ampolla de vidre molt gran y un pom de / vidre tots plens de ayguaros. /

En una cambra que esta abans de entrar / en dita capella e trau finestra al / ort./

Primo una ampolla de vidre migencera plena de / taperas. /

Item una capseta de riscla dins la qual ha quatre / frisades y mija de bri de mayols y alguns ferrats / del maeteix bri. /

Item unes pintes petites de pentinar lli. /

Item sinc canyissos de canya de fer seda plens / de pomes e los canyissos son de dita señor Pas- / -quala⁵¹⁹. /

En la cuyna gran de dalt que / trau finestra al dit ort. /

Primo una muntanya de flocs de lli de la terra / amarat y picat y no espedat./

f.4v:

Item nou bolics de lli espedat. /

Item dues sanalles mijanceres de palma plenes / de llavor de lli. /

Item dos garbelles de palma soriles per passar semola. /

Item en una cambra que esta al cap del porxo / de fora la taulada de dita casa que mira / al dit ort setze forcs de alls. /

Item en un corral que esta en dit ort y cases vynt y / una gallinas y tres galls./

Item un ase gris ab sa albanda dolenta./

⁵¹⁹ "pas- / -quala".

Item sis anedas dos velles y quatre / novelles./

En la casa demunt dita que sta fincada en / la Plassa vulgo dita de la Cucurella / ha hont çon dit es mori dita defunta. /

Item en lo celler que sta al entrant de la dita casa / a ma esquerra en una bota de fusta grossa ab cadireta / la qual pertany a dit don Bernat⁵²⁰ quatre carregues / de vi vermell poc mes o manos del qual beu ara en casa / y sinc per la despe[n]sa⁵²¹. /

Item en un celler que es sota la escala de dita / casa dos botes cascuna de una carrega ab / una axeta de coure buydes. /

Item un carretell de mitja carrega. /

Item en una botiga que trau porta devant la / porta del estudi quatre o sinc carretes de formes / dintre un graner. /

Item dintre dues botes que son del dit señor don Bernat⁵²² / quatre quondam de servir de la qual menjan vuyt./

Die XIII^{um} dictorum inventarium mensis / et anni cossi scripti textum / in legendo inventarium / dictatum per dictionu de [...] / heredem dicti vicecancellario viri suj./⁵²³

f.5r:

Die sabati XV^a mensis et anni / predictum continuando dictum inventarium / en lo porxo de dita casa que / mira a la dita plasa atrobam⁵²⁴ lo / seguent /

Item tres carretes de fanes en gra poc mes o manco /

⁵²⁰ "bernat"

⁵²¹ "despesa"

⁵²² "bernat"

⁵²³ Tot aquest últim punt es troba a la part inferior del foli 4v, en el marge esquerra i és de mala comprensió degut a l'estat degradat d'aquesta part del foli.

⁵²⁴ "atrobam"

Die lune XVII mensis et anni / pre [...] dictorum continuando dictus inventarium. /

En la cambra que sta ans de entrar / a la capella de la mateixa casa. /

Item un taler de brodar rec llarc ab una lista de / rentar molt prim en la qual se comensan a brodar. /

En la cambra que ha ans de entrar / a la pro dita que trau finestra al / dit ort./

Primo una archimesa de noguer feta a modo de / caxa petita plena de moltes lletres y scrip- / -tures que apres seran de signades. /

Item una caixeta folrada de cuyro set ducats / en or y tres ducats / y quatre sous y dos dines entre reals y manuts / tots dintre una capseta de verga. /

Item en un mocador set sous en argent./

Item dins un altre caixo petit ab son pany y clau / guarnit de cuyro negre a folrat de vermell dins / una lladriola de terra de nou ducats y sinc / scuts en or y sinquanta nou reals en argent / y vuyt manuts. /

f.5v:

Item dins un altre mocador vuytanta dos reals / en argent un size en argent y dotze manuts./

Item en una capseta blanca cent y vint / y set reals en argent y un sart de argent del sol / sobre daurat y deu dines./

Item una caixa ferrada gran vint y tres ducats / en or ço es pesa de quatre ducats set doblons / y sinc ducats dins un saquet de tela./

Die martis XVIII dictus mensis / et anni continuando dictum inventarium. /

En la saleta de dita casa que trau finestra al ort./

Primo en un caixa ferrada cuberta de cuyro / la qual es continuada en lo inventari del dit señor / don Bernat⁵²⁵ / dos vels de dona un lleonat y altre negre./

Item dos vels de filam pua de dona y una tuva- / -llola de filam pua de pentinar./

Item dos capells un de filam pua y altre de / rentar y una gorguera esquinqada./

Item dintre una altra caixa ferrada que continuada / en lo inventari de dit señor don Bernat⁵²⁶ un caxonet / de palla folrat de sati vert y dins de tela / blanca dins lo qual atrobam lo següent./

Primo onze anells de or en filats en un fil ço es un / sagell del quondam vicecanceller escolpit de una corniola / e altre en lo qual esta encastada / una turqueza e en l'altre un jaci⁵²⁷ / en laltre un ratracte del dit vicecanceller escolpit en una / corniola molt gros a laltre sens pedra y solament / ab unes lletres dins scrites laltre encastat./

f.6r:

de un ull de gat laltre de un diamant fals laltre / sens pedra laltre ab unes lletres dins e defora / altre ab altres lletres dins e defora altra / encastat de una crasollica./

Item vuyt anells de or lligats ab una veteta / blanca e encastats ço es la hu de un cama- / -feu, ab una dona esculpida, laltre de una / corniola ab una testa color lleonada, laltre/ de altra corniola ab una testa color blava, / altre ab altre corniola color morada ab / altre testa, altre ab altra corniola color / naronjada ab testa de dos cares, altre ab altra corniola de la prop dita color un poc / mes clara, ab un angel escolpit, e altre / de una corniola verda ab una testa de ple e altre / de una pedra vermella escolpit un home / a cavall./

⁵²⁵ "bernat"

⁵²⁶ "bernat"

⁵²⁷ "jaci"

Die mercury XVIII^a dictorum mensis / et anni en la prop dita saleta atrobam⁵²⁸
/ lo seguent./

Primo dins lo mateix caixonet de palla que esta dins / la prop dita caixa ferrada
una gargantilla de or ab / canonets que son sots la gar[gan]tilla⁵²⁹ de trenta
peces / e los canonets sinquanta dos e dos pesetes de or molt / xiquetes y
rodones y la una te un trosset de cadeneta./

Item una taula petita de coral quadrada guar- / -nida de or ligada ab na veta de
seda negra./

Item una creueta de fusta de pujolet de Mallorca ab lo crucifix de or e una /
mort al peu e al cap una ale de la creu una / anelleta de or e rota la creu
guarnida tambe de or./

f.6v:

Item uns saltiris en greq sinquanta sinc grans encastats / ab una cadeneta de or
e al cap ab un escut de or esta / esculpida una mort./

Item una qualleret de argent rodo ab ses anelletes / y cubert dor./

Item un altre aqualleret de vori guarnit de argent./

Item una capseta rodona de estany dins la qual / ha una poca de polvora de
almesa y uns quants / grans de almesah./

Item dins una capseta rodona blanca que / esta dins la dita caixa ferrada / un
quadro de or ab / una velleta al cap obra de fil ple de / pasta./

Item una sphaera de or ligada ab una / poqueta de veta encastada./

Item un pom triangulo de or ligat ab una / veta negra./

Item una botilla de or esta liada ab tres cadenetes / y una anelleta al cap./

Item una creueta de or ab set perles y / un robinet al mig ab sa anelleta./

Item una creueta de nacre encastada / en or ab sa anelleta./

Item una gornissio de or per posarly pedra / ab dues anelletes./

Item una pedra blanca encastada ab or./

⁵²⁸ "attrobam"

⁵²⁹ "gartilla"

Item una capelleta de or dins la qual / ha un Jasuset y en laltre part esta escul- /
-pida la figura de una dona ab una anelleta./

f.7r:

Item una patxina de nacre guarnida de or ab sa anelleta./

Item una pedreta quadrada guarnida de or ab una / anelleta./

Item un guarniment de flasco de or petit ab dos ane- / -lletes ab una vergueta
molt prima./

Item una gornicio de or gran ab son peu y cap ab / tres cadenetes ab dues ances
feta a modo de / gerra./

Item un anell de or gros en lo qual esta encas- / -tada una taula de diamants
molt / bella peça./

Item un anell gran de or fet al ancastat a / forma de sagell sens pedra
nenguna./

Item un anellet prim de or ab molt xic ab en- / -castat de esmeralda./

Item un pater nostres de pasta encastat ab / un cordo negra ab un floc al cap de
fil de or./

Item uns registres de breviari / en que ha vuyt cames de seda encarnada y /
verda ab flocs als peus de dita seda / y al cap de dits flocs guarnicions de or e
ab / un boto al cap de fil de or ab perles manudes./

Item un mirall de cristall quadrat a forma de / libre./

Item un bolso de agulla de seda / blanca ab sos flocs./

f.7v:

Item una pessa de Orlanda⁵³⁰ de la qual diu la / señora Xiginta⁵³¹ de la dita
defunta / havia manat ne donassen a ella per a sinc / camises que ella li havia
rompudes / y aço digui dita defunta devant mossen / Trobat⁵³² y de na Eleonor
criada de / dita defunta la qual peça havia XIII lliures y mija./

⁵³⁰ "orlanda"

⁵³¹ "xiginta"

⁵³² "trobat"

Item un saquet blanc ple de cofies y capells / molt dolent tot y esquinsat que era de / dita defunta./

Item en un caxonet de cuyro daurat que esta / dintre dita caxa ferrada un doblo de or./

Item un rashe de lambre glassat en que niha / trescents y vuyt grans de guixa de un / petit ciuro./

Item en una altra caixa ferrada que esta / continuada en lo inventari de don Bernat⁵³³ un / cos de pantallos sense aygues canja color / ja molt dolent./

Item una mantellina de Conray⁵³⁴ bona./

Item un mongil frisat megre casi nou./

Item un altre mongil de estamenya negra / molt usat./

Item unes faldilles de capa folrades / de tela blava molt velles./

Item unes faldilles blanques de / carnisera usades./

f.8r:

Item unes faldilles de Conray⁵³⁵ negre molt dolentes./

Item unes manegas de estar folrades de pells / ja dolentes./

Item dos mantells de flor la hu algun poc bo laltre futil./

Item un altre mantell de estameyia usat tot / esta descosit y partit en dos trossos./

Item un sombrero lis ja usat./

Item un albarnus fet ab manegas negre / servix per anar cami guarnit de trenade / seda negra y cubert devant./

En la cuyna de dita casa./

Item dos candeleros de leuto petits./

⁵³³ "bernat"

⁵³⁴ "conray"

⁵³⁵ "conray"

Diem XX conscripsi totum / in legendo inventarium / factum per dictam / defunctam ut heredes / dicti vicecancellarium viri sui./⁵³⁶

Die lune XXIII^a dictionum mensis et anni./

En la cambra que trau finestra cahunt en la entra- / -da y dos finestres a la carrera publica./

Diem XXI paritur / conscripsi ut supra./⁵³⁷

Diem XII dictionum / mensis et anni paritur / conscripsi ut supra./⁵³⁸

Primo dos parells de manegues de caheria blanques./

Item un camisa de la dita defunta./

Item en una caixa ferrada ques continuada en lo inventari / de don Bernat⁵³⁹ un mantell frizat ab voreta frizada / ja molt vell./

Item dos sombreros de vellut negre de dona plans ja / esqueixats y molt usats./

Item una boleta de lli comu pentinat./

Item dos barrils los quals son la hu casi ple de semola / y laltre de sarro./

f.8v:

Item una boteta de fideus casi plena./

Die martis XXV mensis et / anni predictorum./

En la cambra que trau porta / devant lo pasatge y finestra / devant casa del specier./

⁵³⁶ Tot aquest punt es troba situat al marge esquerra del foli.

⁵³⁷ Tot aquest punt es troba situat al marge esquerra del foli per sota del text citat a la nota anterior.

⁵³⁸ Tot aquest punt es troba situat al marge esquerra del foli per sota del text citat a la nota anterior.

⁵³⁹ "bernat"

Primo en una caixa ferrada ques continuada en lo / inventari de don Bernat⁵⁴⁰
un sombrero de donade vellut negre / ab trena cordo y flocs de seda negra./
Item una gualdrapa de vellut negre usada del seler / de la señora./
Item un pali de sati groc ab trepes de vellut carmasi / encordonades de blau
folrat de tela burella / ja usat./
Item en una altra caixa de poy ques continuada en lo / inventari del señor don
Bernat⁵⁴¹ dos parells de llansols / de estopa de tres teles nous./
Item quatre camises de dona molt velles y esquin- / -sades./
Item unes vesquerines de fustani verjat / ja molt velles./
Item un mantell de Contray⁵⁴² fet a la capellana / ab un rivet de talent negre./
Item una manega de sati negre folrada de pell de / voltor blanca la qual era de
la señora./
Item unes faldilles de vellut lleonat velles./
Item una cota de dona de domas negre ab dos rivets / de vellut negre./

f.9r:

Item un puatusser de tasetta esquinsat ab un / rivet de vellut pelat y tot usat./
Item una roba de dona de seda negre tota esquinsada./
Item una saya de sati negre tota nova ab ses /manegues de midra folrades de
vellut / negre y manegues del mateix y blancs de vellut / per debaix nou./
Item una mantelleta de vellut negre folrada de / felpe nova./
Item una altra mantellina de seti negre ab un / rivet de vellut negre./
Item una narcerena de vellut negre ab un / rivet de felpe al entorn./
Item un mongil de tasetta tot lis folrat / de borquera tot nou./
Item un sayo alto portugues de dona de vellut / negre ab un rivet de color
negre folrat de / seti negre al devant./
Item un cos de domas lleonat guarnit de / vellut lleonat ja usat./
Item unes maneguetes de sati negre xica- / -des y recamades de una trenas
negra./

⁵⁴⁰ "bernat"

⁵⁴¹ "bernat"

⁵⁴² "contray"

Item una manega de vellut negre portuguesa / folrada de quiram negre./

Item unes manegues de sati negre desfetes./

Item tres trossos de seti velles./

Item una manega de seti negre tota / desfeta./

f.9v:

Item un mantell de sati negre squinsat / y usat./

Item dos maries cirilianes sens en forrat y una altra gebilina for- / -rada de seti negre esqueixat./

Die jove XXIII mensis et anni / predictum dictorum./

En la cambra nova que trau dos finestres / a la carrera publica per la qual / se devalla al estudi se troba lo seguent./

Primo tres sacs de estopa la hu bo los / altres usats de tenguda de tres [...]./

Item uns cireguelos de domas blanc folrat de pell / blanca que era de la señora./

Item un parell de llansols de estopa./

Item un altre parell de llansols de estopa / drap de casa nous./

Die primo mensis octobris anno / predicto./

En la prop dita cambra./

Primo dins una archimesa de terra ques continuada en lo in- / -ventari del dit señor de don Bernat un charta en pergami escrita / en la qual se conta venda de [...] feta per jaume / de Marges a la señora doña Eleonor Antonia muller / del magnific miser Miquel May [...] de pensio anual / es feta en Barcelona de sis lliures e de preu en o propietat de XXXXII lliures / a XXV de agost la qual es

subsignada per en Pere⁵⁴³ Ripoll⁵⁴⁴ / M.D.XXVIII. e per autoritat real notari de Barcelona./

f.10r:

Item altra charta de violarj feta per Antoni⁵⁴⁵ Farran⁵⁴⁶ / bumbarder e Joana⁵⁴⁷ Climent⁵⁴⁸ muller sua de preu o propietat / de CXX lliures de pensio de XVII lliures [...] fet a XXVI / de setembre de DXXXXIII e closa per en Joan Santica / notari public de Barcelona⁵⁴⁹./

Item unaltra charta de violarj en pergami escrita / la qual conte venda de violarj feta per Vicens⁵⁵⁰ Morera⁵⁵¹ / pages de la señora dona Eleonor May de pensio annual / de VIII lliures e de preu de [...] feta en Barcelona⁵⁵² / a XXI de janer MDXXXXVI e closa per Bernat⁵⁵³ / Bas per auctoritat real notari ciutada de Barcelona⁵⁵⁴./

Item una altra charta de violarj en pergami escrita / la qual conta venda de violarj fet per Agivis Diomer⁵⁵⁵ / a la sseñora doma Eleonor May de pensio de cent y vynt / sous e de preu de XXXXII lliures fet a XI del mes / de janer de MDXXXXVI./

Item altra charta de violarj /en pergami escrita feta per mossen Joan Bernat⁵⁵⁶ / de marmassor a la señora dona Eleonor May de pensio / de sis lliures e de preu de XXXXII lliures fet en Barcelona⁵⁵⁷ / a VIII del mes de agost en MDXXXXVII

⁵⁴³ "pere"

⁵⁴⁴ "ripoll"

⁵⁴⁵ "antoni"

⁵⁴⁶ "farran"

⁵⁴⁷ "joana"

⁵⁴⁸ "climent"

⁵⁴⁹ "barcelona"

⁵⁵⁰ "vicens"

⁵⁵¹ "morera"

⁵⁵² "barcelona"

⁵⁵³ "bernat"

⁵⁵⁴ "barcelona"

⁵⁵⁵ "agivis diomer"

⁵⁵⁶ "bernat"

⁵⁵⁷ "barcelona"

closa per /en Pere Riffos per auctoritat real notari public en ciutada / de Barcelona⁵⁵⁸./

Item altra charta ha de violari feta per Bernat / Spluges donzell a la señora dona Eleonor de / pensio annual de VIII lliures e de preu o propietat / de seyxanta y tres [...] fets en Barcelona⁵⁵⁹ / a V del mes de juny MDCCCII e closa / per en Pere Riffos per a auctoritat real notari public en ciutada / de Barcelona./

Item altra charta de violari feta per Barthomeu / Feliu⁵⁶⁰ calceter a la señora dona Eleonor May de / pensio de X lliures e de preu de setanta lliures / feta en Barcelona⁵⁶¹ a V de desembre 1528 e closa per Antoni⁵⁶² / Alegret⁵⁶³ notari public ciutada de Barcelona⁵⁶⁴/

f.10v:

Item altra charta de violari feta per Mauri Trullas / a la dita señora dona Eleonor de pensio annual / de IIII lliures e de preu o propietat de XXVIII lliures fet / en Barcelona⁵⁶⁵ a XVIII del mes de mars MD / XXXXIII e closa per en Joan Santica notari de / Barcelona⁵⁶⁶./

Item un albera en un tros de paper volant / e scrit en lo qual confessa mossen Joan Pasqual⁵⁶⁷ / [...] real consell del principat de Cha- / -talunya⁵⁶⁸ a la señora dona Eleonor May / que aquelles XXXXII lliures los qual per el ca- / -havia girades [...] Maria⁵⁶⁹ señora de Sanct Mar- / -çal⁵⁷⁰ [...] de un violari que ha- / -vian lleurat de dita señora de Jordi y Benet⁵⁷¹ de / marmassors y de son fill son de pecunia de dita / señora [...] e altres coses com en aquell llar- / -gament [...]./

⁵⁵⁸ "barcelona"

⁵⁵⁹ "barcelona"

⁵⁶⁰ "feliu"

⁵⁶¹ "barcelona"

⁵⁶² "antoni"

⁵⁶³ "alegret"

⁵⁶⁴ "barcelona"

⁵⁶⁵ "barcelona"

⁵⁶⁶ "barcelona"

⁵⁶⁷ "pasqual"

⁵⁶⁸ "cha- / -talunya"

⁵⁶⁹ "maria"

⁵⁷⁰ "mar- / -çal"

⁵⁷¹ "benet"

Item una charta de censal feta per mossen / Galceran⁵⁷² Genet⁵⁷³ donzell y Antoni⁵⁷⁴ [...] / a mossen Guillem Setanti de pensio annual [...] de [...] sous e de preu deXXXXII lliures feta en Barcelona⁵⁷⁵ a XIII de / octubre MDXXXXVI e closa / per Michel⁵⁷⁶ Cellers notari de Barcelona⁵⁷⁷ com a [...] / -ca scriptures de Joan Carreras notari de Bar- / -celona⁵⁷⁸ dins la qual estava una altra charta / en pergami escrita la qual contenia assignacio / de curadors a la persona y ben de Eleonor / y Elisabet⁵⁷⁹ filles de mossen Francesc⁵⁸⁰ Cetanti / ab intestat [...]./

f.11r:

Item sis plec de lletres missives dirigides / a la señora dona Eleonor May./

Item un plec de alberans y compres de / species./

En una altra archilla ques continuada / en lo inventari del señor don Bernat./

Item una charta en pergami escrita la qual conte venda / fetes per lo veguer de Barcelona Guillem Cetantj de / un censal de VII et XXXVIII° de pensio anual e de preu de CXXXIII llires VII sous / rebedors tots sictys sobre la ciutat de Barcelona / la qual ses fetes en barcelona a XXVII de novembre / M.[D.]XXXXV e closa per los serer en Narcis⁵⁸¹ / [...] ab la apocha del dit preu en lo mateix pergami./

Item un libre de quart cubert de cuyro ab sa baga y / boto en lo qual ha alguns comptes scrits de / ma de la señora dona eleonor./

Item set plec de lletres manuscrites remeses / a la señora dona Eleonor en les quals / niha un preu de lletres de cambi./

⁵⁷² "galceran"

⁵⁷³ "genet"

⁵⁷⁴ "antoni"

⁵⁷⁵ "barcelona"

⁵⁷⁶ "michel"

⁵⁷⁷ "barcelona"

⁵⁷⁸ "bar- / -celona"

⁵⁷⁹ "elisabet"

⁵⁸⁰ "francesc"

⁵⁸¹ "narcis"

f.11v:

Die veneris XII mensis marci / anno M.D.XXXXVIII continuando / dictum inventarium./

Primo un mig cofre deurat ab les / armes de May⁵⁸² y Cetanti⁵⁸³ dins lo que / atroba lo seguent/

Primo un caxo cubert de vellut negre / ab les anelletes de argent / quatre parells de guants adobats./

Item una tovallola de Orlanda⁵⁸⁴ brodada / de or y de seda de color./

Item un mirall de cristall./

Item dos trossos de benjahi./

Item una caxeta de argent ab [...]./

Item tres tovalloles brodades de / entall./

f.12r:

Item una gorguera de fil de or de / argent./

Item un pot de alqalia vella./

Item un paveter de verga de argent./

Item una llantarnera de argent./

Item dos saltiris los dos de / cristall y los altres de coral./

Item quatre bosses de dona de or y de / seda guarnide de or./

Item tres gorgueres de seda y de glassa./

Item dues gorgueres de Orlanda⁵⁸⁵ obrades / de seda./

Item sinc gorgueres y una cofia de rentar./

Item una cofia brodada de seda negra./

Item dues pessas de roques portuguesas de seda./

Item una cofia de orlanda brodada de seda / blanca y perles./

⁵⁸² "may"

⁵⁸³ "cetanti"

⁵⁸⁴ "orlanda"

⁵⁸⁵ "orlanda"

f.12v:

Item quatre vels de coto rentats./

Item tres trossos de glassa y un vel / portugues de seda./

Item tres coxineres y un travesser brodat / de seda norenjada./

Item set mocadors brodats ço es un de lli dos / de or y de seda y los altres de seda blanca./

Item unes polaines de cadanillo./

Item denou dotzenes de tiretes napolatanes./

Item uns ciriguelos de domas blanc / folrats de pells./

Item dos parells de calces de seda / negra de dona./

Item un sombrero de vellut negre./

Item un coixi de seda per a fer feyna./

Item dos trossos de doblets de Napolis⁵⁸⁶./

Item dos tovalloles de entall blanques./

Item un sello de ped[r]a que era de dita dona / Eleonor ab ses guarnicions ço es qual / drap de vellut negre rabessades pi- / -tral falces regnes y retranga./

f.13r:

Item una pinta de seda lleonada./

Item un clenxador de argent ab lo / manech de canyotillo de or./

⁵⁸⁶ "napols"

DOC.6

AHPB, Joan Lunes, 296/40. Inventari de béns de Miquel Mai (1546).

Descripció: Document amb data d'inici el dilluns 5 de juliol de 1546 i amb data de finalització a 4 de setembre de 1546. Està escrit en setanta folis i l'estat de conservació és força bo amb l'excepció d'alguns folis que presenten un estat força degradat a causa de la tinta. La lectura del text és força complexa degut a l'extensió del mateix però sobretot perquè presenta diverses mans de diferents escrivants cosa que fa que la lletra presenti diverses modalitats i un no s'acabi d'acostumar a un únic ductus. Al mateix temps, l'acumulació de línies de text en molt poc espai també complica bastant la feina.

f.1r:

Habuit exordium / [...] inventarium [...] / die lune · V · mensis Julij / Anno a nativitate domini MD / XXXXVI./⁵⁸⁷

[...] bonorum hereditatis magnij / Michaelis May⁵⁸⁸ utriusque iuris doctor / et de regio consilio./⁵⁸⁹

Die lune V [me]nsis⁵⁹⁰ J[u]lij⁵⁹¹ anno a nativitate/ domini M.D.XXXXVI./

In dei nomine noverint⁵⁹² quod cum proptes doli maculam eum lauda [...]⁵⁹³ / frandis suspitio nem tolendam benefficium inventarij a jure si[...]⁵⁹⁴ / Jdeo Ego Angela Pasquala⁵⁹⁵ [...] fui magnifico domino Joan Mas⁵⁹⁶ utriusque iuris doctor / et de regio consilio civis Barcinone procuratri [...] alia legitime constitutis / et ordinata unam altero [...] in solidus ac nobili compra Eleonore May⁵⁹⁷ uxore /

⁵⁸⁷ Tot aquest punt es troba situat al marge superior esquerra del foli.

⁵⁸⁸ "michaelis may"

⁵⁸⁹ Tot aquest punt es troba situat al marge superior esquerra del foli per sota del text a que es fa referència en la nota anterior.

⁵⁹⁰ Mutilat

⁵⁹¹ Mutilat

⁵⁹² "Noverint"

⁵⁹³ Aquest buit en el text es deu a la pràctica desaparició total de la tinta.

⁵⁹⁴ Aquest buit en el text es deu a la pràctica desaparició total de la tinta.

⁵⁹⁵ "pasquala"

⁵⁹⁶ "mas"

⁵⁹⁷ "may"

relicta spectabilis quondam Michaellis May⁵⁹⁸ vicecancellarij generaliis
Regnorum / Coronae Aragonis⁵⁹⁹ tenente et possidente tenere et possidere
debente et sen⁶⁰⁰ / sente hereditatem et bona ejusdem domini et [...] virtute
constitutionis [...] - / -edicta⁶⁰¹ in curia Perpini per recolendi memorie Regem
Petrum tertium inci- / -pientis hac nostra constitutione cunstis temporibus
valitura ac et laudabi- / -lis consuetudinis Barcinone [...] pro ut dedicta
procuracione constat in notario / publico acto in opido Madriti⁶⁰² die Vigesimo
primo mensis Junnij anno / a nativitate domini Millesimo quingentesimo
quadragésimo septimo claus- / -sive subsignato⁶⁰³ per honorabili Alexium
Fontane⁶⁰⁴ Sacre Caesare et Catholicarj / Maiestatem regij Scribam mandati
cornudemque auctoritate notarium publicum per / totam eorum terram
biditionem cuius quisdem nobilis domina Eleonor / May⁶⁰⁵ est heres universalis
dicti spectabilis domini viri sui prout de / dicta ejus universali herentia
constateius ultimo testamento cuod fecit / ordinavit et firmavit Barcinone in
posse Joannis Llunes⁶⁰⁶ auctoritate regia notarij infram / die Vigesima octava
mensis Julij anno a nativitate domini Millesimo quingentesi[mo]⁶⁰⁷ /
quadragésimo tertio volens dicto nomine utili gaudere juribristi liber- / -
tatibus a jure concessis heredibus inventarium conficientibus [...] ultra / vires
...⁶⁰⁸ dicta nobilis Eleonor May⁶⁰⁹ principalis mea / teneat vice bona ipsa
ullatenus occultari valeat ipsos bonis / rebris vijuribus dicte hereditatis dicti
quondam spectabilis Michaellis May⁶¹⁰ signo / hoc venerabili Sancta Crucio +⁶¹¹
precedente./

⁵⁹⁸ "michaellis may"

⁵⁹⁹ "regnorum / coronae aragonis"

⁶⁰⁰ Mutilat

⁶⁰¹ Mutilat

⁶⁰² "madriti"

⁶⁰³ "Subsignato"

⁶⁰⁴ "fontane"

⁶⁰⁵ "may"

⁶⁰⁶ "llunes"

⁶⁰⁷ Mutilat

⁶⁰⁸ Al text hi ha tres punts deixant un espai en blanc.

⁶⁰⁹ "may"

⁶¹⁰ "michaellis may"

⁶¹¹ A l'original hi ha una creu força més elaborada que el símbol que nosaltres afegim aquí.

Primo attrubi totes aquelles cases de abis fins al cel ab / un portal defora en la Plaça de la Cucurella⁶¹² de la present / ciutat obrint cab un ort lo qual trau finestra al Carrer / de la Palla⁶¹³ la qual esta raixada ab unes rexes de / ferro y en lo qual ort ha dos pous y a lentorn esta / circuit de taronges encaymsats en la paret entrades / y exides drets y pertinenties tres de aquelles les quals lo dit / deffunt mentre vivie havia e possehia en la present ciutat de Barcelo- / -na⁶¹⁴ en lo dit loc./

f.1v:

[En l]o⁶¹⁵ celler qui esta al entrant / de casa a ma esquerra attrubi / les coses següents./

Primo un cup de fusta grossa ab nou cercols de tengu- / -da de XXV carregues poc mes o manco ab son / banc ja en alguns locs curcat./

Item dues botes de fusta grossa te vuyt cercols / quiscuna de tenguda de sis carregues quiscuna / bones buydes./

Item una bota de fusta grossa de vuyt cercols encer- / -colada de tenguda de sinc carregues bona buyda./

Item sinc botes de fusta petita de tenguda de / quatre carregues quiscuna curcades en alguns locs / buydes./

Item sis carretells encercollats de tenguda / de una carrega quiscu ja molt dolent / y en alguns locs un poc curcats./

Item un carratell de tenguda de mija carrega / dins lo qual havie alguna ampolla de vinagre / molt vel[1] y ja dolent./

Die veneris VIII dictorum mensis et anni./

En un celler qui es sota la / scala./

⁶¹² "placa dela cucurella"

⁶¹³ "carrer dela palla"

⁶¹⁴ "barcelo- / -na"

⁶¹⁵ Mutilat

Primo tres botes de quatre carregues quiscuna / buydes./

Item tres carratells la un de tenguda de / dues carregues [...] laltro de una
carrega / latre de mija tots plens de vin blanc./

f.2r:

En lo stable atrobam / lo seguent./

Item un matxo de pell roig molt vell ab son bast./

Item una scala de andes./

En lo studi qui trau finestra / al terra pla./

Primo una taula de fusta de noguer ab tres calaxos / ço es dos a la una part per
un al cap./

Item dues andes o[ba]teres⁶¹⁶ de fust cubertes de cuyro y en- / -forrades de
drap vermell la huna ço es la de cuyro fila- / -sada laltra ben dolenta./

Item una caixa cuberta de cuyro y en cantonada ab pany / sens clau ja vella./

Item una cadira de fusta gornida de cuyro vermell ab huna / taula qui esta sota
lo seidor ab son coxi de cuyro vermell./

Item un bancj per a tenir celles molt dolent./

Item dues cadires de cuyro ab los raspalles de cuyro vermell./

En un restudi quis diu den mig./

Primo un lit de noguer ras fet a la flamenca ab un cuyro / al capsal./

Item un taulell de noguer ab sos calaixos semblant al del / studi./

En un studi qui trau dues finestres / al carrer./

⁶¹⁶ Mutilat

Primo una taula de noguer ab tisora ab faixes als / caps ab tres fronsisses./

f.2v:

Item una taula de paper larg de largaria de dotze / pams en que sta stampat y pintat la Discriptio Orbis⁶¹⁷ / que comence Epithome hec candidi lectores etis./

Item un bulto de marbre senyale una testa / de dona de la sintura enamunt de quatre pams dalt ab / una marta ab la ma./

Item un tundo de marbre en que hia una testa y en lo entorn / hia una sriptura comense Cesar divi Augustij./

Item una altre t[on]da⁶¹⁸ de marbre ab huna madala sens titol / ningú./

Item un tundo de marbre ab una testa / qui diu Domisiani⁶¹⁹./

Item setze medalles sculpides en marbre./

Item un desnu ab una gerra a la man dreta./

Item un altre desnu qui posse un barret ab un minyo petit./

Item una pedra de marbre quey ha un titol comense [...] / regni scrit./

Die lune XVIII predictus / mensis et anni./

En la sala / de dita cassa./

Primo un retaule de fusta en que esta pintat Sanct / Cristofol⁶²⁰ ab lo armita en drap enqastat en dit fust / ja molt squinsat./

En la sala maior al ent[r]ant / de la sala attrobam lo seguent./

Primo una taula de noguer ab ses fronsisses y fayxes de noguer / ab sa tisora es ja tota molt dolenta y foradada ala / un costat./

⁶¹⁷ "discriptio orbis"

⁶¹⁸ Mutilat

⁶¹⁹ "domisiani"

⁶²⁰ "cristofol"

Item una cadira ab sa spallera gornida de cuyro ab fronsisses / devant y derre
assi ques pot plegar ab hun panet ala un cap / ja molt usada./

f.3r:

Item un calaix ab dos casses pintat de vert y or ab quatre / senyals de Jesus de
devant ab sos pans y claus ja molt dolent / y curcat en alguns locs tot buyt./

Item una caixa de poy forrada de pells e ab barres de ferro clares / e farrada ab
tres cayxots sens pany ni clau / ab huna anella a la hun cap buyda a la hun cap
te hun / tros de fusta de sebanat dolenta./

Item una caixa de fusta de noguer lisa ab hun cayxonet / a cada cap ab son
pany y clau en molts locs curcada / dins la qual atrobam lo seguent./

Primo una tela devant lit de xemellot tire tres canes / manco hun pam ab set
vies de seti vert al enmig ab / huna faixa del mateix seti a la vora ab huna
frangeta / de grana bona./

Item una vanova de tela encotonada ab bonyets en alguns locs foradada./

Item un traveser morisc ab hunes vies blaves molt spessa / ab hun pessama de
fill leonat alentorn bo./

Item unes spardenyes de cuyro de or y pell / a la huna part y alaltra de argent y
pell trepades / ab huna torra a la part de argent quiscuna / bona./

Item hun parell de lansols de drap de casa de tres teles quiscun / molt usats./

Item dos parells de lansols drap de compra de tres telles / quiscu foradats
squinsats y squillats./

Item hun davant lit de Orlanda⁶²¹ ab set fayxes brodades / de seda y una via
brodada de ceda alentorn bona./

Item un pavallo de tela de compra pressa ab flocadures de / veta a les costures
de devuyt teles a la porta ab brodadu[r]es / de ceda negra de un pam de
amplaria ab sa camisseta / broda[da] alentorn de ceda negra y pressa a les
costures de veta / negra ja molt usat./

Item dos stadals de cera blanca pessen una liura cada hu./

⁶²¹ "orlanda"

Item dues barres ab ses corrioles y cordes penjades a la paret / aptes per aparar los cortinatges./

f.3v:

Item dues librelleres fondes a modo de gots de terra de / porcellanis ab una rosseta al sol de dintre de blau / y de fora tota del mateix blau pintades bones./

Item tres scudelletes de la mateixa terra pintades de / blau dins y de fora la huna ja trencada al costat un pocs bones./

Item sinc stadals de sera blanca pesen sinc liures tots / plegats./

Item una gata de Algaria⁶²² blanca y negra ab una cade- / -neta./

Item una cayxota de fusta ab sinc barres dolenta que diuen / es gabia de la dita gata./

En⁶²³ la cambra trau finestra a la scala / trau porta a la dita scala./

Primo un retaule de fusta en esta pintat / lo Devallament⁶²⁴ de la creu ja vela./

Item una tela ab barres de fusta alentorn en que / a pintat naus i galleres y gent armada y specialment / ab un castell al canto./

Item un altra tela ab barres de fusta alentorn clavada / en que sta pintada la Sena⁶²⁵ de nostre Señor bona./

Item unaltre tela ab les mateixes barres en que sta / pintat lo Mal⁶²⁶ riq y Latze⁶²⁷ que stave a la porta / bona./

Item unaltra tela ab les mateixes barres en que sta / pintat huna taula parada y una Santa Magdalena⁶²⁸ en mig della / y molta gent que la volia mata./

Item un altra tela ab les mateixes barres de vert pinta- / -da en la qual ha un laberanto pintat./

⁶²² "algaria"

⁶²³ "en"

⁶²⁴ "devallament"

⁶²⁵ "sena"

⁶²⁶ "mal"

⁶²⁷ "latze"

⁶²⁸ "santa magdalena"

Item unaltra ab les mateixes barres y de vert engraba- / -da en que hia una dama que exie dels banys ab una / altra dama que sonave un lahut./

Item un lit de fusta dasser ab quatre peus y unes posteres / a lenmig tot ras./

f.4r:

En⁶²⁹ la cambra nova qui trau dues / finestres a la carrera publica./

Primo un paper ab unes posts alentorn y als caps enqastats / en que esta pintat Machina⁶³⁰ mundi ab un cap de la mort al / peu al cap del canto del qual ha una scriptura comense / Brevis⁶³¹ ac generaldis./

Item un altra quadro de fusta ab papes en que estan moltes naus / pintades y lo presta Joan y altres coses de les Indies⁶³² ab hun / sol vermell al cap./

Item una taula de noguer feta a la flamenca ab una / via de boix blanca viada ab sis cayxos dos davant y / dos a cada cap ab sos peus de la mateixa fusta / bona tirense los caixos ab un pomet de la mateixa fusta / te de largaria VII pams de amplaria IIII y mig./

Item una arquimessa de tercia ab tretze calaixos / y dos armaris a cada cap te dos canterets ab un titol / devant comense Sis⁶³³ vinent qui se vinut./

Item un relotge de ampolletes gornit de coure deurat / ab un Jesus a cascun cap./

Item sis grans de calsadonies y un gra postis y un altra / pessa de calsadonia feta com un pom de spassa./

Item una madala de guis dins una caixa rodoneta petita./

Item un libre de lengua toscana de forma de octavo cubert de / carto cubert de cuyro vermell intitulat Opere de Ciro- / -lanio Beni⁶³⁴ Veri⁶³⁵ florentino./

Item un tinter o perfumador morisc de lauto ab tres peus petit / molt./

⁶²⁹ en"

⁶³⁰ "machina"

⁶³¹ "brevis"

⁶³² "indies"

⁶³³ "sis"

⁶³⁴ "beni"

⁶³⁵ "veri"

Item deu madalles smeltades en planxes de coure / fetes a manera de quadros intitulades ço es Hector⁶³⁶, / Virgilj⁶³⁷, Jason, Brutus⁶³⁸, Achilles⁶³⁹, Eneas, Dido, Judit, / Tisbe⁶⁴⁰, Betsabe⁶⁴¹./

f.4v:

Item un paneret de verga molt petit buyt./

Item una capsa petita ab son cuberto dins la quals ha tres pots / de angotut petits./

Item uns baynots negres daurats un poc aldevant ab / un cordo de ceda morada y negra ab una bosse de vellut / negra sens oleta y gavinets y stisores./

Item una bossa de cuyro per tenir paper dolenta./

Item un porta cartes petit ab pan y clau./

Item un relotge o ampoleta de vidre de alçara de un pam / y mig quart gornit ab una capsa de fusta./

Item una capsa de fusta rodona pintada de diverses / colors ab una tassa de fusta vermella de dintre./

Item vinti dos ferros de foguegar libres./

Item sinc posts petits gravades per a libres./

Item una cadira de cuyro flamenca ab dues spalleres ab / uns ferros largs qui entren en los brassos./

Item unaltra cadira flamenca ab dues bagues de ferro per / a metre dos bastons per a portar./

Item una cadira de cuyro ab la spallera molt ampla./

Item dues cadires de cuyro semblants a la prop dita./

Item un scambelll alt feta manera de un banquet de / largaria de tres pams./

⁶³⁶ "hector"

⁶³⁷ "virgilj"

⁶³⁸ "brutus"

⁶³⁹ "achilles"

⁶⁴⁰ "tisbe"

⁶⁴¹ "betssabe"

En⁶⁴² la saleta qui mire sobre lort./

Item una taula de noguer de sinc pams de larg y tres de / amplaria ab dues frontisses y sa stisora dolenta./

Item quatre cadires de fusta en que ni a una qui te unes / vies de fusta de boix sos serdos y caspaleos de cuyro./

f.5r:

Item una cadireta de fusta de noguer ab son seidor y raspall / de cuyro./

Item una gabia de fusta quadrada ab vergues de ferro enlautonada / de dintre en la qual havia papagal petit vert ab lo bec vermel./

Item tres barres ab ses cordes y corrioles a la paret penjades / per a fer draps./

En la cambra qui ve apres de dita / saleta qui trau finestra al hort./

Primo una cayxa ferrada ab pan y clau molt dolenta / y usada buyda./

Item un altra cayxa semblant a la prop dita ja felasada / baix ab son pan y clau dins lo qual havie una canastra / feta de palla en la qual havie una poca de flocadura./

Item una capsa quadrada petita dins la qual havie uns / quants ferros dels circa una liura poc mes o manco / e huna capsa quadrada sens cuberto quadrada en que / hi havie uns quants fussions./

Item un baynot quadrat ab tissores y dos gavinets./

Item una massa de fusta petita ab hun cap de angelet⁶⁴³ a la un / cap./

Item una caixa de poy sens pan y clau buyda./

Item vint pessas de obra de terra fetes de diverses sorts y / pintades de color negre vermell y quasi lo vermell en / manus anesxe./

Item setze pessas de dita obra de terra de diverses colors / pintades y molt petites./

⁶⁴² "en"

⁶⁴³ "angellet"

Item un gorniment de fusta en lo qual esta un mon travessat / ab perti de ferro./

Item una tauleta de noguer petita per a tenir un canalobre./

Item una cadira de fusta ab lo seidor de cuyro sens res- / -palles./

Item dos peus de debanadores de ferro./

f.5v:

En la cambra de la capella./

Primo sis triumfos de Petrarcha⁶⁴⁴ pintats en teles / gornits de fusta./

Item un litet de noguer de camp petit e sens barres / y una cabessadera de cuyro./

Item dues cadires de cuyro sens raspalles./

Die martis XX dictorum / mensis et anni./

En la prop dita cambra de la / capella attrobam lo seguent./

Primo un mig cofre de fusta dalber daurat⁶⁴⁵ en que hi [a] / dos scuts semblants y ab de un o mes emblavades de davant la hu hi a tres caps de home en laltre / una aguila y a acada cap un altre scut ab una aguila negra / ab son pan y clau ab la resurreccio esta pintada al cuberto / de part de dintre y fent mostre y nostra fora ab tres / calaixos sens pastera dins lo qual attrobam lo seguent./

Primo dues scudelletes de porcellana obra de Pissa⁶⁴⁶ la / una graneta laltra petita de vert totes pintades de fora / de dintre totes blanques./

Item una capseta ab son cuberto dins sta unes balansetes / ab los pesos aptas per a pesar moneda y mes un marc petit / ab tot son gorniment de coure./

Item una scudelleta de argent molt petita de manegar o les / de gravaria de lo dit de sposa./

⁶⁴⁴ "petrarcha"

⁶⁴⁵ "Daurat"

⁶⁴⁶ "pissa"

Item una caixa streta ab s[on]⁶⁴⁷ cuberto de verga dins la qual / ha unes perles querpalenques molt petites de c⁶⁴⁸ y dos parells / de grans./

Item un pom ab sa cadeneta fet tot de argent sobre daurat / feta de quatre quadros al sol y quatre al cap ab un / personatge a cada quadro te un titol oba un que comensa / Daris./

f.6r:

Item dos mocadors de Orlanda⁶⁴⁹ brodats de argent y morat ab un / floquet a cada canto de la mateixa brodadura./

Item un caixo de fusta gornit dambre ay / sobre [lo cuberto]⁶⁵⁰ una font ab dos leons es molt petita ab pan / sens clau de dins pintat de vermel ab quatre rollets de darrere / de cada hu y sis pumetes./

Item unambut molt petit d'argent./

Item una caixa de leuto als peus sens broc ab son cuberto ques / tanque ab son pomet petit rodo al cap ab sa aura sens peu / de argent./

Item un Sant Sebestia ab un pila es molt petit tot de coral sense / sagetes [...] ⁶⁵¹petit del dit [...] ⁶⁵²./

Item una pau feta com la unglade corall./

Item una verge Maria⁶⁵³ ab un Jasusset al bras tot com lo dit gir / de coral./

Item un tros de Orlanda⁶⁵⁴ tire sis canes de largaria ben enracada / y de am[pla]ria⁶⁵⁵ si[nc]⁶⁵⁶ [pa]ms⁶⁵⁷./

Item un tros de drap de casa tire sinc pams en que stava / embolicada dita Orlanda⁶⁵⁸./

Item un tros de tela tire sinc pams tota ja foradada./

⁶⁴⁷ Mutilat"

⁶⁴⁸ A l'original només hi surt la grafia de la lletra c.

⁶⁴⁹ "orlanda"

⁶⁵⁰ Mutilat

⁶⁵¹ Il legible

⁶⁵² Il legible

⁶⁵³ "maria"

⁶⁵⁴ "orlanda"

⁶⁵⁵ Mutilat

⁶⁵⁶ Mutilat

⁶⁵⁷ Mutilat

⁶⁵⁸ "orlanda"

Item un tros de drap de bri de canem tire tres canes / y mija de largaria de amplaria tres pams y mig./

Item sinc canes de tela tiren de largaria quiscuna sis pams / totes lises y te quiscuna lamplaria de la tela./

Item un parell de guans adobats./

Item una camissa de tela brodada lo cabes y les manegues / de ceda negra squinsada en algunes parts./

Item una pessa de drap de bri de canem tire de largaria / IIII canes y mija y de amplaria tres i mija y de amplaria tres y mig./

Item un morter ab un peu lis de pedra color de leonada / y blanca en loc ab peu falteli un trosset de pedra que y havien jat./

Item un caxonet de fusta tombat ab dos scuts un devant y altra / detras ab tres negrets en un de cada scut te en la / cuberta dos scuts ab [un]⁶⁵⁹ cap de home a cada scut ab quatre / grans blancs un a cada canto en loc de peu ab un cayxonet / de dintre pintat de vermell./

f.6v:

Item una capsia rodona de fusta ab son cuberto dins / la qual ha quatorze branques entre grans i xiques de corall / no son polides./

It[e]m⁶⁶⁰ sis stadals de sera blanca [...] ⁶⁶¹ y mes dos / plegats aplec de Mallorca⁶⁶² pessen deu canes entre tots / tota la precedent roba stave en lo [...] ⁶⁶³ qual / sta pintat de unes steles en los y quatre vies blan- / -ques a cada quadro./

[En] la[r]quilla que sta dins lo scut devant lo dit cofre te un spill de blau./

Dins lo calaix mes alt del dit coffre se attroba / lo seguent en la porta del dit calaix y a un scut en que hia una / agulla blava ab un spill pintat de vermell./

⁶⁵⁹ Mutilat

⁶⁶⁰ Mutilat

⁶⁶¹ Mutilat tot i que fragment de text que hi havia en aquest espai sembla que va ser eliminat a través d'un gargot al damunt del propi text.

⁶⁶² "mallorca"

⁶⁶³ Mutilat

Primo dues ampoletes de argent molt petites ab sa cadeneta / y son cuberto en que [...] ⁶⁶⁴ parts rodones ab quatre / platges una a cada costat de grossarie de peu de minyo./

Item un canalobre molt petit per una scudelleta ab ses orelletes com lo polse / de argent lo canalobre te lo cano molt petit ab tres vietes./

Item una capsa de fusta tota negra y dins vermella / molt petita dins la qual a buyt fulletes de or / com la unglá del dit mes sec ab quatre forats y tres perles petites mal y ques./

Item uns saltiris negres ab set senyals smeltats de blau ab un / floc de or y vermel./

Item un anellet de verga de or molt prim a modo de / sagell ab una unglá per pedra./

Item un mocado de tela brodat de pevadeixo blanc./

Item un capell de tela daltos brodat de seda negra./

Item una gorguera de grassa ab vies grogues y blanques ab un capell / ab uns floquets./

Item unaltra gorguera pressa ab fill de argent bastant./

Item una gorguera de or y argent feta ab coxi ab son cabes./

Item una branca de coral de largaria del dit mes monell y molt / prim y una peatga de amplaria del pomell de la mar./

f.7r:

Item un trosset de tela de amplaria de un pam./

Item dues canes y tres pams de flanga de ceda./

Item en lo segon calaix attrobam lo seguent./

Primo una pessa de fil y coto tire tres canes y set pam / de largaria y de amplaria tres pams poc mes o manco./

⁶⁶⁴ Mutilat

Item quatorze dotzenes de tiretes nepoletanes vermelles verdes / y altres de diversos colors./

Item dues bosses la una en carm[esi y]⁶⁶⁵ dor ab un cordo alentorn / de fill de or ab tres botons ab un cordonet de ceda encorvada./

Item un altra bossa morada ab un cordo de or gornida ab un / boto largh de or ab un floquet de ceda ab una bosseta / dintre de blau y grana y ab un fillet alentorn de or./

Item un escupador de argent ab dos perles de or tirat / gornit ab sis perletes a cada pilar ab tres pedretes vermelles / a quiscun pilar./

Item un scuradents ab hun unгла al cap per ficar les dens / ab un pilar al peu enmig li caut un cordo de or / tirat ab quatre pedretes ab un filets de argent / per perletes molt petites [b]lanques⁶⁶⁶ en locs./

Item onze grans de coral enfilats en un cordonet de seda./

Item unes ores de carto cubertes de cuyro daurades de or / ab quatre ramets un a cada canto ab un portalet a cada / quadro ab dos [anelles]⁶⁶⁷ de argent comense lo titol / ab unes letres vermelles Hores⁶⁶⁸ de mestra foca seguint la / orden romana./

Item dos trossos de franja de ceda negra de amplaria de dos / dits tiren onze canes sis pams./

Item un mocador de tela ab serre[ll]s⁶⁶⁹ gornit de or y mo- / -rat bo./

Item dos mocadors de tela la un brodat de seda negra / laltro blanca./

f.7v:

Item un tros de calicuch tire quatre pams y mig / tot tacat./

Item un tros de filam qua tire de largaria dues canes y sis / pams./

En lo tercer calaix atrobam lo seguent./

⁶⁶⁵ Mutilat

⁶⁶⁶ Mutilat

⁶⁶⁷ Mutilat

⁶⁶⁸ "hores"

⁶⁶⁹ Mutilat

Item una camissa de tela tota blanca./

Item un retaulet molt petit de fusta com lo palmell de la ma / ab uns piladets en que stan pintats un sanct / Crist⁶⁷⁰ hab Nostre⁶⁷¹ Senyor⁶⁷² al cel ab un Sanct Miquel⁶⁷³ dalt./

Item un altre molt mes petit en que hia la Salutacio./

Item una capseta de os molt petita plena de algaria / y mes tres petites plenes tambe de algaria./

Item unes stisores ab los manecs un poch daurats./

Item un paneret molt petit ab son cubertoret en quey ha / sinc madalles de coure molt petites de amplaria de la unglà./

Item una planqa de coral no tan gran com lo palmel / de la ma./

Item un cayxonet de fusta ab son cuberto molt petit / ab un scut per dins la qual ha tres pichs de tinta y un home al costat./

Item un cayxonet molt petit tot çes de fusta dins / lo qual a una branca de coral ab tres lo mens al / cap y vinti quatre olivetes de [co]ral⁶⁷⁴ enfilades./

Item un cayxonet sens cuberta hay dins lo seguent./

Item una capsà de leuto ab son cuberto molt petita./

Item un didal de vori./

Item una creueta molt petita de castanyer./

Item sinch parells de gavas tenen la pell quessa sens a dap / totes les predites coses que stan dins lo prop dit cofre / eren segons dicten de la senyora./

f.8r:

En la prop dita cambra / de la capella./

Primo un cofre de fusta sobre daurat de or pintat de vert / de davant te dos scuts en la un a tres caps de home en laltre / una aguila ab un spill que ab les potes te ab una via blanca / lespill es de color blava ab unes ragolletes de color

⁶⁷⁰ "crisť"

⁶⁷¹ "nostre"

⁶⁷² "senyor"

⁶⁷³ "miquel"

⁶⁷⁴ Mutilat

blava te / a cada cap les mateixes senyals del altre te la cuberta de par / de fora pintada de unes pinyes de or y de vermell pintat / de sota lo cuberto nostra Dona⁶⁷⁵ ab son fill al bras i Sen Hieronim / ab una part y Sanct Jaume al altra ab un bro[so]⁶⁷⁶ de punta dura / ab son pan y clau de dins tancada ab sa pastera al peu dins lo qual attrobam / lo seguent te dos tous ab dues faixes de blau ab unes pinyes / en loc pintats./

Primo un paper pintat ab un portacreu y la Verge⁶⁷⁷ Maria⁶⁷⁸ te un titol comensse / O mater dulcissima⁶⁷⁹./

Item un coxinet brodat de seti brocadillo ben servit./

Item un cayxonet de fusta gornit de vellut negre de dintre tot negre ab una / anza a cada cap de argent ab lo pan y clau de argent / la clau te una cadeneta dins lo qual a quatre gorgueres / de ric de fil./

Item dos parells de gans adobats./

Item IIII canes i mija de tela ab dos trossos bona no servida./

Item sis pams de tela no servida dins una com feta de la mateixa / tela./

Item deu canes manco un pam de tela molt prima no gens servida / ab sa camisseta de drap vell./

Item IIII pessas de coto de Sisilia molt prim a cada cap un listo vermell / ab fil dor enmig del listo./

Item una pessa de coto molt prim de Sicilia tire tres canes y / mija./

Item una cana y mija de drap de li ab sarrells als caps./

Item una vanoveta de taseta blanc folrada de tela tire / nou pams de larc y de amplaria IIII pams./

f.8v:

Item una vanoveta de tela quadrada./

Item una toca de tela ab serrells al cap./

Item quatre coxineres de tela brodades de seda / vermella./

⁶⁷⁵ "dona"

⁶⁷⁶ Mutilat

⁶⁷⁷ "verge"

⁶⁷⁸ "maria"

⁶⁷⁹ "Dulcissima"

Item un parell de manegues lises de dona son de tela embo- / -licades ab un tros de tela./

Item un tros de tela ab serrellis no servida treu dues canes / y mija./

Item un cuxinet ab un floc de fil⁶⁸⁰ de or y ceda / a cada cap y un passama del mateix fill servit per al / ventrell./

Item una capseta de fusta smeltada de or dins la qual / havie un rellotget de ampolleta gornit de argent / molt petita./

Item sis trossets de Orlanda⁶⁸¹ no servida tire quiscun quatre pams y mig / de largaria embolicats ab un tros de tela brodat en locs / de ceda negra./

Item quatre panerets de verga molt petits./

Item un sivel de frare./

Item una capsa de fusta dins hi[a]⁶⁸² sinc nomines ab un fil de / or y de argent alentorn ab son floquet de seti blau y vermel./

Item un cayxonet negre smeltat de vori ab dos personatges a cada / canto de devant y de darrere y a cada cap un gornit de / vellut vermel de dintre ab uns daus en dors ab son pany y clau dins lo qual / havie lo seguent./

Primo unes Hores⁶⁸³ de ligadura de carto cubertes de vellut / negre deurades a les vores y a cada cap [a]b⁶⁸⁴ dos tancados / de argent daurats smeltats de blanc / scrit de ploma comense la primera Carta hore beate / Maria⁶⁸⁵ II./

Item una pinta de vori molt petita y ben dolenta./

Item dos personatges de dona de os junits tenen dos fo- / -radets molt petits./

f.9r:

Item quatorze cascabellets de argent molt petits./

Item un trosset de tasata blau tire tres pams y mig de amplaria / y de largaria lo mateix ab un cap te un pilonet de plom./

Item dos caps de toca de fil dor./

⁶⁸⁰ "fill"

⁶⁸¹ "orlanda"

⁶⁸² Mutilat

⁶⁸³ "hores"

⁶⁸⁴ Mutilat

⁶⁸⁵ "marie"

Item un miral rodo de aser de una capseta vermella de dins / smeltada dor de fora./

Item una faixet de [...] ⁶⁸⁶ ab ullets al cap tire quatre pams./

Item una grissalleta de obra Pissa ⁶⁸⁷ blanca pintada de blau./

Item sinc dotzenes de tiretes de fil blanc morat y negre./

Item una caixeta te f[u]st[a] ⁶⁸⁸ ab [v]ies ⁶⁸⁹ grogues y blaves sens pan y clau / de dins gornit de ceda vermella ab un retaulet ab dos pilars / ab un sanct Miquel ⁶⁹⁰ gornit de caynotillo de damunt hia vidre / ab unes perles a cada pilar moltes blanques petites al cap te / una madalla nostra dona ab sanct Hieronim ⁶⁹¹ y sanct Joan ⁶⁹² Batista ⁶⁹³ / ab una treneta quiscu./

Item una caixeta de argent molt petita ab un scut de devant / sens pintadura bigarrat tot te dins scut mijans ab dues / ollerres de dit argent stan la una dins cada mija del canto./

Item un tinter de fusta de tercia ab unes vies de vori / ab un goc de scachs dintre te un titol en la cuberta comense / Tandem ⁶⁹⁴ nihil sens ninginta cosa./

Item una capsa pintada de vert groc y verme ab son cuberto / dins la qua ha./

Item nou branches de coral les tres grandetes les sinc petites / no sens adop./

Item una spasa ab una bossa enmig de la creu feta a modo de creu la cruera./

Item una rell de coral./

Item un sanct Onofre ⁶⁹⁵ de coral manqueli un bras molt / petit./

Item un sagell de coral tot lis./

Item rast de olivetes de coral ab un floc vert y dor al cap / te LXII dos grans./

Item un rast de olivetes de coral molt petites./

⁶⁸⁶ Il legible

⁶⁸⁷ "pissa"

⁶⁸⁸ Mutilat

⁶⁸⁹ Mutilat

⁶⁹⁰ "miquel"

⁶⁹¹ "hieronim"

⁶⁹² "joan"

⁶⁹³ "batista"

⁶⁹⁴ "tandem"

⁶⁹⁵ "anofre"

f.9v:

Item un morte de coure ab dues anzes ab sa maneta molt / petit no tan gran com lo peu./

Item un morter de pedra de la grandaria del prop dit / ab sa ma de la mateixa pedra./

Item dues tovalloles de tela ab los serrels al cap no / servides./

Item sis mocados de tela vell tots lisos./

Item en lo primer calayxo attrobam lo seguent./

Primo tres parells de calses fetes de agulla dues negres y dues / blanques no servides./

Item un miral de aser quadrat gornit de noguer./

Item un tros de glassa sicilia rallada d[in]s⁶⁹⁶ ab unes / vies de ceda./

Item sinc gorgueres una brodada de ceda negra laltra / de grana y tres blanques./

Item un tros de glassa tire quatre pams ab unes vies / de or./

Item un altro tros de narongat y blanc tire quatre y / mig pams ab uns quadros de narongat no servida./

Item un tros de glassa bagarrat ab tres vies en locs / de ceda blanca tire tres canes i mija./

Item dues toques de ceda de glassa luenta molt usa- / -des./

Item un tros de glassa de ceda luenta tire quatre pams de largaria./

Item una cofia comensat de brodar de seda negia./

Item un capell de Cambray⁶⁹⁷ ab uns altos dor./

Item un capell de tela blanc brodat de ceda blanca no servit./

Item dos capells de Orlanda⁶⁹⁸ lo un ab uns altos de or y ne- / -gre laltre tot negre./

Item uns paternostres de cristal ab un floc dor y blanc / ab cinquanta grans y sinc grossets assenyalant lo pater nostre./

⁶⁹⁶ Mutilat

⁶⁹⁷ "cambray"

⁶⁹⁸ "orlando"

f.10r:

Item dos saltiris de coral los uns rodons de vint y sinc grans / e laltro te
sinquanta antorxetes quiscu devote deu paternostres./

Item un tros de tasata leonat servei per a fuma./

Item quatre toques de coto molt petites ja filades enbolicades en / un
banossall./

Item en lo segon calaix atrobam lo seguent./

Primo onze troques de coto filat./

Item unes ulleres gornides vellut per anar per cami totes trencades./

Item una liura de fill blanc de Napolls⁶⁹⁹./

Item una olleta de tinter ab son barta ab una carabasseta enmig de bayna / y
mes un altra molt mes petita de bayna./

Item unes colleres enqastades en argent cubertes ab son stoix dau- / -rat dor./

Item un tros de Orlanda⁷⁰⁰ grosseta trecat tire set pams no servit./

Item unaltre tros mes grosset tire sinc pams no servit./

Item una tovallola de Orlanda⁷⁰¹ dada a la un cap / no servida./

Item un tros de drap de tela vell tire quatre pams./

Item cobriplat de glassa verda./

Item un tros de unglà./

Item una faixa de drap de casa./

Item dues onzes de fil petit cru./

En lo calaix atrobam lo seguent./

Primo uns baynots ab ses stiores y dos gavinets daurats / de or ab sa bossa de
seti vert ab sos flocs y cordo de ceda / verda sens olleta./

Item quatre tovalloles de tela la una brodada de ceda groga y blanca / les dues
de ceda negra y la restant blanca./

⁶⁹⁹ "napolls"

⁷⁰⁰ "orlanda"

⁷⁰¹ "orlanda"

f.10v:

Item tres mocados de tela brodats la un de ceda / de grana y los dos blancs./

Item dos trossets de tela prima molt petits de un pam / de amplaria y tres de largaria./

Item una ampolleta de vidre en que yha reste de polvores./

Lo mes prop dit cofre ab totes les coses sobre dites / es de la senyora./

Item una archilla de fusta de noguer tota lisa ab son / pany y clau ab calaixos molt petita dins lo qual / attrobam lo seguent./

Primo dues tisorettes dos ganivetes unes pintes dau- / -rats de or./

Item una ploma de argent bigarrada de negre / ab una via a la squena blanca./

En la capella attrobam lo / seguent./

Primo un retaulet de fusta no molt gran en que stan diverses imatges pintades./

Item un drap negra en alguns locs squeixat sta en la paret./

Item una post ab un crucifixi ab una cortineta / de ceda raxada./

Item un crucifixi rodat ab fusta pintat ab titol comense Homnes⁷⁰²./

Item una post petita ab una imaga de sancta Magda- / -lena⁷⁰³./

Item una verge Maria⁷⁰⁴ de terra que sta ab son fil al bras./

Item una ara gornida de fusta./

Item un misal ab cubertes de fusta ab un tancado / scrit de ma comense en la primera carta Januarius⁷⁰⁵./

Item unas stovalletes de drap de ceda scacades dolentes./

Item un palis de cuyro./

Item dos canalobres molt petits de coure y son tots lisos./

Item dues canadelles de vidre./

⁷⁰² "homnes"

⁷⁰³ "magda- / -lena"

⁷⁰⁴ "maria"

⁷⁰⁵ "januarius"

f.11r:

Die jovis XXII dictorum / mensis et anni./

En la cuyna attrobam / lo seguent./

Primo un fogo ab tres cases molt dolent./

Item una conca de lauto per a fer sabonar molt abonnegada./

Item dues olles de aram la una gran laltra petita totes abonne- / -gades de tenguda la una de un cante laltre de mig cante./

Item una caldera de aram tota abonnegada de tenguda de tres cantes./

Item quatre alambins ab son cuberto de plom molt vells./

Item un scalfador de aram ab forma te tres forats molt dolent./

Item un canti de aram ab son cuberto molt aboynegat y ben dolent./

Item dues copes de aram la una molt dolenta tota spallada / laltra bona y maiorica./

Item un flascho de aram ab una cadeneta ja molt dolent / y ben aboynegada y mes unaltro molt mes dolent ab lo / broc tot sclafat y ab les ances./

Item dos casos de aparellar de menjar blanc la un xich / lis y laltro ab dues ancetes molt petit ben dolent aboynegat / y tots foradats./

Item dues paelles la una gran y laltra petita ben dolentes./

Item un ferro de tres peus de fer bugada./

Item sinc canalobres dos grans y la un de los dos te tot lo peu / tot aboynegat laltro prou bo y te lo capsillo de broc un poc / menjat los restants molt petits y ben dolents./

Item un morte de coure ab sa ma molt petit./

f.11v:

Item una strada de dues cayxes sens pan y clau la un laltra / ab son pan y clau de fusta dalber tot curcat./

Item un cofre de fusta dalber ab son pan y clau pintat / de vermel tot molt dolent./

Item una taula de fusta dalber ab dues frontisses / a la un cap les altres li sobren que son tres tire onze pams / de largaria ab dos banquetes alts tot molt dolent./

Item dos bancs ab sos perges de la largaria de dita / taula molt curcats andos./

En la pastera./

Primo una pastera ab son cuberto y passador ben / curcada./

Item un bancall de dues cayxes molt curcat y sens / pan y clau./

Item dos cedassos la un de ceda laltro de listes molt / dolents./

Item un pages de fusta molt dolent./

En la cambra qui trau porta / y finestra a la dita sala./

Primo un lit de camp tot lis ab dues barres de noguer / al cap no molt grans molt dolent./

Item dos matalassos de tela de montanya plens de / bara usats molt./

Item una cayxa ferrada tombada sens clau y pan / tota deforrada y molt dolenta./

Item una banova de tela cutonada tota squinsada./

f.12r:

En la cambra qui trau porta / y finestra al pasatge attrobam / lo seguent./

Primo un lit de camp de noguer ab quatre pilars obrats / quiscu te lo cap enqastat de bayna ab una barra de / ferro a cada costat ben usat./

Item tres matalasos de tela o muntanyescha plens de lana / sardesca molt usats y en mols locs apedessats y squinsats./

Item un sillo de tela muntanyesca plena de lana / sardescha./

Item un crucifixi molt petit ab lo peu fet a modo de pila ab scalons./

Item dues cayxes ferrades cubertes de pell planes ab / sens pans y claus totes no molt grans ab una anelleta a cada cap / totes molt curcades en molts locs dins la un de les quals / attrobam lo seguent./

Item un parell de lansolls la un bru de canem molt usat / y ja squinsat lo de tres teles laltro de dues molt foredat / squinsat y spedessat./

Item tres stualles de drap de cassa tire quiscuna de lar- / -garia tire dues canes bones ja servides./

Item unes stovalles de ginesta tire dues canes totes foredades / y squinsades./

Item sinc tovalles de ginesta les dos molt dolentes fora- / -dades en alguns locs les restants totes foredades./

Item tres tovalloles de butanya del parador bones tiren un / cana quiscuna de largaria./

Item un torcaboques de drap de casa ja servits./

Item un cobriplat de tela tot ala rodador de ental./

Item una tovallola de tela tota lissa y squinsada./

f.12v:

Item dos torcaboques de ginesta ha un ab unes mostres / de domas laltro lis ja servits./

Item quatre coxineres brodades alentorn de ceda negra / totes squinsades fora[da]des./

En laltra caixa attrobam lo seguent./

Primo quatre lansols de drap de compra de tres / teles quiscu tots squinsats y apedassats en locs y / un altre semblant./

Item tres lansols los dos de dites teles laltro de tres / teles molt servits./

Item un parell de lansols de canem de / tres teles quiscu foradats en locs./

Item un altro perell de lansols de stopa de canem de tres / teles ja servits./

Item un parell de lansols de tres dels de canem bons / ja servits./

Item una archilla de tercià ab unes aneletes a cada cap / tota viada de color blanca y negre te un joc de / scachs a la cuberta de part de fora i de dintre / una creu no molt gran dins un scut ab son pan y clau / bona alentorn ab calaxos ab ses anelletes a modo de sivilla de la part del / pan dins la qual atrobam lo seguent es molt petita./

Item una tovallola de tela ab una flocadura tota / squinsada./

Item tres pessés de cortinage de tela / te quiscuna sinc teles ab sinc / vies de mostra de ceda de amplaria / de un pam tire quinze pams de cayguda quiscuna./

Item sinc trosos / de mostrás de ceda de grana tiren ço es les quatre nou / pams l'altra IIII pams la mostra es de amplaria / de la ma.

f.13r:

Item un tros de tela de vuitena tira mija cana no servida./

Item una tovallola de tela lisa usada molt./

Item una cuxinera de tela brodada de ceda grana molt petita / y squinsada./

Item sis pessés de goteres de seti carmassi ab unes pessetes de seti blanc ab una / voceta groga ab una flocadura de ceda blanca y vermella / tire quiscuna quinze pams de larc y de amplaria un pam y tres / dits./

Item tres canes y dos pams de ceda blanca y de grana./

Item una archimessa de fusta de noguer cuberta de drap vert / ab unes vetes blanques tatxades ab sa anelleta a cada cap / ab sa stisora pan y clau tova ab quinze calaixos dins / lo qual atrobam lo seguent ço es moltes letres./

Item una capseta dins la qual sta una maldraga./

En la cambra qui trau porta / devant lo pasatge y finestra / devant cassa del specier./

Item una caixa ferrada cuberta de pell peluda roja / tombada baix lo cuberto te sos pla ab dos peus ab son pan / y clau tova de dins forrada de tela blanca ja molt dolenta dins la qual atrobam lo seguent./

Item sis pesses de rendat y sobre possat de cortines xiques de lit / de camp tiren quiscuna nou pams de largaria y de amplaria / lo mateix ab sis tovallons sens flocadura./

Item una pessa de brocadillo de argent ab carmassi tire / XIII pams de largaria y sis de amplaria./

Item un lansol de drap de cassa de quatre teles squinsats / y foradats./

Item un altre semblant del prop dita./

Item un parell de lansols de tela de tres teles quiscu tots molt foradats y squinsats./

f.13v:

Item un parell de tovalles de tela totes molt foredades / y squinsades./

Item una caixa semblant a la prop dita dins / la qual havie capdels de fil que eren de la senyora / Pascala./

Item una caixa semblant a la prop dita ab la clau / coba dins la qual atrobam lo seguent./

Item unes andes de cotonina ab sa camisseta de flocadura de / Orlanda⁷⁰⁶/ blancha gornit tire dotze teles sta en alguns locs / foradat./

Item tres parells de lansols de Bretanya⁷⁰⁷ de dues teles / quiscu ja servits./

Item unes stovalles de stopa grossa ab unes raydetes / tire dues canes./

Item un lansol de drap de compra de dues teles / ja molt servit y mes unaltre semblant./

Item unes stovalles de drap de ceda totes foredades / tire dues canes./

Item uns tovalla listada de blau de ginesta grossa / tire tres canes./

Item un lansol de drap de casa y mes un altro tire tres / teles quiscu tots foradats en locs y squinsats./

Item una sort de drap squeixat brodats de diverses colors / y un altra de draps blancs tots squinsats y ben dolents./

Item una coxinera de tela brodada de ceda vermella tota / squeixa[da]./

⁷⁰⁶ "orlanda"

⁷⁰⁷ "bretanya"

Item tres fassets de tela ab ses manegues ab gafets squinsats / en molts locs y ben dolents./

Item dues caixes ferrades cubertes de cuyro ab lo cuberto / un poc tombat als caps totes menjades y en alguns locs / curcades la una sens pan y laltro ab /

f.14r:

y clau tova la que no te pan y clau es buyda e laltra / es lo seguent ço es devuyt nassos de li de Napolls⁷⁰⁸./

Item quatre matalasos de tela muntanyescha grossa / podrits en alguns locs y apedassats./

Item quatre barres ab ses cordes y corrioles a la paret / per a encortinar aptes./

En la cambra qui trau finestra / a la cuyna./

Primo una caixa de fusta de pi plana e trencada en molts / locs sens pan y clau dins la qual atrobam lo seguent./

Item quatre cortines de tela verda foradades en molts locs./

Item una faixa no molt larga ab listons foradada ja./

Item un lit ab posts y bancs dos matalasos de tela grossa / muntanyescha sens llana ja molt usats./

Item una flassa[da] de lana blanca ja foradada./

Item un pentinador de fusta ab lo peu quadrat ab son cantonet / fet a modo de caragol ab un pom en mig daurat./

Item una caixa ferrada de cuyro gornida ab sa manilla / a cada cap ja molt dolenta ab son pan sens clau./

En la cambra apres de la prop / dita cambra trau finestra al / pasatge de la sala./

⁷⁰⁸ "napolls"

Primo un lit ab posts y bancs totes curcades ab dos mata- / -lasos de drap de muntanya plenes de llana de sardescha / ja molt podrits en locs y foredats./
Item dos bancs ab sos patges no molt larc ab tres posts / larges ja curcades./

f.14v:

Item dues posts de fusta de pi ja curcades./

Item un setial de fusta de dues posts devant / ja molt vell./

Item un mig cofre de fusta dalber de vermel pintat / sens clau ab son pan ja menjat als caps buyt./

Item una caixa ferrada gornida de cuyro ab una madalla / a cada cap ab pan sens clau / enguixada de dintre ja molt vella./

En la alqorsa que / trau finestra al hort y mire a lan- / -trada./

Primo una caixa de pi gran ferrada ab unes fayxes de ferro / de dos dits damplaria a cada cap ab sa manilla / y de davant te tres barres de ferro ab una letra / gran negra que es una a ab dues anzes de davant / prop lo canto de uiscun cap ab un pan y clau / y una bastida que sta en mig dins lo qual attrobam / lo seguent./

Primo un drap de ras ab personatges ab unes / stelletes blanques y en alguns locs prop es vermelles / forrat alentorn de / tela blanca y en mig ab tres faixes gran./

Item un devant lit de ras de diverses colors / ab unes arbes ab unes stelletes alentorn./

Item un drap de ras de peus ab sinc sents ab uns / brots al cap vert folrat de tela alentorn ja molt / usat y en alguns locs foradat./

Item una portaleta de ras de diverses colors forada- / -da y apedassa[da] en molts locs./

Item un drap de ras ab personatges de seda diversos / y specialment en mig yha un rey al cap del qual hia / un titol comensa No⁷⁰⁹ tens rex

⁷⁰⁹ "no"

Nabugodenosor⁷¹⁰ forrat alentorn / de tela ab sinc faixes en mig y una ala travessa de un pam / de amplaria en alguns locs foradat sembla servit./

f.15r:

Item una spallera de drap de ras de diverses colors / ab personatges diversos y specialment un cavaller ab un cavall / al cap de dit drap ab unes princeses blanques tot foredat./

Item una spallera de drap de ras de diverses colors ab uns / rollets blancs verts y blaus molt spessos en alguns locs fora- / -dada./

Item una spallera de ras de diverses colors ab tres scuts / ab tres caps a cada scut ab un rouret quiscu vert y blanc / ja squinsat en alguns locs./

Item un drap quadrat de ras ab diverses personatges de seda / de diversa color en que sta al cap en mig una nostra dona / ab son fil al bras ab sa veronica vermella ab unes vies / blanques ab uns arbes verts en locs alentorn y per mig forra- / -da de tela ja molt servida./

Item una portaleta de Tornay⁷¹¹ al peu ab dues / stelles te quiscuna sinc vies verdes agudes foradat en molts / locs./

Item una portalera de ras ab un joc descachs de diverses / colors folrada de tela blanca molt foradat./

Item dos bancalets ab unes vies blanques vermelles y grogues / tots foradats y molt petits./

Item quatre draps de ras sarcs ab dues vies de quadros / granets ab uns quadrans blancs vermells negres y verts ja molt / servit de diverses colors./

Item unaltro molt mes petit de la mateixa sort./

Item un drap de Tornay⁷¹² en que hia la historia de na Griselda⁷¹³ / folrat alentorn de tela blanca y per lo mig tres y altra mes / dues faixes de tela foradat en alguns locs./

⁷¹⁰ "nabugodenosor"

⁷¹¹ "tornay"

⁷¹² "tornay"

⁷¹³ "griselda"

Item una portalera de ras de diverses colors ab personatges / ab unes princeses alentorn vermelles y verdes y blanques ab un rey en mig folrat de tela blanca tot molt foradat / y molt vell y servit./

Item un drap de Tornay⁷¹⁴ ab diversos personatges de diverses colors / ab una dama al mig te un setro en la ma negra y blanc / alentorn forrada de tela blanca ab dues faixes per lo traves y una / per lo mig forada[da] en molts locs y molt servida./

f.15v:

Item un coffre de fusta dalber pintat de vermel ab tres / quadrans de fusta al devant ab son pan y clau no molt / bo tot ple de letres./

Item un altre caixa semblant a la prop dita ab / dos pans la un sens clau laltre ab clau / un a cada canto ab una letra negra de be prop la un / pan la cuberta un poc tombada y a la un canto men- / -jada poc dins la qual atrobam lo seguent./

Primo una vanova de tela enbotida en lana ab unes / vies larges fetes a modo de matalas encarada a la / una part tire dues canes y mija de larc y una / de amplaria ja servida./

Item unaltra vanova de tela enbotida de coto feta de / bastres desnorellada als caps tire de largaria / dues canes y tres pams ja vella./

Item unaltra vanova de tela enbotida de coto feta / de bastres molt stretes tire de largaria tres canes / y tres pams ja molt servida./

Item unaltra vanova semblant a la prop dita./

Item sinc pessés de fil tenyit de negra tiren quiscuna / dues canes de largaria y etrettant de amplaria./

Item una tela verda ab tres vetes per mig grogues y quatre / ralletes vermelles./

Item dos tovallons negres sens flocadura ja usats / y molt petit./

Item sinc pessés de godamasils dor y vert ab les barres / dargent y or tire sinc pells de cayguda ja foradades / en alguns locs./

⁷¹⁴ "tornay"

Item tres pessas de godamassils dor y vermell y les barres / or y vert tiren de cayguda sinc pells./

Item un cofre de fusta dalber de la forma maior en dos / noms de Jesus al devant deurats y a cada cap / un pintat de vert en loc ab son pany y clau / tot desvernissat y molt vell dins lo qual attro- / -bam lo seguent./

f.16r:

Item dues vanoves de tela morisques la una part blava y latre / verda plenes de lana totes fetes de bastres la una ja squin- / -sada y apedassada laltra apedassada./

Item una vanova quadrada les vores blaves lo den / mig de una tela morisca ab uns stelletes verts y vermells / folrada de tela blanca no molt servida./

Item una portaleta de ras de diverses colors ab un titol comensa / y acaba Lirus⁷¹⁵ corde ab letres negres squinsada molt perforada./

Item un banqual ab unes vies fetes a modo de ferro de lansa / larg de color blanc negre y vermell./

Item unaltre cofre semblant al prop dit cofre dins lo qual / attrobam lo seguent./

Item unes cortines de camp que son dues de vellut ab rams de seti / negre ab una flocadura de ceda negra folrades de tela / verda ab ses anelletes tiren nou pams de cayguda./

Item quatre tovallons de vellut ab rams de seti negre ab una / trena de ceda alentorn folrats de tela verda ab ses anelletes / tiren de amplaria dos pams no molt larcs./

Item sis peses de vellut negre folrades de boqueram ab / ullets alentorn eren dos gorniments de cavalls de justar ço es / dos pitrals dos sobre colls y sobre anques dues usades molt./

Item un mantell morat sens manegues ab ales ab un rivet / alentorn de vellut morat ab una faixa de seti negre alen- / -torn de part de dintre usada a col ab una faixa de vellut / morat./

⁷¹⁵ "lirus"

Item una scuba morisca de de Cadis⁷¹⁶ ab ses manegues amples / bo al cap de la una ha dos quadrats la un al costat del altre / vert negre y groc usada./

Item sis coxins los dos de tasata carmasi y los restants / de franja color vert y de domas negre folrats de tela blanca no molt grans ja squinsada./

Item una casulla de domas vert ab una franja per lo mig de- / -tras y devant de or y vermell folrades de tela blava usada./

Item unes cortines de esperelo vermelles pintades de negre / ab una flocadura alentorn de negre y vermel tot bo ne- / -cessari per un cortinatge de lit de camp./

f.16v:

Item un tros de stamin- / -ya blanca ab dos serrells a la un costat tacat / tire dues canes./

Item una pessa de vergar vert ab un serrell a cada / cap ceda pardilla tire de amplaria dos pams / y IIII dits y de largaria deu canes./

Item un parell de sabates de vellut negre de dues soles / de home morisques./

Item unaltre perell de sabates de lustre dome de / dues soles ab unes orelles ab dues tiretes / ques pren./

Item un drap morisco ab los entorns de tela / blava ab uns flocs filadis groc vermel / blanc en mig morisc de diverses colors ab dues / vies burell y blancs folrada de tela blava./

Item una vanova de tela blanca enbotida de lana / molt dolenta y ben usada./

Item una cayxota ab un pan y clau te tot lo / cuberto curcat y en molts locs ella curcada dins / la qual havia una tenda de camp de cotonina / blanca ja molt dolenta./

Item una caixa plana gran de fusta de pi a la / un cap molt curcada ab tres pans / claus bones a cada canto un baldo / ab una anelleta ques pren./

Primo una vanova de tela plena de / coto grossa ab fullatges molt vella y foradada en / molts locs./

Item unaltre vanova semblant a la prop dita./

⁷¹⁶ "cadis"

Item unaltra vanova de tela ab rossetes embotida / de coto ja molt vella./
Item unaltra vanova de tela blanca obrada de pastera / embotida de coto ja molt vella./
Item unaltra de cetial petita obrada de fullatges./
Item dues altres vanoves blanques obrades de bastre- / -ta enbotides de coto squinsades./

f.17r:

Item un cofre de la forma major de fusta dalber pintat de / vermell ab tres quadros de davant de la mateixa fusta / ab son pan y clau tota dins la qual attrobam lo seguent./
Item dues vanoves obrades la una ab puntes laltre de bastes / de tela embotides de coto grans ben velles y molt servides./
Item sis vanoves de tela blanca obrades totes de pasteres / enbotides de [coto] molt velles y servides y en alguns locs / foredades./
Item dues catifes de tres rades quiscuna de diverses colors./
Item una cayxa de fusta de pi pintada de cruu te lo / cuberto tot curcat ab son pan y clau dins la qual / ha segons diuen scriptures./
Item un cofre de fusta de pi pintat de vert ab tres Jesus / de devant ab pan y clau ben dolent ab son pan / y clau./
Item unes cortines ab sis garses pintades / recamades de or ab unes puntes / y set barres blaves de seti blau ab trepes / de vellut carmassi folrades de domas blau ab flocadura / alentorn blanca blava y vermella ab unes vetes preses / de stan vermelles./
Item una capseta y costat de les prop dites cortines / de taseta blau del mateix obratge./
Item unes cortines de drap de cassa ab unes listes blaves y naronja- / -des son quatre pessas ab dos tovallons del mateix./
Item uns coxins botits de corde de jonc ab ses coxineres de tela / gornits de corde de ceda de [...] ja servits./

Item una vanova ab pics y rodetes obrada de tela blanca / enbotida de lana ja servida./

Item una alquba morisca verda repassada de blanc y usada./

Item una altra alquba morisca florada de tela blanca la / meytat vermel y blanc
latra meytat negre y blanc./

f.17v:

Item un altra alquba morisca de vies verdas blancas y moradas / folrada de tela blanca usada./

Item un altra alquba morisca de seti la meytat de morat / laltre de seti leonat folrada de tela blanca./

Item altra alquba morisca se seti carmassi ab una / rexmitets de ceda folrada de tela blanca bona./

Item tres togues de tela blanca ab sos serrells ja usades / y totes tacades./

Item dues tovalloles de ginesta ab los caps brodats / de blanc./

Item un drap morisco de ceda de diversos colors ab uns stells / en locs vermells grocs y verts./

Item un altre drap morisco semblant al prop dit./

Item una pessa morisca de brocadillo negre te una / cana y dos pams de larc y de amplaria dos pams / y mig./

Item una pessa morisca de ceda vermella ab vies / blanques tire de largaria quatre canes y mija y quatre / pams y tres dits de amplaria./

Item una cuberta de taule de cuyro vermel / ab un rollo enmig vermel y vert que ja molt / usat./

Item un altre cofre semblant al prop dit coffre./

Item sis coxins de ras ab personatges de diversos colors / y specialment a cada hun hia un titol comenssa / y acaba en Indij y mes altres sis de la / mateixa manera ab lo mateix titol./

Item deu barragans de ceda ab vies grogues ver- / -melles y de altres diverses colors./

Item un palis de alça de domas blanc ab un scut ab un a- / -guila negra folrat de tela blanca tot foradat en alguns / locs./

f.18r:

Item una casulla de xevellot leonat struc ab una treta de / domas blanc ab trepes de vellut leonat recamat de bordonet / de or folrat de tela blava y un camus de tela blanca y / un sivel de fil blanc y stolla y manopla de la mateixa color / de la cassulla./

Item uns godamassils quadrats quatre pells dalçaria / ab radats dor y blanc y les vores dor y vermell y vert / ab un cap a cada cap./

Item tres pessas de godamassil semblants als prop dit./

Item quatre pessas de godamassil brodats d'or y pell vermells / ab un scut al mig ab tres caps de home./

Item un scut de fustai entre posts y una porta de finestra / ab un baldo y frontisses gran dues caixotes totes po- / -dades y dues altres molt mes dolentes./

En la cambra qui traou porta / a la alqorsa./

Primo dos lits ab ses posts y bancs quatre marfe- / -gues la una tota plana les altres ab vores de drap de / muntanya totes squinsades plenes de palla./

Item un banc ab quatre petges no molt larch./

Item una caixota tombada ab sos posts sens pan y clau / molt dolenta y curcada en locs./

Die veneris XXIII dictionum mensis et anni./

En la cambra qui traou finestra / al ort y porta a la dita alqorsa./

Primo un crucifich gran ab los brassos llevats de fusta de gipre / no molt vell./

Item un drap de ras ab personatges de diversos colors / en lo qual sta Hercules⁷¹⁷ enmig te un titol de letres grogues / comense Hic⁷¹⁸ Hercules⁷¹⁹ y a la una part / te un titol de letres verdes te la largaria de dit drap./

f.18v:

Item un pavallo de drap de lana de vynt teles les quatre / grogues y les restants vermelles y grogues ab sa camisseta / ab unes vies de negre tot entinyat y molt dolent./

Item dos draps de ras enmig ab una font ab un leo al / peu de la font cada un de diverses colors molt dolent y en alguns / locs foradats./

Item una caixa plana de fusta de poly ab dues anelletes / a cada cap rodones ab son pan y sens clau / ja molt velles en alguns locs curcada dins la qual / attrobam lo seguent./

Item un drap de ras ab personatges de diversos colors / quadrat te al un cap prop lo canto una torreta molt petita / damunt un cap de un personatge blava y te una creu / al costat seu rossa ja servit alentorn folrat de tela / blanca ab dues faixes de tela / per mig./

Item una catifa gran de drap de ras ab unes rosetas / blanques verdes y negres tire de amplaria una y / mija cana y de largaria tres canes bastants te / uns stelletes entre les rosetes ab unes picadures / verdes blanques y negres ja servit ab uns listons a cada / cap./

Item una catifa de drap de ras de peus quadrada de diverses / colors enmig ab un scut gran de coure groga ab tres / cap de home tenen lull blanc y lo morro vermell ab una / vieta al cap de negre vert y groc ab quatre altres / scuts ab tres personatges a cada scut de la mateixa brodadura / folrada alentorn de tela blanca y per mig y a la travessa / te una faixa de tela de la mateixa blanquaria ja servit / ab unes letres alentorn comensen a la un cap Conditus⁷²⁰ hic lace vermella./

⁷¹⁷ "hercules"

⁷¹⁸ "hic"

⁷¹⁹ "hercules"

⁷²⁰ "conditus"

Item un tros de drap de grana molt petit ab unes / flos grogues a la un cap ab una faixaeta groga de am- / -plaria de un dit al peu de les flos molt encara / mytat foradat y squinsat./

Item un balandran de feltre tenyit de vermell ab / les manegues amples ab un boto al cap y de davant / tres ab un giro ampla ja molt usat ab unes vetes / entorn de les manegues blanques./

f.19r:

Item una catifa de drap de ras ab vuyt rodes y en mig de / cada roda ha tres pics vermells molt petits ab dues vietes negres / tota de diverses colors y specialment de vert ja als caps / en molts locs tota desfilada y prop la un cap enmig un forat / tot desfilat ja molt servida y dolenta./

Item una catifa groga tire de larg quatre canes y de amplaria / mija cana y dos pams ab uns quadros bigarrada vert / blau morat y altres colors ja molt servida./

Item un cofre de fusta de alber ab tres rollos y dues / faixes de davant sens pan y clau ja molt curcat en locs / dins lo qual atrobam lo seguent./

Item sis catifes de drap de ras de cofie ab tres rodes cada / una tiren una cana y un pam de largaria y de amplaria / quatre pams de diverses colors ja servides./

Item una catifa de drap de ras de mig cofre ab deu rodes / sinc a cada part brodats alentorn de unes vies blanques / de diverses colors./

Item una catifa petita de drap quadrada de diverses / colors tire una cana de larc ab unes faixes de lana / blanca y vermella dues alentorn ab serres a cada / cap tot molt vel y servit./

Item un altra catifa de diverses colors acada cap blava molt / petita y serres a cada cap blanques ja servides./

Item dues catifes ab vuyt rollos cada una / los sis blanques y altres colors de diverses colos tire / de largaria dues canes y un pam y una cana de amplaria / ab serres a cada cap molt servides./

Item una catifa ab XXVIII rodes molt petites de diverses / colors ab unes esses per la vora a cada cap vermella y serres / tire de larc una cana y sinc pams y de amplaria una cana / ja molt servida./

Item unaltra catifa de diverses colos ab unes rosetes / y una via blava prop de la vora alentorn de largaria / y amplaria de la prop dita ja servida ab serres al / cap blanques./

Item dues catifes de diverses colors ab los serrells a cada / cap larcs tots grocs les quals eren segons deyhen de la senyora./

f.19v:

Item una caixa plana ferrada ab sa manilla / a cada cap ab son pan y clau ja se disferre tota / molt vella dins la qual a un paveret de verga blanca / ab son cuberto usada y no res altre./

Item una sort de barretes obrades per a lit de cam./

Primo una cayxa de fusta dalber plana ab una ma- / -nilla a cada cap ab son pan sens clau molt dolenta dins / la qual ha una sort de fusta ço es uns pilars obrats per / a lit de camp./

Item una cayxa de pi que sta ferrada ab la pell ja gastada / sens cuberto buyda tota molt dolenta./

Item un caldero de aram dues anelletes rodones de ferro / te dos cantes molt vella ab sa cubertora./

Item un altre caldero de aram ab dues ancetas de coure rodones y son / cuberto de aram molt petita y usada./

Item un bassinet de aram un lis no molt gran./

Item un altre plat petit molt mes sens cuberto / usat./

Item una tassa de aram ab son peu molt petita./

Item una bassineta de aram plana graneta tota lisa / molt usada./

Item dos canterets de aram ab dues anzes cadaschun / y sos cubertos cadenets ab unes vies / al mig travessades spesses servit ja molt./

Item una cassola de aram ab son peu cesvres no molt / gran totes sclafades./

Item dues culleres de aram ab son tornet enmig / ques tenen usades molt./

Item dos regadors de aram ab ses ances ço es lo un rodo- / -na laltro sclafada
tots tous fets a modo de alambins / tenen lo sol ab foradets menuts./

Item sis bassinetes de barbe de laltro lis ab no molt grans / servits molts./

Item un colador de lauto lis trencat y aboynegat tot./

f.20r:

Item un canalobre ab lo peu tou ab tres rodes engranades / ab peu ab un cano
fet a modo de canalobre dalt al cap / sclafat tot tort./

Item quatre canalobres de lauto los dos grans tots tous / al peu tenen dues
rodes per tenir antorxes ab lo cano / la un tou laltre ab un punxonet y dos
rolloquets de negre / y de altres colors enboynegats en alguns locs servits / los
dos altres petits lo cano y lo peu tot tou per a antorxes./

Item una gregonera de aram no molt gran tota aboynegada / y en alguns locs
les vores sclafades./

Item un flasco de lauda ab son cano y tap ab quatre / anelles dues a cada costat
tot pla y lis servit./

Item tres scalfadors de aram la dolla de ferro ab un manec / de fusta sta molt
abonegat laltre sens manec./

Item refedador de lauto engranat ab dues rodes tot tou / en lo peu te una
voreta grosseta alentorn./

Item tres cantes de aram lo un ab dues anzes y son cuberto / ab sa cadeneta ces
a la una anza ab vuyt vies / al traves sens peu los altres ab una anza ab sa
cadeneta / ques te en aquella y sos cubertos ab lo peu tou tots sclafats y
molt dolents servit no molt sclafat./

Item un cante de aram ab dues anzes ab son cuberto ab un / pan y sobre pan
sens clau tot rodo ab lo peu tou ja abony- / -egats./

Item un setril de stany ab son broc y sa anza ab son peu / molt petit./

Item un colador de aram tou ab una vora plana tot lis / te lo sol tot forats./

Item sinc ampolles de aram per portar ayga per cami los tres / grans ab dues
anzes quiscu y los dos ab un broc petit / a laltre faltenlis sta foradat ali onte ere

/ lo broc los dos petits ab ses ances y sos canonets ja aboyne- / -gats y vells dins los dos havie una poca de ayga ros./

Item un cercol de servir prim./

f.20v:

Item un fogo de aram ab dues anelletes de ferro ab tres / peus per soll tot sclafat y foradat./

Item un flasco de aram petit ab un ança de ferro cordellat / ab son broc petit aboynegat./

Item tres bassines de lauto ab un foradet a cada una / sens anelleta totes lises ja servides./

Item dos plats de stan lisos filasats lo un en lo mig / foradat y laltro a la vora de dintre y tots / aboynegats./

Item tres scudelletes ab vores de stan la una te les / vores menjades les altres foradades en locs y aboy- / -negades./

Item dues olles de coure ab ses anzes ço es dues a cada / una no molt grans servides molt./

Item una cadena de pou molt petita rovellada./

Item un tros de paella tota trencada y rovellada./

Item dues cassoles de coure ab sos brocs y ses ances / la maior es trencada per mig ab tros de dintre laltra / trencada que y falta un tros./

Item dues bassines de lauto obrades aboynegades y la / una te la vora foradada./

Item una cubertota tova de aram ab dues anelles de ferro./

Item un lit encayxat ab una marfega ab dues vores / plena de palla./

Item dos matalasos de drap de muntanya plens de / borra tot apedassats molt y squinsats./

Item un matalas tot apedassat y squinsat./

Item una cossera viada de blau plena de ploma doca./

Item un matalas y una fillola de tela blanca enbo- / -tits de lana sardesca tots apedassats./

Item una flassada blanca ab serres al cap tota / foradada./

Item un spill gran enqastat ab fusta / ja sta tot trencat y manquanlin a les vores alguns / trossos./

f.21r:

Item un coxi de tela pla de cor de junc servit./

Item un gorniment de posts dins la qual / ha una p[os]t⁷²¹ petita en que sta pintat / un mig home vermel ab un canalobre al peu tot groc / ab un titol a la un canto comense Libre⁷²² sacerdo- / -tes./

Item una post en que sta pintat Cupido⁷²³ ab la sageta / y Venus⁷²⁴ ab tres donzelles totes nucs / bo damunt lo cap de la una a un titol comensa Venus⁷²⁵ / usats./

Item una caixeta ab dos Jesus devant deurats de fusta dalber / bo ab son pan y clau buyt molt vell./

Item una rodella daurat ab una dama al mig vella./

Item un cayxeto de fusta grossa plana petita ab / dues anelletes a cada cap sens pan y clau tot ple de letres / molt vell./

Item una caixeta tota rodona te en lo cuberto tres barres / de ferro ab son pan sens clau tenie alguns temps tres / tancadures segons se demostre ab dues baldetes./

Item una librella obrada te trencada la vora de obra de / tela vella./

Item una dama de coure stava ab un sortido ab una tanca / de fil de lauto te les mamelles foradades./

Item dos plats grans de obra de terra valencians pintats / de diverses pintadures ja vells./

Item una caixeta de fusta quadrada obrada de vori te dins / sis caixons cuberts de folre ab un jocs de scachs / demunt la cuberta de vori./

⁷²¹ Mutilat

⁷²² "libre"

⁷²³ "cupido"

⁷²⁴ "venus"

⁷²⁵ "venus"

Item una archilla de fusta de noguer obrada de tercia / te enmig de devant un scut dintre ab un pi pintat de vert / ab una sageta que li travesa a la socha molt petit ab una / creu a la part de dintre del cubert./

Item un caixo folrat de negre y de dintre vermel / ab pan sense clau ab dos baldonets a la part devant / en mig de la cuberta de part de fora te una anelleta / vella./

Item una brandonera de fusta dalber tintada de negre ab / un scut a cada cap dins tres caps de home servida./

f.21v:

Die sabati XXIII dictorum / mensis et annij./

En la prop dita cambra./

Primo una cayxa tombada ferrada ab son pan / y sens clau ab una baldeta prop cada canto quis pren ab una / serret tota plena de letres misives / es ja molt vella./

Item tres flassades les dues de lana blanca laltra vermella / totes forats./

Item un cayxonet de fusta fet a modo de aquells tenen / los argenters./

Item un pitral y unes capsanes de vellut forrats de tela / blanca ab sos taps de ferro lo vellut es tot desfet y foredat./

Item una taula rodona de fusta de pi enmig te un joc de / scachs ab son peu desfet molt vella./

Item un mig cofre petit pintat de vermel ab son pan / y clau dins lo qual atrobam lo seguent./

Primo una capsia plana de fusta sens cuberto plena / de letres./

Item n cayxonet ab unes punteres y vies de os obradat / y una via alentorn viada ab pan y clau de dins pintat / vermel manquenli lo punydet de dalt./

Item una capseta de fusta tota negra dins la qual ha un Jesuset⁷²⁶ / molt petit ab un pilaret de separar de aquell te les cames / totes trencades./

⁷²⁶ "jesuset"

Item dos trossets de domas noranjat tots molt dolents./

Item una pau obrada de canotilles molt petita ab / una madalla enmig verda ab una verge Maria⁷²⁷ / te un ram vert en la ma tota en perles ab una o de vida / al cap ab una colometa y baix dos rollets de vidre en la / un a tres caps de home./

Item una capseta de fusta tota engrutada de negre / ab son cuberto molt dolent./

Item un cayxonet de fusta molt petit te lo cuberto tom- / -bat ab pan sta tancat que nos trobave la clau./

f.22r:

Item una capseta de fusta molt petita blanca sens cuberto / dins la qual havie una pau en que hiavie enqastada una / verge Maria⁷²⁸ ab son fil al bras de os cuberta de os molt prim / tot encarat alentorn de torxes./

Item una capseta tota negra te lo cuberto en que sta enqastat / pedra de marbre demostrave hi havie dos Jesusets⁷²⁹./

Item unaltra capseta tota negra dins la qual havie / dos Jesusets⁷³⁰ tots de pedra marbre tots / tenen los brassos trencats y les cames./

Item dues stisores la una ab sa cadena laltra / sens cadena ja totes podrides./

Item set rodells de fusta rodones daurades te quiscuna / de devant un scut ab tres caps de home petits ab unes / letres alentorn prop la vora de quiscuna totes negres / ja curcades en alguns locs./

Item una caixa ferrada ab lo cuberto tombat / no se trobave la clau desclavarenla y te prop / cada canto una baldeta que se tancave ab unes clauetas / ab sa manilla a cada cap dos la qual atrobam lo / seguent./

Item unes cortines de tela blanca son quatre ab sos tovallons / y son sobre cell totes apedassades./

Item dos parells de coxineres de tela ab listes les dues / vermelles les altres blaves totes molt velles./

⁷²⁷ "maria"

⁷²⁸ "marie"

⁷²⁹ "jesusets"

⁷³⁰ "jesusets"

Item un lansol de drap de compra enmig y a les / vores ab uns rollos tot podrit y apedessat./

Item un pan de pavallo ab un cos de dama enmig / daurat te un scut en les mans deurat ab tres caps de / home ab letres alentorn comensen Procul⁷³¹./

Item una caixa ferrada te lo cuberto tombat ab son pan / sens clau ab dues baldetes dins la qual atrobam lo següent./

Primo dues botelles de cuyro ab unes vies de mateix / cuyro fetes a modo de cercols ab lo tap destan la un / te la un enmig del tap un foradet ja servit./

Item tres flascos de cuyro viats ab sos peus tous quiscu / ab los taps de stan ja servits./

f.22v:

Item dues masses la una negra l'altra / pintada de vert obrades la pintada te al cap / un pomet destan usades./

Item una botella gornida de derrera de cuyro / ab una cuberta ab una sivella ques tanque demunt / la cuberta a un scut daurat dins la qual / ha tres claus negres ab lo broc fet a la / carlagora ab son tap obert de la casayall./

Item una corveta daurada te los caps gornit de / stan./

Item un cride selans de pell daurada./

Item un baull de cuyro negre ab sa manilla de / corda a cada cap tot rodo ab son cuberto ab tres / fayxes de ferro all enmig te dues anelletes la una / ab son pany sens clau la una fayxa de part / de devant te una anelleta rodona./

Item un pom de lit tot daurat y entorn ab pomets / fets a modo de pinnes daurats te un cap a la vora / y enmig un scut ere de les cortines de domas / blanc y brocat./

Item una lansa de fusta de alber de agusta./

Item una lansa de camp ab lo ferro al cap larc./

Item tres lanses petites larges les dues ab un serret / a la un cap y mes un'altra dos serrets que te hun / a cada cap./

⁷³¹ "procul"

Item dues visarines ab los ferros tots de una manera / ço es tres petites quiscu la una ja tota curcada./

Item en lo pasatget del dit tarrat ha tres cayxotes / sens pany ni clau tenen los cubertos tots desfets / y totes desfetes y curcades./

En la cambra qui dorm lo mosso / qui trau porta y finestra al pa- / -satge de dit pasatge./

Primo un lit ab unes posts de devant a manera / de cofre fetes ab unes vies vermelles ab sos posts / molt dolents una marfaga drap de muntayna de palla/

f.23r:

tres matalasos de tela montanyescha plens de borro / ja tots apedassats squinsats los coxins apedassats / enbotits de ploma./

Item unes flassades la una vermella l'altra blanca foradada en loc./

Item dos lansols de estopa de tres teles quiscu ja molt / usats./

Item un fanal de fusta de pi pintat de negre ab quatre / noms de Jesus⁷³² de devant dos ab sa spallera gran ab tres / Jesus⁷³³ deurats y un a cada cap./

Item dues cortines ab son sobrecell de tela negra ab / uns stelles blancs tots foredats squinsades y podrides./

Item una caixa de fusta dalber sens pan ni clau alta / buyda te un forat enmig ahont a de star lo pany./

Item una taula fusta de pi ab sos petges enclavats / ab dos cayxonets un a cada cap ques obren a segada / a la part devant y de mide tire de largaria / dotze pams y quatre de amplaria./

Item un rellotge de ferro ab sa campaneta de coure / ab tot son aparat apte per ferli tocar hores be ques / es tot rovellat ab son gorniment de fusta./

Item una sort de singles rabastes ab sos ferros totes / desfetes y squinsades./

Item una cayxota de fusta grossa ab son pany y clau / buyda ja molt vella./

⁷³² "jesus"

⁷³³ "jesus"

En lo gordaroba qui mire en lo carrer./

Primo tres carratells de tenguda de mija carrega / y un poc mes ja molt vells./

Item dos carratells molt petits tiren los cercols ja trencats / de tenguda de vuyt una ampoles tots molt dolents./

f.23v:

Item un carratellet ab los cercols plans de tenguda / de un barral de vidre./

Item un carratell te la un sis foradat manquenli / molts cercols tot quasi diset de tenguda de / una carrega./

Item tres carratells molt petits tots sens sols molt / dolents servits per portar scleus./

Item dos carretells grans de tenguda de una / carrega la un sens un sol laltro tot desfet / y tot desencercollat laltro manquenli una post / a la un sol encercollat molt dolent tots./

Item un busch de abelles de suro ab un sol del mateix / suro luset a la un desfet de un tros de pell de arbre./

Item una caixa rodona amalla ab cuberto de / cuyro ab dues barres de ferro te la un una anelleta / rodona ab son cuberto ab tres barres de fero ab son / pan y clau y dues baldes ab dues anelletes de la part / de canto aboynegat tot desfet./

Item un barrilet ab un sol entercalat./

Item un banquet ab sivella de cuyro gran./

Item dues algarres ab dues anzes quiscuna grans / obra de terra y mes un altra ab dues ances sbrequella / petita./

Item un alambi enqastat en terra./

Item una cayxa sens cuberto sobreli un cuberto / tota curcada./

Item un faristol sense peu dolent./

Item un canti de obre de terra./

Item una cayxa ferrada de pi ab son pany te lo sol / que tot desffa molt podrida./

Item una cunillera de fusta ab lo sol y cubert tot / sclafat./

Item una tauleta petita quadrada ab un cayxo ab una / barra te al traves als peus./

f.24r:

Item una capsa plana de aram gornida de fusta ab dues / manilles planes una a cada costat es ja / molt vella./

Item sinc stisores dues ab dues cadenes y tres ab una cadena / ja son molt curcades./

Item una conillera tota sclafada./

Item dues conilleres totes sclafades./

Item una cayxa de poy ferrada sens pan y clau / te lo sol tombat te sinc barres de ferro en lo cuberto / molt vella y ben dolenta./

Item una cayxa de poy plana sens pany ab una manilla / de corda te los cantons tots curcats./

Item una cayxa de poy sense tornets te lo cuberto tot dese- / -parat de ella ja molt dolenta./

Item dos bancs de fusta ab los petges plegadissos ab una balda / a cada cap prop dits petges ja molt dolent./

Item sis cadires ab ses spalleres ço es les sinc les tres sense / peus y totes sclafades ab ses setials de cuyro totes fora[da]des / ja molt dolentes./

Item dos bastiments de fusta de pi ab tres bases cada una ab dos / tornets a cada canto plegadissos./

Item quatre bancs ab perges son de taula los dos grans lo laltres / petits y podrits en alguns locs./

Item deus cayxes de pi sens cuberto y la una sens sons / ja son molt podrides./

Item un calaix de pi corredis sensillo ja molt dolent./

Item una caixa de viola ab un scut enmig del cuberto / de part de dintre ques en la vora y en mig negre / molt dolent./

Item un cayxa ferrada ab son pan sens clau / molt dolenta tota plena de paperots tots podrits./

f.24v:

Item una caixa de poy ab son pan sens clau tota / plana ab dos caixos a la un cap ab una viola de dintre / ab lo manec obrat de negre ab una caps de home / en locs gran que es./

Item una cayxa ferrada rodona de poy ab son / pan ces en la baldeta de dintre forrada / de tela blanca ja molt dolenta dins la qual / havie cartes y libres no molts./

Item una caixa ferrada ab nou pans ab una tancadura / sens clau la qual lo ferrer a desclava per no trobar la / clau florada de tela verda es molt dolenta./

Item una caixa de vet sense tancadura ab dues / frontisses te lo cuberto tot molt podrit buyda./

Item un conc de cuyro no molt gran ja molt dolent./

Item una cayxa de futa de vet sense tancadura / ab tres tornets dins la qual ha lana no cardada sardesca / que no feu falte molt que no sie plena la / caixa es molt dolenta./

Item un tros de peu foradat ab una bassa alen- / -torn ab un bossell rodo./

Item una cayxa ferrada ab pan nos trobava la clau des- / -clavarenla te lo cuberto tot sclafat sat feta ab baldons / adornat ab un joc descachs tota molt curcada / buyda ab dos gafets a cada cap./

Item un canasta tot molt dolent ab una sort / de gornissions totes molt podrides./

Item dos ferros de pica./

Item quatre ferros enquintata plegadissos fets a modo / de molts tenen la una berga lisa laltre ab un ganxo / al cap./

Item una canasta de berga ab un cuberto de poy / sense tornets ab una corda molt dolenta./

f.25r:

Item una sort de vidre./

Item una caldereta de vidre te lo sol daurat./

Item un [...] ⁷³⁴ de vidre ab lo peu blau ab son broc./
Item un algerra sense broc te lo peu groc y la / anza vermella./
Item un setril ab son broc y una tassa picada gran / tot de vidre./
Item una algerra ab dues ances de vidre./
Item una sort de vidre molt ben obrat es molt poc./
Item una tassa molt ben obrada feta a modo de xapa./
Item una caixa de poy ab tres frontisses sense pany / y lo cuberto sclafat./
Item una finestra ab bastiment vuyt frontisses ab una leva / ab un pan sense pan ja molt dolenta./
Item una caixa rodona sens pany ferrada ab sinc tornets / de pell folrada de tela blanca ab dos peus sense claus / a la part de dintre buyda./
Item un lit de camp de roure de Flandes ⁷³⁵ sens caragolls / molt dolent./
Item una cunillera tota sclafada./
Item uun gorniment de tenda no complit molt dolent./
Item una cayxa de vet clavada hay dintre una taula / devorada de dos de noguer te vuyt rodes quatre / a cada cap te dos scuts dal a cada banda petits plega- / -dissa ab quatre tornets y tres baldons stave dita / cayxa ligada ab una corda./
Item una sort de fusta en que hia bastiments de cortines posts / y altre fustant tot molt dolent./
Item una pastera de mig cofre tota molt dolenta./

f.25v:

Item una caixa de pi ab tres tornets sens pan / y clau molt dolenta dins la qual / attrobam lo seguent./
Primo una olla de coure de dos cantes ab / dues anzes/
Item unaltra de coure te dues ances cap y un cante./
Item sinc olles de coure ab dues anzes quiscuna / la una ab tres vies cap hi mig cante de aygua./

⁷³⁴ Mutilat

⁷³⁵ "flandes"

Item una olleta petita de coure ab dues ances./

Item una cassolete petita de coure trencada a la un / costa[t] y al broc ab dues ances./

Item calsados de barber ab sos cubertos y una ança / quiscun la un sta aboynegat tenen lo peu tot lis./

Item un ayguamants de coure ab dos brocs y una ança / ab un tornet al cap te dues ances quiscu ab un cap / de home./

Item quatre flascos rodons de aram ab sos brocs la un / te un anell de ferro cordellat los altres ab unes / anelletes prop lo broc que te quiscu lo petit sense / broc./

Item un gorniment de lantia de lauto ab tres cadenelles / y un anell al cap de ferro./

Item una copeta de lauto ab son peu y una anelleta a cada / part tota forats per les vores./

Item una pessa de stan feta a modo de orinal ab lo peu / tou ab dues anelletes tobs de stan te lo cuberto a modo / de setia fet./

Item dos parells de canalobres engranats de argent son de / lauto ab lo cano no molt gran obrat los dos / petits de una grandaria les altres maiors tot uns./

Item un canalobre sense cano boynegat./

Item un fogo de aram ab quatre peus ab dues anelletes ab quatre / cares un a cada quadro./

f.26r:

Item una bassineta tova ab un forat al enmij al qual / sta una pesseta feta modo de cuberto de aram ab lo tap / tot ab forats ab una manilla de ferro ab una torreta / de fusta./

Item un sclafado trencat de lauto fet a modu / de paella ab lo cubert de lauto forats ab lo manec / de ferro./

Item una conca de lauto ab una manilla laltra ses / perduda a la vora ab boles spes de coure rodons te tres / peus bona./

Item un caldero de aram ab les ances grans de ferro la caben- / -y sis cantes de aygua te lo sol molt foradat y boynegat./

Item un perol de aram ab dues ances ficades de ferro te / un forat a la una part./

Item una cassola ab les vores altes ab lo manec / de ferro tota foradada ab son cuberto./

Item un cante de aram ab lo coll y tap desseparat tot / aboynegat./

Item un cante de aram sens cuberto tot filasat y aboynegat./

Item una tassa de aram ab lo manec de ferro es la tassa tota / sclafada./

Item un peu de copa de aram al sol te tres forats./

Item dos cuxots de arnes tot rovellat y trencat./

Item una maynoplá de arnes tota rovellada./

Item una filada de arnes tota rovellada./

Item un flasco de terra te ja una sivella./

Item unes anqanilles gornides de drap de dol totes molt / desfetes y trosejades./

Item un carratell de una carrega buyt./

Item un altre de mija carrega buyt./

f.26v:

Die martis XXVII dictorum / mensis et anni./

En la cambra / trau finestra la hunt a la entrada trau dues finestres / en la carrera publica./

Primo una caixa obrada de terciá ab son pan y clau tova / al sol del peu ha un scut en que sta pintat un roure vert y per la socha / li passa una sageta ab unes torretes a la una part y altra / del costat del dit roure totes obrades te en lo mig del cuberto / de la part de dintre una creu terciá bona dins la qual attrobam / lo seguent./

Primo quatre parells de lansols los tres de tres / teles laltro de quatre teles de drap de casa en alguns / pedassos usats./

Item un parell de lansols drap de casa de quatre / teles quiscu ab flocadura pintada blanca al cap de quiscu / usats./

Item un parell de lansols drap de casa ab una / flocadura alentorn gran de quatre teles quiscu usats./

Item un altre parell de lansols del mateix drap / quatra teles ab una gornisio de coxi per les costures / usats./

Item tres lansols de tela / de quatre teles quiscu ab unes randes petites per / les costures y per les vores alentorn un cordo recort de / fil blau usats./

Item un parell de lansols drap de casa tres teles / quiscu ab unes randes petites per les costures ab una / flocadura blanca tota desfeta gran als caps bons./

Item un parell de lansols de tela de compra de tres teles / quiscu ab unes randes per les costures petites ab una / flocadura mermada petita alentorn usats./

Item un altre parell de lansols de drap molt prim / de tres teles quiscun ab unes gornitions de coxi negres / per les costures y les voles no molt grans./

f.27r:

Item un parell de lansols de drap de compra prim brodats / de ental als caps a la un cap flocadura als caps / ab tres vies de ental de tres teles quiscu usats./

Item un altre parell de lansols de drap molt prim ab un cordo alentorn gornits de ondets / de coxi de quatra teles usats./

Item un parell de lansols ab una flocadura a la / un cap ab tres tires de ental a cada cap usats / de tres teles quiscu./

Item un altre parell de lansols molt prims per les costures / ab una randeta lisos de tres teles usats./

Item tres lansols de drap de casa molt prim per les costures / rendats y la un te una flocadura a la un cap de tres teles / quiscuna usats./

Item un altre cofre semblant al prop dit ab un scut al peu / del pan buyt ab son pan y clau tova te lo cuberto / en alguns locs curcat dins la qual atrobam lo seguent./

Primo una bossa de cuyro morisca a cada cara daurada / de vert y blanca de dos bossins feta a modo de manxa / petita ab son cordons vermells ab un floc al cap vermel./

Item un rolro negre de pasta negra / ab un cordo vermell ab un floc al cap vermell ab ses colars plans./

Item dues dotzenes de torcaboques de ginesta usats./

Item sinc tovalloles de ginesta les quatre son de domas / obrades les altres lises tiren quiscuna dues canes y / mija./

Item dues pesses de tela de Alamanya⁷³⁶ sanceres ab / unes camisetes de tela obscura cubertes les quals segons / dehien eren dela senyora./

Item una pessa de fustani vergat tire setze canes y dos / pams./

Item una pessa de drap de casa de li / de Napols⁷³⁷ tire XXV canes es de la senyora./

f.27v:

Item una pessa de ginesta obrada de les obres de domas / tire nou canes y mija y de amplaria una cana y mija poc / mes o manco./

Item quatre pesses de drap de casa ab pics molt / pesos obrats tiren entre tots deset canes./

Item una pessa de drap de casa per astovalles tire / tretze canes./

Item una pessa de torcaboques de drap / de casa gros tire VI canes y de amplaria dos / canes i mig./

Item una pessa de ginesta grossa per a torqueboques tire quatre canes / y sis pams y de de amplaria dos pams y mig./

Item dues pesses de Orlanda⁷³⁸ enteres./

Item una caldereta de marbre blanca ab sa anza./

⁷³⁶ "alemanya"

⁷³⁷ "napolls"

⁷³⁸ "orlanda"

Item una grissala ab un sale enmig ab algunes vies / daurades./

Item una pessa de fusta vergat grosset tire dos / canes y dos pams./

Item quatre pessas de fustani vergat les dues tiren/ tretze canes ço es sis y mija quiscuna les restants / tiren ço es la una quatre la restant quatre y mija / y la una es molt streta./

Item un poc de coto en flacs es molt poc./

Item unaltre cofre semblant al prop dit ab un scut / al peu del pan dins lo qual ha pintat de vert un pi / ab una sageta que li travesse la soqua pas un roure / al costat al peu del qual ha un cap de home dins lo qual attrobam lo seguent./

Primo sinc pessas de cortines de ental totes / ab sos tovallons usades./

f.28r:

Item quatre pessas de cortines de drap de casa listades / ab unes franges alentorn ab sa davant tela de lit./

Item un pavallo de cotonina ab una flocadura per les / vores y ab una randa per les costures servit./

Item una travaca ab quatre pessas lises entorn dels / tovallons en flocadura servits./

Item unaltra trava ab sinc pessas de / cotonina totes lises ab los tovallons gornits de flocadura / servida./

Item una cayxeta semblant al prop dit cofre te / al peu del pan un scut ab tres caps pintats de vert / y enmig del cuberto de part de fora un joc descacs y a la / part de dintre una creu semblant a la creu del prop / dit cofre ab un sol a la un costat y a laltre una luna ab caixons alentorn sinc de devant dins lo qual attrobam lo seguent.

Primo un caixonet de xipre ab son cuberto ab dues aneletes / de dues pessas ab quatre rodes a la part de fora de la / cuberta buyda./

Item una capsa ab son cuberto de lauto morisca buyda./

Item dos scalfados rodons la un obrat laltre lis moriscos tots en los forats / ab unes barres a modo de sercol fetes de dintre ab un bassinet te tou dins lo qual / stave lo foc./

Item una bossa de seti blanc rechamada / ab un floc al peu ab un boto ab uns cordonets y un / boto ques tanque ab sos floquets./

Item unaltra de seti carmasi rechamada./

Item dues altre bosses obrades morisques ab sos / flocs./

Item un cayxo de vori obrat ab unes ties negres y blaves / ab quatre quadrets per lo mig de la cuberta ab una / anelleta a cada canto dins gornit de tela vermella/

f.28v:

ab son pany y clau dins lo qual a quatre madalles / de plom en que sta encastat la testa del vise- / -cancellor./

Item sis frissets obrats per lo mig tenen lo cap daurat./

Item sis tovalloles de tela obrades de entall ab flocadura / blanca la una verda./

Item una bossa morisca sense cordons ab un cordo negre / al cap ab una flor vermella dins aquella ha un sivell / de ferro./

Item vuyt frissos de coure per a fer trenes los quatre / son maiors dels altres ab uns pomets rodons a cada cap./

Item dos parells de coxineres de tela petites obra- / -de de ceda de pauc real les unes morades les altres / negres y les altres de grana./

Item unaltre parell de coxineres de tela brodades de ceda / de grana usades molt./

Item una branca de coral ab tretze blanquets no obrada./

Item un perfumador moris[c] fet a modo de polsera ab son / cuberto trencat enmig te una pessa corcada tota / foradada./

Item una toca de tela ab los caps de ental per anar per camij / usada./

Item una capsa rodona ab son cuberto de les vores totes / desfetes dins la qual havie uns pocs de stocats./

Item dos parells de guants de agulla ab uns cordonets / vermells per lo mig y a la un cap ab un cordo vert y un floc / vermell ja tinyat en alguns locs./

Item una bossa verda ab quatre floquets alentorn del / mig rodons de diverses colors ab unes fulletes blanques ab los tancados quadrats / te quiscu son boto ab son passama gran ab dos botonets / que corren./

Item un cofre semblant al prop dit cofre te al peu del / pan un scut en que hia tres caps ab son pan y clau / dins lo qual atrobam lo seguent./

f.29r:

Primo unes cortines de tela brodades de ceda negra / a tires ab sos tovallons ab flocadura alentorn / blanca y negra servides./

Item una post rodona tancada ab una Veronica⁷³⁹ / enmig./

Item un retaule de fusta ab una Veronica⁷⁴⁰ enmig / pintat de vert./

Item un quadro a modo de libre cubert de tasata ab un / cordonet de or prim alentorn plegadis ab dues / frontisses a la una part sta pintat nostre senyor te / un pom a la ma ab una creu en altra nostre senyora / te dues vetes a cada part de ceda vermella./

Item una post de fusta quadrada ab un cuberto de fusta / en que sta nostre senyor crucificat./

Item un parell de coxineres morisques / folrades de cotonina ab unes listes alentorn de seti / carmasi./

Item unaltra parell de vellut vellutat de diverses colors / folrades de cotonina usades./

Item dues vanovetes de cotonina de bolcar los minyons / usades./

Item sinc tovallols de tela ab los caps brodats de entall / usades./

Item un devant lit morisco de diverses colors servit./

Item una vanova morisca de diverses colors folrada / de drap blanc servida./

Item dues teles de devant lit de tela brodades / de ceda negra ab flocadura alentorn / blanca y negra servides./

Item un devant lit de entall ab una flocadura feta / a modo de pinya blanca usat./

⁷³⁹ "veronica"

⁷⁴⁰ "veronica"

f.29v:

Item tres devant lit la un ab lista vermella / altres negres y blanca de tela la un / de filam pua./

Item un devant lit de tela tot blanc ab tires de coxi / brodat y alentorn ab una mostreta de coxi./

Item un pavallo de cotonina randat te al cap dos flocs / ab un boto a quiscu de fil usat ab sa camiseta./

Item un pavallo de cotonina ab una randa presses les / costures ab les portes de ental ab sa camiseta / servit./

Die mercurij XXVIII dictorum / mensis et anni./

En la prop dita cambra./

Item una cayxeta molt petita semblant a la prop dita / sino que no te scut ab son pan y clau dins la qual / atrobam lo seguent te un calaxet a la un cap./

Primo un retaulet quadrat de fusta te les vores / sobredaurades dins tot vermel ab una veronica de nostre / senyor./

Item un retaulet de fusta ab cubertes ques tanque / dins daurat dor en que sta nostra dona ab son fill / al bras y a la una part dels tancadors Sancta⁷⁴¹ Catherina⁷⁴² / y laltra Sancta⁷⁴³ Barbara⁷⁴⁴./

Item un retaulet molt petit de fusta de noguer / sta dintre de diverses colors pilars alentorn / sta lo sepulchre ab cuberta de vidre cubert ab una / porteda corredissa ques tanque./

Item un retaulet de fusta de noguer a les vores / ab uns angels y uns rollos en los de diverses colors / en que sta pintat lo devallament de la creu./

⁷⁴¹ "sancta"

⁷⁴² "catherina"

⁷⁴³ "sancta"

⁷⁴⁴ "barbara"

f.30r:

Item un retaulet de fusta de noguer ab una vieta / groga viat alentorn sta dins pintat Abram⁷⁴⁵ com volie / sacrificar Ahsac⁷⁴⁶./

Item un retaulet tot lis en que sta pintat Sanct⁷⁴⁷ Christo- / -fol⁷⁴⁸ com passave nostre senyor per lo riu es molt curcat./

Item un retaulet de dintre tot daurat de fora vermell / dintre sta pintat un Sanct⁷⁴⁹ Miquel⁷⁵⁰./

Item un retaulet molt petit ques obrat de fusta de noguer / en que sta pintada la nativitat a cada canto te un calze / cubert de vidre ab un cordonet de fusta ques cobre./

Item dues veroniques de fusta en que sta nostra dona / ab son fill al bras./

Item un altre en que sta nostre senyor crucificat ab la / sponga a la un costat y una creu a l'altra te una / lança ab dos claus tot lisos./

Item un retaulet fet a modo de capelleta ab dues portetes / ques tanque ab quatre frontisces dues a cada part / a la una porta un Sanct⁷⁵¹ Pere⁷⁵² ab un crucifixi / al cap al altra un Sanct⁷⁵³ Pau⁷⁵⁴ ab nostra dona / al cap de dintre sta nostre nostre senyor crucificat ab nostra senyora / y Sanct⁷⁵⁵ Joan⁷⁵⁶ ab dos piladets la un te levat de dintre / la un canto de baix te una anelleta molt petita / sta tot enqastat de vidre blau ja trencat es tot / de os ab una baldeta de os ques tanque./

Item una capseta de fusta dins sta una cartella / ab dos bossinets de part de fora a la una part de seti / carmassi y a la part de fora obrat de fil de argent / de seda vermella y altra ab un leo y un gos a quiscuna / part ab los tancados daurats ab una barreta daura- / -da que balle y dos titols a cada part y enmig

⁷⁴⁵ "abram"

⁷⁴⁶ "ahsac"

⁷⁴⁷ "sanct"

⁷⁴⁸ "christo- / -fol"

⁷⁴⁹ "sanct"

⁷⁵⁰ "miquel"

⁷⁵¹ "sanct"

⁷⁵² "Pere"

⁷⁵³ "sanct"

⁷⁵⁴ "pau"

⁷⁵⁵ "sanct"

⁷⁵⁶ "joan"

un gos / y un leo comense los titols Natus⁷⁵⁷ [...] ⁷⁵⁸ baltroni / sibi prostatoto y alaltra part aixi mateix./

Item un miral de acer sta enqastat en fusta a modo de capelleta / daurat cubert de una posteta corradissa./

f.30v:

Item un miral de vidre tot rodo ab tres broquets / en que tenen limits sta a la part de fora daurat./

Item un ferro daurat ab tres pams a cada cap / ab dues pessés./

Item un gorniment de fusta daurat ab dos / pilars molt dolents./

Item una tovallola vermella ab peça de de blanc / ab rollets morisca ja molt servides./

Item tres branques de coral la una molt petita / sense obrar totes./

Item unaltra caixa semblant a la prop dita sino / que te enmig un scut ab tres caps y a la cuberta a la part / de dintre una creu ab un sol y una luna encaixo- / -nada alentorn sino a la part devant ab son clau / y pan dins la qual atrobam lo seguent./

Primo un Jesuset⁷⁵⁹ ab un peu ab sa creueta / te a la cuyxa una mosqueta es de pedra marbre / e sta enqastat ab una gornissioneta de noguer / ab dos pilars ab dues portes afegides y ab dues / frontisses ab un tancador de plom./

Item un canalobre de argent ab unes voretés sense peu / ab un manec fet a modo de caval ab son mocada / de argent fet a modo de frontissa te en dit / canalobre ab dues anelletes ques te a la un costat enmig / te un canonet./

Item tres vies de quarto ligades tancades ab los cubertos / de fusta gornides de cuyro ab lo tancador de lauto / son de pergami scrites de letra de / ma comense la primera tort Jannuarius⁷⁶⁰./

⁷⁵⁷ "natus"

⁷⁵⁸ Mutilat

⁷⁵⁹ "jesuset"

⁷⁶⁰ "jannuarius"

f.31r:

Item unes altres hores carto semblants a les prop dites / ab dos tancados comense la primera carta Jannuarius⁷⁶¹ / serveix per la derrera per Cristum⁷⁶² divum nostrum amen./

Item un cayxo de os molt obrat de dins pintat de / vermell ab un caixo blanc a la un cap ab son pan y clau / de argent dins la qual uns saltiris de nacre sinquanta grans / al cap te una madalla a la una part ha un cavaller / a caval a laltre part sta enqastada una / pedra vermella./

Item un pes una cayxeta de pes dins een dos caixonets / quiscun ques ab una anelleta te quiscun a la part de fora ab son / cuberto ab una tancadura de coure./

Item una capsia ab son cuberto te a la part de fora un / scut ab tres caps tots negres molt petita ab una cudelle- / -ta de argent daurada dor ab lo manec curt y gros./

Item una capseta ab son cuberto fet a modo de olleta / de tinter es de os dins a unes oracions fetes en paper./

Item un miral de acer rodo alentorn te un cordonet / de caynotillo encortolicat ab una anelleta molt petita./

Item un miral de aser enqastat en fusta te un berto / de fusta corredis./

Item una sinta dor y grana ab los cap y sivella de argent / daurats de or ab dos patrons enmig daurats de or./

Item dos almaritzos ab una tovallola tota blanca / ab los caps de or ab les serrells blanques y les armaaritzades / ab los cordonets blancs./

Item una tovallola de filam ab una flocadura al cap / groga y verda ab unes mostres de diversa ceda / usats./

Item quatre canes de coto./

Item una pesseta de coto molt petita tire dues canes./

⁷⁶¹ "jannuarius"

⁷⁶² "cristum"

Item dues pessés de os rodones quiscuna te / un miral tanquense rodant quiscu
te en lo cuberta de / part de fora pintat de vert ab una dama que sonava la /
viola./

f.31v:

Item un rodero de coto./

Item sis pessés de coto molt petit sanceres tiren / sinc canes quiscuna./

Item una sinta de ceda burella de tela squinsada./

Item una ploma gornida de fil de or./

Item un gra rodo gros de pilota molt / clar./

Item una poca de flocadura norongada y blanva./

Item un tros de pessa de tela tiren set canes y mija./

Item una pinta de fusta./

Item sinc caxes en que sta a cada un enbolicat franga / de fil cru y grossec./

Item un tros de drap de fa una cana./

Item uns saltiris de calsidonis quoranta un que ab / un floc al cap de fil de ceda
vermella y de or./

Item deu grans de saltiris de fusta rodons grossos./

Item una caixa de fusta dalber ab son pan y clau / tota plena de li de Napol⁷⁶³
en ferro./

Item una caixa ferrada plana ab un baydonet a cada / canto prop la balda que
sta a cada cap ab son pan / y clau te un cordonet forcada de tela tota ja
squinsada / molt dolenta dins la qual atrobam lo seguent./

Item una tovallola de diverses mostres morisca tota / squinsada./

Item quatre trossets quadrats no molt larcs de xavelot / leonat./

Item una tovalla de alta noranjat alentorn ab uns / ceylos blancs picada
foradada tota y tacada./

f.32r:

Item dos parell de manegues de Calicut⁷⁶⁴ blanques de la senyora./

⁷⁶³ "napols"

Item un parell de lansols de drap de tela / randats per les costures ab una flocadura blanca / alentorn de tres teles./

Item un parell de lansols de tela per les costures / rendats ab una flocadura alentorn de quatre / teles./

Item un pavallo ab tires de entall ab sa camiseta ab floca- / -dura blanca alentorn de tela tot menjat en molts locs./

Item un lansol de drap lissa tot en loc apedassat y / rendat de [...] ⁷⁶⁵./

Item un parell de lansols de drap de casa de tres teles / molt usats./

Item un lansol de tres teles de drap de casa ja / usat./

Item una pessa de fusta de ceda blanca vergat ab son / tovallo folrat de veta blanca a la una vora ab / uns flocs blancs y negres usats./

Item un parell de coxineres de tela brodades de ceda / negra ab sos flocs de ceda negra usades./

Item tres tovalloles de tela brodades de / sobre posat blanca y rovellat ab la flocadura blanca / y rovellada totes tacades./

Item sinc tovalloles de tela brodades de entall la una ab / flocadura blanca [...] ⁷⁶⁶ una tota lissa./

Item VIII camises de tela lises tenen lo cap de les / manegues ab un cordonet de fil totes en locs squinsades / y molt usades./

Item una pessa de tovalles de ginesta grosseta tire quatre / canes./

Item tres pessas de Calicut ⁷⁶⁷ lis dues tiren ço es quiscuna tres canes y /

f.32v:

Item una tovalla de ginesta grosseta vella molt / tire una cana y mija./

Item una pessa de ginesta petita ab mostres / de domas tire deu canes./

Item una pessa de torqueboques de ginesta tire sinc / canes y un pam./

Item una vanova de bolcar criatura./

Item una vanova de tela castellana prima petita./

⁷⁶⁴ "calicut"

⁷⁶⁵ Mutilat

⁷⁶⁶ Mutilat

⁷⁶⁷ "calicut"

Item una capseta ab son cuberto tota negra dins / sta un crussificsi ab [...] ⁷⁶⁸ de
pedra marbre / crussificat dins ay un poc de coto./

Item un stoig de barbe ab son cuberto enmig te un scut / y a cada part devant
un altre scut dins ha quatre / pintes un respalet unes stisores de bayxador ab
unes / pintes ab un spil de acer./

Item una pinta de vori gran./

Item un retaulet de part de fora ab una via daurada / ab sos tancados tanchanse
ab una anelleta sta dins ha / un Sanct ⁷⁶⁹ Hieronim ⁷⁷⁰ / daurat a la una cuberta
un Sanct ⁷⁷¹ Crsitofol a laltra / un personatge ab un arc que te a la una ma./

Item una capsa ferrada ab son pan y clau tova te / a la part de dintre ces
cuberto dues barres clavades / dins la qual attrobam lo seguent./

Item un cuberto de lit petit de ploma grana noronjada / groga morada./

Item uns saio [...] ⁷⁷² xevellot sens aygues ab una / faixa de tela sinuosa a les
vores de debaix molt / usada y squinsada./

Item un mantell de seti negre ab un rivet de vellut negra / alentorn ja molt
dolent y en alguns locs squinsat./

f.33r:

Item un xipo de seti negre ab ses manegues y falda folrat de / tela negra ab
gafets de derrer en alguns locs squeixat./

Item un altre gipo sens falda de seti negre ab les manegues / de vellut folrrat de
tela blanca en molts locs squinsat / molt vell./

Item tres gipons los dos de livets laltre de tela la un restant / de livets los altres
clos ab botons folrats de tela ancotonats / ço es la hu solament ja molt usats y
encorcats ab alguns locs./

Item dos paulls de celles la una folrada del / mateyx laltra de tela blanca de
devant ab unes faixes de / seda de aluda molt usades./

⁷⁶⁸ Mutilat

⁷⁶⁹ "sanct"

⁷⁷⁰ "hieronim"

⁷⁷¹ "sanct"

⁷⁷² Mutilat

Item un sayo de Contray⁷⁷³ ab les manegues / tot folrat de drap negre ab un colet serrat de vellut/ alentorn ab un [...] ⁷⁷⁴ de vellut ja squinsat./

Item una scuba de vellut negre ab una faixa de vellut a la / part de sota ab un cordonet de ceda brodada folrada / de drap negre molt dolent ab son triguera ab ses mane- / -gues ja molt vella./

Item una scuba de grana ab un passama alentorn de ceda / lo col te serrat de una faixa de vellut carmassi ab dos / gafets y ses manegues ja molt usat en alguns locs arnat./

Item un mantell ja usat ja molt vell ab una voreta del / mateix./

Item una pessa desfeta de canja color tire sinc canes / y un pam./

Item una cayxeta ferrada ab son pan y clau ja molt / dolenta la qual atro./

Primo sis tovalloles de tela les tres brodades de ental / les altres tres brodades de ceda grana usades./

Item dues coxineres petites de tela / brodades de ceda groga y negra./

Item un tros de coto prim no basta arana./

f.33v:

Item una capsa rodona ab son cuberto dins la qual / ha dos parells de lansols y cortines de cuyro./

Item un parell de manegues y un parell de calces y / un parell de grans de agulla./

Item dos vells una negre y lalro de morat squeixades en alguns / locs./

Item una cayxeta de tercia ab una manilla a cada cap / ab son pan y clau tova te a la part de fora de cuberto / un joc descacs alentorn encaylexada fins de devant / dins la qual atrobi lo seguent./

Primo unes ores daurades de pergami scrites / de letra de ma ligades de carto cubertes / de fusta gornides de vellut carmassi ab lo tancador / de argent lo darrera carta acaba la pacio amen / lo primer les nou miches./

⁷⁷³ "contray"

⁷⁷⁴ Mutilat

Item una bruxulla enqastada de lauto de dintre / te [...] ⁷⁷⁵ larc blau ab un punxonet ques / te [...] ⁷⁷⁶ tot quadrat ab un pomet daurat / ab un fil prim groc dins una / cayxeta rodona de cuyro dintre lo tou te furrat de / cuyro vermel ab una frontissa./

Item una archilla de tercià molt petita ab calayxos / ab dues portetes de quatre rollos quiscuna pintats de / blanc ab dues frontisses quiscuna buyda./

Item una taula de tercià per a tenir lo canalobre / plegadissa ab dues frontisses feta ab un peu a modo / de creu tot de tercià stan en lo peu tres calaixos / ab una anelleta quiscu y un armari en la taula / a la part de fore te quatre rondos pintats de blanc./

Item una capsà de fusta ab son cuberto tot spallat dins / la qual ha coto y enmig de aquelle una branca de coral / gran ab molts branquillons ab un peu ab tres / cartellets ab tres branques quiscuna al cap / feta a modo de un drap ab un truquet a cada peu / rodo de argent sobre deurat./

f.34r:

Die veneris XXX dictorum / mensis et annijj./

En la prop dita cambra / attrubi lo seguent./

Primo una caixa de fusta dalber plana ab son / pan y clau ja serrellada en alguns locs y curcada/ dins la qual attrubi lo seguent./

Primo un scut amb armes obra valenciana ab quatre / ances quiscuna y son cuberto obra de terra les tres / son molt petites y [...] ⁷⁷⁷ los dos./

Item tres capsetes ab sos cubertos molt dolentes./

Item un canteret obrat de terra ab quatre ances./

Item una taula de fusta de noguer rodona lisa / ab tres peus plegadissos ab dues frontisses fets / a modo de scala./

⁷⁷⁵ Mutilat

⁷⁷⁶ Mutilat

⁷⁷⁷ Mutilat

Item tres cadires les dites tenen los peus rodons ab ses / setials y respalleres de cuyro la una te dues vies blanques / y la fusta servides molt laltra molt dolenta./

Item una caldereta de aram ab la ança de / ferro te lo sol molt aboynegat./

Item un perfumador dor morisco de lauto lineat / de stan ab tres rollos grans en mig te quiscu un / rollet lineat de stan ab unes vietes daurades com a / letres fetes laltre te lo lauto ab sis claus clavat ja / ques desclaves ab tres peus de roure petits ab son cuberto / a manera de campaneta fet ab un conc y tres rollos tots / forats ab una scullera monedissa ja molt vell./

Item un flasco de stan ab son peu tort ab dues ances / fetes a manera de dracs ab una cadeneta doble / ab lo cano fet ab caragol ab son tap / te lo mig aboynegat en locs./

f.34v:

Item un perfumador petit tot forats y pics tenen tres / peus ara faltenlin un ques ses trencat ab lo sol sens cuberto / tot sclafat./

Item dues cassoles de aram per a fer torrades ab dues / ances quiscuna la una foradada en alguns locs y aboy- / -negades./

Item una lantia no te sino en la un cap ferro vella molt./

Item un peu de pavallo de ferro al cap / daurat./

Item un altra pavallo de fusta daurat ab lo peu vermel / en mig ha unes letres negres./

Item una pessa larga tire deu pams poc mes o manco./

Item sis barrallets de vidre gornits de spart tots / buyts la un ple de aygua de Murta⁷⁷⁸./

Item un sombrero de palla ab un cordonet retort de / la mateixa palla./

Item tres sombreros plans de dona tots de vellut cuberts / sens flocs ja tenen lo vellut tot squinsat molt usats./

Item quatre cubertes dos ab sos cubertes quatre ances les / tres obra valenciana./

⁷⁷⁸ "murta"

En la alqorsa nova qui mire / al carrer./

Primo una reixa de ferro tres [...] ⁷⁷⁹ per larc y quatre / de traves./

Item un bany de aram que fet a modo de cayxa / a cada cap te una pinsseta a modo de anella daurada / en mig te un forat rodo./

Item set posts planes de quinze pams de largaria quiscuna / ja velles fetes per a tenir llibres./

Item tres carratells encercolats tots molt be no tenen sino un sol / y que solien en aquella porta fideus de Sardenya./

Item vuyt martes de pedra de Girona ⁷⁸⁰ obrats la un gran / las altres la un menor de laltre./

f.35r:

Item una caixa ferrada ab son pan sens clau te lo / cuberto sclafat y en alguns locs molt curcada ab / una anelleta a cada cap dins la qual es lo seguent./

Item tres flascos de cuyro los dos ab lo tap de caragol fet / tot de stan la un sta feta a scarcella ab lo / cano destan tanques caragol./

Item tres madalles de fusta en que sta / pintat en paper en la un una capella / en laltro aixi mateix y en laltro un personatge vell./

Item un altra en que sta pintat la verge Maria ⁷⁸¹./

Die martis III mensis Augusti ⁷⁸² / anno predicto a nativitate domini MDXXXVI./

En la prop dita cambra./

⁷⁷⁹ Mutilat

⁷⁸⁰ "girona"

⁷⁸¹ "maria"

⁷⁸² "augusti"

Primo una caixa plana te lo cuberto en dues sivelles / sivallat sens pany y clau dins la qual attrobam / lo seguent./

Item una pessa de drap de li molt prim tire XXXVIII / canes y mija./

Item una pessa de bri dela grossor tire XXXV canes / de enmig en locs alguns forats./

Item una pessa de li tire XXVI canes./

Item un parell de tapicis no molt alts ab uns flocs y pagos / alentorn no servits./

En la prop dita caixa de vori./

Primo XXVIII parells de grans sens adop./

Item sis canes de diversos locs servene per sostanirse / lo vicicancellor./

f.35v:

Item un sac de una cortera foradat en alguns locs / dins la qual havie anillats mes de mija corteta./

Die mercurij dictorum / mensis et annj./

En la prop dita alqorsa./

Vide / infra sus dic- / -tercia decima / Augusti⁷⁸³ anno / predicto y aqui / son continuades / les coses que / eren en dit inventari./⁷⁸⁴

Primo un cofre tombat ferrat cubert de cuyro ab dos / pans sens claus dins lo qual havie / molts llibres de comptes e cartes velles que apres seran designades / y [...] ⁷⁸⁵ les coses següents./

⁷⁸³ "augusti"

⁷⁸⁴ Tot aquest punt es troba situat en el marge esquerra del foli, separat del cos central del text de l'inventari.

⁷⁸⁵ Mutilat

Primo un faristol de noguer per a dir missa ab dues fron- / -tisses ab quatre botons de fusta./

Item dos faristols obrats de tercia plegadissos./

Item una caixa quadrada de fusta de pi ab pany sens / clau dins lo qual havie dos cossalets ab sos morrions / rovellats./

Item un sesto de verga cuberta de cuyro ab pany y clau / dins lo qual havies les coses següents./

Primo un morrio cubert de seti negre./

Item unes cuyrasses de vellut blau ab la clavesso daura- / -da./

Item un arnes de home de armes ab tot son complement / e salada burgunyona e una maynoplà les pessas / possades dins uns sacs de drap groc./

Item uns bressals de la ligera ab los correix de vellut / blau./

Item una caixa de poy ferrada ab pany sens clau / dins la qual havie les coses següents./

Primo un libre de forma de full cubert de quarto /

f.36r:

intitulat P Corne⁷⁸⁶ · Tacitus⁷⁸⁷./

Item un altre libre de forma de quart cubert / de quarto ab les fulles deurades intitulat Ser · / E · Hiero./

Item dos libres de form[a]⁷⁸⁸ de full cuberts de quarto / ab vetes vermelles intitulats lo un Con⁷⁸⁹ · Catua⁷⁹⁰ I / y laltro Con⁷⁹¹ · Cata⁷⁹² · I :./

Item un libre de forma de full cubert de quarto inti- / -tulat Victoria⁷⁹³ porterij./

Item un altre libre de forma de full scrit de ploma / cubert de quarto de cuyro vermell qui comense Ego / Joannes May⁷⁹⁴./

⁷⁸⁶ "corne"

⁷⁸⁷ "tacitus"

⁷⁸⁸ Mutilat

⁷⁸⁹ "con"

⁷⁹⁰ "catua"

⁷⁹¹ "con"

⁷⁹² "cata"

⁷⁹³ "victoria"

⁷⁹⁴ "may". Segueix retilat "scriban Padue collegi ista a domino Antho- / -nio de Burgos andando ab ipso"

Item un libre de stampa descuernat quis diu Ordenantes⁷⁹⁵ / Reales⁷⁹⁶ de Castilla⁷⁹⁷./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / pergami intitulat Repertorium⁷⁹⁸./

Item un libre de pergami de ploma sense cubertes / intitulat Guido de Bassio⁷⁹⁹ Super capitulo tertio de De- / -cretalio⁸⁰⁰./

Item sis libres sense cuerna ço es Paraphrasis⁸⁰¹ Jacobi / Fabri · Annotationes⁸⁰² Fabellici⁸⁰³ · Lanceloti⁸⁰⁴ Grammatica jncipati / grammatica · Paraphrasis⁸⁰⁵ a Francisco⁸⁰⁶ Veraldo⁸⁰⁷ · Sensorico / Francisci⁸⁰⁸ Petrarca De vita solitaria · Sidonij Apullina- / -ris Sidema./

Item un libre de ploma de forma de full maior cubert / de quarto fet de cuyro vermell ab les vetes morades / y glogues./

Item un plec de libres de stampa de forma de octavo / en lo qual y havie XXXX obres sense ligar./

Item un libret de forma de [...] ⁸⁰⁹ quart intitulat / Moria⁸¹⁰ Encomium⁸¹¹ Erasmi⁸¹²./

Item un altre plec de libres de stampa en lo qual / havie deset librets de forma de octavo lo primer / dels quals se nomenave Andree⁸¹³ Alciati⁸¹⁴./

⁷⁹⁵ "ordenantes"

⁷⁹⁶ "reales"

⁷⁹⁷ "castilla"

⁷⁹⁸ "repertorium"

⁷⁹⁹ "bassio"

⁸⁰⁰ "de- / -cretalio"

⁸⁰¹ "paraphrasis"

⁸⁰² "annotationes"

⁸⁰³ "fabellici"

⁸⁰⁴ "lanceloti"

⁸⁰⁵ "paraphrasis"

⁸⁰⁶ "francisco"

⁸⁰⁷ "veraldo"

⁸⁰⁸ "francisci"

⁸⁰⁹ Mutilat

⁸¹⁰ "moria"

⁸¹¹ "encomium"

⁸¹² "erasmi"

⁸¹³ "andree"

⁸¹⁴ "alciati"

f.36v:

Item un plec de llibres de stampa de forma de full / en lo qual havie un libre intitulat Apochalipsis⁸¹⁵ Jesu- / -cristi e un altre intitulat Solemnis atrijusque elegans tractatus / in causa matrimonij e un altre intitulat Regule⁸¹⁶ gene- / -rali II e un altre intitulat Compendium⁸¹⁷ sive beviarum VIII / llibres de forma de octavo e un libre de forma de quart / en leyngua toscana./

Item un libre de stampa de forma de quart cubert / de cuyro vermell ab vetes morades daurat intitulat / Predica de Fray Hieronimo titulat./

Item un plec de llibres de stampa sens cuerna en lo qual / y havie XX llibres petits de forma de quart sens ligar./

Item un altre plec de llibres de stampa de forma de full / en lo qual havie sis llibres sens ligar./

Item un libre de pergami scrit de ploma cubert de / quarto intitulat Joannes Blanc⁸¹⁸ Super Feudis./

Item un libre de forma de full maior inti- / -tulat Bernardini⁸¹⁹ lo rei sense ligar./

Item un altre libre sense ligar d[e]⁸²⁰ forma de full maior / intitulat Dibugio⁸²¹ Vitruvio⁸²² Pollione⁸²³ De Architectura⁸²⁴./

Item una caixa de fusta de pi⁸²⁵ ab pany sens clau dins / la qual havie les coses següents./

Primo un plec de llibres de stampa de forma de octavo / sense ligar tren[te]⁸²⁶ llibres de diverses materies y lo pri- / -mer es intitulat Epitome comentariorum./

⁸¹⁵ "apochalipsis"

⁸¹⁶ "regule"

⁸¹⁷ "compendium"

⁸¹⁸ "blanc"

⁸¹⁹ "bernardini". També pot posar "Bernat divi"

⁸²⁰ Mutilat

⁸²¹ "dibugio"

⁸²² "vitruvio"

⁸²³ "pollione"

⁸²⁴ "architectura"

⁸²⁵ Segueix una senyal que porta a una línia escrita damunt del cos central del text que diu: "ab un senyal de una · y"

⁸²⁶ Mutilat

Item un plec de libres de stampa de forma de quart / sense ligar en lo qual ni a XXI un libre de forma / de octavo y quatre de forma de quarto en lo qual / plec lo primer libre comense de letra vermella Offici⁸²⁷ / Marchi⁸²⁸ Tulli⁸²⁹ Ciceronis⁸³⁰./

Item un altre plec de libres de stampa de diverses / sors sense ligar en lo qual hi a sis libres de / forma de quart lo primer dels quals es Nicholau⁸³¹ / Massa⁸³² V[a]leri⁸³³ y XXVII de forma de octavo lo pri- / -mer dels quals sta intitulat de letra vermella / Libelli duo de morbo Galleco⁸³⁴./

f.37r:

Item un plec de libres de stampa sense ligar / de diverses sors de forma de quart a hont hi a / deu libres lo primer dels qual sta intitulat Expositio⁸³⁵ magni prophete⁸³⁶ / e un libret de forma de octavo inti- / -tulat Libelus⁸³⁷ militants./

Item un plec de libres de stampa de forma de full / sens ligar en lo qual havie tres libres lo primer / dels quals stave intitulat les Leys⁸³⁸ de Toro⁸³⁹ / glossadas./

Item un plec de libres de stampa en lo qual hi havie / dos libres de forma de full la un intitulat Pom- / -ponij Melle⁸⁴⁰ De Orbis situ laltre Gunterij Poeta⁸⁴¹ / clarissimo y e sinc libres de forma de quart / intitulat lo primer Michaelis⁸⁴² Angeli⁸⁴³ Blonti⁸⁴⁴./

⁸²⁷ "offici"

⁸²⁸ "marchi"

⁸²⁹ "tulli"

⁸³⁰ "ciceronis"

⁸³¹ "nicholau"

⁸³² "massa"

⁸³³ "v[a]leri". Mutilat

⁸³⁴ "galeco"

⁸³⁵ "expositio"

⁸³⁶ "Segueix ratllat: "Ebana Ioannem In / Apochalisis"

⁸³⁷ "libelus"

⁸³⁸ "leys"

⁸³⁹ "toro"

⁸⁴⁰ "mele"

⁸⁴¹ "poeta"

⁸⁴² "michaelis"

⁸⁴³ "angeli"

⁸⁴⁴ "blonti"

Item un plec de libres de stampa sense ligar / de forma de octavo en lo qual hia vinti un / libre[s] lo primer dels quals sta intitulat Siconie./

Item un plec de libres de stampa sense ligar / de forma de quart en lo qual hi a vintj quatre / libres lo primer dels quals sta intitulat Fran- / -cisci Rosseti⁸⁴⁵ Veronensis Mauris⁸⁴⁶./

Item un plec de libres de stampa sense ligar de / forma de quart en que havie setze libres inti- / -tulat lo primer Epithome paraphrastica enarra- / -tionum Joannis Ganaj./

Item un plec de libres de stampa sense ligar de / forma de quart en que ha devuyt libres / lo primer dels quals comense Nemesij⁸⁴⁷ philosophi / claryssimi./

Item un plec de libres de stampa sense ligar / de forma de quart en que hiavie XX libres / lo primer dels quals sta intitulat Sententie / Veterum poetarum./

Item un libre de forma de full maior de stampa / sens ligar intitulat Biblia⁸⁴⁸./

f.37v:

Item un plec de libres de stampa sense ligar de / forma de full en lo qual ha havie dos libres la un / intitulat Epistoles Jacobi Picolomini cardinalis / Papiueysis⁸⁴⁹ y laltre intitulat Liber⁸⁵⁰ de beatitudine / editus per Reverendum dominum Leonardus⁸⁵¹ de Noguerolis⁸⁵²./

Item un plec de libres de stampa sense ligar⁸⁵³ / en que hia XXXXI libre[s] de for- / -ma de octavo lo primer / dels quals comense ab letra vermella Textus⁸⁵⁴ Sacramen- / -torum y onze de forma de quart que / lo primer comense Ad⁸⁵⁵ Petrus Franciscum nobilem / prothonotariam./

⁸⁴⁵ "rosseti"

⁸⁴⁶ "mauris"

⁸⁴⁷ "nemesij"

⁸⁴⁸ "biblia"

⁸⁴⁹ "papiueysis"

⁸⁵⁰ "liber"

⁸⁵¹ "leonardus"

⁸⁵² "noguerolis"

⁸⁵³ Segueix ratllat: "de / forma de quart".

⁸⁵⁴ "textus"

⁸⁵⁵ "ad"

Item un plec de llibres de stampa sense ligar de forma / de quart en que a denou llibres lo primer dels quals / sta intitulat⁸⁵⁶ Antiqua et insignis epistola / Nicholai⁸⁵⁷ Pape./

Item un plec de llibres de stampa sense ligar de forma / de octavo en que a⁸⁵⁸ vinti quatre llibres lo primer / dels quals comense Familiarum colloquio eum Desideramj⁸⁵⁹ Eras- / -mi⁸⁶⁰ Roterdoramj⁸⁶¹./

Item un plec de llibres de stampa sense ligar de forma / de quart quatorze lo primer dels quals comense / Hieronymi Balbi⁸⁶² Episcopi Currencij Ad⁸⁶³ Clementem⁸⁶⁴ Septimum⁸⁶⁵./

Item dos llibres de stampa sense ligar de forma de / full la un intitulat de letra vermella Albertanj⁸⁶⁶ mo- / -ralissimi opus de loquandi ac tacendi modum laltre / de letra negra Ad⁸⁶⁷ reverendissimum in Cristo patrem / divum dominum Dionissium is./

Item un cayxa de poy⁸⁶⁸ sens pany ni clau dins / la qual havie les coses següents./

Primo un libro de stampa de la forma maior cubert / de pergami intitulat Aureus⁸⁶⁹ et conspicus tractatus / deum paradisi de puteo is./

Item un libre semblant al prop dit intitulat en la squena / Consilia⁸⁷⁰ Petri⁸⁷¹ de Ancarranto⁸⁷²./

⁸⁵⁶ Segueix ratllat: "Anticha"

⁸⁵⁷ "nicholai"

⁸⁵⁸ Segueix ratllat: "XXX"

⁸⁵⁹ "desideramj"

⁸⁶⁰ "eras- / -mi"

⁸⁶¹ "roterdoramj"

⁸⁶² "balbi"

⁸⁶³ "ad"

⁸⁶⁴ "clementem"

⁸⁶⁵ "septimum"

⁸⁶⁶ "albertanj"

⁸⁶⁷ "ad"

⁸⁶⁸ Segueix una senyal que indica el text que segueix per damunt del cos central del text i que diu: "ab dues B.B. en lo cuberto"

⁸⁶⁹ "aureus"

⁸⁷⁰ "consilia"

⁸⁷¹ "petri"

⁸⁷² "ancarranto"

f.38r:

Item un altre libre semblant al prop dit intitulat en la / squena Practica⁸⁷³
papiensis./

Item un altre libre de forma maior scrit en paper de plo- / -ma intitulat
Bartulus⁸⁷⁴ Super pi # vetj./

Item un altre libre de pergami scrit de ploma de la forma / maior intitulat en la
primera fulla sta la figura / de nostre redemptor nostra senyora y sant Joan
intitulat / Baldus⁸⁷⁵ Super Feudis./

Item un altre libre de stampa de forma de full cubert / de pergami intitulat
Alberimus./

Item un altre libre de ploma scrit en paper intitulat / Bartolus⁸⁷⁶ Super pa
noni./

Item un altre libre de ploma scrit en paper cubert en / pergami intitulat
Bartolus⁸⁷⁷ Super · C ·./

Item un altre libre scrit en pergami intitulat Bartj⁸⁷⁸ / Super Secunda noni./

Item un altre libre de ploma scrit en paper cubert de / pergami intitulat Bacj⁸⁷⁹
Super Super Secunda noni./

Item un altre libre de ploma scrit en paper cubert de / pergami intitulat Bacj⁸⁸⁰
Super I inforciati./

Item un altre libre de forma maior de stampa scrit / en paper cubert de pergami
intitulat Consilia osdragin / Divi manie collegiorum./

Item un altre libre scrit en paper de ploma de forma / maior cubert de pergami
intitulat Andreas⁸⁸¹ de / Izernia⁸⁸² Super comper Regni Sicilie./

⁸⁷³ "practica"

⁸⁷⁴ "bartulus"

⁸⁷⁵ "baldus"

⁸⁷⁶ "bartolus"

⁸⁷⁷ "bartolus"

⁸⁷⁸ "bartj"

⁸⁷⁹ "bacj"

⁸⁸⁰ "bacj". Segueix repetit: "bacj"

⁸⁸¹ "andreas"

⁸⁸² "izernia"

Item unaltre libre de stampa de forma maior cubert / de pergami intitulat Andreas⁸⁸³ de Izernia Super Feudis · Angelus⁸⁸⁴ / Super auctenticis mercuriales · Ioannes⁸⁸⁵ Andree⁸⁸⁶ Super regulis / iuris./

Item unaltre libre de forma mior scrit en paper de / stampa cubert de posts cubertes de cuyro / vermell ab quatre gafets y cantoneres intitulat Digestum / Vetus⁸⁸⁷ de Tortis⁸⁸⁸./

f.38v:

Item un libre semblant al prop dit intitulat Digestum⁸⁸⁹ no- / -vum de Tortis⁸⁹⁰./

Item unaltre libre semblant al prop dit intitulat Codex⁸⁹¹ / de Tortis⁸⁹²./

Item unaltre libre semblant al prop dit sens / cantoneres intitulat Inforciatum./

Item unaltre libre de stampa cubert de posts / ab catre gafets intitulat Philipus⁸⁹³ Francces Super sexto / Decretalium./

Item un libre de ploma scrit en pergami cubert / de posts cubertes de cuyro vermell intitulat M⁸⁹⁴ · / · T⁸⁹⁵ · De oratore./

Item una cayxa de poy sens pany ni clau senya- / -lada en lo cuberto de una · Q · dins la qual / havie les coses següents./

Primo nou libres de stampa cubertes de pergami / tot obres de Sanct Hieronym nombrats del primer / qui diu Epistolarum S Hieronimj⁸⁹⁶ Tho⁸⁹⁷ · et / index y lo nove diu · S · Hieronibus⁸⁹⁸ Tho⁸⁹⁹./

⁸⁸³ "andreas"

⁸⁸⁴ "angelus"

⁸⁸⁵ "joannes"

⁸⁸⁶ "andree"

⁸⁸⁷ "vetus"

⁸⁸⁸ "tortis"

⁸⁸⁹ "digestum"

⁸⁹⁰ "tortis"

⁸⁹¹ "codex"

⁸⁹² "tortis"

⁸⁹³ "philipus"

⁸⁹⁴ "m"

⁸⁹⁵ "t"

⁸⁹⁶ "hieronimj"

⁸⁹⁷ "tho"

⁸⁹⁸ "hieronibus"

⁸⁹⁹ "tho"

Item onze libres de stampa de forma mijana cuberts / de pergami intitulats Augustini · Tho⁹⁰⁰./

Item dos libres de stampa cuberts de pergami intitulats / la un Divi Ambrosij⁹⁰¹ opera y laltre Divi / Gregorij opera./

Item dos libres de stampa de forma mijana / cuberts de pergami intitulats In Psalterium⁹⁰² · II · to · / laltre intitulat Psalterium⁹⁰³ · I · Tho⁹⁰⁴ in serto aucto./

Item dos libres de forma de full de stampa cuberts / de pergami intitulats la un Petri⁹⁰⁵ Venez⁹⁰⁶ Epistole / laltre Bonifacij⁹⁰⁷ Symoneta./

Item una caixa de poy sens pany ni clau senya- / -lada en lo cuberto · R · dins la qual havie les coses / següents./

Prim un plec de libres de stampa sens ligar de / froma de octavo ahont havie vint y dos libres /

f.39r:

y quatre libres de stampa de forma de quart sens / ligar los vint y dos lo primer es intitulat Legicon⁹⁰⁸ / Iuris civilis dels quatre de forma de quart la / un sta intitulat De⁹⁰⁹ vera nobilitate opus e un libre de forma / de full sens ligar intitulat Compendium⁹¹⁰ sive breviarum primi / voluminis Cronicorium⁹¹¹ de origine gentes et regnum francorum / y laltre sta intitulat Cornelij⁹¹² Selcij Medicina⁹¹³ liber./

Item dos libres de stampa sens ligar de forma de full / intitulats los dos Summa Arithmetica./

⁹⁰⁰ "tho"

⁹⁰¹ "ambrosij"

⁹⁰² "psalterium"

⁹⁰³ "psalterium"

⁹⁰⁴ "tho"

⁹⁰⁵ "petri"

⁹⁰⁶ "venez"

⁹⁰⁷ "bonifacij"

⁹⁰⁸ "legicon"

⁹⁰⁹ "de"

⁹¹⁰ "compendium"

⁹¹¹ "cronicorium"

⁹¹² "cornelij"

⁹¹³ "medicina"

Item un libre scrit en paper cubert de carto en lo qual / y ha scrites moltes allegations./

Item quatre libres scrits en / paper cuberts de quarto cubert de cuyro leonat / en los quals y havie scrites diverses allegations./

Item un plec de libres de forma de quart de stampa / en lo qual a vuyt libres scrits en paper / lo primer sta intitulat Summa⁹¹⁴ ahi Senatoris romani / Epistole./

Item un plec de libres de stampa de forma de quart / en que yha quatorze libres sens ligar intitulat lo primer / Reverendi⁹¹⁵ Fratus Babtiste⁹¹⁶ Mantuan⁹¹⁷ De patientia./

Item un plec de libres de stampa de forma de octavo / sens ligar lo pr[i]mer⁹¹⁸ dels quals sta intitulat de / letra vermella Allegationes⁹¹⁹ Vincentij⁹²⁰ y tres libres / de forma de quart que la un comense Simmula / Pauperum./

Item un plec de libres de la forma maior de stampa / sens ligar en que yha onze libres lo primer sta / intitulat Furtunius Garcia iuris consultus/

Item quatre libres scrits en paper de ploma cuberts / de quarto cuberts de cuyro vermell en los quals havie / diverses allegations./

Item un plec de libres de forma de octavo sens ligar / havien en aquells onze libres sta lo primer de aquells intitulat / Les⁹²¹ sinquanta novelle di Masuggio⁹²² Selernitano./

f.39v:

Item un plec de libres de stampa de forma de octavo / sense ligar en lo qual ni havie tretze tot obretes petites / y la primera comense Ecloga nova rustica./

Item un plec de libres de stampa en italia sens cuerna / lo qual plec sta intitulat Vita⁹²³ de Sanct Joan./

⁹¹⁴ "summa"

⁹¹⁵ "reverendi"

⁹¹⁶ "babtiste"

⁹¹⁷ "mantuan"

⁹¹⁸ Mutilat

⁹¹⁹ "allegationes"

⁹²⁰ "vincentij"

⁹²¹ "les"

⁹²² "masuggio"

Item un plec de allegacions de forma de full./
 Item uns quants cuernts de ploma scrits en paper / de sonets y coses toscanes./
 Item una caixa de poy sens pany ni clau de / en lo cuberto [ha]⁹²⁴ per senyal
 dues ·C·C· dins la / qual havie les coses següents./
 Primo un set libres de stampa cuberts de pergami / intitulats D·10· Chrisos./
 Item set libres de stampa cuberts de pergami / intitulats Glose⁹²⁵ Ordi⁹²⁶./
 Item tres libres de stampa cuberts de pergami intitulats / Ugonis⁹²⁷./
 Item dos libres de stampa cuberts de pergami intitulats / Origelis⁹²⁸./
 Item tres libres de stampa cuberts de pergami intitulats / Ioannis Idesovis./
 Item tres libres de stampa cuberts de pergami intitulats / Dictio·Bercho⁹²⁹./
 Item un libre de stampa cubert de pergami intitulat / Bernardi⁹³⁰ opera./
 Item dos libres de stampa cuberts de pergami intitulats / la un Serrago
 Conradi⁹³¹ laltre Guillermi⁹³² Parisercij⁹³³ / opera./
 Item un libre de ploma scrit en pergami / cubert de posts cubertes de cuyro
 vermel / intitulat Episto S Hieronimus⁹³⁴./
 Item unaltre libre de stampa de forma de full / cubert de posts cubertes de
 cuyro entancat daurat / en les cubertes intitulat Vita⁹³⁵ cri[s]t⁹³⁶./

f.40r:

Item unaltre libre de stampa cubert de quart / ab cuyro leonat ab vetes
 vermelles intitulat Biblia⁹³⁷./

⁹²³ "vita"
⁹²⁴ Mutilat
⁹²⁵ "glose"
⁹²⁶ "ordi"
⁹²⁷ "ugonis"
⁹²⁸ "origelis"
⁹²⁹ "bercho"
⁹³⁰ "bernardi"
⁹³¹ "conradi"
⁹³² "guillermi"
⁹³³ "parisercij"
⁹³⁴ "hieronimus"
⁹³⁵ "vita"
⁹³⁶ Mutilat
⁹³⁷ "biblia"

Item unaltre libre de stampa cubert de posts cubertes / de cuyro encarnat intitulat Biblia⁹³⁸./

Item un drap de pinzell en que sta pintat uns banys / que te prop de set pams de larc y vuyt dample./

Item un altre drap semblant al prop dit en lo qual y ha / dues testes la uns diu Carolus laltra Ysabella⁹³⁹./

Item un drap de tela pintat en lo qual sta / figurat una figura ques diu Enricus⁹⁴⁰ rey de Hjnclaterra⁹⁴¹./

Item un altre drap de tela pintat en lo qual sta / figurat una figura quis diu Leonora⁹⁴² Dei gratia / francorum regina./

Item unaltre drap de tela pintat en lo qual / sta pintat dues figures la una ques diu Federicus⁹⁴³ / Dei gratia romanum Imperato[r] laltra Leonora⁹⁴⁴ / filia regis Portugalis⁹⁴⁵./

Item unaltra drap de tela pintat en lo qual sta pintat / una figura que diu Dux Orlens⁹⁴⁶ filius regis Francie⁹⁴⁷./

Item unaltre drap de tela pintat en lo qual sta pintat / una figura ques diu Hen[r]icus⁹⁴⁸ dei gratia filius regis / Francie⁹⁴⁹./

Item un altre drap de tela pintat en lo qual sta pintat / una figura ques diu Solomanus rex turcarum./

Item un altre drap de tela pintat en lo qual sta pintat / una figura ques diu Franciscus⁹⁵⁰ francorum rex./

Item una carta en paper en la qual sta figurat la Descriptio⁹⁵¹ / orbis./

⁹³⁸ "biblia"

⁹³⁹ "ysabella"

⁹⁴⁰ "enricus"

⁹⁴¹ "hjnclaterra"

⁹⁴² "leonora"

⁹⁴³ "federicus"

⁹⁴⁴ "leonora"

⁹⁴⁵ "portogalis"

⁹⁴⁶ "orlens"

⁹⁴⁷ "francie"

⁹⁴⁸ Mutilat

⁹⁴⁹ "francie"

⁹⁵⁰ "franciscus"

⁹⁵¹ "descriptio"

Item una caixa de fusta de poy sens pany ni clau / ab un senyal al cuberto ço es AA dins la qual / son les coses següents./

Primo dos libres de stampa scrits en paper cuberts / en pergami intitulats la un Consilia⁹⁵² angeli laltre Consilia⁹⁵³ / Fideum./

f.40v:

Item unaltre libre de stampa cubert de quarto sens / cuyro intitulat Consilia⁹⁵⁴ calcarij./

Item un altre libre de stampa en paper scrit cubert / de quarto sense cuyro intitulat Ioannes Saber⁹⁵⁵ Super Iustij./

Item un libre de ploma scrit en pergami cubert / de posts ab quatre tancados de cuyro vermel / qui en la primera pagina diu de letra vermella / Incipit liber de ordines judiciorum./

Item unaltre libre de ploma scrit en pergami cubert / de posts cubert de cuyro intitulat Lectura⁹⁵⁶ montis Masons⁹⁵⁷ / Super decretalis./

Item unaltre libre de stampa cubert de posts / cubertes de cuyro vermel ab una post / trencada de forma maior en la primera fulla diu / Argumentam⁹⁵⁸ Digestis⁹⁵⁹ noni./

Item un lib[re]⁹⁶⁰ de ploma scrit en pergami cubert de / posts cubertes de cuyro groc ab sos gafets y cantone- / -tes qui comense Ioannes Epus Servus Servorum Dei./

Item unaltre libre fet de ploma scrit en pergami / cubert de posts qui es lo Sise dels Decretals./

Item un libre d[e p]loma⁹⁶¹ scrit en pergami cubert de / posts cubertes de cuyro groc ab les cantoneres de / laltro Codex⁹⁶²./

⁹⁵² "consilia"

⁹⁵³ "consilia"

⁹⁵⁴ "consilia"

⁹⁵⁵ "saber"

⁹⁵⁶ "lectura"

⁹⁵⁷ "masons"

⁹⁵⁸ "argumentam"

⁹⁵⁹ "digestis"

⁹⁶⁰ Mutilat

⁹⁶¹ "Mutilat"

Item un libre de ploma scrit en pergami cubert de / posts intitulat Iacobus de Arenso⁹⁶³./

Item un altre libre de ploma scrit en perga- / -mi cubert de posts cubertes de cuyro que / son les Clementines⁹⁶⁴ qui comense Ioannes Epus./

Item un altre libre de ploma scrit en pergami cubert / de posts cubertes de cuyro vermel ab cantoneres / de lauto lo Sisse de les Decretals./

Item un altre libre de ploma scrit en pergami cubert / de posts ab cuyro vermell intitulat Rofredus⁹⁶⁵./

f.41r:

Item un libre de stampa cubert de posts cubertes / de cuyro vermell ab ses cantoneres intitulat Volumem⁹⁶⁶ / de Tortis⁹⁶⁷./

Item un libre de ploma scrit en pergami cubert de posts / cubertes de cuyro groc ab quatre cantoneres de lauto / ab quatre tancados qui comense Omnem⁹⁶⁸ nosce respublica / sanctinonem./

Item un libre de [p]loma⁹⁶⁹ scrit en pergami cubert de posts / cubertes de cuyro podrit molt squeixades qui comense / Hoc edicto./

Item un altre libre de forma de ploma en pergami cubert de / posts ab quatre cantoneres de lauto qui comense / Gregorius⁹⁷⁰ episcopus Servus⁹⁷¹ servorum./

Item un altre libre de ploma scrit en pergami cubert / de posts cubertes de cuyro ab quatre tancados / y quatre cantoneres de lauto qui comense Ins- / - criptione dominum Iesu cristi de letra vermella./

Item un altre libre scrit de ploma y en pergami cubert / de posts ab les cubertes de aluda morada ab quatre / cantons que es la Digesta⁹⁷² inforcada comense Pomponius⁹⁷³ M./

⁹⁶² "codex"

⁹⁶³ "arensso"

⁹⁶⁴ "clementines"

⁹⁶⁵ "rofredus"

⁹⁶⁶ "volumen"

⁹⁶⁷ "tortis"

⁹⁶⁸ "omnem"

⁹⁶⁹ Mutilat

⁹⁷⁰ "gregorius"

⁹⁷¹ "servus"

Item una caixa de poy ab pany sens clau ab una /creu de tinta negra prop lo pany / dins la qual havie les coses./

Primo dos plecs de libres de forma de quart la un / intitulat Metodij⁹⁷⁴ opera [...] ⁹⁷⁵ y laltre inti- / -titulat Marulli⁹⁷⁶ Rjmmj⁹⁷⁷./

Item dos altres plecs de libres la un de forma de quart / intitulat Orpheuus⁹⁷⁸ grec et latine y laltre / de forma de octavo / intitulat Erasmus De Immensa Dei misericordia./

Item un plec de libres de forma de quart intitulat Francis- / -cus⁹⁷⁹ Niger⁹⁸⁰ De componendis epistolis y altres./

Item un plec de forma de quart intitulat Mathei⁹⁸¹ Bossa / y altres./

f.41v:

Item un plec de libres sense encuerna de forma de / quart intitulat Antonius⁹⁸² Tilesius⁹⁸³ y altres./

Item sinc libres de stampa cuberts de pergami la un / intitulat Cornucopia⁹⁸⁴ laltre Super apochalipsis laltre / Canones⁹⁸⁵ apostolario laltre Iuvenalis laltre Paulus⁹⁸⁶ / Orosius⁹⁸⁷ Quartus⁹⁸⁸ Curtius⁹⁸⁹./

Item vuyt libres de st[a]mpa⁹⁹⁰ cuberts de pergami / la un intitulat Politica⁹⁹¹ laltra M⁹⁹² T⁹⁹³ C⁹⁹⁴ Oratoris⁹⁹⁵ / Philelphi laltre Consiliorio⁹⁹⁶ laltre

⁹⁷² "digesta"

⁹⁷³ "pomponius"

⁹⁷⁴ "metodij"

⁹⁷⁵ Mutilat

⁹⁷⁶ "marulli"

⁹⁷⁷ "rjmj"

⁹⁷⁸ "orpheuus"

⁹⁷⁹ "francis- / -cus"

⁹⁸⁰ "niger"

⁹⁸¹ "mathei"

⁹⁸² "anthonius"

⁹⁸³ "tilesius"

⁹⁸⁴ "cornucopia"

⁹⁸⁵ "canones"

⁹⁸⁶ "paulus"

⁹⁸⁷ "orosius"

⁹⁸⁸ "quartus"

⁹⁸⁹ "curtius"

⁹⁹⁰ Mutilat

⁹⁹¹ "politica"

⁹⁹² "m"

Inarrationes⁹⁹⁷ In / Pslamos laltre Auct[o]res⁹⁹⁸ laltre Besarionis⁹⁹⁹ Opera¹⁰⁰⁰ /
laltre Gonan¹⁰⁰¹ In[...] Pauli¹⁰⁰² laltre Sermo./

Item vuyt libres de stampa cuberts de pergami / intitulats la un Romus¹⁰⁰³ orbis
laltre Lectionem¹⁰⁰⁴ antiquicij / laltre Philippus Erodius¹⁰⁰⁵ laltra la Cronica¹⁰⁰⁶
del rey / Don Rodrigo¹⁰⁰⁷ laltre Siculli Primus¹⁰⁰⁸ Thomus¹⁰⁰⁹ laltre / Siculli
Thomus¹⁰¹⁰ Secundus laltreAnselmus¹⁰¹¹ In¹⁰¹² Epistolas Pauli¹⁰¹³ / laltre Claudi
Setelli./

Item vuyt libres de stampa cuberts de pergami intitulats / la un Marco¹⁰¹⁴
Olerio¹⁰¹⁵ laltre De Agricultura¹⁰¹⁶ laltre Sabellici¹⁰¹⁷ / Anotationes¹⁰¹⁸ laltre
Iacobi Fabri¹⁰¹⁹ laltre Cornelius¹⁰²⁰ Tacitus¹⁰²¹ / laltre Lucia¹⁰²² Opus¹⁰²³ laltre M
T¹⁰²⁴ De Oratore¹⁰²⁵ laltre Trage- / -die¹⁰²⁶ Senece¹⁰²⁷./

993 "t"

994 "c"

995 "oratoris"

996 "consiliorio"

997 "inarrationes"

998 "auctores"

999 "besarionis"

1000 "opera"

1001 "gonan"

1002 "pauli"

1003 "romus"

1004 "lectionem"

1005 "erodius"

1006 "cronica"

1007 "rodrigo"

1008 "primus"

1009 "thomus"

1010 "thomus"

1011 "anselmus"

1012 "in"

1013 "pauli"

1014 "marco"

1015 "olerio"

1016 "agricultura"

1017 "sabellici"

1018 "anotationes"

1019 "fabri"

1020 "cornelius"

1021 "tacitus"

1022 "lucia"

1023 "opus"

1024 "t"

1025 "oratore"

1026 "trage- / -die"

1027 "senece"

Item sinc libres de stampa cuberts de pergami intituls / Gayeta¹⁰²⁸ e un altre libre./

Item un libre en castella intitulat Constitutiones¹⁰²⁹ sinodales / de [S]panya cubert de pergami./

Item dos libres de stampa cuberts / de posts la un Historiarum Emilij¹⁰³⁰ Probi¹⁰³¹ laltre / Iuvenales./

Item un altre libre de stampa cuberts de posts / cubertes de cuyro vermel ab dos gafets intitulat Apianus¹⁰³² / Alexandrinus./

f.42r:

Item dos libres de stampa cuberts de carto / cubertes de cuyro vermel ab les vetes verdes / la un intitulat Paulus Emilius laltre Adrianus¹⁰³³ / cardinalis./

Item un libre de stampa de forma de / quart cubert de quarto cuyro vermel intitulat / Le roman de la rossa en leyga fransessa./

Item un libre de ploma scrit en pergami cubert / de posts Intitulat Terentius¹⁰³⁴./

Item un libre de stampa cubert de quarto ab cuyro / leonat ab vetes encarnades intitulat Oratius¹⁰³⁵./

Item un altre libre de stampa cubert de quarto / cubert de cuyro leonat intitulat Terentius¹⁰³⁶./

Item un altre de stampa cubert de quarto / cubertes de un cuyro vermel y negre ab los / tancados de filadis blaus y vermells intitulats Erasmi / Edagia¹⁰³⁷./

Item unaltre caixa de fusta de poy e en lo cuberto / prop del sobre pany y a dues · E · E · ./

¹⁰²⁸ "gayeta"

¹⁰²⁹ "constitutiones"

¹⁰³⁰ "emilij"

¹⁰³¹ "probi"

¹⁰³² "apianus"

¹⁰³³ "adrianus"

¹⁰³⁴ "terentius"

¹⁰³⁵ "oratius"

¹⁰³⁶ "terentius"

¹⁰³⁷ "edagia"

Item un libre de stampa en leyga francesca cubert de / carto cubert de cuyro vert intitulat Le¹⁰³⁸ gardui de / pla y gausa./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / carto cubert de cuyro groc y vert qui comense / Rectus¹⁰³⁹ noverint proceres barchjnonensis./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de carto / ab cuyros cubert[s]¹⁰⁴⁰ vermel molt vell que diu A¹⁰⁴¹ cartes / onze usatui Barchinone¹⁰⁴²./

Item un libre de ploma scrit en pergami cubert de / pergami tot casqun ja dos cuerns Apris¹⁰⁴³ incipum / usatici barchjnonensis y Constitutions¹⁰⁴⁴ de Cathalunya¹⁰⁴⁵./

Item un libre de ploma scrit en paper ab cubertes / de pergami velles molt comense Cum¹⁰⁴⁶ simpliciter elemen- / -tor legant./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de pergami / intitulat Repertorium¹⁰⁴⁷ de mano del Vicecanceller./

f.42v:

Item un libre de paper scrit de ploma cubertes de / pergami en lo qual y ha moltes allegations de diver- / -ses coses de casos./

Item un libre de paper scrit de ploma cubert de / pergami intitulat Formularium¹⁰⁴⁸./

Item un libre de paper scrit de ploma cubert de / pergami intitulat Tractatus¹⁰⁴⁹ canonice epistolis et parochialis / dominj Petri de Parusia./

Item unaltre libre de paper scrit de ploma cubert de / pergami qui comense Pro¹⁰⁵⁰ expeditione huius rubriceij./

¹⁰³⁸ "le"

¹⁰³⁹ "rectus"

¹⁰⁴⁰ Mutilat

¹⁰⁴¹ "a"

¹⁰⁴² "barchinone"

¹⁰⁴³ "apris"

¹⁰⁴⁴ "constitutions"

¹⁰⁴⁵ "cathalunya"

¹⁰⁴⁶ "cum"

¹⁰⁴⁷ "repertorium"

¹⁰⁴⁸ "formularium"

¹⁰⁴⁹ "tractatus"

¹⁰⁵⁰ "pro"

Item un libr[e]¹⁰⁵¹ de paper scrit de ploma cubert [de] carto / cubert de aluda intitulat Cronicus¹⁰⁵² fratis Martinus./

Item un libre de paper scrit de ploma cubertes de / pergami comense Incipit Petrus liber inforciati rubrice / soluto matrimonio./

Item unaltre libre de paper de ploma cubert / de pergami intitulat Valerius¹⁰⁵³ Maximus¹⁰⁵⁴./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / pergami comense Consilia¹⁰⁵⁵ Raymundi¹⁰⁵⁶ / Atretj¹⁰⁵⁷./

Item un libre de paper scrit de ploma cubert de carto / de cubertes de aluda intitulat Comense Lo¹⁰⁵⁸ Breviari¹⁰⁵⁹ / de amor./

Item un libre de paper scrit de ploma cubert de carto / cubert de cuyro vert y groc tot squinsat sic Reportori¹⁰⁶⁰ per A¹⁰⁶¹ Be¹⁰⁶² C¹⁰⁶³./

Item unaltre libre de paper scrit de ploma ab les / cubertes de pergami scrit de allegations./

Item un libre de paper scrit de ploma ab les cubertes / de pergami intitulat Florianus¹⁰⁶⁴ de Sancto¹⁰⁶⁵ Petro¹⁰⁶⁶./

Item un libre scrit en paper de ploma ab les cuber- / -tes de pergami a lo qual y a diverses allegations./

Item un libre de ploma scrit de paper ab les cubertes / de carto cubertes de cuyro intitulat Liber¹⁰⁶⁷ de Tortis¹⁰⁶⁸./

¹⁰⁵¹ Mutilat

¹⁰⁵² "cronicus"

¹⁰⁵³ "valerius"

¹⁰⁵⁴ "maximus"

¹⁰⁵⁵ "consila"

¹⁰⁵⁶ "raymundi"

¹⁰⁵⁷ "atretj"

¹⁰⁵⁸ "lo"

¹⁰⁵⁹ "breviari"

¹⁰⁶⁰ "repertori"

¹⁰⁶¹ "a"

¹⁰⁶² "be"

¹⁰⁶³ "c"

¹⁰⁶⁴ "florianus"

¹⁰⁶⁵ "sancto"

¹⁰⁶⁶ "petro"

¹⁰⁶⁷ "liber"

¹⁰⁶⁸ "tortis"

f.43r:

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / pergami en lo qual y a diverses allegations de / diversos coses./

Item un libre de forma de full scrit en paper en lo / qual hia scrit diverses allegations./

Item un libre de stampa cubert de pergami intitulat / Dionisius¹⁰⁶⁹ Antiquitatum¹⁰⁷⁰ romanorum comentaria Cesaris¹⁰⁷¹./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / carto cubert de cuyro groc y v[e]rt¹⁰⁷² intitulat Secundus¹⁰⁷³./

Item unaltre libre de ploma scrit en paper¹⁰⁷⁴ intitulat / Lectura¹⁰⁷⁵ super Decretalibus./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert / de carto cubertes de alu[d]a¹⁰⁷⁶ cuyro vermel en que / a diverses materies y diverses repetitions y allega- / - tions./

Item un libre de ploma scrit en paper sens cubertes / intitulat Tractatus¹⁰⁷⁷ de done./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert / de pergami en lo qual a diverses allegations./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / pergami intitulat comense In no[mi]ne¹⁰⁷⁸ dominus mei Iesucristi / Codicis dominus Iustiniani./

Item un libre sens cubertes scrit en paper de ploma / scrit Principi y fi./

Item un libre de ploma scrit en paper de forma de / full cubert de posts en lo qual a diverses formes / de coses de Roma¹⁰⁷⁹./

¹⁰⁶⁹ "dionisus"

¹⁰⁷⁰ "antiquitatum"

¹⁰⁷¹ "cesaris"

¹⁰⁷² Mutilat

¹⁰⁷³ "secundus"

¹⁰⁷⁴ Segueix sobreescrit fins a *intitulat*: "cubert de posts cubertes de cuyro vermell"

¹⁰⁷⁵ "lectura"

¹⁰⁷⁶ Mutilat

¹⁰⁷⁷ "tractatus"

¹⁰⁷⁸ Mutilat

¹⁰⁷⁹ "roma"

Item un libre de ploma scrit en pergami cubert / de posts cubert de cuyro vermell qui comense / de letra vermella Lo mestre pregue nostre / senyor que li do gratia¹⁰⁸⁰./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de posts / intitulat Recollecta¹⁰⁸¹ domini auctorij de Prato¹⁰⁸²./

f.43v:

Item un libre de ploma scrit en paper cubert / de posts cubertes de aluda verda intitulat / An[o]tationes¹⁰⁸³ tractatus repetitionis de consilia./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / posts cubertes de cuyro vermell ab dos tancados / en lo qual y ha diverses orations e un sermo de / Sanct Agosti¹⁰⁸⁴ y copies de algunes ordinacions fetes per / los collegis dels cardenals y altres obres diverses./

Item un libre de pergami cubert de posts cubertes / de cuyro intitulat Ethica Aristotelis¹⁰⁸⁵./

Item un libre de pergami cubert de posts intitulat Poetica¹⁰⁸⁶ / Manfredij¹⁰⁸⁷./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / posts molt antic que no tenie principi ni fi / que en la primera fulla ya de letra grossa / Libellus¹⁰⁸⁸./

Item un altre libre de ploma scrit en paper cubert / de posts cubertes la meitat de aluda vermella / y en la terça fulla comense Incipuit / recollecta famosissimi legum doctoris domini Thome y / [...]¹⁰⁸⁹./

Item un plec de libres de stampa sens ligar la un de / forma de full De regnum¹⁰⁹⁰ principum laltre de forma / de cart Sermonis quadragesimales laltra

¹⁰⁸⁰ Segueix ratllat: "de benedir e de la obra a competi"

¹⁰⁸¹ "recollecta"

¹⁰⁸² "prato"

¹⁰⁸³ "an[o]tationes". Mutilat

¹⁰⁸⁴ "agosti"

¹⁰⁸⁵ "aristotelis"

¹⁰⁸⁶ "poetica"

¹⁰⁸⁷ "manfredi"

¹⁰⁸⁸ "libellus"

¹⁰⁸⁹ Mutilat

¹⁰⁹⁰ "regnum"

de / forma quart Dilectorum¹⁰⁹¹ Aureum laltre / de forma de quart intitulat
Enchiridion¹⁰⁹²./

Die jovis V dictorum mensis / et anni./

En la prop dita alqorsa./

Primo una caixa de pi sens pany ni clau te per senyal / al cuberto de part de
fora una ·F· dins la qual havie / les coses següents./

f.44r:

Item un libre de ploma en paper scrit cubert de quarto / de cuyro vert ab vetes
de cuyro vert en la primera / fulla escrita sta scrit Virum Michaelum principi
eminensum./

Item unaltre libre de stampa scrit en paper de forma / de quarto cubert de
cuerto y cuber de cuyro vermel / de quart intitulat en la primera fulla Epistoles
Erodium./

Item dotze libres de stampa de forma de / octavo cuberts de quarto cuberts de
cuyro ab los tancados / de vetes intitultats la un Speculum¹⁰⁹³ vite humane laltre
Poetarum¹⁰⁹⁴ / flor laltre De¹⁰⁹⁵ femines laltre E¹⁰⁹⁶ Calabre¹⁰⁹⁷ laltre Natura¹⁰⁹⁸ /
Philos laltre Doctrina¹⁰⁹⁹ mortis laltre Iunius Agricola¹¹⁰⁰ / laltre De re hortensi
laltre Marliannus¹¹⁰¹ laltre I Fenix / stella laltre Pilar¹¹⁰² de [...] ¹¹⁰³./

¹⁰⁹¹ "dilectorum"

¹⁰⁹² "enchiridion"

¹⁰⁹³ "speculum"

¹⁰⁹⁴ "poetarum"

¹⁰⁹⁵ "de"

¹⁰⁹⁶ "e"

¹⁰⁹⁷ "calabre"

¹⁰⁹⁸ "natura"

¹⁰⁹⁹ "doctrina"

¹¹⁰⁰ "agricola"

¹¹⁰¹ "marliannus"

¹¹⁰² "pilar"

¹¹⁰³ Mutilat. Segueix ratllat i quasi il·legible: "y [...] restra laltre Pranus / alexandrinos./"

Item XIII libres de stampa de forma de octavo cuberts / de pergami intitulsats
la un De¹¹⁰⁴ puer instrum laltre L Florus¹¹⁰⁵ / laltre Go¹¹⁰⁶ · Bru¹¹⁰⁷ · Addo¹¹⁰⁸ ·
laltre Catucip¹¹⁰⁹ probe · laltre / Rapha¹¹¹⁰ Plasencij¹¹¹¹ laltre Egloge¹¹¹²
diversorum laltre Bellum¹¹¹³ / Carmines¹¹¹⁴ laltre Rodolphus¹¹¹⁵ De¹¹¹⁶
Inventione dialectica laltre Plutarqi¹¹¹⁷ Dialogus¹¹¹⁸ laltre Tab[u]la¹¹¹⁹ pictoris
laltre Aegi- / -co¹¹²⁰ laltre Congelij¹¹²¹ orationes I[a]ltre¹¹²² Eras Edagia¹¹²³ ./

Item deu libres de stampa de forma de quart cuberts / de querto intitulat la un
Abestiedaria¹¹²⁴ laltre Misa¹¹²⁵ Pauli¹¹²⁶ / laltre Maritale¹¹²⁷ laltre Ode¹¹²⁸
Salumona¹¹²⁹ laltre Roberti¹¹³⁰ / laltre Rodolphi¹¹³¹ Agricole¹¹³² laltre Erasmi
varia opera / laltre Artis¹¹³³ retorice Nebrixe¹¹³⁴ laltre De¹¹³⁵ picibus laltre /
De¹¹³⁶ veri concep Marie¹¹³⁷ ./

-
- 1104 "de"
1105 "florus"
1106 "go"
1107 "bru"
1108 "addo"
1109 "catucip"
1110 "rapha"
1111 "plasencij"
1112 "egloge"
1113 "bellum"
1114 "carmines"
1115 "rodolphus"
1116 "de"
1117 "plutarqi"
1118 "dialogus"
1119 "tab[u]la". Mutilat
1120 "aegi- / -co"
1121 "congelij"
1122 Mutilat
1123 "edagia"
1124 "abestiedaria"
1125 "misa"
1126 "pauli"
1127 "martiale"
1128 "ode"
1129 "salumona"
1130 "roberti"
1131 "rodolphi"
1132 "agricole"
1133 "artis"
1134 "nebrixe"
1135 "de"
1136 "de"
1137 "marie"

Item sis libres de forma de octavo de stampa / de forma de octavo cuberts de cuyro intitulat la un Specu- / -lum moralium laltre Confessa¹¹³⁸ quana laltre De¹¹³⁹ rehortecj / laltre Therensius¹¹⁴⁰ laltre Texti¹¹⁴¹ · Dialogi¹¹⁴² laltre Iasolinus / e un altre libre de la mateixa forma que en la primera / carta sta escrita Augustini¹¹⁴³ e un altre libre de la mateixa forma que en la primera pagina sta scrit De¹¹⁴⁴ dia- / -lectica sive rationali philosophia que les cartes son / daurades./

Item un libre de forma de octavo cubert de querto / cubert de cuyro vermel daurat intitulat Aulus¹¹⁴⁵ Gelius¹¹⁴⁶./

Item unaltre libre semblant al prop dit intitulat Terencia¹¹⁴⁷ / e un libre de forma de octavo cubert de carto cubertes de / cuyro negre les fulles deurades intitulat Ioannis¹¹⁴⁸ Bartho- / -lomeus¹¹⁴⁹ Marliani¹¹⁵⁰./

f.44v:

Item tres libres cuberts de carto les fulles daurades / y vetes verdes intitulat la un Ovidius¹¹⁵¹ De¹¹⁵² fastis laltre Ovidius¹¹⁵³ / Metamorphoses¹¹⁵⁴ laltre Paulus¹¹⁵⁵ Irrealite¹¹⁵⁶./

Item un libre de pergami scrit de ploma cubert de / posts cubertes de seti morat la primera fulla escrita / comense Reverendissimo in Cristo patri et domino divo Oliverio¹¹⁵⁷./

1138 "confessa"

1139 "de"

1140 "therensius"

1141 "texti"

1142 "dialogi"

1143 "agustini"

1144 "de"

1145 "aulus"

1146 "gelius"

1147 "terencia"

1148 "ioannis"

1149 "bartho- / -lomeus"

1150 "marliani"

1151 "ovidius"

1152 "de"

1153 "ovidius"

1154 "metamorphoses"

1155 "paulus"

1156 "irrealite"

Item un altre libre de forma de carto de stampa cubert / de carto cubert de seti carmasi ab quatre tancados / de argent y les cantoneres de argent e un rollo en lo / mig on un anyell pasqual ab lo mot qui diu Ecce¹¹⁵⁸ aquest / Dei./

Item un libre de forma de octavo cubert de carto / cubertes de tasata negre intitulat Epistole medecinalis / e altre li[br]e¹¹⁵⁹ molt petit cubert de tasata negre / intitulat Comedia¹¹⁶⁰ in Luterum¹¹⁶¹./

Item dos librets petits de forma de octavo intitulat la / un Anthonius¹¹⁶² de Erena¹¹⁶³ provincialis laltre Aristo- / -teles¹¹⁶⁴ De¹¹⁶⁵ mundo./

Item un libre petit de forma de octavo cubert de posts / intitulat Homerus¹¹⁶⁶./

Item quatre libres de forma de qua[r]t¹¹⁶⁷ cuberts / de quarto cubertes de cuyro intitulat la un Iacit et Cosmi¹¹⁶⁸ / poemata laltre Thome¹¹⁶⁹ ilirici laltre Medita- / -tiones¹¹⁷⁰ laltre Cornucopia¹¹⁷¹ laltre Apologia¹¹⁷² cuesta / laltre Ovidij¹¹⁷³ Amorum¹¹⁷⁴ laltre Iulius Firmicus¹¹⁷⁵./

Item un libre de pergami de stampa cubert de posts / cubertes de cuyro blau intitulat la primera fulla Alberti¹¹⁷⁶ / Pij¹¹⁷⁷ e un libre de forma de octavo de

1157 "oliverio"

1158 "ecce"

1159 Mutilat

1160 "comedia"

1161 "luterum"

1162 "anthonius"

1163 "erena"

1164 "aristo- / -teles"

1165 "de"

1166 "homerus"

1167 Mutilat

1168 "cosmi". Segueix al marge esquerre del cos central de text: "y quatre de forma / de full intitulat la / un Summe esccler/"

1169 "thome"

1170 "medita- / -tiones"

1171 "cornucopia"

1172 "apologia"

1173 "ovidij"

1174 "amorum"

1175 "firmicus"

1176 "alberti"

1177 "pij"

stampa cubert / de carto cubert de cuyro blau intitulat Marcij¹¹⁷⁸ Tulli¹¹⁷⁹ C / Epistolario ad atticum Brutus¹¹⁸⁰./

Item vuyt libres de forma de quart de stampa scrits en paper / cuberts de pergami intitulat la un Apologicis¹¹⁸¹ Hieroliphica¹¹⁸² / laltre Rime¹¹⁸³ de Bellinsone¹¹⁸⁴ laltre De¹¹⁸⁵ amore divi laltre / Sermones oriudra laltre Minturnus¹¹⁸⁶ De¹¹⁸⁷ Adventu Caroli¹¹⁸⁸ / laltre Ireco de Exadres¹¹⁸⁹ laltre Diverse¹¹⁹⁰ epistole laltre / Epitomis¹¹⁹¹ regius at vetustissimi Artus¹¹⁹² S C Maiestate./

Item tres libres de forma de quart cuberts de perga- / -mi intitulat la un De¹¹⁹³ dignitate hominis laltre Colloquia¹¹⁹⁴ / Erasmi laltre Aparatus¹¹⁹⁵ latine locutionis./

Item dos libres desligats de forma de full sense cubertes / la un intitulat Cui¹¹⁹⁶ providit tisonensis laltre Claudiani¹¹⁹⁷ / Proserpina¹¹⁹⁸ e un libre ligat sense cubertes intitulat Specula- / -tor abbreviatus./

f.45r:

Item dos libres de stampa de forma de full cuberts / de posts gornits de cuyro la meyat intitulat la un Maro¹¹⁹⁹ / Vigeril¹²⁰⁰ laltre Catri¹²⁰¹ Regio¹²⁰²./

1178 "marcij"

1179 "tulli"

1180 "brutus"

1181 "apologicis"

1182 "hieroliphica"

1183 "rime"

1184 "bellinsone"

1185 "de"

1186 "minturnus"

1187 "de"

1188 "caroli"

1189 "exadres"

1190 "diverse"

1191 "epitomis"

1192 "artus"

1193 "de"

1194 "colloquia"

1195 "aparatus"

1196 "cui"

1197 "claudiani"

1198 "proserpina"

1199 "maro"

Item un libre de forma de full de stampa cubert de carto / cubert de cuyro negre en la ques sta pintada Venesia¹²⁰³ / y la navegacio de Hierusalem¹²⁰⁴./

Item unaltre libre semblant al prop dit intitulat Invoca- / -tiones¹²⁰⁵ doctorum virorum jn grammaticus./

Item un libre de pergami scrit de ploma cubert de / posts ab les fulles deurades en primera pagina sta / scrit Rethoricum¹²⁰⁶ Marci¹²⁰⁷ Tulli¹²⁰⁸ Ciceronis¹²⁰⁹./

Item unaltre libre de ploma scrit en paper cubert de / posts cubertes de cuyro blanc jncipui en la primera / fulla sta scrit de letra vermella Incipit¹²¹⁰ Roma¹²¹¹ processio./

Item un plec de libres sens ligar en que a diverses / obres petites aixi en lati com en tosca lo primer libre / del dit plec sta intitulat Bucolica¹²¹² Fausti./

Item un plec de libres de stampa sens ligar de forma de / quart y de octavo en lo qual y havie diverses obretes / la primera sta intitulada Historia¹²¹³ veteris testamenti./

Item un plec de libres de stampa de forma de full sens ligar / de diverses materies lo primer sta intitulat / Compendium¹²¹⁴ sive breviarum./

Item dos libres sense ligar la un intitulat Summa¹²¹⁵ de / ecclesie Deum laltre en tosca intitulat Pangi¹²¹⁶ lingua./

Item un libre de paper scrit de ploma cubert de pergami / intitulat Annotaciones¹²¹⁷ sobre Petrarcha¹²¹⁸./

1200 "vigeril"

1201 "catri"

1202 "regio"

1203 "venesia"

1204 "hierusalem"

1205 "invoca- / -tiones"

1206 "rethoricum"

1207 "marci"

1208 "tulli"

1209 "cieronis"

1210 "jncipit"

1211 "roma"

1212 "bucolica"

1213 "historia"

1214 "compendium"

1215 "summa"

1216 "pangi"

1217 "annotaciones"

1218 "petrarcha"

Item un libret de forma de quart cubert de carto cubert de cuyro / groc intitulat Deducte¹²¹⁹ Pamphili¹²²⁰ scrit de stampa e un / altre lib[re]¹²²¹ de stampa de forma de quart cubert de perga- / -mi intitulat Mercurij¹²²² e un altre libre intitulat Vita¹²²³ illustrum / philosophum laltre intitulat Vocabularium¹²²⁴ pilare e / un plec de obretes diverses de stampa tot / ligat plegat ab un fil./

Item un libre de pergami scrit de ploma cubert de / posts intitulat Deducte¹²²⁵ de infelicitate principum / un altre libret de forma de octavo cubert de posts / intitulat Paesij¹²²⁶ novamenti trobati per la navigazione de / Espanya¹²²⁷ e un libret de forma de octavo de / stampa cubert de tasata negre intitulat Her¹²²⁸ post Erasmo¹²²⁹./

f.45v:

Item un libret de forma de octavo scrit en per- / gami de ploma cubert de posts qui en la primera / pagina comense Leonellus¹²³⁰ Xeregatus¹²³¹ Grivi¹²³² manus libellum / sinc e un libret de forma de octavo cubert de pergami / intitulat De¹²³³ decem preceptis./

Item tres libres blancs de paper blanc cuberts de cuyro blau / ab vetes blaves de stampa./

Item una caixa de poly sens pany ni clau / ab una S en lo cubert dins la qual son les coses / següents./

1219 "deducte"

1220 "pamphili"

1221 Mutilat

1222 "mercurij"

1223 "vita"

1224 "vocabularium"

1225 "deducte"

1226 "paesij"

1227 "espanya"

1228 "her"

1229 "erasmo"

1230 "leonellus"

1231 "xeregatus"

1232 "grivi"

1233 "de"

Primo dotze llibres de stampa de forma dde full / cuberts de pergami intitulat la un Vocabularium¹²³⁴ auto- / -rij laltre Opera¹²³⁵ cabelleci laltre Theophili¹²³⁶ Jn¹²³⁷ epistola / Pauli¹²³⁸ laltre Opera¹²³⁹ Ioannis¹²⁴⁰ Pic¹²⁴¹ Mirandule¹²⁴² laltre / Cardinalis¹²⁴³ Jn¹²⁴⁴ epistolas Pauli¹²⁴⁵ laltre Ireney Opera¹²⁴⁶ ni- / -eresis laltre Cardinalis¹²⁴⁷ In shalmos laltre Joannis¹²⁴⁸ / Francisci¹²⁴⁹ Miranduli¹²⁵⁰ laltre Maxi¹²⁵¹ Tuci¹²⁵² Sermones¹²⁵³ laltre / De¹²⁵⁴ Luteria¹²⁵⁵ De¹²⁵⁶ Institutione cristiana laltre Quintilia- / -rius¹²⁵⁷ laltre Opera¹²⁵⁸ Ricardi¹²⁵⁹./

Item dotze llibres de stampa de forma de full cuberts / de pergami intitulat lo primer De¹²⁶⁰ laudibus Hispanie¹²⁶¹ / laltre Cardinalis¹²⁶² In vetustes laltre M Veppe¹²⁶³ De¹²⁶⁴ publicij / et aulibus jnstitutos laltre Ovidiarum¹²⁶⁵ opus laltre Epistole / Siculi¹²⁶⁶ laltre E[s]pirito¹²⁶⁷ de la fede laltre Cardinalis¹²⁶⁸ jn qua- / -

1234 "vocabularium"

1235 "opera"

1236 "theophili"

1237 "jn"

1238 "pauli"

1239 "opera"

1240 "joannis"

1241 "pic"

1242 "mirandule"

1243 "cardinalis"

1244 "jn"

1245 "pauli"

1246 "opera"

1247 "cardinalis"

1248 "joannis"

1249 "francisci"

1250 "miranduli"

1251 "maxi"

1252 "tuci"

1253 "sermones"

1254 "de"

1255 "luteria"

1256 "de"

1257 "quintilia- / -rius"

1258 "opera"

1259 "ricardi"

1260 "de"

1261 "hispanie"

1262 "cardinalis"

1263 "veppe"

1264 "de"

1265 "ovidiarum".

1266 "siculi"

1267 "e[s]pirito"

1268 "cardinalis"

tuor evengelia laltre Plutarcos¹²⁶⁹ De¹²⁷⁰ virtute morali / laltre Tullius¹²⁷¹ De¹²⁷²
 oratoria laltre Bessiquemus¹²⁷³ Jn¹²⁷⁴ Pli- / -nium¹²⁷⁵ laltre Plutar¹²⁷⁶
 Opuscula¹²⁷⁷ Palamedes¹²⁷⁸ laltre Tri- / -umphos¹²⁷⁹ Cristi./
 Item dotze libres de stampa de forma de full cu- / -berts de pergami lo primer
 intitulat Car · jn duos / libros S[a]lomonis¹²⁸⁰ laltre intitulat Rabani¹²⁸¹ Maui¹²⁸²
 Jngere¹²⁸³ / laltre Retorica¹²⁸⁴ Aristotelis¹²⁸⁵ laltre Episcopi Garcie¹²⁸⁶ / laltre
 Velturius¹²⁸⁷ De¹²⁸⁸ Re¹²⁸⁹ Militari¹²⁹⁰ laltre Jsocratis¹²⁹¹ Orationes¹²⁹² / laltre
 Reductiorum¹²⁹³ Berçorij¹²⁹⁴ laltre Cardinalis¹²⁹⁵ Jn¹²⁹⁶ Pro- / -phetas¹²⁹⁷ laltre
 Carissimij Curcii¹²⁹⁸ laltre Aristotelis¹²⁹⁹ Pro- / -bemmata¹³⁰⁰ laltre Josephus
 De¹³⁰¹ Antiquitatibus¹³⁰² laltre / Cronica¹³⁰³ regis Petri¹³⁰⁴./

-
- 1269 "plutarcos"
 1270 "de"
 1271 "tullius"
 1272 "de"
 1273 "bessiquemus"
 1274 "jn"
 1275 "pli- / -nium"
 1276 "plutar"
 1277 "opuscula"
 1278 "palamedes"
 1279 "tri- / -umphos"
 1280 "s[a]lomonis"
 1281 "rabani"
 1282 "mauli"
 1283 "jngere"
 1284 "retorica"
 1285 "aristotelis"
 1286 "garcie"
 1287 "velturius"
 1288 "de"
 1289 "re"
 1290 "militari"
 1291 "jsocratis"
 1292 "orationes"
 1293 "reductiorum"
 1294 "berçorij"
 1295 "cardinalis"
 1296 "jn"
 1297 "pro- / -phetas"
 1298 "curcii"
 1299 "aristotelis"
 1300 "pro- / -bemmata"
 1301 "de"
 1302 "antiquitatibus"
 1303 "cronica"
 1304 "petri"

Item tres libres de forma de full los dos cuberts / de pergami laltre de carto cubert de strassa / intitulat la un Claudianus¹³⁰⁵ laltre Doctrina¹³⁰⁶ magistralis / laltre Questiones¹³⁰⁷ Guillermi¹³⁰⁸ de Occan¹³⁰⁹./

f.46r:

Item un libre de stampa sense ligar intitulat Opuscula¹³¹⁰ / Elisij¹³¹¹ de forma de full e un altra de stampa de / forma de full intitulat Historiarium¹³¹² Francisci Furci¹³¹³./

Item un Salusti¹³¹⁴ Catelinarii jn Jugurtha¹³¹⁵ cosit en un / tros de pergami sens igalar./

Item un libre de stampa en frances intitulat Lo primer / volume de Lanseulot¹³¹⁶ denlac./

Item un libre de stampa scrit en paper cubert de / posts cubertes de cuyro intitulat Tristan¹³¹⁷ de Dioniis¹³¹⁸./

Item un libre de stampa scrit en paper cubert de / posts intitulat Donati¹³¹⁹ Accioli¹³²⁰ Jn¹³²¹ octum Aristotelis¹³²²./

Item una caixa de fusta de pi larga que lo cuberto / se obre ab quatre frontisses e a cada cap de caixa una / manella de ferro dins la qual havie les coses se- / - guents./

Item dotze libres de stampa de forma de full / cuberts de pergami intitulat lo primer Dionisio¹³²³ / Jn¹³²⁴ quinque libros legis mosaici laltre Triumphos¹³²⁵

¹³⁰⁵ "claudianus"

¹³⁰⁶ "doctrina"

¹³⁰⁷ "questiones"

¹³⁰⁸ "guillermi"

¹³⁰⁹ "occan"

¹³¹⁰ "opuscula"

¹³¹¹ "elisij"

¹³¹² "historiarium"

¹³¹³ "furci"

¹³¹⁴ "salusti"

¹³¹⁵ "jugurtha"

¹³¹⁶ "lanseulot"

¹³¹⁷ "tristan"

¹³¹⁸ "dioniis"

¹³¹⁹ "donati"

¹³²⁰ "accioli"

¹³²¹ "jn"

¹³²² "aristotelis"

Cristi / laltre Casiodorus¹³²⁶ Jn¹³²⁷ shalmos laltre Ruxer¹³²⁸ De¹³²⁹ / gloria sibir
 hores laltre Al[b]ertus¹³³⁰ Magnus¹³³¹ In avangelium / Mathei¹³³² laltre
 Albertus¹³³³ Magnus¹³³⁴ In evangelium Marchi¹³³⁵ / laltre Rubertus¹³³⁶ De¹³³⁷
 victoria verbi Dei laltre Rubertus¹³³⁸ / De operibus sancte trinitatis l[a]l[r]e¹³³⁹
 Ciprianni¹³⁴⁰ opera / laltre Dionisij¹³⁴¹ De¹³⁴² sanctis laltre Albertus¹³⁴³
 Magnus¹³⁴⁴ / In evangelium Luce¹³⁴⁵ laltre Atta[n]asius¹³⁴⁶ In¹³⁴⁷ epistolas /
 Pauli¹³⁴⁸./

Item deu llibres de stampa de forma de full cuberts / de pergami intitulat lo
 p[rimer]¹³⁴⁹ [D]ionisij¹³⁵⁰ Jn¹³⁵¹ phalsmos / laltre Dionisij¹³⁵² Opera¹³⁵³ minorum
 laltre Dionisij¹³⁵⁴ Jn¹³⁵⁵ epistolas / et evangelia totus omi laltre Dionisij¹³⁵⁶ Jn
 libro Sapien- / -tie laltre Dionisij¹³⁵⁷ Jn epsitole Pauli¹³⁵⁸ laltre Dionisij¹³⁵⁹ / Jn

-
- 1323 "dionisio"
 - 1324 "jn"
 - 1325 "triumphos"
 - 1326 "casiodorus"
 - 1327 "jn"
 - 1328 "ruxer"
 - 1329 "de"
 - 1330 "albertus". Mutilat
 - 1331 "magnus"
 - 1332 "mathei"
 - 1333 "albertus"
 - 1334 "magnus"
 - 1335 "marchi"
 - 1336 "rubertus"
 - 1337 "de"
 - 1338 "rubertus"
 - 1339 Mutilat
 - 1340 "ciprianni"
 - 1341 "dionisij"
 - 1342 "de"
 - 1343 "albertus"
 - 1344 "magnus"
 - 1345 "luce"
 - 1346 "atta[n]asius". Mutilat
 - 1347 "jn"
 - 1348 "pauli"
 - 1349 Mutilat
 - 1350 "[d]ionisij". Mutilat
 - 1351 "jn"
 - 1352 "dionisij"
 - 1353 "opera"
 - 1354 "dionisij"
 - 1355 "jn"
 - 1356 "dionisij"
 - 1357 "dionisij"

quatuor prophetas laltre Dionisij¹³⁶⁰ Jn Jop¹³⁶¹ laltre / Dionisij¹³⁶² Jn Duo deso prophetas laltre Dionisij¹³⁶³ In¹³⁶⁴ qua- / -tuor evangelia laltre Dionisij¹³⁶⁵ Opera¹³⁶⁶ mira./

Item d[o]tze¹³⁶⁷ libres de forma de quart de stampa cuberts / de carto intitulat la un Decameron¹³⁶⁸ laltre Novo¹³⁶⁹ cortesano / laltre Macriano¹³⁷⁰ laltre Dechem¹³⁷¹ de Titu¹³⁷² Livio¹³⁷³ laltre Dia- / -logo¹³⁷⁴ de amore laltre Stance del s[a]cristano laltre De¹³⁷⁵ Agricultura¹³⁷⁶ /

f.46v:

laltre Partenopeo¹³⁷⁷ laltre Ariosto¹³⁷⁸ laltre Al- / -bertino¹³⁷⁹ laltre Narsissa¹³⁸⁰ Cessaera laltre Archadia¹³⁸¹ / del Sanatsaro¹³⁸²./

Item nou libres de forma de octavo de stampa cuberts / de carto cuberts de cuyro daurats ab les fulles ab / vetes de diverses colors intitulat lo primer Assolani¹³⁸³ laltre / Landulfo¹³⁸⁴ laltre Luciano¹³⁸⁵ laltre Dante¹³⁸⁶ laltre Lusio¹³⁸⁷

-
- 1358 "pauli"
1359 "dionisij"
1360 "dionisij"
1361 "jop"
1362 "dionisij"
1363 "dionisij"
1364 "in"
1365 "dionisij"
1366 "opera"
1367 Mutilat
1368 "decameron"
1369 "novo"
1370 "macriano"
1371 "dechem"
1372 "titu"
1373 "livio"
1374 "dia- / -logo"
1375 "de"
1376 "agricultura"
1377 "partenopeo"
1378 "ariosto"
1379 "al- / -bertino"
1380 "narsissa"
1381 "archadia"
1382 "sanatsaro"
1383 "assolani"
1384 "landulfo"
1385 "luciano"
1386 "dante"
1387 "lusio"

No- / -ves¹³⁸⁸ laltre Natura¹³⁸⁹ de amore laltre Aretinum¹³⁹⁰ laltre / Acet¹³⁹¹ sal
laltre Rommat¹³⁹²./

Item tres libres de forma de octavo cuberts de carto / cuberts de cuyro daurats
ab ses vetes la un intitulat / Encomiu¹³⁹³ venuti laltre Vita¹³⁹⁴ admiraculi del
glorioso / Sanct Nicholau¹³⁹⁵ laltre Dante¹³⁹⁶./

Item dotze libres de forma de octavo dos cuberts de / carto intitulat lo primer
Vita¹³⁹⁷ de Maria¹³⁹⁸ Virgine laltre / Jisolans¹³⁹⁹ de Bembo¹⁴⁰⁰ laltre Camilla¹⁴⁰¹
laltre De¹⁴⁰² la vita Siculle¹⁴⁰³ / laltre Opere¹⁴⁰⁴ Ceraphino¹⁴⁰⁵ laltre Petrarca¹⁴⁰⁶
laltre Soneti / di Burllello¹⁴⁰⁷ laltre Dicamerone¹⁴⁰⁸ laltre Comedia¹⁴⁰⁹ de /
Plauto¹⁴¹⁰ laltre Nature¹⁴¹¹ de amore laltre Marcho¹⁴¹² O- / -lerio¹⁴¹³ lal[t]re¹⁴¹⁴
Sartia co volex laltre Opera¹⁴¹⁵ de Hiero- / -beni Verici¹⁴¹⁶ laltre Tempio¹⁴¹⁷ de
amore laltre Tragedia¹⁴¹⁸ / aman laltre Terça¹⁴¹⁹ rime dil monca./

-
- 1388 "noves"
1389 "natura"
1390 "aretinum"
1391 "acet"
1392 "rommat"
1393 "encomui"
1394 "vita"
1395 "nicholau"
1396 "dante"
1397 "vita"
1398 "maria"
1399 "jisolani"
1400 "bembo"
1401 "camilla"
1402 "de"
1403 "siculle"
1404 "opere"
1405 "ceraphino"
1406 "petrarca"
1407 "burllello"
1408 "dicamerone"
1409 "comedia"
1410 "plauto"
1411 "nature"
1412 "marcho"
1413 "o- / -lerio"
1414 Mutilat
1415 "opera"
1416 "verici"
1417 "tempio"
1418 "tragedia"
1419 "terça"

Item [d]os¹⁴²⁰ libres de forma de octau cuberts¹⁴²¹ de cuyro / intitulat lo un Diverse¹⁴²² opera vulgara laltre [...] / [...] ¹⁴²³ comedia e un altre libre de forma de octau / cubert de carto cubert de cuyro intitulat Opere¹⁴²⁴ de / Girolamo¹⁴²⁵./

Item qu[atre]¹⁴²⁶ [libres]¹⁴²⁷ de forma de quarto cuberts de carto / cuberts de tasata negre intitulat la un Libro¹⁴²⁸ deto Stre- / -ga¹⁴²⁹ laltre Palladio¹⁴³⁰ laltre Celeste¹⁴³¹ vulgare laltre / La¹⁴³² conficia di monte aperto e un libret petit cubert / de carto cubert de tasata que en la primera fulla / diu Cansons di[...] ¹⁴³³./

Item quatre libres de stamp[a]¹⁴³⁴ cubertes de carto cuberts / de cuyro intitulat la un Opera¹⁴³⁵ de lomo docto laltre / Motonia¹⁴³⁶ de Amore laltre Lo ospergo de la bellissima / donna da Napole¹⁴³⁷./

f.47r:

Item un libre molt petit de ploma scrit en pergami / la primera pagina sta una scriptura de Brassil¹⁴³⁸ / e comense Soneto¹⁴³⁹ primo que tj./

Item dos percoiques de stampa de en leynga tosca- / -na daurats cuberts de cordo de cuyro leonat./

¹⁴²⁰ Mutilat

¹⁴²¹ Segueix sobreposat a la línia: "de carto cubert"

¹⁴²² "diverse"

¹⁴²³ Mutilat

¹⁴²⁴ "opere"

¹⁴²⁵ "girolamo"

¹⁴²⁶ Mutilat

¹⁴²⁷ Mutilat

¹⁴²⁸ "libro"

¹⁴²⁹ "stre- / -ga"

¹⁴³⁰ "palladio"

¹⁴³¹ "celeste"

¹⁴³² "la"

¹⁴³³ Mutilat

¹⁴³⁴ Mutilat

¹⁴³⁵ "opera"

¹⁴³⁶ "motonia"

¹⁴³⁷ "napole"

¹⁴³⁸ "brassil"

¹⁴³⁹ "soneto"

Item un libre de forma de octavo / cubert de carto cubert de cuyro leonat / intitulat Valerio¹⁴⁴⁰ Maximo¹⁴⁴¹ e un altre de la mateixa / manera intitulat Lucius¹⁴⁴² Apullegius¹⁴⁴³./

Item un libre de stampa de forma de octau cubert / de carto cubert de cuyro leonat intitulat Petrarcha¹⁴⁴⁴./

Item un libre de forma de octavo de stampa cubert / de carto cubert de cuyro negre intitulat Libro¹⁴⁴⁵ primo / del pelegrino e un altre libre intitulat Brugio¹⁴⁴⁶ / Dialogi¹⁴⁴⁷./

Item un libre de forma de octavo cubert de cuarto / cubert de cuyro negre intitulat Libro¹⁴⁴⁸ del peligri- / -no novament impresso e un altre libre semblant / al dit intitulat Cariteo¹⁴⁴⁹ e un altre libre semblant / al prop dit intitulat Amore¹⁴⁵⁰ prissionero./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / posts intitulat Comentaria¹⁴⁵¹ al Dante¹⁴⁵²./

Item un altre libre cubert de posts de stampa / intitulat Seco Dasculi¹⁴⁵³ e un altre libre semblant al prop / dit intitulat Phiammeta¹⁴⁵⁴./

Item un libre de forma de octavo de stampa daurat / cubert de carto cubert de cuyro leonat ab vetes / verdes intitulat Opere¹⁴⁵⁵ toscane de Luiso¹⁴⁵⁶ Elamany¹⁴⁵⁷ / e un altre libre en tosca cubert de cuyro negre / intitulat

1440 "valerio"

1441 "maximo"

1442 "lucius"

1443 "apulegius"

1444 "petrarcha"

1445 "libro"

1446 "brugio"

1447 "dialogi"

1448 "libro"

1449 "cariteo"

1450 "amore"

1451 "comentaria"

1452 "dante"

1453 "dasculi"

1454 "phiammeta"

1455 "opere"

1456 "luiso"

1457 "elamany"

Soneti¹⁴⁵⁸ de Francesco¹⁴⁵⁹ Sey¹⁴⁶⁰ e un altre libre / semblant al prop dit intitulat Comentario¹⁴⁶¹ de la / cosa de turco./

Item sis libres de stampa cuberts de pergami de forma / de cart intitulat la un Speca¹⁴⁶² laltre Visione de Joan¹⁴⁶³ Bo- / -casio¹⁴⁶⁴ laltre Comento¹⁴⁶⁵ de la Sirata¹⁴⁶⁶ laltre Historia¹⁴⁶⁷ de la / Hindia¹⁴⁶⁸ laltre Reali¹⁴⁶⁹ de França¹⁴⁷⁰ laltre De¹⁴⁷¹ enamoramento de / Irnando¹⁴⁷²./

f.47v:

Item set libres de forma de octavo cuberts de / pergami intitulat la un Enchiridion de los tiempos / laltre Opera¹⁴⁷³ de Alexandre¹⁴⁷⁴ laltre Dispiessamento¹⁴⁷⁵ / dil mundo laltre Laberinto¹⁴⁷⁶ de Bocasio¹⁴⁷⁷ laltro Epistole / de Luca¹⁴⁷⁸ laltre Seco¹⁴⁷⁹ Plinia¹⁴⁸⁰ e laltre Soneti¹⁴⁸¹ e canso- / -ne diverses autori cortesano¹⁴⁸²./

Item vuyt libres de stampa¹⁴⁸³ en que a un de deu- / -rat ligats ab carto sense cubertes de cuyro e un libret / petit de forma de octavo e un libre de stampa

1458 "soneti"

1459 "francesco"

1460 "sey"

1461 "comentario"

1462 "speca"

1463 "joan"

1464 "bo- / -casio"

1465 "comento"

1466 "sirata"

1467 "historia"

1468 "hindia"

1469 "reali"

1470 "frança"

1471 "de"

1472 "irnando"

1473 "opera"

1474 "alexandre"

1475 "dispiessamento"

1476 "laberinto"

1477 "bocasio"

1478 "luca"

1479 "seco"

1480 "plinia"

1481 "soneti"

1482 Es pot llegir també "corvesano"

1483 Segueix sobre la línia de text: "de forma de cart"

cubert de / pergami intitulat Soneti¹⁴⁸⁴ e cansone del poeta charissimo /
Matheo¹⁴⁸⁵ Maria¹⁴⁸⁶ e unaltre Cansone¹⁴⁸⁷ de lo coscurdo / la un dels vuyt sta
intitulat Driadeo¹⁴⁸⁸ laltre Tacone¹⁴⁸⁹ / laltre Alexandros¹⁴⁹⁰ Brachio¹⁴⁹¹ laltre
Anthonio¹⁴⁹² Fragosso / laltre De¹⁴⁹³ sic laltre qui es deurat De¹⁴⁹⁴ Lisolani¹⁴⁹⁵ de
/ micer Petro¹⁴⁹⁶ Bembo¹⁴⁹⁷ laltre comense Jesus Maria¹⁴⁹⁸ / Jci comincia./

Die veneris sexta dictorum / mensis et anni./

En la prop dita alqorsa./

Primo una capsia de poly sens pany ni clau / dins la qual havie diversos plecs
de letres / dirigides al dit quondam micer May¹⁴⁹⁹ vicecancellor sta asenya- /
lada en lo cuberto ab senyal FF./

Item un altre cayxa de poly sens pany ni / clau dins la qual son les coses
seguints la qual te / un senyal en lo cuberto ·P·:/

Primo dotze libres de stampa cuberts de pergami / intitulat lo primer
Pulidori¹⁵⁰⁰ Vergilia¹⁵⁰¹ laltre Magni¹⁵⁰² / Bassilij¹⁵⁰³ laltre Francisci Philelphi¹⁵⁰⁴
laltre Sthorie achi / De¹⁵⁰⁵ celo et mundo laltre Phelics¹⁵⁰⁶ Malleoli¹⁵⁰⁷ laltre /

1484 "soneti"

1485 "matheo"

1486 "maria"

1487 "cansone"

1488 "driadeo"

1489 "tacone"

1490 "alexandros"

1491 "brachio"

1492 "anthonio"

1493 "de"

1494 "de"

1495 "lisolani"

1496 "petro"

1497 "bembo"

1498 "maria"

1499 "may"

1500 "pulidori"

1501 "vergilia"

1502 "magni"

1503 "basilij"

1504 "philelphi"

1505 "de"

Tibulli¹⁵⁰⁸ Catulli¹⁵⁰⁹ laltre Plinij¹⁵¹⁰ Secundi¹⁵¹¹ laltre Staci¹⁵¹² / laltre Erasmi
Apologia¹⁵¹³ laltre Historia¹⁵¹⁴ de Troia¹⁵¹⁵ / laltre Ciceronis¹⁵¹⁶ Epistole laltre
F¹⁵¹⁷ Petrarce¹⁵¹⁸./

Item deu libres de stampa cuberts de pergami / intitulat lo primer
Claudio¹⁵¹⁹ laltre Epistole Cataldi¹⁵²⁰ / laltre Cronica¹⁵²¹ de Aragon¹⁵²² laltre
De¹⁵²³ Augustorum¹⁵²⁴ vitis / laltre Germanie¹⁵²⁵ eccegeseos laltre Georgij¹⁵²⁶ de
Nise¹⁵²⁷ / laltre Topica¹⁵²⁸ Claudij¹⁵²⁹ laltre Opus¹⁵³⁰ Epistolare laltre / De¹⁵³¹
orbe novo./

f.48r:

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / posts ab una posts trencada
qui comense Disputata¹⁵³² / per Angelo¹⁵³³ de Perusio¹⁵³⁴./

Item un altre libre de ploma scrit en paper cubert / de posts qui comense De¹⁵³⁵
acusationibus./

1506 "phelics"
1507 "malleoli"
1508 "tibulli"
1509 "catulli"
1510 "plinij"
1511 "secundi"
1512 "staci"
1513 "apologia"
1514 "historia"
1515 "troia"
1516 "ciceronis"
1517 "f"
1518 "petrarce"
1519 "claudio"
1520 "cataldi"
1521 "cronica"
1522 "aragon"
1523 "de"
1524 "augustorum"
1525 "germanie"
1526 "georgij"
1527 "nise"
1528 "topica"
1529 "claudij"
1530 "opus"
1531 "de"
1532 "disputata"
1533 "angelo"
1534 "perusio"
1535 "de"

Item unaltre libre scrit en paper de ploma cubert / de posts qui comense Iste¹⁵³⁶
est tabula consiliacionem./

Item un libre scrit en paper de ploma qui / comense Incipum recollecte./

Item un libre scrit en paper de ploma / cubert de pergami qui diu en la primera
/ fulla De¹⁵³⁷ justitia et jure./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert / de posts¹⁵³⁸ ab cantoneres de
lauto qui comense¹⁵³⁹ / Antiquam¹⁵⁴⁰ ad magna / rubricam iuram./

Item un libre de stampa cubert de posts intitulat / S P Hotrados./

Item un libre de stampa cubert de posts / intitulat Stacius¹⁵⁴¹./

Item dos libres de stampa cuberts de carto cuberts / de cuyro intitulats la un
Engueram¹⁵⁴² laltre Opera¹⁵⁴³ P·Marci¹⁵⁴⁴./

Item unaltre caixa de noguer petita / ab pany sens clau senyalada prop lo pany
M Y / dins la qual son les coses següents./

Item un libre de forma de full scrit de ploma / cuberts de carto cubert de cuyro
vermel qui / comense la primera fulla Afflictus¹⁵⁴⁵ [...] et cunciliarus / [...] civuis./

Item tres libres de stampa cuberts de carto cuberts / de cuyro vermel intitulat la
un Seneca¹⁵⁴⁶ Moralis¹⁵⁴⁷ / laltre Marci¹⁵⁴⁸ Tulli¹⁵⁴⁹ De¹⁵⁵⁰ natura deorum laltre /
Moralia¹⁵⁵¹ Gregorij¹⁵⁵²./

1536 "iste"

1537 "de"

1538 Segueix ratllat: " ab una post trecada"

1539 Segueix ratllat: " / qui omnium habere memoriam"

1540 "antiquam"

1541 "stacius"

1542 "engueram"

1543 "opera"

1544 "marci"

1545 "afflictus"

1546 "seneca"

1547 "moralis"

1548 "marci"

1549 "tulli"

1550 "de"

1551 "moralia"

1552 "gregorij"

f.48v:

Item nou libres de stampa cuberts de / pergami intitulat lo primer Thome¹⁵⁵³
Canpis¹⁵⁵⁴ / laltre Brimoms¹⁵⁵⁵ Opera¹⁵⁵⁶ laltre Joannis¹⁵⁵⁷ Maioris¹⁵⁵⁸ / laltre
Anglice¹⁵⁵⁹ Historie¹⁵⁶⁰ Jacobi¹⁵⁶¹ · Percij In phal- / -mos laltre Titu¹⁵⁶² Livij¹⁵⁶³
Decadas¹⁵⁶⁴ laltre Simons¹⁵⁶⁵ / de Casia¹⁵⁶⁶ laltre Gregori¹⁵⁶⁷ Nacianceni¹⁵⁶⁸ laltre
Petri¹⁵⁶⁹ / [...] Opera¹⁵⁷⁰./

Item sinc libres de stampa cubertes de pergami / intitulat lo primer Consilia¹⁵⁷¹
Ludovici¹⁵⁷² Romani¹⁵⁷³ laltre / Jnnocentius¹⁵⁷⁴ laltre Codex¹⁵⁷⁵ laltre
Digestum¹⁵⁷⁶ novum laltre / Digestum¹⁵⁷⁷ vetus./

Item un libre de stampa cubert de posts cubertes / de aluda groga intitulat
Digestum¹⁵⁷⁸ vetus./

Item un libre de stampa cubert de posts / cubertes de cuyro intitulat
Breviarum¹⁵⁷⁹ ro- / -manum e un altre libre dde stampa cubert de pos[ts]¹⁵⁸⁰ /
intitulat Marchi¹⁵⁸¹ Tuli¹⁵⁸² Retoricha¹⁵⁸³./

1553 "thome"
1554 "canpis"
1555 "brimoms"
1556 "opera"
1557 "joannis"
1558 "maioris"
1559 "anglice"
1560 "historie"
1561 "jacobi"
1562 "titu"
1563 "livij"
1564 "decadas"
1565 "simons"
1566 "casia"
1567 "gregori"
1568 "nacianceni"
1569 "petri"
1570 "opera"
1571 "consilia"
1572 "ludovici"
1573 "romani"
1574 "innocentius"
1575 "codex"
1576 "digestum"
1577 "digestum"
1578 "digestum"
1579 "breviarum"
1580 Mutilat
1581 "marchi"
1582 "tuli"

Item un libre de paper scrit de ploma cubert de / ploma intitulat Computum¹⁵⁸⁴
regie thesaurarie / Sicilie¹⁵⁸⁵./

Item un altre libre de stampa scrit en paper / cubert de posts cubertes de cuyro
intitulat / Macrobius¹⁵⁸⁶./

Item un libre de pergami sense cubertes que / la primera fulla comense Rex¹⁵⁸⁷
pasificus / en un altre libre de pergami sense cubertes / que diu Incipit¹⁵⁸⁸
aparatus constitutionum dominus / Clementis¹⁵⁸⁹ e un altre libre de stampa
sense / ligar qui en la primera pagina sta intitulat / Scrutinium¹⁵⁹⁰
scripturarum./

Item una caixa de fusta de poly ab una senyal ala cuberta / de¹⁵⁹¹ · I · dins la
qual a les coses següents./

Item vuyt libres de stampa cuberts de / carto cubertes de cuyro leonat intitulat
lo primer¹⁵⁹² / Pomer¹⁵⁹³ de tempore laltre Pomerius¹⁵⁹⁴ / de sanctis laltre
Aymo¹⁵⁹⁵ Jn¹⁵⁹⁶ apocalipsim laltre /

f.49r:

Aymo¹⁵⁹⁷ Jn¹⁵⁹⁸ Esaiam¹⁵⁹⁹ laltre Sermones¹⁶⁰⁰ Aymonis¹⁶⁰¹ / laltre Sermonis¹⁶⁰²
Aymonis¹⁶⁰³ laltre Aymo¹⁶⁰⁴ Jn¹⁶⁰⁵ epistolas / laltre Sermones¹⁶⁰⁶ Aymonis¹⁶⁰⁷./

¹⁵⁸³ "retoricha"

¹⁵⁸⁴ "computum"

¹⁵⁸⁵ "sicilie"

¹⁵⁸⁶ "macrobius"

¹⁵⁸⁷ "rex"

¹⁵⁸⁸ "incipit"

¹⁵⁸⁹ "clementis"

¹⁵⁹⁰ "scrutinium"

¹⁵⁹¹ A partir de "de" la resta del text d'aquest punt es troba tot escrit al marge lateral esquerra del foli.

¹⁵⁹² Segueix tot ratllat: "pomerio"

¹⁵⁹³ "pomer"

¹⁵⁹⁴ "pomerius"

¹⁵⁹⁵ "aymo"

¹⁵⁹⁶ "jn"

¹⁵⁹⁷ "aymo"

¹⁵⁹⁸ "jn"

¹⁵⁹⁹ "esaiam"

¹⁶⁰⁰ "sermones"

¹⁶⁰¹ "aymonis"

¹⁶⁰² "sermonis"

¹⁶⁰³ "aymonis"

Item dotze libres de stampa de forma de cart cuberts / de cuerto cubertes de cuyro vermel / intitulat lo primer Aurea¹⁶⁰⁸ Rosa¹⁶⁰⁹ laltra Opera¹⁶¹⁰ Perupoleci¹⁶¹¹ / laltre Pij¹⁶¹² pontificis laltre Catarinus¹⁶¹³ laltre Tho- / -mas¹⁶¹⁴ Vinatori¹⁶¹⁵ laltre Sermones¹⁶¹⁶ ad omnes status / laltre Dio¹⁶¹⁷ Areopagita¹⁶¹⁸ laltre Ab¹⁶¹⁹ mistel / ricj de sule confitr laltre Flamminius¹⁶²⁰ laltre Er¹⁶²¹ / Con¹⁶²² jn evangelijs laltre De¹⁶²³ natura et gra / augus laltre Guidace¹⁶²⁴ de ver./

Item vuyt libres de stampa de forma de quart / cubert de carto cubert de cuyro leonat ab vetes / vermelles intitulat lo primer Confiteor¹⁶²⁵ papui laltre / Sermones¹⁶²⁶ papui laltre Rossarium¹⁶²⁷ papui laltre / Sermo¹⁶²⁸ papui laltre Papigene¹⁶²⁹ calore sermo / papui laltre Porve¹⁶³⁰ de quart laltre Sermo¹⁶³¹ / papui./

Item dotze libres de forma de quart cuberts / de carto cubertes de cuyro vermel intitulat la un / Theo¹⁶³² Natura¹⁶³³ laltre Opera¹⁶³⁴ Ermanij¹⁶³⁵ laltre Engu- / -

¹⁶⁰⁴ "aymo"

¹⁶⁰⁵ "jn"

¹⁶⁰⁶ "sermones"

¹⁶⁰⁷ "aymonis"

¹⁶⁰⁸ "aurea"

¹⁶⁰⁹ "rosa"

¹⁶¹⁰ "opera"

¹⁶¹¹ "perupoleci"

¹⁶¹² "pij"

¹⁶¹³ "catarinus"

¹⁶¹⁴ "tho- / -mas"

¹⁶¹⁵ "vinatori"

¹⁶¹⁶ "sermones"

¹⁶¹⁷ "dio"

¹⁶¹⁸ "areopagita"

¹⁶¹⁹ "ab"

¹⁶²⁰ "flamminius"

¹⁶²¹ "er"

¹⁶²² "con"

¹⁶²³ "de"

¹⁶²⁴ "guidace"

¹⁶²⁵ "confiteor"

¹⁶²⁶ "sermones"

¹⁶²⁷ "rossarium"

¹⁶²⁸ "sermo"

¹⁶²⁹ "papigene"

¹⁶³⁰ "porve"

¹⁶³¹ "sermo"

¹⁶³² "theo"

¹⁶³³ "natura"

biu laltre Meto¹⁶³⁶ coronar eccles laltre Epistole / divi Pauli¹⁶³⁷ laltre Prefacj¹⁶³⁸
antique / laltre Hermesto¹⁶³⁹ laltre Angilorums¹⁶⁴⁰ in cantica / laltre Lutsem¹⁶⁴¹
catere laltre Sophiloni¹⁶⁴² / laltre Ecarius¹⁶⁴³ in lute./

Item dotze libres de stampa de forma de cart cuberts / de carto cubertes de
cuyro intitulat lo primer Marullus¹⁶⁴⁴ laltre Phe- / -dericus¹⁶⁴⁵ laltre Petri¹⁶⁴⁶
Bembi¹⁶⁴⁷ laltre Aymo¹⁶⁴⁸ Jn¹⁶⁴⁹ / efa[...]¹⁶⁵⁰ laltre Scole¹⁶⁵¹ Cristi laltre Joannes¹⁶⁵²
Clunia- / -cus¹⁶⁵³ laltre In¹⁶⁵⁴ epesquadra laltre In¹⁶⁵⁵ leonisi / laltre
Prudentius¹⁶⁵⁶ laltre Pallostra¹⁶⁵⁷ laltre Miste- / -ehri¹⁶⁵⁸./

Item dotze libre de forma de cart cuberts de carto./

f.49v:

de carto cuberts de cuyro intitulat lo primer / Hieronimi¹⁶⁵⁹ Vida¹⁶⁶⁰ laltre
Enacenan¹⁶⁶¹ laltre Tres¹⁶⁶² / de sacra laltre Opera¹⁶⁶³ Philelphi¹⁶⁶⁴ laltre

1634 "opera"

1635 "ermanj"

1636 "meto"

1637 "pauli"

1638 "prefacj"

1639 "hermesto"

1640 "angilorums"

1641 "lutsem"

1642 "sophiloni"

1643 "ecarius"

1644 "marullus"

1645 "phe- / -dericus"

1646 "petri"

1647 "bembi"

1648 "aymo"

1649 "jn"

1650 Mutilat

1651 "scole"

1652 "joannes"

1653 "cluni- / -cus"

1654 "jn"

1655 "in"

1656 "prudentius"

1657 "pallostra"

1658 "miste- / -ehri"

1659 "hieronimi"

1660 "vida"

1661 "enacenan"

1662 "tres"

1663 "opera"

1664 "philelphi"

Bertra¹⁶⁶⁵ / de Ancheris¹⁶⁶⁶ laltre Biblia¹⁶⁶⁷ laltre Adversus¹⁶⁶⁸ luce / laltre Vuio¹⁶⁶⁹ despi densum laltre Humilias¹⁶⁷⁰ ede / laltre De¹⁶⁷¹ turcorum origine laltre Royardus¹⁶⁷² / laltre Humie¹⁶⁷³ Roiardi¹⁶⁷⁴./

Item dotze libres de forma de quart cuberts / de carto cuberts de cuyro intitulat lo primer Lingua¹⁶⁷⁵ / Erasmi¹⁶⁷⁶ laltre Dionisius¹⁶⁷⁷ Eropa laltre Sermones¹⁶⁷⁸ / Moneti¹⁶⁷⁹ / laltre Sermones¹⁶⁸⁰ clere laltre Enchi / milicie Cristi laltre Sermonide¹⁶⁸¹ laltre Sermones¹⁶⁸² / misse laltre Sermones¹⁶⁸³ misse laltre Rupertus¹⁶⁸⁴ In¹⁶⁸⁵ / apocha laltra Grammat¹⁶⁸⁶ Pharaoni¹⁶⁸⁷ laltre / Christiane¹⁶⁸⁸ veritatis./

Item sinc libres de forma de cart daurats cuberts / de carto cuberts de cuyro intitulat lo p[ri]mer¹⁶⁸⁹ Enchiri- / -dion laltre The¹⁶⁹⁰ natu laltre Luenrs¹⁶⁹¹ Valle¹⁶⁹² laltre / Illustrum imagines laltre Marchi¹⁶⁹³ Marulli¹⁶⁹⁴./

Item deu llibres de forma de octavo de stampa / cuberts de carto cuberts de cuyro intitulat lo primer / Sermones¹⁶⁹⁵ barralets laltre Sermones¹⁶⁹⁶

¹⁶⁶⁵ "bertra"

¹⁶⁶⁶ "ancheris"

¹⁶⁶⁷ "biblia"

¹⁶⁶⁸ "adversus"

¹⁶⁶⁹ "vuio"

¹⁶⁷⁰ "humilias"

¹⁶⁷¹ "de"

¹⁶⁷² "royardus"

¹⁶⁷³ "humie"

¹⁶⁷⁴ "roiardi"

¹⁶⁷⁵ "lingua"

¹⁶⁷⁶ "erasmi"

¹⁶⁷⁷ "dionisius"

¹⁶⁷⁸ "sermones"

¹⁶⁷⁹ "moneti"

¹⁶⁸⁰ "sermones"

¹⁶⁸¹ "sermonide"

¹⁶⁸² "sermones"

¹⁶⁸³ "sermones"

¹⁶⁸⁴ "rupertus"

¹⁶⁸⁵ "in"

¹⁶⁸⁶ "grammat"

¹⁶⁸⁷ "pharaoni"

¹⁶⁸⁸ "christiane"

¹⁶⁸⁹ Mutilat

¹⁶⁹⁰ "the"

¹⁶⁹¹ "luenrs"

¹⁶⁹² "valle"

¹⁶⁹³ "marchi"

¹⁶⁹⁴ "marulli"

Francisci¹⁶⁹⁷ / Armandi¹⁶⁹⁸ laltre Barpins¹⁶⁹⁹ laltre Sermones¹⁷⁰⁰ laltre /
Sermones¹⁷⁰¹ gorre totius anni laltre Espositio¹⁷⁰² avan- / -geliono laltre
Sermones¹⁷⁰³ misse laltre Sermones¹⁷⁰⁴ Ugo- / -nis¹⁷⁰⁵ Estina¹⁷⁰⁶ laltre
Sermonis¹⁷⁰⁷ Ugonis¹⁷⁰⁸ Estina¹⁷⁰⁹./

Item nou libres de forma de cart cuberts / de carto cuberts de cuyro intitulat lo
primer Elicht¹⁷¹⁰ / de Maria¹⁷¹¹ virg laltre Sermones¹⁷¹² fratris Antonij¹⁷¹³ /
laltre Sermones¹⁷¹⁴ Jacobi de Landa¹⁷¹⁵ laltre Sermones¹⁷¹⁶ / parvi laltre
Sermones¹⁷¹⁷ Thome¹⁷¹⁸ Ilirici¹⁷¹⁹ laltre Sermones¹⁷²⁰ / Espiere laltre Maphei¹⁷²¹
Vegij¹⁷²² laltre Sermones¹⁷²³ / Bertrandi¹⁷²⁴ laltre De¹⁷²⁵ vita car./

Item sis libres de stampa de foma de octau cuberts / de cart cuberts de cuyro
intitulat la un Shalmi¹⁷²⁶./

-
- 1695 "sermones"
1696 "sermones"
1697 "francisci"
1698 "armandi"
1699 "barpins"
1700 "sermones"
1701 "sermones"
1702 "espositio"
1703 "sermones"
1704 "sermones"
1705 "ugo- / -nis"
1706 "Estina"
1707 "sermonis"
1708 "ugonis"
1709 "estina"
1710 "elicht"
1711 "maria"
1712 "sermones"
1713 "antonij"
1714 "sermones"
1715 "landa"
1716 "sermones"
1717 "sermones"
1718 "thome"
1719 "ilirici"
1720 "sermones"
1721 "maphei"
1722 vegij"
1723 "sermones"
1724 "bertrandi"
1725 "de"
1726 "shalmi"

f.50r:

laltre Guillermi¹⁷²⁷ Paris¹⁷²⁸ laltre / Confessionario¹⁷²⁹ laltre Meditationes¹⁷³⁰
laltre / Loci¹⁷³¹ e un libre cubert de carto cubert de / tasata negra que en la
primera fulla sta scrit / Sancti¹⁷³² Marchi¹⁷³³ eremita e un libret de pergami /
cubert de posts qui comense Epistola de Andreas¹⁷³⁴ / Contarins¹⁷³⁵ Narciso¹⁷³⁶
viro clarissimo e un / altre de ploma scrit en pergami daurat cubert / de posts
en la primera fulla sta scrit de letres / dor Leonardi¹⁷³⁷ Aretini¹⁷³⁸
Prephasio¹⁷³⁹./

Item ozne libres de stampa de forma de cart / cuberte de pergami lo primer
intitulat Eugenij¹⁷⁴⁰ / Veteris¹⁷⁴¹ testamenti laltre Sermo¹⁷⁴² Bonifas¹⁷⁴³ laltre
Sermo- / -nes¹⁷⁴⁴ Qrist¹⁷⁴⁵ laltre Sermo¹⁷⁴⁶ de passione Crist laltre Sermones¹⁷⁴⁷ /
de Brigia¹⁷⁴⁸ laltre Sermones¹⁷⁴⁹ fratris Philippi¹⁷⁵⁰ laltre Marci- / -ale¹⁷⁵¹ laltre
Sermones¹⁷⁵² in apoca laltre Sermones¹⁷⁵³ / di passione Cristi laltre Summa¹⁷⁵⁴

¹⁷²⁷ "guillermi"

¹⁷²⁸ "paris"

¹⁷²⁹ "confessionario"

¹⁷³⁰ "meditationes"

¹⁷³¹ "loci"

¹⁷³² "sancti"

¹⁷³³ "marchi"

¹⁷³⁴ "andrea"

¹⁷³⁵ "contarins"

¹⁷³⁶ "narciso"

¹⁷³⁷ "leonardi"

¹⁷³⁸ "aretiini"

¹⁷³⁹ "prephasio"

¹⁷⁴⁰ "eugenij"

¹⁷⁴¹ "veteris"

¹⁷⁴² "sermo"

¹⁷⁴³ "bonifas"

¹⁷⁴⁴ "sermo- / -nes"

¹⁷⁴⁵ "qrist"

¹⁷⁴⁶ "sermo"

¹⁷⁴⁷ "sermones"

¹⁷⁴⁸ "brigia"

¹⁷⁴⁹ "sermones"

¹⁷⁵⁰ "philippi"

¹⁷⁵¹ "marci- / -ale"

¹⁷⁵² "sermones"

¹⁷⁵³ "sermones"

¹⁷⁵⁴ "summa"

predi- / -cantum laltre Espositio¹⁷⁵⁵ misse e un libre sense cubertes / intitulat Sermones¹⁷⁵⁶ Jordani¹⁷⁵⁷./

Item dotze llibres de forma de octavo cuberts de / pergami intitulat lo primer Fer¹⁷⁵⁸ · ia · del osana / laltre Le¹⁷⁵⁹ champi laltre Critusui¹⁷⁶⁰ opuscula / laltre M T¹⁷⁶¹ Ci¹⁷⁶² · Epsito · fami · laltre Erasmi Sermo- / -nis¹⁷⁶³ observationes laltre Serj¹⁷⁶⁴ super epistola quadregesime / laltre De¹⁷⁶⁵ septem peccatis laltre Pupilla¹⁷⁶⁶ oculi / laltre Fratis Nicholai¹⁷⁶⁷ herbor laltre Pindarus¹⁷⁶⁸ / laltre Philelphis¹⁷⁶⁹ laltre Ciprianj¹⁷⁷⁰ Operum¹⁷⁷¹./

Item dotze libres de stampa cuberts de pergami / de forma de cart intitulat lo primer Monas¹⁷⁷² doctri- / -nais laltre Clit¹⁷⁷³ Adver¹⁷⁷⁴ luce laltre Vivis¹⁷⁷⁵ Opuscula¹⁷⁷⁶ / laltre Nasanteni¹⁷⁷⁷ laltre Sermones¹⁷⁷⁸ Reynardi¹⁷⁷⁹ / laltre Bonaventure¹⁷⁸⁰ laltre Raban¹⁷⁸¹ laltre / Sermones¹⁷⁸² cherubin laltre Confessionale¹⁷⁸³ Antonini¹⁷⁸⁴ / laltre Dionici¹⁷⁸⁵ Hac¹⁷⁸⁶ apostolarium laltre Sermones¹⁷⁸⁷ / Menir¹⁷⁸⁸ laltre Sermones¹⁷⁸⁹ Onori¹⁷⁹⁰./

1755 "espositio"

1756 "sermones"

1757 "jordani"

1758 "fer"

1759 "le"

1760 "critusui"

1761 "t"

1762 "ci"

1763 "sermo- / -nis"

1764 "serj"

1765 "de"

1766 "pupilla"

1767 "nicholai"

1768 "pindarus"

1769 "philelphis"

1770 "ciprianj"

1771 "operum"

1772 "monas"

1773 "clit"

1774 "adver"

1775 "vivis"

1776 "opuscula"

1777 "nasanteni"

1778 "srmones"

1779 "reynardi"

1780 "bonaventure"

1781 "raban"

1782 "sermones"

1783 "confesionale"

1784 "antonini"

Item sinc libres de forma de octau de stampa /

f.50v:

cuberts de pergami los quatre laltre cubert / de carto intitulat Scala¹⁷⁹¹
Paradisi¹⁷⁹² laltre Specu- / -lum¹⁷⁹³ conscientia laltre Manipulis¹⁷⁹⁴
Curatorum¹⁷⁹⁵ laltre / Suppuratio¹⁷⁹⁶ ensis laltre M T¹⁷⁹⁷ C Ad¹⁷⁹⁸ Brutum¹⁷⁹⁹. /
Item dotze libres de forma de octavo cuberts de perga- / -mi intitulat lo primer
Opera¹⁸⁰⁰ Pomponij¹⁸⁰¹ laltre Distica¹⁸⁰² / laltre Philastri¹⁸⁰³ laltre Aureum¹⁸⁰⁴
Opus¹⁸⁰⁵ laltre Laurentij¹⁸⁰⁶ / Valla¹⁸⁰⁷ laltre Precepta¹⁸⁰⁸ legis mosaice laltre
Cristiane¹⁸⁰⁹ / veritatis celam laltre Expositio¹⁸¹⁰ himnorum laltre / Caroli
Berulli¹⁸¹¹ laltre Dionisij¹⁸¹² contra alcoranum laltre / Dionisij¹⁸¹³ Cartusiani¹⁸¹⁴
laltre Preparatio¹⁸¹⁵ ad mortem. /

1785 "dionici"

1786 "hac"

1787 "sermones"

1788 "menir"

1789 "sermones"

1790 "onori"

1791 "scala"

1792 "paradisi"

1793 "specu- / -lum"

1794 "manipulis"

1795 "curatorum"

1796 "suppuratio"

1797 "t"

1798 "ad"

1799 "brutum"

1800 "opera"

1801 "pomponij"

1802 "distica"

1803 "philastri"

1804 "aureum"

1805 "opus"

1806 "laurentij"

1807 "valla"

1808 "precepta"

1809 "cristiane"

1810 "expositio"

1811 "berulli"

1812 "dionisij"

1813 "dionisij"

1814 "cartusiani"

1815 "preparatio"

Item vuyt libres de forma de octavo de stampa / cuberts de pergami intitulat lo primer Index¹⁸¹⁶ utriusque / testamenti laltre Explanario¹⁸¹⁷ simboli laltre Joannis¹⁸¹⁸ / Revelin¹⁸¹⁹ Jn¹⁸²⁰ septem psalmos laltre Liliu¹⁸²¹ / mise laltre Vita¹⁸²² honesta laltre Dialogi¹⁸²³ Adrianni¹⁸²⁴ / laltre Concordancie¹⁸²⁵ laltre Belial¹⁸²⁶./

Item quatre libres de forma de cart de stampa [cub]erts¹⁸²⁷ / de pergami intitulat lo primer Sermones¹⁸²⁸ de sanctis / laltre Sermones¹⁸²⁹ doctrinales laltre Utilissime¹⁸³⁰ cantiones / laltre Pams¹⁸³¹ cotidianus e un libre de forma de / octau cubert de pergami intitulat De¹⁸³² veritate contractionis./

Item una caixa de poly sens pany ni clau ab un / senyal sobre lo cuberto de una · B· dins la qual / a diverses plecs de letres dirigides a micer May¹⁸³³ / quondam vicecanceller./

Item una caixa de pi sens pany ni clau te per / senyal en lo cuberto a la part de fora dues DD / dins la qual a les coses següents./

Primo un canasto de verga negra ab son cuberto / ab tres peus de fusta daurats dins la qual havie / setanta dues madalles de coure entre grans / y petites y noranta set de plom entre grans y / petites tot lo restant de una caixa son diver- / -sos plecs de letres dirigides al dit quondam micer May¹⁸³⁴.

1816 "index"

1817 "explanario"

1818 "joannis"

1819 "revelin"

1820 "jn"

1821 "lilium"

1822 "vita"

1823 "dialogi"

1824 "adrianni"

1825 "concordancie"

1826 "belial"

1827 Mutilat

1828 "sermones"

1829 "sermones"

1830 "utilissime"

1831 "pams"

1832 "de"

1833 "may"

1834 "may"

f.51r:

Item una caixa de fusta de poly sens pany ni clau / te per senyal en lo cuberto dins ·C·C· dins la qual / son les coses següents./

Primo dotze llibres de stampa de forma de cart cubert / de carto cuberts de cuyro es que nia sis sense tancador / y sis ab tancados de vetes intitulat lo primer Joannes¹⁸³⁵ Quinturj¹⁸³⁶ / laltre Doctrinale¹⁸³⁷ humanorum laltre De¹⁸³⁸ libertate laltre / Destructionis¹⁸³⁹ de Hierusalem¹⁸⁴⁰ laltre [...] de lo laltre Ludol¹⁸⁴¹ / cartusiensis laltre Legenda¹⁸⁴² sancto laltra Driedonis¹⁸⁴³ / De¹⁸⁴⁴ libero laltre Diedro¹⁸⁴⁵ De¹⁸⁴⁶ captivitate laltre Jacobus¹⁸⁴⁷ / Saber¹⁸⁴⁸ laltre Pro¹⁸⁴⁹ regina Anglie¹⁸⁵⁰ laltre Jacobus¹⁸⁵¹ Saber¹⁸⁵²./

Item sinc llibres de stampa daurats cuberts de carto cuberts / de cuyro encartonat ab ses vetes intitulat la un Codex¹⁸⁵³ / laltre Digestum¹⁸⁵⁴ in sortutum laltre Digestum¹⁸⁵⁵ novum laltre / Digestum¹⁸⁵⁶ vetus y laltre Volumen¹⁸⁵⁷./

Item dotze llibres de forma de full de stampa / cuberts de carto cuberts de cuyro intitulat lo primer / Thodischi¹⁸⁵⁸ laltre Theologia¹⁸⁵⁹ mistica laltre Arnobius /

1835 "joannes"

1836 "quinturj"

1837 "doctrinale"

1838 "de"

1839 "destructionis"

1840 "hierusalem"

1841 "ludol"

1842 "legenda"

1843 "driedonis"

1844 "de"

1845 "diedro"

1846 "de"

1847 "jacobus"

1848 "saber"

1849 "pro"

1850 "anglie"

1851 "jacobus"

1852 "saber"

1853 "codex"

1854 "digestum"

1855 "digestum"

1856 "digestum"

1857 "volumen"

1858 "thodischi"

1859 "theologia"

laltre Fulvius¹⁸⁶⁰ De¹⁸⁶¹ Antiquitatibus¹⁸⁶² laltre Blesensis laltre / Vita¹⁸⁶³
Maria¹⁸⁶⁴ virginis laltre Hipo[...]¹⁸⁶⁵ laltre Decreto¹⁸⁶⁶ / lordencijs laltre
Sermones¹⁸⁶⁷ laltre Philippus¹⁸⁶⁸ presbiter / laltre Antidotum¹⁸⁶⁹ laltre Ars¹⁸⁷⁰
notariatus./

Item sis libres de stampa de forma de full cuberts de / carto intitulat lo primer
Sermo¹⁸⁷¹ clictu laltre Gregori¹⁸⁷² Mea¹⁸⁷³ / naute laltre Joannes¹⁸⁷⁴ Fabri¹⁸⁷⁵
Sermones¹⁸⁷⁶ laltre Menaedi¹⁸⁷⁷ Epistole / laltre Summa¹⁸⁷⁸ baptistiana laltre
Esmerardus¹⁸⁷⁹./

Item quatre libres daurats de stampa de forma de / cart cuberts de carto
cubertes de cuyro ab ses / vetes intitulat lo primer Exercitio¹⁸⁸⁰ Epertuale laltre
Mar- / -garita¹⁸⁸¹ Philosophica¹⁸⁸² laltre Pomporiuts¹⁸⁸³ / Letus¹⁸⁸⁴ De¹⁸⁸⁵
romane urbis vetustate laltre Senece¹⁸⁸⁶ / e un libret de ploma cubert de carto
cubert de cuyro / ab ses vetes comense Iulij¹⁸⁸⁷ secreti renunciatis./

1860 "fulvius"

1861 "de"

1862 "antiquitatibus"

1863 "vita"

1864 "maria"

1865 Mutilat

1866 "decreto"

1867 "sermones"

1868 "philippus"

1869 "antidotum"

1870 "ars"

1871 "sermo"

1872 "gregori"

1873 "mea"

1874 "joannes"

1875 "fabri"

1876 "sermones"

1877 "menaedi"

1878 "summa"

1879 "esmerardus"

1880 "exercitio"

1881 "mar- / -garita"

1882 "philosophica"

1883 "pomporiuts"

1884 "letus"

1885 "de"

1886 "senece"

1887 "iulii"

Item vuyt libres de forma de full de stampa cuberts / de pergami intitulat lo primer Revelationes¹⁸⁸⁸ beate Brigide¹⁸⁸⁹ / laltre Ricardus¹⁸⁹⁰ Pompolitianus¹⁸⁹¹ laltre Joannes¹⁸⁹² Maneleri¹⁸⁹³ /

f.51v:

laltre Cronica¹⁸⁹⁴ del rey don Joan¹⁸⁹⁵ laltre Joannis¹⁸⁹⁶ / Naucleri¹⁸⁹⁷ Cronica¹⁸⁹⁸ laltre Dialogus¹⁸⁹⁹ Guillermi¹⁹⁰⁰ laltre / Speculo¹⁹⁰¹ vite humane laltre Biblia¹⁹⁰²./

Item un libret de forma de quart cubert de carto / cubert de cuyro intitulat Censor¹⁹⁰³ De¹⁹⁰⁴ dei nativitatis / e un libret de forma de full cubert de carto cubert / de cuyro daurat intitulat Cadmium¹⁹⁰⁵ ecclessie./

Item un libret de stampa cubert de pergami intitulat / Formularium¹⁹⁰⁶ advocatorum e un altre intitulat Diversi¹⁹⁰⁷ / sermones e un altre intitulat Carmina¹⁹⁰⁸ diversorum / auctorum tots cuberts de pergami./

Item [d]os¹⁹⁰⁹ libres de stampa de forma de octavo / cuberts de pergami intitulat Politica¹⁹¹⁰ et economica / laltre Jn¹⁹¹¹ evangelium Matei¹⁹¹² e un libre

1888 "revelationes"

1889 "brigide"

1890 "ricardus"

1891 "pompolitianus"

1892 "joannes"

1893 "maneleri"

1894 "cronica"

1895 "joan"

1896 "joannis"

1897 "naucleri"

1898 "cronica"

1899 "dialogus"

1900 "guillermi"

1901 "speculo"

1902 "biblia"

1903 "censor"

1904 "de"

1905 "cadmium"

1906 "formularium"

1907 "diversi"

1908 "carmina"

1909 Mutilat

1910 "politica"

1911 "jn"

1912 "matei"

de forma / de cart cubert de pergami intitulat Stultifera¹⁹¹³ Navis¹⁹¹⁴ / e un libre de pergami cubert de posts en la / primera pagina sta scrit Salamo dei / altre libre de stampa en leynga toscana / cubert de posts intitulat Ovidi¹⁹¹⁵ De¹⁹¹⁶ Me[t]amorphoseos¹⁹¹⁷./

Item dos libres de forma de full gran de stampa / cuberts de carto cuberts de cuyro negre intitulat la / un Alberti¹⁹¹⁸ Bruni¹⁹¹⁹ Tractatus¹⁹²⁰ y laltre aixi mateix./

Item unaltre libre de stampa de forma de full / cubert de carto cubert de ceti carmesi ab vetes / intitulat Francisci¹⁹²¹ Nichomisii¹⁹²²./

Item una caixa de fusta de pi sens pany ni / clau te per senyal en lo cuberto una D dins la / qual son les coses següents./

Primo dotze libres de forma de quart de stampa / cuberts de carto cuberts de cuyro intitulat lo primer / Diversa¹⁹²³ opera laltre¹⁹²⁴ Becedaria¹⁹²⁵ laltre / Rodolphi¹⁹²⁶ laltre Plutarchi¹⁹²⁷ laltre Tali¹⁹²⁸ ecistia / laltre Bulle¹⁹²⁹ apostolice laltre Entornij¹⁹³⁰ mancivellem / laltre Raymundi¹⁹³¹ Lull¹⁹³² laltre Jacobi¹⁹³³ Pan¹⁹³⁴ Scoti¹⁹³⁵ laltre / Almenac¹⁹³⁶ laltre Dido¹⁹³⁷ laltre Catonis¹⁹³⁸ Moralia¹⁹³⁹./

1913 "stultifera"

1914 "navis"

1915 "ovidí"

1916 "de"

1917 "me[t]amorphoseos". Mutilat

1918 "alberti"

1919 "bruni"

1920 "tractatus"

1921 "francisci"

1922 "nichomissi"

1923 "diversa"

1924 Segueix ratllat: "abecedaria"

1925 "becedaria"

1926 "rodolphi"

1927 "plutarchi"

1928 "tali"

1929 "bulle"

1930 "entornij"

1931 "raymundi"

1932 "lull"

1933 "jacobi"

1934 "pan"

1935 "scoti"

1936 "almenac"

1937 "dido"

1938 "catonis"

f.52r:

Item vuyt libres de forma de quart cuberts de carto / cuberts de cuyro intitulat lo primer Epistole¹⁹⁴⁰ Hypocretis¹⁹⁴¹ / laltre Leonis¹⁹⁴² Pape¹⁹⁴³ laltre Henricus¹⁹⁴⁴ laltre Apo- / -logia¹⁹⁴⁵ matrimonijs laltre Ratio¹⁹⁴⁶ continuandi laltre / Erbarum¹⁹⁴⁷ imaginis laltre Opus¹⁹⁴⁸ Rigale¹⁹⁴⁹ laltre / Epiphanij De¹⁹⁵⁰ vita./

Item onze libres deurats cuberts de carto cuberts de / cuyro intitulat lo primer Terentius¹⁹⁵¹ laltre Cicero¹⁹⁵² De¹⁹⁵³ officijs / laltre Francisci Salvi Ambram¹⁹⁵⁴ laltre Ex¹⁹⁵⁵ Plauti¹⁹⁵⁶ Come- / -dies¹⁹⁵⁷ laltre Petr[a]rcha¹⁹⁵⁸ Condoy¹⁹⁵⁹ cominci laltre Cato¹⁹⁶⁰ / maior laltre Jndex¹⁹⁶¹ eorum II laltre Jacobi¹⁹⁶² Preserti¹⁹⁶³ / scuola laltre Jn¹⁹⁶⁴ Catilinas¹⁹⁶⁵ Marci¹⁹⁶⁶ Tulli¹⁹⁶⁷ laltre Pro sex / torio ducecino laltre Questio¹⁹⁶⁸ de matrimonijs./

1939 "moralia"

1940 "epistole"

1941 "hypocretis"

1942 "leonis"

1943 "pape"

1944 "henricus"

1945 "apo- / -logia"

1946 "ratio"

1947 "erbarum"

1948 "opus"

1949 "rigale"

1950 "de"

1951 "terencius"

1952 "cicero"

1953 "de"

1954 "ambram"

1955 "ex"

1956 "plauti"

1957 "come- / -dies"

1958 "petr[a]rcha". Mutilat

1959 "condoy"

1960 "cato"

1961 "jndex"

1962 "jacobi"

1963 "preserti"

1964 "jn"

1965 "catilinas"

1966 "marci"

1967 "tulli"

1968 "questio"

Item un libre de ploma scrit en pergami cubert de posts / cubertes de seti blau intitulat Hec¹⁹⁶⁹ sunt luxubrationis./

Item deset libres de forma de octavo cuberts de carto / cuberts de cuyro intitulat lo primer Histo¹⁹⁷⁰ ger spij / pontificis macj laltre Marcialis¹⁹⁷¹ laltre Doletus¹⁹⁷² De / lingua laltre De¹⁹⁷³ re metrica laltre De¹⁹⁷⁴ bello Medio- / -lani¹⁹⁷⁵ laltre Tulli¹⁹⁷⁶ Opera¹⁹⁷⁷ laltre Dialogi¹⁹⁷⁸ Aretij¹⁹⁷⁹ / laltre Tribulli¹⁹⁸⁰ laltre Sanaci¹⁹⁸¹ laltre Titi¹⁹⁸² Livij¹⁹⁸³ Ora- / -tiones¹⁹⁸⁴ laltre Plinij¹⁹⁸⁵ Epis laltre Doletus¹⁹⁸⁶ De¹⁹⁸⁷ ling / lectura laltre De¹⁹⁸⁸ sermone latino laltre Rethorica¹⁹⁸⁹ / Joatxim¹⁹⁹⁰ laltre Compendium¹⁹⁹¹ laltre Jmperatorum¹⁹⁹² / romanorum./

Item un libre de pergami scrit de ploma cubert de / posts cubertes de cuyro blau Salusti¹⁹⁹³ Catidinari¹⁹⁹⁴ Iugur- / -ta¹⁹⁹⁵ un altre libre de stampa de forma de cart / cubert de carto daurat lo libre intitulat Epistole / Paulini¹⁹⁹⁶./

Item tres libres de forma de quart de stampa / cuberts de carto cuberts de cuyro intitulat lo primer / Cariciana¹⁹⁹⁷ laltre Joannes¹⁹⁹⁸ Clunacus¹⁹⁹⁹ laltre

1969 "hec"

1970 "histo"

1971 "marcialis"

1972 "doletus"

1973 "de"

1974 "de"

1975 "medio- / -lani"

1976 "tulli"

1977 "opera"

1978 "dialogi"

1979 "aretij"

1980 "tribulli"

1981 "sanaci"

1982 "titi"

1983 "livij"

1984 "ora- / -tiones"

1985 "plinij"

1986 "doletus"

1987 "de"

1988 "de"

1989 "rethorica"

1990 "joatxim"

1991 "compendium"

1992 "jimperatorum"

1993 "salusti"

1994 "catidinari"

1995 "iugur- / -ta"

1996 "paulini"

1997 "cariciana"

1998 "joannes"

Sermone²⁰⁰⁰ / recordij e un libre de forma de octavo cubert / de carto cubert de cuyro intitulat Oraci²⁰⁰¹./

Item dos libres de forma de quart cubert / de carto cuberts de cuyro intitulat la un Ecnasius laltre / Sivi²⁰⁰² phormi e un altre libre de forma de full cubert / de carto de lengua francesa Cronica²⁰⁰³ et historia./

f.52v:

Item un libre de ploma scrit en pergami cubert de / posts intitulat Aursip[a]²⁰⁰⁴ e un altre libre de ploma / cubert de carto cubert de cuyro en la prime- / -ra fulla diu Serenissim[o]²⁰⁰⁵./

Item onze cubertes de carto cubertes de cuyro dau- / -rades en algunes parts ab [v]etes²⁰⁰⁶ de ceda per por- / -tar memorials./

Item un Flos²⁰⁰⁷ Sanctorum²⁰⁰⁸ en lati de stampa cubert / de pergami./

Item dos libres molt petits de stampa cuberts de / carto cuberts de tasata negre la un intitulat Coridoli²⁰⁰⁹ / laltre Prefatio²⁰¹⁰ rabi mensis e un libre petit / de stampa cubert de carto Edagia²⁰¹¹ Erasmo²⁰¹² e un / libre petit ques diu La²⁰¹³ Macarronera²⁰¹⁴./

Item dos libres de stampa de forma maior cuberts / de pergami intitulat la un Repertorium²⁰¹⁵ dominij An- / -thonij²⁰¹⁶ laltre Drophedi²⁰¹⁷ Lectura²⁰¹⁸./

1999 "clunacus"

2000 "sermone"

2001 "oraci"

2002 "sivi"

2003 "cronica"

2004 "aurisp[a]. Mutilat

2005 "serenissim[o]". Mutilat.

2006 Mutilat

2007 "flos"

2008 "sanctorum"

2009 "coridoli"

2010 "prefatio"

2011 "edagia"

2012 "erasmo"

2013 "la"

2014 "macarronera"

2015 "repertorium"

2016 "an- / -thonij"

2017 "drophedi"

2018 "lectura"

Item un libre de stampa de lengua toscana intitulat La²⁰¹⁹ / Spanya²⁰²⁰./

Item un libre de stampa de forma de full cubert de / pergami intitulat Ordenancia²⁰²¹ Reales²⁰²² de Castilla²⁰²³./

Item un libre de stampa cubert de carto cubert de / cuyro intitulat Domitius²⁰²⁴ Brusoni²⁰²⁵./

Item un libre de stampa de forma de full cubert de / pergami intitulat Privilegis²⁰²⁶ de Perpinyan²⁰²⁷./

Item dotze libres de stampa de forma de quart / cuberts de pergami intitulat lo primer intitulat De²⁰²⁸ ationes / Lanceloti²⁰²⁹ laltre Bartholomei²⁰³⁰ Pi[...]is²⁰³¹ laltre Sacetiale²⁰³² / Alfonsi²⁰³³ laltre Viri²⁰³⁴ dorum poetarum laltre Regimen²⁰³⁵ / sinctactis laltre Historie²⁰³⁶ laltre Epigrammata²⁰³⁷ Ma- / -rulli²⁰³⁸ laltre Pamphilics²⁰³⁹ Saxi²⁰⁴⁰ laltre Enricus / De²⁰⁴¹ identificate laltre Vite²⁰⁴² / et gesta Caroli²⁰⁴³ laltre Ortus²⁰⁴⁴ deliciarum./

Item dotze libres de stampa de forma de quart / cuberts de pergami intitulat lo primer Sobrio²⁰⁴⁵ In / phammios laltre Salustius²⁰⁴⁶ Cum²⁰⁴⁷ comento laltre /

²⁰¹⁹ Segueix de manera repetida: "la"

²⁰²⁰ "spanya"

²⁰²¹ "ordenancia"

²⁰²² "reales"

²⁰²³ "castilla"

²⁰²⁴ "domitius"

²⁰²⁵ "brusoni"

²⁰²⁶ "privilegis"

²⁰²⁷ "perpinyan"

²⁰²⁸ "de"

²⁰²⁹ "lanceloti"

²⁰³⁰ "bartholomei"

²⁰³¹ "pi[...]is"

²⁰³² "sacetiali"

²⁰³³ "alfonsi"

²⁰³⁴ "viri"

²⁰³⁵ "regimen"

²⁰³⁶ "historie"

²⁰³⁷ "epigrammata"

²⁰³⁸ "ma- / -rulli"

²⁰³⁹ "panphilics"

²⁰⁴⁰ "Saxi"

²⁰⁴¹ "de"

²⁰⁴² "vite"

²⁰⁴³ "caroli"

²⁰⁴⁴ "ortus"

²⁰⁴⁵ "sobrio"

²⁰⁴⁶ "salustius"

f.53r:

Pamphilo²⁰⁴⁸ Saxo²⁰⁴⁹ laltre Brondius²⁰⁵⁰ laltre Enacratio²⁰⁵¹ / salvia laltre Sorio²⁰⁵² Jn²⁰⁵³ phalmum laltre Ioannes²⁰⁵⁴ / Garner²⁰⁵⁵ laltre Origenes²⁰⁵⁶ laltre Epithome sapientia / laltre Polidoria²⁰⁵⁷ Adagia²⁰⁵⁸ laltre Quintum²⁰⁵⁹ oratio / laltre Philelphi²⁰⁶⁰ Epistole./

Item dos libres de forma de quart de stampa cuberts de per- / -gami intitulat lo primer Il²⁰⁶¹ perleone laltre Historia²⁰⁶² illus- / -tario romanorum./

Item dotze libres de forma de octavo de stampa cuberts de pergami intitulat lo primer Mige²⁰⁶³ barb[a]rie²⁰⁶⁴ laltre Barro- / -si²⁰⁶⁵ De²⁰⁶⁶ benes moriendi laltre De²⁰⁶⁷ regibus laltre Bellum²⁰⁶⁸ / Epistolj laltre Oratio²⁰⁶⁹ mesa[...]²⁰⁷⁰ laltre Sudiacus²⁰⁷¹ Vite²⁰⁷² / laltre Erudiana²⁰⁷³ historia laltre Textus²⁰⁷⁴ Joannis²⁰⁷⁵ / Episcopi laltre Joatximis²⁰⁷⁶ Opera²⁰⁷⁷ laltre Livij²⁰⁷⁸ Con- / -cordantia²⁰⁷⁹ laltre Hieroni²⁰⁸⁰ Cles²⁰⁸¹ laltre De²⁰⁸² restitutione / ducis Medoliani²⁰⁸³./

²⁰⁴⁷ "cum"

²⁰⁴⁸ "pamphilo"

²⁰⁴⁹ "saxo"

²⁰⁵⁰ "brondius"

²⁰⁵¹ "enacratio"

²⁰⁵² "sorio"

²⁰⁵³ "jn"

²⁰⁵⁴ "joannes"

²⁰⁵⁵ "garner"

²⁰⁵⁶ "origens"

²⁰⁵⁷ "polidoria"

²⁰⁵⁸ "adagia"

²⁰⁵⁹ "quintum"

²⁰⁶⁰ "philelphi"

²⁰⁶¹ "il"

²⁰⁶² "historia"

²⁰⁶³ "mige"

²⁰⁶⁴ Mutilat

²⁰⁶⁵ "barro- / -si"

²⁰⁶⁶ "de"

²⁰⁶⁷ "de"

²⁰⁶⁸ "bellum"

²⁰⁶⁹ "oratio"

²⁰⁷⁰ Mutilat

²⁰⁷¹ "sudiacus"

²⁰⁷² "vite"

²⁰⁷³ "erudiana"

²⁰⁷⁴ "textus"

²⁰⁷⁵ "joannis"

²⁰⁷⁶ "joatximis"

Item dotze libres de forma de octavo cuberts de perga- / -mi intitulat lo primer
Episcopi fabule laltre Martialis²⁰⁸⁴ / laltre Luceltius²⁰⁸⁵ laltre De²⁰⁸⁶
consecratione Espiscoporum laltre / Oratio²⁰⁸⁷ Luppi²⁰⁸⁸ laltre Texto²⁰⁸⁹ dialogi
laltre Alger²⁰⁹⁰ De²⁰⁹¹ verita- / -te corporis laltre Familia²⁰⁹² Erasmi²⁰⁹³ laltre
Bellum²⁰⁹⁴ Episto- / -larum laltre Eglo Vergi²⁰⁹⁵ laltre Annotationes²⁰⁹⁶ laltre /
Pomponij²⁰⁹⁷ Labeti²⁰⁹⁸./

Item un libre de forma de full de stampa cubert de per- / -gami intitulat
Fallecj²⁰⁹⁹ ultra [...] ²¹⁰⁰ de regno Navarre²¹⁰¹ / e un altre intitulat Opuscula²¹⁰²
virum illustrium un altre / Constitutiones²¹⁰³ sinodales del hopispado de
Toledo²¹⁰⁴ e un / altre intitulat Franci²¹⁰⁵ Philippus²¹⁰⁶ Siculj²¹⁰⁷ e un altre
intitulat / Ex²¹⁰⁸ Plutarc²¹⁰⁹ Verja²¹¹⁰ e un altre intitulat [...] ²¹¹¹ Censurem²¹¹² /

2077 "opera"

2078 "livij"

2079 "con- / -cordantia"

2080 "hieroni"

2081 "cles"

2082 "de"

2083 "mediolani"

2084 "martialis"

2085 "luceltius"

2086 "de"

2087 "oratio"

2088 "luppi"

2089 "texto"

2090 "alger"

2091 "de"

2092 "familia"

2093 "erasmi"

2094 "bellum"

2095 "vergi"

2096 "annotationes"

2097 "pomponj"

2098 "labeti"

2099 "fallecj"

2100 Mutilat

2101 "navarre"

2102 "opuscula"

2103 "constitutiones"

2104 "toledo"

2105 "franci"

2106 "philippus"

2107 "siculj"

2108 "ex"

2109 "plutarc"

2110 "verja"

2111 Mutilat

quibus est prohibitum II laltre Compendium²¹¹³ vite Leonis²¹¹⁴ / Pape²¹¹⁵ e un
altre Alberto²¹¹⁶ Magno²¹¹⁷ De²¹¹⁸ la virtut / un altre de stampa intitulat
Explicatio primi capitis / evangelij Lucam²¹¹⁹./

Item una caixa de pi sens pany ni clau / te per senyal en lo cuberto una · C ·
dins la / qual son les coses següents./

Primo onze libres de forma de quart de stampa /

f.53v:

cuberts de quarto cuberts de cuyro intitulat lo primer / Titu²¹²⁰ Livi²¹²¹ Decas²¹²²
laltre Flores²¹²³ theologorum laltre Intelli- / -gentia²¹²⁴ spiritus laltre [...] ²¹²⁵
poemticata laltre Quintti²¹²⁶ / Declamationes²¹²⁷ laltre Bibalus²¹²⁸ sofista laltre
Simac²¹²⁹ / Pompo²¹³⁰ Aleti²¹³¹ laltre Joannes²¹³² Tert²¹³³ De²¹³⁴ religione / laltre
Francisci²¹³⁵ Fulvi²¹³⁶ Ars²¹³⁷ oratoria laltre Bas²¹³⁸ De²¹³⁹ / scriptura francorum
laltre Excitator²¹⁴⁰ condis./

2112 "censurem"

2113 "compendium"

2114 "leonis"

2115 "pape"

2116 "alberto"

2117 "magno"

2118 "de"

2119 "lucam"

2120 "titu"

2121 "livi"

2122 "decas"

2123 "flores"

2124 "jntelli- / -gentia"

2125 Il legible

2126 "quintti"

2127 "declamationes"

2128 "bibalus"

2129 "simac"

2130 "pompo"

2131 "aleti"

2132 "joannes"

2133 "tert"

2134 "de"

2135 "francisci"

2136 "fulvi"

2137 "ars"

2138 "bas"

2139 "de"

2140 "excitator"

Item deu libres de forma de quart de stampa cuberts / de carto cubertes de cuyro intitulat lo primer Marius²¹⁴¹ / [...]therius²¹⁴² laltre [...]2143 laltre Ermola/ Barbarus²¹⁴⁴ laltre Anpolit²¹⁴⁵ Epistole laltre Recognito²¹⁴⁶ vete testamentum / laltre Catalagus²¹⁴⁷ scripturam laltre Balbus²¹⁴⁸ De²¹⁴⁹ [...] / et bellica laltre Jacobi²¹⁵⁰ Capelli²¹⁵¹ laltre Ephemerides / laltre Manualis²¹⁵²./

Item un libre de forma de quart de stampa cubert / de carto de vellut leonat intitulat Divi²¹⁵³ Alfonsi²¹⁵⁴ Enri- / -ches y un altre de stampa cubert de carto intitulat Claudiani²¹⁵⁵ / Opera²¹⁵⁶ e un altre Martini²¹⁵⁷ Jvarra²¹⁵⁸ e un altre intitulat Adver- / -sus²¹⁵⁹ impios e un altre cubert de tasata negre intituat An- / -thonij²¹⁶⁰ Tilesij²¹⁶¹./

Item un libre de ploma scrit en pergami de forma de / quart cubert de posts cubertes de cuyro sisternat / de pergami y en la primera fulla a un scut ab les / armes de May²¹⁶² intitulat Gesta²¹⁶³ Alfonsi²¹⁶⁴ e un altre / libre en pergami scrit de ploma cubert de posts / intitulat Divo²¹⁶⁵ regis Alfonsi²¹⁶⁶./

2141 "marius"

2142 "[...]therius". Mutilat

2143 Il legible"

2144 "barbarus"

2145 "anpolit"

2146 "recognito"

2147 "catalagus"

2148 "balbus"

2149 "de"

2150 "jacobi"

2151 "capelli"

2152 "manualis"

2153 "divi"

2154 "alfonsi"

2155 "claudiani"

2156 "opera"

2157 "martini"

2158 "jvarra"

2159 "adver- / -sus"

2160 "an- / -thonij"

2161 "tilesij"

2162 "may"

2163 "gesta"

2164 "alfonsi"

2165 "divo"

2166 "alfonsi"

Item un altre libre de pergami scrit de ploma / cubert de posts intitulat Onomastica²¹⁶⁷ ariste en la / primera fulla sta illuminada ab un scut ab / unes armes de unes ones./

Item un altre libre de pergami scrit de ploma cubert / de carto ab vetes morades diu se Oraci²¹⁶⁸./

Item un libre de ploma scrit en pergami qui comense / Fransisci²¹⁶⁹ Aretini²¹⁷⁰ Jn²¹⁷¹ phallaredibi./

Item dos libres de ploma scrits en paper cuberts / de posts cuberts de cuyro intitulat la un Seneca²¹⁷² De²¹⁷³ mo- / -ribus laltre Jncipit²¹⁷⁴ liber astratagemeton./

f.54r:

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de carto / qui comense Jndex²¹⁷⁵ Re²¹⁷⁶ Militaris²¹⁷⁷./

Item un libret petit cubert de carto cubert de cuyro / intitulat Doctoris²¹⁷⁸ de Huiacis²¹⁷⁹ e un altre de ploma / scrit en pergami cubert de carto cubert de cuyro de / cuarto intitulat Joani²¹⁸⁰ Vitali²¹⁸¹./

Item dos libres de forma maior de stampa cuberts / d[e]²¹⁸² carto cuberts de aluda blanca intitulat lo un Philippus²¹⁸³ / Franciscis²¹⁸⁴ laltre Auctoriij²¹⁸⁵ et barbus super cler./

²¹⁶⁷ "onomastica"

²¹⁶⁸ "oraci"

²¹⁶⁹ "francisci"

²¹⁷⁰ "aretini"

²¹⁷¹ "jn"

²¹⁷² "seneca"

²¹⁷³ "de"

²¹⁷⁴ "jncipit"

²¹⁷⁵ "jndex"

²¹⁷⁶ "re"

²¹⁷⁷ "militaris"

²¹⁷⁸ "doctoris"

²¹⁷⁹ "huiacis"

²¹⁸⁰ "joanni"

²¹⁸¹ "vitali"

²¹⁸² Mutilat

²¹⁸³ "philippus"

²¹⁸⁴ "francisci"

²¹⁸⁵ "auctoriij"

Item dos libres de forma de full de stampa cuberts / de pergami intitulat Nicholau²¹⁸⁶ de Cusa²¹⁸⁷ Super²¹⁸⁸ prima pars / y laltre Nicholai²¹⁸⁹ de Cusa²¹⁹⁰ Secunda²¹⁹¹ pars./

Item un libre de forma de full de stampa cubert de / carto cubert de cuyro intitulat Cronica²¹⁹² regnum./

Item dos libres de forma de quart cuberts de carto / la un cubert de aluda vermella intitulat / Epistola²¹⁹³ multorum laltre [cu]bert²¹⁹⁴ de posts cubertes / de aluda verda intitulat Gregorij²¹⁹⁵ Omilie²¹⁹⁶./

Item dotze libres de forma de quart de stampa cuberts / de pergami intitulat lo primer Beatus²¹⁹⁷ Amadeus²¹⁹⁸ laltre Sigebe²¹⁹⁹ / laltre Summa²²⁰⁰ sumtuarum laltre Senobite²²⁰¹ laltre Catalo- / -gus²²⁰² scriptorum laltre Proses[us]²²⁰³ [...]²²⁰⁴ laltre Joannis²²⁰⁵ / Geiller²²⁰⁶ De²²⁰⁷ passione domini laltre De²²⁰⁸ providentia dei laltre / Philei²²⁰⁹ Poemmata²²¹⁰ laltre Esopi [...]²²¹¹ laltre Theo²²¹² / Planetario²²¹³ laltre Libriano²²¹⁴ Questionum²²¹⁵./

2186 "nicholau"

2187 "cusa"

2188 "super"

2189 "nicholai"

2190 "cusa"

2191 "secunda"

2192 "cronica"

2193 "epistola"

2194 Mutilat

2195 "gregorij"

2196 "omilie"

2197 "beatus"

2198 "amadeus"

2199 "sigebe". També pot llegir-se figebe.

2200 "summa"

2201 "senobite"

2202 "catalo- / -gus"

2203 Mutilat

2204 Mutilat

2205 "joannis"

2206 "geiller"

2207 "de"

2208 "de"

2209 "philei"

2210 "poemmata"

2211 Mutilat

2212 "theo"

2213 "planetario"

2214 "libriano"

2215 "questionum"

Item dotze llibres de forma de quart de stampa escrits / en paper cuberts de pergami intitulats lo primer Procuntie²²¹⁶ / Euliseij²²¹⁷ laltre De²²¹⁸ contextu virginis Marie²²¹⁹ laltre Historie²²²⁰ / Maioris²²²¹ Britanie²²²² laltre Orationes²²²³ et declamationes laltre / Mella²²²⁴ De²²²⁵ situ orbis laltre Elusidarius²²²⁶ poeticus laltre / Carti²²²⁷ ludum instructione laltre Epistole²²²⁸ Curcij²²²⁹ laltre Com- / -pendio²²³⁰ dialetice laltre Vegili²²³¹ Dialogi²²³² laltre Eras- / -mus De²²³³ jnstitutione laltre De²²³⁴ Aadventum Caroli²²³⁵./

Item setze llibres de forma de quart cuberts de perga- / -mi intitulat lo primer In [...] ²²³⁶ laltre Aliqua²²³⁷ Epistola / Erasmi²²³⁸ laltre Carmen²²³⁹ nupsiale laltre Trepecius²²⁴⁰ laltre / Melle²²⁴¹ Elographia²²⁴² laltre Policiani²²⁴³ Epistole laltre /

f.54v:

Cardinalis²²⁴⁴ De²²⁴⁵ vera Philosophia laltre Jo²²⁴⁶ · Bas²²⁴⁷ Dialogus²²⁴⁸ / laltre De²²⁴⁹ bello turci laltre Marxelle²²⁵⁰ Astravoni²²⁵¹ Nou²²⁵² / de ampli Stravone²²⁵³

²²¹⁶ "procuntie"

²²¹⁷ "euliseij"

²²¹⁸ "de"

²²¹⁹ "marie"

²²²⁰ "historie"

²²²¹ "maioris"

²²²² "britanie"

²²²³ "orationes"

²²²⁴ "mella"

²²²⁵ "de"

²²²⁶ "elusidarius"

²²²⁷ "carti"

²²²⁸ "epistole"

²²²⁹ "curcij"

²²³⁰ "com- / -pendio"

²²³¹ "vegili"

²²³² "dialogi"

²²³³ "de"

²²³⁴ "de"

²²³⁵ "caroli"

²²³⁶ Mutilat

²²³⁷ "aliqua"

²²³⁸ "erasmi"

²²³⁹ "carmen"

²²⁴⁰ "trepecius"

²²⁴¹ "melle"

²²⁴² "elographia"

²²⁴³ "policiani"

²²⁴⁴ "cardinalis"

²²⁴⁵ "de"

Orato[r]ia²²⁵⁴ laltre Grapaldus²²⁵⁵ laltra / De²²⁵⁶ bello turcis laltre Curiase²²⁵⁷
laltre Jn²²⁵⁸ civi sacco./

Item dotze libres de stampa cuberts de pergami de / forma de quart intitulat lo
primer Joannes²²⁵⁹ Francisci²²⁶⁰ Quintiani²²⁶¹ / laltre Marci²²⁶² Maculli²²⁶³ laltre
Jacobi²²⁶⁴ Montana²²⁶⁵ / laltre Valla²²⁶⁶ De²²⁶⁷ libero arbitrio laltre Antid[o]- / -
frion²²⁶⁸ laltre Egrico²²⁶⁹ laltre Economorum Aristotelis²²⁷⁰ / laltre Asterius²²⁷¹
fabule laltre [...]carie²²⁷² fileia / laltre Contra²²⁷³ Luterum²²⁷⁴ laltre Ermanibus et
jil laltre / Alamus²²⁷⁵./

Item sinc libres de forma de quart de stampa / cuberts de pergami intitulat lo
primer Speculo²²⁷⁶ pere- / -grinandus laltre Sententie²²⁷⁷ morales de greco jn
latinum / laltre [...]²²⁷⁸ marpheseos la Primera²²⁷⁹ parte / laltre [...]²²⁸⁰./

-
- 2246 "jo"
2247 "bas"
2248 "dialogus"
2249 "de"
2250 "marxelle"
2251 "astravoni"
2252 "nou"
2253 "stravone"
2254 "orato[r]ia". Mutilat
2255 "grapaldus"
2256 "de"
2257 "curiase"
2258 "jn"
2259 "joannes"
2260 "francisci"
2261 "quintiani"
2262 "marci"
2263 "maculli"
2264 "jacobi"
2265 "montana"
2266 "valla"
2267 "de"
2268 "antid[o]- / -frion". Mutilat.
2269 "egrico"
2270 "aristotelis"
2271 "asterius"
2272 Mutilat
2273 "contra"
2274 "luterum"
2275 "alamus"
2276 "speculo"
2277 "sententie"
2278 Mutilat
2279 "primera"
2280 Mutilat

Item vuyt librets petits de stampa de forma de / quart cuberts de carto sense cubertes intitulat la un / Historie²²⁸¹ tuti romani laltre De²²⁸² vita contemplativa / laltre Fabule²²⁸³ Esopi laltre Victoria²²⁸⁴ triumphale laltre / Teol[og]ia²²⁸⁵ del tres laltre Expositio²²⁸⁶ phidelis de Mocte- / -thuma²²⁸⁷ laltre comense Elegia Bartholomei²²⁸⁸ Sara- / -velli²²⁸⁹ laltre Mancinelli²²⁹⁰ Carmen./

Item sis libres petits cuberts de pergami intitulat / la un Hieronimi²²⁹¹ Buygii²²⁹² Aphricana²²⁹³ / Cesaris²²⁹⁴ victoria laltre Distasiamento²²⁹⁵ dele nove / litera y laltre De²²⁹⁶ ortu et occasu signorum laltre Carlo²²⁹⁷ / Cesaris²²⁹⁸ semper Augusto²²⁹⁹ laltre Epistole Caroli²³⁰⁰ cum arte / epistolandi laltre Salvui²³⁰¹ Vienne²³⁰²./

Item un altre libre de ploma scrit en paper cubert de / pergami intitulat De²³⁰³ astrologia e unaltre libre petit / De²³⁰⁴ corporis et sanguinis laltre intitulat Augustini²³⁰⁵ Engubini / laltre intitulat Questiones²³⁰⁶ Enselmi./

2281 "historie"

2282 "de"

2283 "fabule"

2284 "victoria"

2285 "teol[og]ia". Mutilat

2286 "expositio"

2287 "mocte- / -thuma"

2288 "bartholomei"

2289 "sara- / -velli"

2290 "mancinelli"

2291 "hieronimi"

2292 "buygii"

2293 "aphricana"

2294 "cesaris"

2295 "distasiamento"

2296 "de"

2297 "carlo"

2298 "cesaris"

2299 "augusto"

2300 "caroli"

2301 "salvui"

2302 "vienne"

2303 "de"

2304 "de"

2305 "augustini"

2306 "questiones"

f.55r:

Item una caixa de poly sens pany ni clau te / per senyal en lo cuberto una · T ·
dins la qual havie / lo seguent./

Item vuyt pessas de libres de forma maior de stampa / cubertes de carto
cubertes de aluda negra intitulat lo primer / Repertorium²³⁰⁷ Antonij²³⁰⁸ de
Butrio²³⁰⁹ laltre Repertorium²³¹⁰ Butri²³¹¹ / laltre Antho²³¹² de Bu²³¹³ Super²³¹⁴
prima et Secunda II laltra / Repertorium²³¹⁵ Butri²³¹⁶ secundi volumis laltra
Anthonij²³¹⁷ de / Butrio²³¹⁸ 3 4 · t Decre²³¹⁹ laltre Anthonij²³²⁰ de Bu²³²¹ · 1 · 2 · /
Primi²³²² decre laltre Prepo²³²³ super decre laltre / Reper²³²⁴ Butri²³²⁵ jn jure
canonico./

Item set libres de forma de full de stampa cuberts / de carto cuberts de cuyro
intitulat lo primer Gelacxie²³²⁶ / ecclesiastice laltre Alciati²³²⁷ Paradoxie²³²⁸ laltre
Codicis²³²⁹ / laltre De²³³⁰ celesti agricultura laltre Eusebius Jn²³³¹ cronicus /
laltre · P · Vergilius²³³² laltre Enchirij²³³³ opera./

²³⁰⁷ "repertorium"

²³⁰⁸ "antonij"

²³⁰⁹ "butrio"

²³¹⁰ "repertorium"

²³¹¹ "butri"

²³¹² "antho"

²³¹³ "bu"

²³¹⁴ "super"

²³¹⁵ "repertorium"

²³¹⁶ "butri"

²³¹⁷ "anthonij"

²³¹⁸ "butrio"

²³¹⁹ "decre"

²³²⁰ "anthonij"

²³²¹ "bu"

²³²² "primi"

²³²³ "prepo"

²³²⁴ "reper"

²³²⁵ "butri"

²³²⁶ "gelacxie"

²³²⁷ "alciati"

²³²⁸ "paradoxie"

²³²⁹ "codicis"

²³³⁰ "de"

²³³¹ "jn"

²³³² "vergilius"

²³³³ "enchirij"

Item un libre de forma de full de stampa cubert de / pergami intitulat Prepositus²³³⁴ super quarta decretalum / e tres libres de forma de full cuberts de carto / sense cuyro intitulat la un Encarramus super aliquibus / titulis laltre Bartholus²³³⁵ Super²³³⁶ jnstitutionibus laltre / Petrus²³³⁷ de Ancarano²³³⁸ Super²³³⁹ cle./

Item nou libres de forma de quart de / carto cubertes de cuyro intitulat lo primer Pro²³⁴⁰ cesarea / responsio laltre Biblia²³⁴¹ LXX jnter laltre Omelie²³⁴² / laltre Jn²³⁴³ Epis Dion²³⁴⁴ Areopa²³⁴⁵ laltre Servio²³⁴⁶ Clodi²³⁴⁷ / laltre Com²³⁴⁸ Croni²³⁴⁹ laltre Panegirici²³⁵⁰ diversorum / laltre Biblia²³⁵¹ laltre Jn²³⁵² Luterum²³⁵³./

Item tres libres de stampa cuberts de pergami / intitulat la un Calisius²³⁵⁴ laltre Beate²³⁵⁵ virginis / Marie²³⁵⁶ laltre Orographia²³⁵⁷ e un libre / de stampa cubert de carto cubert de cuyro / intitulat Retorica²³⁵⁸ trepfunsi e un altre libre de / ploma cubert de posts intitulat Oratio²³⁵⁹ XII pontificis / maximij./

²³³⁴ "prepositus"

²³³⁵ "bartholus"

²³³⁶ "super"

²³³⁷ "petrus"

²³³⁸ "ancarano"

²³³⁹ "2super"

²³⁴⁰ "pro"

²³⁴¹ "biblia"

²³⁴² "omelie"

²³⁴³ "jn"

²³⁴⁴ "dion"

²³⁴⁵ "areopa"

²³⁴⁶ "servio"

²³⁴⁷ "clodi"

²³⁴⁸ "com"

²³⁴⁹ "croni"

²³⁵⁰ "panegirici"

²³⁵¹ "biblia"

²³⁵² "jn"

²³⁵³ "luterum"

²³⁵⁴ "calisius"

²³⁵⁵ "beate"

²³⁵⁶ "marie"

²³⁵⁷ "orographia"

²³⁵⁸ "retorica"

²³⁵⁹ "oratio"

f.55v:

Item una caixa de fusta de pi sens pany ni clau / te per senyal en lo cuberto una
· E · dins la qual son / les coses següents./

Item onze llibres de stampa de forma de full cuberts / de carto cuberts de cuyro
intitulat lo primer Biblia²³⁶⁰ / lo segon Suatonis²³⁶¹ Cum²³⁶² religius laltre
Diascories²³⁶³ / laltre Joannis²³⁶⁴ a Cassiani²³⁶⁵ Opera²³⁶⁶ laltre Epito operum /
Augustinum²³⁶⁷ laltre Petrus²³⁶⁸ Logobardus²³⁶⁹ Jn²³⁷⁰ Epistola / laltre
Prosperi²³⁷¹ Aquitani²³⁷² laltre Tertulianus²³⁷³ / laltre Opera²³⁷⁴ Pogij²³⁷⁵ laltre
Patricius²³⁷⁶ De²³⁷⁷ republica / laltre De²³⁷⁸ Claris²³⁷⁹ Mulieribus²³⁸⁰./

Item dotze llibres de stampa de forma de full / cuberts de carto cuberts de cuyro
intitulat lo primer / Scotorum²³⁸¹ historia laltre Engus Cosmopaeia laltre / Albi
Pij²³⁸² Contra²³⁸³ Erasmo²³⁸⁴ laltre Poliphilij²³⁸⁵ laltre / Matriu²³⁸⁶ De²³⁸⁷ magistris
laltre Angelmus²³⁸⁸ Jn²³⁸⁹ liber / regio laltre Clementis²³⁹⁰ Opera²³⁹¹ laltre

²³⁶⁰ "biblia"

²³⁶¹ "suatonis"

²³⁶² "cum"

²³⁶³ "diascories"

²³⁶⁴ "joannis"

²³⁶⁵ "cassiani"

²³⁶⁶ "opera"

²³⁶⁷ "augustinum"

²³⁶⁸ "petrus"

²³⁶⁹ "logobardus"

²³⁷⁰ "jn"

²³⁷¹ "prosperi"

²³⁷² "aquitani"

²³⁷³ "tertulianus"

²³⁷⁴ "opera"

²³⁷⁵ "pogij"

²³⁷⁶ "patricius"

²³⁷⁷ "de"

²³⁷⁸ "de"

²³⁷⁹ "claris"

²³⁸⁰ "mulieribus"

²³⁸¹ "scotorum"

²³⁸² "pij"

²³⁸³ "contra"

²³⁸⁴ "erasmo"

²³⁸⁵ "poliphilij"

²³⁸⁶ "matriu"

²³⁸⁷ "de"

²³⁸⁸ "angelmus"

²³⁸⁹ "jn"

²³⁹⁰ "clementis"

Erbum- / -brum laltre Engubin De²³⁹² Philo²³⁹³ laltre Elusilator / eccle laltre Summa²³⁹⁴ consistorum./

Item sinc libres de forma de full de stampa cuberts / de carto cuberts de cuyro intitulat lo primer Epi- / -grammata antiqua Vibes laltre Basilius²³⁹⁵ laltre / P Longobardus²³⁹⁶ laltre Joannes²³⁹⁷ Bocasius²³⁹⁸ De²³⁹⁹ Claris²⁴⁰⁰ / Mulieribus²⁴⁰¹ laltre Lexicon²⁴⁰² bellico./

Item vuyt libres de stampa de / forma de quart cuberts de carto intitulat / lo primer Rationale²⁴⁰³ offi laltre Legenda²⁴⁰⁴ sanctorum / laltre Vergilius²⁴⁰⁵ laltre Leoninus²⁴⁰⁶ laltre Fulgosius²⁴⁰⁷ / laltre Fratris²⁴⁰⁸ Baptiste²⁴⁰⁹ De²⁴¹⁰ Patientia²⁴¹¹ laltre De²⁴¹² / Eucharistie laltre en les cubertes / Nicholaij²⁴¹³ Gambaroli²⁴¹⁴./

Item tres libres de stampa cuberts de posts / intitulat lo primer Auctores²⁴¹⁵ cum comento laltre Gordo²⁴¹⁶ / ac nula laltre Homiliorum²⁴¹⁷ totius anni./

f.56r:

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de / posts intitulat De²⁴¹⁸ dictis regis Alfonsi²⁴¹⁹./

²³⁹¹ "opera"

²³⁹² "de"

²³⁹³ "philo"

²³⁹⁴ "summa"

²³⁹⁵ "basilius"

²³⁹⁶ "longobardus"

²³⁹⁷ "joannes"

²³⁹⁸ "bocasius"

²³⁹⁹ "de"

²⁴⁰⁰ "claris"

²⁴⁰¹ "mulieribus"

²⁴⁰² "lexicon"

²⁴⁰³ "rationale"

²⁴⁰⁴ "legenda"

²⁴⁰⁵ "vergilius"

²⁴⁰⁶ "leoninus"

²⁴⁰⁷ "fulgosius"

²⁴⁰⁸ "fratris"

²⁴⁰⁹ "baptiste"

²⁴¹⁰ "de"

²⁴¹¹ "patientia"

²⁴¹² "de"

²⁴¹³ "nicholaij"

²⁴¹⁴ "gambaroli"

²⁴¹⁵ "auctores"

²⁴¹⁶ "gordo"

²⁴¹⁷ "homiliorum"

Item un libre de forma de full de stampa / cubert de pergami intitulat Rausij²⁴²⁰
De²⁴²¹ arte cabalisti- / -ca e un libre petit de forma de quart cubert / de pergami
intitulat Epistola Epito regis ortus./

Item unes ores de forma de quart cubertes de carto / cubertes de cuyro les
fulles daurades./

Item una caixa de fusta de alber sens pany ni clau / te per senyal en lo cuberto
N dins la qual son / les coses següents./

Primo un libre de ploma scrit en pergami ab les / capletres de or ques diu
Los²⁴²² foros de Aragon²⁴²³ / cubert de carto cubert de cuyro blau / en la
primera pagina sta pintat lo rey in folio / y comense Nos²⁴²⁴ don Joannes²⁴²⁵ por
la gracia de Dios y / a lo qual libre stan continuat los foros de Aragon²⁴²⁶./

Item nou libres de stampa de forma de full cuberts / de carto cubertes de cuyro
intitulat lo primer Medicinale²⁴²⁷ / doctoris laltre Philosophia²⁴²⁸ Alb²⁴²⁹
Magni²⁴³⁰ laltre / Epiamus²⁴³¹ laltre Augustinus²⁴³² De²⁴³³ civitate dei laltre /
De²⁴³⁴ re medica laltre Sf[...]orto²⁴³⁵ bellico laltre / Epistolas de don Antonio²⁴³⁶
de Gavara²⁴³⁷ laltre / Cantalicij²⁴³⁸ opus laltre Erododus²⁴³⁹./

Item un libre de ploma scrit en pergami cubert de / posts intitulat Historiarum
florentini./

2418 "de"

2419 "alfonsi"

2420 "rausij"

2421 "de"

2422 "los"

2423 "aragon"

2424 "nos"

2425 "joannes"

2426 "aragon"

2427 "medicinale"

2428 "philosophia"

2429 "alb"

2430 "magni"

2431 "epiamus"

2432 "augustinus"

2433 "de"

2434 "de"

2435 Mutilat

2436 "antonio"

2437 "gavara"

2438 "cantalicij"

2439 "erododus"

Item un libre de stampa cubert de posts intitulat Avi- / -cenna²⁴⁴⁰./

Item un libre de ploma scrit en paper intitulat Croni- / -ca²⁴⁴¹ de Napoli²⁴⁴² e un altre libre de stampa scrit en pa- / -per de forma de quart cubert de posts intitulat / De²⁴⁴³ partibus edum./

Item dotze libres de stampa cuberts de pergami intitulat / lo primer En²⁴⁴⁴ Troya²⁴⁴⁵ niamoramento de Rinaldo²⁴⁴⁶ laltre / Jntelectius²⁴⁴⁷ singularis laltre Chalendarium²⁴⁴⁸ romanum /

f.56v:

laltre Historia²⁴⁴⁹ de les Yndies laltre Giron²⁴⁵⁰ Le²⁴⁵¹ / conroys laltre Braleriani²⁴⁵² Medicinale²⁴⁵³ laltre / Jn²⁴⁵⁴ vera Portugalia laltre Lucanus²⁴⁵⁵ laltre / Cronica²⁴⁵⁶ de Spanya²⁴⁵⁷ laltre Historia²⁴⁵⁸ de amorum / laltre Renanus²⁴⁵⁹ Jn²⁴⁶⁰ Plinium²⁴⁶¹ laltre Vuandaera./

Item dotze libres de stampa cuberts de perga- / -mi intitulat lo primer Glossa²⁴⁶² aurea decreti laltre / Textoris²⁴⁶³ Opera²⁴⁶⁴ laltre Cro²⁴⁶⁵ urs Persey²⁴⁶⁶

²⁴⁴⁰ "avi- / -cenna"

²⁴⁴¹ "croni- / -ca"

²⁴⁴² "napoli"

²⁴⁴³ "de"

²⁴⁴⁴ "en"

²⁴⁴⁵ "troya"

²⁴⁴⁶ "rinaldo"

²⁴⁴⁷ "jntelectius"

²⁴⁴⁸ "chalendarium"

²⁴⁴⁹ "historia"

²⁴⁵⁰ "giron"

²⁴⁵¹ "le"

²⁴⁵² "braleriani"

²⁴⁵³ "medicinale"

²⁴⁵⁴ "jn"

²⁴⁵⁵ "lucanus"

²⁴⁵⁶ "cronica"

²⁴⁵⁷ "spanya"

²⁴⁵⁸ "historia"

²⁴⁵⁹ "renanus"

²⁴⁶⁰ "jn"

²⁴⁶¹ "plinium"

²⁴⁶² "glossa"

²⁴⁶³ "textoris"

²⁴⁶⁴ "opera"

²⁴⁶⁵ "cro"

²⁴⁶⁶ "persey"

laltre Appa- / -ratus²⁴⁶⁷ latine lucutionis laltre Pil²⁴⁶⁸ jtu bron / abbre laltre Expo²⁴⁶⁹ apochalip laltre Lanselot²⁴⁷⁰ / du lac laltre Plobe²⁴⁷¹ Aristo²⁴⁷² laltre Albert Mag²⁴⁷³ / laltre Spher²⁴⁷⁴ mundi laltre Lansilot²⁴⁷⁵ / volum laltre Strabo²⁴⁷⁶./

Item nou libres de stampa de forma de quart cuberts / de pergami intitulat lo primer Triumphos²⁴⁷⁷ de Flexereal²⁴⁷⁸ / laltre Aliquot²⁴⁷⁹ orationes laltre Anthonius²⁴⁸⁰ Mancivellus²⁴⁸¹ / laltre Morgante maiole laltre Tuti²⁴⁸² li libri di Or- / -lando²⁴⁸³ inamorato laltre De²⁴⁸⁴ Roma²⁴⁸⁵ p[a]isia²⁴⁸⁶ et [...] ²⁴⁸⁷ / laltre Epistole diversorum auctorum laltre Ex²⁴⁸⁸ Plutar- / -co²⁴⁸⁹ laltre Diversa²⁴⁹⁰ orationes./

Item un libre de stampa cubert de pergami intitulat / de letra vermella Libre²⁴⁹¹ de musica e un altre / libret de stampa cubert de carto sense cuyro ques / Boesius²⁴⁹² De²⁴⁹³ Consolatione²⁴⁹⁴./

Die Sabbati VII dictorum mensis / et anni./

²⁴⁶⁷ "appa- / -ratus"

²⁴⁶⁸ "pil"

²⁴⁶⁹ "expo"

²⁴⁷⁰ "lanselot"

²⁴⁷¹ "plobe"

²⁴⁷² "arsito"

²⁴⁷³ "mag"

²⁴⁷⁴ "spher"

²⁴⁷⁵ "lansilot"

²⁴⁷⁶ "strabo"

²⁴⁷⁷ "triumphos"

²⁴⁷⁸ "flexereal"

²⁴⁷⁹ "aliquot"

²⁴⁸⁰ "anthonius"

²⁴⁸¹ "mancivellus"

²⁴⁸² "tuti"

²⁴⁸³ "or- / -lando"

²⁴⁸⁴ "de"

²⁴⁸⁵ "roma"

²⁴⁸⁶ Mutilat

²⁴⁸⁷ Mutilat

²⁴⁸⁸ "ex"

²⁴⁸⁹ "plutar- / -co"

²⁴⁹⁰ "diversa"

²⁴⁹¹ "libre"

²⁴⁹² "boesius"

²⁴⁹³ "de"

²⁴⁹⁴ "consolatione"

En la demunt dita alqorsa./

Primo una caixa de fusta de poly sens pany ni clau / te en lo cuerto de part de fora un senyal de una V dins / la qual son les coses següents./

Primo sis libres de stampa de forma de full cuberts / de carto cuberts de aluda negre intitulat lo primer / Consilia²⁴⁹⁵ Baldi²⁴⁹⁶ 4 th laltre Consilia²⁴⁹⁷ Baldi²⁴⁹⁸ 2 laltre / Consilia²⁴⁹⁹ Baldi²⁵⁰⁰ 1 parts Baldus²⁵⁰¹ prima # Vetus²⁵⁰² Baldus²⁵⁰³ 6 codi- / -cis laltre Archedimus²⁵⁰⁴ Super²⁵⁰⁵ decretus./

f.57r:

Item sis libres semblants als prop dit intitulat lo primer / Raba Super²⁵⁰⁶ 4 decretus Raba Super²⁵⁰⁷ 2 decre laltre Solicetus²⁵⁰⁸ / Super²⁵⁰⁹ 2 # vete laltre Baldus²⁵¹⁰ · III · V · Co Solicetus²⁵¹¹ / Super²⁵¹² 2 4 Codi laltre Salicetus²⁵¹³ 1 2 codicis./

Item vuyt libres semblants als prop dits intitulats lo primeer / Raba Super²⁵¹⁴ decre laltre Baldus²⁵¹⁵ · I · II · III · co laltre / Solicetus²⁵¹⁶ Super²⁵¹⁷ 4 d codi laltre

2495 "consilia"
2496 "baldi"
2497 "consilia"
2498 "baldi"
2499 "consilia"
2500 "baldi"
2501 "baldus"
2502 "vetus"
2503 "baldus"
2504 "archedimus"
2505 "super"
2506 "super"
2507 "super"
2508 "solicetus"
2509 "super"
2510 "baldus"
2511 "solicetus"
2512 "super"
2513 "salicetus"
2514 "super"
2515 "baldus"
2516 "solicetus"
2517 "super"

Solicetus²⁵¹⁸ Super²⁵¹⁹ · v · d · codi / Baldus²⁵²⁰ VII VIII VIII codi laltre Baldus²⁵²¹
· no · jn sor / laltre Baldi²⁵²² Sen²⁵²³ III liber codi laltre Baldus²⁵²⁴ II # / veti
rep · jn paridetus./

Item una caixa de fusta de poly sens pany ni clau / te en lo cuberto de part de
fora per senyal una / · O · dins la qual havies les coses següents./

Primo dotze libres de forma de full de stampa / cuberts de carto cuberts de
cuyro vermell intitulat lo primer / Luciani²⁵²⁵ Opera²⁵²⁶ laltre Pastoris²⁵²⁷ muntij
visiones / laltre Fre²⁵²⁸ Cus²⁵²⁹ [...] Cronichon²⁵³⁰ laltre Dionisius²⁵³¹ Alicarnas²⁵³²
/ laltre Medicinale²⁵³³ vita de franco laltre Stephani²⁵³⁴ / Nigri²⁵³⁵ laltre
Beoaldi²⁵³⁶ Jn²⁵³⁷ philippicas laltre Terencius²⁵³⁸ / laltre Salustius²⁵³⁹ laltre
Polibius²⁵⁴⁰ laltre Medicinale²⁵⁴¹ / Ottonis²⁵⁴² laltre Questiones²⁵⁴³ tusculane./

Item nou libres de forma de full de stampa cuberts de / carto cuberts ço es de
cuyro negre / los tres de cuyro leonat intitulat lo primer Thopica²⁵⁴⁴ canti /
morale y laltre Albertus²⁵⁴⁵ Mag²⁵⁴⁶ De²⁵⁴⁷ animalibus laltre / Arrianus²⁵⁴⁸ De²⁵⁴⁹

2518 "solicetus"
2519 "super"
2520 "baldus"
2521 "baldus"
2522 "baldi"
2523 "sen"
2524 "baldus"
2525 "luciani"
2526 "opera"
2527 "pastoris"
2528 "fre"
2529 "cus"
2530 "cronichon"
2531 "dionisius"
2532 "alicarnas"
2533 "medicinale"
2534 "stephani"
2535 "nigri"
2536 "beoaldi"
2537 "jn"
2538 "terencius"
2539 "salustius"
2540 "polibius"
2541 "medicinale"
2542 "ottonis"
2543 "questiones"
2544 "thopica"
2545 "albertus"
2546 "mag"
2547 "de"

ges Alex²⁵⁵⁰ laltre 10 Driadorus²⁵⁵¹ laltre Lu- / -cretius²⁵⁵² laltre Opera²⁵⁵³ de Laurenci²⁵⁵⁴ laltre Dictio²⁵⁵⁵ latino / gal laltre Cronica²⁵⁵⁶ de Spanya²⁵⁵⁷ laltre Cornelius²⁵⁵⁸ / Tacitus²⁵⁵⁹./

Item sis libres de forma de full de stampa cuberts / de carto cubert de cuyro vayo intitulat lo primer Repu²⁵⁶⁰ / de Celso²⁵⁶¹ laltre Opera²⁵⁶² Siculi²⁵⁶³ laltre Occiandri²⁵⁶⁴ armo / laltre Paulus²⁵⁶⁵ Emilius laltre Aquetus²⁵⁶⁶ Jn²⁵⁶⁷ Plinium laltre / Plotinus²⁵⁶⁸ Calcidius²⁵⁶⁹ Jn²⁵⁷⁰ Platonis²⁵⁷¹ opera./

f.57v:

Item nou libres de stampa de forma de full cuberts / de pergami intitulat lo primer Nomes²⁵⁷² orbis laltre De²⁵⁷³ pro- / -prietatibus rerio laltre Boccasij²⁵⁷⁴ Genologia laltre Re- / -ductorium²⁵⁷⁵ Bercurill²⁵⁷⁶ laltre Platonis²⁵⁷⁷ Opera²⁵⁷⁸

2548 "arrianus"

2549 "de"

2550 "alex"

2551 "driadorus"

2552 "lu- / -cretius"

2553 "opera"

2554 "laurenci"

2555 "dictio"

2556 "cronica"

2557 "spanya"

2558 "cornelius"

2559 "tacitus"

2560 "repu"

2561 "celso"

2562 "opera"

2563 "siculi"

2564 "occiandri"

2565 "paulus"

2566 "aquetus"

2567 "jn"

2568 "plotinus"

2569 "calcidius"

2570 "jn"

2571 "platonis"

2572 "nomes"

2573 "de"

2574 "boccasij"

2575 "re- / -ductorium"

2576 "bercurill"

2577 "platonis"

2578 "opera"

laltre / Retho²⁵⁷⁹ trepesun laltre Petrus²⁵⁸⁰ Monsius²⁵⁸¹ De²⁵⁸² re mili- / -tari
laltre Faber²⁵⁸³ jn²⁵⁸⁴ decem libros moralio laltre Summa²⁵⁸⁵ / De²⁵⁸⁶
geographia./

Item quatre libres de forma de full de stampa cuberts de / posts cubertes de
cuyro intitulat lo primer Anglica²⁵⁸⁷ historia / laltre Leo²⁵⁸⁸ abbatis urb laltre
Cesaris²⁵⁸⁹ comentaria laltre / Lapiuon²⁵⁹⁰ pro cap et alij./

Item un libre scrit en pergami de ploma sense cubertes / intitulat en la primera
linea Incipit²⁵⁹¹ liber Boetij²⁵⁹² De²⁵⁹³ Conso- / latione²⁵⁹⁴ e un altre libre de
ploma scrit en pergami / cubert de pergami intitulat De²⁵⁹⁵ Honestat²⁵⁹⁶
Disciplina²⁵⁹⁷./

Item una caixa de poly sens clau ni pany te en lo / cuberto de part de fora per
senyal una H dins / la qual son les coses següents./

Primo nou libres de forma de full de stampa cuberts / de aluda negra intitulat
lo pirmer Ludovicus²⁵⁹⁸ Pontani²⁵⁹⁹ / Super²⁶⁰⁰ II codi laltre Ludovicus²⁶⁰¹
Pontanus²⁶⁰² Super²⁶⁰³ I jn sor / laltre Angelus²⁶⁰⁴ de Peru²⁶⁰⁵ Super²⁶⁰⁶ II vo

2579 "retho"

2580 "petrus"

2581 "monsius"

2582 "de"

2583 "faber"

2584 "jn"

2585 "summa"

2586 "de"

2587 "anglica"

2588 "leo"

2589 "cesaris"

2590 "lapiuon"

2591 "incipit"

2592 "boetij"

2593 "de"

2594 "conso- / -lacione"

2595 "de"

2596 "honestat"

2597 "disciplina"

2598 "ludovicus"

2599 "pontani"

2600 "super"

2601 "ludovicus"

2602 "pontanus"

2603 "super"

2604 "angelus"

2605 "peru"

2606 "super"

laltre Angelus²⁶⁰⁷ / de Peru²⁶⁰⁸ Super²⁶⁰⁹ jn sor laltre Angelus de Peru²⁶¹⁰
Super²⁶¹¹ / codi laltre Angelus²⁶¹² de Perusio²⁶¹³ Super²⁶¹⁴ # vetj laltre /
Franciscus²⁶¹⁵ Aretinus²⁶¹⁶ I et II codi laltre Fran²⁶¹⁷ Aretinus²⁶¹⁸ / I et II jn sor
laltre Francisci²⁶¹⁹ Aretini²⁶²⁰ 1 et 2 # novi./

Item sis libres de stampa de forma de full cuberts / de carto cuberts de aluda
negra intitulat lo primer / Historia²⁶²¹ di Bernardo²⁶²² Codio²⁶²³ laltre Alex²⁶²⁴ de
Juno²⁶²⁵ Super²⁶²⁶ / # novo laltre Alex²⁶²⁷ de Juno²⁶²⁸ Super²⁶²⁹ # vete laltre /
Alex²⁶³⁰ de Juno²⁶³¹ Super²⁶³² codi II laltre Alex²⁶³³ de Juno²⁶³⁴ Super²⁶³⁵ / jn sor
laltre Ludovicus²⁶³⁶ Pontanus²⁶³⁷ Super²⁶³⁸ # novo./

Item quatre libres de forma de full de stampa cuberts / de carto cuberts de
cuyro intitulat lo primer De²⁶³⁹ rebus / Hispanie²⁶⁴⁰ laltre Cronica²⁶⁴¹ de
Spania²⁶⁴² laltre De²⁶⁴³ rebus Turcarum²⁶⁴⁴ laltre Collectarius²⁶⁴⁵ juris./

²⁶⁰⁷ "angelus"

²⁶⁰⁸ "peru"

²⁶⁰⁹ "peru"

²⁶¹⁰ "peru"

²⁶¹¹ "super"

²⁶¹² "angelus"

²⁶¹³ "perusio"

²⁶¹⁴ "super"

²⁶¹⁵ "franciscus"

²⁶¹⁶ "aretinus"

²⁶¹⁷ "fran"

²⁶¹⁸ "aretinus"

²⁶¹⁹ "francisci"

²⁶²⁰ "aretini"

²⁶²¹ "historia"

²⁶²² "bernardo"

²⁶²³ "codio"

²⁶²⁴ "alex"

²⁶²⁵ "juno"

²⁶²⁶ "super"

²⁶²⁷ "alex"

²⁶²⁸ "juno"

²⁶²⁹ "super"

²⁶³⁰ "alex"

²⁶³¹ "juno"

²⁶³² "super"

²⁶³³ "alex"

²⁶³⁴ "juno"

²⁶³⁵ "super"

²⁶³⁶ "ludovicus"

²⁶³⁷ "pontanus"

²⁶³⁸ "super"

²⁶³⁹ "de"

f.58r:

Item quatre llibres de stampa de forma de full cuberts / de pergami intitulat lo primer Vives De²⁶⁴⁶ Disciplinis²⁶⁴⁷ laltre / Procopius²⁶⁴⁸ De²⁶⁴⁹ rebus Gothorum²⁶⁵⁰ laltre Polyanche²⁶⁵¹ laltre / Unitichundi²⁶⁵² historia./

Item dos llibres de stampa de forma de full cuberts de / pergami intitulat lo primer Consilia²⁶⁵³ Angeli²⁶⁵⁴ de Perusio²⁶⁵⁵ / laltre Marchus²⁶⁵⁶ Antonius²⁶⁵⁷ Sabellico²⁶⁵⁸./

Item un libre de pergami escrit de ploma cubert de / pergami intitulat Joannes²⁶⁵⁹ Boca²⁶⁶⁰ De²⁶⁶¹ Viris²⁶⁶² jllus./

Item una caixa de fusta de poly te en lo cuberto / a la part de fora per senyal una AR dins / la qual son les coses següents./

Primo sis llibres de stampa de forma de full maior / cuberts de carto cubert de aluda negra intitulat lo primer / Barj²⁶⁶³ I # novum laltre Joannes²⁶⁶⁴ Andree²⁶⁶⁵ Super²⁶⁶⁶ 2 decre / laltre Bar²⁶⁶⁷ II codi laltre Bar²⁶⁶⁸ II # vete laltre / Joannes²⁶⁶⁹ Andree²⁶⁷⁰ Super²⁶⁷¹ 2 decre laltre Bar²⁶⁷² ·I· codi./

²⁶⁴⁰ "hispanie"

²⁶⁴¹ "cronica"

²⁶⁴² "spania"

²⁶⁴³ "de"

²⁶⁴⁴ "turcarum"

²⁶⁴⁵ "collectarius"

²⁶⁴⁶ "de"

²⁶⁴⁷ "disciplinis"

²⁶⁴⁸ "procopius"

²⁶⁴⁹ "de"

²⁶⁵⁰ "gothorum"

²⁶⁵¹ "polyanche"

²⁶⁵² "unitichundi"

²⁶⁵³ "consilia"

²⁶⁵⁴ "angeli"

²⁶⁵⁵ "perusio"

²⁶⁵⁶ "marchus"

²⁶⁵⁷ "antonius"

²⁶⁵⁸ "sabellico"

²⁶⁵⁹ "joannes"

²⁶⁶⁰ "boca"

²⁶⁶¹ "de"

²⁶⁶² "viris"

²⁶⁶³ "barj"

²⁶⁶⁴ "joannes"

²⁶⁶⁵ "andree"

²⁶⁶⁶ "super"

²⁶⁶⁷ "bar"

Item sis libres de forma de full maior de stampa / cuberts de carto cubert de aluda negra intitulat lo primer / Cians Super²⁶⁷³ codi laltre Reper²⁶⁷⁴ Brixi²⁶⁷⁵ volum I laltre / Reper²⁶⁷⁶ Brixi²⁶⁷⁷ volum II laltre Bar²⁶⁷⁸ I # vetj laltre / Bar²⁶⁷⁹ 2 jn sornatio laltre Reper²⁶⁸⁰ Bar²⁶⁸¹./

Item sis libres de stampa de forma de full maior / cuberts de carto cubert de aluda negra intitulat lo pri- / -mer Consilia²⁶⁸² Barj²⁶⁸³ · laltre Bar²⁶⁸⁴ Super²⁶⁸⁵ auct laltre Bar²⁶⁸⁶ / I jn sor laltre Bar²⁶⁸⁷ II # no laltre Lo²⁶⁸⁸ deimo super / jn sor laltre Lanzaloti²⁶⁸⁹ opera./

Item tres libres de stampa de forma de full maior / cuberts de carto cubert de aluda negra intitulat lo pri- / -mer Joan²⁶⁹⁰ Andre²⁶⁹¹ Super²⁶⁹² decre laltre Jo²⁶⁹³ Andree²⁶⁹⁴ 4 et 3 / decre laltre Jo²⁶⁹⁵ Andre²⁶⁹⁶ Super # novo./

Item una caixa de poly sens pany ni clau te en lo cuber- / -to a la part de fora per senyal una A dins la qual / son les coses següents./

2668 "bar"

2669 "joannes"

2670 "andree"

2671 "super"

2672 "bar"

2673 "super"

2674 "Reper"

2675 "brixi"

2676 "reper"

2677 "brixi"

2678 "bar"

2679 "bar"

2680 "reper"

2681 "bar"

2682 "consilia"

2683 "barj"

2684 "bar"

2685 "super"

2686 "bar"

2687 "bar"

2688 "lo"

2689 "lanzaloti"

2690 "joan"

2691 "andre"

2692 "super"

2693 "jo"

2694 "andree"

2695 "jo"

2696 "andre"

f.58v:

Primo sis libres e stampa de forma de full maior / cuberts de carto cubertes de aluda intitulat lo primer / Paulus²⁶⁹⁷ Super²⁶⁹⁸ codi laltre Dominicus²⁶⁹⁹ Super²⁷⁰⁰ decre laltre / Paulus²⁷⁰¹ Super²⁷⁰² # vete laltre Consilia²⁷⁰³ Pauli²⁷⁰⁴ de Car²⁷⁰⁵ / II par laltre Consilia²⁷⁰⁶ Pauli²⁷⁰⁷ de Car²⁷⁰⁸ I laltre / Paulus²⁷⁰⁹ Super²⁷¹⁰ jn sor./

Item sis libres de stampa de forma de full maior / cuberts de aluda negre intitulat lo primer Bertachi²⁷¹¹ / prima pars laltre Bertochi²⁷¹² II pars laltre Super²⁷¹³ / decre Andre²⁷¹⁴ de Issi²⁷¹⁵ Super²⁷¹⁶ feu laltre Desius²⁷¹⁷ / Super²⁷¹⁸ # et co due laltre Paulus²⁷¹⁹ Super²⁷²⁰ # novo e lo Super²⁷²¹ / decre es de ploma scrit en paper./

Item sinc libres de stampa de forma de full / maior cuberts de carto cuberts de aluda negre / intitulat lo primer Alcarranus 6 Decre²⁷²² laltre An- / -carranus²⁷²³ · I II Decre²⁷²⁴ laltre Ancarranus²⁷²⁵ III IIII et / V Decre²⁷²⁶ laltre Repertorium²⁷²⁷ iuris cano laltre Berta- / -chi²⁷²⁸ tercia pars./

²⁶⁹⁷ "paulus"

²⁶⁹⁸ "super"

²⁶⁹⁹ "dominicus"

²⁷⁰⁰ "super"

²⁷⁰¹ "paulus"

²⁷⁰² "super"

²⁷⁰³ "consilia"

²⁷⁰⁴ "pauli"

²⁷⁰⁵ "car"

²⁷⁰⁶ "consilia"

²⁷⁰⁷ "pauli"

²⁷⁰⁸ "car"

²⁷⁰⁹ "paulus"

²⁷¹⁰ "super"

²⁷¹¹ "bertachi"

²⁷¹² "bertochi"

²⁷¹³ "super"

²⁷¹⁴ "andre"

²⁷¹⁵ "issi"

²⁷¹⁶ "super"

²⁷¹⁷ "desius"

²⁷¹⁸ "super"

²⁷¹⁹ "paulus"

²⁷²⁰ "super"

²⁷²¹ "super"

²⁷²² "decre"

²⁷²³ "an- / -caranus"

²⁷²⁴ "decre"

Item un libre de stampa de forma de full maior / cubert de carto sense cuyro intitulat Prima²⁷²⁹ lectio / Duminici²⁷³⁰ de Sancto²⁷³¹ Geminano²⁷³² Super²⁷³³ 6./

Item un altre libre de stampa de forma de full / cubert de carto cubert de cuyro vermel intitulat / Franciscus²⁷³⁴ De²⁷³⁵ re militari./

Item un libre de stampa de forma de full cubert / de posts cuberts de cuyro vermel intitulat / Perotus²⁷³⁶ Jn²⁷³⁷ Polinium²⁷³⁸./

Item un libre de stampa de forma de full cubert / de pergami intitulat Alfonsi²⁷³⁹ Gennarij²⁷⁴⁰ Carmen²⁷⁴¹ sacrum./

Item una caixa de fusta de pi ab un pan que / te devant dins la qual son les coses següents./

Primo set libres de stampa de forma de full cuberts / de carto cuberts de cuyro negre intitulat lo primer / Erasmi Nonus²⁷⁴² thomus laltre Eras Epistolarium suis/

f.59r:

laltre Erasmi Ultimus²⁷⁴³ thomus laltre Eras Secundus²⁷⁴⁴ / thomus laltre Eras Novum²⁷⁴⁵ testamentum laltre Eras / Octavus²⁷⁴⁶ thomus laltre Eras III thomus./

²⁷²⁵ "ancarranus"

²⁷²⁶ "decre"

²⁷²⁷ "repertorium"

²⁷²⁸ "berta- / -chi"

²⁷²⁹ "prima"

²⁷³⁰ "duminici"

²⁷³¹ "sancto"

²⁷³² "geminano"

²⁷³³ "super"

²⁷³⁴ "franciscus"

²⁷³⁵ "de"

²⁷³⁶ "perotus"

²⁷³⁷ "jn"

²⁷³⁸ "polinium"

²⁷³⁹ "alfonsi"

²⁷⁴⁰ "gennarij"

²⁷⁴¹ "carmen"

²⁷⁴² "nonus"

²⁷⁴³ "ultimus"

²⁷⁴⁴ "secundus"

²⁷⁴⁵ "novum"

²⁷⁴⁶ "octavus"

Item set libres de stampa de forma de full cubert de / carto cuberts de cuyro intitulat lo primer Erasmi VII to / laltre Erasmi III to Epis laltre Erasmi I to / laltre Erasmi V to laltre Erasmi VI to laltre / Erasmi V to laltre Jndex²⁷⁴⁷ operum./

Item tres libres de forma de full de stampa cuberts de / carto cuberts de cuyro bayo intitulat lo pirmer Rufilius²⁷⁴⁸ / De²⁷⁴⁹ natu stirpum laltre Pij²⁷⁵⁰ Pontificis²⁷⁵¹ Jn²⁷⁵² decas Blondij²⁷⁵³ laltre / Plinius²⁷⁵⁴./

Item sis libres de stampa cuberts de pergami intitulat lo primer / Sabellici²⁷⁵⁵ Opera²⁷⁵⁶ · I · to laltre Assencij²⁷⁵⁷ Jn²⁷⁵⁸ quinti laltre Strume- / -nto²⁷⁵⁹ 4 to laltre Sabellici²⁷⁶⁰ Opera²⁷⁶¹ II to laltre Repertorium²⁷⁶² / summe Anthonij²⁷⁶³ laltre Thome²⁷⁶⁴ grammatici consilia / e un altre de forma maior cubert de carto / intitulat T Livius²⁷⁶⁵ / e un libre de forma mes petita intitulat Epologia Eras / e un altre de forma mes petita intitulat Boesius²⁷⁶⁶ cuberts andos / los prop dits de carto./

Item una caixa de fusta de pi sens pany ni clau / te en lo cuberto de part de fora un senyal de K / dins la qual son les coses següents./

Primo sinc libres de stampa de forma de full cuberts / de pergami intitulat lo primer Tractatus²⁷⁶⁷ de testamentis / laltre Diverse²⁷⁶⁸ repetitiones jn jure civili

²⁷⁴⁷ "jndex"

²⁷⁴⁸ "rufilius"

²⁷⁴⁹ "de"

²⁷⁵⁰ "pij"

²⁷⁵¹ "pontificis"

²⁷⁵² "jn"

²⁷⁵³ "blondij"

²⁷⁵⁴ "plinius"

²⁷⁵⁵ "sabellici"

²⁷⁵⁶ "opera"

²⁷⁵⁷ "assencij"

²⁷⁵⁸ "jn"

²⁷⁵⁹ "strume- / -nto"

²⁷⁶⁰ "sabellici"

²⁷⁶¹ "opera"

²⁷⁶² "repertorium"

²⁷⁶³ "anthonij"

²⁷⁶⁴ "thome"

²⁷⁶⁵ "livius"

²⁷⁶⁶ "boesius"

²⁷⁶⁷ "tractatus"

²⁷⁶⁸ "diverse"

laltre Repeti- / -tiones²⁷⁶⁹ jn jure laltre Matheucis²⁷⁷⁰ De²⁷⁷¹ successionibus ab /
jntestatis laltre Disputationibus²⁷⁷² e un libre de ploma / cubert de pergami
intitulat De²⁷⁷³ servis fugicinius./

Item quatre libres de stampa de forma de full cuberts / de carto cubert de cuyro
negre lo primer intitulat / De²⁷⁷⁴ lingua latina II laltre De²⁷⁷⁵ lingua latina · I ·
laltre / Aristotelis²⁷⁷⁶ Opera²⁷⁷⁷ laltre Aristotelis²⁷⁷⁸ II to.

Item quatre libres de stampa de forma de full maior / cuberts de carto sense
cubertes intitulat lo primer / Arrianus²⁷⁷⁹ laltre Rofredi²⁷⁸⁰ Tractatus²⁷⁸¹
libellorum laltre / Diversi²⁷⁸² tractatus laltre Signoroli²⁷⁸³ Dehomedelis²⁷⁸⁴./

f.59v:

Item un libre de ploma de forma de full sense cubertes / scrit en paper de
lengua toscana que comense / en letres vermelles Jci²⁷⁸⁵ comincia lo libro de li
ordini²⁷⁸⁶ / e un libret petit de stampa de forma de full maior / sense ligar ab
les armes de Papa²⁷⁸⁷ Leo²⁷⁸⁸ en la primera / fulla intitulat Salutius²⁷⁸⁹
Tractatus²⁷⁹⁰./

²⁷⁶⁹ "repeti- / -tiones"

²⁷⁷⁰ "matheucis"

²⁷⁷¹ "de"

²⁷⁷² "disputationibus"

²⁷⁷³ "de"

²⁷⁷⁴ "de"

²⁷⁷⁵ "de"

²⁷⁷⁶ "aristotelis"

²⁷⁷⁷ "opera"

²⁷⁷⁸ "aristotelis"

²⁷⁷⁹ "arrianus"

²⁷⁸⁰ "rofredi"

²⁷⁸¹ "tractatus"

²⁷⁸² "diversi"

²⁷⁸³ "signoroli"

²⁷⁸⁴ "dehomedelis"

²⁷⁸⁵ "jci"

²⁷⁸⁶ Segueix ratllat: " et de li bona usance del reyame de Hierusalem /"

²⁷⁸⁷ "papa"

²⁷⁸⁸ "leo"

²⁷⁸⁹ "salustius"

²⁷⁹⁰ "tractatus"

Item un libre de stampa de forma de full maior cubert / de pergami intitulat Repetitiones²⁷⁹¹ jn jure civili./

Item unaltre libre de stampa de forma de full maior / sense ygalar intitulat Diversi²⁷⁹² tractatus./

Item un libre de pergami scrit de ploma cubert / de pergami intitulat Qui²⁷⁹³ en la primera casa diu de- / -generatione autem et corruptione./

Item un libre de stampa de forma de full cubert de / pergami intitulat Gaullermus²⁷⁹⁴ de Paris²⁷⁹⁵./

Item un libre de stampa daurat les fulles cubert de / carto cubert de cuyro leonat ab una roda enmig / daurada intitulat Biblia²⁷⁹⁶./

Item unaltre libre de stampa cubert de carto cubert / de cuyro vermel intitulat De²⁷⁹⁷ armonia mundi./

Item un libre de stampa de forma de full cubert de carto / cubert de cuyro intitulat Philippus²⁷⁹⁸ Cornelius²⁷⁹⁹./

Item una caixa de fusta de poly sens pany ni clau / te en lo cuberto un senyal de · C · en la qual / son les coses següents./

Primo vuyt libres de stampa de forma maior / ligats cuberts de carto sense cuyro intitulat lo primer / Lectiones²⁸⁰⁰ Philippi²⁸⁰¹ Perusij²⁸⁰² laltre Consilia²⁸⁰³ fratris / Saberell²⁸⁰⁴ cardina laltre Vitalis²⁸⁰⁵ De²⁸⁰⁶ Querubanis²⁸⁰⁷ laltre / Tractatus²⁸⁰⁸ clausulatio Vitalis²⁸⁰⁹ De²⁸¹⁰ Querubalis²⁸¹¹ laltre / Ioannes²⁸¹² d

²⁷⁹¹ "repetitiones"

²⁷⁹² "diversi"

²⁷⁹³ "qui"

²⁷⁹⁴ "guillermus"

²⁷⁹⁵ "paris"

²⁷⁹⁶ "biblia"

²⁷⁹⁷ "de"

²⁷⁹⁸ "philippus"

²⁷⁹⁹ "cornelius"

²⁸⁰⁰ "lectiones"

²⁸⁰¹ "philippi"

²⁸⁰² "perusij"

²⁸⁰³ "consilia"

²⁸⁰⁴ "saberell"

²⁸⁰⁵ "vitalis"

²⁸⁰⁶ "de"

²⁸⁰⁷ "querubanis"

²⁸⁰⁸ "tractatus"

²⁸⁰⁹ "vitalis"

Imola²⁸¹³ Jn²⁸¹⁴ Cleme[n]tij²⁸¹⁵ laltre Consilia²⁸¹⁶ Benedicti²⁸¹⁷ / De²⁸¹⁸ bondatis
laltre Joannis²⁸¹⁹ de Platea²⁸²⁰ jn quatuor /

f.60r:

libros jnstitutionum laltre Floriani²⁸²¹ Disputationis²⁸²² / laltre Novo²⁸²³ mensis
super jnstitutionibus./

Item quatre libres de stampa de forma maior / cubertes de pergami intitulat lo
primer Fanciscus²⁸²⁴ De²⁸²⁵ Arcoliris²⁸²⁶ / laltre Repetitiones²⁸²⁷ barbarie
romanicj laltre Tracta- / -tus²⁸²⁸ de bello et reprehensalibus laltre De²⁸²⁹
Appellatio- / -nibus²⁸³⁰./

Item un libre de la forma maior scrit en paper de ploma / cubert de pergami
intitulat Tomus²⁸³¹ Desius²⁸³²./

Item un libre de stampa de forma de full cubert de / carto cubert de cuyro blau
intitulat Joannis²⁸³³ Francisci²⁸³⁴ / de Rippa²⁸³⁵./

Item dos libres de stampa cuberts de posts cubertes / de cuyro vagi intitulat la
un Joannes²⁸³⁶ de Imola²⁸³⁷ laltre / R[a]phael²⁸³⁸ Fulvio²⁸³⁹./

2810 "de"

2811 "querubalis"

2812 "joannes"

2813 "imola"

2814 "jn"

2815 "clemetij"

2816 "consilia"

2817 "benedicti"

2818 "de"

2819 "joannis"

2820 "platea"

2821 "floriani"

2822 "disputationis"

2823 "novo"

2824 "franciscus"

2825 "de"

2826 "arcoliris"

2827 "repetitiones"

2828 "tra- / -ctatus"

2829 "de"

2830 "appellatio- / -nibus"

2831 "tomus"

2832 "desius"

2833 "joannis"

2834 "francisci"

2835 "rippa"

Item [u]n²⁸⁴⁰ libre de forma de full de stampa cubert de / posts intitulat Raphael²⁸⁴¹ Amianus²⁸⁴²./

Item un libre de pergami scrit de ploma cubert de posts / cubertes de cuyro ab quatre can[to]neres²⁸⁴³ ab un gafet / que comense Jncipuit²⁸⁴⁴ lectura domini Jacobi²⁸⁴⁵ de Montejuda- / -yco²⁸⁴⁶ jurisperici./

Item [un]²⁸⁴⁷ libre de ploma scrit en paper de forma de full ligat / sense cubertes comense en [la]²⁸⁴⁸ primera pagina Jnquit²⁸⁴⁹ / jncubi fustio sabanico./

Item una caixa de fusta de poly sens pany ni clau / te en lo cuberto de part de fora per senyal ·M· dins la / qual son les coses següents./

Primo quatre llibres de stampa de forma de full cuberts / de carto sense cubertes intitulat lo primer Hispani²⁸⁵⁰ / ferreriensis diverse repetitiones laltre intitulat Nove²⁸⁵¹ / jnterpretationes laltre Bartholomeus²⁸⁵² de Sanct²⁸⁵³ Ferrerium / laltre intitulat Consilia²⁸⁵⁴ et questiones Federici²⁸⁵⁵ de Sevis²⁸⁵⁶./

f.60v:

Item dos llibres de stampa cuberts de posts intitulat la un Joannes²⁸⁵⁷ / de Imola²⁸⁵⁸ Super²⁸⁵⁹ I primi laltre Joannis²⁸⁶⁰ de Imola²⁸⁶¹ Super²⁸⁶² tercio / decreta./

²⁸³⁶ "joannes"

²⁸³⁷ "imola"

²⁸³⁸ "r[a]phael". Mutilat

²⁸³⁹ "fulvio"

²⁸⁴⁰ Mutilat

²⁸⁴¹ "raphael"

²⁸⁴² "amianus"

²⁸⁴³ Mutilat

²⁸⁴⁴ "jncipuit"

²⁸⁴⁵ "jacobi"

²⁸⁴⁶ "montejuda- / -yco"

²⁸⁴⁷ Mutilat

²⁸⁴⁸ Mutilat

²⁸⁴⁹ "jnquit"

²⁸⁵⁰ "hispani"

²⁸⁵¹ "nove"

²⁸⁵² "bartholomeus"

²⁸⁵³ "sanct"

²⁸⁵⁴ "consilia"

²⁸⁵⁵ "federici"

²⁸⁵⁶ "sevis"

²⁸⁵⁷ "joannes"

Item un libre de stampa de forma de full maior cubert de / posts cubert de cuyro vermell ab quatre tancados intitulat / en la primera fulla de letra de ma Supplementum²⁸⁶³ canoni- / -carum./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de posts / Repetitiones²⁸⁶⁴ et aliqui tractatus

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de posts / intitulat en la primera fulla Anthonius²⁸⁶⁵ de Alexandri²⁸⁶⁶ Nea- / -poli²⁸⁶⁷./

Item dos libres de ploma scrits de paper de forma / de full maior cuberts de pergami intitulat la un / Anthonius²⁸⁶⁸ de Alexandris²⁸⁶⁹ laltre Haspilici²⁸⁷⁰ de Marcilis²⁸⁷¹./

Item quatre libres de stampa s[en]se²⁸⁷² cubertes de / pergami intitulat lo primer Singula²⁸⁷³ de romanij / laltre Diversi²⁸⁷⁴ tractatus ac repetitiones laltre Diver- / -si²⁸⁷⁵ tractatus in jure civili laltre [D]e²⁸⁷⁶ [...] ²⁸⁷⁷ Baldus²⁸⁷⁸ novellus./

Item una caixa ferrada tancada tota molt desfeta / ab dos peus dins la qual son les coses següents / sens clau ni pany./

Primo tres libres de stampa [d]e²⁸⁷⁹ forma de full / cuberts de posts cuberts de aluda groga la un / intitulat [Co]dex²⁸⁸⁰ ta codic laltre De²⁸⁸¹ natalis laltre / Digesta²⁸⁸² vella./

2858 "imola"

2859 "super"

2860 "joannis"

2861 "jmola"

2862 "super"

2863 "supplementum"

2864 "repetitiones"

2865 "anthonius"

2866 "alexandri"

2867 "nea- / -poli"

2868 "anthonius"

2869 "alexandris"

2870 "haspilici"

2871 "marcilis"

2872 Mutilat

2873 "singula"

2874 "diversi"

2875 "diver- / -si"

2876 Mutilat

2877 Mutilat

2878 "baldus"

2879 Mutilat

Item un libre de stampa cubert de carto cubert / de aluda blava intitulat Fegius²⁸⁸³./

Item un libre de stampa de forma de full cubert / de posts dins un geli tot squeixat./

Item unaltre libret de stampa cubert de pergami / qui comense Quoniam²⁸⁸⁴ videmus omnem civitatem esse / severitem quondam./

f.61r:

Item un libre de forma de full de stampa cubert / de posts qui comense Quoniam²⁸⁸⁵ qundo intelligere / et sive conrugit./

Item un libre de stampa de forma de full cubert de / posts cubertes de cuyro vermel ques lo Decret²⁸⁸⁶./

Item un breviari de forma de full de stampa cubert de posts / cubert de cuyro vermel qui es Breviari²⁸⁸⁷ roma./

Item un libre de stampa de forma de full cubert de / carto cubert de cuyro leonat en la primera fulla diu / Legendario²⁸⁸⁸ de sancti vulgare historiando./

Item un libre de ploma scrit en paper de forma de full / cubert de carto cubert de cuyro leonat intitulat Il²⁸⁸⁹ / primo libro del cortesano./

Item un libre de pergami scrit de ploma cubert de / posts ab cantoneres cubertes de cuyro leonat ab ses / cantoneres y un codol que es la Biblia²⁸⁹⁰./

Item unes ores scrites en pergami de letra grossa de / forma de full cubert de posts cubertes de./

Item dos libres la un de stampa de forma de full cuberts / de pergami intitulat lo primer Prepositus²⁸⁹¹ super feudis / laltre de ploma que la primera fulla

2880 "[co]dex". Mutilat

2881 "de"

2882 "digesta"

2883 "fegius"

2884 "quoniam"

2885 "quoniam"

2886 "decret"

2887 "breviari"

2888 "legendario"

2889 "il"

2890 "biblia"

2891 "prepositus"

comense / Appostolice²⁸⁹² ac bar sue tubus libris codicis de fede si nili de jure / fixei rubrica./

Item un libre de stampa cubert de pergami intitulat Joannes²⁸⁹³ / Rufus²⁸⁹⁴ Sorolumiensis²⁸⁹⁵./

Item un libre petit desligat de forma de quart intitulat / Galeoti²⁸⁹⁶ Mauris²⁸⁹⁷ e un altre libre intitulat Thome²⁸⁹⁸ Rocha²⁸⁹⁹ / gotolani e un altre libre de stampa desligat de forma / de full intitulat Barjsiper²⁹⁰⁰ auctenticis./

Item una caixa ferrada tombada cuberta de cuyro / sclafada ab pany sens clau dins la qual havie / molts cuerns de constitucions de Cathalunya²⁹⁰¹ / que quasi nere plena./

f.61v:

Item una caixa de pi que [...] ²⁹⁰² sens pany / ni clau que ere quasi plena de cuerns de / constitucions de Cathalunya²⁹⁰³./

Item una caixa de poly sens pany ni clau plena / de cuerns de dites constitucions de Cathalunya²⁹⁰⁴./

Die lune VIII mensis / augusti anno predicto./

En la prop dita alqorsa./

²⁸⁹² "appostolice"

²⁸⁹³ "joannes"

²⁸⁹⁴ "rufus"

²⁸⁹⁵ "sorolumiensis"

²⁸⁹⁶ "galeoti"

²⁸⁹⁷ "mauris"

²⁸⁹⁸ "thome"

²⁸⁹⁹ "rocha"

²⁹⁰⁰ "barisjper"

²⁹⁰¹ "cathalunya"

²⁹⁰² Mutilat

²⁹⁰³ "cathalunya"

²⁹⁰⁴ "cathalunya"

Primo un cofre tombat ferrat te a cada cap una / manilla ab una tanca- / -dura y dos sobrepanns sens claus de dins sta forrada / de tela blanca dins la qual sta les coses següents./

Item un paper gran en quis diu ab letres negres / Mappa²⁹⁰⁵ mundi y alentorn ab unes lestrs spayoses / que diuen Oceanus²⁹⁰⁶ tot foradat y sq[ui]nsat²⁹⁰⁷./

Item un paper no molt gran pintat a manera de scut / al sol te una scriptura de letres negres quis diuen / Sacri²⁹⁰⁸ Colegij²⁹⁰⁹ Jnsignia²⁹¹⁰./

Item un paper en que sta pintat Hierusalem²⁹¹¹ en mig / prop la una vora ab unes letres negres que diuen / Hierusalem²⁹¹²./

Item un altre paper pintat grana dolent te a la un canto / unes letres negres qui comensa Carta²⁹¹³ Europe topica / en mig prop lo un canto una scriptura qui comense / Divo²⁹¹⁴ Cesari²⁹¹⁵./

Item un paper gran pintat de diverses figures / te prop lo un canto unes letres negres grosses / que diuen Milano²⁹¹⁶./

Item un paper gran en lo qual sta treta Roma²⁹¹⁷ / te en lo per mig prop la vora unes letres negres que diuen / Roma²⁹¹⁸ te tots los caps tots squeixats./

f.62r:

Item un paper gran que te les vores totes / menjades en que sta treta la trassa de lort del dit / quondam micer May./

Item un altre paper en que sta figurat Mundus²⁹¹⁹ nomis / segons demostre la scriptura que en avall sta que diu / Mundus²⁹²⁰ nomis./

2905 "mappa"

2906 "oceannus"

2907 Mutilat

2908 "sacri"

2909 "colegij"

2910 "jnsignia"

2911 "hierusalem"

2912 "hierusalem"

2913 "carta"

2914 "divo"

2915 "cesari"

2916 "milano"

2917 "roma"

2918 "roma"

2919 "mundus"

Item un altre paper gran en que sta treta Genova²⁹²¹ / segons que demostrem ab letres qui stan prop la vora / negres grosses que diuen Genova²⁹²²./

Item un paper gran en lo qual stan figurades diverses / regions te a la un cap prop la vora unes letres / negres grosses que diuen Romani²⁹²³ te la un cap tot / menjat./

Item un paper gran en lo qual stan figurades algunes / regions te a la un canto una scriptura comense / Exortationes²⁹²⁴ et obsequio en un del mig un altre / de letres grans que diuen la En[...]²⁹²⁵./

Item un paper gran en lo qual stan figurats diversos / personatges en la del mig un titol quis diu / Oratio²⁹²⁶ romans te lo un cap tot molt menjat./

Item un paper gran en lo qual sta de frenta la Discriptio²⁹²⁷ / del reys te en lo un canto unes letres qui diuen Justitia²⁹²⁸ / y pres altres / que diuen cada una peesa Prudentia²⁹²⁹ Fuertitudo²⁹³⁰ et Tenperantia²⁹³¹./

Item un paper gran en lo qual stan los deu milia martirs / segons diu una scriptura que sta al canto comense Sono²⁹³² / stati martiritzati li dece milia martiri e un altre / paperet en lo qual sta figurat un animal segons / una scriptura te a la un canto la qual comense Manda²⁹³³ / la Ethiopia²⁹³⁴ questo animale./

Item un plec de papers molt petits y molt dolents en los / quals stan figurats diversos personatges son molt squinsats / alguns lo primer te en la squena prop la un canto / una letra ques diu M./

2920 "mundus"

2921 "genova"

2922 "genova"

2923 "romani"

2924 "exortationes"

2925 Mutilat

2926 "oratio"

2927 "discriptio"

2928 "justitia"

2929 "prudentia"

2930 "fuertitudo"

2931 "temperantia"

2932 "sono"

2933 "manda"

2934 "ethiopia"

f.62v:

Item un plec de papers que son XX paperets en los quals stan figurades /
cubertes galeres coses molt coses de naus en la squena / del primer una A./

Item un plec de paper que son nou [m]olt²⁹³⁵ petits en los quals / stan diverses
coses figurades te lo primer un titol a la part / de dintre que diu Est²⁹³⁶ lucro
lacurem minori y te en la cuberta / una C./

Item dotze papers molt petits en los quals stan / diverses coses figurades
plegats ab un paper blanc que / te un titol qui diu De²⁹³⁷ Genova²⁹³⁸./

Item un [plec de]²⁹³⁹ papers molt petits en alguns de los quals stan diverses /
perso[natges]²⁹⁴⁰ y en los altres diverses coses figurades son onze / lo primer te
un titol prop lo canto qui comense Castel²⁹⁴¹ / Vechio²⁹⁴² y en la part de fora
una A./

Item un [plec]²⁹⁴³ de papers no molt grans son dotze en los / qual son figurades
setze regions segons que la scriptura / de la part que te a la part de fora diu que
Comense / [...] ²⁹⁴⁴ postea Augustus²⁹⁴⁵ en sex decum regiones et portas / de
dupit cj./

Item un plec de papers molt petits los uns manors que / los altres en los quals a
diverses coses figurades lo primer / te en la part de dintre un mot que diu
Nonum²⁹⁴⁶ y a la part de fora una O./

Item un plec de papers ligats en que ni / a dotze en los quals a diversos
personatges figurats / y altres coses am un que te un titol que du una / lo
primer sta scrit e comense De²⁹⁴⁷ illa cuantis mortalibus / te en la squena una
L./

²⁹³⁵ Mutilat

²⁹³⁶ "est"

²⁹³⁷ "de"

²⁹³⁸ "genova". També podria llegir-se "Gerona"

²⁹³⁹ Mutilat

²⁹⁴⁰ Mutilat

²⁹⁴¹ "castel"

²⁹⁴² "vechio"

²⁹⁴³ Mutilat

²⁹⁴⁴ Mutilat

²⁹⁴⁵ "augustus"

²⁹⁴⁶ "nonum"

²⁹⁴⁷ "de"

Item un plec de papers molt petits son setze en los quals / a figurats diversos personatges te lo primer en lo dors / una letra com aquesta C./

Item dos papes no molt gran dins cada un a trets dos / pilars te lo primer en lo dors una letra com aquesta / X./

Item un plec de papes ligats son sinc molt petits dins los / quals stan figurats diversos personatges lo primer sta / intitulat a la un canto de letra qui comense Con²⁹⁴⁸ tal destresza / amor traspassa./

f.63r:

Item un plec de papes en que ni a denou ligats en los / quals stan diverses coses figurades aixi de ploma com / de pinzell te lo primer en lo dors una letra com aquesta / H./

Item un plec de papers molt petits en los stan figura- / -des diverses coses lo primer te al cap de un personatge / un titol que diu Apollo²⁹⁴⁹./

Item una carta de pergami en la qual stan figurats los scuts / dels reys en lo qual a dos titols de letras vermelles lo primer / comense Constancia²⁹⁵⁰ que mira Manfredi²⁹⁵¹ natorum supustes y / laltre Ludovicus Andejanus²⁹⁵² regis y a dins aquel a un plec / de p[apers] cusit scrit comense la scriptura Primo chel reame / descrit fossen units./

Item un plec de papers ligats molt petits en los qual stan figurats / y trets uns portals de casa e ya alguns altres diversos personatges / la primera te un titol diu Hic²⁹⁵³ jacit no belinico y son deset./

Item un paper en lo qual sta descrita la boca del / [...] ²⁹⁵⁴ te un titol comense Napoli²⁹⁵⁵ de romania e un altre / tot squ[ins]at²⁹⁵⁶ per dintre e que sta descrita Mare²⁹⁵⁷ Tirenium²⁹⁵⁸ segons / lo titol diu Mare²⁹⁵⁹ Tirenium²⁹⁶⁰ e un altre

²⁹⁴⁸ "con"

²⁹⁴⁹ "apollo"

²⁹⁵⁰ "constancia"

²⁹⁵¹ "manfredi"

²⁹⁵² "andejanus"

²⁹⁵³ "hic"

²⁹⁵⁴ Mutilat

²⁹⁵⁵ "napoli"

²⁹⁵⁶ Mutilat

²⁹⁵⁷ "mare"

Mare²⁹⁶¹ Ligusturum²⁹⁶² / e un altre de ploma en paper en lo qual stan figurades la Mare²⁹⁶³ / Indico²⁹⁶⁴ y la Mar²⁹⁶⁵ Rubis²⁹⁶⁶./

Item un plec de papers entre grans y petits en los quals / sta diverses coses figurades specialment uns pilars / lo primer te en lo dors una letra com aquesta Y son / dotze./

Item un plec de papers molt petits son dotze en los quals / a de pinzel diverses coses figurades y specialment uns por- / -tal lo primer te un titol scrit de ma que diu Cambra²⁹⁶⁷ / de Pogioreal²⁹⁶⁸./

Item un plec de papers no molt g[rans]²⁹⁶⁹ ben dolents son ligats / y son quinze en lo qual a diverses coses figurades / y specialment uns pilars lo primer te enmig un scut y en / mig de aquel un cap te lo primer en lo dors aquesta / letra b./

Item un paper no molt gran en lo qual son diverses insules / de pinzel descrites segons un titiol que diu Hic²⁹⁷⁰ sunt insule / quas dominus Christoforus²⁹⁷¹ Columbus²⁹⁷² e un altre en lo qual / sta figurada la Mar²⁹⁷³ Tirrena²⁹⁷⁴ segons un titol que diu / de letres negres Mare²⁹⁷⁵ Tirrena²⁹⁷⁶ es molt dolent./

f.63v:

Item una carta de pergami gran ques de navegar / e un altre mes petita dins la qual a un titol de tasata / vermel./

2958 "tirrenum"

2959 "mare"

2960 "tirrenum"

2961 "mare"

2962 "ligustrum"

2963 "mare"

2964 "indico"

2965 "mar"

2966 "rubis"

2967 "cambra"

2968 "pogioreal"

2969 Mutilat

2970 "hic"

2971 "christoforus"

2972 "columbus"

2973 "mar"

2974 "tirrena"

2975 "mare"

2976 "tirrena"

Item un pergami gran en lo qual sta descrit lo Regne²⁹⁷⁷ / de Valencia²⁹⁷⁸./
 Item una carta de pergami en lo qual sta descrit / lo Regne²⁹⁷⁹ de Cecilia²⁹⁸⁰ e un
 altre de pergami de ploma / escrita en la qual a diverses coses figurades te en lo
 / canto la be C descrita e un altre pergami molt / petit ab uns rollos dintre de
 pinzell ab uns scrits / dins de relló y la un diu Genova²⁹⁸¹./
 Item un pergami en lo qual sta lo un cap pintada Terranova²⁹⁸² de un scut
 pontegut / e dins aquel a tres caps i al peu de aquel un titol / diu Polo²⁹⁸³
 Artico²⁹⁸⁴./
 Item un pergami en lo qual sta descrita de pinzell / la part de orient segons lo
 titol adiu./
 Item sis teles les quatre tenen q[uisqu]na²⁹⁸⁵ una testa / de pinzell pintada y en
 un canto un Sanct²⁹⁸⁶ Miquel²⁹⁸⁷ / y alaltra una dona./
 Item dues teles en la una sta figurada una dona y / un personatge ab una flauta
 e en laltre lo Bon²⁹⁸⁸ / Temps²⁹⁸⁹ segons lo titol./
 Item una tela en la qual stan figurats lo Jocam²⁹⁹⁰ / filius y en laltre Usias²⁹⁹¹ y
 laltre Jonatan²⁹⁹² e un altra / tela en la qual stan figurats tres cavalles a cavall la
 un / Robuan²⁹⁹³ y laltre Asso²⁹⁹⁴ y laltre Iosaphat²⁹⁹⁵ e un altre / en la qual stan
 tres cavalles figurats la un Joatam²⁹⁹⁶ / laltre Esaquiabus²⁹⁹⁷ laltre Manases²⁹⁹⁸./

2977 "regne"

2978 "valencia"

2979 "regne"

2980 "cecilia"

2981 "genova"

2982 "terranova"

2983 "polo"

2984 "artico"

2985 Mutilat

2986 "sanct"

2987 "miquel"

2988 "bon"

2989 "temps"

2990 "jocam"

2991 "usias"

2992 "jonatan"

2993 "robuan"

2994 "asso"

2995 "josaphat"

2996 "joatam"

2997 "esaquiabus"

2998 "manases"

Item una tela en la que stan figurats tres personatges / la un Godofredus²⁹⁹⁹
laltre Carolus³⁰⁰⁰ Magnus³⁰⁰¹ laltre Artus³⁰⁰²./

Item unaltre semblant en tres personatges la un Josue³⁰⁰³ / laltre Judes³⁰⁰⁴
Machabeus³⁰⁰⁵ laltre David³⁰⁰⁶./

Item un paper gran gornit de tela en lo qual sta / figurat Mappa³⁰⁰⁷ Mundi³⁰⁰⁸ te
en lo mig a la vora una / scriptura comense Ultra³⁰⁰⁹ Caspimo³⁰¹⁰./

Item un Mappa³⁰¹¹ Mundi³⁰¹² de pape gornit de tela gran./

Item una tela en lo qual stan figurats tres personatges / la un se diu
Alexandre³⁰¹³ Magnus³⁰¹⁴ laltre Julius³⁰¹⁵ Cesar³⁰¹⁶ / laltre Hector³⁰¹⁷ de
Troia³⁰¹⁸./

f.64r:

Item unaltra tela en la qual a tres personatges / figurats la un Daniel³⁰¹⁹ y laltre
Salomon³⁰²⁰ laltre Roboan³⁰²¹./

Item una tela pintada de pinzel en la qual a dos / monstros havie ab u[n] cap de
servo ques diu Monstro³⁰²² / ab les donzelles que lo [...]³⁰²³./

Item un paper en lo qual sta descrit Aragonum³⁰²⁴ clara / insign regnum./

²⁹⁹⁹ "godofredus"

³⁰⁰⁰ "carolus"

³⁰⁰¹ "magnus"

³⁰⁰² "artus"

³⁰⁰³ "josue"

³⁰⁰⁴ "judes"

³⁰⁰⁵ "machabeus"

³⁰⁰⁶ "david"

³⁰⁰⁷ "mappa"

³⁰⁰⁸ "mundi"

³⁰⁰⁹ "ultra"

³⁰¹⁰ "caspimo"

³⁰¹¹ "mappa"

³⁰¹² "mundi"

³⁰¹³ "alexandre"

³⁰¹⁴ "magnus"

³⁰¹⁵ "julius"

³⁰¹⁶ "cesar"

³⁰¹⁷ "hector"

³⁰¹⁸ "troia"

³⁰¹⁹ "daniel"

³⁰²⁰ "salomon"

³⁰²¹ "roboan"

³⁰²² "monstro"

³⁰²³ Mutilat

Item un Mappa³⁰²⁵ Mundi³⁰²⁶ de paper folrat de tela / gran bo./
Item quatre faristols los tres plegadissos petits / laltre gran sensilo./
Item un stotx a modo stoix de uleres dins lo qual a un tros / de lauto obrat ab
letres de a la un cap diverses./
Item una roda de lauto alentorn stan scrits los mesos / a la una part te en lo mig
[...]³⁰²⁷ del mateix ab unes / vies que roden y tenen per lo mig en locs molts / y
specialment un que diu Stampio³⁰²⁸ es fet a modo de quadrant./
Item una plaqa de lauto te en lo mig una barreta de lo mateix / lauto ques rode
ab un rollo fet a menera de quadrant./
Item una palaga feta a modo de tallant de cultel de tallar / formatge tot viat a la
una part te un forat./
Item dues barretes de lauto la una lissa a un forat al cap / e un altra semblant a
la prop dita ab dos pessetes de lauto / la una prop la un cap laltre prop laltro
plegadisses./
Item una sphaera de lauto dins un gorniment de cuyro ab / una frontissa y ab un
sota pany te al cap una anelleta / e un altre de canto dins un gorniment de fusta
que te / lo sol trencat./
Item un pan de fusta gornit tot de letres negres e una / que diu Mare³⁰²⁹
Germanium³⁰³⁰./

Die veneris XIII dictorum mensis / et anni./

En la alqorsa prop dita./

Lo que en lo cofre tombat ferrat lo qual stigueren primer / que ninguna cosa de
la dita alqorsa quens deparen / a scriure es lo seguent./

³⁰²⁴ "aragonum"

³⁰²⁵ "mappa"

³⁰²⁶ "mundi"

³⁰²⁷ Mutilat

³⁰²⁸ "stampio"

³⁰²⁹ "mare"

³⁰³⁰ "germanium"

f.64v:

Primo una capsa rodona de fust cubert de cuyro ne- / -gre folrada de cuyro
vermel pintada quasi per a tenir / hosties dins la qual havie quatorze madalles
de coure / petites en que ni havia una que era de coure plom e una pessa /
maior ques un doblo que en la una part deya Dux³⁰³¹ Sisto³⁰³² / sub andi en la
una part de la qual havie una testa./

Item quatre tronchs de pedra los dos de pedra blanca / laltre negre y blanca y
laltre ab alguns pucs vermells./

Item una campaneta de coure trencada ab son batal / gornida ab una manec de
ceda blava y blanca./

Item un cavall de coure petites ab un minyo a caval sobre / ell daurat ab les
dues cames del caval dretes trencades./

Item un home tot un de coure petitet de largaria de / un forc en que en aval ab
les cames y peus de servo./

Item un home de coure tot nu ab los dos dits de la man dre- / [-ta]³⁰³³ trencats e
lo dit de la ma squerra aixi mateix trencat./

Item un caval de coure ab les quátres cames trencades y la / cua trencada ab un
forat demig de la squena./

Item un home de coure petit ab un tronc en la ma y baix- / -li havie una baga de
coure per poder pengar alguna cosa./

Item dues pessetes de coure petites en que stan figurats / dos homens molt
petits desnus que lo un te en lo bras / squerra una creu de Sanct³⁰³⁴ Anthoni³⁰³⁵
e una corrioleta de ferro / petita feta per star stacada a la paret./

Item set madalles de guis y una de terra cuyta ab una / testa petita de marbre
ab lo nas sclafat./

Item un libre de comptes de formal de full de forma mija- / -na en que stan
nombrades les cartes fins en CLVI y apres / hia quatre cartes scrites y en la
primera carta del dit libre / sta scrit una scriptura qui diu a XXII de

³⁰³¹ "dux"

³⁰³² "sisto"

³⁰³³ Mutilat

³⁰³⁴ "sanct"

³⁰³⁵ "anthoni"

Setembre³⁰³⁶ MDXV / es la procura de micer Miquel³⁰³⁷ May³⁰³⁸ cubert de pergami / ab sivella de cuyro vermel./

Item unaltre libre de comtes de forma de full de forma mijana / que en la tercia fulla sta scrit any MD y XVIII en lo / qual libre a LXXXX sinc cartes nombrades en les quals / y a diverses comptes lo qual libre sta cubert de pergami / ab un corretx y sivella lo qual libre par que ere de la / mare del dit micer May³⁰³⁹./

f.65r:

Item un libre de comptes de forma de full cubert de / pergami ab baga y boto que la primera fulla sta / scrit al primer de Desembre MDXVIII./

Item un libre de comptes cubert de pergami canombra- / -des dos centes y vuit cartes y en la primera fulla / sta scrit jo Bernat³⁰⁴⁰ Olivas³⁰⁴¹ prevere e vicari de Sanct³⁰⁴² / Vicens³⁰⁴³ dels Ort³⁰⁴⁴./

Item unaltre libre de comptes de forma de full cubert / de pergami ab una correxa de cuyro y sivella en lo qual / y a dos centes [c]artes³⁰⁴⁵ nombrades que ere del pare del / dit micer Miquel³⁰⁴⁶ May³⁰⁴⁷./

Item tres libres de comptes de forma de quart y tres de / forma de full doblat tres libres de forma de full de comptes / de poca valor e antics./

Item un libre de ploma scrit en paper cubert de perga- / -mi de forma de quart que en la primera fulla / sta scrit de letra vermella Prologo³⁰⁴⁸ apres Procuri³⁰⁴⁹ en lo / qual se conte breument tot lo de que tracte lo present / memorial./

3036 "setembre"

3037 "miquel"

3038 "may"

3039 "may"

3040 "bernat"

3041 "olivas"

3042 "sanct"

3043 "vicens"

3044 "ort"

3045 Mutilat

3046 "miquel"

3047 "may"

3048 "prologo"

3049 "procuri"

Item un libre de paper scrit en un poc al principi de / ploma cubert de carto cubertes de cuyro intitulat Reperto- / -rio³⁰⁵⁰ de las cartas que enviava el senyor abat micer May³⁰⁵¹./

Item una pessa de terra vinya plantada continent ensi- / -[...] migada y tres cans de ampla la qual lo dit deffunt / mentre vivie havie i possehie en lo terme de Barcelona³⁰⁵² / quis diu la Granada³⁰⁵³ les ances de la qual apres / seran designades./

Item sinc pessas de godamacils de cuyros vermells ab les / franges de cuyro daurades molt vells y gastats y foradats / en alguns caps y en la una pessa manque una pell./

Item quatorze grissales de te semblants pintades de / blannc de obra de Pissa³⁰⁵⁴./

Item vuyt grissalles de la mateixa obra./

Item una carta publica e autentica escrita en pergami / continent en venda feta per en Luys³⁰⁵⁵ Sirvent³⁰⁵⁶ per a Ramon³⁰⁵⁷ / Loveres³⁰⁵⁸ mongo de la seu de Barcelona³⁰⁵⁹ e mossen Joan³⁰⁶⁰ Lull³⁰⁶¹ e Bernat³⁰⁶² / Ruvire³⁰⁶³ mercader administradors del Hospital³⁰⁶⁴ de/

3050 "reperto- / -rio"

3051 "may"

3052 "barcelona"

3053 "granada"

3054 "pissa"

3055 "luys"

3056 "sirvent"

3057 "ramon"

3058 "loveres"

3059 "barcelona"

3060 "joan"

3061 "lull"

3062 "bernat"

3063 "ruvire"

3064 "hospital"

f.65v:

Sancta³⁰⁶⁵ Creu³⁰⁶⁶ de Barcelona³⁰⁶⁷ a micer Joan³⁰⁶⁸ May³⁰⁶⁹ doctor en / leys
ciutada de Barcelona³⁰⁷⁰ de tot aquell alberc de abis / fins al cells ab ort drets
portal ab aquell cuntigu ab entra- / -des eixides drets y pertinencies fins lo que
lo dit hospital / [...] la muler dona Xanxa³⁰⁷¹ [...] de sos y de Ca- / -brera³⁰⁷²
havie e possehie en la ciutat de Barcelona³⁰⁷³ prop la figuera / Cucurella³⁰⁷⁴
asats prop la Sancta³⁰⁷⁵ Maria³⁰⁷⁶ del Pi³⁰⁷⁷ lo qual / se te per los hereus o
successors den Antoni³⁰⁷⁸ Gordia³⁰⁷⁹ quondam mer- / -cader e fets de un
morabati cascun any pagadors / a onze de Maig³⁰⁸⁰ per part de quatre lliures la
qual / carta fou feta en Barcelona³⁰⁸¹ a XXV de abril M CCCC LXXXII / e closa
per en Joan³⁰⁸² Reverter³⁰⁸³ per auctoritat real notari public / de Barcelona³⁰⁸⁴ en
respon [...] de la dita carta es la apoca / del preu de dita casa./

Item una charta publica contenin scrit en pergami / continent en efecte venda
feta per en Bernat³⁰⁸⁵ de Junques³⁰⁸⁶ / ciutada de Barcelona³⁰⁸⁷ Ysabel muller
sua Francescus³⁰⁸⁸ de Junques³⁰⁸⁹ / e Gregori³⁰⁹⁰ de Junques³⁰⁹¹ filius dels dits
marit e muller / de mil sous de pensio de censals pagadors quiscun / any

3065 "sancta"

3066 "creu"

3067 "barcelona"

3068 "joan"

3069 "may"

3070 "barcelona"

3071 "xanxa"

3072 "ca- / -brera"

3073 "barcelona"

3074 "cucurella"

3075 "sancta"

3076 "maria"

3077 "pi"

3078 "antoni"

3079 "gordia"

3080 "maig"

3081 "barcelona"

3082 "joan"

3083 "reverter"

3084 "barcelona"

3085 "bernat"

3086 "junques"

3087 "barcelona"

3088 "francescus"

3089 "junques"

3090 "gregori"

3091 "junques"

quinze de Juny³⁰⁹² per preu de VIII centes / liures en lo qual censal es feta special obligatio / del dit [...]³⁰⁹³ la qual casa consta feta en Barcelona³⁰⁹⁴ / a quinze de Maig³⁰⁹⁵ M CCCC XXXX VIII e la qual / es liurada per raho de senyoria per Anthoni³⁰⁹⁶ Guardia³⁰⁹⁷ / mercader el qual es ab sa per [...] teu de tesaraxhor / [...] en lo notari public de Barcelona³⁰⁹⁸ e dins la dita / charta havie quatre cartes fahents per la dita / cassa la qual carta sta intitulada [...] May³⁰⁹⁹. / Item una carta publica continentia escrita en pergami / continent en effecte venda feta per en Joan³¹⁰⁰ Arnau³¹⁰¹ aposto- / -lari ciutada de Barcelona³¹⁰² a micer Joan³¹⁰³ May³¹⁰⁴ doctor en leys / ciutada de Barcelona³¹⁰⁵ de unes cases la un en una ab entra- / -des y exides drets y pertinenties sues les quals lo dit / Joan³¹⁰⁶ Arnau³¹⁰⁷ havie e possehie en la ciutat de Barcelona³¹⁰⁸ / en lo loc anomenat la Cucurella³¹⁰⁹ e tenense per lo segon presbiter / de Tots³¹¹⁰ Sancts³¹¹¹ en la sglesia de Sancta³¹¹² Anna³¹¹³ instituit a sens de / sinc morabatins queiscun pagadors ço es la mytat en la / festa [...] de Novembre³¹¹⁴ propera de cent liures feta en / Barcelona³¹¹⁵ a sis de Juny³¹¹⁶ de M CCCC

3092 "juny"

3093 Mutilat

3094 "barcelona"

3095 "maig"

3096 "anthoni"

3097 "guardia"

3098 "barcelona"

3099 "may"

3100 "joan"

3101 "arnau"

3102 "barcelona"

3103 "joan"

3104 "may"

3105 "barcelona"

3106 "joan"

3107 "arnau"

3108 "barcelona"

3109 "cucurella"

3110 "tots"

3111 "sancts"

3112 "sancta"

3113 "anna"

3114 "novembre"

3115 "barcelona"

3116 "juny"

LXXXXII la qual / charta es fermada per raho de senyoria e closa per en Joan³¹¹⁷
Mi- / -ravet³¹¹⁸ notari de Barcelona³¹¹⁹ y ab la dita carte havie dues /

f.66r:

cartes velles ço es la restitutio feta per / la dona na Joana³¹²⁰ muller per hereva
den Francesc³¹²¹ Malet³¹²² / quondam chirurgia de les dites cases al dit Joan³¹²³
Arnau³¹²⁴ la qual / fou feta en Barcelona³¹²⁵ a sinc de Febrer³¹²⁶ de MCCCCLVIII
/ e closa per en Barthomeu³¹²⁷ Requesens³¹²⁸ per auctoritat real notari pub- / -
licj de Barcelona³¹²⁹ e algunes cartes velles fahents per les dites cartes./

Manque lo titol / de micer Joan³¹³⁰ / May³¹³¹./³¹³²

Item una carta escrita en pergami contenint en efecte / venda feta per
Miquel³¹³³ Joan³¹³⁴ Riquer³¹³⁵ de la Real³¹³⁶ Audiencia³¹³⁷ / a Gabriel³¹³⁸ Joan³¹³⁹
apothecari de dues cases de abis / fins al cell ab un carta tots drets e
pertinencies sues / les quals madona Royges³¹⁴⁰ Saurya havie e possehia en la /
ciutat de Barcelona³¹⁴¹ en lo carrer appellat de la Cucurella³¹⁴² e tenen- / -se per

³¹¹⁷ "joan"

³¹¹⁸ "mi- / -ravet"

³¹¹⁹ "barcelona"

³¹²⁰ "joana"

³¹²¹ "francesc"

³¹²² "malet"

³¹²³ "joan"

³¹²⁴ "arnau"

³¹²⁵ "barcelona"

³¹²⁶ "febrer"

³¹²⁷ "barthomeu"

³¹²⁸ "requesens"

³¹²⁹ "barcelona"

³¹³⁰ "joan"

³¹³¹ "may"

³¹³² Aquest punt es troba situat al marge esquerra del foli, just abans de començar el punt que segueix a continuació.

³¹³³ "miquel"

³¹³⁴ "joan"

³¹³⁵ "riquer"

³¹³⁶ "real"

³¹³⁷ "audiencia"

³¹³⁸ "gabriel"

³¹³⁹ "joan"

³¹⁴⁰ "royges"

³¹⁴¹ "barcelona"

lo segon presbiter de Tots³¹⁴³ Sancts³¹⁴⁴ en la Sglesia de Sancta³¹⁴⁵ Anna³¹⁴⁶ /
instituit a cens de sinc morabatins pagadors en los props / ³¹⁴⁷dits venints la
qual carta feta en Barcelona³¹⁴⁸ a XXIII / de Juliol³¹⁴⁹ de M CCCC LXXXII cela
super per Miquel³¹⁵⁰ Ribes³¹⁵¹ / notari reial tenint les scriptures den Francesc³¹⁵²
Roure³¹⁵³ quondam notari / e noresmenys la carta de la apocha del preu feta / a
XXV de Agost³¹⁵⁴ de dit any e closa per lo dit notari e dues cartes / velles
fahents per la dita compra./

Item una carta escrita en pergami publica e autentica / feta per la dona na
Fransina³¹⁵⁵ que fou muller den Jaume³¹⁵⁶ / Salat³¹⁵⁷ quondam barreter ciutada
de Barcelona³¹⁵⁸ a la senyora Elizabet / que fou muller de micer Joan³¹⁵⁹ May³¹⁶⁰
quondam doctor en leys / de totes aquelles cartes ab un portal de fora en la
carrera / publica ab entrades y exides drets y pertinencies / sues les quals la
dita dona havie e possehia en a dita / ciutat de Barcelona³¹⁶¹ en lo carrer
appellat de la Palla³¹⁶² / tenense per lo benifet segon de Sanct³¹⁶³ Passia³¹⁶⁴
instituit en la / seu de Barcelona³¹⁶⁵ a preus de vuyt sous pagadors quiscun / en
la festa de Nadal³¹⁶⁶ per preu de xexanta liures / la qual carta fou feta en

³¹⁴² "cucurella"

³¹⁴³ "tots"

³¹⁴⁴ "sancts"

³¹⁴⁵ "sancta"

³¹⁴⁶ "anna"

³¹⁴⁷ Abans de l'inici d'aquesta línia, al marge esquerra del foli s'hi troba el text següent: per preu de XXXX / liures barceloneses./

³¹⁴⁸ "barcelona"

³¹⁴⁹ "juliol"

³¹⁵⁰ "miquel"

³¹⁵¹ "ribes"

³¹⁵² "francesc"

³¹⁵³ "roure"

³¹⁵⁴ "agost"

³¹⁵⁵ "fransina"

³¹⁵⁶ "jaume"

³¹⁵⁷ "salat"

³¹⁵⁸ "barcelona"

³¹⁵⁹ "joan"

³¹⁶⁰ "may"

³¹⁶¹ "barcelona"

³¹⁶² "palla"

³¹⁶³ "sanct"

³¹⁶⁴ "passia"

³¹⁶⁵ "barcelona"

³¹⁶⁶ "nadal"

Barcelona³¹⁶⁷ a XXV de Juny³¹⁶⁸ / M D VI e fermada per raho de senyoria per mossen Gabriel³¹⁶⁹ / Clariana³¹⁷⁰ prevere beneficiat del dit benefici closa / per lo discret en Joan³¹⁷¹ Palomeres³¹⁷² per auctoritat real notari / publicij de Barcelona³¹⁷³ e tres cartes velles fahents per la dita / casa./

f.66v:

Item una carta publica e auctentica escrita en perga- / -mi contenint en effecte venda feta per la dona na Fran- / -cina³¹⁷⁴ que fou muller de Jaume³¹⁷⁵ Salat³¹⁷⁶ quondam mercader / al magnific micer Joan³¹⁷⁷ May³¹⁷⁸ doctor en leys ciutada / de Barcelona³¹⁷⁹ de tot aquel pati de terra retrocorral / lo qual viu quatre mules ere casa cuberta e la vos de / corda que es part de pertinencies de aquelles / cases passada Jaume³¹⁸⁰ Salat³¹⁸¹ havie e possehie en la / present ciutat de Barcelona³¹⁸² en lo carrer de la Palla³¹⁸³ / e tenense per lo benifet de Sanct³¹⁸⁴ Passia³¹⁸⁵ instituit / en la seu de Barcelona³¹⁸⁶ a cens de devuyt sous paga- / -dors en la festa de Nadal³¹⁸⁷ per preu de deu liures la / qual carta fou feta en Barcelona³¹⁸⁸ a XXII de Febrer³¹⁸⁹ MCCCC · / LXXXVIII e fou fermada per raho de senyoria per mossen Guil- / -lo³¹⁹⁰ clavari prevere beneficiat del dit benefici

³¹⁶⁷ "barcelona"

³¹⁶⁸ "juny"

³¹⁶⁹ "gabriel"

³¹⁷⁰ "clariana"

³¹⁷¹ "joan"

³¹⁷² "palomeres"

³¹⁷³ "barcelona"

³¹⁷⁴ "fra- / -cina"

³¹⁷⁵ "jaume"

³¹⁷⁶ "salat"

³¹⁷⁷ "joan"

³¹⁷⁸ "may"

³¹⁷⁹ "barcelona"

³¹⁸⁰ "jaume"

³¹⁸¹ "salat"

³¹⁸² "barcelona"

³¹⁸³ "palla"

³¹⁸⁴ "sanct"

³¹⁸⁵ "passia"

³¹⁸⁶ "barcelona"

³¹⁸⁷ "nadal"

³¹⁸⁸ "barcelona"

³¹⁸⁹ "febrer"

³¹⁹⁰ "guil- / -lo"

e closa / e sotsiganda per en Joan³¹⁹¹ Maçanet³¹⁹² per auctoritat real notari public / de Barcelona³¹⁹³./

Item una carta publica e auctentica escrita en pergami / contenint en effecte venda feta per la dona na Chatheri- / -na³¹⁹⁴ que fou muller den Galceran³¹⁹⁵ Altimir³¹⁹⁶ quondam / peicer e apres organista al magnific micer Joan³¹⁹⁷ May³¹⁹⁸/ quondam doctor en leys ciutada de Barcelona³¹⁹⁹ de tot aquel / pati e retroportal que es part e de pertinences / de aquelles cases les quals la dita Chaterina³²⁰⁰ havie / e possehie en la ciutat de Barcelona³²⁰¹ en lo carrer apellat / de la Palla³²⁰² e tenense per lo present benefici de Sanct³²⁰³ Passia³²⁰⁴ / en la seu de Barcelona³²⁰⁵ instituit a cens de devuyt / sous per preu de quatorze liures la qual charta / fou feta en Barcelona³²⁰⁶ a XXVIII de Febrer³²⁰⁷ MCCCC · / LXXXVI la qual charta fou fermada per raho de senyoria / e closa per en Joan³²⁰⁸ Palomeres³²⁰⁹ per auctoritat real notari publicij / de Barcelona³²¹⁰ en la qual carta es la apocha del preu de la / dita venda e sinc cartes / velles fahents per les dites cases./

Item una carta publi e auctentica escrita en pergami / continent en effecte insolutum datio feta per mossen Pere³²¹¹ Rovira³²¹² / clergue de Barcelona³²¹³ a

3191 "joan"

3192 "maçanet"

3193 "barcelona"

3194 "catheri- / -na"

3195 "galceran"

3196 "altimir"

3197 "joan"

3198 "may"

3199 "barcelona"

3200 "catherina"

3201 "barcelona"

3202 "palla"

3203 "sanct"

3204 "passia"

3205 "barcelona"

3206 "barcelona"

3207 "febrer"

3208 "joan"

3209 "palomeres"

3210 "barcelona"

3211 "pere"

3212 "rovira"

3213 "barcelona"

la senyora Elizabet muller que fou / de micer Joan³²¹⁴ May³²¹⁵ quondam doctor
en quiscun dret com atenint /

f.67r:

la heretat y bens del dit quondam son marit de tota aquella / pessa de terra
olim herma y apres vinya plantada / restituint en si tres cases quartes de
vinyada / sinc distrets ab entrades y exides situades en lo terri- / -tori de
Barcelona³²¹⁶ en lo loc ques diu la Granada³²¹⁷ tres / per lo benefet de Sanct³²¹⁸
Gabrielj³²¹⁹ y Sanct³²²⁰ Aleix³²²¹ instituit /³²²² en la sglesia de Sancta³²²³
[Maria]³²²⁴ del Pi³²²⁵ a cens de / vuyt sous pagadors a meytat a Sanct³²²⁶ Joan³²²⁷
laltra / meytat a Nadal³²²⁸ per la qual charta fou feta en Barcelona³²²⁹ / lo
primer de Agost³²³⁰ de lany MDX e closa / per en Joan³²³¹ Palomeres³²³² per
auctoritat real notari publicc / de Barcelona³²³³ aixi mateix pergami havie altra /
carta de insolutio datio feta per lo dit mossen Pere³²³⁴ / Rovira³²³⁵ a la una feta
en nom de una pessa / de terra olim herma e lavors vinya plantada conti- / -
nent en si una vinguda de terra situada en lo / territori de Barcelona³²³⁶ en locs

3214 "joan"

3215 "may"

3216 "barcelona"

3217 "granada"

3218 "sanct"

3219 "gabrielj"

3220 "sanct"

3221 "aleix"

3222 Abans de l'inici de la següent línia, al marge esquerra del foli s'hi troba el text següent: e
ultra lo qual / cens sexaginta / als hereus o succeso- / -sores de micer Pere de / Ferraria en
suma de / delme cascun en la / festa de Sanct Mi- / -quel de setembre / sis per quinta / y una
lliura en modo / perceptio./

3223 "sancta"

3224 Mutilat

3225 "pi"

3226 "sanct"

3227 "joan"

3228 "nadal"

3229 "barcelona"

3230 "agost"

3231 "joan"

3232 "palomeres"

3233 "barcelona"

3234 "pere"

3235 "rovira"

3236 "barcelona"

ques diu la Granada³²³⁷ et es / per lo benefici de Sanct³²³⁸ Francesc³²³⁹ y Sanct³²⁴⁰
 Antoni³²⁴¹ instituit / en la sglesia de Sanct³²⁴² Marc³²⁴³ en locs de Cassa³²⁴⁴ de la
 / Selva³²⁴⁵ a cens de XXVII sous quiscun any pagados / la meytat en la festa de
 Sanct³²⁴⁶ Joan³²⁴⁷ l'altra en la / festa de Nadal³²⁴⁸ e ultra lo dit cens se paguen als
 dits / hereus del dit mossen Pere³²⁴⁹ de Serria³²⁵⁰ en suma e com- / -pensacio
 del delma cascun any en la festa de / Sanct³²⁵¹ Miquel³²⁵² del mes de
 Setembre³²⁵³ vuyt sous / y sis dines com de perceptio la qual carta fonc / feta en
 Barcelona³²⁵⁴ lo primer de Agost³²⁵⁵ MD y deu / e dins la qual carta havie
 algunes cartes velles / fahents per les dites terres./

Item una carta publica e auctentica escrita en pergami / continent en effecte
 venda feta per la dona na Cathe- / -rina³²⁵⁶ que fou muller de Galceran Altimir
 quondam olim / perxer a micer Joan³²⁵⁷ May³²⁵⁸ doctor en leys ciutada / de
 Barcelona³²⁵⁹ de totes quelles cases situades en la ciutat / de Barcelona³²⁶⁰ en lo

3237 "granada"

3238 "sanct"

3239 "francesc"

3240 "sanct"

3241 "antoni"

3242 "sanct"

3243 "marc". També es pot llegir Marti.

3244 "cassa"

3245 "selva"

3246 "sanct"

3247 "joan"

3248 "nadal"

3249 "pere"

3250 "serria"

3251 "sanct"

3252 "miquel"

3253 "setembre"

3254 "barcelona"

3255 "agost"

3256 "cathe- / -rina"

3257 "joan"

3258 "may"

3259 "barcelona"

3260 "barcelona"

carrer de la Palla³²⁶¹ prop lo Hospital³²⁶² / de Sanct³²⁶³ Sever³²⁶⁴ e tenese per lo benefici de Sanct³²⁶⁵ Pessia³²⁶⁶ /

f.67v:

constituit en la seu de Barcelona³²⁶⁷ a cens de dos / morabatins quiscun any pagados la meytat en la / festa de Sanct³²⁶⁸ Joan³²⁶⁹ del mes de Juny³²⁷⁰ e laltra meytat / en la festa de Nadal³²⁷¹ per preu de LX liures barceloneses / la qual carta fou feta a Barcelona³²⁷² a XVIII de Abril³²⁷³ / de lany MCCCC LXXXVIII la qual carta fou fermada / per raho de sanyoria et closa per en Joan³²⁷⁴ Miravet³²⁷⁵ per auctoritat / real notari publicj de Barcelona³²⁷⁶ en la qual pagan ab la / apocha des preu./

Item una carta publica e auctentica escrita en pergami / continent en effecte venda feta per na dona Marga- / -rida³²⁷⁷ [mu]ller³²⁷⁸ den Joan³²⁷⁹ Ros quondam ciutada habitant / en la vila de Trem micer Joan³²⁸⁰ May³²⁸¹ juriste de / deu sous jaquesos de pensio de censal pagadors / quiscun any en la festa de Sancta³²⁸² Margarita³²⁸³ per / preu de deu liures barceloneses la qual charta fou

3261 "palla"

3262 "hospital"

3263 "sanct"

3264 "sever"

3265 "sanct"

3266 "pessia"

3267 "barcelona"

3268 "sanct"

3269 "joan"

3270 "juny"

3271 "nadal"

3272 "barcelona"

3273 "abril"

3274 "joan"

3275 "miravet"

3276 "barcelona"

3277 "marga- / -rida"

3278 Mutilat

3279 "joan"

3280 "joan"

3281 "may"

3282 "sancta"

3283 "margarita"

/ feta en lo terme de Talarn³²⁸⁴ a III de Juliol³²⁸⁵ M / CCCC XXXXII e closa per en Pere³²⁸⁶ de Sanct³²⁸⁷ Pere³²⁸⁸ / de Tremp³²⁸⁹ per auctoritat real notari public per tota / la terra del senyor rey e no res meys la apocha / del preu del dit censal cusida ab la dita carta./

Item un plec de cartetes petites que monstren ser / per lo monestir de Sanct³²⁹⁰ Benet³²⁹¹ de Bages³²⁹²./

Item una carta publica e auctentica en pergami escrita / contenint en effecte donatio feta per lo serenissimo / jnfant don Joan³²⁹³ primogenit del senyor rey a micer / Joan³²⁹⁴ May³²⁹⁵ doctor en quiscun dret e regent la cancelleria / reals sens de tota la honor a baronia de Abella³²⁹⁶ / situada en lo bisbat de Urgel³²⁹⁷ en la provincia de / Palas³²⁹⁸ y del castel de Sanct³²⁹⁹ Adria³³⁰⁰ e del castel de / de Orrit³³⁰¹ e del seu de dit castel de Orit³³⁰² a de altres / coses feta en la vila de Torroella³³⁰³ de Mongrit³³⁰⁴ a XXII de Janer³³⁰⁵ M CCCC LXVIII sota escrita de ma / del serenissimo primogenit e closa per en Lorens³³⁰⁶ de / Varsa³³⁰⁷ secretari del dit senyor e notari public e no res / menys la carta executoria de dita

3284 "talarn"

3285 "juliol"

3286 "pere"

3287 "sanct"

3288 "pere"

3289 "tremp"

3290 "sanct"

3291 "benet"

3292 "bages"

3293 "joan"

3294 "joan"

3295 "may"

3296 "abella"

3297 "urgel"

3298 "palas"

3299 "sanct"

3300 "adria"

3301 "orrit"

3302 "orit"

3303 "torroella"

3304 "mongrit"

3305 "janer"

3306 "lorens"

3307 "varsa"

donatio / dada en Torroella³³⁰⁸ a II de Maig³³⁰⁹ M CCCC LXVIII / e segellada en lo segel real en lo dors./

f.68r:

Item una carta publica a auctentica srita en pergami / contenint en effecte donatio e heretament fet per micer / Joan³³¹⁰ May³³¹¹ doctor en Barcelona³³¹² a Joan³³¹³ May³³¹⁴ fill seu de tots / sos bens feta en Barcelona³³¹⁵ a dotze de Maig³³¹⁶ M CCCC LXVIII / e closa per en Valenti³³¹⁷ Rovires³³¹⁸ per auctoritat real notari / public de Barcelona³³¹⁹./

Item dos privilegis fets en persona del dit deffunt / de la regencia de Sardenya³³²⁰./

Item un plec de cartes de forma de quart molt velles / intitulat Cartes³³²¹ de la casa qui ere de na Bordona³³²²./

Fa haver lo / titol com / pertany a la / heretat./³³²³

Item una carta publica e auctentica escrita en pergami / contenint en effecte venda feta per los diputats del / General³³²⁴ de Cathalunya³³²⁵ a la senyora Eliabet que fou / muller del mossen Jaume³³²⁶ Alzina³³²⁷ quondam ciutada de un censal / de pensio de dos cents vintiset sous dos diners y malla / pagadors

³³⁰⁸ "torroella"

³³⁰⁹ "maig"

³³¹⁰ "joan"

³³¹¹ "may"

³³¹² "barcelona"

³³¹³ "joan"

³³¹⁴ "may"

³³¹⁵ "barcelona"

³³¹⁶ "maig"

³³¹⁷ "valenti"

³³¹⁸ "rovires"

³³¹⁹ "barcelona"

³³²⁰ "sardenya"

³³²¹ "cartes"

³³²² "bordona"

³³²³ Aquest punt es troba situat al marge esquerra del foli, just abans de començar el punt que segueix a continuació.

³³²⁴ "general"

³³²⁵ "cathalunya"

³³²⁶ "jaume"

³³²⁷ "alzina"

quiscun any a XXV de Febrer³³²⁸ per preu de / dos centes cinquanta liures y de vinti dos mila / per mil feta en Barcelona³³²⁹ lo primer del mes de Mars³³³⁰ / de lany mil sinc cents y set e clos per en Pere³³³¹ Mas³³³² / per auctoritat real notari publicj de Barcelona³³³³ e en lo mateix / pergami es la apocha del preu e no res menys dos / treslats auctentics del poder dels diputats./

Die sabbati IIII mensis setembris anno predicto./

Item dos selans lo un anomenat Joan³³³⁴ Corbata³³³⁵ laltre Miquel³³³⁶./

Item una selana anomenada Lucrecia³³³⁷./

Item altre selana anomenada Eleonor³³³⁸./

Item altre selana anomenada Justina³³³⁹./

Item unaltra selana anomenada Violant³³⁴⁰./

Item altra selana anomenada Agnes³³⁴¹./

f.68v.:

Het auctem bonam./

Et non plurcam./

Protecty./

Testes Ludovicus³³⁴² Rusic³³⁴³ et Laurentius³³⁴⁴ Mathias³³⁴⁵ Calo- / -pa³³⁴⁶ et Lamantius³³⁴⁷ Cotallell³³⁴⁸ scriptores³³⁴⁹

³³²⁸ "febrer"

³³²⁹ "barcelona"

³³³⁰ "mars"

³³³¹ "pere"

³³³² "mas"

³³³³ "barcelona"

³³³⁴ "joan"

³³³⁵ "corbata"

³³³⁶ "miquel"

³³³⁷ "lucrecia"

³³³⁸ "eleonor"

³³³⁹ "justina"

³³⁴⁰ "violant"

³³⁴¹ "agnes"

³³⁴² "ludovicus"

3343 "rusic"

3344 "laurentius"

3345 "mathias"

3346 "calo- / -pa"

3347 "lamantius"

3348 "cotaell"

3349 El text finalitza aquí deixant fins a cinc folis en blanc al final del quadern.

DOC. 7

AHPB, Bartomeu Torrent, 256-38. Contracte per la reforma d'una casa de la Cucurulla. 1512.

Descripció: Document escrit en un plec solt de dos folis en un lletra rodona i perfectament llegible. El seu estat de conservació és excel·lent.

f.1r

Die jovis XXV mensis Marcij anno / a nativitate M^oDXII./

En nom de deu sie Amen./

Sobre la obra de fusta a preu fet o vulgarment dit scarada / presa e fahedora segons devall sera exprimit per e entre lo / magnifich mossen Francesc³³⁵⁰ Peyro³³⁵¹ notari scriva del Senyor nostro Rey e cavaller en la ciutat de Barchinona³³⁵² domiciliat de / una part e mestre Pere Roig³³⁵³ e mestre Jaume Taranyena³³⁵⁴ fusters / ciutadans de la dita ciutat de la part altra son stats inhits / concordats fermats e jurats los capitols següents./

Primerament los dits mestres Pere Roig³³⁵⁵ e Jaume Taranye- / -na³³⁵⁶ convenen e en lur bona fe prometten al dit magni- / -fich mossen Francesch Peyro³³⁵⁷ obrar fer e laborar be acabada- / -ment y ab tota perfectio un sostre en la cambra de la carre- / -ra e asso en les cases les quals posseheix e habita dit mossen / Francesch³³⁵⁸ Peyro³³⁵⁹ situades en la present ciutat de Barchinona³³⁶⁰ en / lo carrer qui va de la creu del Fossar³³⁶¹ del Pi³³⁶² fins a la placeta / e

³³⁵⁰ "francesch"

³³⁵¹ "peyro"

³³⁵² "barchinona"

³³⁵³ "roig"

³³⁵⁴ "taranyena"

³³⁵⁵ "roig"

³³⁵⁶ "taranye- / -na"

³³⁵⁷ "peyro"

³³⁵⁸ "francesch"

³³⁵⁹ "peyro"

³³⁶⁰ "barchinona"

³³⁶¹ "fossar"

carnisseria dela Cucurella³³⁶³ semblant e de la mostra de / la cambreta o stancia baixa del ort del Reverendissimo Senyor / bisbe d Urgell³³⁶⁴ la qual cambreta sta devant la capella./

Item los dits mestres Pere Roig³³⁶⁵ e Jaume Taranyena³³⁶⁶ prometten / en bona selut al dit mossen Peyro³³⁶⁷ obrar fer lavorar be / acabadament y ab tota perfectio unes portes en la / finestra ques ha de fer com los dits mestres ja saben en son / jnformats en dita cambra ab sa fas faixades de part de / dins e potencies de part de fora e folrar los seidors en cada / devant de³³⁶⁸ manera que si tot molt be acabat ab compli- / -ment e com de bon fuster se pertany./

f.1v

Item prometenlos dits fusters al dit mossen Peyro³³⁶⁹ fer e lavorar- / -li be e degudament e ab tota perfectio unes portes en la finestra / de la cambra surcada e altres portes en lo caregol fahedors / com los dits mestres saben e son jnformats tot lis e³³⁷⁰ mes hagen / e prometten dit[s] mestres en faixar les portes de la cambra de / la carrera que de present hi son./

Item los dits mestres Pere Roig³³⁷¹ Jaume Teranyena prometten / en lur bona fe al dit magnifich mossen Francesch³³⁷² Peyro³³⁷³ obrar / fer e lavorar be acabadament y ab tota perfectio un sostre / en la sala dela dita casa del dit mossen Peyro³³⁷⁴ semblant y dela / monstra de la cambra del ort del dit

3362 "pi"

3363 "cucurella"

3364 "urgell"

3365 "roig"

3366 "taranyena"

3367 "peyro"

3368 "De"

3369 "peyro"

3370 "E"

3371 "roig"

3372 "francesch"

3373 "peyro"

3374 "peyro"

Reverendissimo Senyor bisbe d Ur- / -gell³³⁷⁵ ço es de la part del canto de sol
ponent e quj mira la / volta del ort e³³⁷⁶ lo qual sostre tenen dits mestres de fer e
sien / tenguts segons dita mostra sta en dit ort ab tota perfectio./

Item hagen e prometten los dits mestres al dit mossen Peyro³³⁷⁷ en- / -bigat e
enlevar la cuberta del tarrat demmunt dita sa- / -la be e degudament axi com se
pertany./

Item hagen e prometten fer los dits mestres en lo caragol en la / dita sala com
dits mestres saben e son jnformats fahedor / dues portes la una a la sala plana e
altra alt en lo porxo / o terrat be e degudament com de bons mestres se
pertany./

Item es concordat entre les dites parts que los dits mestres hagen / adonat alms
de pesses per la dita obra fahedora claus / aygua cuyta e serrat dita fusta e tot
lo que per dita obra / acabat sie necessari exceptada la fusta la qual ce adonat /
lo dit mossen Francesch Peyro³³⁷⁸ e sta prompta y aparellada./

Item es concordat entre les dites parts que lo dit mag- / -nifich mossen
Francesch³³⁷⁹ Peyro³³⁸⁰ qui ultra la fusta que com / dit es te adonat done³³⁸¹ e
promet donar als dits mestres per / satisfaccio de lurs mans claus serrat aygua e
cuyro e to- / -tes altres coses e avaries que hagen aser e despendre para- / -
banent de dita obra quoranta liures moneda Barchinona³³⁸² / per los termens e
pagues següents ço es /

3375 "ur- / -gell"

3376 "E"

3377 "peyro"

3378 "peyro"

3379 "francesch"

3380 "peyro"

3381 "Done"

3382 "barchinona"

f.2r

Tretze liures sis sous y vuyt diners de present./

E altres³³⁸³ tretze liures sis sous y vuyt diners e les restants / Tretze liures sis sous y vuyt diners a compliment de dites quoran- / -ta liures acabada la dita obra com dalt es dit ab tot compliment / e com se pertany./

Item es concordat e avengut entre les dites parts que los dits mestres prometten e hagen de fer y acabar dita obra a quinze dies del mes de Abril / primer venidor. E si non havien donen facultat los dits mestres / Pere Roig³³⁸⁴ e Jaume Teranyenan al dit magnifich mossen Francesch³³⁸⁵ / Peyro³³⁸⁶ que el dit mossen Peyro³³⁸⁷ puga e li sia licit a despeses dels dits / fusters fer acabar la dita obra a qui ell volra y per aquell / preu que lo dit mossen Peyro³³⁸⁸ volra e li plaura donat lo aquell / preu per dit acabament de obra donador pagar hagen los dits / mestres se prometten donar restituir e pagar al dit mossen Francesch³³⁸⁹ / Peyro³³⁹⁰./

Les quals coses totes o sengles prometten tenir complir e fermar / les dites parts per tostemps jn[...]olablement segons desus un dites / y continuades ço es la una part a laltra ad jnvicem et vici sun sens / dilacio alguna ne scusa sots la pena demunt dita y encara de sinquanta / liures moneda Barchinona³³⁹¹ la qual pena tantes vegades sia comesa / quantes per les dites parts alguna de aquelles sera fet lo contrarj. E aquella / pena en cars que sie comesa sie adquirida per la meytat a la part obedient / a les coses capitulades complir volent e acetant deduint e per laltra / meytat als oficials o cort ne farien la exectio la qual pena no- / -mes a sono pagada o no so graciosament remesa una e moltes vegades / no resmenys les dites parts permeten tennir e fermar les coses demmunt dites /

³³⁸³ "altres"

³³⁸⁴ "roig"

³³⁸⁵ "francesch"

³³⁸⁶ "peyro"

³³⁸⁷ "peyro"

³³⁸⁸ "peyro"

³³⁸⁹ "francesch"

³³⁹⁰ "peyro"

³³⁹¹ "barchinona"

e tot efecte deduit ultra la qual pena prometten restituir totes mes- / -sions y despeses la una part a l'altra ad invicem e vici sun ques conven- / -guen fer o sostenir per les dites coses en qualsevol manera. De les quals / messions y despeses sie creguda la part aquelles fara de sa simple peraula / seus linatge de proves algunes. E per aso attendre e complir tenir e servir / les dites parts obliguen la una a l'altra ad invicem et vici sun tots e sen- / -gles bens lurs e de qui feu dells per lo tot mobles e jmmobles haguts e have- / -dors ab totes renunciacions pertanyents axi de beneffici militar com al- / -tres e axi juren largament. En fan solement scriptura de ters en la / cort del honorable veguer de Barchinona³³⁹² obligantse per aso les persones e los bens / dells e de quiscu dells mmobles e jmmobles haguts e havedors a aquella / scriptura de ters no sie fet preiudici algu per les coses demmunt dites ne / per lo contrari tacitament ne expressa directament ne jndirectament abans /

f.2v

qui serva de les pats puga usar de la que volra mudar e variar / tostemps que li sera ben vist sotsmettense les dites parts a sor / descret e juri solucio del dit honorable Regent de la vegueria de Bar- / -celona³³⁹³ e de qualsevol altra official axi ecclesiastich com secu- / -lar devant lo qual sera convengut en lo qual o quals / officials o corts les dites parts prorroguen e consenten com a jutges / lurs propis de certa scientia y expressa. Actum est hoc./

Testes huius et scrit magnificus Petrus Badia³³⁹⁴ decretu iuri / dominum regis decretarius receptor Sancto Inquisitionis et / magnificus Galcerandis de Tarrega³³⁹⁵ domicellus do- / -miciliatus cives [...]./

³³⁹² "barchinona"

³³⁹³ "bar- / -celona"

³³⁹⁴ "badia"

³³⁹⁵ "tarrega"

DOC.8

AHPB, Bartomeu Torrent, 256-39. Contracte per la reforma d'una casa de la Cucurulla. 1512.

Descripció: Document escrit en un plec solt de dos folis en un lletra rodona i perfectament llegible. El seu estat de conservació és excel·lent.

f.1r

Die Lune XVII mensis Mardij anno / a nativitate dominij millesimo D^oXII./

Capitols juhits fets e fermats e jurats entre lo magnifich mossen Francesch³³⁹⁶ / Peyro³³⁹⁷ cavaller e scriva del Rey nostre Senyor / de una part e en Pere³³⁹⁸ Borrell³³⁹⁹ mestre de cases de la part altra sobre la scara- / -da que ha de fer en la casa del dit mossen Francesch³⁴⁰⁰ Peyro³⁴⁰¹./ SÓC AQUÍ: ARCÀNGELS????

Primerament es convengut entre les dites parts que lo dit mestre Pere³⁴⁰² Borrell³⁴⁰³ sie ten- / -gut de acabar la capella que es començada fent en aquella en la volta / sos creuers e brassos ab ses alzines de mollura ab sinch arcangels parar e / represes ab los evangelistes³⁴⁰⁴ enblancar aquella e acabarla ans tota perfectio e enpavimentar de raiola de / Valentia³⁴⁰⁵./

Item sie tengut lo dit mestre Pere Borell³⁴⁰⁶ de fer un portal a la dita capella / ab mollura. E uns fullatges e xambrana segons millor apparra./

Item sie tengut de fer lo corredor o galeria del passatge de volta baix / e sobre dita volta son entaulament³⁴⁰⁷ de guix e raiola. E metre uns permodols de pedra

³³⁹⁶ "francesch"

³³⁹⁷ "peyro"

³³⁹⁸ "pere"

³³⁹⁹ "borrell"

³⁴⁰⁰ "francesch"

³⁴⁰¹ "peyro"

³⁴⁰² "pere"

³⁴⁰³ "borrell"

³⁴⁰⁴ Des de "represes" fins a "evangelistes" es troba escrit al marge esquerre del cos central del text i en dues línies.

³⁴⁰⁵ "valentia"

³⁴⁰⁶ "borrell"

en la paret. E peredar aquells de pedra axi de baix com de alt en lo endret hont seran posats dits permodols. / E fer la barana de raioles o de pla o de tres raioles segons apparra / dega star. E sobre dita barana sa vasa e mollura. E sobre aquella posar los ar- / -quets [...] seguint com es dit la obra ab sa mollura e acabats ab tota / perfectio. E que se hage de alçar dita galeria e passatge al degut per / fer en aquell tres cubertes ab la sobredita. E sobre dits arquets tres finestres / o quatre las que apparara sien menester./

Item sie tengut lo dit mestre Pere Borrell³⁴⁰⁸ de fer la teulada de la cambra dels / processos e tornar fer aquella alçant les cortines o parets segons sera / menester per lançar laygua de dita teulada sobre les taulades de les cambres no- / -ves. E sie tengut ferhi una finestra que mir a la volta del cel desus dita / casa. E cobert de raiola e de teula./

f.1v

Item sie tengut de fer lo caragol que sa fer en la porta qui entra de la sala / a la galeria. E fer en aquell quatre portals. E muntarlo de sinc / en sis pams mes alt de la xemenea de mossen Canyelles³⁴⁰⁹ segons apparra / al magnifich mossen Galceran de Tarraga³⁴¹⁰. E cobrir aquell en forma / de pavallo ab punta. En la sanitat de aquell sie jmpeyentat e fer- / -hi tres o quatre finestres segons sera menester. E reperat o enblancat aquell / dins e enfora ab tota perfectio axi com de bon mestre se pertany./

Item sie tengut de umplir los buyts de la sala los que seran menester. E ta- / -par los forats. E enblancar dita sala. E enderrocar lo caragol vell qui / vuy hi es./

³⁴⁰⁷ Des de “sobre” fins a “entaulament” es troba escrit al marge esquerre del cos central del text, en tres línies.

³⁴⁰⁸ “borrell”

³⁴⁰⁹ “canyelles”

³⁴¹⁰ “tarraga”

Item sie tengut de desfer la xemenea quj vuy es en cavar la paret si me- / -
nester sera. E tornarla fer dins lo ple de la paret. E si es necessari tornar / la
paret la volta de la cambra e muntar aquella dalt a baix fent en / aquella en la
sannitat ses lanternes. E enblancarla ab tot compliment. E la ha- / -ge de muntar
tot lo degut sobre totes les cubertes./

Item sie tengut de desfer e mudar la finestra quj ix de la sala / al cel acostant la
volta del portal quj munta dela scala. E fer un / portal de guix ab mollura quj
entre de la sala en la / galeria./

Item mes es tengut fer en la cambra de la carrera en lo biax quj / sta senyalat
una scala o caragol ab son mija e uns armaris / entre dita scala o caragol en lo
buyt de dit biax per muntar en la cam- / -bra ficada./

Item sie tengut de desfer lo payment de la dita cambra e trauren / la terra e
tornar enpaymentar aquell de raiola de Valentia³⁴¹¹. E emblancar / dita
cambra./

Item sie tengut de enpaymentar dita cambra ficada./

f.2r

Item sie tengut de desfer lo sostre sobre la sala alt que es / ara per terrat e
teulada alçar aquell al que sera menester. E axi be al- / -çar les cortines e parets.
E fer unas finestres a la volta del cel las que ap- / -parra sote dit terrat sobre la
cuberta de dita sala. E fer baranes en dit ter- / -rat a la volta del cel./

Item sie tengut lo dit mestre Pere Borrell³⁴¹² de acabar dita obra per / lo mes de
juny vinent sots pena de CX · sous · moneda Barcelona³⁴¹³./

³⁴¹¹ "valentia"

³⁴¹² "borrell"

³⁴¹³ "barcelona"

Item es convengut entre dites parts que lo dit mossen Francesch³⁴¹⁴ / Peyro³⁴¹⁵ sie tengut de donar tota la manobra axi de guix [...] e altres / coses a dita obra necessaries. Entes empero que lo dit mestre Pere Borrell³⁴¹⁶ / hage de fer les piles del morter a dita obra fora menester ases costs y des- / -peses./

Item es convengut que lo dit magnifich mossen Francesch³⁴¹⁷ Peyro³⁴¹⁸ / sie tengut per satisfaccio de dita obra en treballs en aquella necessaries do- / -nen al dit Pere Borrell³⁴¹⁹ vint y tres liures moneda barcelonesa paga- / -dores en aquesta manera ço es set liures tretze sous y quatre [diners] encontinent / començant dita obra. E altres VII lliures XIII sous IIII [diners] feta la meytat de la / dita obra. E lo restant en compliment de les dites vint y tres lliures / acabada ab compliment e perfectio e com de bon mestre se pertany tota la dita / obra./

Testes Bernardus³⁴²⁰ Spasa³⁴²¹ studentis in artibus et Hie- / ronjmus³⁴²² Anticus³⁴²³ Torrent³⁴²⁴ scriptor barcinonesis cum dicto domjno / Francisco³⁴²⁵ Peyro³⁴²⁶ comorantes./

³⁴¹⁴ "francesch"

³⁴¹⁵ "peyro"

³⁴¹⁶ "borrell"

³⁴¹⁷ "francesch"

³⁴¹⁸ "peyro"

³⁴¹⁹ "borrell"

³⁴²⁰ "bernardus"

³⁴²¹ "spasa"

³⁴²² "hie- / -ronjmus"

³⁴²³ "anticus"

³⁴²⁴ "torrent"

³⁴²⁵ "francisco"

³⁴²⁶ "peyro"

7. ÍNDEX DOCUMENTAL

La llista que segueix a continuació pretén posar de manifest dos aspectes de la nostra recerca: el primer, que el rastre documental de Miquel Mai és immens si tenim en compte que hem utilitzat de manera quasi exclusiva documentació de l'AHPB. I en segon lloc, es vol facilitar el que podrien ser futures noves recerques al voltant de la figura de Mai posant de relleu el rastre documental que s'ha trobat i que per qüestions d'espai no s'ha citat en el present treball.

Per una millor comoditat, s'ha organitzat la llista seguint la classificació que els mateixos arxius donen als documents. En cap cas hem fet una llista sumària de tota la documentació trobada a cada arxiu per qüestions d'extensió de la mateixa llista.

ARXIU DEL CASTELL DE BARBERÀ:

Fons Pinós-Calda:

ACV, Pinós Calda, 1 Cal. 2 n°117, 1505: testament de Joan Mai (II).

ACV, 1-39-18 (D-3), 1467: Tutoria dels fills de Joan Mai (I).

ACV, 1-46-39 (B-13), 1464: Emancipació de Joan Mai (II).

ACV, 1-51-24, 1464: Tutoria de Joan Mai (II).

ACV, 1-54-37 (D-5), 1505: Testament de Elisabet Çarrovira.

ACV, 1-55-50 (D-1), 1505: Contracte de compra d'unes cases al carrer de la Palla.

ACV, 1-56-09 (E-3), 1492: Contracte de compra d'una casa a la Cucurulla.

ACV, 1-56-16 (E-3), 1996: Contracte de compra d'una casa al carrer de la Palla.

ACV, 1-57-36 (A-7), 1499: Contracte de compra d'una casa al carrer de la Palla.

ACV, 1-57-44 (A-7), 1506: Contracte de compra d'una casa al carrer de la Palla.

ACV, 1-57-45 (A-7), 1505: Contracte de compra d'una casa al carrer de la Palla.

ACV, 1-58-02 (E-4), 1494: Contracte de compra d'una casa al carrer de la Palla.

ACV, 1-59-03 (A-12), 1465: Cessió d'un censal a Joana Mai.

ACV, 1-83-14 (B-9), 1505: Testament de Joan Mai (II).

ACV, 1-85-23 (E-5), 1542: Testament de Bernat de Pinós i Fonollet.

ACV, 14-1-35 (A-11), 1527: Donació de Joan Mai (III) al seu germà Miquel, de tota l'herència dels seus pares a canvi de 500 monedes d'or.

ACV, 28-3-26 (A-5), 1468: L'infant Joan fa donació de les baronies de Sant Romà de la Torre, Abella, Pallars i altres castells a Joan Mai (I), professor de dret.

ACV, 28-4-02 (A-4), 1464: Testament de Joan Mai (I).

ACV,

Altra documentació:

A l'ACV existeixen nombrosos documents sense un fons de procedència concret que afecten tant als Mai com als Pinós. Es tracta d'una documentació amb una temàtica variada i que té el seu punt d'origen des del segle XV.

ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA:

AHCB, AN, I-32, 1548: Inventari de béns de Miquel Mai.

AHCB, AN, III-5, 1543: Testament de Miquel Mai.

AHCB, AN, IX-4, 1506: Contracte de compra d'una casa per part d'Isabel Çarrovira a Francina Salat al carrer de la Palla de Barcelona.

AHCB, AN, XII-3, 1543: Instrument notarial en què Miquel Mai dóna a la seva muller mil ducats d'or.

AHCB, AN, XII-5, 1512: Reconeixament de l'herència Francesc Joan Girona.

AHCB, AN, XII-27, 1516: Contracte de nòlit entre l'abat Joan Mai i uns mariners per anar a l'Alguer.

AHCB, AN, XII-26, 1511: Conjunt d'èpoques entre Isabel Çarrovira, l'abat Joan Mai, Miquel Mai i Francesc Ferrer marmessor del testament de Joan Mai, en compliment del testament d'aquest últim.

ARXIU HISTÒRIC DE PROTOCOLS DE BARCELONA:

Pere Pasqual (191):

AHPB, 191-13: Sentència arbitral donada per Joan Mai.

AHPB, 191-14: Joan Mai i Francesc Joan Girona organitzadors de la festa de Pasqua a l'església de Sant Just i Pastor; Sentència arbitral donada per Joan Mai.

AHPB, 191-18: L'abat Joan Mai nomena al seu pare Joan Mai perquè li faci d'administrador mentre ell és fora.

AHPB, 191-40: Venda d'un censal de 300 lliures a Joan Mai.

Antoni Palomeres (207):

AHPB, 207-18: Sentència arbitral donada per Joan Mai i apelació contra la mateixa sentència.

AHPB, 207-24: Isabel Mai, filla de Joan i Joana Mai de Tremp.

Joan Faner (213):

AHPB, 213-17: Arnau Roger Dusay reconeix l'herència de Joan Mai a Isabel Çarrovira i accepta a Francesc Ferrer com a tutor dels fills.

Joan Miravet (228):

AHPB, 228-2: Capítols matrimonials de Caterina Mai.

AHPB, 228-3: Capítols matrimonials d'Anna Mai.

AHPB, 228-4: Testament de Joan Mai.

AHPB, 228-5: Testament i encant de Joan Mai.

AHPB, 228-8: Joan Mai i la família Gasol de Tremp.

Narcís Gerard Gili (235):

AHPB, 235-19: Elionor Setantí, encara menor d'edat, filla d'Angela Beneta Çapila.

Bartomeu Sumes (237):

AHPB, 237-4: Isabel Çarrovira es declara posseedora de la heretat del seu marit Joan Mai.

Galceran Balaguer (241):

AHPB, 241-103: Sentència arbitral de Joan Mai.

Bartomeu Torrent (256):

AHPB, 256-26: Angela Beneta Çapila casada en primeres núpcies amb Francesc Setantí i en segones núpcies amb Ramon Fivaller.

AHPB, 256-28: Elionor Setantí és declarada major d'edat.

AHPB, 256-29: Documentació vària d'Elionor Setantí.

AHPB, 256-32: Reconeixament de l'herència d'Isabel Çarrovira.

AHPB, 256-36: Elisabet Setantí i Elionor Setantí hereves de Francesc Setantí; Capítols matrimonials de Miquel Mai i Elionor Setantí.

AHPB, 256-37: Continuació del capítols matrimonials entre Miquel Mai i Elionor Setantí; Donació de béns entre Miquel Mai i Gilabert de Malla i les seves respectives mullers.

AHPB, 256-39: Apel·lació de Miquel Mai.

AHPB, 256-43: Documentació entre Miquel Mai i els Fivaller-Setantí.

AHPB, 256-46: Miquel Mai nomena a l'abat Joan Mai el seu administrador.

AHPB, 256-47: L'abat Joan Mai delega en Gilabert de Malla l'administració dels seus béns; Elisabet Setantí delega en l'abat Joan Mai.

AHPB, 256-48: Documentació sobre l'herència de Joan Mai a la seva muller Isabel Çarrovira; Dot de Elisabet Jerónima Mai pel seu matrimoni.

AHPB, 256-49: Documentació sobre l'herència de Joan Mai a la seva muller; Isabel Çarrovira ordena el pagament d'uns censals; l'Abat Joan Mai dóna ordres a l'assessor del governador del Rosselló i la Cerdanya.

AHPB, 256-77: Miquel Mai nomena procurador i administrador l'abat Joan Mai; Miquel Mai com a regent de la cancelleria de Sardènia; Nomenament dels procuradors de les germanes Setantí i l'abat Joan Mai degut al seu viatge a Sardènia.

AHPB, 256-83: Restitució de la heretat de Joan Mai als seus fills; L'abat Joan Mai s'encarrega d'inventariar els béns del fill de Pere Pasqual, del Consell Reial.

AHPB, 256-90: Isabel Çarrovira s'encarrega dels fills dels Santcliment i les seves herències.

AHPB, 256-91: Censals de la família Copons amb la família Mai; Venda de Pere Costa als Mai; Reconeixement de les herències de les germanes Setantí.

Joan Vilana (257):

AHPB, 257-13: Capítols matrimonials entre Elisabet Setantí i Gilabert de Malla.

Joan Palomeres (258):

AHPB, 258-3: Per Camps monjo de Montserrat s'encarrega de complir l'última voluntat de Joan Mai; Jaume Esteve i Jaume Çarramon compleixen l'última voluntat de Joan Mai respecte l'església de Santa Maria del Mar; Documentació

entre Isabel Çarrovira i Francesc Joan Girona per la casa de la Cucurulla; Francina Salat ven una casa a Isabel Çarrovira al carrer de la Palla.

AHPB, 258-5: Francesc Ferrer reconeix el testament de Joan Mai.

AHPB, 258-6: Àpoques entre Isabel Çarrovira i l'abat Joan Mai i Dionisia Girona.

AHPB, 258-7: L'abat Joan Mai com a Regent de la Cancelleria.

AHPB, 258-9: Àpoca de 306 lliures d'Elisabet Jerònima Mai per instaurar el benefici de Santa Llúcia a l'església de Messina.

AHPB, 258-10: L'abat Joan Mai i la capella de Sant Joan Baptista de la Seu de Barcelona; Elionor Setantí administradora de Miquel Mai; L'abat Joan Mai administrador del béns d'Isabel Çarrovira ja difunta.

AHPB, 258-11: Isabel Mai, filla de Joan Mai de Tremp.

AHPB, 258-12: Francesc Ferrer procurador de Joan Mai.

AHPB, 258-14: Venda d'un censal de Bernat Dusay a Joan Mai; Notificació de la mort de Joan Mai; Nomenament de Francesc Ferrer com a tutor.

AHPB, 258-15: Francina Salat ven a Isabel Çarrovira una casa al carrer de la Palla.

AHPB, 258-17: Document sobre la dot d'Elisabet Çarrovira.

AHPB, 258-18: Instruments notariais de l'abat Joan Mai; Document sobre l'arrendament del priorat de Sant Quintí i la rectoria de Mediona per part de l'abat Joan Mai; Jaume Çarrovira, germà d'Isabel Çarrovira s'encarrega de recollir les rendes de Mallorca que pertanyen a l'abat Joan Mai.

AHPB, 258-19: Pagament del deute entre Miquel i Joan Mai amb Francesc Girona.

AHPB, 258-20: Documentació sobre l'herència de Joan Mai; L'abat Joan Mai i el benefici de la capella de Santa Elisabet a Santa Maria del Mar; Documents entre la família Mai i els Girona.

AHPB, 258-21: Correspondències entre l'abat Joan Mai i el notari Joan Palomeres per diversos afers; Carta de Joan Mai amb els Giron de Rebolledo; Nomenament de l'abat Joan Mai i Isabel Çarrovira com a administradors de Miquel Mai; Àpoca d'Isabel Çarrovira amb Ferran II pel pagament de 1000

florins pel casament d'Elisabet Jerònima Mai; Contracte de compra d'una casa a la Cucurulla per part d'Isabel Çarrovira a Jeroni Adrià sabater.

AHPB, 258-22: Documentació entre els Mai i els Camporrelles.

AHPB, 258-23: L'abat Joan Mai com a prior de Santa Maria de Llussà; Documentació diversa de la família Mai.

AHPB, 258-24: Èpoques diverses per la Capella de Santa Elisabet a Santa Maria del Mar.

AHPB, 258-25: Documentació vària entre els Mai, els Camporrelles i els Gasol; Documentació sobre les últimes voluntats de Joan Mai.

AHPB, 258-29: Capítols matrimonials entre Elisabet Jerònima Mai i Ramon Marcel de Camporrelles.

AHPB, 258-30: Testament de Joam Mai.

AHPB, 258-32: Testament d'Isabel Çarrovira.

AHPB, 258-33: Testament d'elisabet jerònima Mai; Testament d'Elionor Setantí.

AHPB, 258-42: Testament d'Isabel Çarrovira.

Lluís Carles Mir (261):

AHPB, 261-54: Contracte de compra d'una casa al carrer de la Palla per part de Joan Mai als Altimir.

Benet Joan (262):

AHPB, 262-10: Inventari de llibres de jacobo Pizo on l'abat Joan Mai hi firma.

AHPB, 262-27: Època del pintor Joan Lluch Rocha amb Joanot Fivaller, cunyat de Miquel Mai per un retaule de la Verge Maria.

Pere Saragossa (268):

AHPB, 268-1: Pere de Cardona bisbe amb l'abat Joan Mai

AHPB, 268-59: Miquel Mai i l'abat Joan Mai en qüestions legals.

AHPB, 268-64: l'abat Joan Mai en tractes amb Rafael Sobrebals llibreter.

AHPB, 268-68: l'abat Joan Mai arxidiaca de Ribagorça.

AHPB, 268-71: L'abat Joan Mai obté la capellania de Santa Elisabet a Santa Maria del Mar.

Antoni Anglès major (272):

AHPB, 272-9: Documentació entre Elionor Setantí (en nom de Miquel Mai) i Gilabert de Malla.

AHPB, 272-20: Instrument on Miquel Mai i Elionor Setaní reconeixen l'herència de l'abat Joan Mai; Documentació diversa de Miquel Mai.

AHPB, 272-23: Cessió de béns de Miquel Mai a la seva muller.

AHPB, 272-24: Àpoca entre Miquel Mai i Bernat Ribalter pel matrimoni entre Elisabet de Malla i Bernat Ribalter.

AHPB, 272-26: Galceran Albanell reconeix un deute a Miquel Mai per una capella a Santa Maria del Pi.

AHPB, 272-37: Sentència arbitral donada per Miquel Mai; Miquel Mai i l'església de Sant Miquel.

AHPB, 272-39: Miquel Mai com a assessor del governador general.

AHPB, 272-57: Nicolau de Gualbes prior de la Murtra; contracte de Francesc Setantí amb lluí Lobera per fer reformes a la residència dels Setantí al carrer de Montcada.

AHPB, 272-58: Procura de Francesc Setantí amb el mercader italià Archangelo.

AHPB, 272-59: Arrendament dels censals de l'abat Joan Mai

AHPB, 272-63: Elionor Mai i Fivaller.

AHPB, 272-66: Capítols matrimonials entre Bernat Ribalter i Elisabet Joana Malla i Mai.

AHPB, 272-83: Miquel Mai professor de dret.

AHPB, 272-87: Bernat Ribalter treballant per la reina de Nàpols.

AHPB, 272-108: Inventari de béns de l'abat Joan Mai a la seva habitació de la casa de la Cucurulla.

AHPB, 272-134: Testament on hi surt Miquel Mai ja com a ambaixador a Roma, a l'agost de 1528.

Anònims (275):

AHPB, 275-27: Inventari de béns de la casa del carrer de Sant Pau fet fer per Elionor Setantí.

AHPB, 275-33: Inventari de les joies d'Elionor Setantí.

AHPB, 275-51: Martí Ivarra i documentació sobre l'Estudi de Barcelona.

Jaume Sastre major (278):

AHPB, 278-3: Documentació de l'abat Climent Mai.

AHPB, 278-19: Joan Mai amb el bisbe d'Urgell.

AHPB, 278-24: Venda d'Isabel Çarrovira per qüestions de l'herència del seu marit.

AHPB, 278-35: Reconeixement dels pagaments als marmessors i tutors dels Mai.

AHPB, 278-43: l'abat Joan Mai en relació als assumptes entre el papat d'Innocenci VI i Climent VII.

Miquel Puigsec (282):

AHPB, 282-6: L'abat Joan Mai rector de Sant Martí de Pertagàs a Sant Celoni.

Francesc Gerard Fogassot (284):

AHPB, 284-12: L'abat Joan Mai actua com a intercessor davant del Papa per uns beneficis de diversos religiosos que resideixen a Roma.

Joan Savina (285):

AHPB, 285-9: Documentació de Climent Mai.

AHPB, 285-10: Època entre el pintor Nicolau Sans i Gilabert de Malla.

Joan Lluís (296):

AHPB, 296-24: Miquel Mai com a administrador dels béns de l'abat Joan Mai.

AHPB, 296-27: Carta de Miquel Mai al virrei de Mallorca.

AHPB, 296-30: Documentació d'Alessio Fontana.

AHPB, 296-40: Inventari de béns de Miquel Mai.

AHPB, 296-46: Documentació sobre l'Estudi de Barcelona.

AHPB, 296-50: Inventari del prior Mai.

Andreu Miquel Mir (301):

AHPB, 301-35: Èpoques d'Elionor Setantí rebent diners del seu marit des de Roma, per mitjà d'un mercader.

AHPB, 301-65: Documentació del duc de Sogorb on hi firma com a secretari un Mai.

AHPB, 301-89: Miquel Mai paga 400 ducats d'or a Bartomeu Trobat pel transport de mercaderies des d'Itàlia.

AHPB, 301-93: Climent Mai en relació amb Frederic de Portugal.

Pere Celitons (304):

AHPB, 304-40: Censals de la família Mai.

Miquel Cellers major (312):

AHPB, 312-4: L'abat Joan Mai i l'hospital dels pobres de Sant Sever.

AHPB, 312-10: Elionor Setantí i Bartomeu Trobat.

AHPB, 312-27: Arrendament de la butlla de plom i cera de Tortosa en poder de l'abat Joan Mai, com a procurador de Miquel Mai.

AHPB, 312-50: Miquel Mai i la seva muller acorden amb Bartomeu Trobat l'administració de les possessions que tenen a Sant Pau del Camp.

Joan Jeroni Canyelles (313):

AHPB, 313-84: Inventaris d'Elisabet Jerónima Mai.

Joan Saragossa (340):

AHPB, 340-5: Climent Mai sacristà major de la Seu de Barcelona.

AHPB, 340-12: Documentació vària de Miquel Mai.

AHPB, 340-17: Testament d'Elisabet Jerónima Mai.

AHPB, 340-22: Contracte entre Elionor Mai i els brodadors Joan de Déu i Joan Fuster per diverses pessés de brodat.

Jeroni Mollet (342):

AHPB, 342-43: Testament de Joan de Comalonga, secretari de l'emperador amb Miquel Mai com a marmessor.

AHPB, 342-55: Onofre Maimó procurador de Miquel Mai i Elionor Setantí.

8. LLISTA D'AUTORS I OBRES DE LA BIBLIOTECA

El següent apartat és una llista de tots els autors i obres identificats al llarg de l'inventari de la biblioteca de Miquel Mai. La classificació està feta per ordre alfabètic a partir dels noms dels autors i les obres, en dos índex per separat. Pel cas de les obres identificades però sense un coneixement segur de l'autor, s'ha considerat oportú indicar entre parèntesi i en lletra cursiva el nom del o dels possibles autors. Per les obres identificades amb tota seguretat, el nom del o dels seus autors s'ha indicat entre parèntesi i en lletra rodona. Hi ha un seguit d'obres de les quals ens ha estat impossible desxifrar-ne el títol i/o l'autor i s'ha considerat oportú classificar-los com a "desconeguts". No s'ha considerat oportú catalogar aquí els autors que apareixen indicats d'un manera genèrica ("un Ovidi", "un Terenci"), més enllà d'indicar-ne la seva presència per una sola de les vegades que això passa. La numeració entre parèntesi es correspon amb el foli de l'inventari on es poden localitzar cadascuna de les referències.

8.1 AUTORS.

A

Acciaioli, Donati (46r)

Adrià d'Utrecht, papa Adrià VI (42r; 54v)

Agricola, Iunius (44r)

Agricola, Rodolfus (44r; 51v)

Agustí Albanell, Antoni (54v)

Alammani, Luigi (47r)

Alamus (54v)

Alberimus de Puire (38r)

Albertino (46v)

Alciato, Andrea (36r; 55r)

Alexandria, Athanasius d' (46r)

Alexandris, Anthonius de (60v)

Alger de Liege (53r)

Alicarnàs, Dionís d' (43r; 57r)

Alighieri, Dante (46v)
Amadeus, beatus (54r)
Amianus, Raphael (60r)
Ancarano, Pietro d' (37v; 55r; 58v)
Ancheris, Betran de (49v)
Andree, Giovanni (38r; 58r)
Angelmus (55v)
Angelus (38r)
Anghiera, Pietro Martire d' (47v)
Anglicus, Bartholomeus (57v)
Antonii (52v)
Antonis, fratris (49v)
Antonius, Saint (50r)
Apià d' Alexandria (41v)
Apianus, Petrus (56r)
Apollinario, Sidonio (36r)
Apuleius, Lucius (47r)
Aquetus (57r)
Aquitania, Prosperi (55v)
Archedimus (56v)
Arena, Antonius de (44v)
Areopagita, Dionís (49r; 55r)
Aretino, Francesco (Francesco Griffolini) (53v; 57v)
Aretino, Pietro (46v; 52r)
Arezzo, Iacobus (40v)
Ariosto, Ludovico (46v)
Aristòtil (43v; 44v; 45v; 54v; 56v; 59r)
Armandi, Francisci (49v)
Arnobius de Sicca (51r)
Ascoli, Cecco (47r)
Asterius (bisbe d' Amasia) (54v)

Astravoni, Marxelle (54v)

Atreti, Raimundus (42v)

Averroes (47v)

Avicena (56r)

Aymo de Faversham (49r)

B

Baisio, Guido de (36r)

Balbi, Hieronimus (37v)

Baldi degli Ubaldi (38r; 56v; 57r)

Baldi del Riccio, Pietro (57v)

Baptiste, fratris (Mantuanus) (39r; 55v)

Barbarus, Ermola (53v)

Barberino, Andrea da (47r)

Barrosi, Petri (53r)

Basilius (55v)

Bas, Joannes (53v; 54v)

Beccadelli, Antonio (53v; 56r)

Becichemo, Marino (45v)

Bellincioni, Bernardo (44v)

Beldando, Iacomo (46v)

Bembo, Pietro (46v; 47v; 49r)

Benedicti (59v)

Beneventanus, Roffredus (40v; 59r)

Beoaldi, Filippo (57r)

Bernardi (39v)

Bersuire, Pierre (45v; 57v)

Bertachini, Giovanni (58v)

Bertrandi (49v)

Berulli, Caroli (50v)

Bessarion, Basilius (41v)

Biondo, Miquelangelo (37r)

Blanc, Joannes (36v)
Blesensis, Peter de Blois (51r)
Boccaccio, Giovanni (46r; 46v; 47r; 47v; 55v; 57v; 58r)
Boecius, Anicius (56v; 57v; 59r)
Boiardo, Matteo Maria (47r; 47v; 56v)
Bonaventure (50r)
Bonifas (50r)
Borough, John (50r)
Bossa, Mathei (41r)
Bracciolini, Poggio (45r; 55v)
Braleriani: *Medicinale* (56v)
Brachio, Alexandros (47v)
Brant, Sebastian (51v)
Brescia, Albertano da (37v)
Brixio, Germano (58r)
Bromyard, Jean (50r)
Brucioli, Antonio (47r)
Bruni, Albertus (51v)
Bruni, Leonardo (50r)
Brusoni, Domitius Lucius (52v)
Butrio, Antonio (55r)
Buygii, Hieronimi (54v)

C

Calentii, Elisii (46r)
Calisius (55r)
Camilla (46v)
Cantalicii, Giovanni Battista (56r)
Cantiuncula, Claudius (47v)
Capella, Galeazzo Flavio (53r)
Capelli, Jacobi (53v)
Carbonell, Pere Miquel (56v; 57r; 57v)

Cardinalis, Hugonis (45v)
Car, Paulus de (58v)
Carpio, Bernardo (57v)
Carretto, Galeotto dal (46v)
Carthusiani, Dionisii (46r; 50r; 50v)
Cartusiensi, Ludovico (51r)
Cassia, Joannis: *Opera* (55v)
Cassia, Simonis de (48v)
Cassiodorus, Magnus Aurelius (46r)
Catelesi, cardenal Adriano (52r)
Castiglione, Baldassare (46r; 61r)
Catarinus (49r)
Catonis, Marcus Porcius (51v; 52r)
Celsus (57r)
Censor (51v)
Cèsar, Juli (57v)
Cessarea, Narcís (46v)
Ciceró, Marc Tulli (36v; 38v; 41v; 44v; 45r; 45v; 47v; 48r; 48v; 50r; 50v; 52r; 57r)
Ciprianni (46r; 50r)
Claudianus, Claudius (44v; 45v; 47v; 53v)
Cles, Hieroni (53r)
Clichtove, Josse (50r)
Clodius, Servius (55r)
Cluniacus, Ioannes (49r; 52r)
Col legi de cardenals (43v)
Colonna, Francesco (55v)
Conradi, Serrago (39v)
Contarini, Andrea (50r)
Cornelius, Philippus (59v)
Cornelius, Publius (35v-36r)
Corral, Pedro del (41v)

Cusa, Nicola de (54r)

D

Dehomedelis, Signoroli (59r)

Desius, Philippus (58v-60r)

Deutz, Rupert de (46r)

Diez de Montalvo, Alonso (36r; 52v)

Dolet, Etienne (52r)

Driedonis, Ioannis (47v; 51r; 57r)

Drophedi (52v) :

E

Ecarius (49r)

Ecnasius (52r)

Eginhard (52v)

Emilius, Paulus (42r; 57r)

Engubin, Agustin (49r; 54v; 55v)

Engueram (48r)

Epicuro, Marcantonio (39v)

Epiphani (52r)

Episcopi Garcie (45v)

Equicola, Mario (46v)

Erasmus de Rotterdam, Desideri (36r; 37v; 41r; 42r; 43v; 44r; 44v; 45r; 47v; 49r;
49v; 50r; 50v; 52v; 53r; 54r; 55r; 58v; 59r)

Ermengau, Matfre (42v)

Erodius, Philippus (41v)

Esmerardus (51r)

Esopus (54r; 54v)

Espiere (49v)

Estaci Murc, Luci (47v; 48r)

Estienne, Charles (44r)

Estina, Ugonis (49v)

Estrabó(56v)

Eugenii (50r)

Euliseii (54r)

Eusebi de Cessarea (55r)

Exadres, Ireccio de (44v)

F

Fabellici, Antonio (36r)

Faber (57v)

Fabri, Jacobi (36r; 41v)

Fabri, Joannes (51r)

Faustus, Publius (45r)

Faversham, Aymo (48v; 49r)

Fegius (60v)

Fernández de Enciso, Martín (57v)

Fernández de Oviedo, Gonzalo (47r; 56v)

Ferrari, Johannes Petrus de (38r)

Ficino, Marsilio (45r)

Filelfo, Francesco (47v; 49v; 53r; 54r)

Fiore, Joaquim de (37r; 47r; 56v)

Firmicus, Julius (44v)

Flaminius, Marco Antonio (49r)

Florianus de Sancto Pedro (42v; 60r)

Fragosso, Anthonio (47v)

Franciscus (60r)

Franciscus, Philippus (54r)

Francus, Philippus de (38v)

Fulgosius (55v)

Fulvi, Francisci (53v)

Fulvio, Andrea (49v; 51r)

Fulvio, Raphael (60r)

Furci, Francisci (46r)

Fuscano, Ioan Berardino (46r)

G

Galleto (36v) :

Gambaroli, Nicholaii (55v)

Gainy, Jean de (37r)

Galfridus, Anglicus (41v; 44v)

Garsea Furtuniones (39r)

Garner, Ioanes (53r)

Garret, Benet (47r)

Gayeta (41v)

Geiller, Joanni (54r)

Gelius, Aulus (44r)

Genarii, Alphonsi (58v)

Georgius episcopus (41r)

Ginés de Sepúlveda, Juan (54v)

Giorgi, Francesco (59v)

Giron (56v)

Gonan (41v)

Grapaldus, Franciscus Maria (54v; 56r)

Grazzini, Antonio Francesco (46v)

Gregori (51r)

Guevara, Antonio de (56r)

H

Hemmerlin, Felix (47v)

Henricus (52r)

Hermesto (49r)

Herodot (56r)

Hipocrates (52r)

Homer (44v)

Horacius Flaccus, Quintus (42r; 52r; 53v)

I

Iasolinus (44r)

Idesovis, Ioannis (39v)
Ilirici, Thome (49v)
Imola, Ioannis d' (59v; 60r; 60v)
Innocentius (48v)
Ioannes Episcopus (40v; 53r)
Ioatquim (52r; 53r)
Iosepus, Flavius (45v)
Ireney (45v)
Isernia, Andreas de (38r)
Isocrates d' Atenes (45v)
Israelite, Paulus (44v)
Iuno, Alex de (57v)
Iustinianus I (43r)
Iuvenalis, Caius Iunius (41v)
Ivarra, Martin (53v)
K
Kempis, Thomas (48v)
L
Landa, Jacobi (49v)
Landsberg, Herrad de (52v)
Landulfo (46v)
Lapiuon (57v)
Leo, Mario (47r)
Leo Abbatis (57v)
Leonicus, Nicolaus
Leoninus (55v)
Leonis X Papa (52r)
Leto, Pomponio (51r; 53r; 53v)
Libriano (54r)
Ligurinus, Gunterius
Lilium (50v)

Livius, Titus (46r; 48v; 52r; 53r; 53v; 59r;)
Llucià (46v; 57r)
Longobardus, Petrus (55v)
Loris, Guillaume de (i Jean de Meung) (42r)
Lucanus (56v)
Luceltius (53r)
Lucreci, Titus (57r)
Lull, Raymundi (51v)
Luther, Martin (51r)

M

Macrianus, Titus Fulvius (46r)
Macrobius, Ambrosius (48v)
Maculli, Marci (54v)
Mai, Joan (36r)
Mai, Miquel (42r)
Maior, Georg (37r) :
Maioris, Ioannis (48v)
Major, John (54r)
Mambla, Rafael (44r)
Manardo, Giovanni (44v)
Mancinelli, Antonius (51v; 54v; 56v)
Maneleri, Joannes (51r)
Manfredi (43v)
Marcial, Marc Valeri (50r; 52r; 53r)
Marcilis (60v)
Margarit, Joan (54r)
Marlianus, Johannes Bartholomeus (44r)
Martinus, fratris (42v)
Marullus, Marchi (49v)
Marullus, Michael Tarchaniota (41r; 49r; 52v)
Matheucis (Cino da Pistoia) (59r)

Matriu (55v)
Mauris, Galeoti (61r)
Maurus, Rabanus (45v; 50r)
Mazzochio, Jacopo (55v)
Mazzolini, Silvestre (49r)
Mela, Pomponi (37r; 41r; 50v; 54r)
Meli, Antonio (54v)
Minturnus (44v)
Mirandola, Giovanni Pico della (44v; 45v)
Miranduli, Joannis Francisci (45v)
Mirandula, Octavianus (44r)
Monachus, Johannes (56v)
Monsius, Petrus (57v)
Montana, Jacobi (54v)
Montejudaico, Jacobi de (60r)
Monte Rocherii, Guido de (50v)
Mutius, Macarius (45v)

N

Nazianz, Gregori de, (48v; 50r)
Naucleri, Joannes (51v)
Nebrija, Antonio de (39r; 44r)
Nicholai, fratris (50r)
Nicolau V Papa (37v)
Nichomisii, Franciscus (51v)
Niger, Franciscus (41r)
Nigri, Stephani (57r)
Nise, Georgius (47v)
Noguerolis, Leonardus (37v)
Noves, Lusio (46v)

O

Ockham, Guillem (45v)

Olerius, Marco (41v; 46v)
Orosius, Paulus (41v)
Orpheus (41r)
Ottonis (57r)
Ovidius, Publius (44v; 45v; 51v)
P
Paccioli, Luca (39r)
Palladio, Rutilius Taurus Aemilianus (46v)
Paris, Guillermi de (39v; 50r; 59v)
Patricius, Petrus (55v)
Pelbart, Temesvari (48v)
Percii, Jacobi (48v)
Perotus (58v)
Perugia, Angelo da (40r; 48r; 57v; 58r)
Perugia, Philippi (59v)
Perugia, Pietro de (42v)
Petrarca, Francesco (36r; 46v; 47r; 47v; 52r)
Phedericus (49r)
Philastris (50v)
Philippi, fratris (50r)
Philippus presbiter (51r)
Picolomini Ammannati, Jacobi (37v)
Pii, Alberti (44v; 55v)
Pii Pontificis (49r; 59r)
Pindarus (50r)
Plasenci, Raphael (44r)
Platea, Joannis de (59v-60r)
Platón (57v)
Plautus, Titus (46v; 52r)
Plinius, Gaius (47v; 52r; 59r)
Plotí, Calcidius (57r)

Plutarc (44r; 45v; 51v; 53r; 56v)

Polianche (58r)

Polibi (57r)

Polidor (53r)

Poliziano, Angelo (54r)

Pompolitanus, Ricardus (51r)

Pomponius, Sextus (41r)

Pontano, Ludovico (48v; 57v)

Preserti, Jacobi (52r)

Probi, Emilii (Cornelius Nepos) (41v)

Procopius, Caessarensis (58r)

Prudentius, Aurelius (49r; 50r)

Q

Quintilianus, Marcus Fabius (45v; 53v)

Quintiani, Joannes Francisci (54v)

Quinturii, Joannes (51r)

R

Raba (57r)

Reisch, Georg (51r)

Renanus (56v)

Reuchlin, Johannes (56r)

Revelin, Joannis (50v)

Reynardi (50r)

Riccio, Bartolomeo (44v)

Rippa, Joannis Francisci (60r)

Roberti (44r)

Rocha, Thomas (61r)

Rodhius, Apollonius (41r)

Roger (46r)

Roma, Gil (43v)

Rosseti, Francesco (37r)

Royardus, Joannes (49v)

Rufilius (59r)

Rupertus (49v)

S

Sabellico, Marcantonio (41v; 58r; 59r)

Saber, Ioannes (40v)

Saber, Jacobus (51r)

Saberell, fratris (59v)

Sacro Bosco, Joannes (56v)

Salernitano, Massuccio (39r)

Salusti, Gai (46r; 52r; 52v; 57r; 59v)

Salvi, Francesco (52r)

Sánchez de Arévalo, Rodrigo (44r; 51v)

Sangimignano, Domenico de (58v)

Sangiorgio, Giovanni Antonio (61r)

Sannazaro, Jacopo (46v)

Santa Brigida (50r; 51r)

Sant Agustí (38v; 41v; 43v; 44v; 56r)

Sant Albert Magne (45v; 46r; 53r; 56r; 56v; 57r)

Santa Maria, Pablo de (48v)

Sant Ambrosi (38v)

Sant Anselm (41v; 54v)

Sant Basili Magne (47v)

Sant bernat de Claravall (39v)

Sant Ferrer, Bartholomeus de (60r)

Sant Gregori (38v; 48r; 54r)

Sant Isidor de Sevilla (54v)

Sant Jeroni (38v; 39v)

Sant Joan Klimakos (50v)

Sant Tomàs d'Aquino (45r; 50r)

Saravelli, Bartholomei (54v)

Sassi, Pamphilo (52v; 53r)
Sassoferrato, Bartolo (38r; 55r; 58r)
Scoti, Jacobi (51v)
Seco Plinia (47v)
Selci, Corneli (39r)
Seneca, Lucius Annaeus (41v; 48r; 51r; 53v)
Senensis, Ugonis (39v)
Serafí (46v)
Seri (50r)
Setelli, Claudi (41v)
Sevis, Federici (60r)
Sey, Francesco (47r)
Siculo, Diodorus
Siculi, Francisci Philippus (53r)
Siculo, Cataldo Parisio (47v)
Siculo, Lucio Marineo (41v; 45v; 46v; 57r)
Simonetta, Bonifacio (38v)
Sobrio (52v)
Solicetus (57r)
Sorio (53r)
Sorolumiensis, Joannes Rufus (61r)
Soto, Domingo de (48r; 49r)
Speroni, Sperone (46r)
Spiegel, Jacobus
Suetonius, Gaius (47v; 55v)
T
Tacitus, Cornelius (41v; 57r)
Terencius, Publius (42r; 44r; 52r; 57r)
Tert, Joannes (53v)
Tertulianus, Quintus (55v)
Textoris (56v)

Theophili (45v)
Tibullus, Albius (i Gaius Catullus) (47v)
Tiene, Gaetano (48r)
Tilesius, Antonius (41v; 53v)
Todischi, Thomas Radinus (51r)
Trepecius (54r)
Tribulli (52r)
Trithemius, Johannes (36v; 39r; 45r)
Trovamala, Baptista (51r)
Tucci, Maxi (45v)

V

Vagad, Gualberto Fabricio de (47v)
Valla, Lorenzo (49v; 50v; 54v; 57r)
Valturius, Robertus (45v)
Varazze, Jacopo (52v; 55v; 61r)
Veggio, Mapheo (49v)
Venero, Alonso (47v)
Veneziano, Pietro (38v)
Veppe (45v)
Ver, Guidace de (49r)
Vergilius, Polidorius (47v; 48v; 54r; 55r; 55v; 57v)
Verici, Hierobeni (46v)
Veronensis, Paulus Aemilius (42r)
Villadei, Alexandre (51r)
Vinatori, Thomas (49r)
Virgili, Publi (45r; 53r; 55r)
Vitali, Joannis (54r)
Vitalis (59v)
Vitoria, Francisco de (58v)
Vitruvi Poliό , Marc (36v)
Vivaldus, Johannes Ludovicus (50v)

Vives, Joan Lluís (45v; 50r; 55v; 58r)

X

Xenofont (57r; 59r)

Xeregatus, Leonellus (45v)

Ximenez de Rada, Rodrigo (57v)

Z

Zanobi, Sostegno di (52v)

Zinna, Johannes (44v) :

8.2 OBRES.

A

Abestiedaria (44r)

Ad brutum (50v) – (Marc Tulli Ciceró)

Ad Clementem Septimum (37v) – (Hieronimi Balbi)

Ab mistel ricii de sule confi (49r)

A cartes onze usatui Barchinone (42r)

Adagia (53r) – (Polidor)

Ad Petrus Franciscum nobilem prothonotariam (37v)

Ad reverendissimum in Cristo patrem divum dominum Dionissium is (37v)

Adversus impios (53v)

Adversus luce (50r)- (Josse Clichtove)

Aegico (44r)

Aflictus (48r)

Agustini tho (38v) – (Sant Agustí)

Aliqua epistola Erasmi (54r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)

Aliquot orationes (56v) – (Santa Brígida)

Allegationes Vincenti (39r)

Almenac (51v)

Ambrom (52r) – (Francesco Salvi)

Amorem (44v) – (Publius Ovidius)

Amore prissionero (47r) – (Mario di Leo)

Angilorum in cantica (49r)
Anglica historia (57v) – (Polidorius Vergilius)
Anglice historie (48v) – (Polidorius Vergilius)
Annotationes (36r) – (Antonio Fabellici)
Annotationes (53r)
Annotationes sobre Petrarcha (45r)
Anotationes (41v) – (Marcantonio Sabellico)
Anotationes tractatus repretitionis de consilia (43v)
Anpolit epistole (53v)
Antidotum (51r) – (Lorenzo Valla)
Antidofrion (54v)
Antiqua et insignis epistola (37v) – (Nicolau V Papa)
Antiquam ad magna rubricam iuram (48r)
Antiquitatum romanorum comentaria Cesaris (43r) – (Dionís d' Alicarnàs)
Anthonius de Erena provincialis (44v) – (Antonius de Arena)
Anthonii Tilesii (53v) – (Antonio Tilesio)
Aparatus latine locutionis (44v) – (Bartolomeo Riccio)
Aphricana Cesaris victoria (54v) – (Hieronimi Buygii)
Apochalipsi Jesucristi (36v)
Apologia (47v) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Apparatus latine lucutionis (56v)
Apris incipum usatici barchinonensis (42r)
Apologia cuesta (44v)
Apologia matrimoniis (52r)
Apoligicis hieroliphica (44v)
Appostolice ac bar sue tubus libris codicis de fede si nili de iure fixei rubrica (61r)
Archadia (46v) – (Jacopo Sannazaro)
Aretinum (46v) – (Fancesco Aretino o Pietro Aretino)
Argumentam digestis novi (40v)
Aristotelis II to (59r) – (Aristòtil)
Arrianus (59r) – (Xenofont)

Arrianus de gesta Alex (57r) – (Xenofont)
Ars Notariatus (51r)
Ars oratoria (53v) – (Francisci Fulvi)
Artis retorice Nebrixe (44r) – (Antonio de Nebrija)
Assolani (46v) – (Pietro Bembo)
Auctores (41v)
Auctores cum comento (55v)
Auctorii et barbui super cler (54r)
Augustini (44r)
Aurea Rosa (49r) – (Silvestre Mazzolini)
Aureum opus (50v) – (Desideri Erasme; Giovanni Pico della Mirandola; Anthonius de Ghlislandis; Baldi degli Ubaldi; Ramon Llull)
Aureus et conspicuus tractatus deum paradisi de puteo is (37v)

B

Baldus I · II · III codicis (57r) – (Baldi degli Ubaldi)
Baldus III · V codicis (57r) – (Baldi degli Ubaldi)
Baldus VII · VIII · VIII codicis (57r) – (Baldi degli Ubaldi)
Baldus 6 codicis (56v) – (Baldi degli Ubaldi)
Bar I novum (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Bar I codici (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Bar I in sor (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Bar I veti (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Bar II (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Bar II (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Bar II vete (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Bar 2 in sor (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Barisiper auctenticis (61r)
Beate virginis Marie (55r)
Becedaria (51v)
Belial (50v)
Bellum carmines (44r)

Bellum epistolarum (53r)
Bellum epistoli (53r)
Bernardini lo rei (36v)
Bertachi tercia pars (58v) – (Giovanni Bertachini)
Bertochi II pars (58v) – (Giovanni Bertachini)
Besarionis opera (41v) – (Basilius Besarion)
Bibalus sofista (53v)
Biblia (37r);
Biblia (40r);
Biblia (40r)
Biblia (49v)
Biblia (51v)
Biblia (55r)
Biblia (55v)
Biblia (59v)
Biblia (61r)
Biblia LXX inter (55r)
Blesensis (51r) – (Peter de Blois Blesensis)
Boesius (59r) – (Anicius Boecius)
Breviari roma (61r)
Breviarum romanum (48v)
Brondius (53r)
Brugio Dialogi (47r) – (Antonio Brucioli)
Brutus (44v) – (Marc Tulli Ciceró)
Bucolica Fausti (45r) – (Publius Faustus)
Bulle apostolice (51v)

C

Cadmium ecclessie (51v)
Canones apostolaro (41v)
Cansone de lo coscurdo (47v)
Cansons di (46v)

Cariciana (52r)
Carissimii curcii (45v)
Cariteo (47r) – (Benet Garret)
Carlo Cesaris semper Augusto (54v)
Carmen (54v) – (Antonio Mancivelli)
Carmen nupsiale (54r) – (Antoni Agustí Albanell)
Carmen Sacrum (58v) – (Alphonsi Genarii)
Carmina diversorum auctorum (51v)
Carti ludum instructione (54r)
Catalagus scripturam (53v)
Catalogus scriptorum (54r)
Catelinarii in Jugurtha (46r) – (Gai Salusti)
Catidinari Iugurta (52r) – (Gai Salusti)
Cato maior (52r) – (Marcus Porcius Catonis)
Celeste vulgare (46v)
Chalendarium romanum (56r)
Christiane veritatis (49v)
Cipriani operum (50r) – (Cipriani)
Claudian Opera (53v) – (Claudius Claudianus)
Claudiano (47v) – (Claudius Claudianus)
Claudianus (45v) – (Claudius Claudianus)
Clementines (40v) – (Ioannes Episcopus)
Clementis Opera (55v) – (Clement VII Medici)
Codex (38v);
Codex (40v)
Codex (48v)
Codex (51r)
Codex (60v)
Codex de Roda (39r)
Codicis (55r)
Codicis dominus Iustiniani (43r) – (Justinià I)

Collectarius iuris (57v)
Colloquia Erasmi (44v) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Comedia (46v) – (Titus Plautus)
Comedia in Luterum (44v)
Comense lo breviari d'amor (42v) – (Matfre Ermengau)
Comentaria al Dante (47r)
Comentaria (57v) – (Juli Cèsar)
Comentario de la cosa de turco (47r)
Comento de la Sirata (47r)
Com in evangelis (49r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Compendio dialectice (54r)
Compendium (52r)
Compendium sive breviarum (36v) – (Joahannes Trithemius)
Compendium sive breviarum (45r) – (Johannes Trithemius)
Compendium sive breviarum primi voluminis cronicorum de origine gentes et regnum francorum (39r) – (Johannes Trithemius)
Compendium sive Leonis Pape (53r)
Computum regie thesaurarie Sicilie (48v)
Concilia Catua I (36r)
Concilia Catua II (36r)
Concordancie (50v)
Concordantia (53r) – (Titus Livi)
Confesa (44r)
Confessionale Antonini (50r) – (Saint Antonius)
Confessionario (50r) – (Sant Tomàs d'Aquino)
Confiteor papui (49r)
Congelii orationes (44r)
Consilia (59v) – (Benedicti)
Consilia (37v) – (Pietro d'Ancarano)
Consilia (42v) – (Raimundus Atreti)
Consilia (40r) – (Angelo da Perugia)

Consilia (58r) – (Angelo da Perugia)
Consilia (59v) – (fratris Saberell)
Consilia Baldi 1 pars (56v) – (Baldi degli Ubaldi)
Consilia Baldi 2 (56v) – (Baldi degli Ubaldi)
Consilia Baldi 4 th (56v) – (Baldi degli Ubaldi)
Consilia Bar (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Consilia calcari (40v)
Consilia et questiones (60r) – (Federici Sevis)
Consilia fideum (40r)
Consilia Ludovici Romani (48v) – (Ludovico Pontano)
Consilia osdragin divi manie collegiorum (38r)
Consilia Pauli de Car I (58v) – (Paulus de Car)
Consilia Pauli de Car II par (58v) – (Paulus de Car)
Consiliorio (41v)
Constitutiones sinodales del hopispado de Toledo (53r)
Constitutiones sinodales de Spanya (41v)
Constitutions de Cathalunya (42r)
Contra alcoranum (50v) – (Dionisii Carthusiani)
Contra Erasmo (55v) – (Alberti Pii)
Contra Luterum (54v) – (Juan Ginés de Sepúlveda/ Josse Clichtove)
Cornelius Tacitus (57r) – (Corneli Tàcit)
Cornucopia (41v) – (Anglicus Galfridus)
Cristiane veritatis celam (50v)
Critusui (50r)
Cronica (51v) – (Joannes Naucleri)
Cronica de Aragon (47v) – (Gualberto Fabricio de Vagad)
Cronica del rey Don Joan (51v)
Cronica del rey Don Rodrigo (41v) – (Pedro del Corral)
Cronica de Spanya (56v) – (Pere Miquel Carbonell)
Cronica de Spanya (57r) – (Pere Miquel Carbonell)
Cronica de Spania (57v) – (Pere Miquel Carbonell)

Cronica di Napoli (56r)
Cronica et historia (52r)
Cronica regis Petri (45v)
Cronica regnum (54r) – (Joan Margarit)
Cronicus (42v) – (fratris Martinus)
Cum simplicitur elementor legant (42r)
Curiase (54v)

D

Dante (46v) – (Dante Alighieri)
De Acusationibus (48r)
De adventu Caroli (44v) – (Minturnus)
De adventum Caroli (54r)
De Agricultura (41v)
De Agricultura (46r)
De amore divi (44v)
De animalibus (57r) – (Sant Albert Magne)
De Antiquitatibus (51r) – (Andrea Fulvio)
De antiquitatibus (45v) – (Flavius Iosepus)
De arcoliris (60r) – (Franciscus)
De armonia mundi (59v) – (Francesco Giorgi)
De arte cabalistica (56r) – (Johannes Reuchlin)
De astrologia (54v)
De ationes Lanceloti (52v)
De Augustorum vitis (47v) – (Gaius Suetonius)
De bello mediolani (52r)
De bello turcis (54v) – (Joan Lluís Vives)
De benes moriendi (53r) – (Petri Barrosi)
De bondatis (59v)
Decadas (48v) – (Titus Livi o Flavio Biondo)
De captivitate (51r) – (Ioannis Driedonis)
Decameron (46r) – (Giovanni Boccaccio)

Decas (53v) – (Titus Livi o Flavio Biondo o Pietro Martir d'Anghiera)
De celesti agricultura (55r)
Dechem de Titu Livo (46r) – (Titus Livi)
De civitate dei (56r) – (Sant Agustí)
Declamationes (53v) – (Marcus Fabius Quintilianus)
De claris mulieribus (55v) – (Giovanni Boccaccio)
De claris mulieribus (55v) – (Giovanni Boccaccio)
De componendis epistolis (41r) – (Franciscus Niger i Giovanni Sulpizio)
De consecratorum episcoporum (53r)
De consolatione (56v) – (Anicius Boecius)
De consolatione (57v) – (Anicius Boecius)
De contextu virginis Marie (54r)
De corporis et sanguinis (54v)
Decret (61r)
Decreto lordenciis (51r)
De dei natiuitatis (51v) – (Censor)
De decem preceptis (45v)
De dialectica sive rationali philosophia (44r) – (Rafael Mambla)
De dictis regis Alphonsi (56r) – (Antonio Beccadelli)
De dignitate hominis (44v) – (Giovanni Pico della Mirandola)
De disciplina (58r) – (Joan Lluís Vives)
Deducte de infelicitate principum (45r) – (Poggio Bracciolini)
Deducte Pamphili (45r)
De enamoramento de Irnando (47r) – (Matteo Maria Boiardo)
De eucharistie (55v)
De fastis (44v) – (Publius Ovidius)
De femines (44r)
Degenerarione autem et corruptione (59v)
De gloria sibi hoies (46r) – (Roger)
De Honestat disciplina (57v) – (Pietro Baldi del Riccio)
De identificate (52v)

De immensa Dei misericordia (41r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
De institutione (54r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
De institutione cristiana (45v) – (Joan Lluís Vives)
De inventione dialectica (44r) – (Rodolfus Agricola)
De iustitia et iure (48r) – (Domingo de Soto)
De laudibus Hispanie (45v) – (Lucio Marineo Siculo)
De la virtut (53r) – (Sant Albert Magne)
De la vite Siculle (46v) – (Lucio Marineo Siculo)
De libero arbitrio (54v) – (Lorenzo Valla)
De libertate (51r)
De lingua (52r) – (Eienne Dolet)
De lingua latina I (59r)
De lingua latina II (59v)
De lingua lectura (52r) – (Etienne Dolet)
De Lisolani de micer Petro Bembo (47v) – (Pietro Bembo)
De magistris (55v) – (Matriu)
De Metamorphoseos (51v) – (Publius Ovidius)
De moribus (53v) – (Lucius Annaneus Seneca)
De mundo (44v) – (Aristòtil)
De natalis (60v)
De natura deorum (48r) – (Marc Tulli Ciceró)
De natura et gratia (49r) – (Domingo de Soto)
De natu stirpum (59r) – (Rufilius)
De officiis (52r) – (Marc Tulli Ciceró)
De operibus sancte trinitatis (46r) – (Rupert de Deutz)
De Oratore (38v) – (Marc Tulli Cicerò)
De Oratore (41v) – (Marc Tulli Ciceró)
De oratoria (45v) – (Marc Tulli Ciceró)
De Orbe Novo (47v) – (Pietro Martire d' Anghiera)
De Orbis situ (37r) – (Pomponio Mela)
De ortu et occasu signorum (54v) – (Sant Isidor de Sevilla)

De partibus edum (56r) – (Franciscus Marius Grapaldus)
De passione domini (54r) – (Joanni Geiller)
De patientia (39rv) – (fratris Baptiste Mantuanus)
De philo (55v) – (Agustin Engubin)
De piscibus (44r) – (Sant Isidor de Sevilla)
De proprietatibus rerio (57v) – (Bartholomeus Anglicus)
De providentia dei (54r) – (Pròsper d’Aquitània)
De publicii et aulibus institutos (45v) – (Veppe)
De puer instrum (44r)
De querubalis (59v) – (Vitalis)
De rebus Gothorum (58r) – (Caessarensis Procopius)
De rebus Hispanie (57v) – (Rodrigo Ximénez de Rada)
De rebus turcarum (57v)
De regibus (53r)
De regnum principum (43v) – (Gil de Roma)
De rehorteci (44r)
De re hortensi (44r) – (Charles Estienne)
De religione (53v) – (Joannes Tert)
De re medica (56r)
De re metrica (52r)
De re militari (57v) – (Petrus Monsius)
De re militari (45v) – (Robertus Valturius)
De re militari (58v) – (Francisco de Vitoria)
De republica (55v) – (Petrus Patricius)
De restitutione ducis Medoliani (53r) – (Galeazzo Flavio Capella)
De romane urbis vetustate (51r) – (Pomponio Leto)
De Roma paisia (56v)
De sanctis (46r) – (Dionisii Carthusiani)
De sanctis (48v) – (Temesvari Pelbart)
De scriptura francorum (53v) – (Joannes Bas)
De septem peccatis (50r) – (Aurelius Prudentius)

De sermone latino (52r) – (cardenal Adriano Catelesi)
De serois fugicinius (59r)
De sic (47v)
De situ orbis (54r) – (Pomponio Mela)
Destructionis de Hierusalem (51r)
De successioneibus ab intestatis (59r) – (Cino da Pistoia Matheucis)
De Triumphos Cristi (45v) – (Macarius Mutius)
De turcorum origine (49v)
De vera philosophia (54v) – (Adrià d'Utrecht)
De veritate corporis (53r) – (Alger de Liege)
De vera nobilitate (39r) – (Poggio Bracciolini / Cristoforo Landino / Josse Clichtove)
De veri concep Marie (44r)
De veritate contractionis (50v) – (Johannes Ludovicus Vivaldus)
De victoria verbi Dei (46r) – (Rupert de Deutz)
De virtute morali (45v) – (Plutarc)
De vita (52r) – (Epiphani)
De vita car (49v)
De vita contemplativa (54v) – (Antonio Meli)
De vita solitaria (36r) – (Francesco Petrarca)
De viris illis (58r) – (Giovanni Boccaccio)
Dialogi (54r) – (Polidorius Vergilius)
Dialogi Adrianni (50v)
Dialogi Aretii (52r) – (Pietro Aretino)
Dialogo de amore (46r) – (Sperone Speroni o Lleó Hebreu)
Dialogus Guillermi (51v)
Dialogus (54v) – (Joannes Bas)
Dialogus (44r) – (Plutarc)
Dibugio Vitruvio Pollione De Architectura (36v) – (Marc Vituvi Polió)
Dicamerone (46v) – (Giovanni Boccaccio)
Dictio Bercho (39v)
Dictio Latino gal (57r)

Dido (51v)
Digesta inforcada (41r) – (Pomponio Sextus)
Digesta vella (60v)
Digestum in fortutum (51r)
Digestum novum (38v)
Digestum novum (48v)
Digestum novum (51r)
Digestum vetus (38v)
Digestum vetus (48r)
Digestum vetus (51r)
Dilectorum aureum (43v)
Dionisii Cartusiani (50v) – (Dionisii Carthusiani)
Dionisius Eropa (49v) – (Dionís Areopagita)
Dispiessamento dil mundo (47v)
Disputata (48r) – (Angelo da Perugia)
Disputationibus (59r)
Disputationis (60r) – (Forianus de Sancto Pedro)
Distasiamento dele nove litera (54v)
Distica (50v) – (Michele Verino)
Diversa opera (51v)
Diversa orationes (56v)
Diverse epistole (44v)
Diverse opera vulgara (46v)
Diverse repetitiones in iure civili (59r)
Diversi Sermones (51v)
Diversi tractatus (59r)
Diversi tractatus (59v)
Diversi tractatus ac repetitiones (60v)
Diversi tractatus in iure civili (60v)
Divi Alphonsi Enriches (53v)
Divi ambrosi opera (38v) – (Sant Ambrosi)

Divi Gregori opera (38v) – (Sant Gregori)
Divo regis Alphonsi (53v) – (Antonio Beccadelli)
Doctoris de Huiacis (54r)
Doctrinale humanorum (51r) – (Alexandre de Villadei)
Doctrina magistralis (45v)
Doctrina mortis (44r)
Driadeo (47v) – (Ioannis Driedonis)
Driedonis De Libero (51r) – (Ioannis Driedonis)
Driedorus (57r) – (Ioannis Driedonis)

E

Ecce aquest Dei (44v)
Economorum Aristotelis (54v) – (Aristòtil)
Edagia (42r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Egloga nova rustica (39v)
Egloge diversorum (44r)
Eglo Virgi (53r) – (Publi Virgili Maro)
Ego Joannes May (36r) – (Joan Mai)
Elegia (54v) – (Bartholomei Saravelli)
Elight de Maria virg (49v)
Elographia (54r) – (Pomponio Mela)
Elusidarius poeticus (54r)
Elusilator eccle (55v)
Enacenan (49v)
Enacratio salvia (53r)
Enchi milicie Cristi (49v) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Enchiridion (43v) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Enchiridion (49v) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Enchiridion de los tiempos (47v) – (Alonso Venero)
Enchirii opera (55r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Encomiu venuti (46v)
Engus cosmopaeia (55v)

Entarramus super aliquibus titulis (55r)
Entorni mancivellem (51v) – (Antonio Mancivelli)
En Troya niamoramento de Rinaldo (56r) – (Ludovico Ariosto)
Ephemerides (53v)
Epianus (56r) – (Petrus Apianus)
Epigrammata antiqua urbis (55v)
Epigrammata Marullii (52v) – (Michael Tarchaniota Marullus)
Epis (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Episcopi fabule (53r)
Episto (39v) – (Sant Jeroni)
Epistolario ad atticum (44v) – (Marc Tulli Ciceró)
Epistola (50r) – (Andrea Contarini)
Epistola epitome regis ortus (56r)
Epistola multorum (54r)
Epistolarum (38v) – (Sant Jeroni)
Epistolas (56r) – (Antonio de Guevara)
Epistole (52r) – (Hipocrates)
Epistole (47v) – (Marc Tulli Ciceró)
Epistole (53r) – (Francesco Filelfo)
Epistole (54r) – (Angelo Poliziano)
Epistole (38v) – (Pietro Veneziano)
Epistole Caroli cum arte epistolandi (54v)
Epistole Cataldi (47v) – (Cataldo Parisio Siculo)
Epistole Curcii (54r)
Epistole de Luca (47v)
Epistole diversorum (56v)
Epistole divi Pauli (49r)
Epistole medicinalis (44v) – (Giovanni Manardo)
Epistole Paulini (52r)
Epistoles (37v) – (Jacobi Piccolomini)
Epistoles (52r) – (Gaius Plinius Secundus)

Epistoles Erodiūm (44r)
Epistole Siculi (45v) – (Lucio Marineo Siculo)
Epithome paraphrastica enarrationum (37r) – (Joannes Ganai)
Epithome sapientia (53r)
Epitome comentarium (36v)
Epitome operum Agustinum (55v)
Epitomis regius at vetustissimi Artus SC Maiestate (44v)
Epologia Eras (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Eras Epistolarium suis (58v) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Erasmī novus thomus (58v) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Erasmī Sermonis observationes (50r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Erasmī ultimus thomus (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Erasmī varie opera (44r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Erasmī I to (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Erasmī III to (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Erasmī V to (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Erasmī VI to (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Erasmī VII to (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Eras Novum Testamentum (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Eras octavus thomus (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Eras Secundis thomus (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Eras III thomus (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Erbarum imagines (52r) – (Christian Egenolff)
Ermanibus (54v)
Erudiana historia (53r) – (Herodot)
Espiritu de la fede (45v)
Espositio avangeliono (49v)
Espositio misse (50r)
Ethica (43v) – (Aristòtil)
Excitator condis (53v)
Exercitio Epertuale (51r)

Explanario simboli (50v)
Ex Plauti comedies (52r) – (Titus Plautus)
Explicatio primi capitis evangelii Lucam (53r)
Ex Plutarco verja (53r) – (Plutarco)
Ex Plutarco (56v) – (Plutarco)
Expo apochalipsi (56v)
Expositio himnorum (50v) – (textos de l'Església Catòlica)
Expositio magni prophete (37r)
Expositio phidelis Moctethuma (54v)

F

Fabule (54v) – (Asterius, bisbe d'Amasia)
Fabule (54v) – (Esopus)
Falleci ultra (53r)
Familia Erasmi (53r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Familiarum colloquio (37v) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Flores theologorum (53r)
Flos Sanctorum (52v) – (Jacopo Varazze)
Formularium (42v)
Formularium advocatorum (51v) – (textos de l'Església Catòlica)
FPetrarce (47v) – (Francesco Petrarca)
Francisci Aretini 1 et 2 novi (57v) – (Francesco Aretino)
Franciscus Aretinus I et II codi (57v) – (Francesco Aretino)
Franciscus Aretinus I et II in sor (57v) – (Francesco Aretino)
Furtunius Garcia iuris consultus (39r)

G

Gaullermus de Paris (59v) – (Guillermi de Paris)
Genologia (57v) – (Giovanni Boccaccio)
Gesta Alphonsi (53v) – (Antonio Beccadelli)
Gelaxie ecclesiastice (55r)
Germanie eccegeseos (47v)
Glossa Aurea (56v) – (Johannes Monachus)

Glosse ordi (39v)
Gordo ac nula (55v)
Gotolani (61r) – (Thomas Rocha)
Grammatica incipati grammatica (36r)
Grammat Pharaoni (49v)
Griui manus libellum sinc (45v) – (Leonellus Xeregatus)
Guillermi Paris (50r) – (Guillermi de Paris)
Gunteri Poeta clarissimo (37r)

H

Hac apostolarium (50r) – (Dionisii Carthusiani)
Haspilicis (60v) – (Marcilis)
Hec sunt luxubrationis (52r)
Herbor (50r) – (fratris Nicholai)
Her post Erasmo (45r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Hieronimi vida (49v) – (Sant Jeroni)
Hispani ferreriensis diverse repetitiones (60r)
Histo Ger spii pontificis maci (52r)
Historia de Amorum (56v)
Historia de la Hindia (47r) – (Gonzalo Fernández de Oviedo)
Historia de les Yndies (56v) – (Gonzalo fernández de Oviedo)
Historia de Troia (47v)
Historia di Bernardo Codio (57v) – (Bernardo Carpio)
Historia illustario romanorum (53r)
Historia maioris Britanie (54r) – (John Major)
Historia veteris testamenti (45r)
Historiarum (46r) – (Francisci Furci)
Historiarum (41v) – (Emilius Probi)
Historiarum florentini (56r) – (Poggio Bracciolini)
Historie (52v)
Historie tuti romani (54v)
Hoc edicto (41r)

Homiliorum totius anni (55v)

Humie Roiardi (49v) – (Joannes Royardus)

Humilias ede (49v)

I

Iasit et Cosmi poemata (44v)

Ici comincia lo libro de li ordini (59v)

Iesus Maria ici comincia (47v)

I fenix stella (44r)

Illustrium imagines (49v) – (Andrea Fulvio)

Il perleone (53r)

Il primo libro del cortesano (61r) – (Baldassare Castiglione)

Imperatorum romanorum (52r)

In apocalipsim (48v) – (Aymo Faversham)

In apocha (49v) – (Rupertus)

Innarrationes in psalmos (41v) – (Sant Agustí)

In avangelium Mathei (46r) – (Sant Albert Magne)

In catilinas (52r) – (Marc Tulli Ciceró)

Incipit aparatus constitutionum dominus Clementis (48v)

Incipit lectura domini (60r) – (Jacobi de Montejudaico)

Incipit liber astratagemeton (53v)

Incipit liber de ordines judiciorum (40v)

Incipit Petrus libres inforciati rubrice soluto matrimonio (42v)

Incipit Roma processio (45r)

Incipuit recollecta famosissimi legum doctoris domini Thome (43v)

Incipum recollecte (48r) – (Gaetano Tiene)

In civi sacco (54v)

In Clementii (59v) – (Ioannis d'Imola)

In cronicus (55r) – (Eusebi de Cessarea)

In decas Blondii (59r) – (Pii Pontificis)

In decem libros moralio (57v) – (Faber)

Index eorum II (52r)

Index operum (59r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Index Re Militaris (54r)
Index utriusque testamenti (50v)
In duo deso prophetas (46r) – (Dionisii Carthusiani)
In duos libros Salomonis (45v) – (Hugonis Cardinalis)
In epescuadra (49r)
In epis (55r) – (Dionís Areopagita)
In epistola (55v) – (Petrus Longobardus)
In epistola Pauli (45v) – (Theophili)
In epistolas et evangelia totus imo (46r) – (Dionisii Cathusiani)
In epistolas Pauli (46r) – (Athanasius d' Alexandria)
In epistolas Pauli (45v) – (Hugonis Cardinalis)
In epistolas Pauli (41v) – (Sant Anselm)
In epistole Pauli (46r) – (Dionisii Carthusiani)
In Esaiam (49r) – (Aymo Faversham)
In evangelium Luce (46r) – (Sant Albert Magne)
In evangelium Marchi (46r) – (Sant Albert Magne)
In evangelium Matei (51v)
Inforciatum (38v)
In iure canonico (55r) – (Antonio Butrio)
In Jop (46r) – (Dionisii Carthusiani)
In leonisi (49r)
In liber regio (55v) – (Angelmus)
In libro sapientie (46r) – (Dionisii Carthusiani)
In lute (49r) – (Ecarius)
In Luterum (55r)
Inarrationes in psalmos (41v) – (Sant Agustí)
In octum Aristotelis (46r) – (Donati Acciaioli)
In Pauli (41v) – (Gonan)
In phallaredibi (53v) – (Francesco Aretino)
In phalmos (48v) – (Jacobi Percii)

In phalmum (53r) – (Sorío)
In phalsmos (46r) – (Dionisii Carthusiani)
In phammios (52v) – (Sobrio)
In philippicas (57r) – (Filippo Beoaldi)
In Platonis opera (57r) – (Calcidius Plotí)
In Plinium (57r) – (Aquetus)
In Plinium (45v) – (Marino Becichemo)
In Plinium (56v) – (Renanus)
In polinium (58v) – (Perotus)
In prophetas (45v) – (Hugonis Cardinalis)
In psalterium I (38v)
In psalterium II (38v)
In quatuor evangelia (45v) – (Hugonis Cardinalis)
In quatuor evangelia (46r) – (Dionisii Carthusiani)
In quatuor libros institutionum (59v-60r) – (Joannis de Platea)
In quatuor prophetas (46r) – (Dionisii Carthusiani)
In quinque libros legis mosaice (46r) – (Dionisii Carthusiani)
Inscriptione dominum Iesu Christi (41r)
In septem salmos (50v) – (Joannis Revelin)
In shalmos (46r) – (Magnus Aurelius Casiodorus)
In shalmos (45v) – (Hugonis Cardinalis)
Intelectius singularis (56r)
Intelligentia spiritus (53v)
In vera Portugalia (56v)
In vetustes (45v) – (Hugonis Cardinalis)
Invociones doctorum virorum in grammaticus (45r)
Ioannes Clunacus (52r) – (Ioannes Cluniacus)
Isolans de Bembo (46v) – (Pietro Bembo)
Iste est tabula consiliacionem (48r)
Iulii secreti renunciati (51r)
Iuvenales (41v) – (Caius Iunius Iuvenalis)

Iuvenalis (41v) – (Caius Iunius Iuvenalis)

L

Laberinto (47v) – (Giovanni Boccaccio)

La conficia di Monte Aperto (46v) – (Anònim)

La macarronera (52v)

Lanceloti (36r)

Lanselot du lac (56v)

Lansilot (56v)

Lanzaloti opera (58r)

La Spanya (52v) – (Sostegno di Zanobi)

Laurentii Valla (50v) – (Lorenzo Valla)

Le champi (50r)

Le conroys (56v) – (Giron)

Lectionem antiquici (41v)

Lectiones (59v) – (Philippi Perugia)

Lectura (52v) – (Drophedi)

Lectura montis Masons Super decretalis (40v)

Lectura super decretalibus (43r)

Le gardui de pla y gaussa (42r)

Legendario de sancti vulgare historiando (61r) – (Jacopo Varazze)

Legenda sancto (51r)

Legenda Sanctorum (55v) – (Jacopo Varazze)

Legicon iuris civilis (39r) – (Antonio de Nebrija)

Leonardo Aretini Prephasio (50r) – (Leonardo Bruni)

Le roman de la rossa (42r) – (Guillaume Loris i Jean de Meung)

Les cinquanta novelle di Masuggio Selernitano (39r) – (Massuccio Salernitano)

Lexicon bellico (55v)

Leyes de Toro glossadas (37r)

Libellus (43v)

Libelus militants (37r)

Liber de beatitudine (37v) – (Leonardus Noguierolis)

Liber de Tortis (42v)
Libre de musica (56v)
Libro del pelegrino novament impresso (47r) – (Anònim)
Libro deto Strega (46v) – (Antonio Francesco Grazzini)
Libro primo del pelegrino (47r) – (Anònim)
Libelli duo de morbo (36v) – (Galleto)
Lingua Erasmi (49v) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Loci (50r)
Lo deimo super in sor (58r)
Lo mestre pregue nostre senyor que li do gratia (43r)
Lo ospergo de la bellissima donna da Napole (46v) – (Iacomo Beldando)
Lo primer volume de Lanseulot denlac (46r)
Los foros de Aragon (56r)
Luciani Opera (57r) – (Llucià)
Lucia Opus (41v) – (Santa Llúcia o Llucià)
Ludovicus Pontani Super II codici (57v) – (Ludovico Pontano)
Ludovicus Pontani Super I (57v) – (Ludovico Pontano)
Luerns Valle (49v) – (Lorenzo Valla)
Lutsem catere (49r)

M

Manipulis curatorum (50v) – (Guido de Monte Rocherii)
Manualis (53v)
Marcialis (52r) – (Marc Valeri Marcial)
Marchus Antonius Sabellico (58r) – (Marcantonio Sabellico)
Margarita Philosophica (51r) – (Georg Reisch)
Maritale (44r)
Martialis (53r) – (Marc Valeri Marcial)
Maro Vigeril (45r) – (Publi Virgili Maro)
Marulli rimi (41r) – (Michael Tarchaniota Marullus)
Marullus (49r) – (Michael Tarchaniota Marullus)
Mea naute (51r) – (Gregori)

Medicinale (57r) – (Ottonis)
Medicinale doctoris (56r)
Medicinale vita de franco (57v)
Medicina liber (39r) – (Cornelius Selci)
Meditationes (50r)
Meditationes (44v) – (Sant Agustí)
Menaedi epistole (51r)
Mercurii (45r) – (Marsilio Ficino)
Metamorphoses (44v) – (Publius Ovidius)
Meto coronar eccles (49r)
Metodi opera (41r)
Mige barbarie (53r)
Misa Pauli (44r)
Mise (50v) – (Lilium)
Misteehri (49r)
Monas doctrinaius (50r)
Moralia (51v) – (Marcus Porcius Catonis)
Moralia (48r) – (Sant Gregori)
Moralissimi opus de loquandi ac tacendi modum (37v) – Albertano da Brescia
Morgante maiole (56v)
Moria Encomium (36r) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Motonia de amore (46v)
MTCi Epistole fami (50r) – (Marc Tulli Ciceró)

N

Narciso viro clarissimo (50r)
Natura de amore (46v) – (Mario Equicola)
Natura philos (44r)
Neapoli (60v) – (Anthonius de Alexandris)
Nemesi philosophi clarissimi (37r)
Nicholau Massa Valeri (36v)
Nomes orbis (57v)

Nou de ampli Stravone (54v) – (Astravoni Marxelle)
Nove interpretationes (60r) – (Bartholomeus de Sant Ferrer)
Novo cortesano (46r) – (Baldassare Castiglione)
Novo mensis super institutionibus (60r)

O

Occiamdri armo (57r)
Ode Salumone (44r)
Offici (36v) – (Marc Tulli Ciceró)
Omeliè (55r)
Omilie (54r) – (Sant Gregori)
Omnem nosce respublica sanctionem (41r)
Onomastica ariste (53v)
Opera (59r) – (Aristòtil)
Opera (39v) – (Bernardi)
Opera (46r) – (Cipriani)
Opera (53r) – (Ioatquim)
Opera (50v) – (Pomponio Mela)
Opera (45v) – (Giovanni Pico della Mirandola)
Opera (39v) – (Guillermi de Paris)
Opera (57v) – (Plató)
Opera (56v) – (Textoris)
Opera (46v) – (Hierobeni Verici)
Opera Cabellici (45v)
Opera de Alexandre (47v)
Opera de lomo docto (46v)
Opera Ermanii (49r)
Opera minorum (46r) – (Dionisii Carthusiani)
Opera mira (46r) – (Dionisii Carthusiani)
Opera nieresis (45v) – (Ireney)
Opera Philelphi (49v) – (Francesco Filelfo)
Opera P Marci (48r)

Opera Pogii (55v) – (Poggio Bracciolini)
Opera Ricardi (45v)
Opera Siculi (57r) – (Lucio Marineo Siculo)
Opere (46v) – (Serafi)
Opere de Girolamo (46v)
Opere de Laurenci (57r) – (Lorenzo Valla)
Opere Perupoleci (49r)
Opere toscane (47r) – (Luigi Alammani)
Opus (56r) – (Giovanni Battista Cantalicio)
Opuscula (50r) – (Joan Lluís Vives)
Opuscula Elisii (46r) – (Elissi Calentii)
Opuscula Palamedes (45v) – (Palamedes)
Opuscula virum illustrium (53r)
Opus epistolare (47v)
Opus rigale (52r)
Oraci (52r) – (Quintus Flaccus Horacius)
Oratio XII pontificis maximi (55r)
Oratio Luppi (53r)
Oratio mesa (53r)
Orationes (45v) – (Isocrates d' Atenes)
Orationes (52r) – (Titus Livi)
Orationes et declamationes (54r)
Orations e un sermo (43v) – (Sant Agustí)
Oratoris Philelphi (41v) – (Marc Tulli Ciceró)
Ordenances Reials de Castella (36r) – (Alonso Diez de Montalvo)
Ordenancia Reales de Castilla (52v) – (Alonso Diez de Montalvo)
Ordinacions (43v) – (Col·legi de cardenals)
Origelis (39v)
Origens (53r)
Orogrographia (55r)
Orpheus grec et latine (41r) – (Apollonius Rodhius)

Ortus deliciarum (52v) – (Herrad de Landsberg)

Ovidiarum Opus (45v) – (Publius Ovidius)

P

Paesi monumenti trobati per la encrucigacione de Espanya (45r)

Pallostra (49r)

Pamphilics Saxi (52v) – (Pamphilo Sassi)

Pamphilo Saxo (53r) – (Pamphilo Sassi)

Pams cotidianus (50v)

Panegirici diversorum (55r)

Pangi lingua (45r) – (Sant Tomàs d'Aquino)

Papigene calore sermo (49r)

Paradoxie (55r) – (Andrea Alciato)

Paraphrasis (36r) – (Jacobi Fabri)

Paraphrasis a Francisco Veraldo Sensorico (36r)

Partenopeo (46v)

Pastoris muntis visionis (57r)

Petrarcha (46v) – (Francesco Petrarca)

Petrarcha (47r) – (Francesco Petrarca)

Petri Bembi (49r) – (Pietro Bembo)

Petri Opera (48v)

Phelics Malleoli (47v) – (Felix Hemmerlin)

Phiammeta (47r) – (Giovanni Boccaccio)

Philelphis (50r) – (Francesco Filelfo)

Philosophia Alb Magni (56r) – (Sant Albert Magne)

Plinius (59r) – (*Gaius Plinius Secundus, el Vell* o *Gaius Cecilius Secundus, el Jove*)

Plobe Aristo (56v) – (Aristòtil)

P Longobardus (55v) – (Petrus Longobardus)

Plutarchi (51v) – (Plutarc)

Poemata (54r) – (Francesco Filelfo)

Poetarum flor (44r) – (Octavianus Mirandula)

Poetica (43v) – (Manfredi)

Poliphilii (55v) – (Francesco Colonna)
Politica (41v)
Politica et economica (51v)
Pomerius de tempore (48v) – (Temesvari Pelbart)
Pomponii Labeti (53r) – (Pomponio Leto)
Porœ (49r)
Practica papiensis (38r) – (Johanes Petrus Ferrari)
Precepta legis mosaice (50v) – (Dionisii Carthusiani)
Predica de Fray Hieronimo (36v)
Prefaci antique (49r)
Prefatio rabi mensis (52v)
Preparatio ad mortem (50v) – (Desideri Erasme de Rotterdam)
Prepositus super feudis (61r) – (Giovanni Antonio Sangiorgio)
Prepositus super quarta decretalum (55r)
Prepo super decretales (55r) – (Antonio Butrio)
Prima et secunda Decre (58v) – (Pietro d’ Ancarano)
Prima et secunda primi Decretales (55r) – (Antonio Butrio)
Prima lectio Dominici de Sancto Geminano super 6 (58v) – (Domenico de San Geminano)
Prima pars (58v) – (Giovanni Bertachini)
Principi i fi (43r)
Privilegis de Perpinyan (52v)
Probemmata (45v) – (Aristòtil)
Pro cesarea responsio (55r)
Procuntie (54r) – (Euliseii)
Pro expeditione huius rubricei (42v)
Pro regina Anglie (51r) – (textos de l’Església Catòlica)
Proserpina (44v) – (Claudius Claudianus)
Prosessus (54r)
Pro sex (52r)
Pupila Oculi (50r) – (John Borough)

P Vergilius (55r) – (*Polidorius Vergilius o Publi Maro Virgili*)

Q

Quarta et tercia decret (58r) – (*Giovanni Andree*)

Quartus Curtius (41v) – (*Paulus Orosius*)

Questio de matrimonis (52r)

Questiones Enselmi (54v) – (*Sant Anselm*)

Questiones Guillermi de Occan (45v) – (*Guillem d'Ockham*)

Questiones tusculane (57r) – (*Marc Tulli Ciceró*)

Questionum (54r) – (*Libriano*)

Quintiliarius opera (45v) – (*Marcus Fabius Quintilianus*)

Quintum oratio (53r)

Qui providit tisonensis (44v)

Quoniam qundo intelligere et sive conrugit (61r)

Quoniam videmus amnem civitatem esse severitem quondam (60v)

R

Raban (50r) – (*Rabanus Maurus*)

Rabani Mauli Ingenere (45v) – (*Rabanus Maurus*)

Ratio continuandi (52r)

Rationale offi (55v)

Reali de França (47r) – (*Andrea da Barberino*)

Recognito vetus testamentum (53v)

Recollecta domini auctori de Prato (43r)

Rectus noverint proceres barchinonensis (42r)

Reductorium (57v) – (*Pierre Bersuire*)

Reductiorum Berçori (45v) – (*Pierre Bersuire*)

Regimen sinctatis (52v)

Regule generali II (36v)

Repertori per A B C (42v)

Repertorium (36r)

Repertorium (52v) – (*Antonii*)

Repertorium (55r) – (*Antonio Butrio*)

Repertorium (55r) – (Antonio Butrio)
Repertorium (55r) – (Antonio Butrio)
Repertorium (42r) – (Miquel Mai)
Repertorium Bar (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Repertorium Brixii volum I (58r) – (Germano Brixio)
Repertorium Brixii volum II (58r) – (Germano Brixio)
Repertorium iuris cano (58v)- (Pietro d’ Ancarano)
Repertorium summe Anthonii (59r) – (Marcantonio Sabellico)
Repetitionis barbarie romanicii (60r)
Repetitiones et aliqui tractatus (60v)
Repetitiones in iure (59r)
Repetitiones in iure civili (59v)
Repu (57r) – (Celsus)
Rethorica (52r) – (Ioatquim)
Rethoricum (45r) – (Marc Tulli Ciceró)
Retho trepesum (57v)
Retoricha (48v) – (Marc Tulli Ciceró)
Retorica Aristotelis (45v) – (Aristòtil)
Retorica trepefunsi (55r)
Revelationes (51r) – (Santa Brígida)
Reverendissimo in Cristo patri et domino divo Oliverio (44v)
Rex pasificus (48v)
Rime Bellinsone (44v) – (Bernardo Bellincioni)
Rodolphi Agricole (44r) – (Rodolfus Agricola)
Rodolphi (51v) – (Rodolfus Agricola)
Rofredi Tractatus libellorum (59r) – (Roffredus Beneventanus)
Rofredus (40v) – (Roffredus Beneventanus)
Romus Orbis (41v)
Rossarium papui (49r)

S

Sabellici Opera I to (59r) – (Marcantonio Sabellico)

Sabellici Opera II to (59r) – (Marcantonio Sabellico)
Sacietale Alphonsi (52v)
Salamo dei (51v)
Salustius cum comento (52v) – (Gai Salusti)
Salustius (57r) – (Gai Salusti)
Salutius tractatus (59v) – (Gai Salusti)
Salvui Vienne (54v)
Sancti Marchi eremita (50r)
Sartia co volex (46v)
Scala Paradisi (50v) – (Sant Joan Klimakos)
Scola Cristi (49r)
Scotorum historia (55v)
Scrutinium scripturarum (48v) – (Pablo de Santa Maria)
Scuola (52r) – (Jacobi Preserti)
Seco dasculi (47r) – (Cecco d'Ascoli)
Secunda pars (54r) – (Nicola de Cusa)
Secundus (43r)
Seneca Moralis (48r) – (Lucius Annaneus Seneca)
Senece (51r) – (Lucius Annaneus Seneca)
Senobite (54r)
Sententie morales de greco in latinum (54v)
Sententie Veterum Poetarum (37r) – (Georg Maior)
Serenissimo (52v)
Sermo (50r) – (Bonifas)
Sermo (41v)
Sermo clictici (51r)
Sermo de passione Crist (50r)
Sermone recordii (52r)
Sermones (49v) – (Bertrandi)
Sermones (49v) – (Espiere)
Sermones (49v) – (Ugonis Estina)

Sermones (51r) – (Joanes Fabri)
Sermones (49v) – (Francisci Armandi)
Sermones (49v) – (fratris Antonis)
Sermones (49v) – (Thome Illirici)
Sermones (49v) – (Jacobi Landa)
Sermones (50r) – (fratris Philippi)
Sermones (50r) – (Reynardis)
Sermones (50r) – (Santa Brígida)
Sermones (45v) – (Maxi Tucci)
Sermones (49v)
Sermones (51r)
Sermones Aymonis (49r) – (Aymo Faversham)
Sermones ad omnes status (49r)
Sermones barralets (49v)
Sermones cherubin (50r)
Sermones clere (49v)
Sermones de sanctis (50v)
Sermones di passiones Cristi (50r)
Sermones doctrinales (50v)
Sermones gorre totius anni (49v)
Sermones in apoca (50r)
Sermones Jordani (50r)
Sermones menir (50r)
Sermones misse (49v)
Sermones misse (49v)
Sermones misse (49v)
Sermones Moneti (49v)
Sermones Onori (50r)
Sermones oriudra (44v)
Sermones papui (49r)
Sermones Qristi (50r)

Sermonide (49v)
Sermonis parvi (49v)
Sermonis quadragesimales (43v)
Sermo papui (49r)
Sermo papui (49r)
Servus Servorum (41r) – (Georgius episcopus)
Servus Servorum Dei (40v) – (Ioannes episcopus)
Sexta Decre (58v) – (Pietro d’Ancarano)
Shalmi (49v)
Siconie (37r)
Siculli primus thomus (41v) – (Lucio Marineo Siculo)
Siculli thomus secundus (41v) – (Lucio Marineo Siculo)
Sidema (36r) – (Sidonius Apollinaris)
Simac (53v) – (Pomponio Leto)
Simula pauperum (39r)
Singula de romanici (60v)
Sise dels Decretals (40v)
Sisse de les Decretals (40v)
Sivi phormi (52r)
Speculator abbreviatus (44v) – (Johannes Zinna)
Speculum vite humane (44r) – (Rodrigo Sánchez de Arévalo)
Solemnis atriusque elegans tractatus in causa matrimoni (36v)
Solicetus Super 2 4 codicis (57r) – (Solicetus)
Salicetus 1 2 codicis (57r) – (Solicetus)
Solicetus Super 4 decretalia codici (57r) – (Solicetus)
Soneti (47r) – (Francesco Sey)
Soneti di Burllello (46v)
Soneti e cansone del poeta charissimo Matheo Maria (47v) – (Matteo Maria Boiardo)
Soneti e cansone diverses autori cortesano (47v)
Soneto primo que ti (47r)
Sophiloni (49r)

Specca (47r)
Speculo peregrinandus (54v)
Speculo vite humane (51v)
Speculum conscientia (50v)
Speculum moralium (44r)
Sphera mundi (56v) – (Joannes Sacro Bosco)
Stacius (48r) – (Luci Estaci Murc)
Stance del Fuscano (46r) – (Ioan Berardino Fuscano)
Sthorie achi De celo et mundo (47v) – (Averroes)
Stultifera navis (51v) – (Sebastian Brant)
Suatonis cum religius (55v) – (Gaius Suetonis)
Sudiacus vite (53r)
Summa Arithmetica (39r) – (Luca Paccioli)
Summa ahi senatoris romani epistole (39r)
Summa baptistiana (51r) – (Baptista Trovamala)
Summa consistorum (55v)
Summa de ecclesie Deum (45r)
Summa de geographia (57v) – (Martín fernández de Enciso)
Summa predicantum (50r) – (Jean Bromyard)
Summa sumtuarum (54r)
Super (57v) – (Angelo da Perugia)
Super (57v) – (Angelo da Perugia)
Super Apochalipsis (41v)
Super auct (58r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Super auctenticis mercuriales (38r) – (Angelus)
Super C (38r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Super capitulo tercio de Decretalio (36r) – (Guido de Baisio)
Super cle (55r) – (Pietro d' Ancarano)
Super codici (58v) – (Paulus de Car)
Super codicis (57v) – (Angelo da Perugia)
Super codici II (57v) – (Alex de Iuno)

Super comper Regni Sicilie (38r) – (Andrea de Isernia)
Super decre (58v) – (Domenico Sangimignano)
Super decret (58v) – (Paulus de Car)
Super decretalia (58r)– (Giovanni Andree)
Super decretus (56v) – (Archedimus)
Super epistola quadragesime (50r) – (Seri)
Super et co (58v) – (Philippus Desius)
Super Feudis (38r) – (Baldi delgli Ubaldi)
Super Feudis (36v) – Joannes Blanc)
Super Feudis (38r) – (Andrea de Isernia)
Super in sor (58v) – (Paulus de Car)
Super in sor (57v) – (Alex de Iuno)
Super institutionibus (55r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Super iustii (40v) – (Marcantonio Sabellico)
Super novo (58r) – (Giovanni Andree)
Super novo (58v) – (Paulus de Car)
Super novo (57v) – (Alex de Iuno)
Super novo (57v) – (Ludovico Pontano)
Super pa noni (38r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Super pi veti (38r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Super prima et secunda II (55r) – (Antonio Butrio)
Super prima pars (54r) – (Nicola de Cusa)
Super regulis iuris (38r) – (Giovanni Andree)
Super Secunda novi (38r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Super Sexto Decretalium (38v) – (Philippus de Francus)
Super tercio (60v) – (Ioannis d’Imola)
Super vete (58v) – (Paulus de Car)
Super vete (57v) – (Alex de Iuno)
Super I (38r) – (Bartolo de Sassoferrato)
Super I (60v) – (Ioannis d’Imola)
Super II vol (57v) – (Angelo da Perugia)

Super 2 (57r) – (Solicetus)
Super 2 decretalia (57r) – (Raba)
Super 2 decre (58r) – (Giovanni Andree)
Super 4 decretalia (57r) – (Raba)
Supplementum canonicarum (60v)
Suppuratio ensis (50v)

T

Tabula pictoris (44r)
Tacone (47v)
Tali ecistia (51v)
Tantus (35v-36r) – (Publius Cornelius)
Tempio de amore (46v) – (Galeotto del Carretto)
Teologia del tres (54v)
Terentius (42r) – (Publius Terencius)
Terencia (44r) – (Publius Terencius)
Terencius (57r) – (Publius Terencius)
Terentius (52r) – (Publius Terencius)
Tercia quarta thomus Decretales (55r) – (Antonio Butrio)
Tercia quarta et quinta Decre (58v) – (Pietro d' Ancarano)
Terça rime dil monca (46v)
Texto dialogi (53r)
Textus (53r) – (Ioannes episcopus)
Textus dialogi (44r)
Textus Sacramentorum (37v)
Theologia mistica (51r)
Theo natura (49r)
Theo planetario (54r)
Therensius (44r) – (Publius Terencius)
Thome grammatici consilia (59r)
Thome ilirici (44v)
Tibulli Catulli (47v) – (Albius Tibullus i Gaius Catullus)

Topica canti morale (57r)
T Livius (59r) – (Titus Livi)
Thodischi (51r) – (Martí Luther)
Tomus Desius (60r) – (Philippus Desius)
Topica Claudii (47v) – (Claudius Cantiuncula)
Tractatus (51v) – (Albertus Bruni)
Tractatus canonice epistolis et parochialis (42v) – (Pietro de Perugia)
Tractatus de done (43r)
Tractatus de testaentis (59r)
Tragedia aman (46v)
Tragedie (41v) – (Lucius Annaneus Seneca)
Tres de sacra (49v)
Tristan de Dioniis (46r)
Triumphos de Flexereal (56v)
Triumphos Cristi (46r) – (Macarius Mutius)
Tulli opera (52r) – (Marc Tulli Ciceró)
Tuti li libri di Orlando innamorato (56v) – (Matteo Maria Boiardo)

U

Unitichundi historia (58r)
Utilissime cantiones (50v)

V

Valerio Maximo (47r)
Valerius Maximus (42v);
Veronensis Mauris (37r) – (Francesco Rosseti)
Veteris testamenti (50r) – (Eugeni)
Vergilius (55v) – (Polidorius Vergilius)
Victoria porteri (36r)
Victoria triumphale (54v)
Viri dorum poetarum (52v)
Virum Michaelum principii eminensum (44r)
Visione (47r) – (Giovanni Boccaccio)

Vita miraculi del glorioso Sanct Nicholau (46v)
Vita Crist (39v)
Vita de Maria Virgine (46v) – (Pietro Aretino)
Vita de Sanct Joan (39v)
Vita honesta (50v)
Vita illustrium philosophum (45r)
Vita Maria virginis (51r)
Vite et gesta Caroli (52v) – (Eginhard)
Vocabularium autorii (45v)
Vocabularium pilare (45r)
Volumen (51r)
Volumen de tortis (41r)
Vuio despi densum (49v)

DESCONEGUTS

D 10 Chrisos (36r)
Ser E Hiero (36r)
E Calabre (44r)
Pilar de (44r)
L Florus (44r)
Go Bru Addo (44r)
Catucip probe (44r)
Catri regio (45r)
Acet Sal (46v)
Rommat (46v)
S P Hotrados (48r)
Brimoms opera (48v)
The natu (49v)
Barpins (49v)
Fer ia del osana (50r)
Sanaci (52r)
Aursipa (52v)

Coridoli (52v)

Sigebe (54r)

Egrico (54v)

Com Croni (55r)

Diascories (55v)

Cro Urs Persey (56v)

9. BIBLIOGRAFIA

ADDESSO, CRISTINA ANNA (2005), *Le Stanze del Fuscano sovra la bellezza di Napoli. Edizione critica*, Tesi doctoral de la Università degli Studi di Napoli Federico II-Dipartimento di Filologia Moderna.

AHUMADA BATLLE, EULÀLIA (2003), *Epistolaris d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estefania de Requesens (segle XVI)*, València, Universitat de València.

AINAUD DE LASARTE, JOAN (1949), *El Toisó d'Or a Barcelona*, Barcelona, Aymà.

AKKERMAN, FOKKE i VANDERJAGT, ARIE JOHAN (1988), *Rodolphus Agricola Phrisius (1444-1485)*, Leiden, E.J.Brill.

ALBADALEJO MAYORDOMO, TOMÁS-CABALLERO LÓPEZ, JOSÉ ANTONIO i DEL RIO SANZ, EMILIO (coords.) (1998), *Quintiliano. Historia y actualidad de la retórica*, 3 vols., Calahorra, Instituto de Estudios Riojanos.

ALBANESA, GABRIELLA-PIETRAGALLA, DANIELA-BULLERI. MONIA i TANGHERONI, MARCO (2002), "Storiografia come ufficialità alla corte di Alfonso il Magnanimo: i Rerum gestarum Alfonsi regis libri X di Bartolomeo facio", a D'Agostino, Guido (coord.), *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso il Magnanimo: I modelli politico-istituzionali, la circolazione degli uomini, delle merci, gli influssi sulla società e sull costume*, (XVI Congresso Internazionale di Storia della Corona d'Aragona, Napoli-Caserta-Ischia, 18-24 settembre di 1997), 2 vols., Nàpols, Paparo, vol.II, p.1223-1267.

ALBERTI, LEON BATTISTA (1994), *I libri della famiglia*, Torí, Einaudi.

ALCALÁ GALVE, ÁNGEL (2002), "Erasmus, Alfonso de Valdés y el Saco de Roma a cuenta de Dios", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmus en España. La recepción del humanismo en el primer renacimiento español*, Catálogo de la exposición, Madrid, Sociedad Estatal para la Accion Cultural Exterior, 2002, p.81-95.

ALCOBERRO, AGUSTÍ (1997), *Pere Miquel Carbonell. Cròniques d'Espanya*, 2 vols., Barcelona, Edicions Barcino.

ALFARO GINER, CARMEN (1996), *Entalles y camafeos de la Universitat de València*, valència, Generalitat Valenciana.

ALTURO PERUCHO, JESÚS (2003), *Història del llibre manuscrit a Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.

ÁLVAREZ CLAVIJO, MARÍA TERESA i MATEOS GIL, ANA JESÚS (1996), "La biblioteca de Miguel Climent Gurrea, protonotario de la Corona de Aragón (1563)", a *Boletín del Museo e Instituto Camón Aznar*, nº65, Madrid, Museo Camón Aznar, p.99-130.

ANDRÉS MARTÍN, MELQUÍADES (2001), "La espiritualidad española en tiempos de Carlos V", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, 4 vols., Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenario de Felipe II y Carlos V, vol.IV, p.157-180.

ARBETETA MIRA, LETIZIA (2000), "Joyería española en tiempos de Carlos V", a Martín, Fernando A. (coord.), *El Arte de la plata y de las joyas en la España de Carlos V*, La Coruña, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.117-127.

ARIOSTO, LUDOVICO (2002), *Orlando Furioso*, 2 vols., Madrid, Cátedra.

ARRIETA ALBERDI, JON (1994), *El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1707)*, Zaragoza, Institución Fernando el Católico.

AA.VV (2003), *Humanismo y Reforma en el siglo XVI*, València, Generalitat Valenciana.

AVILÉS FERNÁNDEZ, MIGUEL (1986), "Erasmus y los teólogos españoles", a Revuelta Sañudo, M. i Morón Arroyo, C. (eds.), *El erasmismo en España*, Santander, Sociedad Menéndez Pelayo, p.175-193.

AVONTO, LUIGI i CASSETI, MAURIZIO (1984), *Mercurino Arborio di Gattinara Gran Cancelliere di Carlo V. Mostra documentaria*, Roma-Vercelli-Barcelona, Archivio di Stato di Vercelli-Arxiu de la Corona d'Aragó.

BADA, JOAN (1970), *Situació religiosa de Barcelona en el segle XVI*, Barcelona, Edicions Balmes-Facultat de Teologia de Barcelona.

BAÑOS VALLEJO, FERNANDO (2007), "El *Flos Sanctorum* con sus *Ethimologías*. Primer incunable del género", a López Castro, Armando i Cuesta Torre, María Luzdivina (eds.), *Actas del XI Congreso Internacional de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval*, León, Universidad de León, p.287-297.

BARANDA LETURIO, NIEVES (1989), "El espejismo del Preste Juan de la Indias en su reflejo literario en España", a Vilanova, Antonio (coord.), *Actas del X Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas*, Barcelona, Promociones y Publicaciones Universitarias, p.359-364.

BARBOLANI, CRISTINA (1994), "Un arquetipo femenino del renacimiento: Giulia Gonzaga", a *Actas del IX Simposio de la Sociedad Española de Literatura*

general y comparada (Zaragoza, 18 al 21 de noviembre de 1992), 2 vols., Zaragoza, Universidad de Zaragoza, vol.I, p.67-73.

BARCELÓ CRESPI, MARIA - ENSENYAT PUJOL, GABRIEL (2007), "La recepción de las ideas humanistas en Mallorca en la época de los Reyes Católicos", a *Isabel la Católica y su época* (Actas del Congreso Internacional, Valladolid-Barcelona-Granada, 15-20 de noviembre de 2004), 2 vols., Valladolid, Universidad de Valladolid, vol.II, p.863-875.

BATAILLON, MARCEL (1983), *Erasmus y España. Estudios sobre la historia espiritual del siglo XVI*, Madrid, Fondo de Cultura Económica.

BATAILLON, MARCEL (2000), *Erasmus y el erasmismo*, Barcelona, Crítica.

BATAILLON, MARCEL (2000), "Hacia una definición del erasmismo", a Bataillon, Marcel, *Erasmus y el erasmismo*, Barcelona, Crítica, p.141-161.

BATAILLON, MARCEL (2000), "Humanismo, Erasmismo y Represión cultural en la España del siglo XVI", a *Erasmus y el erasmismo*, Barcelona, Crítica, p.162-178.

BATAILLON, MARCEL (2000), "De Erasmo a la Compañía de Jesús", a Bataillon, M., *Erasmus y el erasmismo*, Barcelona, Crítica, p.201-244.

BATAILLON, MARCEL (2000), "En torno a Juan de Valdés", a Bataillon, M., *Erasmus y el erasmismo*, Barcelona, Crítica, p.245-285.

BATLLE GALLART, CARME (1973), *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*, 2 vols., Barcelona, CSIC-Milà Fontanals.

BATLLE GALLART, CARME (1986-1987), "La oligarquía de Barcelona a fines del siglo XV: el partido de Deztorrent", a *Acta Historica et archaeologica Mediaevalia*, nº7-8, Barcelona, Universitat de Barcelona, p.321-335.

BATLLE PRATS, CARMÉ (1994-1995), "Notícies sobre les biblioteques dels ciutadans honrats de Barcelona (segles XIV-XV)", a *Estudis Castelloncs*, nº6, Castelló de la Plana, Diputació Provincial, p.177-188.

BATLLORI, MIQUEL (1971), "La Universitat de Sàsser i els col·legis de Sardenya. Estudi d'Història institucional i econòmica", a Batllori, Miquel, *Catalunya a l'època moderna: recerques d'història cultural i religiosa*, Barcelona, Edicions 62, p.99-104.

BATLLORI, MIQUEL (1995), *De l'Humanisme i del Renaixement, Obra completa*, vol.V, València, Edicions 3i4.

BATLLORI, MIQUEL (1995), "Humanisme i Erasmisme a Barcelona, 1524-1526", a *De l'Humanisme i del Renaixement, Obra Completa*, vol.V, València, Edicions 3i4, p.145-169.

BATLLORI, MIQUEL (1995), "Cenacles lul·lians i cenacles erasmistes a la Barcelona del Renaixement", a *De l'Humanisme i del Renaixement, Obra Completa*, vol.V, València, Edicions 3i4, p.171-190.

BATLLORI, MIQUEL (1996), *Les reformes religioses al segle XVI, Obra Completa*, vol.VI, València, Edicions 3i4.

BAUTISTA, FRANCISCO (2009), "El motivo de los Nueve de la Fama en *El Victorial* y el poema de *Los Votos del Pavón*", a *Atalaya. Revue d'études médiévales romanes*, nº11, Lyon, École Normale Supérieure, s.p.

BAXANDALL, MICHAEL (1965), "Guarino, Pisanello and Manuel Chrysoloras", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, nº28, Londres, The Warburg Institute, p.183-204.

BEDOUELLE, GUY i LE GAL, PATRICK (1987), *Le divorce du roi Henry VIII. Etudes et documents*, Ginebra, Droz.

BEDOUELLE, GUY (2008), "Attacks on the biblical humanism of Jacques Lefèvre d'Étaples", a Rummel, Erika (ed.), *Biblical Humanism and Scholasticism in the Age of Erasmus*, Leiden-Boston, Brill, p.117-141.

BELDA NAVARRO, CRISTÓBAL (1985), "Sibilas virgilianas en el Renacimiento español: La Sibila de cumas de El Salvador de Úbeda (Jaén)", a *Imafronte*, Murcia, Universidad de Murcia, p.5-21.

BELenguER CEBRIÀ, ERNEST (1999), *Ferran el Catòlic. Un monarca decisiu davant la cruïlla de la seva època*, Barcelona, Edicions 62.

BELenguER CEBRIÀ, ERNEST (coord.) (2001), *De la unió de coronas al imperio de Carlos V*, 3 vols., Barcelona, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, vol. II, p.15-54.

BELenguER CEBRIÀ, ERNEST (2001), *La Corona de Aragón en la Monarquía hispánica. Del apogeo del siglo XV a la crisis del XVII*, Barcelona, Península.

BELLSOLELL MARTÍNEZ, JOAN (2009), *Producció artística i consum domèstic: el mobiliari i l'abillament de la casa de Miquel Mai (c.1475-1546)*, Treball de Recerca per la obtenció del DEA (innèdit), Universitat de Girona.

BELLSOLELL MARTÍNEZ, JOAN (2009-2010), "Notícies sobre Miquel Mai, el seu retrat i la decoració artística dd el seu casal barceloní", a *Locus Amoenus*, 10, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, p.17-29.

BELLUCCI, ROBERTO (1992), "La scuola ferrarese: indagine e confronti tecnici sulle Muse dello studiolo di Belfiore", a *Opificio delle pietre dure e Laboratori di Restauro*, n°4, Florència, Ministero per i Beni e le Attività Culturali, p.189-215.

BEJARANO, VIRGILIO (ed.) (1987), *Hispania antigua según Pomponio Mela, Plinio el Viejo y Claudio Ptolomeo*, Barcelona, Instituto de Arqueología y Prehistoria.

BENITO, FERNANDO (1995), *Sebastiano del Piombo y España*, Madrid, Museo del Prado.

BENSE, WALTER F. (1972), "Paris Theologians on War and Peace: 1521-1529", a *Church History*, nº41-2, Cambridge, Cambridge University Press, p.168-185.

BERNARDI, TIZIANA (1986), "Analisi di una cerimonia pubblica. L'incoronazione di Carlo V a Bologna", a *Quaderni Storici*, nº61, XXI-1, Bolonya, Il Mulino, Abril de 1986, p.171-199.

BLACK, ANTHONY (1996), *El pensamieto político en Europa, 1250-1450*, Cambridge, Cambridge University Press.

BLACK, ROBERT (2001), *Humanism and education in Medieval and Renaissance Italy. Tradition and Innovation in Latin Schools from the twelfth to the Fifteen Century*, Londres, Cambridge University Press.

BLÁZQUEZ MIGUEL, JUAN (1990), *La Inquisición en Cataluña. El tribunal del Santo Oficio de Barcelona, 1487-1820*, Toledo, Arcano.

BLUNT, ANTHONY (2003), *La teoría de las artes en Italia. 1450-1600*, Madrid, Cátedra.

BODART, DIANE H., (1998), *Tiziano e Federico II Gonzaga. Storia di un rapporto di comitenza*, Roma, bulzoni editore.

BOITEUX, MARTINE (2007), "L'hommage de la Chine. Madrid-Naples-Rome", a Hernando Sánchez, Carlos José (Coord.) *Roma y España. Un crisol de la cultura europea en la edad moderna*, 2 vols., Madrid, SEACEX, vol.II, p.831-846.

BORRÁS GUALIS, GONZALO i CRIADO MAINAR, JESÚS (2000), "Entre Italia y España: los ecos artísticos de la coronación imperial de Bolonia", a Borrás

Gualis, Gonzalo i Criado Mainar, Jesús (coords.), *La imagen triunfal del emperador: la jornada de la coronación imperial de Carlos V en Bolonia y el friso del Ayuntamiento de Tarazona*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.21-39.

BORRÁS GUALIS, GONZALO i CRIADO MAINAR, JESÚS (coords.) (2000), *La imagen triunfal del emperador: la jornada de la coronación imperial de Carlos V en Bolonia y el friso del Ayuntamiento de Tarazona*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V.

BOSARTE, ISIDORO (1786), *Disertación sobre los monumentos antiguos pertenecientes a las nobles artes de la pintura, escultura y arquitectura que se hallan en la ciudad de Barcelona*, Madrid, Dons Antonio de Sancha.

BOUZA, FERNANDO (2000), "El espacio en las fiestas y en las ceremonias de corte. Lo cortesano como dimensión", a Morales, Alfredo J. (coord.), *La fiesta en la Europa de Carlos V*, Sevilla, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p. 155-173.

BRIAN TATE, ROBERT (1982), "La geografía humanística y los historiadores del siglo XV", a Bustos Tovar, Eugenio (coord.), *Actas del IV Congreso Internacional de Hispanistas*, 2 vols., Salamanca, Universidad de Salamanca, vol.II, p.692-698.

BRUNET, JACQUELINE i TOSCANO, GENNARO (ed.) (1996), *Les Granvelle et l'Italie au XVIe Siècle: le mécénat d'une famille*, Actes du Colloque international organisé par la Section d'Italien de l'Université de Franche-Comté, Besançon, 2-4 octobre 1992, Besançon, Éditions Cêtre.

BUFANO, ANTONIETTA (1975), *Opere Latine di Francesco Petrarca*, 4 vols., Torí, Unione Tipografico Editrice Torinese.

BURKE, PETER (2008), "Cómo interrogar a los testimonios visuales", a Palos Peñaroya, Joan Lluís i Carrió Invernizzi, Diana (coords.), *La historia imaginada: construcciones visuales del pasado en la época moderna*, Madrid, Centro de estudios Europa Hispánica, p-29-40.

BURKE, PETER (1993), "El cortesano", a Garin, Eugenio (ed.), *El hombre del Renacimiento*, Madrid, Alianza, p.133-161.

BURKE, PETER (1998), *Los Avatares de "El Cortesano": lecturas e interpretaciones de uno de los libros más influyentes del Renacimiento*, Barcelona, Gedisa.

BURKE, PETER (2002), "El erasmismo en el contexto europeo", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmus en España. La recepción del humanismo en el primer renacimiento español*, Salamanca, SEACEX, p.48-57.

BUSTAMANTE GARCÍA, AGUSTÍN (1982), "Los grabados del Vitruvio complutense de 1582", a *Boletín del Seminario de estudios de Arte y Arqueología*, Tomo 55, Valladolid, Universidad de Valladolid, p.273-288.

BUSTAMANTE GARCÍA, AGUSTÍN (1989), "Los grabados del Vitruvio complutense de 1582", a *Boletín del Seminario de estudios de Arte y Arqueología*, Tomo 55, Valladolid, Universidad de Valladolid, p.273-288.

BUSTAMANTE GARCÍA, AGUSTÍN (2002), "Estatuas clásicas. Apuntes sobre gusto y coleccionismo en la España del siglo XVI", a *Anuario del Departamento de Historia y Teoría del Arte*, nºXIV, Madrid, Universidad Autónoma de Madrid, p.117-135.

BUTIÑÀ JIMÉNEZ, JÚLIA (1996), "Sobre el prólogo de Ferrer Sayol al *De re rustica* de Paladio", a *Epos*, nº12, Madrid, UNED, p.207-228.

CABALLERO, FERMÍN (1875), *Conquenses ilustres. Alonso y Juan de Valdés*, Madrid, Oficina tipográfica del hospicio, vol.IV.

CABRÉ i LLOBET, SALVADOR (2003), "Pere de Cardona", a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, 3 vols., Barcelona Generalitat de Catalunya-Fundació Enciclopèdia Catalana, vol.I, p. 219-222.

CABRÉ, LLUÍS (2002), "Algunes imitacions i traduccions d'Ausiàs March al segle XVI", a *Quaderns. Revista de traducció*, nº7, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p.59-82.

CAHNER, MAX (1980), "Llengua i societat en el pas del segle XV al XVI. Contribució a l'estudi de la penetració del castellà als Països Catalans", a Bruguera, Jordi i Massot i Muntaner, Josep (coords.), *Actes del cinquè col·loqui internacional de llengua i cultura catalanes*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p.183-256.

CAMPANINI, GRAZIANO i SINIGALLIESI, DANIELA (2007), *Alfonso Lombardi. Lo scultore a Bologna*, Bologna, Editrice Compositori.

CAMPBELL, STEPHEN JOHN (2006), *The cabinet of Eros: Renaissance mythological painting and the studiolo of Isabella d'Este*, New Haven-Londres, Yale University Press.

CAPRA, GALEAZZO (1988), *Della eccellenza e dignità delle donne*, Roma, Bulzoni.

CARANDE, RAMON (2000), *Carlos V y sus banqueros*, Barcelona, Crítica.

CARBONELL BUADES, MARIÀ (2000), "La producció artística del coro de la catedral de Barcelona en la época del Toisón de Oro", a Belenguer Cebrià, Ernest, *De la unió de coronas al Imperio de Carlos V* (Congreso internacional, Barcelona, 21-23 de febrero de 2000), Barcelona, SECCFIIyCV, vol.III, p.181-214.

CARBONELL MANILS, JOAN (1995), "El *Carmen nuptiale* d'Antonio Agustín", a *Faventia*, nº16-1, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p.87-98.

CARRASCO FERRER, MARTA (2001), "Carlos V en Roma: el triunfo de un nuevo Escipión", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Carolus*, Toledo, SECCFIlyCV, p.81-101.

CASES LOSCOS, LLUÏSA (2003), *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. II Segle XVI*, Barcelona, Fundació Noguera.

CASTELLANO CASTELLANO, JOSÉ LUIS i SÁNCHEZ-MONTES GONZÁLEZ, FRANCISCO (coords.) (2001), *Carlos V. Europeismo y universalidad*, 5 vols., Granada, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V.

CASTIGLIONE, BALDASSARE, *Il Libro del Cortegiano con una scelta delle Opere minori*, Torino, UTET.

CASTIGLIONE, BALDASSARE (1994), *Il Cortegiano*, Madrid, Cátedra.

CASTIÑEIRA EZQUERRA, MARINA (1999), "El principado de Urbino como corte-jardín: Castiglione y su tratado de cortesanía" a *Espacio, Tiempo, Forma*, Serie IV, nº12, Historia Moderna, Madrid, UNED, p.11-45.

CATÀLEG (1987), *Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona.

CATEDRA, PEDRO M. (1989), *La historiografía en verso en la época de los Reyes Católicos: Juan Barba y su Consolatoria de Castilla*, Salamanca, Universidad de Salamanca.

CÁTEDRA, PEDRO M. (2000), "Fiestas caballerescas en tiempos de Carlos V", a Morales, Alfredo J., (coord), *La fiesta en la Europa de Carlos V*, Sevilla, Sociedad

Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.93-117.

CÁTEDRA, PEDRO M. (2002), *Nobleza y lectura en tiempos de Felipe II. La biblioteca de don Alonso de Osorio Marqués de Astorga*, Valladolid, Junta de Castilla y León.

CHARTIER, ROGER i MARTIN, HENRI-JEAN (1982), *Histoire de l'édition française. Le livre conquérant*, 4 vols., Paris, Fayard, vol.I, p.230-235.

CHASTEL, ANDRE (1991), *Arte y Humanismo en Florencia en tiempos de Lorenzo el Magnífico*, Madrid, Cátedra.

CHASTEL, ANDRE (1998), *El Sacco de Roma 1527*, Madrid, Espasa Calpe.

CHECA CREMADES, FERNANDO i MORÁN TURINA, JOSÉ MIGUEL (1985), *El coleccionismo en España: de la cámara de maravillas a la galería de pinturas*, Madrid, Cátedra.

CHECA CREMADES, FERNANDO (1987), *Carlos V y la imagen del héroe en el Renacimiento*, Madrid, Taurus.

CHECA CREMADES, FERNANDO (coord.) (2000), *Carolus*, Toledo, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V.

CHECA CREMADES, FERNANDO (dir.) (2002), *Erasmus en España. La recepción del humanismo en el primer renacimiento español*, Catálogo de la exposición, Madrid, Sociedad Estatal para la Acción Cultural Exterior.

CHELES, LUCIANO (1986), *The studiolo of Urbino: an iconographic investigation*, Wiesbaden, Reichert.

CHITTOLINI, GIORGIO i FLORIANI, PIERO (ed.) (1986), *Federico di Montefelro. Lo stato, le arti, la cultura*, 3 vols., Roma, Bulzoni.

CIFUENTES i COMAMALA, LLUÍS (2001), *La ciència en català a l'Edat Mitjana i el Renaixement*, Barcelona - Palma de Mallorca, Universitat de Barcelona - Universitat de les Illes Balears, Col·lecció Blaquerna 3.

CLARAMUNT RODRÍGUEZ, SALVADOR (2005), "La Universidad de Barcelona, de Fernando el Católico a Carlos V", a Belenguer Cebrià, Ernest, *De la unión de coronas al Imperio de Carlos V* (Congreso internacional, Barcelona, 21-23 de febrero de 2000), Barcelona, SECCFI y CV, vol.III, p.297-306.

CLARAMUNT RODRÍGUEZ, SALVADOR (2007), "Las Universidades de la corona de Aragón durante el reinado de los Reyes Católicos", a *Isabel la Católica y su época* (Actas del Congreso Internacional, Valladolid-Barcelona-Granada, 15-20 de noviembre de 2004), 2 vols., Valladolid, Universidad de Valladolid, p.777-788.

COBOS FAJARDO, ANTONI (2002), "Joan Ramon Ferrer i els humanistes italians del segle XV", a Badia, Lola - Cabré, Miriam i Martí, Sadurní (eds.), *Literatura i cultura a la Corona d'Aragó (s.XIII-XV)*, Barcelona, Curial, p.259-269.

COBOS FAJARDO, ANTONI (2006), *De Antiquitate legum*, Col·lecció "Studia Humanitatis" 1, Girona, Edicions Vitel·la.

CODOÑER MARINO, CARMEN-SIGNES CODOÑER, JUAN i DOMINGO MALVADI, ARANTXA (2001), *Biblioteca y epistolario de Hernán Núñez de Guzmán (El Pinciano). Una aproximación al humanismo español del siglo XVI*, Madrid, CSIC.

COKE, sir EDUARD i LITTLETON, sir THOMAS (1812), *The first part of the institutes of the laws of England*, Philadelphia, Johnson, Warner and Fisher Jr.

CONDE PARRADO, PEDRO (2003), *Hipócrates latino: el De Medicina de Cornelio Celso en el Renacimiento*, Valladolid, Secretariado de Publicaciones de la Universidad de Valladolid.

CORELEU, ALEJANDRO (2008), "Anti-erasmism in Spain", a Rummel, Erika (ed.), *Biblical Humanism and the Scholasticism in the Age of Erasmus*, Leiden Brill, p.73-92.

CORMACK, LESLEY B. (1997), *Charting an empire: geography at the english universities. 1580-1620*, Londres, Universitu of Chicago Press.

CORNELIS, AUGUSTIJN (1990), *Erasmus de Rotterdam. Vida y Obra*, Barcelona, Crítica.

CORTÈS, CRISTIAN (1973), *Els Setantí*, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana.

COSPITO, ANTONIO (1972), *La vita e le opere di Francesco Maria Molza*, Roma, Tecnigraph.

COURCELLES, DOMINIQUE de (2004) "Juan de Valdés à Naples (1534-1541). Courtisan, philologue et réformateur spirituel", a Gilli, Patrick (dir.), *Humanisme et église en Italie et en France méridionale (XVe siècle-milieu du XVIe siècle)*, Roma, École Française de Rome, p.327-347.

CRIADO MAINAR, JESÚS (2000), "2. La gran cabalgata de Bolonia", a Borrás Gualis, G., i Criado Mainar, J. (coords.), *La imagen triunfal del emperador: la jornada de la coronación imperial de Carlos V en Bolonia y el friso del Ayuntamiento de Tarazona*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.257-274.

CUPPERI, WALTER (2003), "La riscoperta delle monete antiche come codice celebrativo. L'iconograifa italiana dell'imperatore Carlo V d'Asburgo nelle medaglie di Alfonsi Lombardi, Giovanni Bernardi, Giovanni da cavino, TP,

Leone e Pompeo Leoni (1530-1558), con una nota su altre medaglie cesaree di Jacques Jonghelinck e Joachim Deschler", a *Saggi e Memorie di Storia dell'Arte*, n°26-27, Venezia, Neri Pozza, p.31-85.

D'AGOSTINO, GUIDO (2000), *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso il Magnanimo: I modelli politico-istituzionali, la circolazione degli uomini, delle merci, gli influssi sulla società e sull costume*, (XVI Congresso Internazionale di Storia della Corona d'Aragona, Napoli-Caserta-Ischia, 18-24 settembre di 1997), 2 vols., Nàpols, Paparo.

DALLI REGOLI, GIGETTA (1991), *Silvius Magister: Silvio Cosini e il suo ruolo nella scultura toscana del primo Cinquecento*, Galatina, Congedo.

DALL'OLIO, GUIDO (2001), "Gonzaga, Giulia", a *Dizionario Biografico degli Italiani*, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana, vol.57, p.783-787.

DALMASES, NÚRIA de (1977), "La orfebrería barcelonesa del siglo XVI a través de los *Llibres de Passanties*", a *D'Art*, n°3-4, Barcelona, Universitat de Barcelona, p.5-30.

DALMASES, NÚRIA de, i PITARCH, ANTONIO JOSÉ (1984), *Història de l'Art Català. L'art Gòtic s.XIV-XV*, vol.III, Barcelona, Edicions 62.

D'ALTON, CRAIG W. (1997), "the Trojan War of 1518: Melodrama, Politics, and the rise of Humanism", a *The Sixteenth Century Journal*, n°28-3, Kirksville, Truman State University, 1997, p.727-738.

D'AMICO, JOHN F. i WEIL-GARRIS, CATHERINE (1980), *The Renaissance cardinal's ideal palace: a chapter from Cortesi's De Cardinalatu*, Roma, Edizione dell'Elefante.

DANDELET, THOMAS J. (2001), *La Roma española (1500-1700)*, Barcelona, Crítica.

DAZA, BERNARDINO (ed.) (1993), *Los emblemas de Alciato*, València, Universitat de València.

DEBAE, MARGUERITE (1987), *La libraire de Marguerite d'Autriche*, Brusel·les, Biblioteca Reial Albert Ier.

DE JONGE, KRISTA (2000), "El emperador y las fiestas flamencas de su época (1515-1558)", a Morales, Alfredo J., (coord), *La fiesta en la Europa de Carlos V*, Sevilla, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p. 49-71.

DE LA MANO GONZÁLEZ, MARTA (1998), *Mercaderes e impresores de libros en la Salamanca del siglo XVI*, Salamanca, Universidad de Salamanca.

DE ROSSI, ANNA (2009), "La dama con l'ermellino del Museu Frederic Marès di Barcellona: un ritratto inedito di Giulia Gonzaga Colonna", a *Vitelliana*. Bolletino della Società Storica Viadanese, Mantova (Anno IV), p.FALTA PÀGINA

DÍAZ-CORRALEJO, VIOLETA (2001), "La traducción castellana del *De Mulieribus claris*", a *Cuadernos de Filología Italiana*, nº extraordinari, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, p.241-261.

DIOS, SALUSTIANO de (2007), "La tarea de los juristas en la época de los Reyes Católicos", a Ribot, Luis - Valdeón, Julio i Maza, Elena (coords.), *Isabel la Católica y su época* (Actas del Congreso Internacional, Valladolid-Barcelona-Granada, 15-20 de noviembre de 2004), 2 vols., Valladolid, Universidad de Valladolid.

DOCAMPO REY, JAVIER (2006), "Reading Luca Pacioli's *Summa* in Catalonia: An early 16th-century Catalan manuscript on algebra and arithmetic", a *Historia Mathematica*, nº33, San Diego, Elsevier, p.43-62.

DOMÍNGUEZ CASAS, RAFAEL (1993), *Arte y etiqueta de los reyes católicos. Artistas, residencias, jardines y bosques*, Madrid, Alpuerto.

DOMÍNGUEZ CASAS, RAFAEL (2000), "Fiesta y ceremonial borgoñón en la corte de Carlos V", a Redondo Cantera, María José i Zalama, Miguel Ángel (coords.), *Carlos V y la artes. Promoción artística y familia imperial*, Valladolid, Universidad de Valladolid-Junta de Castilla y León, p.13-44.

DOUSSINAGUE, JOSÉ M^a (1944), *La política internacional de Fernando el Católico*, Madrid, Espasa-Calpe.

DUCHET-SUCHAUX, GASTON (1996), *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*, Madrid, Alianza.

DURAN i SANPERE, AGUSTI (1975), *Barcelona i la seva història. La formació d'una gran ciutat; L'organització del treball; L'art i la cultura*, 3 vols., Barcelona, Curial.

DURAN i SANPERE, AGUSTÍ (1975), "El portal renaixentista de l'antiga església de Sant Miquel", a *Barcelona i la seva història*, 3 vols., Barcelona, Curial, vol.III, p.319-321.

DURAN i SANPERE, AGUSTÍ (1975), "El retaule major del Pi", a *Barcelona i la seva història*, 3 vols., Barcelona, Curial, vol.III, p.322-327.

DURAN i SANPERE, AGUSTÍ (1975), "Els barris de Santa Anna i del Pi", a *Barcelona i la seva història*, 3 vols., Barcelona, Curial, vol.I, p.470-485.

DURAN i SANPERE, AGUSTÍ (1975), "Miquel Mai, col·leccionista d'art", a *Barcelona i la seva història*, 3 vols., Barcelona, Curial, vol.III, p.348-361.

DURAN, EULÀLIA (1981), "Els orígens de la Universitat de Barcelona", a *L'Avenç*, Barcelona, s.p.

DURAN, EULÀLIA (1982), *Les Germanies als Països Catalans*, Barcelona, Curial, 1982.

DURAN, EULÀLIA (1986), "L'erasmisme als Països Catalans", dins de *Erasmus i l'erasmisme*, Tarragona, Universitat de Tarragona, 1986, p. 41-65.

DURAN, EULÀLIA (1988), "Antoni Agustí i els cercles humanístics catalans", a *Jornades d'història: Antoni Agustín (1517-1586) i el seu temps*, 2 vols., Barcelona, PPU, vol.I, p.261-275.

DURAN, EULÀLIA (1993), "Antonio Agustín y su entorno familiar", a Crawford, M.H. (ed.), *Antonio Agustín between Renaissance and Counter-Reform*, Londres, The Warburg Institute, p.5-19.

DURAN, EULÀLIA (1997), *Història de la Cultura catalana. Renaixement i Barroc*, Barcelona, Edicions 62.

DURAN, EULÀLIA (2004), *Estudis sobre cultura catalana al Renaixement*, València, Edicions 3i4.

DURAN, EULÀLIA i SOLERVICENS, JOSEP (a cura de) (1996), *Renaixement a la carta*, Vic, Eumo.

EGIDIO, TEÓFANES (2002), "Las relaciones de Lutero y Erasmo en el marco de la Reforma", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmus en España. La recepción del humanismo en el primer Renacimiento español*, Salamanca, SEACEX, 2002, p.58-69.

EISLER, WILLIAM (1981), "Carlo V a Bologna e i suoi rapporti con gli artisti del tempo", a *Il Carrobbio*, nº6, Bologna, Edizioni Luigi Parma, p.140-146.

ELLIOTT, JOHN H. (2000), *La España imperial. 1476-1716*, Barcelona, Vicens Vives.

ERASME DE ROTTERDAM, DESIDERI (2001), *Elogio de la locura*, Madrid, Alianza.

ERASME DE ROTTERDAM, DESIDERI (2009), *El Ciceroniano (o sobre el mejor estilo)*, Madrid, Akal.

ECOBEDO, JOANA (2007), *Un incunable científic català: Suma de l'Art de l'Arismètica de Francesc de Santcliment*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya.

EÒRSI, ANNA K. (1975), "Lo studiolo di Lionello d'Este e il programa di Guarino da Verona" a *Acta Historiae Artium Academiae Scientiarum Hungaricae*, n°21, Budapest, Akadémiai Kiadó, p.15-52.

ESPAÑOL, FRANCESCA (2002), *El gòtic català*, Manresa, Angle.

ESPIGARES PINILLA, ANTONIO (1993), "El enfrentamiento con Erasmo en el *Gonsalus* de Ginés de Sepúlveda", a *Cuadernos de Filología Clásica. Estudios Latinos*, n°4, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, p.181-190.

ESTEBAN LORENTE, JUAN FRANCISCO (2000), "La casa de los Morlanes y la tradición jurídica medieval", a *Aragón en la Edad Media*, n°16, Saragossa, Universidad de Zaragoza, p.289-306.

FALOMIR FAUS, MIGUEL (2000), "La internacionalización del gusto en la nobleza española", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Carolus*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.375-405.

FARGAS PEÑARROCHA, MARIA ADELA (1993), "Organització familiar i política de grup a l'època moderna: els Fivaller de Barcelona", a *Estudis. Revista d'història moderna*, 19, València, Universitat de València, p.139-150.

FENZI, ENRICO (2002), "Et havrà Barcellona il suo poeta. Benet Garret, il Cariteo", a *Quaderns d'Italià*, n°7, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p.117-140.

FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, MANUEL (1973-1981), *Corpus documental de Carlos V*, 5 vols., Salamanca, CSIC-Universidad de Salamanca i Fundació Juan March.

FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, CECILIA (2002), "La labor educadora de Cisneros y la primera biblioteca del Renacimiento en España", a *Anales de documentación*, n°5, Murcia, Universidad de Murcia, p.81-97.

FERNÁNDEZ LÓPEZ, JORGE (1999), "Pomponio Leto, comentarista de Quintiliano y lector de Plutarco", a Montes Cala, José Guillermo-Sánchez Ortiz de Landaluce, Manuel i Gallé Cejudo, Rafael Jesús (eds.), *Plutarco, Dioniso y el vino* (Actas del VI simposio español de plutarquistas), Madrid, Ediciones Clásicas, p.221-231.

FERNÁNDEZ LÓPEZ, JORGE (2000), "El *Quintiliano cordobés* de Juan de Mena: Edad Media, Humanismo e invención del pasado en el siglo XV castellano", a *Cuadernos de Filología Clásica. Estudios Latinos*, n°18, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, p.267-291.

FERNÁNDEZ LUZÓN, ANTONIO (1993), "La enseñanza universitaria en Barcelona en la primera mitadd del siglo XVI", a *Pedralbes*, n°13-2, Barcelona, Universitat de Barcelona, p.377-386.

FERNÁNDEZ LUZÓN, ANTONIO (1995), "Los estudios clásicos en Barcelona durante la primera mitad del siglo XVI", a *Manuscrits*, n°13, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p.219-246.

FERNÁNDEZ LUZÓN, ANTONIO (2005), *La Universidad de Barcelona en el siglo XVI*, Barcelona, Universitat de Barcelona.

FERNÁNDEZ MARCOS, NATALIO i FERNÁNDEZ TEJERO, EMILIA (1986), "Bibliismo y Erasmismo en la España del siglo XVI", a Revuelta Sañudo, M., i Morón Arroyo, C., ob.cit., p.97-108.

FERRANTE, CARLA i MATTONE, ANTONELLO (2000), "I privilegi e le istituzioni municipali del Regno di Sardegna nell'età di Alfonso il Magnanimo", a D'Agostino, Guido (et alt.), *XVI Congresso di Storia della Corona d'Aragona. La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso il Magnanimo. I modelli politico-istituzionali, la circolazione degli uomini, delle idee, delle merci. Gli influssi sulla società e sul costume*, 2 vols., Nàpols, Paparo Edizioni, vol.I, p.277-320.

FERRARI, DANIELA (a cura di) (1992), *Giulio Romano. Repertorio di fonte documentarie*, 2 vols, Roma, Ministeri per i beni culturali e ambientali.

FERRO, VÍCTOR (1987), *El Dret Públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, Eumo.

FIRPO, MASSIMO i TEDESCHI, JOHN (1996), "The italian Reformation and Juan de Valdés", a *The Sixteenth Century Journal*, n°27-2, Kirksville, Truman State University, p.353-364.

FLORES SELLÉS, CÁNDIDO (1980), *Epistolario de Antonio Agustin*, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca.

FLUVIÀ i ESCORSA, ARMAND- GONZÁLEZ VIRUÓS, ITZIAR i VIVAS, PERE (2002), *El palau Centelles. Seu del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya*, Barcelona, Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya.

FORONDA y AGUILERA, MANUEL de (1914), *Estancias y viajes del emperador Carlos V desde el día de su nacimiento hasta el de su muerte*, Madrid, Establecimiento Tipográfico Sucesores de Ribadeneyra.

FORTUNY PREVI, FILOMENA (1996), "Los humanistas y el libro de espectáculos de Marcial", a *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, LVIII-3, Paris, Droz, p.631-642.

FOSALBA, EUGENIA (2009), "Implicaciones teóricas del alegorismo autobiográfico en la égloga III de Garcilaso. Estancia en Nápoles", a *Studia Aurea*, nº3, Universitat de Girona-Universitat Autònoma de Barcelona, p.39-104.

FORTUNATI, VERA - GRAZIANI, IRENE (2008), *Properzia De' Rossi. Una scultrice nell'età di Carlo V*, Bologna, Editrice Compositori.

FRANCO, ANGELA (2008), "Algunas fuentes medievales del Arte Renacentista y Barroco", a *Anales de Historia del Arte*, nºExtra 1, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, p.73-87.

FRANCO, FARANDA (1999), *Alfonso Lombardi. Il restauro delle aculture in cotto di Castel Bolognese*, Castel Bolognese-Itaca.

FRANSEN, BART (2002), "Erasmus, Término y la muerte. Letras e imágenes en diálogo", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmus en España. La recepción del humanismo en el primer Renacimiento español*, Salamanca, SEACEX, 2002, p.40-47.

FRIGO, DANIELA (2001), "Cultura politica e diplomazia nell'età di Carlo V. Le corti di Mantova e di Ferrara", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, Madrid, Sociedad Estatal

para la Conmemoración de los Centenario de Felipe II y Carlos V, vol.I, p.281-300.

FROUDE, JAMES ANTHONY (1891), *The divorce of Catherine of Aragon*, Nova York, Charles Scribner's Sons.

FRÜH, MARTIN (2004), "Antonio Geraldini en el mundo catalano-aragonés de su época: resultados de una tesis doctoral", a *I Geraldini di Amelia nell'Europa del Rinascimento*, Viterbo, Comune de Amelia-Provincia di Termi, p-65-69.

FULVIO, ANDREA (1972), *Illustrium imagines*, Portland, Collegium Graphicum.

GALENDE DÍAZ, JUAN CARLOS (1992), "La correspondencia cifrada del embajador Lope de Soria", a *Hispania. Revista española de historia*, num.181, vol.LII-2, Madrid, CSIC-Centro de Estudios Históricos, p.493-520.

GALASSO, GIUSEPPE (1994), *Alla periferia dell'impero. Il Regno di Napoli nel periodo spagnolo (secoli XVI-XVII)*, Torino, Einaudi.

GALASSO, GIUSEPPE (2001), "Lettura dantesca e lettura umanistica nell'idea di impero del Gattinara", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, 4 vols., Madrid, SECCFIlyCV, vol.I, p.93-114.

GAN GIMÉNEZ, PEDRO (1988), *El Consejor Real de Carlos V*, Granada, Universidad de Granada.

GARCÍA CÁRCEL, RICARDO (1972), *Cortes del reinado de Carlos I*, València, Universitat de València.

GARCÍA CÁRCEL, RICARDO (1979-1980), "La Universidad de Barcelona en el siglo XVI", a *Estudis: Revista de historia moderna*, nº8, València, Universitat de València, PÀGINES.

GARCÍA MARTÍNEZ, SEBASTIÁN (1986), "El erasmismo en la Corona de Aragón en el siglo XVI", a Ijsewijn, Jozef i Losada, Ángel, *Erasmus in Hispania. Vives in Belgio*, Lovaina, Aedibus Peeters, 1986, p.215-290.

GARCIA MERCADAL, JOSÉ (1999), *Viajes de extranjeros por España y Portugal: desde los tiempos más remotos hasta comienzos del siglo XX*, 6 vols., Valladolid, Junta de Castilla y León.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1986) (amb la col·laboració de Marià Carbonell), *Història de l'Art Català. L'Època del Renaixement*, vol.IV, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1988), *L'època del genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1988), "Escultor desconegut del taller d'Andrea del Verrocchio. Bust d'Alexandre el Gran (?) i Bust de Juli Cèsar (?)", a Garriga Riera, Joaquim, *L'època del genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, p.340-345.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1988), "Escultor desconegut del taller de Mino da Fiesole. Bust d'August", a *L'època dels genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, p.346-349.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1988), "Escultor desconegut del taller de la cartoixa de Pavia (?). Bust de Domicià", a *L'època dels genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, p.350-352.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1988), "Escultor desconegut. Bust d'Higiea (?) o de la Prudència (?)", a Garriga Riera, Joaquim, *L'època dels genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, p.353-356.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1988), "Escultor desconegut. Bust de Miquel Mai", a *L'època dels genis. Renaixement i Barroc*, Barcelona-Girona, Ajuntament de Barcelona i Ajuntament de Girona, p.357-361.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1989), "Relleus renaixentistes amb bustos de Cèsars i de Virtuts de la «col·lecció» de Miquel Mai", *D'Art*, nº15, Barcelona, Universitat de Barcelona, p.135-166.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1996), *Catàleg d'escultura i pintura dels segles XVI, XVII i XVIII: època del Renaixement i Barroc*, Barcelona, Museu Frederic Marès-Ajuntament de Barcelona.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1996), "Martí Díez de Liatzasolo (doc. 1527 - + 1583) (?), Priscilla, o Dama de l'ermini", a *Catàleg d'escultura i pintura dels segles XVI, XVII i XVIII: època del Renaixement i Barroc*, Barcelona, Museu Frederic Marès-Ajuntament de Barcelona, p.217-219.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (1996), "232.Anònim. Bust femení (República romana (?)", a *Catàleg d'escultura i pintura dels segles XVI, XVII i XVIII: època del Renaixement i Barroc*, Barcelona, Museu Frederic Marès-Ajuntament de Barcelona, p.276-277.

GARRIGA RIERA, JOAQUIM (2000), "Joan de Borgonya, pintor del XIX° capítulo de la orden del Toisón de Oro" a Belenguer Cebrià, Ernest, *De la unió de coronas al Imperio de Carlos V* (Congreso internacional, Barcelona, 21-23 de febrero de 2000), Barcelona, SECCFIIyCV, vol.III, p.121-180.

GIL, LUIS (1996), "Nebrija y el menester del gramático", a García de la Concha, Víctor (ed.), *Nebrija y la introducción del Renacimiento en España*, Salamanca, Universidad de Salamanca, p.53-64.

GIMENO BLAY, FRANCISCO M. (2002), "Produir llibres manuscrits catalans (segle XII-XV)", a Badia, Lola-Cabré, Miriam i Martí, Sadurní (eds.), *Literatura i Cultura a la Corona d'Aragó (s.XIII-XV)*, Barcelona, Curial, p.115-149.

GINÉS DE SEPÚLVEDA, JUAN (2000), *Antiapología en defensa de Alberto Pio, príncipe de Carpi, frente a Erasmo de Rotterdam*, Almería, Universidad de Almería.

GÓMEZ-SALVAGO SÁNCHEZ, MÓNICA (1998), *Fastos de una boda real en la Sevilla del quinientos: estudio y documentos*, Sevilla, Universidad de Sevilla.

GOMIS CORELL, JOAN CARLES (2007), "Arquitectura i música en Vitruvi. L'Harmonia musical al *De Architectura Libri Decem*", a *Ars Longa*, nº16, València, Universitat de València, p.13-21.

GONZÁLEZ-ALLER HIERRO, JOSÉ IGNACIO (coord.) (2000), *Carlos V: La náutica y la navegación*, Pontevedra, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V.

GONZÁLEZ MARTÍN, VICENTE i VICENTE i BRANCA, VITTORE (1995), *De Hominis Dignitate. La dignidad del hombre*, Madrid-Barcelona, Mondadori.

GONZALO SÁNCHEZ-MOLERO, JOSÉ LUIS (1999), *El aprendizaje cortesano de Felipe II: la formación de un príncipe del Renacimiento*, Madrid, SECCFIIyCV.

GONZALO SÁNCHEZ-MOLERO, JOSÉ LUIS (2001), "El humanismo áulico carolino: discursos y evolución", a Martínez Millán, J. (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, 4 vols., Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenario de Felipe II y Carlos V, vol.III, p.125-152.

GONZALO SÁNCHEZ-MOLERO, JOSÉ LUIS (2002), "El erasmismo en España: la utopía de una Edad de Oro", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmus en España. La recepción del humanismo en el primer renacimiento español*, Salamanca, SEACEX, p.96-111.

GONZALO SÁNCHEZ-MOLERO, JOSÉ LUIS (2005), *Regia Bibliotheca. El libro en la corte española de Carlos V*, 2 vols., Mérida, Editora Regional de Extremadura.

GONZALO SÁNCHEZ-MOLERO, JOSÉ LUIS (2007), "Antonio de Salamanca y los libros españoles en la Roma del siglo XVI", a Hernando Sánchez, Carlos José

(coord.), *Roma y España. Un crisol de la cultura europea en la Edad Moderna*, 2 vols., Madrid, SEACEX, vol.I, p.335-365.

GONZALO SÁNCHEZ-MOLERO, JOSÉ LUIS (2008), *El César y los libros. Un viaje a través de las lecturas del Emperador desde Gante hasta Yuste*, Yuste, Academia Fundación Europea de Yuste.

GRENDLER, PAUL F. (2008), "Italian biblical humanism and the Papacy, 1515-1535", a Rummel, Erika (ed.), *Biblical Humanism and the Scholasticism in the Age of Erasmus*, Leiden Brill, p.227-276.

GUILLAUME, JEAN (1981), Guillaume, Jean, "Hic Terminus Haeret. Du Terme d'Erasmus à la devise de Claude Gouffier: la fortune d'un emblème à la Renaissance", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol. 44, Londres, The Warburg Institute, p.186-192.

GUILLEUMAS, ROSALIA (1965-1967), "Sobre les edicions gramaticals erasmianes impreses a Barcelona els segles XVI i XVII", a *Homenaje a Jaime Vicens Vives*, 2 vols., Barcelona, Universitat de Barcelona, vol.II, p.213-230.

GUILLEUMAS, ROSALIA i MADURELL, JOSEP M^a (1954), "La biblioteca de Joan Bonllavi, membre de l'escola lul·lista de València al s.XVI", a *Revista Valenciana de Filologia*, n^oIV-1, València, Instituto de Literatura y Estudios Filológicos-Institució Alfons el Magnànim, p.23-73.

GUISADO, MAITE (1988), *Cartes íntimes d'una dama catalana del s.XVI*, Barcelona, Edicions La Sal.

GUZMÁN ARIAS, CARMEN (1989), *Corografía*, Murcia Universidad de Murcia.

HAEBLER, KONRAD (1995), *Introducción al estudio de los incunables*, Madrid, Ollero & Ramos.

HALPORN, BARBARA (2000), "The Margarita philosophica: a case study in early modern book design", a *Journal of the Early Book Society for the Study of Manuscripts and Printing History*, n°3, Nova York, Pace University Press, p.152-166.

HAYUM, ANDRÉE (2002), "Dürer's portrait of Erasmus and the Ars Typographorum", a *Renaissance Quarterly*, vol.38-4, Chicago, The University of Chicago Press-Renaissance Society of America, p.650-687.

HEADLEY, JOHN M. (1983), *The emperor and his cancellor. A study of the imperial chancellery under Gattinara*, Nova York, Cambridge University Press.

HEADLEY, JOHN M. (2001), "The Emperor and his Chancellor: Disputes over Empire. Administration and Pope", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, 4 vols., Madrid, SECCFIlyCV, vol.I, p.21-35.

HEESAKKERS, CHRIS L. (2008), "Erasmus filólogo", a *Myrtia*, n°23, Múrcia, Universitat de Múrcia, p.259-285.

HELLINGA, LOTTE i Trapp, J.B. (1999), *The Cambridge History of the book in Britain. 1400-1557*, Cambridge, Cambridge University Press.

HEREDIA MORENO, M^a del CARMEN (2000), "La platería germánica en España en la época del emperador y la repercusión de los modelos centroeuropeos en la Península", a Martín, Fernando A. (coord.), *El Arte de la plata y de las joyas en la España de Carlos V*, La Coruña, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.101-115.

HERNANDO DELGADO, JOSEP (1999-2000), "Escoles i programes acadèmics a la Barcelona del segle XV. L'escola de mestre Ramon Llull i l'ensenyament de

disciplines gramaticals i d'arts", a *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, n°20-21, Barcelona, Universitat de Barcelona, vol.I, p.633-662.

HERNANDO, JOSEP (2002), "Notícies sobre la Bíblia en català i la Inquisición española en acabar el segle XV", a *Arxiu de Textos Catalans Antics*, n21, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, p.671-674.

HERNANDO DELGADO, JOSEP (2005), "Instruere in litteris, servire et docere officium. Contractes de treball, contractes d'aprenentatge i instrucció de lletra, gramàtica i arts en la Barcelona del segle XV", a *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, n°26, Barcelona, Universitat de Barcelona, p.945-984.

HERNANDO SÁNCHEZ, CARLOS JOSÉ (1987), "El Virrey Pedro de Toledo y la Entrada de Carlos V en Nápoles", a *Investigaciones históricas: Época moderna y contemporánea*, n°7, Valladolid, Universidad de Valladolid, p.7-16.

HERNANDO SÁNCHEZ, CARLOS JOSÉ (1988), "Poder y cultura en el Renacimiento napolitano: La biblioteca del virrey Pedro de Toledo", *Cuadernos de Historia Moderna*, n°9, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, p.13-34.

HERNANDO SÁNCHEZ, CARLOS JOSÉ (2001-A), *El reino de Nápoles en el Imperio de Carlos V. La consolidación de la conquista*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V.

HERNANDO SÁNCHEZ, CARLOS JOSÉ (2001-B), "Nobleza y diplomacia en la Italia de Carlos V: el II duque de Sessa, embajador en Roma", a Castellano Castellano, José Luis i Sánchez-Montes González, Francisco (coords.), *Carlos V. Europeismo y universalidad*, 5 vols., Granada, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, vol. III, p.205-297.

HERNANDO SÁNCHEZ, CARLOS JOSÉ (coord.) (2007), *Roma y España. Un crisol de la cultura europea en la edad moderna*, 2 vols., Madrid, SEACEX.

HOPE, CHARLES (1971), "The Camerini d'Alabastro of Alfonso d'Este I", a *The Burlington Magazine*, n°824, Londres, The Burlington Magazine Publications, p.641-650.

HORCAJO PALOMERO, NATALIA (1997), "El orfebre y el joyero del Renacimiento", a *Espacio, Tiempo y Forma*, Serie VII, nº10, Historia del Arte, Madrid, UNED, p.133-160.

HORCAJO PALOMERO, NATALIA (1998), "Los colgantes renacentistas" a *Espacio, Tiempo y Forma*, Serie VII, nº11, Historia del Arte, Madrid, UNED, p.81-112.

HUIZINGA, JOHAN (2003), *El otoño de la Edad Media*, Madrid Alianza.

IGLESIA FERREIRÓS, AQUILINO (2002), "Las glosas de Jaume de Montjuïc a los *Usatges de Barcelona*: edición del Ms.BNP Latin 4670A", a *Initium. Revista catalana d'història del dret*, nº7, Barcelona, Associació Catalana d'Història del Dret Jaume de Montjuïc, p.849-961.

JACKS, PHILIP J. (1990), "The Simulachrum of Fabio Calvo: A View of roman architecture all'antica in 1527", a *The Art Bulletin*, nº72-3, Nova York, College Art Association.

JIMÉNEZ CALVENTE, TERESA (1998), "Lucio Marineo Sículo y Antonio de Nebrija: crónica de una relación difícil", a *Cuadernos de Filología Clásica. Estudios latinos*, nº14, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, p.187-206.

JIMÉNEZ CALVENTE, TERESA (2001), *Un siciliano en la España de los Reyes Católicos. Los Epistolarum familiarium libri XVII de Lucio Marineo Siculo*, Madrid, Universidad de Alcalá.

JOANNIDES, PAUL (2008), "80. Sebastiano del Piombo. Antonio Salamanca", a *Sebastiano del Piombo, 1485-1547*, Roma, Federico Motta Editore, p.282-283.

KAGAN, JU (1973), *Western european cameos in the Hermitage Collection*, Sant Petersburg, Aurora art publishers.

KANTOROWICZ, ERNST (2000), "Les Deux Corps du Roi", a *Oeuvres*, Paris, Gallimard, p.643-1312.

KENISTON, HAYWARD (1980), *Francisco de los Cobos. Secretario de Carlos V*, Madrid, Castalia.

KEEN, MAURICE (1986), *La Caballería*, Barcelona, Ariel.

KRISTELLER, PAUL OSKAR (1977), *Iter italicum. A finding list of uncatalogued or incompletely catalogued humanistic manuscripts of the Renaissance in Italian and other libraries*, vol.II (Italy. Orvieto to Volterra. Vatican City), Londres, The Warburg Institute.

KRISTELLER, PAUL OSKAR (1983), *Iter Italicum. A finding list of uncatalogued or incompletely catalogued humanistic manuscripts of the Renaissance in Italian and other libraries*, vol III (Alia Itinera I), Londres, The Warburg Institute.

KRISTELLER, PAUL OSKAR (1989), *Iter italicum. A finding list of uncatalogued or incompletely catalogued humanistic manuscripts of the Renaissance in Italian and other libraries*, vol.IV (Alia Itinera II. Great Britain to Spain), Londres, The Warburg Institute.

KRISTELLER, PAUL OSKAR (1990), *Iter italicum. A finding list of uncatalogued or incompletely catalogued humanistic manuscripts of the Renaissance in Italian and other libraries*, vol.V (Alia Itinera III and Italy III. Sweden to Yugoslavia, Utopia, Supplement to Italy A-F), Londres, The Warburg Institute.

LALAIN, ANTOINE DE (1999), "Primer viaje de Felipe el Hermoso a España en 1501", a García Mercadal, José, *Viajes de extranjeros por España y Portugal*, 6 vols., León, Junta de Castilla y León, p.402-517.

LALINDE ABADÍA, JESÚS (1960), "El Vicecanciller y la presidencia del Consejo Supremo de Aragón", a *Anuario de historia del derecho español*, Tomo 30, Madrid, Ministerio de Justicia e Interior, p.175-248.

LEE, EGMONT (dir.) (1985), *Descriptio Urbis. The roman census of 1527*, Roma, Bulzoni, 1985.

LEE GREEN, EDUARD i EGERTON, FRANK N. (1983), *Landmarks of Botanical History*, 2 vols., Stanford, Stanford University Press, vol.II, p.584-597.

LEUSHUIS, REINER (2004), "The Mimesis of marriage: Dialogue and Intimacy in Erasmus's Matrimonial Writings", a *Renaissance Quarterly*, vol.57-4, Chicago, The University of Chicago Press-Renaissance Society of America, p.1278-1307.

LIEBENWEIN, WOLFGANG (2005), *Studiolo. Storia e tipologia di uno spazio culturale*, Ferrara, Franco Cosimo Panini.

LLADONOSA PUJOL, JOSEP (1970), *L'Estudi General de Lleida del 1430 al 1524*, Barcelona, Institut d'estudis Catalans.

LÓPEZ DE GOMARA, FRANCISCO (2000), *Guerras de mar del Emperador Carlos V*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V.

LÓPEZ ESTRADA, FRANCISCO (2004), "Erasmus y su proyección en el humanismo literario español: el caso de los Coloquios", a Amiel, Charles-Marcus, Raymond, Margolin, Jean Claude i Redondo, Agustín, *Autour de Marcel Bataillon. L'oeuvre, le savant, l'homme*, París, De Boccard, p.43-56.

LÓPEZ-NIETO Y MALLO, FRANCISCO (2006), *Honores y protocolo*, 2 vols., Madrid, Ayuntamiento de Madrid.

LÓPEZ PIÑERO, JOSÉ MARÍA (1991), *El Vanquete de nobles cavalleros (1530) de Luis Lobera de Ávila y la higiene individual del siglo XVI*, Madrid, Ministerio de Sanidad y Consumo.

LOSADA, ÁNGEL (1963), *Tratados políticos de Juan Ginés de Sepúlveda*, Madrid, Instituto de Estudios Políticos.

LOSADA, ÁNGEL (1973), *Juan Ginés de Sepúlveda a través de su epistolario y nuevos documentos*, Madrid, Instituto de Derecho Internacional "Francisco de Vitoria".

LOSADA, ÁNGEL (1979), *Epistolario de Juan Ginés de Sepúlveda (selección)*, Madrid, Ediciones Cultura Hispánica del Centro Iberoamericano de Cooperación.

LUCERO COMAS, LLUÍS (2004), "Rapporti diplomatici tra l'Italia e la Spagna: Antonio Geraldini, testimone dell'ambasciata di Joan Margarit presso Sisto IV", a *I Geraldini di Amelia nell'Europa del Rinascimento*, Viterbo, Comune de Amelia-Provincia di Termi, p.47-53.

LYNCH, JOHN (1993), *Los Austrias 1500-1700*, Barcelona, Crítica.

LYNCH, JOHN (2000), *Carlos V y su tiempo*, Barcelona, Crítica.

MACÍAS ROSENDO, BALDOMERO (2006), "La vida de Virgilio escrita por don Enrique de Villena y sus fuentes", a *Etiópicas*, Huelva, Universidad de Huelva, p.1-7.

MACK, PETER (1985), "Rudolf Agricola's Reading of Literature", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol.48, Londres, The Warburg Institute, p.23-45.

MACK, PETER (1992), "Agricola's Use of the Comparaison between Writing and the Visual Arts", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol.55, Londres, The Warburg Institute, p.169-179.

MADONNA, MARIA LUISA (2000), "El viaje de Carlos V por Italia después de Túnez: el triunfo clásico y el plan de reconstrucción de las ciudades", a Morales, Alfredo J., *La fiesta en la Europa de Carlos V*, Sevilla, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.119-153.

MADURELL MARIMÓN, JOSEP M^a (1943), "Pedro Núnyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos", a Madurell Marimón, Josep M^a, *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol I-3, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, p.13-91.

MADURELL MARIMÓN, JOSEP M^a (1944), "Pedro Núnyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos", a Madurell Marimón, Josep M^a, *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol.II-1, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, p.7-65.

MADURELL MARIMÓN, JOSEP M^a - RUBIÓ BALAGUER, JORDI (1955), *Documentos para la historia de la imprenta y la librería en Barcelona (1474-1553)*, Barcelona, Gremio de Editores y Libreros y Maestros Impresores.

MAFFEI, SONIA (1996), "La villa di Poggioreale e la Duchesca di Alfonso II d'Aragona in una descrizione di Paolo Giovio. Moduli dell'elogio e tradizione antica", a *Annali della Scuola normale superiore di Pisa*, vol.IV, n°1-2, Pisa, Scuola Normale Superiore di Pisa, Classe di Lettere e Filosofia, p.161-182.

MAIER, BRUNO (1981), "La lettera di Alfonso de Valdés al Castiglione e la risposta del Castiglione", a Castiglione, Baldasar, *Il Libro del Cortegiano con una scelta delle Opere minori*, Torino, UTET, p.657-710.

MANCONI, FRANCESCO (2001), "El reino de Cerdeña de Fernando II a Carlos V: el largo camino hacia la modernidad", a Belenguer Cebrià, Ernest (coord.), *De la unión de coronas al imperio de Carlos V*, 3 vols., Barcelona, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, vol. II, p.15-54.

MARAVALL, JOSÉ ANTONIO (1999), *Carlos V y el pensamiento político del Renacimiento*, Madrid, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales.

MARCIAL, MARC VALERI (1949), *Epigramas*, Barcelona, Fundació Bernat Metge.

MARGOLIN, JEAN CLAUDE (1994), "Des *Introductiones latinae* (Salamanca, 1481) d'Antonio de Nebrija au *De Constructione octo partium orationis* (Bale, 1515) d'Érasme de Rotterdam: étude comparative", a Codoñer, Carmen i González Iglesias, Juan Antonio (ed.), *Antonio de Nebrija: Edad Media y Renacimiento*, Salamanca, Universidad de Salamanca, p.259-276.

MARÍAS, FERNANDO (2000), "Dibujos de grutescos", a Marías, Fernando - Pereda, Felipe (coords.), *Carlos V. Las armas y las letras*, Granada, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.425-431.

MARÍAS, FERNANDO - PEREDA, FELIPE (coords.) (2000), *Carlos V. Las armas y las letras*, Granada, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V.

MARINIS, RAFFAELE de (1982), *Le ventiquattro chiese del trattato di Barcelona fra Clemente VII e Carlo V*, Napoli, Accantoncelli.

MARLIER, GEORGE (1954), *Erasmus et la peinture flamande de son temps*, Brujes, Éditions du Musée van Maerlant.

MARTÍ i CASTELL, JOAN (2004), "Presentació de l'edició facsímil del *Vocabolari molt profitós per aprendre lo catalan alemany y lo alemany catalan imprès a Perpinyà per Joan Rosembach el 1502*", a *Llengua i literatura*, n°15, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, p.665-669.

MARTÍN ABAD, JULIÁN (2002), "Incunables, post-incunables y libros antiguos", a Agüadé Nieto, Santiago (coord.), *Civitas Librorum. La ciudad de los libros. Alcalá de Henares, 1502-2002*, Alcalá de Henares, Centro Internacional de Estudios Históricos Cisneros, p.83-95.

MARTÍN BAÑOS, PEDRO (2007), "De Virgilius a Vergilius. Poliziano y la bibliografía de Antonio de nebrija", a *Revista de filología española*, n°LXXXVII-1Madrid, CSIC, p.79-102.

MARTÍNEZ-BURGOS GARCÍA, PALMA (2002), "Pero...¿hubo alguna vez once mil vírgenes? (Sobre Erasmo y el arte religioso)", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmo en España. La recepción del humanismo en el primer renacimiento español*, Catálogo de la exposición, Madrid, Sociedad Estatal para la Acción Cultural Exterior, p.24-39.

MARTÍNEZ MILLÁN, JOSÉ (coord.) (2000), *La corte de Carlos V*, 5 vols., Madrid, SECCFIIyCV.

MARTÍNEZ MILLÁN, JOSÉ (2001), "La corte de Carlos V: la configuración de la casa del Emperador, 1517-1525", a Kohler, Alfred (coord.), *Carlos V / Karl V*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.395-408.

MARTÍNEZ MILLÁN, JOSÉ (coord.) (2001), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, 4 vols., Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenario de Felipe II y Carlos V.

MARTÍNEZ ROMERO, TOMÀS (2008), "Un traductor medieval en el seu context: els defalliments lèxics de Ferrer Saiol", a *Llengua & Literatura*, n°19, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, p.7-26.

MARTÍN, FERNANDO A. (coord.) (2000), *El arte de la plata y de las joyas en la España de Carlos V*, La Coruña, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V.

MARTÍN, FERNANDO A. - DALMASES, NÚRIA de (2000), "La corona de Aragón", a Martín, Fernando A. (coord.), *El arte de la plata y de las joyas en la España de Carlos V*, La Coruña, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.92-99.

MARTÍN GARCÍA, JUAN MANUEL (2002), *Arte y diplomacia en el reinado de los Reyes Católicos*, Madrid, Fundación Universitaria Española.

MARTÍN-MERÁS, LUISA (2000), "La cartografía de los descubrimientos en la época de Carlos V", a González-Aller Hierro, José Ignacio (coord.), *Carlos V: La náutica y la navegación*, Pontevedra, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.75-94.

MATTINGLY, GARRET (1970), *La diplomacia del Renacimiento*, Madrid, Instituto de Estudios Políticos.

MÁRTIR DE ANGLERÍA, PEDRO (1992), *De Orbe Novo*, València, Universitat de València.

MAYER, MARC (1988), "Una biblioteca de estudiante de finales del siglo XV", a *Cuadernos de Filología Clásica*, vol.XXI, Madrid, Universidad Complutense, p.97-104.

MEDINA, JAUME (ed.) (1991), *Manual del cavaller cristià*, Barcelona, Proa.

MEDINA, JAUME (2002), "Ciceró a les terres catalanes. Segles XIII-XVI", a *Faentia*, nº24-1, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p.179-221.

MINNICH, NELSON H. (2008), "Alberto Pio's defense of scholastic theology", a Rummel, E. (ed.), *Biblical Humanism and the Scholasticism in the Age of Erasmus*, Leiden Brill, p.277-295.

MINTURNO, ANTONIO SEBASTIANO (1549), *Lettere di meser Antonio Minturno*, Venècia, Girolamo Scoto.

MIOTTO, LUCIANO (1996), "Les traités d'architecture de la bibliothèque des Granvelle", a Toscano, G. i Brunet, J. (eds.), *Les Granvelle et l'Italie au XVIe Siècle: le mécénat d'une famille*, Actes du Colloque international organisé par la Section d'Italien de l'Université de Franche-Comté, Besançon, 2-4 octobre 1992, Besançon, Éditions Cêtre, p.95-108.

MIRANDA GARCÍA, CARLOS (1998), "Los infiernos en el *Breviari d'Amor* de Matfre Ermengaud de Béziers", a *Cuadernos de Arte e Iconografía*, nº7-13, Madrid, Fundación Universitaria Española, p.149-194.

MOLES RIBALTA, PERE (1990), *Família i política al segle XVI català*, Barcelona, Rafael Dalmau.

MOLES RIBALTA, PERE (1996), *Catalunya i la casa d'Àustria*, Barcelona, Curial.

MOLES RIBALTA, PERE (1998), "Magistrats catalans a l'Itàlia espanyola", a *Pedralbes*, nº18-2, Barcelona, Universitat de Barcelona, p.213-220.

MOLES RIBALTA, PERE (2004), *L'alta noblesa catalana a l'Edat Moderna*, Vic, Eumo.

MOLZA, FRANCESCO MARIA (1999), *Elegiae et alia*, Torí, Res.

MONTANARI, VALERIA (1998), "Los arquitectos del siglo XVI y el estudio de lo antiguo: Algunas observaciones sobre los diseños del teatro di Marcello en Roma", a *Actas del II Congreso Nacional de la Construcción*, A Coruña, Universidad de la Coruña, p.331-336.

MONTEVECCHI, ALESSANDRO (2002), "Le Storie fiorentine: alle origini di un'analisi della crisi italiana", a Pasquini, E., i Prodi, P. *Bologna nell'età di Carlo V e Guicciardini*, a Bolonya, Il Mulino (a cura di), p.63-84.

MORALES, ALFREDO J. (coord.) (2000), *La fiesta en la Europa de Carlos V*, Sevilla, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.73-91.

MORALES ORTIZ, ALICIA (1999), "Plutarco en España: Edición del manuscrito Madrid BN 6365", a *Excerpta philologica*, nºIX, Cádiz, Universidad de Cádiz, p.111-143.

MORALES ORTIZ, ALICIA (1999), "Los Apotegmas de Plutarco traducidos por Erasmo de Rotterdam", a Montes Cala, José Guillermo-Sánchez Ortiz de Landaluce, Manuel i Gallé Cejudo, Rafael Jesús (eds.), *Plutarco, Dioniso y el vino* (Actas del VI simposio español de plutarquistas), Madrid, Ediciones Clásicas, p.317-325.

MORALES ORTIZ, ALICIA (2000), *Plutarco en España: traducciones de Moralia en el siglo XVI*, Murcia, Universidad de Murcia.

MORENO GALLEGO, VALENTÍN (2001), "Consideracions sobre Joan Lluís Vives als cercles cortesans europeus", a *Afers*, nº38, Barcelona, Editorial Afers, p.71-95.

MORROS MESTRES, BIENVENIDO (2008), "Fuentes, fechas, orden y sentido del Libro I de las obras de Boscán", a *Revista de Filología Española*, vol.LXXXVIII, nº1, Madrid, CSIC, Gener-Juny de 2008, p.89-123.

MORTE GARCÍA, CARMEN (1995), "El inventario de bienes del canónigo aragonés Jerónimo de Insausti, secretario en Nápoles del Virrey Pedro de Toledo", a *Homenaje a don Antonio Durán Gudiol*, Huesca, Instituto de estudios altoaragoneses-Diputación de Huesca, p.593-610.

MORTE, CARMEN (1996), "La colección de pinturas, tapices, dibujos, estampas y esculturas de Miguel Climent Gurrea, protonotario del Consejo Supremo de Aragón, y otros inventarios del siglo XVI", a *Boletín del Museo e Instituto Camón Aznar*, nº65, Madrid, Museo Camón Aznar, p131-164.

MOYANO ANDRÉS, ISABEL (2002), "56.San Juan Fisher: *De causa matrimoniii Serenissimi Regis Angliae liber*", a Agüadé Nieto, S., *Civitas Librorum. La ciudad de los libros. Alcalá de Henares, 1502-2002*, Alcalá de Henares, Centro Internacional de Estudios Históricos Cisneros, p.210.

MOYANO ANDRÉS, ISABEL (2002), "59.[Diego de Salazar], *Tratado de Re Militari*", a Agüadé Nieto, Santiago (coord.), *Civitas Librorum. La ciudad de los libros. Alcalá de Henares, 1502-2002*, Alcalá de Henares, Centro Internacional de Estudios Históricos Cisneros, p.213.

MUNTADA TORRELLAS, ANNA i VARELA RODRÍGUEZ, ELISA (1999), *Libro de horas de Carlos V. Biblioteca Nacional-VITR.24.3. Catálogo y comentarios*, Madrid, Biblioteca Nacional.

MUÑOZ DELGADO, VICENTE (2002), "Nominalismo, lógica y Humanismo", a Revuelta Sañudo, Manuel i Morón Arroyo, Ciraco (eds.), *El erasmismo en España*, Santander, Sociedad Menéndez Pelayo, p.109-174.

MUSTARD, WILFRED P. (1909), "On the Eclogues of Baptista Mantuanus", a *Transactions and proceeding of teh American Philological Asociation*, nº40, Philadelphia, University of Pennsylvania, 1909, p.151-183.

NALDI, RICCARDO (1997), *Girolamo Santacroce: orafo e scultore napoletano del cinquecento*, Nàpols, Electa, 1997.

NAVARRO FAJARDO, JUAN CARLOS (2006), *Bóvedas de la arquitectura gótica valenciana. Traza y montea*, València, Publicacions Universitat de València.

NECIPOGLU, GULRU (2000), "Solimán el magnífico y la representación del poder: la rivalidad entre los otomanos, los Habsburgo y el papado", a Marías, Fernando i Pereda, Felipe (coords.), *Carlos V. Las armas y las letras*, Granada, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.43-71.

NEVINSON, JOHN L. (1963), "A show of the nine worthies", a *Shakespeare Quarterly*, nº14-2, Washington, Folger Library, p.103-107.

NORTH, JOHN (2002), *The ambassadors secret. Holbein and the world of the Renaissance*, Londres, Hambledon and London.

NORTON, F.J. (1966), *Printing in Spain, 1501-1520*, Londres, Cambridge University Press.

OCHOA BRUN, MIGUEL ÁNGEL (2002), *Embajadas y embajadores en la historia de España*, Madrid, Aguilar.

OCHOA BRUN, MIGUEL ÁNGEL (2003), *Historia de la diplomacia española. Los reyes católicos*, vol.IV, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores.

OCHOA BRUN, MIGUEL ÁNGEL (2003), *Historia de la diplomacia española. La diplomacia de Carlos V*, vol.V, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores.

OLIVA, MARIO (1985), *Giulia Gonzaga Colonna tra Rinascimento e Controriforma*, Milà, Nursia editore.

OSORIO DOMÍNGUEZ, MARÍA DEL ROSARIO (1993), "El mundo de la caballería a través de la Crónica de don Pero Niño", a *Norba. Revista de historia*, nº13, Cáceres, Universidad de Extremadura, p.105-125.

PABEL, HIMAR H. (2002), "Reading Jerome in the Renaissance: Erasmus' Reception of the *Adversus Jovinianum*", a *Renaissance Quarterly*, nº55-2, Chicago, University of Chicago Press, p.470-497.

PALLOTA, AUGUSTUS (1991), "Venetian printers and spanish literature in sixteenth-century Italy", a *Comparative Literature*, nº43-1, Duke, University of Oregon and Duke University Press, p.20-42.

PANOFSKY, ERWIN (1969), "Erasmus and the Visual Arts", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol.32, Londres, The Warburg Institute, p.200-227.

PARDO MOLERO, JUAN FRANCISCO (2001), *La defensa del Imperio. Carlos V, Valencia y el Mediterráneo*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenario de Felipe II y Carlos V.

PARDO TOMÁS, JOSÉ (1997), "La producción impresa de libros científicos en la Corona de Aragón durante el siglo XVI", a Sarasa, Esteban i Serrano, Eliseo (coords.), *La Corona de Aragón y el Mediterráneo. Siglos XV-XVI*, Zaragoza, Institución Fernando el Católico, p.231-266.

PARISI, IVAN (2000), "Un informatore del Cattolico: Benet Garret detto il Cariteo", a D'Agostino, Guido, *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso il Magnanimo: I modelli politico-istituzionali, la circolazione degli uomini, delle merci, gli influssi sulla società e sull costume*, (XVI Congresso Internazionale di Storia della Corona d'Aragona, Napoli-Caserta-Ischia, 18-24 settembre di 1997), 2 vols., Nàpols, Paparo, vol.II, p.1553-1562.

PASQUINI, EMILIO i PRODI, PAOLO (a cura di) (2002), *Bologna nell'età di Carlo V e Guicciardini*, a Bolonya, Il Mulino.

PASTOR, LUDWIG von (1911), *Historia de los papas desde fines de la Edad Media*, Barcelona, Gustavo Gili, vol.X.

PEDEFLOUS, OLIVIER (2007), "La lecture de Claudien dans les collèges au XVIe siècle", a *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, LXIX-1, Paris, Droz, p.55-82.

PEDRAZA GRACIA, MANUEL JOSÉ (1998), *Lectores y lecturas en Zaragoza (1501-1521)*, Saragossa, Prensas Universitarias de Zaragoza.

PEDRAZA GRACIA, MANUEL JOSÉ (1999), "La librería zaragozana a finales del siglo XV", a *Aragón en la Edad Media: XIV-XV. Homenaje a la profesora Carmen Orcástegui Gros*, 2 vols., Zaragoza, Universidad de Zaragoza, vol.II, p.1243-1255.

PEGO PUIGBÓ, ARMANDO (2004), *El Renacimiento espiritual. Introducción literaria a los tratados de oración españoles (1520-1566)*, Madrid, CSIC, p.165-189.

PELÁEZ, MANUEL J. (1981), *Catalunya després de la guerra civil del segle XVI*, Barcelona, Curial, 1981.

PELLICER i PAGÈS, JOSÉ MARÍA (1872), *El Monasterio de Ripoll: memoria descriptiva de este célebre monumento en sus relaciones con la religión, las ciencias y el arte*, Girona, Establecimiento Tipográfico de Manuel Llach, 1872.

PEÑA DÍAZ, MANUEL (1993), "Erasmus en las librerías y las bibliotecas privadas barcelonesas del siglo XVI", a *I Congrés d'història de l'església catalana. Des dels orígens fins ara*, 2 vols., Solsona, Facultat de Teologia de Catalunya, vol.I, p.151-160.

PEÑA DÍAZ, MANUEL (1995), “El mundo del libro jurídico en Barcelona en el siglo XVI”, a *Estudis Històrics i Documents dels arxius de protocols*, nº13, Barcelona, Col·legi de Notaris de Barcelona, p.105-136.

PEÑA DÍAZ, MANUEL (1996), *Cataluña en el Renacimiento: libros y lenguas*, Lleida, Milenio.

PEÑA DÍAZ, MANUEL (1997), *El laberinto de los libros. Historia cultural de la Barcelona del Quinientos*, Madrid, Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

PEREDA, FELIPE (2000), “Medalla de Erasmo de Rotterdam”, a Marías, Fernando i Pereda, Felipe (coords.), *Carlos V. Las armas y las letras*, Granada, SECCFIlyCV, p.483-484.

PETRARCA, FRANCESCO (2003), *Triunfos*, Madrid, Cátedra.

PIZARRO LLORENTE, HENAR (2001), “Un embajador de Carlos V en Italia: don Lope de Soria (1528-1532)”, a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.119-155.

PONS FUSTER, FRANCISCO (2003), *Erasmistas, mecenas y humanistas en la cultura valenciana de la primera mitad del siglo XVI*, València, Institució Alfons el Magnànim.

PONZ, ANTONIO (1947), *Viaje de España*, Madrid, Aguilar editor.

POPEANGA, EUGENIA (2000), “La carta del Preste Juan: las versiones castellana y catalana”, a *Cuadernos de Filología Italiana*, nº extraordinario 7, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, p.149-160.

PUIG DE BELLACASA, RAMON (ed.) (2000), *Erasmo de Rotterdam. Adagios del poder y de la guerra y teoría del Adagio*, València, Generalitat Valenciana.

QUEROL COLL, ENRIC (2006), *Estudis sobre cultura literària a Tortosa a l'Edat moderna*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

RAGGIO, OLGA (1996), "The liberal arts from the ducal palace at Gubbio", a *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, Nova York, p.5-35.

RAGGIO, OLGA (2007), *Lo Studiolo di Federico da Montefeltro*, 2 vols., Milà, Federico Motta.

RAUSELL GUILLOT, HELENA (2001), *Letras y fe. Erasmo en la Valencia del Renacimiento*, València, Institució Alfons el Magnànim.

RAUSELL GUILLOT, HELENA (2002), "Un texto escolar del siglo XVI: El Epitome de Francisco Decio del *De duplici copia verborum ac rerum* de Erasmo de Róterdam", a *Estudis. Revista de historia moderna*, València, Universitat de València, p.473-482.

RECIO, ROXANA (2001), "Boccaccio y la difusión del humanismo italiano en Castilla: la traducción llamada Laberinto de Amor", a *Cuadernos de Filología Italiana*, nº extraordinario, Madrid, Universida Complutense de Madrid, p.275-294.

RECIO, ROXANA (2002), "Ilustraciones en algunas ediciones de los *Triunfos* de Petrarca: su importación en la Península Ibèrica", a *eHumanista: Journal of Iberian Studies*, nº2, Berkeley, University of California, p.63-104.

REDONDO, AGUSTÍN (1976), *Antonio de Guevara (1480?-1545) et l'Espagne de son temps. De la carrière officielle aux oeuvres politico-morales*, Ginebra, Droz.

REDONDO, AGUSTÍN (1985), "Mesianismo y reformismo en Castilla a raíz de la batalla de Pavía: el *Memorial* de don Beltrán de Guevara dirigido a Carlos V (1525)", a Iglesias, Mª Carmen-Moya, Carlos i Rodríguez Zúñiga, Luis (eds.), *Homenaje a José Antonio Maravall*, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, p.237-257.

REDONDO CANTERA, MARÍA JOSÉ i ZALAMA, MIGUEL ÁNGEL (coords.) (2000), *Carlos V y las artes. Promoción artística y familia imperial*, Valladolid, Universitat de Valladolid-Junta de Castilla y León.

REESE, ALAN W. (1995), "Learning virginity: Erasmus' ideal of christian marriage", a *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, vol.LVII-3, Paris, Droz, p.551-567.

REQUESENS i PIQUER, JOAN (2009), "Dètica i política al segle XVI. Joan Lluís Vives, Frederic furió i Joan de Borja", a *Enrahonar*, n°42, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p.91-128.

REVUELTA SAÑUDO, MANUEL i MORÓN ARROYO, CIRIACO (eds.) (1986), *El erasmismo en España*, Santander, Sociedad Menéndez Pelayo.

RHODES, NEIL i SAWDAY, JONATHAN (2000), *The Renaissance computer: knowledge technology in the first age of print*, Londres, Taylor & Francis.

RIBOT, LUIS - VALDEÓN, JULIO i MAZA, ELENA (coords.), *Isabel la Católica y su época* (Actas del Congreso Internacional, Valladolid-Barcelona-Granada, 15-20 de noviembre de 2004), 2 vols., Valladolid, Universidad de Valladolid.

RICE HENDERSON, JUDITH (1999), "Erasmus y el arte epistolar", a Murphy, James J. (ed.), *La elocuencia en el Renacimiento. Estudios sobre la teoría y la práctica de la retórica renacentista*, Madrid, Visor, 1999, p.391-419.

RICO, FRANCISCO i SOBERANAS, AMADEU J. (1981), *Nebrija a Catalunya. Exposició commemorativa en el cinquè centenari de les INTRODUCCIONES LATINAE*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1981.

RICO, FRANCISCO (1993), *El sueño del humanismo. De Petrarca a Erasmo*, Madrid, Alianza.

RIELLO VELASCO, JOSÉ MARÍA (2004), "Sombra de un sueño. Alberti, rafael y la política arqueológica del Papado entre dos siglos", a *Anales de Historia del Arte*, nº14, Madrid, Universidad Complutense, p.121-141.

RIGHI, ROBERTO (2002), "Carlo V imperatore a Bologna: l'incoronazione del 1530 nelle cronache del tempo", a Pasquini, E., i Prodi, P. (a cura di), *Bologna nell'età di Carlo V e Guicciardini*, a Bolonya, Il Mulino, p.487-501.

RIGONI, GIACOMO (1910), "Alfonso Lombardi a Bologna (1519-1537)", a *Rivista d'Arte* (estratto dalla), nº5-6, Anno VII, Settembre-Dicembre, p.129-142

RÍOS LLORET, ROSA ELENA - VILAPLANA SANCHIS, SUSANA (1999), "Joyas y Sociedad", a *Estudis. Revista de historia moderna*, nº25, València, Universitat de València, p.7-23.

RIQUER, MARTÍ DE (1983), "L'heraldica del capítol del Toisó d'Or de Barcelona del 1519" a *Heràldica catalana*, 2.vols., Barcelona, Quaderns Crema, p.625-742.

RIVERO GARCÍA, LUIS (2002), "Apuntes al *De orbe novo* de Juan Ginés de Sepúlveda", a *Habis*, nº33, Sevilla, universidad de Sevilla, p.579-597.

RIVERO RODRÍGUEZ, MANUEL-MARTÍNEZ MILLÁN, JOSÉ (2001), "La coronación imperial de Bolonia y el final de la vía flamenca (1526-1530)", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, 4 vols., Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenario de Felipe II y Carlos V, vol.I, p.131-150.

RIVERO RODRÍGUEZ, MANUEL (2005), *Gattinara. Carlos V y el sueño del Imperio*, Madrid, Sílex.

RIZZI, MARIO (1998), *Antonio Sebastiani Minturno e Giovanni Andrea Gesualdo*, Marina di Minturno-Latina, Armando Caramanica Editore.

RODRÍGUEZ DE DIEGO, JOSÉ LUIS (1998), "La formación del Archivo de Simancas en el siglo XVI. Función y orden interno", a López-Vidriero, María Luisa i Cátedra, Pedro M., *El libro antiguo español. Coleccionismo y bibliotecas (siglos XV-XVIII)*, 5 vols., Salamanca, Universidad de Salamanca-Patrimonio Nacional, vol.IV, p.519-557.

RODRÍGUEZ i GUTIÉRREZ DE CEBALLOS, ALFONSO (2000), "Ceremonial y Liturgia: las fiestas religiosas del emperador", a Morales, Alfredo J., (coord), *La fiesta en la Europa de Carlos V*, Sevilla, SECCFI y CV, p.73-91.

RODRIGUEZ PEREGRINA, ELENA (1989), "Un antierasmista español: J.G.Sepúlveda", a Myrtia. *Revista de Filología Clásica de la Universidad de Murcia*, Murcia, Universitat de Múrcia, p.63-70.

RODRÍGUEZ SALGADO, MARÍA JOSÉ (2001), "La granada, el león, el águila y la rosa (las relaciones con Inglaterra 1496-1525)", a Belenguer Cebrià, Ernest (coord.), *De la Unión de coronas al imperio de Carlos V*, 3 vols., Barcelona, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, vol.III, p.315-356.

RODRÍGUEZ VILLA, ANTONIO (1913), *Etiquetas de la Casa de Austria*, Madrid, Establecimiento tipográfico de Jaime Ratés.

ROSENTHAL, EARL E., (1971), "Plus Ultra, Non plus Ultra, and de Columnar Device of Emperor Charles V", a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol.34, Londres, p.204-228.

ROSENTHAL, EARL E., (1973), "The invention of the Columnar Device of Emperor Charles V at the Court of Burgundy in Flanders in 1516", també a *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol.36, Londres, p.198-230.

RUBIÓ i BALAGUER, JORDI (1957), *Els Cardona i les lletres*, Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

RUBIÓ i BALAGUER, JORDI (1973), "Humanisme i Renaixement", a *La Corona de Aragón en el siglo XVI*, (VIII Congreso de historia de la Corona de Aragón, València, 1-8 d'Octubre de 1967), València, p.9-36.

RUBIÓ i BALAGUER, JORDI (1992), *Lliberters i impressors a la Corona d'Aragó*, Barcelona, Abadia de Montserrat.

RUBIÓ I BALAGUER, JORDI (1995), "Els autors clàssics a la biblioteca de Pere Miquel Carbonell, fins a l'any 1484", a Rubió i Balaguer, Jordi, *Sobre biblioteques i biblioteconomia*, Barcelona, Biblioteca Abat Oliva, p.37-57.

RUIZ GARCÍA, ELISA (2004), *Los libros de Isabel la Católica. Arqueología de un patrimonio escrito*, Salamanca, Instituto de Historia del Libro y de la Lectura.

RUMMEL, ERIKA (1997), "Marineo Siculo: A protagonist of Humanism in Spain", a *Renaissance Quarterly*, vol.50-3, Chicago, The University of Chicago Press-Renaissance Society of America, p.701-722.

RUMMEL, ERIKA (ed.) (2008), *Biblical Humanism and the Scholasticism in the Age of Erasmus*, Leiden Brill.

SÁEZ-BADILLOS, ÁNGEL (1973), "Ginés de Sepúlveda i la filologia bíblica", a *Cuadernos de filología clásica*, nº5, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, p.117-140.

SALERNITANO, MASUCCIO (1990), *Il Novellino*, Milà, Rizzoli.

SALICRÚ i LLUCH, ROSER (2003-A), "Lluís Desplà i d'Oms", a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, 3 vols., Barcelona, Generalitat de Catalunya-Fundació Enciclopèdia Catalana, vol.I, p.264-270.

SALICRÚ i LLUCH, ROSER (2003-B), "Gonzalo Fernández de Heredia", a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, 3 vols., Barcelona, Generalitat de Catalunya-Fundació Enciclopèdia Catalana, vol.I, p.259-263.

SALVADÓ RECASENS, JOAN (1990-1991), "L'oda *Quid sacra diui feriatu* egi de Martí Ivarra: Tradició literària i pintura de costums", a *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, nº31, Girona, p.113-130.

SALVADÓ RECASENS, JOAN (1994), "La edición barcelonesa del *De accentu latino* de Nebija y el *De prosodia* de Martín Ivarra", a Codoñer, Carmen i González Iglesias, Juan Antonio (eds.), *Antonio de Nebrija: Edad Media y Renacimiento*, Salamanca, Universidad de Salamanca, p.311-319.

SANCHIS MORENO, FRANCISCO (2002), *Honorato Juan: vida y recuerdo de un maestro de príncipes*, València, Biblioteca Valenciana-Generalitat de València.

SANS I TRAVÉ, JOSEP MARIA (2004), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, vols., I i II.

SANZ HERMIDA, JACOBO (2002), "La imprenta y la difusión de la espiritualidad erasmista", a Checa Cremades, F. (coord.), *Erasmus en España. La recepción del humanismo en el primer Renacimiento español*, Salamanca, SEACEX, 2002, p.128-139.

SANZ SERRANO, MARÍA JESÚS, "Temas mitológicos en la orfebrería renacentista: los vasos-juguetes de Diana", a *Cuadernos de Arte e Iconografía* (III

Coloquios de Iconografía, 28-30 de mayo de 1992), Tomo VI, nº12, Madrid, Fundación Universitaria Española, p.214-219.

SASSU, GIOVANNI (2002), "Progetti per iconografie mai realizzate", a Pasquini, E., i Prodi, P. (a cura di), *Bologna nell'età di Carlo V e Guicciardini*, a Bologna, Il Mulino, p.503-521.

SASSU, GIOVANNI (2007), *Il ferro e l'oro. Carlo V a Bologna (1529-1530)*, Bologna, Editrice Compositori.

SCHILLING, HEINZ (2002), "Erasmus y las fuerzas políticas de su época", a Checa Cremades, Fernando (coord.), *Erasmus en España. La recepción del humanismo en el primer Renacimiento español*, Salamanca, SEACEX, p.70-79.

SCHMIDT, PEER (2001), "Monarchia universalis vs. monarchia universales. El programa imperial de Gattinara", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, 4 vols., Madrid, SECCFI y CV, vol.I, p.115-129

SEBASTIÁN, AMPARO (2000), "Instrumentos de navegación y el entorno científico en la España del siglo XVI", a González-Aller Hierro, José Ignacio (coord.), *Carlos V: La náutica y la navegación*, Pontevedra, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, p.95-116.

SEGARRA AÑÓN, ISABEL (1998), "A propòsit d'una lectura sobre Benet Garret Il Cariteo (1450-1514) (Giovanni parenti)", a *Faventia*, nº20-1, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p.85-94.

SEGARRA AÑÓN, ISABEL (2008), *Joan Margarit. Corona Regnum*, 2 vols., Girona, Vitel·la.

SEIPEL, WILFRIED (2000), *Der Kriegszug Kaiser Karl V gegen Tunis*, Viena-Milà, Skira.

SERASSI, PIERANTONIO (1808), *Poesie di Francesco Maria Molza colla vita dell'autore*, Milà, Società Tipografica de'Classici Italiani.

SERIO, ALESSANDRO (2003), "Algunes consideracions sobre la presència catalanoaragonesa a Roma entre el final del quattrocento i el principi del cinquecento (1492-1522)", a *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, nº14, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, p.69-97.

SERIO, ALESSANDRO (2007), "Una representación de la crisis de la unión dinástica: los cargos diplomáticos en Roma de Francisco de Rojas y Antonio de Acuña (1501-1507)", a *Cuadernos de Historia Moderna*, nº32, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, p.13-29.

SERRA PUIG, EVA (1987), "Els Gassol: De cavallers de Tremps a protonotaris del Consell d'Aragó", a *Pedralbes: Revista d'història moderna*, nº7, Barcelona, Universitat de Barcelona, p.43-78.

SEVILLA ARROYO, FLORENCIO (1997), "Diálogo y novela en el *Viaje de Turquía*", a *Revista de Filología española*, LXXVII, Madrid, CSIC-Instituto de Filología, p.69-87.

SHERMAN LOOMIS, ROGER (1917), "Verses on the nine worthies", a *Modern Philology*, nº15-4, Chicago, The University of Chicago, p.211-219.

SOBREQUÉS i VIDAL, SANTIAGO (2006), *Joan Margarit i Pau. La tràgica fi de l'edat mitjana a Catalunya*, Barcelona, Editorial Base.

SOLERVICENS BO, JOSEP (2003), "La literatura humanística a la selecta biblioteca de Mencía de Mendoza, marquesa del Cenete, duquesa de Calàbria i deixeblla de Joan Lluís Vives", a Grau Codina, Ferran (coord.), *La universitat de*

València i l'Humanisme: "Studia Humanitatis" i renovació cultural a la Europa i al Nou Món, València, Universitat de València, p.313-324.

SPIKE, JOHN T. (1991), *Il trionfo di Carlo V.1530*, Urbania, Comune di Urbania.

SPIKE, JOHN T. (1999), *Il corteo trionfale di Carlo V. Un capitolo del Rinascimento in un'acquaforte delle collezioni roveresche*, Urbania, Edizioni Biblioteca e Civico Museo di Urbania.

TALLINI, GENNARO (2008), *Antonio Minturno. Amore innamorato*, Roma, Aracne editrice.

TATE, ROBERT B. (1976), *Joan Margarit i Pau cardenal i bisbe de Girona. La seva vida i les seves obres*, Barcelona, Curial.

TERRATEIG, BARÓ de (1963), *Política en Italia del Rey Católico 1507-1516: correspondencia inédita con el embajador Vich*, 2 vols., Madrid, Patronato "Marcelino Menéndez y Pelayo".

TERVARENT, GUY de (2002), *Atributos y símbolos en el arte profano*, Barcelona, Ediciones El Serval.

TESARI, CRISTIANO (2000), "Clientela de estado, usos artísticos y representación en la época de Carlos V", a Marías, Fernando i Pereda, Felipe (coords.), *Carlos V. Las armas y las letras*, Granada, SECCFIlyCV, p.223-241.

TOBELLA, ANTONI MARIA (1964), "Cronologia dels capítols de la Congregació Claustral Tarraconense i Cesaraugustana", a *Analecta Montserratensia*, vol.X, Barcelona, Gràfiques Verdaguer.

TORRE, ANTONIO de la (1949-1966), *Documentos sobre relaciones internacionales de los Reyes Católicos*, 6.vols., Barcelona, CSIC.

TOSCANO, TOBIA R. (1992), "Le vice-roi Granvelle et les hommes de lettres napolitains", a Brunet, Jacqueline i Toscano, Gennaro, *Les Granvelle et l'Italie au XVIe siècle: le mécénat d'une famille*, Actes du Colloque international organisé par la Section d'Italien de l'Université de Franche-Comté, Besançon, 2-4 octobre, Besançon, Éditions Cêtre, p.225-251.

TOSCANO, TOBIA R. (2001), "Le muse e i Colossi: apogeo e tramonto dell'umanesimo politico napoletano nel trionfo di Carlo V (1535)", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, Madrid, SECCFIlyCV, vol.III, p.301-309.

TRALLERO, MANUEL (1988), *Breu notícia dels llibres de passanties conservats al Museu d'Història de la Ciutat*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona.

TRAVI, ERNESTO (ed.) (1987-1993), *Pietro Bembo. Lettere*, 4 vols., Bolonya, Commissione per i testi di lingua.

TURTAS, RAIMONDO i CADONI, ENZO (1988), *Umanisti Ssassaresi del '500. Le biblioteche di Giovanni Francesco Fara e Alessio Fontana*, Sàsser, Galizzi.

TURTAS, RAIMONDO (1997), "Fontana, Alessio", a *Dizionario biografico degli italiani*, vol.48, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana, p.613-614.

URQUÍZAR HERRERA, ANTONIO (2007), *Coleccionismo y nobleza. Signos de distinción social en la Andalucía del Renacimiento*, Madrid, Marcial Pons.

VALDÉS, ALFONSO de (1992), *Diálogo de las cosas acaecidas en Roma*, (edició a Cura de Rosa Navarro Durán), Madrid, Cátedra.

VALDÉS, ALFONSO de (1999), *Diálogo de Mercurio i Carón*, (edició de Rosa Navarro Durán) Madrid, Cátedra.

VALDÉS, JUAN (1986), *Diálogo de la lengua* (edició de Francisco Marsá), Barcelona, Planeta.

VALERO MORENO, JUAN MIGUEL (2009), "Sotto les stelle del Petrarca: vidas cruzadas (un episodio del petrarquismo en España)", *Revista de filología española*, nºLXXXIX-2, Madrid, CSIC, p.329-348.

VALLS i TABERNER, FERNANDO (1984), *Los Usatges de Barcelona: estudios, comentario y edición bilingües del texto*, Barcelona, Promociones Publicaciones Universitarias.

VAQUERO PIÑEIRO, MANUEL (1998), "Mercaderes catalanes y valencianos en el consulado de Roma", a *Revista de Historia Medieval*, València, Universitat de València, p.151-170.

VAQUERO PIÑEIRO, MANUEL (2002), "Auge urbano y renta inmobiliaria: el patrimonio de la iglesias españolas en Roma en el siglo XVI", a Robledo Hernández, Ricardo i Casado Alonso, Hilario (coords.), *Fortuna y negocios: formación y gestión de los grandes patrimonios (siglos XVI-XX)*, Valladolid, Universidad de Valladolid, p.21-43.

VASARI, GIORGIO (1986), *Le Vite de'piú eccelenti architetti, pittori, et scultori italiani, da Cimabue insino a 'tempi nostri: nell'edizione per i tipi di Lorenzo Torrentino Firenze 1550*, Torino, Einaudi.

VEGA RAMOS, MARÍA JOSÉ (1992), *El secreto artificio. Qualitas sonorum, maronolatría y tradición pontanian en la poética del Renacimiento*, Madrid, CSIC.

VEIGA DÍAZ, MANUEL (1998), "Dos gramaticas hebreas en la *Margarita Philosophica* de Reisch", a *Helmántica*, nº148-149, Salamanca, Universidad Pontificia de Salamanca.

VÉLEZ, PILAR (2001), *Catàleg del Museu de Llotja. Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi. II-Escultura i medalles*, Barcelona, Reial Acadèmia de Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

VENTICELLI, MARIA (2002), "Dal *Diarium* del ceimoniere pontificio Biagio Martinelli da Cesena (Bologna 30 gennaio-24 febbraio 1530", a Pasquini, Emilio i Prodi, Paolo (a cura di), *Bologna nell'età di Carlo V e Guicciardini*, a Bolonya, Il Mulino, p.346-382.

VERHEYEN, EGON (1971), *The paintings in the studiolo of Isabella d'Este at mantua*, Nova York, Nwe York University Press.

VERRIÉ, FREDERIC PAU (1987), *La casa d'en Joan Boscà, potser?*, Barcelona, Caixa de Catalunya.

VIAN HERRERO, ANA (1987), "La mimesis conversacional en el Diálogo de la lengua de Juan de Valdés", a *Criticón*, nº40, Toulouse, Université de Toulouse, p.45-79.

VIAN HERRERO, ANA (1994), *El Diálogo de Lactancio y un arcidiano de Alfonso de Valdés: obra de circunstancias y diálogo literario. Roma en el banquillo de Dios*, Anejos del *Criticón* 3, Toulouse, Presses Universitaires du Mirail-Université de Toulouse.

VICENS VIVES, JAUME (1936-37), *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2 vols., Barcelona, Emporium.

VILALLONGA, MARIÀNGELA (1986), *Jeroni Pau. Obres*, 2 vols., Barcelona, Curial.

VILALLONGA, MARIÀNGELA (1987), "Uns llibres de la biblioteca de Jeroni Pau", a *Studia in honorem prof. M. de Riquer*, 2 vols., Barcelona, Quaderns Crema, vol.II, p.221-234.

VILALLONGA, MARIÀNGELA; LUCERO, LLUÍS i, MOLINA, JOAN (2006), *El bisbe Margarit i la seva època*, Girona, Fundació Caixa Girona.

VILALLONGA, MARIÀNGELA-MIRALLES, EULÀLIA i PRATS, DAVID (a cura de) (2008), *El cardenal Margarit i l'Europa quatracentista*, Roma, Lerma di Bretschneider.

VILLANUEVA MORTE, CONCEPCIÓN (2008), "El comercio de joyas y ornamentos registrado en las aduanas del sur de Aragón en el siglo XV", a *Aragón de la Edad Media*, nº20, Zaragoza, Universidad de Zaragoza, p.829-847.

VISCEGLIA, MARIA ANTONIETTA (2001), "Il viaggio cerimoniale di Carlo V dopo Tunisi", a Martínez Millán, José (coord.), *Carlos V y la quiebra del humanismo político en Europa (1530-1558)*, Madrid, SECCFI y CV, vol.II, p.133-172.

VISCEGLIA, MARIA ANTONIETTA (2002), *La città rituale. Roma e le sue cerimonie in età moderna*, Roma, Viella.

VISCEGLIA, MARIA ANTONIETTA (2008), "L'ambasciatore spagnolo alla corte di Roma: Linee di lettura di una figura politica", a *Roma moderna e contemporanea*, nº15 (1-3), Roma, Università Roma Tre, p.3-27, 2008.

VITI, PAOLO (1994), *Pico, Poliziano e l'Umanesimo di fine Quattrocento*, Florència, Leo S. Olschki editore.

VITRUVI POLIÓ, MARC LUCI (1997), *Los diez libros de Arquitectura*, Madrid, Alianza.

VOLTES BOU, PEDRO (1958), *Cartas del emperador Carlos I a la ciudad de Barcelona*, Barcelona, Universitat de Barcelona.

WEISS, R. (1959), "Andrea Fulvio antiquario romano (1470-1527)", a *Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa, Classe di Lettere, Storia e Filosofia*, n°28-2, Pisa, SNS, p.1-44.

WIEBENSON, DORA (1984), *Architectural Theory and Practice from Alberti to Ledoux*, Virginia, E.M. Typesetting & Comercial Art.

WILKINS, ERNEST H. (1950), "A general survey of Renaissance Petrarchism", a *Comparative Literature*, n°2-4, Duke, Duke University Press, p.327-342.

WIND, EDGAR (1937), "Aenigma Termini", a *Journal of the Warburg Institute*, vol.I-1, Londres, The Warburg Institute, p.66-69.

WITTKOWER, RUDOLF i WITTKOWER, MARGOT (1988), *Margot, Nacidos bajo el signo de Saturno*, Madrid, Catédra.

YEGUAS GASSÓ, JOAN (1998), "Jeroni Descoll: una trajectòria com a polític i mecenes", a *Pedralbes. Revista d'història moderna*, n°18-1, Barcelona, Universitat de Barcelona, p.349-362.

YEGUAS GASSÓ, JOAN (2007), "Miquel Mai embajador en Roma (1528-1533): erasmismo y mecenazgo", a *Roma y España. Un crisol de la cultura europea en la Edad Moderna*, 2 vols., Madrid, Seacex, p.297-321.

YEGUAS GASSÓ, JOAN (2009), *El mausoleu de Bellpuig. Història i art del Renaixement entre Nàpols i Catalunya*, Bellpuig, Saladrigues.

ZORZI, MARINO i GUTHRIE, JOHN (1986), "Rules of dancing: Antonius Arena", a *Dance research*, n°4-2, Chicago, University of Illinois-Congress on Research in Dance.

10. RELACIÓ D'IMATGES

Fig.1. Taller italià. Medalla de bronze de Miquel Mai. C.1528-1533. Col·lecció Aloïs Heiss (Ubicació desconeguda).

Fig.2. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya (Làmina "gg"), detalls de la figura de Miquel Mai (al centre) i la seva identificació a peu d'imatge, Madrid. Biblioteca Nacional.

Fig.3. Sebastiano del piombo. 1529. Retrobament de Carles V i Climent VII (Dibuix preparatori). Londres. British Museum.

Fig.4 Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie completa de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

Fig.5 Robert Peril, La processó de Bolonya (detalls), c.1530, Ambers, Museu Plantin-Moretus.

Fig.6. Taddeo Zuccari. 1562-63. Homenatge de Carles V victoriós Pau III, Caprarola, Palau Farnese.

Fig.7. Quentin Metsys, Medalla d'Erasme de Rotterdam, 1531, Madrid, Museo Arqueológico Nacional.

Fig.8. Autor desconegut. 1528-1533. Retrat de Miquel Mai. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9943.

Fig.9. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Domicià. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9945.

Fig.10. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Tiberi. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9946.

Fig.11. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust d'August. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9947.

Fig.12. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Vitel·li. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9941.

Fig.13. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Valerià. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9942.

Fig. 14. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Titus. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 14372.

- Fig.15. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Claudi. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9951.
- Fig.16. Autor desconegut, s. I aC., Faune jove, Barcelona, MNAC, núm. d'inventari 9950.
- Fig.17. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. La Prudència. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9944.
- Fig.18. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de la Faustina Maior. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9948.
- Fig.19. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de la Faustina Minor. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9952
- Fig.20. Autor desconegut, República romana, Primera meitat del s.XVI, Barcelona, Museu Frederic Marès, núm. d'inventari 162.
- Fig.21. Autor desconegut, La Fe, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet
- Fig.22. Autor desconegut, L'Esperança, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.
- Fig.23. Autor desconegut, La Caritat, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.
- Fig.24. Autor desconegut, La Justícia, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.
- Fig.25. Autor desconegut, La Fortalesa, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.
- Fig.26. Autor desconegut, La Temperança, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.
- Fig.27. Rei hel·lenístic, guix pintat, còpia del segon terç del segle XIX d'un original del segle XVI, Barcelona Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, num.inv.3932E.
- Fig.28. Autor desconegut, Faune jove, s.I-II dC, Barcelona, MNAC, núm. d'inventari 9950.
- Fig.29. Valerio Belli, Autorretrats, c.1530, Col·lecció particular.

- Fig.30. Alfonso Lombardo, Lamentació sobre el Crist mort (detall), c.1525-1530, Bolonya, catedral de San Pietro.
- Fig.31. Properzia de Rossi, La muller de Putifar acusant a Josep, 1529-1530, Bolonya, església de San Petronio (museu).
- Fig.32. Autor desconegut, Bacus Barberà, actualment perduda, gravat d'Alexandre de Laborde.
- Fig.33. Escultor desconegut, Dama de l'ermini. Segon quart del s.XVI, Barcelona, Museu Frederic Marès, núm. d'inventari 139.
- Fig.34. Sebastiano del Piombo, Giulia Gonzaga com a Santa Àgata, c.1535, Londres, National Gallery.
- Fig.35. Sebastiano del Piombo (atrib.), Giulia Gonzaga, c.1534, col·lecció privada.
- Fig.36. Agostino Veneziano, Francesc I de França i Soliman el Magnífic, 1535, Londres, British Museum.
- Fig.37. Jean Mignon (atribuït), La metamorfosi d'Acteó, primera meitat del s.XVI. Font: *The Illustrated Bartsch*.
- Fig.38. Hans Burgkmair, Els nou cavallers de la fama, c.1510-1530. Font: *The Illustrated Bartsch*.
- Fig.39. Pietrus Apianus i Gemma Frisius, *Orbis universalis*, 1520.
- Fig.40. Joachuim Patinir, Sant Cristòfol portant travessant el riu, finals del s.XV, Madrid.
- Fig. 41. A.A.V.V., Vistes de les ciutats de Jerusalem, Alger i Roma, finals del s.XV.
- Fig.42. Miquel Servet (atrib.), Mapa de la Corona d'Aragó, 1535. Font: *Theatrum Orbis Terrarum*.
- Fig. 43. A dalt-esquerra: Vistes de la Villa di Poggioreale amb els seus jardins segons el "mappa Baratta" (1679). A dalt-dreta: Planta i alçat de la mateixa vil·la segons Sebastiano Serlio (1584). A baix: Domenico Gargiulo i Viviano Codazzi, Festa nella villa di Poggioreale, Besançon, Musèe des Beaux-Arts, 1641.
- Fig.44. Inventari de béns de Miquel Mai, 1546, AHPB, f.47r.

- Fig.45. Georg Reisch, *Margarita Philosophica*, 1503.
- Fig.46. John Fisher, *De causa matrimonii Serenissimi Regis Angliae liber*, 1530, Madrid, Biblioteca Nacional.
- Fig.47. *Constitucions i altres drets de Catalunya, fetes a Montsó el 1585*, en una edició de 1704.
- Fig.48. Jaume Marquilles, *Usatges de Barcelona*, 1505.
- Fig.49. Pere Miquel Carbonell, *Cròniques d'Espanya (1547)*, Girona, Biblioteca Pública.
- Fig.50. Pietro Martire d'Anghiera, *De orbe novo Decades*, 1516, Madrid, Biblioteca Nacional.
- Fig.51. Charles Estienne, *De re hortensi libellus*, 1539, Paris, Biblioteca Nacional.
- Fig.52. Marc Vitruvi Pol·lió, *Els deu llibres d'Arquitectura*, edició de Cesare Cesariano de 1521.
- Fig.53. Andrea Fulvio, *Llibre de les antiguitats de Roma*, 1543, col·lecció privada.
- Fig.54. Francesco Colonna, *Hypnerotomachia Poliphili*, 1499, col·lecció privada.
- Fig.55. Sebastian Brant, *Stultifera navis*, 1494, Houston, Biblioteca Universitat de Houston.
- Fig.56. Maurus Servius, *Virgillii Opera Expositio*, 1544, col·lecció particular.
- Fig.57. Jan van Eyck, Sant Jeroni a l'estudi, Detroit, Institute of Arts.
- Fig.58. Francesco di Giorgio (atrib.), Studiolo de Federico de Montefeltro a Gubbio, c.1474-1480, Nova York, The Metropolitan Museum.
- Fig.59. Andrea Mantegna, Minerva expulsa els vicis del jardí de la virtut; Mart i Venus; i Pietro Perugino, Lluita entre la castedat i la luxuria, totes tres per l'estudiolo dels Gonzaga, c.1490-1505, Mantua, Castell de Sant Jordi.
- Fig.60. A.A.V.V., Erato, Urania, Terpsicore i Polimnia, c.1450-1470, Studiolo de Belfiore, Ferrara.
- Fig.61. Sandro Botticelli, La Primavera, c.1475-1485, Florència, Galeria degli Uffizi.

11. TAULES.

T1. Arbre genealògic de la família Mai.

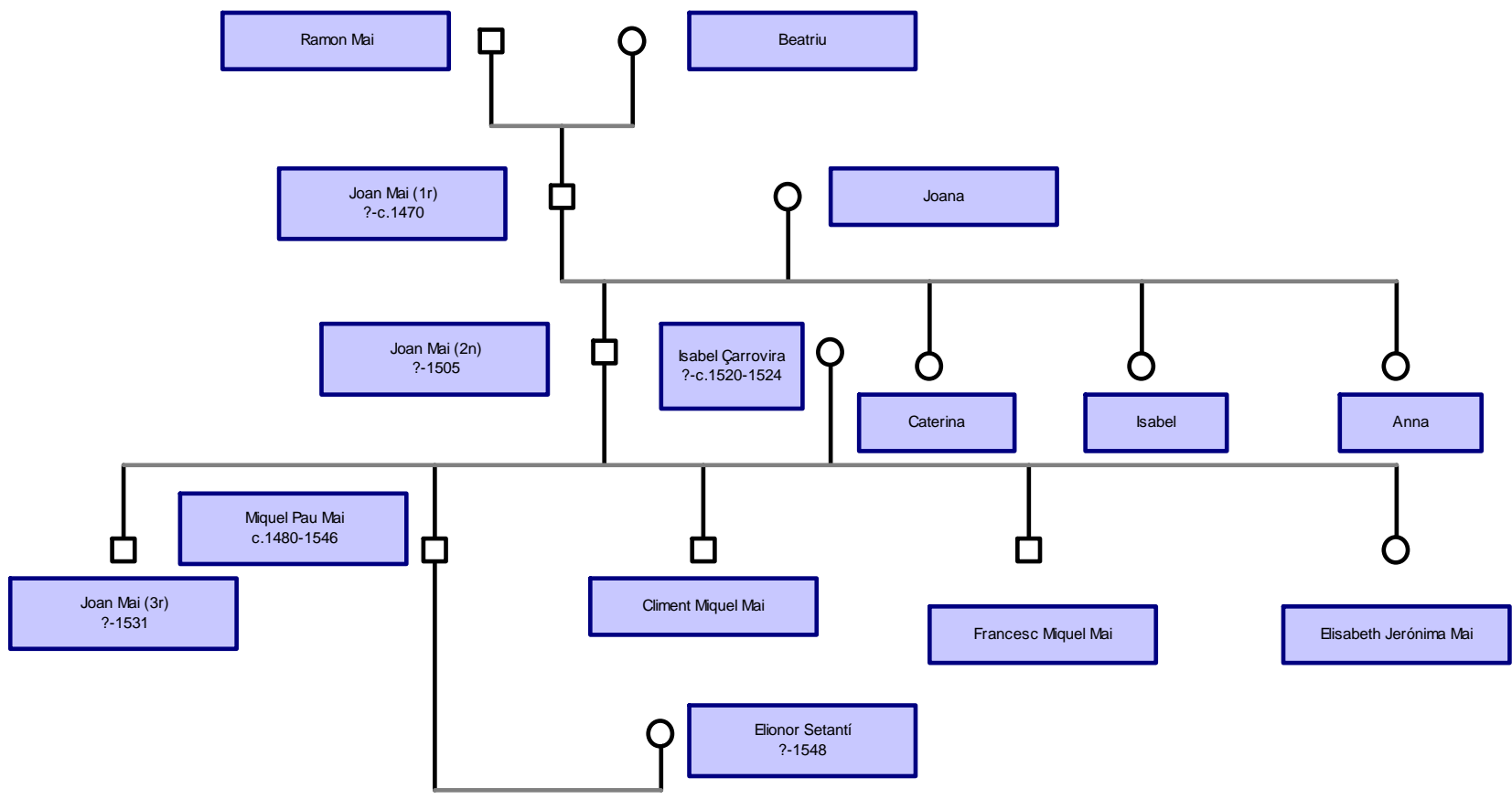

Fig.1. Taller italià. Medalla de bronze de Miquel Mai. C.1528-1533. Col·lecció Aloïs Heiss (ubicació desconeguda)

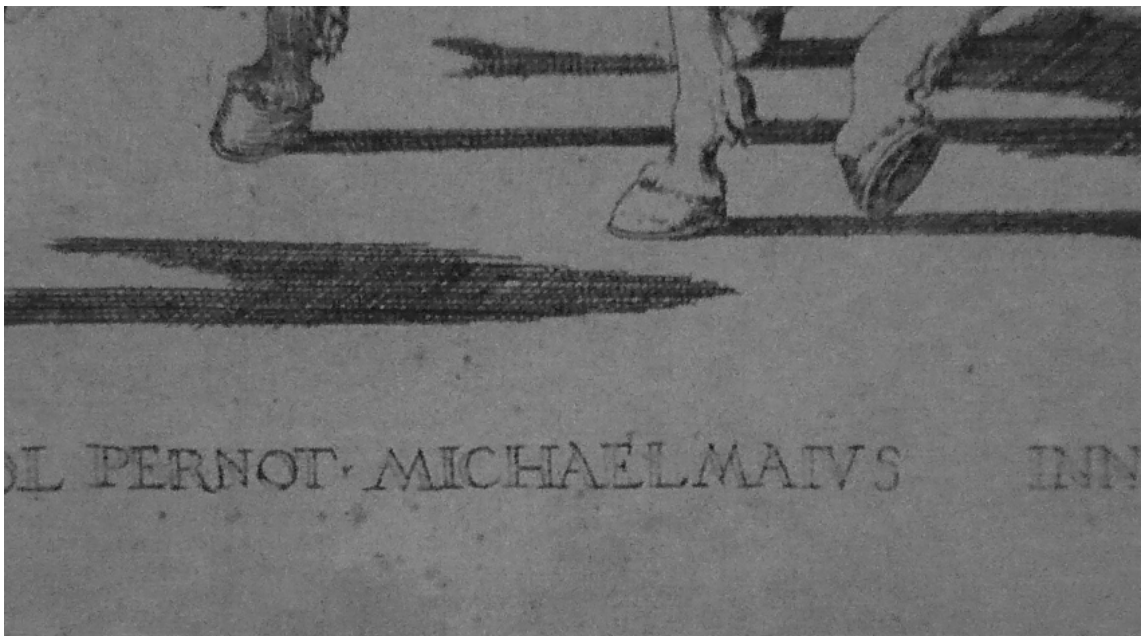

Fig.2. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya (Làmina "gg"), detalls de la figura de Miquel Mai (al centre) i la seva identificació a peu d'imatge, Madrid. Biblioteca Nacional.

Fig.3. Sebastiano del piombo. 1529. Retrobament de Carles V i Climent VII (Dibuix preparatori). Londres. British Museum.

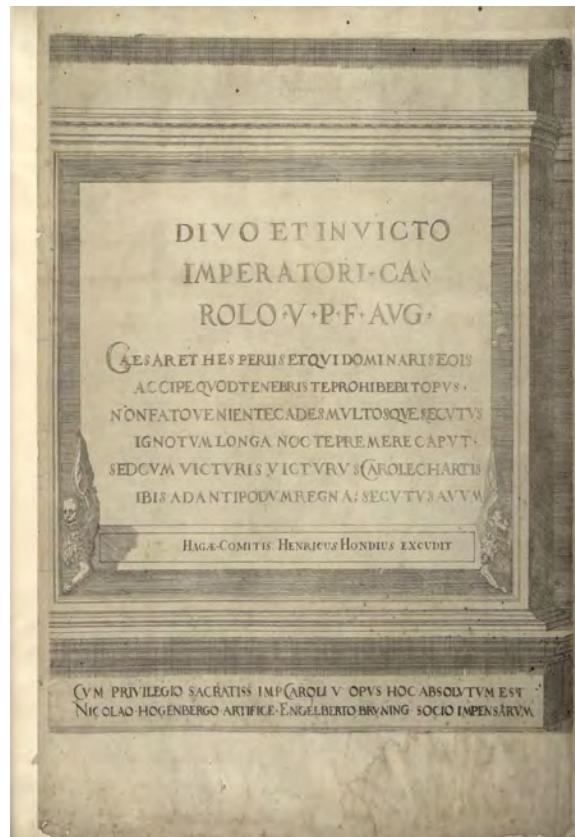

Fig.4. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie completa de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

Fig.4. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie sencera de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

Fig.4. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie sencera de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

Fig.4. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie sencera de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

Fig.4. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie sencera de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

Fig.4. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie sencera de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

Fig.4. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie sencera de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

Fig.4. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie sencera de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

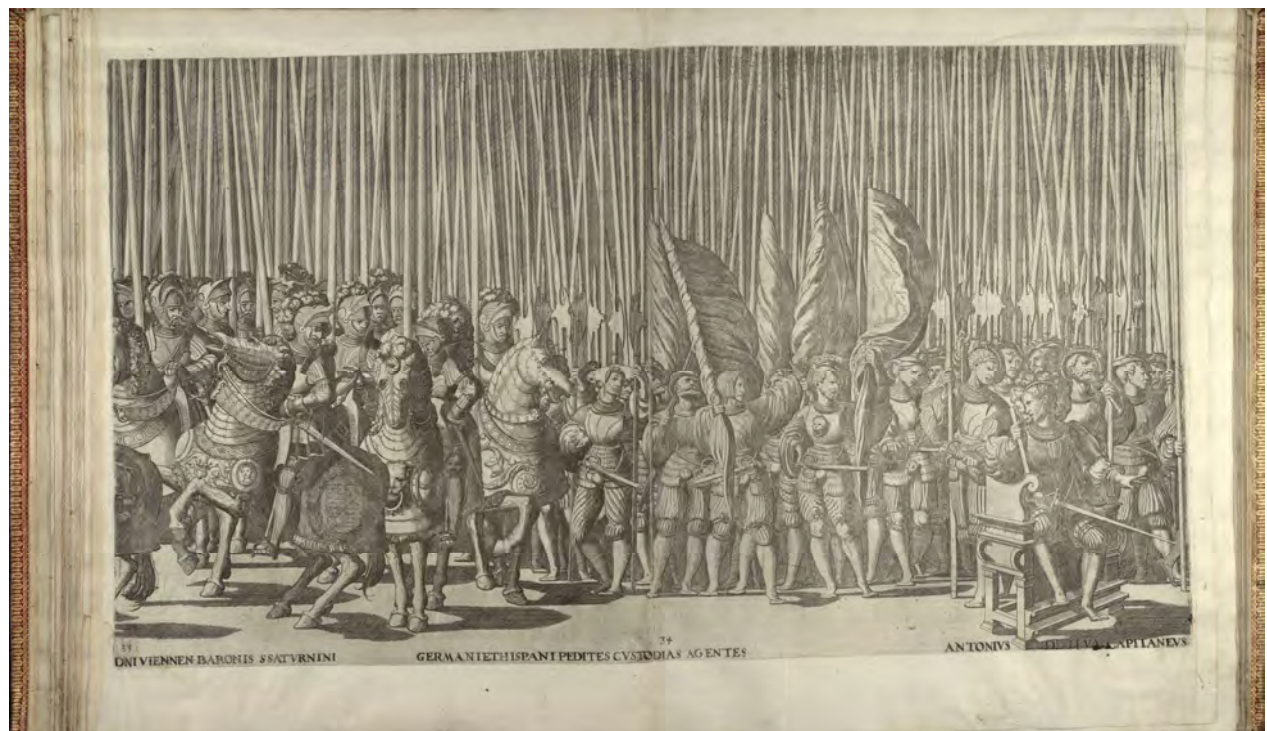

Fig.4. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie sencera de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

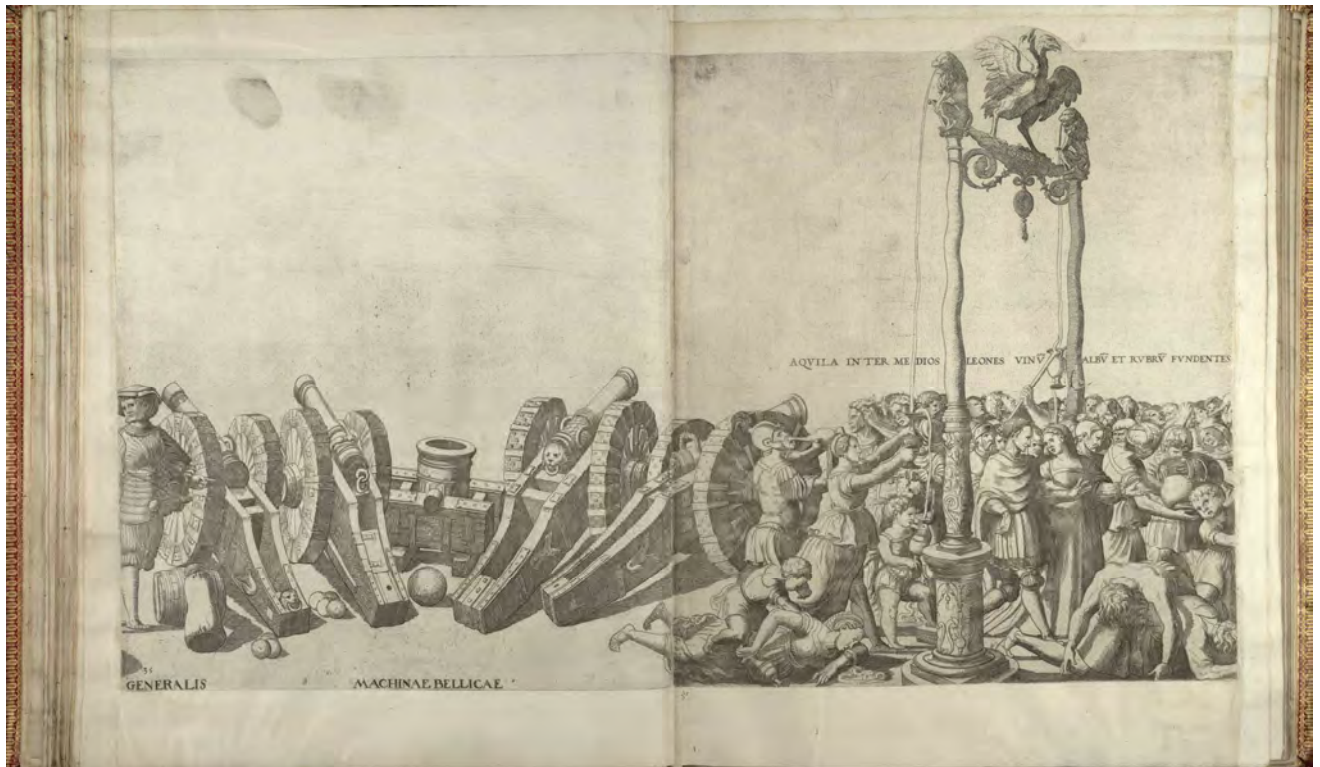

Fig.4. Nikolas Hogenberg. c.1530, La processó de Bolonya. Sèrie sencera de 40 làmines. Madrid, Biblioteca Nacional.

Fig.5 Robert Peril, La processó de Bolonya (detalls), c.1530, Ambers, Museu Plantin-Moretus.

Fig.6. Taddeo Zuccaro. 1562-63. Homenatge de Carles V victoriós Pau III, Caprarola, Palau Farnese.

Fig.7. Quentin Metsys, Medalla d'Erasmus de Rotterdam, 1531, Madrid, Museo Arqueológico Nacional.

Fig.8. Autor desconegut. 1528-1533. Retrat de Miquel Mai. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9943.

Fig.9. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Domicià. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9945.

Fig.10. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Tiberi. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9946.

Fig.11. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust d'August. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9947.

Fig.12. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Vitel·li. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9941.

Fig.13. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Valerià. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9942.

Fig. 14. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Titus. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 14372.

Fig.15. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de Claudi. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9951.

Fig.16. Autor desconegut. S. I a.C. Faune jove. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9950.

Fig.17. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. La Prudència. Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9944.

**Fig.18. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de la Faustina Maior.
Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9948.**

**Fig.19. Autor desconegut. Primera meitat de s.XVI. Bust de la Faustina Minor.
Barcelona. MNAC, núm. d'inventari 9952.**

Fig.20. Autor desconegut, República romana, Primera meitat del s.XVI, Barcelona, Museu Frederic Marès, núm.d'inventari. 162.

Fig.21. Autor desconegut, La Fe, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.

Fig.22. Autor desconegut, L'Esperança, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.

Fig.23. Autor desconegut, La Caritat, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.

Fig.24. Autor desconegut, La Justícia, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.

Fig.25. Autor desconegut, La Fortalesa, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.

Fig.26. Autor desconegut, La Temperança, Primera meitat del s.XVI, Torre Pallaresa, Santa Coloma de Gramenet.

Fig.27. Rei hel lenístic, guix pintat, còpia del segon terç del segle XIX d'un original del segle XVI, Barcelona Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, num.inv.3932E.

Fig.28. Autor desconegut, Faune jove, s.I-II dC, Barcelona, MNAC, núm. d'inventari 9950.

Fig.29. Valerio Belli, Autoretrats, c.1530, Col lecció particular.

Fig.30. Alfonso Lombardo, Lamentació sobre el Crist mort (detall), c.1525-1530, Bolonya, catedral de San Pietro.

Fig.31. Prospero Peruzzi, La muller de Putifar acusant a Josep, 1529-1530, Bolonya, església de San Petronio (museu).

Fig.32. Autor desconegut, Bacus Barberà, actualment perduda, gravat d'Alexandre de Laborde.

Fig.33. Escultor desconegut, Dama de l'ermini. Segon quart del s.XVI, Barcelona, Museu Frederic Marès, núm. d'inventari 139.

Fig.34. Sebastiano del Piombo, Giulia Gonzaga com a Santa Àgata, c.1535, Londres, National Gallery.

Fig.35. Sebastiano del Piombo (atrib.), Giulia Gonzaga, c.1534, col lecció privada.

Fig.36. Agostino Veneziano, Francesc I de França i Soliman el Magnífic, 1535, Londres, British Museum.

Fig.37. Jean Mignon (atribuït), La metamorfosi d'Acteó, primera meitat del s.XVI.
 Font: *The Illustrated Bartsch*.

Fig.38. Hans Burgkmair, Els nou cavallers de la fama, c.1510-1530. Font: *The Illustrated Bartsch*.

Fig.39. Pieter Apianus i Gemma Frisius, *Orbis universalis*, 1520.

Fig.40. Joachim Patinir, *Sant Cristòfol portant travessant el riu*, finals del s.XV, Madrid.

Fig. 41. A.A.V.V., Vistes de les ciutats de Jerusalem, Alger i Roma, finals del s.XV.

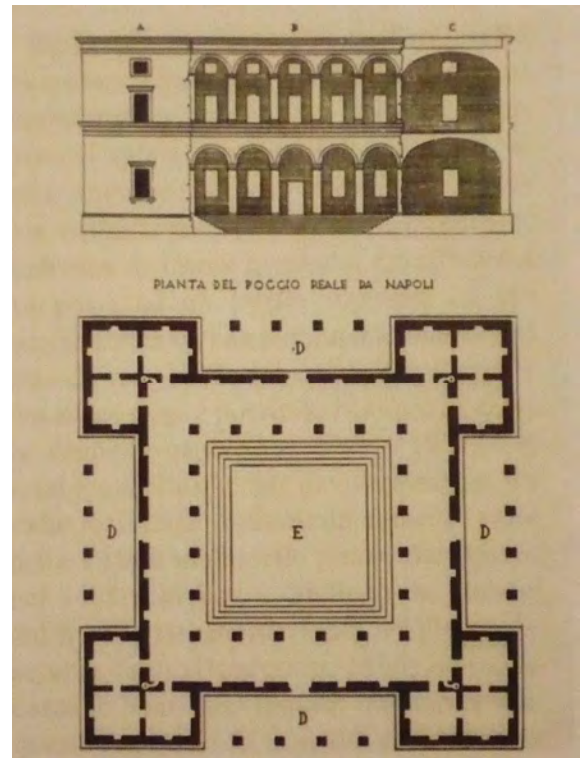

Fig. 43. A dalt-esquerra: Vistes de la Villa di Poggioreale amb els seus jardins segons el "mappa Baratta" (1679). A dalt-dreta: Planta i alçat de la mateixa vil·la segons Sebastiano Serlio (1584). A baix: Domenico Gargiulo i Viviano Codazzi, *Festa nella villa di Poggioreale*, Besançon, Musée des Beaux-Arts, 1641.

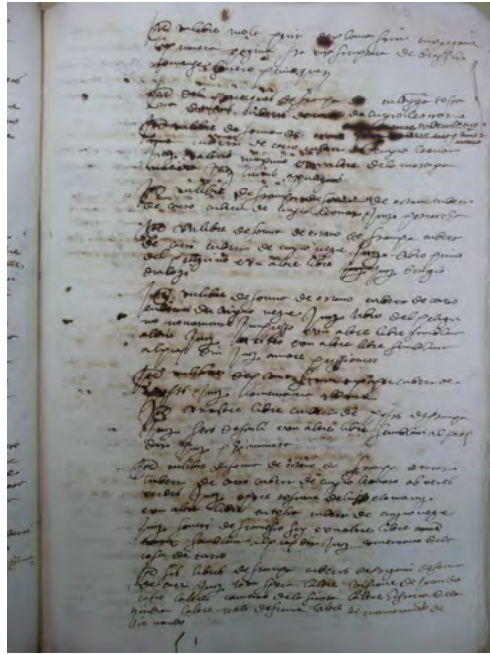

Fig.44. Inventari de béns de Miquel Mai, 1546, AHPB, f.47r.

Fig.45. Georg Reisch, *Margarita Philosophica*, 1503.

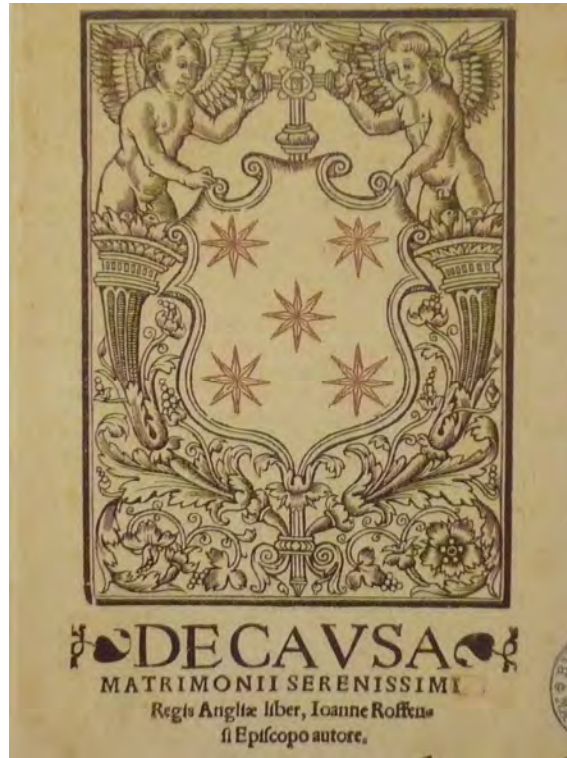

Fig.46. John Fisher, *De causa matrimonii Serenissimi Regis Angliae liber*, 1530, Madrid, Biblioteca Nacional.

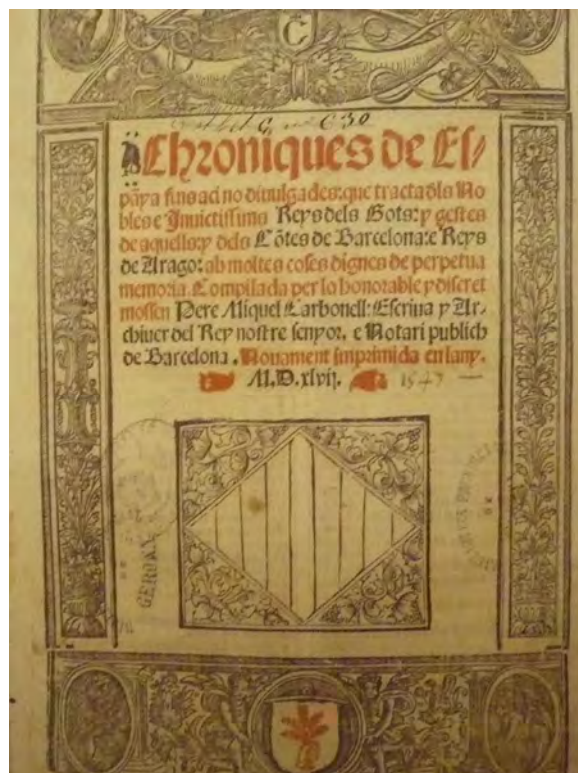
Fig.47. *Constitucions i altres drets de Catalunya, fetes a Montsó el 1585*, en una edició de 1704.

Fig.48. Jaume Marquilles, *Usatges de Barcelona*, 1505.

Fig.49. Pere Miquel Carbonell, *Cròniques d'Espanya* (1547), Girona, Biblioteca Pública.

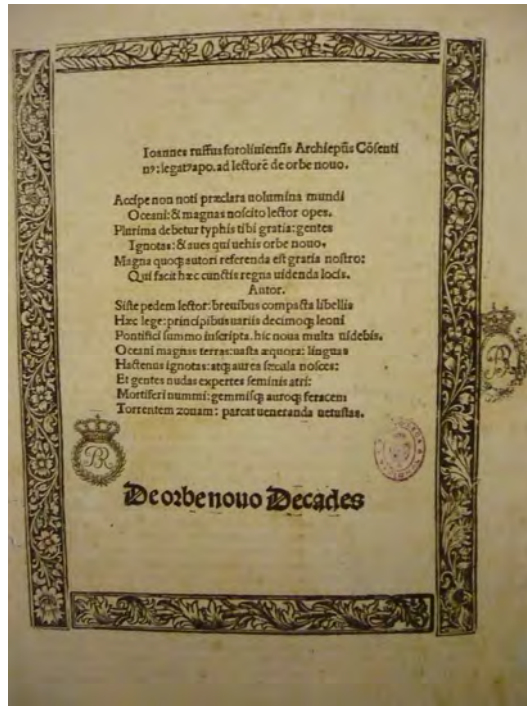

Fig.50. Pietro Martire d'Anghiera, *De orbe nouo Decades*, 1516, Madrid, Biblioteca Nacional.

Fig.51. Charles Estienne, *De re hortensi libellus*, 1539, Paris, Biblioteca Nacional.

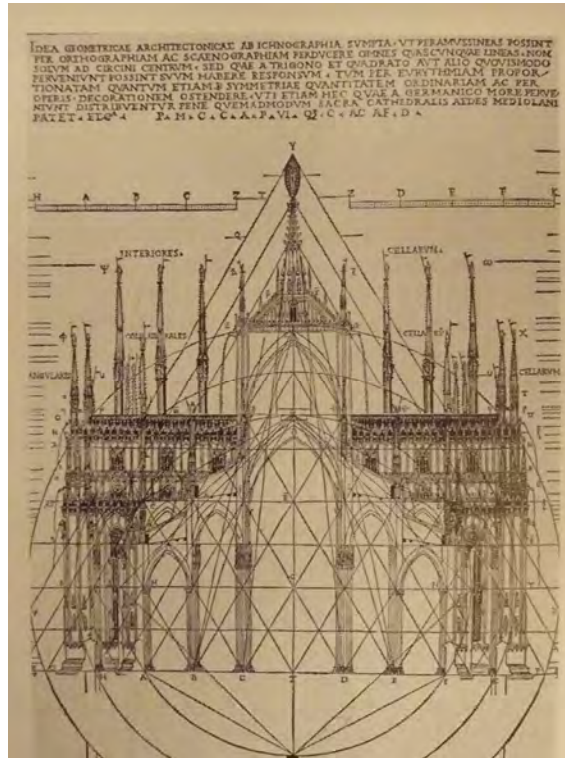

Fig.52. Marc Vitruvi Pol llibre, *Els deu llibres d'Arquitectura*, edició de Cesare Cesariano de 1521.

Fig.53. Andrea Fulvio, *Llibre de les antiguitats de Roma*, 1543, col lecció privada.

O spettacolo di incredibile acerbitate, & di crudeltate infigne, O inaudita & insolente calamitate, scena dal spectare horrenda, di considerata miserabile, di sentire formidolosa & spaueteuolle, & di pensiculato aspernabile & fugienda. O me trista me, & me schina dolente, O ue senza speranza ad questi mortali pericoli son io cusi uenuta. Heu me afflicta & sconfolata, che cose sono queste maledicte & furibile che io real & apertamente iudo? Per la quale cosa inuasa da mortale spauento, dubitando di essermia p proxirnata la statuta & decreta morte, inco minciai alhora d'oloro samente a piagere, cum copiosa frequentia di lachryme, & crebri & suppressi sospiri, & non sonori gemiti, aspectando & che ancora ad me non fusse fa-

Fig.54. Francesco Colonna, *Hypnerotomachia Poliphili*, 1499, collezione privata.

Fig.55. Sebastian Brant, *Stultifera navis*, 1494, Houston, Biblioteca Universitat de Houston.

Marragonice pfectōnis nunq̄

fatis laudata Navis: per Sebastianū Brant: vernaculo vulgariq; sermone & rhythmo / p cūctosq; mortaliū fatuitatis semitas effugere cupiētū directione / speculo / cōmodoq; & salute: proq; inertis ignaueq; stultitię ppetua infamia / execratione / & confutatione / nup fabricata: Atq; iam pridem per Iacobum Locher / cognomēto Philomusum: Sueuū in latinū traducta eloquiū: & per Sebastianū Brant: denuo seduloq; reuisa / & noua quadā exactaq; emēdatōe eliminata atq; sup additis qbusdā nouis / admirādisq; fatuoq; generibus suppleta: foelici exorditur principio. 1540.

Nihil sine causa.
Io. de Olpe.

Fig.58. Francesco di Giorgio (atrib.), Studiolo de Federico de Montefeltro a Gubbio, c.1474-1480, Nova York, The Metropolitan Museum; Joos van Wassenhove i Pedro Berruguete (atrib.), La Música i la Retòrica, Londres, National Gallery.

Fig.59. Andrea Mantegna, Minerva expulsa els vicis del jardí de la virtut; Mart i Venus; i Pietro Perugino, Lluita entre la castedat i la luxuria, totes tres per l'estudiolo dels Gonzaga, c.1490-1505, Mantua, Castell de Sant Jordi.

Fig.60. A.A.V.V., Erato, Urania, Terpsicore i Polimnia, c.1450-1470, Studiolo de Belfiore, Ferrara.

Fig.61. Sandro Botticelli, La Primavera, c.1475-1485, Florència, Galeria degli Uffizi.